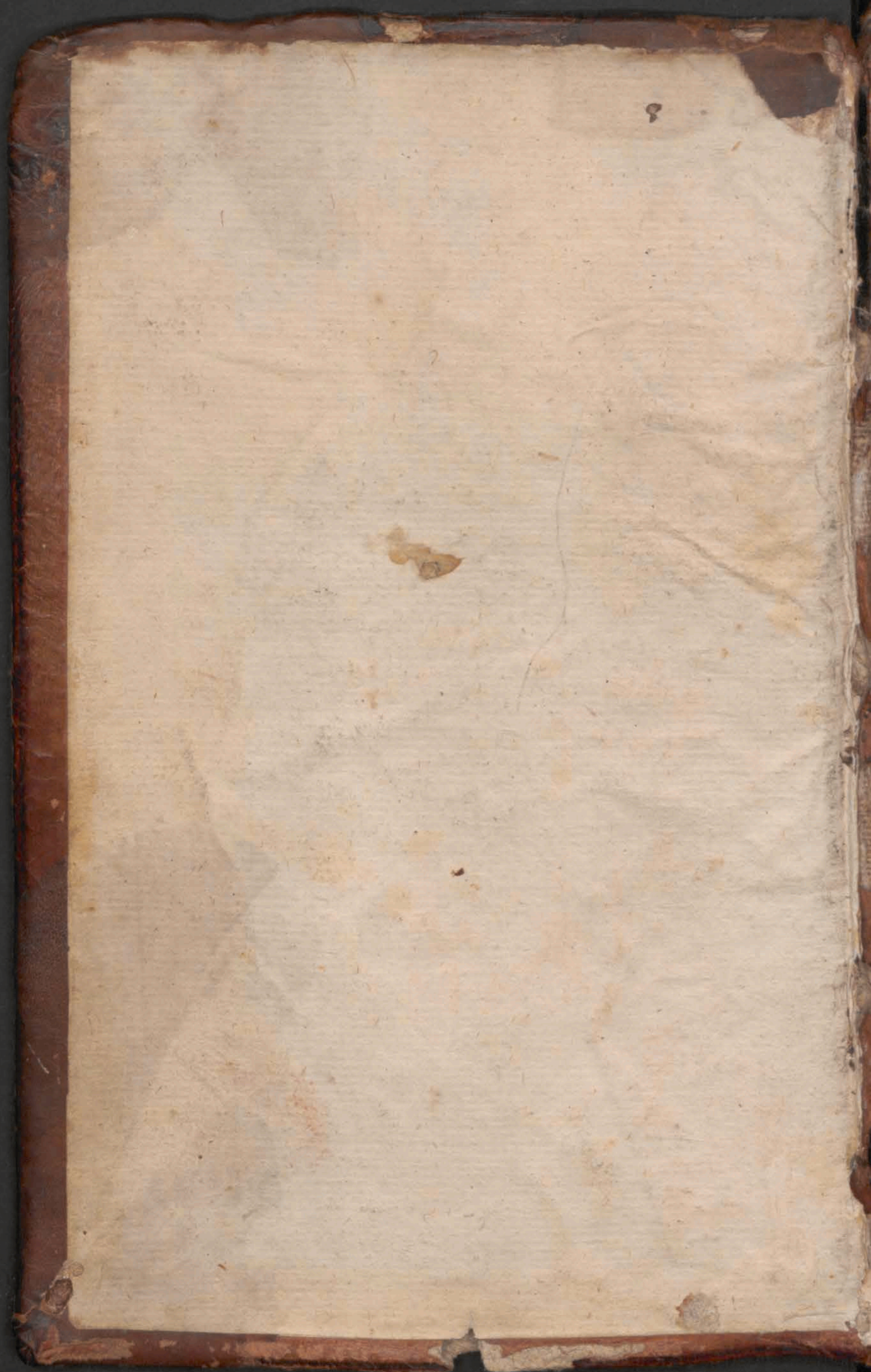

Eremi Insulæ Wygrensis PP. Camaldul.

LINDA

MARIANA,

Sive

DE B. VIRGINE Lindensi.

LIBRI V.

Authore

P. THOMA CLAGIO Allensteinensi Prutono, Soc. Jesu Presbytero.

ECCLESIA GRÆCA.

Verbis sancti Sabbæ in Menæis. 2. Ianuar. Ode IX. de Baptismo Christi: ἐν τοῖς ἀποδείπνοις. Strophâ 1.

Εμεγάλυνας Χριςὲ τὴν τεκοῦσαν σε θεοτόκον, ἀφ' ἧς ὁ πλάςης ἡμῶν, ὁμοιόπαθες περιέθου σῶμα, τὸ τῶν ἡμετέρων λυτήριον ἀμπλακημάτων. ταύτην μακαρίζοντες πᾶσαι γενεάι, σε μεγαλύνομεν. Magnificè, ô Christe, Deiparam, quæ Te genuit, exaltâsti. Ex hac conditor noster, corpus iisdem nobiscum doloribus obnoxium, in quo peccata nostra redimeres, indutus es. Hanc dum omnes generationes beatam dicimus, Te magnificamus.

COLONIAE VBIORVM,
Apud IOANNEM ANTONIUM KINCHIUM.
ANNO M DCLIX.

Sereniſſimo Principi,

IOANNI CASIMIRO,

REGI POLONIÆ, MAGNO DVCI Lituaniæ: Ruſsiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæ, Czernichoviæ, *&c. &c.*

DVCI,

Nec non

GOTHORVM, VANDALORVM, *&c. &c.* HEREDITARIO REGI,

Suo, & Collegii Reſſelienſ. Soc. Ieſu nomine, Author.

TVum eſt, proinde uni Tibi, MAGNE REX, ex aſſe reddendum, quidquid hoc opere, quã ſubmiſſiſſimè exhibetur Majeſtati Tuæ. Si quis cultum MARIANUM ſpectet, Tuus is eſt; quem ab ipſo vitæ exordio, quaſi cum lacte hauſiſti; & maximis tota vitâ, augmen-

tis, nuperrime verò, etiam publico voto, MAGNAE DEI MATRI nuncupato, ſanxiſti. Quo quidem voto, Regni quoque univerſi nomine, Kal. April. Anni M DC LVI. ad principem Baſilicæ Aram Leopoli edito, eadem DEI MATER, REGINA POLONIAE abs Te conſtituta, dicati delatiq́ue ſibi Regni habenas ita amplexa eſt, ut eodem ferè momento, tot, & tantos Tui, quin & Chriſtianæ Rei univerſæ hoſtes, ad ruinam impulerit; Te verò, unà cum Tuis, ad Triumphos provexerit propemodum inauditos. Vox orbis eſt, ab eo momento, non armis, ſed miraculis abs Te, Tuiſq́ue in hoſtes pugnatum. Quanquam & antè, etiam illa miraculo propiora videri poterant, cùm Tu, Regum fortiſſime, adverſa omnia, decumanis planè fluctibus, in Te, Regnumq́ue Tuum ingruentia, adverſo æquè atque infracto pectore ſemper excepiſti. Iam, ſi quis in eundem, apud Lindam MARIANAM, DIVAE VIRGINIS cultum oculos flectat, etiam ille Tuus eſt: quia SIGISMUNDI III. & CONSTANTIAE, ſereniſſimorum Regum & Parentum tuorum, curâ & labore potiſſimùm reſtitutus; Tuo inſuper exemplo maximopere auctus & amplificatus eſt, quando nuper extra regnum

Tuum

Tuum positus, Voto DIVAE LINDENSI Te devinxisti, &, simulac fines Regni postliminio ingressus es, nihil habuisti antiquiùs, quàm ut apud Lindam eo voto coràm defungerêre. Quod quidem Anno seculi hujus, supra tricesimum octavo, me etiam spectante, ritè piissimèque à Majestate Tua perfectum est. Tuus insuper est idem cultus, quia præsidium ac patrocinium Lindæ MARIANAE, ad Majestatem Tuam unicè spectat. Sic enim, qui Lindam nuper restaurârunt, extremis tabulis cautum voluerunt: sic & serenissimus Parens Tuus SIGISMUNDus cavit; qui suo, quin & Tuo, quia omnium Poloniæ Regum nomine, *Ius*, ut vocant, *Patronatus* ad Lindam suscepit. Ad extremum, si ipsum scribendæ istius historiæ laborem, qualiscunque tandem ille sit, respicere Majestas Tua non dedignetur, etiam hic Tuus erit. Qui primus, sub annum Dom. MDCXXVI. historiam Lindensem paucis complexus est, non alii, quàm serenissimo parenti Tuo dedicandum censuit: & ego, præter tanti Regis Filium, Poloniæ itidem Regem, paternarumque virtutum omnium heredem alium quæsierim patronum? Quid, quòd hic ipse labor, alio quoque, & quidem potiore Iure

Tuus eſt? quippe in collegio Tuo Reſſelienſi inchoatus, majoremque partem abſolutus eſt, Tuo, inquam, Reſſel. collegio, quoniam id, & ſereniſſimorum parentum Tuorum auſpiciis cœptum; & ſereniſſimi Card. Ioannis Alberti, Fratris Tui liberalitate, non leviter provectum; & Tuâ demum munificentiâ perfectum eſt: ut non alio quàm Te, fundatore glorietur; atque inde quoque, Majeſtatis Tuæ nomine commiſſam ſibi LINDAE MARIANAE provinciam adminiſtrat. Quod, ut ex omnium mortalium uſu & commodo ſemper faciat, duo, præ cæteris, ſuo ejusdemque collegii nomine, Majeſtati Tuæ precatur Author: alterum quidem, ut novo voto, quod ante præſens bellum, DIVAE LINDENSI Majeſtas Tua iteratò nuncupavit, quàm citiſſimè feliciſſimèque coràm defungatur; alterum verò, ut ejusdem DIVAE præſidiis, non collegio duntaxat & regno Tuo, verùm & Eccleſiæ DEI, & univerſæ rei Chriſtianæ, ſoſpes & incolumis quàm diutiſsimè conſervetur.

Coloniæ Agrippinæ, Idib. Novemb. M DC LVIII.

INDEX LIBRI I.

De prima Linda Marianæ & Religionis Christianæ per eam in Prussia efflorescentis origine; Rebusq; ad Annum Domini, circiter MDXX. gestis.

LIBER II.

De Lindæ Marianæ Excidio, & rebus ad Annum Domini circiter MDCXVII. gestis.

LIBER III.

De Lindæ Marianæ vindiciis, instaurato sacello, & rebus ad annum MDCXXX. gestis.

 II. Sæ-

XXII. Ama-

LIBER IV.

De Linda Mariana cura Societatis IESV commissa, & rebus à MDCXXX. anno gestis.

LIBER

LIBER V.

De beneficijs divinis apud Lindam Marianam Anno MDCLV. vel exhibitis, vel cognitis, & in commentarium relatis.

Facultas

Facultas R.P. Provincialis ad Rhenum inferiorem Soc. Iesu.

EGo infrà ſcriptus Societatis Ieſu, per Provinciam Rheni inferiorem Præpoſitus Provincialis poteſtate mihi facta ab Admodum R.do P. N. Goſwino Nickel Societatis Ieſu Præpoſito Generali, librum cui Titulus LINDA MARIANA, conſcriptum à P. Thoma Clagio, Soc. ejuſdem Theologo Provinciæ Lithuanicæ, atque à deputatis ad id Patribus lectum, cenſum & approbatum, ut typis publicetur Coloniæ, Facultatem concedo. In cujus rei fidem ſigillum officii mei hisce appreſſi, & nomen meum ſubſcripſi Coloniæ Agrippinæ 28. Aprilis. Anno MDCLVIII.

HIERONYMUS
VVarmoldi.

LIBER I.

De prima Lindæ Marianæ, & Religionis Christianæ, per eam in Prußia efflorescentis, origine; Rebusq; ad Annum Domini circiter M. D. XX. *gestis.*

CAPUT I.

Argumentum, Ratio, & Partitio scriptionis.

DE Rebus DEIPARÆ VIRGINIS LINDENSIS, splendore, & magnitudine suâ eximiis, temporum tempestatumque mirâ varietate florentissimis; gentium, populorumque cultu, religione, & famâ celeberrimis, omni denique DEI & cœli in eum locum, locique sanctimoniâ fruentes, clementiâ, benignitate, propeque quotidianâ beneficentiâ, lætissimis ac prorsum admirandis, scripturo; omninò fuisset optandus, adeoque curandus, & calamus, & stylus elegantissimus. Sed à me, qui supra majorum imperia atque authoritatem, singulari duntaxat in magnam DEI MATREM pietate, ad scribendum impellor, nemo calamum, aut cælitus inauratum (qualis Divo Hildeberto divina commentanti, ut nonnisi aureos exararet characteres, obvenerat) aut argenteum (qualem Justus Lipsius, ad Divæ Hallensis Aram, grati, devotique semper animi ergo, consecravit) meritò requirat. Satis ego me partibus defunctum meis arbitrabor, si &

piorum votis utcunque respondero, & cùm obscurissimis rerum primordiis, tum maximis deinceps incrementis, vel tantillum addidero lucis. Quantum enim vota piorum omnium attinet, eò jam usque processerant, ut non tam precibus, quàm quotidianis propè convitiis Historia Deiparæ Lindensis passim efflagitaretur. Tametsi enim triginta circiter ab hinc annis, Michaël Ciautius, quem ego multò antè, Archipresbyterum & Parochum Allensteni puer veneratus eram, non pauca singulari libello (qui Anno M DC. XXVI. Brunsbergæ prodiit) complexus erat; quia tamen & liber ille vix, ac ne vix quidem haberi jam potest, &, si haberi aut etjam recudi potest, de rebus tamen, quæ consecutis deinceps annis evenerunt, referre nihil omnino posset; necessarium idcirco fuit, & ipsa rerum initia paulò remordiri altiùs; & tum vetera quædam accuratiùs explicare; tum, quæ deinceps acta sunt, non ampliùs silentio involvere. Jam verò, quantum ad ipsam rerum originem & primordia spectat, ingemiscendum profectò est; quod neque ad eruenda illa vetustatis rudera, neque ad res tot seculorum decursu postmodum gestas, quisquam mihi aut Aristophanis aut Cleanthis præferre lucernam possit: Quot sunt, quos ego quidem, cùm alibi, tum in Prussia, sive per literas, sive coram appellavi, eruditione doctrinaque illustres viros! neque tamen ullus, ad istam antiquitatis caliginem, vel tantillum afferre lucis potuit? Quò magis, etjam illis, ex æquo & justo; oboriatur in eos indignatio, qui, cùm Linda Mariana, quemadmodum lib. 2. patebit, omnia pariter, antiquitatis historiæque monumenta, sacrilegè

demo-

demoliti unà sunt! Mihi verò verendum insuper erat, ne Andabatarum, ut ajunt, more, in præsente stadio decurrerem. Quod ne fieret, quotquot de rebus Prussicis, deque B. V. historia, etjam aliunde, non sine cura & labore, consequi licuit libros, haud oscitanter excussi; omnemque movi lapidem, ut tum ea, quæ è tanta oblivionis aut vetustatis caligine produxero; tum quæ nostrâ, aut proximâ majorum ætati gesta memorabo, non meras omnino tenebras, sed aliquam pio lectori lucem, DEO verò & Magnæ DEI Matri suam; quod unicè voveo, proferant laudem. Qua etjam de causa, opus hoc quinque in libros partior; ut præter miracula, & mira, quæ quotidie propè effulgent, DEI in mortales beneficia, *Primus* ipsam Lindæ Marianæ originem & primordia, resque ad Annum M. D XX. per aliquot secula, gestas, vestiget: *Alter* verò miserandam Lindæ, & sacelli Lindensis, per impiissimos mortales, excidium, atque ruinam juxta, ac mirandam populi Christiani, in loco solis ruderibus, hoc est, relictis Hæreticæ immanitatis vestigiis illustri, pietatem ac religionem prosequatur. *Tertius* continebit difficilem prorsus, neque tamen infelicem, sacelli ejusdem, integro propè seculo deserti, instaurationem. Jam verò *Quartus*, exponet, quo pacto idem Deiparæ Virginis Lindensis Sacellum, unà cum adjacente fundo, ad Collegii Resseliensis Societatis JESU curam possessionemque, jure devolutum, quotidianâ populorum undique confluentium, pietate & religione magis ac magis efflorescat. *Quintus* denique (qui mihi sub manibus natus est) ea beneficia, quæ hoc duntaxat quinquagesimo quinto

ſupra milleſimum ſexcenteſimum anno vel præſtita, vel cognita conſignataque ſunt, complectetur. *Da mihi, ô* DIVA (lubet enim verbis præeuntem Lipſium (a) ſequi) *quam præſentem animo contemplor, quod piè ſanctéq; inſtiti, ritè & feliciter exſequi; nomini & cultui tuo propagando; pietati & ſanctimoniæ augendæ: quos duos profiteor huic ſcriptioni fines eſſe præfixos.*

CAPUT II.

Obſcuriora Lindæ Marianæ primordia, perenni omnium populorum religione & cultu, redduntur auguſtiora.

VIx eſt, aut unquam fuit populus, regnum, vel Reſp. quantumvis magna, cujus origo & primordia, ob ipſam quoque antiquitatem non fuerint obſcuriora. Et quid aliud cenſeas de urbibus, aut certis urbium, ne dicam oppidorum, privatarumvé ædium, aut ædicularum originibus? Quid Nilo Fluvio, ſive amplitudinem, ſive ejus ubertatem ſpectes illuſtrius? & quid fontibus ejus obſcurius? Ad hanc diem Nili primus fons inquiritur. Nili inſtar decurrunt auguſtæ rerum humanarum fortunæ atque vires; quò magis ſe ante oculos jactant, eò obſcuriores habent ortus. Interim *datur hæc venia antiquitati* (inquit ſub exordium hiſtoriæ Livius) *ut miſcendo humana divinis, primordia urbium auguſtiora faciat.* Nobis tamen, neque licet, neque, ſi licuiſſet, ullo modo lubet, quidquam ſive divini ſive humani, quod à veritate vel minimum diſſonet, hîc admiſcere. *Neque enim*, ut cum Doctore Gentium (b) loquar, *veritas* DEI, *in meo mendacio, abundabit in gloriam ipſius.* Proinde jam nunc, ad ipſam

(a) *Hiſt. Hallen. cap. 2.* (b) *Rom. 3. 7.*

ipſam bonæ Mentis aram, ingenuè profiteor, nihil me aut invidiæ odiové, aut gratiæ cujusquam daturum: &, cùm res popoſcerit, *ſcapham, ſcapham*, ut eſt in proverbio, & *ligonem ligonem* appellaturum; atque ea omnia, quæ afferentur, non alia, ſanè quàm quæ illis convenit, quamque ex ſeſe merentur, hederâ ornaturum; adeoque cum noſtri temporis Poëta Jacobo Balde, hiſtoriam ſcripturo, Aram VERITATI(*a*) poſiturum. Equidem haud incertus ſum, illuſtria fuiſſe Lindæ Marianæ ejusdemque ſacelli primordia; tametſi, quæ illa tandem, aut qualia fuerint, vix aliquid certi proferre habeam. Tantæ enim, uti proximè memorabitur, ad obſcuranda, adeoque ex hominum memoria ipſaque rerum univerſitate, Lindæ Marianæ, divinique in ea cultus abolenda veſtigia, fuerunt, & ſunt Hæreticorum molitiones atque conatus; mirum ut ſit, ſi vel tantillum, quantum quidem hoc libro referetur, apud pleroſque vel memoriæ illius ſuperſit, vel potiùs reminiſcentiæ. Juſtè (*b*) de miraculoſis B. V. Weyerenſis beneficiis, expoſtulat Fridericus Fornerius Hebronenſis Epiſcopus, & Suffraganeus Bambergenſis, *quod Lutheri aſſeclæ, Dæmoniaco infernalis ſerpentis œſtro perciti, ſummorum Pontificum, Cardinalium, Epiſcoporum & Fundatorum Diplomata, omniaq; virginalium beneficiorum, in varios homines diſpertitorum, teſtimonia, deſcriptiones, votiva Anathemata, publicaque inſtrumenta, quinimo omnia editorum miraculorum veſtigia, Vulcano tradiderint, flammisq; exuſta omnino aboleverint*; & tamen ibi Templum ipſum Deiparæ incolume fuit ſervatum: at apud nos, ipſum

(a) *Lib. 4. Lyric. ode* 47. (b) *Lib. 1. cap. 2.*

quoque ſacellum funditus ab iisdem exciſum eſt. Cujus quidem, quàm fuerint primordia longè florentiſſima, vel illud argumento ſit; quod ab ipſo rei Chriſtianæ in Pruſſia exortu, ita ſplendor Lindæ Marianæ omnium perſtrinxerit oculos; ut neque per circumfuſam gentilium ſuperſtitionum noctem, neque per obductas poſtmodum, tot, tantarumque hæreſeon tenebras, extingui, ac ne obſcurari quidem unquam potuerit. Quemadmodum enim per bina ampliùs ſecula, cùm è barbara gentilium nocte Pruſſia emerſit, ſplendor ille omnium in ſe oculos vertit, & mirum in modum affecit univerſos: ita poſteaquam denſæ hæreſeon tenebræ, majori Pruſſiæ parti deinceps offuſæ ſunt, idem ille ſplendor, plurimis, etjam inter ſectarios poſitis, mortalibus, Cynoſuræ inſtar affulſit. Nullum enim fere unquam fuit tempus, quo non perpetuæ hominum, quin ſæpe etjam urbium & populorum, ad Deiparam Lindenſem, ſupplicum in morem accedentium, peregrinationes frequentarentur. Ubi primùm, per Ordinis Theutonici milites, ſingulareſque eorum adverſùm barbaros victorias, Chriſtianæ lumen fidei, oboriri Pruſſiæ cæpit, jam tum DIVA LINDENSIS, velut AURORA, à Sole ſuo CHRISTO, qui Pruſſiæ recens erat ortus, luce prævià circumfuſa, plus quàm Cimmerias gentilium Prutenorum tenebras, unà cæpit diſpellere. Ubi poſtmodum, per fœdam Theutonicorum eorundem in Pruſſia apoſtaſiam, omne genus Hæreticæ caliginis, inter alias Pruſſiæ Provincias, recens conſtituto ſeſe infudit Ducatui; unica fere LINDENSIS VIRGO, in tanta Ducatus illius vaſtitate, veluti LUNA, nocturnas

nas inter tenebras, miseris mortalibus luxit. Non desunt, qui funestissimi illius temporis squalorem, ad Dominicæ tempora Passionis, putent referenda. Ut enim Domino, veluti *vero Iustitiæ sole*, inter cruciatuum illorum & mortis caliginem *obscurato*, omnium Domini discipulorum animis, fœda aut desperationis, aut infidelitatis, aut saltem timoris ita offusa fuit nox, ut fere in sola Virgine DEI parente (quemadmodum plerique Doctorum tradidêre) reliqua fuerit, tum illibatæ fidei, tum inconcussæ spei, tum integerrimæ charitatis Lux & Dies: ita cùm afflicto per sectas & sectarios Prussiæ Ducatui, miseranda nox & densissimæ incubuissent hæreseon tenebræ, unica, quamvis diruti Lindensis sacelli, vel potiùs DEIPARÆ, in eodem sacelli loco, per miracula, sanitatumque beneficia radiantis, lux & splendor, quà Catholicorum, quà etjam sectariorum oculos & animos, perpetuò ad se traxit. At ubi præcedente tempore, & Hæreseon tenebræ sensim depelli cæperunt, & sacelli illius, post excidium, singulari DEI ope, postliminio restituti, splendor, omnium etjam longissimè disjunctorum, oculis sese reddidit, jam VIRGO LINDENSIS, non secus atque *electa ut Sol*, vel, ut *Sole amicta*, in universo resplendet, quà latè patet, Orbe Christiano. Quæ omnia, cùm suis uberiùs tractanda sint locis, hîc vel libasse suffecerit; ut vel exinde, quàm augusta fuerint LINDÆ MARIANÆ primordia, æstimari possit. Interim suum hîc locum & pondus habeat illud Innocentii Pont. qui illud Canticorum (*a*) *Quæ est ista, quæ progreditur quasi Aurora consurgens! pul-*

 chra

(a) Cap. 6. 9.

chra ut Luna, electa ut Sol, ſermone 2. de Aſſumptione expendens, in rem quodammodo noſtram philoſophatus, *Luna*, inquit, *lucet in nocte; Aurora in diluculo; Sol in die. Nox autem, eſt culpa*; Diluculum, *pœnitentia; Dies, gratia. Qui ergo jacet in nocte culpæ, reſpiciat Lunam; deprecetur* MARIAM. *Qui ad Diluculum pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat Auroram; deprecetur* MARIAM. Denique ut cum Franciſco Mendoza (*a*) cauſam præſentem abſolvamus, *Qui in Die gratia vivit, reſpiciat ſolem; deprecetur* MARIAM.

CAPUT III.

Auguſta Lindæ Marianæ primordia, progreſſus, & decora, ab adverſo Satanæ ejusque ſatellitum odio & invidia, technis item, atque molitionibus æſtimanda ſunt.

NAtura ita comparatum eſt (placet enim cum Chriſtiano Philoſopho, & Chriſtianorum apud gentilem Imperatorem patrono præfari hoc loco) *ut malitia ſe opponat virtuti; & divinâ quadam lege, quæ inter ſe contraria ſunt, depugnent.* Non eſt illuſtrius DEI ipſius, divinorumque operum argumentum, quàm Satanæ, ejusdemque Miniſtrorum adversùm ea odium. Quod, cùm ſemper, & ubique, tum in perpetuis adversùs Deiparam molitionibus luculentiſſimè patuit. Jam enim ab ipſo, & hominum & rerum omnium primo conditu, antiquus ille ſerpens, *Calcaneo*, Benedictæ inter mulieres virginis, *inſidiatur; & ipſa conterit caput illius* (*b*) Impreſſerat ab ipſo rei Chriſtianæ, uti diximus, in Pruſſia exortu, ſuum quodammodo ad ſacrã Lindam calcaneum: & ita quidem impreſſerat, ut ad omnium ætates ſeculorum fixa hærerent veſtigia.

(a) 1. Reg. cap. 4. Annot. 11. ſect. 1. (b) Gen. 3. 15.

gia. Non potuit ea coluber ille, quantumvis maximè adniteretur, vel eradere, vel obterere vestigia: neque tamen destitit, quà suis, suorumque Ministellorum sibilis ac linguis impetere; quà cæno vel pulvere obruere, vel, si id non cessisset, tegere. Dici vix potest, quantum ii, qui de Quinto Ministellorum Evangelio, tanquam *fonte caballino, labra proluerant*, quoties aliquid chartis illinendum erat, in hoc Satanæ prælio, & virium intenderint, & curarum nervos. Si quid fortè, de prima istius Evangelii in Prussia semente, memorandum venisset, primo statim impetu in Deiparam Lindensem incurrebant. Si quid de ejusdem Pseudo-Evangelii progressu atque incrementis dicendum occurrat, à Lindensis sacelli excidio & ruina etjamnum sumunt proœmium. Cælestinus Mislenta, inter Prædicantes Regiomontanos, procacis juxta ac impudentis, si quispiam alius, calami nuper & oris; dum, *in Manuali Prutenico, depraviis* sectæ suæ Apparatibus (quæ ille προηγούμενα vocat) (*a*) differit, non potest inter *Peregrinationes*, quæ, vigente Catholica in Ducatu Religione, viguerunt, nonnisi primo ac principe semper loco Peregrinationum Lindensium meminisse. Idem ipse, cùm de Catholicæ, in eodem Ducatu, Religionis exterminio (ita enim loqui homini illi libuit) *differens Indulgentias, Processiones, Peregrinationes ad loca sanctis ac divis consecranea, proscriptas & inhibitas fabulatur, commemoratione*, inquit (*b*) *dignũ occurrit, de destructione Fani ad tiliam extructi; ad quam peregrinationes, Indulgentiarum impetrandarum gratiâ, ut & recuperandæ valetudi-*

(a) *pag. b.* 8. (b) *pag. d.* 4.

nis causâ, ab undequaque hominibus illuc confluentibus, instituti solebant. Paria sunt, quæ Caspar Hennebergerus, in suis ad Geographicam Prussiæ Tabulam commentariis (*a*) aliique Ministelli ogganiunt. Quò enim majorem, loco, & Catholicis locum revisentibus, illi affricant *Idololatriam*, eò magis & loci, & hominum, numen numinisque matrem piè venerantium, sese pandit religio atque pietas. Constat quippe Ministellos ex illa hominum tribu esse, qui teste divino vate Isaia (*b*) *Dicunt bonum, malum; & malum bonum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Verùm de ista Ministellorum indole, atque egregia, scilicet, exercitatione deinceps agendum erit (*c*) uberiùs. Nunc illud Miraculo propiùs sese offert trutinandum, quod LINDA MARIANA, non jam intra Varmiensis Episcopatus; sed intra ipsos Prussiæ Ducatus limites posita, ideoque Ministellorum, qui in eo Ducatu impotentem jam diu exercent dominatum, furori semper obnoxia, eorundem nihilominus semper eliserit atque perfregerit furorem. Potuit quidem sacellum Deiparæ Lindensis, quoad muros & parietinas, aliquamdiu furori illi cedere; sed quoad religionem & constantissimam populorum, etjam longè sejunctorum, pietatem (quam muris quoque exutum in animis hominum semper obtinuit) nunquam cessit: ut mihi, in ea Virginis Ædicula, intra Ministellorum fines eum in modum semper triumphante, nihil aliud nisi *Arcam Domini* (*d*) intra Philisthinorum regnum magni-

(a) *pag.* 261. (b) *Isaiæ* 5. 20. (c) *lib.* 2. (d) 1. *Reg.* 5.

magnificè triumphantem, quasi coram videar intueri. Et sanè, si cum D. Ambrosio, uti par est, sentiendum differendumque sit, quidni cum illo (*a*) exclamem? *Arcam quid, nisi sanctam* MARIAM *dixerimus? siquidem Arca, intrinsecus portabat testamenti tabulas; MARIA autem ipsius Testamenti gerebat Heredem. Illa intra servet legem, hæc Evangelium retinebat. Illa* DEI *vocem habebat, hæc* VERBUM. *Arca intus forisque auri nitore radiabat, sed & sancta* MARIA, *intra forisque virginitatis splendore fulgebat. Illa terreno ornabatur auro, ista cælesti.* Neque minores Arca hæc nostra, de Allophylis nostris, quàm illa vetus de Palæstinis triumphos egit, atque etjamnum agit. Conantur equidem Allophyli nostri, ut profanis Dagonis, aut (si Diodorus (*b*) idem respexit idolum) Dercetum Atargatumvé suarum fanis inferatur, vel potiùs uniatur; & quandoque etjam quasi opimorum in morem spoliorum iisdem offeratur (*nam & Arcam* DEI, *tanquam exuvias, & opimum quodam spolium Idolo, donarii loco, consecratam fuisse* asserit Chrysostomus (*c*) Verùm enimverò & Atargates, & Dercetes, & Dagones (tot enim nominibus Idolum illud appellatum docet Athan. Kircherus Tomo I. Oedipi Syntagm. 4. cap. 16. & ante illum Mendoza ad I. Reg.) Allophylorum istorum, in ipso quoque triumpho suo, perinde sine triumpho sunt, atque sine manibus & sine capite Dagon. Et adverte, quæso, animum, ad locum, tempus, ac modum triumphi! haud dubiè cum Theodoreto (*d*) fatebere: *Quòd* DEUS *Allophylis Arcam*

(a) *Serm.* 80. (b) *lib.* I. (c) *Tom.* 5. *lib. contra Gentiles.* (d) *Serm.* 10. *de Provid.*

Arcam tradidit, populi iniquitatem arguens: Tradita autem Maiestatem tuetur, Allophylos docens, quòd non Deum vicissent, sed hominum iniquitatem. Vel ad causam nostram paulò affiniùs, cũ Ven. Beda, ad illud Lucæ: (a) *Cùm fortis armatus,* &c. alludendo dices: *Fortis erat Dagon, quando stulta* (etiam Prutenorum nostrorum) *Gentilitas, arma suo custodiebat in atrio: fortior est Arca fidei, quæ huic, spolia impietatis victrix eripuit, & hæc arma & spolia pietatis fecit.* Fecit enimverò, quando, ut hoc libro (b) spectabimus, apud Lindam Marianam, de victa ac prostrata gentilium Prutenorum superstitione, æternum quasi Trophæum statuit. Denique & cum S. Damasceno (c) adeoque universâ Ecclesiâ Græcâ (in Menæis 25. Mart.) Allophylis nostris inclamare licet. *Tanquam animatam* DEI *Arcam, nullatenus cuiusquam profani manus contingat. Quin potiùs Deiparæ, in clamore exultationis, labia fidelium indesinenter occinant: Ave, Gratia plena, Dominus tecum.* Verùm, & hæc surdis inclamantur. Pergunt illi, nimirum, &, quemadmodum veteres illi Allophyli, omnem movent lapidem, ut *restituant Dagon in locum suum* (d) sed diffidendum minimè est, quin & hic eveniat, ut *rursum manè, die alterâ consurgentes, inveniant Dagon iacentem super faciem suam, in terra, coram Arca Domini; caput autem Dagon, & duas palmas manuum eius abscissas super limen,* intueantur: præsertim cùm eorum Archisynagogi, qui non palmarum duntaxat, verùm & ca-

(a) *cap. 11. 21.* (b) *cap. 8.* (c) *Apud Simon. VVagnereckium chiliade 1. Centuria 4. num. 308.* ὡς ἐμψύχῳ θεοῦ κιβωτῷ, ψαυέτω μηδαμῶς χεὶρ ἀμυήτων. χείλη δὲ πιστῶν. &c. (d) *1. Reg. 5. 3.*

& capitis vicem obibant, jam prostrati herbam, aut potiùs terram mordeant tanquam progenies illius, cui divinitus illud maledictum obtigit, *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ* (a) Porrò cæteri quoque Azotiorum istorum, sive Duces, sive etjam satellites, seriò ad se respiciant, quid agant, quidvé circa Arcam Domini moliantur; ne fortè & super ipsos, *aggravetur manus Domini, & percutiantur in secretiori parte*, &c. præsertim, cùm id jam nonnullis, exeorum cohorte evenisse, suo loco memorabitur (b) Quòd si animum cervicemque insuper obfirment, Arca hæc nihilominus triumphos aget; illi verò juxta Psalmum (c) vel inviti, *videbunt, & irascentur*; *dentibus suis frement, & tabescent: desiderium peccatorum peribit.* Vidit inter alios, & iratus est, fremuit dentibus, & contabuit; idem ille Manualis Prutenici author Mislenta. Posteaquam enim ad *quintum Ecclesiæ* (ut ipse appellat) *Lutheranæ statum* in Ducatu Prussiæ, hoc est, ut ipse quoque exponit, *ad statum miseriæ & inclinationis ad ruinam*, pervenit, ejusdemque miseræ inclinationis persequi indicia orsus est. Tertium indicium ponit, *Religionis Romano-Catholicæ introductionem*. Hanc verò introductionem (supponebat enim, quanquam falsissimò Ministellus, Catholicam è Ducatu Prussiæ Religionem, prorsum fuisse exactam, vel potiùs, ut ille sæpius ingeminat, *eradicatam*) unde tandem nobis, vel potiùs suis, manifestam faciet? *Ex locorum*, ut ille subdit, *Idololatricorum restauratione*. At quæ illa tandem loca? cùm plurima fuerint in Prussia, miraculis, peregrinationibus, publicisque urbium ac popu-

lorum

(a) *Gen.* 3.14. (b) *lib.* 2. *cap.* 18. (c) *psalm.* 111.

lorum supplicationibus celeberrima loca, quæ tandem restituta? aut potiùs, quorum ob restaurationem Myslenta quiritando tabescit? Dixerat loca idololatrica restituta; at ubi ad eorum ventum est censum atque numerum, unicum, duntaxat, atque eum solum, nempe LINDAM MARIANAM memorat. An quia illa unica, plurimorum instar contra Allophylorum acies militat? an, quia non modò militantem, verùm & perpetuò contra suos triumphantem ob oculos habebat? an denique, quia ex illa sola, tanquam è prima uti Christianæ quondam, ita nunc Catholicæ in Prussia Religionis, primariaque Arce, sibi suorumque fidiculæ potissimùm metuebat? Quidquid tandem sit, divinum oraculum, etjam in Mislenta verum fuit. Vis intueri *videntem & irascentem?* vis audire *dentibus frementem & tabescentem?* *Quartò*, inquit ille (*a*) *loca idololatrica antehac abrogata, & obsoleta, nunc, prô dolor! restaurantur & redintegrantur passim. Sic tiliæ illius, ante centum fere annos sacellum, ab Illustrissimo Duce Alberto dirutum, ac solo æquatum; à Pontificiis Patronis jam restauratum, officina idololatriæ abominanda evasit; peregrinis è longinquo, ac è propinquo, eò, superstitionis causâ, confluentibus; & impunè quidem, quibus olim præmii loco patibulum erat designatum.* Atqui, Euge! ô Ministelle! tuum illud *prô dolor!* (nam cætera suo loco audienda erunt) iterum atque iterum ingemina. Ego verò tibi, sociennisque ac combennonibus tuis illud Chrysostomi, in Catena Patrum Græcorum (*b*) apud Corderium, occinam. *Usque adeò virtus, vitio gravis est, & molesta! Quemadmodum enim*

(a) *pag.* 2. 6. (b) *psalm.* 111.

enim ignis accendit ſpinas, ita & benignitas, in humanos, & efferatos homines irritat. Ea enim illorum improbitatem arguit & accuſat. Cùm porrò ibidem Chryſoſtomus homines efferatos, præque invidia tabeſcentes, intra pectus, venenum ſuum tabemque premere aſſerat (ſic enim pergit; *Sed vide eum, cùm invidiâ extabeſcat, non audere accuſare, & clarum virtutis aſpectum intueri; ſed mente quidem liqueſcere, & dentibus dolorem oſtendere; non audere autem verbum proferre; ſed tantùm angi, & cruciari*: & in eundem ſenſum Cyrillus in Catena Corderii ad Lucæ 11, 17. *Quia impudens erat talis illorum ſuſpicio, ideo multorum timore perterriti non præſumpſerũt, criminationes ſuas in publicum proferre, ſed mente ſecum aßiduè verſabant*) cùm, inquam, hæc intra ſe iſti premant, quantam, quæſo, oportuit, non modò invidiæ, odiique tabem, ſed etjam iræ, furorisque rabiem in Mislenta fuiſſe, qui, & ore, & calamo, toties illud è pectore venenum profudit! atque idcirco, tanto magis Arcam Domini, in LINDA MARIANA triumphantem illuſtravit! Talis enim hominum iſtorum genius atque indoles eſt, ut nihil ſit illuſtrius, quàm quod illi carpunt: nihil auguſtius atque divinius, quàm quod illi proculcant. *Qui enim ſcit Neronem* (fas eſt enim in ſimili cauſa, cum Tertulliano (a) perorare) *intelligere poteſt, nonniſi grande aliquod bonum à Nerone damnatum.*

CAPUT

(a) *Apologet. cap. 5.*

CAPUT IV.

Ipsa Lindæ Marianæ situs, ac loci conditio, amænitatem juxta ac Religionem spirat.

MAgnam persæpe rebus gratiam adjicit ipsa loci conditio atque situs; Lindensi verò sacello, quemadmodum plerumque & aliis Deiparæ Virginis alibi positis Ædibus, miram insuper addit venerationem, sacro quodam horrore permixtam. De sacra Divæ Hallensis Æde, non aliâ fuit Justo Lipsio experientiâ atque testimonio opus, cùm abundaret proprio. *Cùm veni*, inquit ipsemet (a) *& calidè Templum adii, ac preces cæpi fundere; sensi trepido quodam gaudio, & mixtâ veneratione, corpus animumq́; percelli; & palpavi in loco Numen esse, quod, vel ignaris mentibus se superfundat.* Et alibi (b) *Ornatum* (inquit de sacello Hallensis Templi Deiparæ sacro) *à donariis & tabulis votivis habet, religionem à se; & nescio, quomodo ingredientes eâ tangit.* De sacello, quin universim de ipso Lindæ Marianæ loco, non possunt, unà mecum, non fateri plurimi, qui id unà experti sunt, ac quotidie propè experiuntur. Evenire quippe solet, iis potissimùm, qui nusquam antè locum sacrum accesserant, ut, simul ac virentes in propinquo silvulas atque lucos emensi, in sacræ Ædis, atque adeò loci ipsius conspectum venerint, tantundem animo hauriant pii cujusdam sensus, venerationis, horrorisq́ue sacri, quantum de ipso loco libarant oculis: ipsa quippe loci facies, quiddam amæni juxta ac sani ex se videtur spirare. Hinc enim, ab ortu perinde atque occasu,

pro-

(a) cap. 1. (b) cap. 4.

protensi in longum colles gemini, modicè in altum flexi, vallem, quæ sub ipsum Orientis collem Deiparæ sacellum amplectitur; pinetis variâ arborum stirpe nonnihil intertextis, & quasi coloniis hinc inde ductis, atque arte quâdam, propè in quincuncem satis, utrinque leviter stringunt: inde verò gemini itidem Lacus, Virbellus à Borea, & Denaus ab Austro, vallem eandem rivulo perenni (qui in hunc ex illo tum sese, tum pisces ultro citroque commeantes evolvit) ita rigant; ut simul, vel ex ipsa quoque una valle spectantiū, oculos mira perfundant voluptate; & quasi tacitè, illud (quod Græca Ecclesia in Menæis 3. Januar. sancti Sabæ verbis Deiparæ occinit) communibus rivuli susurris videantur ingeminare; *Tu, ô sponsa Numinis, aquæ in vitam æternam salientis, atque vitam eandem in cunctos homines derivantis, publicum quoddam labrum, umbraculumq́ꝫ fontanum existis.* (a) Vel certè illud, quod eadem Ecclesia S. Theophanis verbis 17. Januarii modulatur. MARIÆ *immaculatæ, & omnium sanctissimæ Virgini, faustâ plaudamus acclamatione. Ex ipsa enim, donorum cœlestium, quæ mentem humanam excedunt, scaturigo nobis promanat; ut quæ est torrens quidam bonitatis divinæ*(b) Quòd si quis, porrò etjam in fontes atque scaturigines, in eadem

valle

(a) *Apud Simonem VVagnereckium* Chil. 1. Cent. 1. *num.* 17. ὕδατος ἀλλομένου εἰς ἀθανασίαν ἄφθης σκήνωμα, τοῦ πηγάζοντος τὴν ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις, θεόνυμφε.

(b) *Apud eundem* Cent. 1. *num*, 114. Μαρίαν, τὴν ἄχραντον καὶ παναγίαν ἀνευφημήσωμεν. δι' αὐτῆς γὰρ ἡ χάρις ἡμῖν πηγάζει τῶν ὑπὲρ νοῦν δωρεῶν, ὡς ἐκ χειμάῤῥου, τῆς θείας χρηστότητος.

valle pluribus locis erumpentes, &, quemadmodum suo loco videbimus, ad medicandos tum reliqui corporis, tum oculorum morbos perquam salutares, respexerit; vix se cohibebit (præsertim quando unà adventantium in publicis supplicationibus intuebitur choros) quin cum eadem Ecclesia, verbis S. Josephi, Deiparam interpellet: *Decantandis tibi laudibus intentos, & chorum instituentes sacratum, ô* DEIPARA, *quæ es Fons vivus ac perennis, in divina, quàm de te habent, existimatione confirma, gloriosisq; in cælo dignare coronis* (a) Tantam loci amænitatem, ipsum Deiparæ sacellum, colli, uti diximus, Orientem versùs subjectum, & adjacentem nonnihil hinc inde despectans vallem, cujusdam instar diadematis coronat; & omnium ad sese oculos, præ cæteris rapit. Et quid ni rapiat, cùm pauca, quæ ad aliorum, etiam non satis sacrorum, amænitatem locorum facere possint, hîc desiderentur. In sacrosancta Æde Lauretana, Tursellino (*b*) ad loci ipsiusque Ædis amænitatem plurimùm facere videtur; *quod, si quà usquam, ad quatuor mundi cæliqúe regiones, ex Mathematicorum disciplina sita sit; ut sol sub occasum, per fenestrā, Angeli quondam ingressu nobilem, veluti vespertinus salutator ad B.V. accedat, quando matutinus esse nequit, objectu parietis exclusus.* Atqui etjam in sacro Deiparæ Lindensis sacello, examussim propè ad easdem mundi cælique Regiones posito, non modò vespertinus, verùm & matutinus, & meridianus, & (sub

(a) 3. *Ianuar. ex cent.* 1. *num.* 18. τοὺς σοὺς ὑμνολόγους, Θεοτόκε, ὡς ζῶσα καὶ ἄφθονος πηγή, θίασον συγκροτήσαντας πνευματικὸν, στερέωσον ἐπὶ τῇ θείᾳ δόξῃ σου, καὶ στεφάνων δόξης ἀξίωσον. (b) *lib.* 1. *cap.* 10.

(ſub ſolſtitium æſtivum) aliquantum etjam Aquilonaris ſalutator accedit ſol. Ad Bellifontanam Deiparæ Ædem, plurimum Ericio Puteano, qui hiſtoriam ſcripſit, loci amænitatem commendat, ſcaturiginum fontiumque, à quibus loco nomen, ubertas. Ad D. Weyerenſis Friderico Fornerio (*a*) tantundem confert, *quod vallis interjaceat peramæna, fontium ſcaturiginibus, & ſtagnis ac lacubus viſenda, & collibus feraciſsimis per gyrum cincta.* Colles apud Lindam Marianam uſque adeò feraces ac fructiferi eſſe necdum poſſunt, quibus vario arborum genere hactenus conveſtitis, ſatis fuit jucundiſſimam toti loco ſcenam prætexere. Si tamen cultus acceſſerit, ne illi quidem ad hortos ac ſtruenda pomaria inutiles aut incommodi erunt. Vallis, tametſi fertiliorem habeat glebam, ſuperiore tamen ævo, quo ſacellum & locus ſqualebat deſertus, in paludem pene deſierat prorſus inertem. At ubi, paucos ante annos, manus admotæ tandem ſunt, & foſſæ atque incilia ſuis locis orta, pravum exſuxerunt humorem, arboresque & virgulta (quæ integro propè ſeculo, tanquam *ſpuria vitulamina* adoleverant) exciſa vel etiam ſtirpitus revulſa ſunt, jam vallis non gramini modo atque oleribus, verùm & ſtruendis ad voluptatem deliciasque hortis, idoneum exhibet fundum: qui ſicut nonnihil jam excultus eſt, ita diligentiorem ſperat, adeoque ſuſpirat cultorem. Quantum enim cultor naviter adhibuerit induſtriæ, tantundem & loco ſacro decoris, & ſibi commodi atque fructus, nec minùs afferet peregrinis, & quibuscumque tandem advenis, voluptatis atque amæ-

(a) *lib. 1, cap. 6,*

amænitatis. Ego, si quid veterum juxta ac recentiorum placitis geographorum est dandum, vix ullum, toto pene universo, amæniorem, & ad usus humanos commodiorem invenio locum, quàm sit Bosphorus Thracius: quem, sicut Constantinus M. nova Roma, ex suo appellata nomine, ornandum; ita Petrus Gyllius justo & erudito volumine, cùm aliis de causis, tum ob singularem amænitatem, celebrandum sibi sumpsit. Mihi quidem etsi omnino non sit fas *parva componere magnis* (nam Bosphorus centum sexaginta stadia longus est, quæ faciunt terna milliaria Germanica cum besse; latus verò stadia quatuor, quæ faciunt quingentas passus) licebit tamen in LINDA MARIANA aliquam Bosphori illius quasi imaginem intueri. Bosphorus gemino, hinc Ægæo, illinc Euxino mari clauditur; Linda hinc atque inde, gemino substringitur lacu: Bosphorum Propontis Ponti Euxini finis, principium Ægæi ex altero in alterum mare sese evolvens, medium interluit; Propontidem ad Lindam itidem exhibet, rivulus, cùm pisces ultro citroque, tum semetipsum ex uno in alterum lacum exonerans. Bosphorus Regiâ Constantini M. urbe, quasi coronâ quâdam præcingitur; nos sacellum Deiparæ diadematis instar toti loco Lindensi impositum videmur nobis intueri. Bosphorus cum quovis, quà latè patet orbis, de amænitate certat loco: sed neque amænitas, gratia, jucunditas & suavitas, quæ ad Lindam Marianam oculos animosque omnium pascit, cuiquam minori, è vicinioribus præsertim locis, facilè concedet. Jam verò, ut commoda, quæ ad usus pertinent quotidianos ac vulgares, majora homini-

minibus afferat Bosphorus; certè, quæ apud Lindam Marianam, non in animos modò, verùm & in corpora redundant mortalium, tanto sunt ampliora atque augustiora, quanto sacra antestant profanis, cælestia terrenis, fluxis atque labentibus æterna, divina denique humanis. Ad extremum (quod ad situm utriusque loci maximè facit, quodque hujus causæ proprium est) Bosphorus Thracius inter Asiam & Europam limes est; ita ut Chalcedo urbs, Bosphoro orientem versùs adjacens, Asiam aperiat, quemadmodum Constantinopolis, olim Bizantium, occasum versus aperit Europam: at verò LINDA MARIANA, quanquam in Ducatu Prussiæ tota sit, quia tamen toto, quà è meridie in Boream quàm maximè protenditur, fundum Episcopi-Varmiensis occasum versus radit, haud injuriâ pro Limite inter utramque provinciam censeri potest. Ipsius certè Religionis Catholicæ, hoc præsertim infelici seculo, limes omnino est. Tametsi enim per omnem ubique Ducatum, præ Lutheranorum quoque commentis, quæ Augustanâ Confessione circumscribuntur, primas Ecclesia Catholica, etjam civili jure, obtineat partes; adhuc tamen malum à Lutheri Pseudo-evangelio satum germen, plurium mortalium in Ducatu illo obsidet mentes, ut de Orthodoxo populo, *appareant rari tam vasto in gurgite nantes*. Spes tamen est haud dubia, vel ab hac LINDA MARIANA, quæ super gurgitem ita vastum, Phari instar divinitus posita est; sicut olim in alias plures provincias, ita deinceps in Ducatum Prussiæ, quaquaversum Catholicæ Ecclesiæ lumen ac splendorem longè lateque processurum.

CAPUT V.

Lindæ Marianæ situs, etjam quoad geometrarum, geographorumq; rationes exactus, ad pietatem religionemq; excitandam multùm facit.

SI locum ad geometrarum & geographorum exigamus leges, longitudinis quidem terrestris quadragesimum circiter octavum; at verò latitudinis quinquagesimum quartum obtinebit gradum, Resselium inter ac Rastemburgum civitates, inæquali aliquantum à sacro loco disjunctas intervallo; hinc enim quinque circiter, inde verò haud paulò plus ternis abest passuum millibus. Universus fundi Lindensis ambitus infra sex, ut vocant, mansos, sive intra centum octuaginta continetur jugera; mansus enim ad Culmensem, quæ hîc in usu est, decempedam subactus, tricenis constat jugeribus. Tam angusti fines, silvis & lacubus undique clausi, non unius juri atq; legibus municipii subsunt. Quantū enim rivulus, Ortum versùs mediæ præsecuit valli, municipii est Rastemburgensis, & uno dumtaxat manso, seu triginta comprehenditur jugeribus: quantum verò idem rivulus de valle occasum versùs dirimit, Schistensis castri juri subditur, & plus aliquanto quatuor continetur mansis. Tantas loci sacri angustias, angustiores superiore anno contendebat reddere, vicini fundi possessor. Verùm causâ arbitrorum, etjam à Præfecto Rastemburgensi missorum arbitrio discussâ, limites DIVÆ Lindensis non modò integri relicti sunt, verùm & in adjacente adversarii fundo jus pastionis & pascuorum ad triginta annos acquisitum, publicisque tabulis sancitum est.

Jam verò si eundem Deiparæ sacrum locum, non

modò ad Prussiæ totius, verùm & ad universæ Europæ componere ambitum quis satagat, haud fortasse injuriâ illud Regii vatis (*a*) de supremo Numine, in eodem loco per opem & suffragia magnæ DEI Matris, tot & tanta mortalibus beneficia largiente, usurpare poterit; DEUS *autem Rex noster ante secula; operatus est salutem in medio terræ.* Cùm enim Prussiæ universæ positus, quoad latitudinem quidem intra 53. ac 56. parallelos, quoad longitudinem verò intra 44. ac 50. fere intercipiatur LINDA MARIANA, quæ & longitudinis quidem, uti diximus, 48. & latitudinis 54. occupat gradum, propè instar centri, medium Prussiæ universæ locum occupabit.

Quòd si Caspar Hennebergerus Tabularum Prussicarum haud aspernandus architectus (*b*) Episcopatum Varmiensem, non partem duntaxat, sed medium Prussiæ locum occupare dicit, quidni Lindam Marianam, quæ multo quàm integer Episcopatus, ad centrum totius Prussiæ magis accedit, medium Prussiæ locum occupare dicamus? Quid, quòd Europam ipsam, quæ inter Asiam Africamque quadantenus media adjacet, dicti quadragesimus octavus longitudinis, & quinquagesimus quartus latitudinis gradus (ut vel ipsam Europæ tabulam, cuivis oculo duntaxat libanti constare potest) mediam quoque quadantenus intersecant? ut vel hinc pateat, tum Europam orbis universi (saltem veteribus jam olim cogniti) tum Prussiam Europæ, tum denique Lindam Marianam ipsius Prussiæ medium occupare locum; ideoque umbilicum tum

(a) *Psalm.* 73. 12. (b) *pag.* 2.

Prussiæ, tum Europæ, ne dicam orbis veteribus cogniti dici posse, non secus atque Livius *Ætolos umbilicum Græciæ* (a) aut Cicero (b) *Ennam urbem, Siciliæ*, aut denique alii plerumque, *Reate umbilicum* appellant *Italiæ*. Quod si plerique Judæam, apud Ezech. (c) *umbilicum terræ* dictam putant, tum ex eo, quòd medium terræ orbisque universi videretur locum tenere; tum potiùs, quòd (uti Cornelius advertit) gentes ex Judæa, fidem, gratiam, sapientiam, & salutem à Deo suxerint, perinde atque infantes in utero adhuc positi alimenta per maternum sugunt umbilicum: quid vetat Lindam quoque Marianam, utraque de causa, tum umbilicum, per quem tot gentes atque populi, & salutem, & sapientiam, & gratiam, & fidem ipsam, quotidie sugunt, tum Medium terræ dici? Quin imò, quid obstat, quo minus id, quod mellifluus Bernard. de Deipara Virgine universim (d) effatus est, nos de diva Virgine Lindensi usurpemus? *Operabatur* Deus, inquit ille, *salutem in medio terræ; in utero videlicet Virginis* Mariæ; *quæ mirabili proprietate, terræ mediū appellatur. Ad illam enim, sicut ad Medium, sicut ad Arcam* Dei, *sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum, respiciunt, & qui in cœlo habitant; &, qui in inferno; &, qui nos præcesserunt; & nos, qui sumus; &, qui sequentur; & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Illi, qui sunt in cœlo, ut resarciantur; &, qui in inferno, ut eripiantur; qui præcesserunt, ut Prophetæ fideles inveniantur; qui sequuntur, ut glorificentur.* Quòd si quis porrò, neque Orbis, neque Europæ, neque ipsius adeò

(a) *lib. 5.* (b) *Act. 6. Verr.* (c) *cap. 38. 12.* (d) *serm. 2. Pentecost.*

ùs adeò Prussiæ medium occupari à Linda Mariana locum contendat, saltem illud lubens volensque concedet Lindam Marianam inter Ducatum Prussiæ ac Varmiensem Episcopatum, mediam quasi interjacere; & B. Virginem, secundùm DEUM & Filium suum (ut Apostoli verbis (*a*) utar) facere *utraque unum: & medium parietem maceriæ solvere.* Solvit enim, & quidem planè quotidie solvit, quando murum illum, quem peccata mortalium, DEUM inter & ipsos (non dissimili conatu vel potiùs furore, quàm vel apud veterum Gigantes, vel apud impios Turris Babel architectos fuêre) ad cælum ipsum usque perduxerant, suis apud Filium precibus demolitur; ut eâ causâ illi Græca Ecclesia (*b*) jure occinat: *Tuo partu naturam superante, disjectus est medius paries, qui propter maledictum nos à* DEO *divellebat, atque unà nos naturæ divinæ connexi sumus: Filius quippe tuus, eos, qui Te, uti Deiparam colunt, per gratiam in filios adoptat.* Adhæc *solvit*, quando Ecclesiæ Catholicæ pomeria intra Prussiæ Ducatum felicissimè producit ac provehit. Hoc enim pacto, *parietem maceriæ*, aut potius murum (quem, non jam legitimi aliqui Prussiæ Ducatus moderatores ac magistratus; sed impiissimi hæreseon architecti, Ecclesiæ Religionique Catholicæ, ad ipsos Ducalis Prussiæ limites, perpetuum, & quodammodo adamantinum esse cupiebãt) fortunatè ac gloriosè disjecit; aut non tam disjecit, qui nunquam

 sub-

(a) *Ephes.* 2. 14. (b) ἐῤῥάγη τὸ τῆς ἀρᾶς ἡμῶν μεσότοιχον, τῷ ὑπὲρ νοῦν τόκῳ σου, καὶ τῇ θείᾳ φύσει συνήφθημεν, ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐχρημάτισεν υἱοθετήσας χάριτι, τοὺς θεοτόκον σὲ γεραίροντας.]

ſubſtructus fuit, neque ullo etjam civili jure ſubſtrui potuit; quàm, ne ſubſtrui poſſet, pro ea, qua apud Deum & mortales poteſt ac pollet, authoritate perfecit. Inſuper *ſolvit*; quando, ut ad mentem Apoſtoli intimiùs loquamur, *inimicitias interfecit*; interfecit, inquam, ac quotidie, ſi non in ſemetipſa, certè in Filio ſuo, interficit magis ac magis; quando illa ſectariorum odia, & accenſos irâ inflammatosque olim animos, ita ut in Eccleſiam Catholicam Catholicosque omnes, etjam in proximo ſitos, malignè ſemper arderent atque exæſtuarent, ita ſenſim domuit ac domat, ut plerique eorum, extinctis illis flammis, certare etjam humanitate ac benevolentiâ cum orthodoxis non deſiſtant. Ad extremum, ne illud quidem inficiari quisquam poterit, LINDAM MARIANAM, illiusque causâ DEIPARAM Virginem, inter Ducatum Pruſſiæ & Epiſcopatum Varmienſem, jam ſe olim *Mediam* ſtatuiſſe; quando & Ducatui, jure municipii, & potiore Religionis jure Epiſcopatui obnoxiam ſe ita voluit eſſe; ut in eam uterque provincia utriusque paries, quaſi in lapidem angularem coiret, quoad tandem in verum illum, *à* DEO *poſitum, lapidem ſummũ, angularem, electum, precioſum*, 1. Pet. 2. 6. una coaleſcant. *Talem quippe* (ut jam cum Richardo à S. Laurentio lib. I. de laud. Virg. cauſam concludamus) *decebat eſſe Matrem, ut Mediatrix Mediatorem, lapis angularis, lapidem pareret angularem*: in quo, juxta Eph. 2. 20. *ſummo angulari lapide Chriſto* JESU, etjam ii, qui nunc ſunt hoſpites & advenæ, aliquando tandem *ſuperædificentur ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum; cives Sanctorum & Domeſtici* DEI. Quod

ut

utquàm primùm fiat, ipſa Lindenſis DEIPARA adjuvabit: de qua etjam uſurpari quodammodo poteſt, quod de ipſa Deipara uſurpavit B. Amadæus. *Ipſa Virgo virginum* (inquit ille hom. 1.) *vernans floribus, & in fructuum ſuavitate delicians, apparet Media & velut Arbor, plantata in medio Paradiſi, attollit verticem in altitudinem cæli, & de ſuperno rore concipiens fructum refert ſalvatorem.*

CAPUT VI.

Primordia & prima ſacelli Lindenſis origo, ex unico, quod è veteribus ſuper-eſt, monumento, ſeu privilegio, ab Ordine Theutonico fundi Lindenſis poſſeſſoribus dato, inveſtigantur.

QUi prætergreſſam fugientemvé in aliquo ſaltu feram veſtigant, nonniſi ad impreſſa, ſi quæ uſpiam ſe offerunt, feræ veſtigia reſpiciunt: non ſecus faciunt ii, qui rerum perenni temporum lapſu decurrentium, aut aliquâ inſuper hominum pravitate intereuntium, memoriam, quaſi è curſu reprehendere conantur, nonniſi ad monumenta, ſi quæ ſuperſunt, tanquam ad veſtigia, debent reſpectare. Etſi verò, cū ipſo Lindenſi ſacello, pleraque etjam illò ſpectantia monumenta, hæreticus furor ſuſtulit, non deſunt tamen paucula, quæ nos ad primam illius quoque ſacelli originem, quaſi quodam Ariadnæ filo, utcunque ducant. Hæc verò inter, principem ſibi vendicat locum, Jus & Privilegium Joanni Langerbein, à Joanne Tieffenio, Ordinis Theutonicorum triceſimo ſecundo Generali Magiſtro, IV. Idus Oct. Anno Domini M. CCCCXCI. datum. Quod quidem ipſum per ſeſe in membrana exaratum, ſigilloq; etjamnum munitum, uti & geminū illius exemplar (quorum alterū

è Ta-

è Tabulario Ecclesiæ Cathedralis Varmiensis, per D. Michaëlem Schambogen, ejusdem Ecclesiæ Canonicum & Cancellarium; alterum verò per Magistratum Rosselienſem, ex civitatis Actis transumptum est) cùm ad manus nostras integrè pervenerit, non debuit hoc loco plurimis de causis præteriri. Est autem è Theutonico in Latinum, eâ, quâ par erat, fide, hunc in modum à nobis traductum.

Joannes à Tieffen, Ordinis Fratrum Hospitalis S. Mariæ, Theutonicæ Domus in Hierusalem, Generalis Magister. Notum facimus, & omnibus ac singulis, hasce literas nostras lecturis vel audituris, testatum esse volumus: quòd Joanni Langerbein, fideliter nobis dilecto, ob singularia in Ordinem nostrum merita, ab ipso jam præstita, & tum ab ipso deinceps, tum ab legitimis ipsius heredibus posterisque, nobis Ordinique nostro præstanda, Tabernam, juxta sacellum Lindense sitam, unà cum manso agri & horto (quæ, de prædecessoris nostri gratia & consensu, à Petro Vogler emerat) concedendam & inscribendam esse duximus: quemadmodum memorato Joanni Langerbein, legitimisque ejus hæredibus ac successoribus, prædictam tabernam, cum manso agri ac horto, juxta dictum sacellum Lindense, in territorio Rastenburgensi, intra limites à nostris fratribus designandos sitam, vi & vigore literarum harum de facto concedimus & inscribimus. Ad hæc damus & concedimus eidem, legitimisque illius heredibus ac successoribus, duos mansos silvæ, in Sehistensi Territorio, inter lacum Denau, & limites Episcopatus sitos, quemadmodum iidem ab Ordinis

dinis noſtri Fratribus monſtrati ſunt: in agris, pratis, ſilvis, arbuſtis, paludibus, prorſum ab omnibus operis, angariis, & laborum oneribus liberos, jure Culmenſi æternùm poſſidendos. Inſuper concedimus illi judicia minora, quoad vulnera, & livores; majora verò nobis & Ordinis noſtri dominio reliquimus dijudicanda. Quòd ſi quis etjam memorato Joanni Langerbein, legitimisque illius heredibus & ſucceſſoribus, intra ſilvas aut limites illorum, damnum quodpiam intulerit, mulcta iisdem cedere debebit.

Cæterùm Joannes Langerbein, ejusque legitimi hæredes ac ſucceſſores, de Taberna, quotannis die S. Martini Epiſcopi, ſacerdoti Ordinis noſtri, qui ſacellum Lindenſe curabit, unam bonam marcam, uſualis in Pruſſia monetæ pendet. Si verò ſacellum illud ſacerdos Ordinis noſtri non curabit, cenſus, ei, qui ex Ordine noſtro Præſidem Raſtenburgi aget, pendetur. Volumus etjam, ne quisquam, ſive in majoribus Dominæ noſtræ feſtis, ſive quovis alio per annum die, citra ſcitum & conſenſum prædicti Joannis Langerbein, ejusque heredum ac ſucceſſorum, ullum genus cereviſiæ, in eorundem præjudicium, venum proponat. Concedimus etjam illis, liberam in duobus lacubus, Denau & Wirbel dictis, piſcationem minoribus inſtrumentis, & ad eorum tantùm uſum, non autem ad vendendum: ſimiliter & in foſſa juxta Tabernam, uti & in aqua ex Skatenicht Reſſelium decurrente, quantum, citra Ordinis noſtri damnum uſus permittet. In perpetuam hujus rei fidem, literis hiſce ſigillum noſtrum appendi curavimus

mus;quæ datæ ſunt in caſtro noſtro Rhein,die Diviſionis Apoſtolorum, Anno à Nativitate Domini 1491. Teſtes horum fuerunt Reverendi, ſpectabiles, & ſpirituales Ordinis noſtri,dilecti ac devoti Domini ac Fratres, Stephanus à Streitberg major Commendator, Rudolphus à Dippelskirch Commendator in Rhein, Dominus Nicolaus Creuder Capellanus noſter,& Canonicus Regiomontanus; Wilhelmus ab Eiſenberg Bartenſis, Joannes à Walleufels Raſtenburgenſis Præfectus; Jordanus à Bergrode,& Eckardus à Reichstag ſocii noſtri; Liborius & Joannes Notarii noſtri, aliique multi fide digni. Concedimus etjam ipſi illiusque heredibus in ſupraſcripto ad ſacellum horto apes ſervare, & iisdem omni meliori modo uti, frui.

Atque ex hoc Privilegio,præter cætera,quæ œconomiam temporalem,reiq; familiaris & fundi incrementum concernunt, illud ad cauſam præſentem maximè videtur pertinere. Principiò quidem, quod illo ipſo,quo privilegium eſt conceſſum,nonageſimo primo ſupra milleſimum quadringenteſimum anno, tum ſacellum ipſum Lindenſe jam viguerit (ita,ut ſacerdotem,curionis adinſtar,vel ex ipſo Ordine Theutonico, vel aliunde ſumptum, jam haberet) tum diverſorium ſive Taberna,ob populi ad locum ſacrum confluentis frequentiam jam poſita, atq; eo jure ſtabilita fuerit,ut cùm, non majoribus duntaxat Virginis Deiparæ feſtis,verùm & aliis per annum diebus, populo undique agminatim concurrenti,præter alias merces,etjam poculenta ab extraneis (quod & nunc quoque poſtliminio increbreſcit) proponi venum cœpiſſent, ea poteſtas extraneis adempta ita ſit, ut

solis Lindensis fundi possessoribus relicta fuerit integra. Alterum verò est illud, quod sacer Lindæ Marianæ locus, multis retro temporibus coli, adiri, frequentarique cœperit. Cùm enim ob loci & sacelli religionem, indies magis efflorescentem, populi quoq; frequentia indies augeretur; & ad populi, locum sacrum sacellumq; ipsum frequentantis, usus diversorium sive Taberna necessariò fuerit extructa; liquere manifestò debet, & tabernam sacello, & sacellum ipsum, populi visitantis concursu atque frequentiâ, multò esse posteriora; ut ita & ante conditum sacellum religio loci sacri plurimum viguerit; & ante positam tabernam, etjam sacellum (cujus causâ tabernam constat fuisse conditam) non minùs, quàm ipsa tilia sacello inclusa (de qua cap. 13.) tum florem, tum odorem longè lateque sparserit suum. Accedit, quòd Privilegium, per Generalem Ordinis Theutonicorum Magistrum Joannem à Tieffen Anno 1491. collatum, palàm commemoret, tabernam & mansum diu antè, sub Tieffenii antecessore (qui fuit Martinus Truchsesius à Wetzhausen, in Magistrum Ordinis Anno 1477. quatuordecim videlicet ante privilegium collatum annis, lectus) fuisse à Petro Voglero possessum, ac postmodum Joanni Langerbein venditum. Cùm verò & mansi & taberna, cultum celebritatemque, solius causâ sacelli, uti diximus, habuerint; nefas est ambigere, quin Linda Mariana, ante illum annum & proxima illi anno tempora, diu ante viguerit. Petrus enim Voglerus, qui proximè antecedentis Generalis Magistri temporibus, Lindam vendiderat, aliquanto utique temporis intervallo Lindam antè possedit:

& pos-

& possessionem illam, vel à majoribus suis hereditate, vel alio juris titulo ab extraneis adiit: ut non dubiè credendum sit, fuisse alios, qui sub initium seculi decimiquarti, Petrum Voglerum in possessione Lindæ præcesserint; adeoque sub illa ipsa seculi decimiquarti initia, tum Linda, tum Lindenses Panegyres non minimùm viguerint. Quid si verò, etjam ante dictum quartumdecimum seculum Lindam & Lindenses Panegyres viguisse, aliquâ ratione asseramus? Constant Rastemburgum, ad cujus municipium Lindensis fundus pertinet, sub Annum Domini M.CCCXXIX. esse conditum, & à requie, quam milites Theutonici, bellis alibi defessi, restaurandis viribus captare Rastenburgi solerent, quasi castrum sive *Arcem quietis*, ac refocillationis fuisse nuncupatum. Quid si porrò Deus, eodem propè loco ac tempore, quo homines corporum suorum quieti ac tranquillitati, Arcem & quoddam quasi Asylum struebant, multò opportunius ac magis necessarium, quieti ac refocillationi animorum Asylum atque Arcem erigebat? Quid si magnus ille Belli Imperator, ut milites sui (quibus, Apostolo (a) pronunciante) *non est colluctatio adversùs carnem & sanguinem; sed adversùs Principes & potestates; adversùs mundi rectores, tenebrarum harum; contra spiritalia nequitiæ in cælestibus*) tantis & tam periculosis belli tempestatibus defessi, ne dicam, graviter persæpe afflicti, vulnerati, ac propè fracti, suum non modò receptum, verùm & asylum, & quietis necessariæ refocillationisque apud Lindam Marianam, tanquam apud multò augustius diviniusque

(a) *Ephes. 6, 12.*

que *Rastenburgum*, paratam haberent Arcem, tutissimamque stationem, à primo tempore, quo illud belli genus ac pericula cæpêre, paternè providebat? Quando enim piissimus ille *Samaritanus* noster (*a*) *de Ierusalem in Iericho descendentibus*, & tot tantorumque immanitate latronum sauciatis, quin & *semivivis relictis*, non continuò adest? Quando eosdem ita miserrimè afflictos, aut *infuso vulneribus oleo & vino*, non refocillat? aut *suo* insuper *jumento impositos & ad stabulum*, hoc est, uti Græcus quoque ac Syrus legunt, ad Diversorium *ductos non curat*? Et quid sunt aliud tot, & tam illustria Deiparæ Virginis templa atque Ædes, perinde illius cultu atque innumeris sanitatum gratiis, toto orbe conspicua, quàm quædam divini Samaritani nostri diversoria? vel unum hoc Lindense diversorium, fidem hîc abunde faciat. Quotus enim quisque non animo duntaxat, verùm & corpore plerumque saucius, eò accedit, quin continuò, & animi, & corporis vires ac robur (sæpe etjam ultra sua suorumque vota, sed non ultra pietatem beneficentiamque Samaritani cælestis) resumat? Quis enim (ut cum magno illo Constantinopoleos Patriarcha S. Germano, hom. de Zona Virginis, Deiparam ipsam alloquamur) *quis*, inquam, *post tuum Filium, curam gerit generis humani, sicut Tu? Quis ita nos defendit in nostris afflictionibus? Quis in supplicationibus adeò pugnat cum peccatoribus?* Quid ni verò, & cum mellitissimo Bernardo (*b*) eandem insuper appellemus? *Ergo beatam Te dicent omnes generationes, Genitrix* Dei, *Domina mundi, Regina cæli; quæ omnibus generationibus vitam &* gloriam

(a) *Luc*, 10. 33. (b) *serm. in* Fer. 2. *Pentecost.*

gloriam genuisti. In Te enim Angeli lætitiam, justi gratiam, peccatores veniam invenerunt in æternum. Meritò in Te respiciunt oculi totius creaturæ: quia in Te, & per Te, & de Te, benigna manus Omnipotentis, quidquid creaverat, recreavit.

CAPUT VII.

Sub primum Christianæ in Prussia religionis exordium, cultum quoque & venerationem DEIPARÆ, ad Lindam Marianam videri exortam.

QUanto fædior, &, supra barbararum quoque gentium morem, inanior juxta ac immanior, gentilium quondam Prutenorum idololatria fuit; tanto altiores in animis miserrimorum egerat radices: ut neque ipsâ temporum diuturnitate aboleri; neque clarissimâ jam Christianæ fidei, per universum orbem radiantis luce perstringi; neque ad extremum vi bellicâ, quanquam sæpius varieque admotâ, extirpari facilè posset. Constat, armis Theutonicorum Ordinis B. Virginis militum denique extirpatam esse, qui, cùm à Conrado Masoviorum Duce sub Annum Domini 1226 invitati, & tum à Rom. Pontifice Honorio III. tum à Friderico II. Imperatore, adversùm infideles missi, sub Annum 1233. Prussiam ingressi, paganos integro propè seculo fortissimè, vario interdum Marte, oppugnâssent, tandem & terram, & terrâ ipsâ asperiores contumacioresque infidelium animos expugnaverunt, ac JESU Christo, ejusdemque Vicario, Romano Pont. subjecerunt; totidemque victoriæ Trophæa, quot sive Arces, sive Urbes, sive Templa, ad elegantiæ pariter ac fortitudinis Christianæ normam expolita, felicissimè, quà latissimè Prussia patet, statuerũt. Inter quæ principem,

DEO

DEO ita providente, locum obtinuisse LINDAM MARIANAM deinceps patebit. Sæpius antè Pruteni, per varios ad Christum non modò vocati, verùm & traducti cùm essent, ad Idola nihilominus sua postliminio relapsi sunt. Qui iis Christi Evangelium annuntiavit primus (fundamento assertionis sumpto ex vitâ ejus, per Marcellinum collegam suum scripta, in qua iste insignis Apostolus narratur Boructuariis prædicâsse) fertur S. Suitbertus fuisse, in Anglia sub Annum æræ Christianæ DCXLVII. natus, & cùm biennium in Prussia; haud pænitendo fructu prædicâsset, in Germaniam, unde venerat, reversus, ibidemque sub Annum DCCXVII. uti testis est Surius ad I. Martii, fato suo est defunctus. Duobus propè seculis exactis, S. Adalbertus Pragensis primùm in Boëmia, deinde Gnesnensis in Polonia Archiepiscopus, eadem prædicationis Evangelicæ apud Borussos laxavit retia: etsi hic, præter egregiam Martyrii palmam, vix alium ullum in Prussia Evangelii fructum tulit. Sub ipsum enim prope in Prussiam aditum, jussu *Krivve Kyrvvayto*, supremi sacrorum impiorum præsidis, à sacrificulis, quos *VVaidoletos* pagani appellabant, haud procul Fischhausen oppido, ad ipsum maris Balthici littus, crudelissimè fuit interemptus: quo loco, Ecclesiam S. Martyri sacram, & in ea majorem Aram, vitâ & miraculis ejusdem depictis hodieque spectabilem, olim verò plurimis illustrem anathematis, quorum vix unum superesse (ferreum nempe Teli spiculum, quod Erhardus à Reifenstein, magni inter Theutonicos milites & nominis & dignitatis vir, cum ex arcu in se jactum annos quatuor-

decim intra caput esset passus, tandem liberatus, divo Adalberto, uti Patrono sospitatorique suo, argenteâ catenulâ appensum, unà cum expressis in scutulo argenteo insignibus suis, dicavit (uti Hennebergerus quoque (a) testatur) nos ipsi, paucos ante annos, coram spectavimus. Sed & alia quoque Ædes sacra, quatuor fere passuum millibus urbe Gedano dissita, eidem S. Adalberto olim dicata, etjamnum extat; in qua ejusdem Sancti corpus, à barbaris in frusta concisum, iterumque in sese integerrimè coalitum, priùs, quàm Boleslai Chabri, Polonorum Regis curâ & studio Gnesnam deportaretur, quievisse aliquandiu, fertur. Pleraque, quæ Simon Grunau, inter rerum Prussicarum scriptores facilè princeps, de S. Adalberto memorat, ipsi sectariorum Ministelli, ut ex vano minimè hausta, recipiunt: illud tamen, quòd disiecti corporis partes in se coierint, atque integrè coaluerint; corpusque ipsum in se ita restitutum, sacroque amictu decorum, lucidam nubem præeuntem, & ad proximè memoratam ædiculam tanto intervallo (interjacent enim Gedanum inter ac Fischhausum, etjam quà mare Balthicum iter aperit, quindena minimum germanica milliaria) deducentem secutum pervenerit, pro insigni fabulâ habent; insigniores ipsi, cùm aliàs semper, tum hac in causa, fabulatores; præsertim verò Mislenta, qui (b) primum omnium, qui Prutenos ad Christum conatus sit convertere, fuisse Boleslaum, decimum quartum Boëmorum Ducem asserit, *misso*, ut ille scribit, *in Prussiam S. Adalberto circa Annum Christi* 988. cùm tamen,
non

(a) *pag.* 19. (b) *pag.* 4. 8.

non modò Hennebergerus, loco citato, S. Adalbertum, non uti Pragensem, sed uti Gnesnensem Episcopum (proinde non à Boëmiæ Duce, sed à Rege Poloniæ) missum asserat; verùm & ipse Mislenta sibi ex adverso (a) fateatur, propè trecentis retrò seculis, sub Annum 965. *saltem in certa Prussiæ parte*, à Miescone, seu Miecislao Duce Poloniæ, plantatam in Prussia Christiana religionem fuisse. Cæterùm, quod tum Miecislaus Dux fundatis, in Prussia, Lobaviensi, & Caminensi in Pomerania Episcopatibus inchoavit; tum S. Adalbertus, Prussorum Apostolus, Evangelicæ prædicationis tubâ promovere conatus est, Miecislai Ducis filius, Boleslaus *Chabrus*, vel potiùs, ab aspredine linguæ ita dictus, *Chrobrus*, victoriosissimus, &, supra plurimos, gloriosissimus Polonorum Rex, eximiè provexit. Necem enim S. Adalberti, quem in Borussiam, divino monitu abeuntem, ægerrimè ab se paulò antè dimiserat, armis ulturus, aliquot interjectis annis, Prutenos aggressus, victricia ita quaquaversum circumtulit fortunatissimè arma, ut (quemadmodum etjam Hennebergerus (b) tradit) & *Balgam* fortitudinis Prussicæ, & *Rykoioth* sive *Romovve*, superstitionis barbarissimæ Arcem, de qua proximè agemus, sub Annum Domini 1014. expugnârit. Fractis eo bello viribus, Pruteni pacem ita impetraverunt, ut & tributum Regi Polono penderent; & fidem Christianam, à Rege, primo præcipuoque inter conditiones loco, oblatam susciperent: Victorque Rex columnam ferream, in Ossa fluvio, ad villam *Slupy* (à columna scilicet ita appellatam) quà

(a) *pag. b. 1.* (b) *pag. 466.*

quà fortitudinis, quà religionis Christianæ, æternum collocaret Trophæum. Verùm Pruteni, & tum, & succedentibus postmodum temporibus, sub Boleslao Crivousto, aliisque Poloniæ Principibus, æquè ad ingenium, atq; ad suas rediêre superstitiones; quoad tandem à Marianis Theutonici Ordinis militibus, uti diximus, domiti sunt. Quanquam & ab his ita domiti, intra centum non integros annos, iterum sexies, uti Simon Grunau toto tractatu octavo diffusè prosequitur, à fide, divinâ juxta ac humanâ, deflexerunt: ad extremum tamen CHRISTO, & Magnæ DEI Matri, quæ per suos milites, barbarissimam è Prussia superstitionem profligavit, victas omnino dederunt manus. Quis enim ambigat, Deiparam, quam Ferdinandus II. gloriosissimus Imperator, Exercituum suorum omnium Imperatricem delegerat, & *Generalißimam suam* appellitare solebat, jam olim suo Ordini fuisse Imperatricem, atque Belli-ducem? Vel ipsi Barbari, & quidem oculis quoque suis, id experiri sæpe potuerunt, uti quidem sub secundæ defectionis tempora Anno circiter M. CCLVII. experti sunt. F. Theodoricus Christburgensis Præfectus (quod vel ipse Hennebergerus Prædicans fatetur pag. 45.) non ampliùs, quàm centum viris, quà ex suo Ordine, quà è peregrinis mercenariisvé secum assumptis, Paganorum fines in Hockerlandia, cujus nunc caput Elbinga est, latè vastârat, & ubere cum præda regressus, in grandem paganorum exercitum incurrit. Cùm nulla ad evadendum pateret via, animosissimè in hostem invectus, simul in consternationem, simul in fugam omnes vertit. Cæsis plurimis, captivi ingenuè fassi,

non

non tam ſe ab exercitu, quàm à cæleſti Bellatrice proſtratos. Sub ipſum enim prælii exordium, viſam ab ſe inclytam formâ Virginem, quæ Ordinis & Chriſtianorum vexillum in aëre explicuiſſet, & ſe ita conſternâſſet, ut nonniſi fugâ elabi ſibi poſſe viderentur. Quo ego tempore cenſuerim Chriſtianam Religionem, uti & LINDÆ MARIANÆ ſacellum effloreſcere in Pruſsia cæpiſſe; ut idipſum, non minus, quàm ſint, vel fuerint ferreæ Boleslai Regis columnæ, videatur divinæ in Pruſsia conſtitutum relictumque victoriæ Trophæum; de quo jam uberiùs erit agendum.

CAPUT VIII.

Linda Mariana, devictæ in Pruſsia Idololatriæ, quoddam quaſi Trophæum divinitus conſtitutum.

DEcuit profectò, frondentem ac ſemper floridam, uti paulò pòſt videbimus, DEIPARÆ Lindenſis Tiliam, divinæ per Marianos milites & ipſam MARIAM, de tam immani Idololatria, victoriæ eſſe monumentum; non minùs quàm vel Olea, vel Quercus, vel Palma fuit; & adhuc ſolet eſſe ſeculi hujus victoribus. Quid ſi verò, Mariana hæc Tilia (à qua Germanis Linda Mariana ſumpſit nomen) portentoſis illis Quercubus, quæ impiæ ſuperſtitionis & Idololatriæ apud Prutenos ſedes erant, divinitus ex adverſo poſita atq; conſtituta fuit; ut ſicut illæ, tametſi monſtroſæ eſſent magnitudinis, cum impiiſſimis tamen ac vaniſſimis gentium illarum ſuperſtitionibus prolapſæ tandem corruerunt; ita hæc, non minùs quàm ipſa Religio Catholica, ſi non in ſe (invidit

enim tiliæ Marianæ gloriam iſtam, ſectariorum, & ipſius, qui ſectarios agitabat, Satanæ furor) certè in Linda Mariana æternùm vireat ac frondeat? Sex erant Prutenorum gentilium, quæ præcipuè colebantur, idola; *Potollo, Perkunus, Potrimpus, VVurſchkaitus, Svvaybratus*, & *Gurko*; omnium autem eorum cultus & ſuperſtitio, ad Quercus quaſi religata & fixa erat. Eas verò inter Quercus, duæ potiſſimùm in Provincia Natangia, quà magnitudine, quà vetuſtate cæterisque portentis eminebant. Altera earum, eo prorſum loco ſita erat, ubi nunc *Heyligenbeil* oppidum eſt; olim quidem à profano barbarorum cultu & idolomania, quæ ad dictam quercum viguit, *Svvantomeſt*, ſive Hieropolis, aut ſacra civitas dicta; poſtmodum verò à Securi, quâ tandem quercus exciſa fuit, *Heyligenbeil* Germanis appellata. Colebatur in ea quercu Idolum *Gorko*, ſive *Curcho*, à Maſoviis uti Grunau aliique memorant, ad Prutenos translatum; quod, quemadmodum cibis, obſoniis, generisque omnis eſculentis ac poculentis credebatur præeſſe; ita frugum quarumvis, uti & mellis, & farinæ primitiis, alicubi verò in Hockerlandia ſeu Pogeſauia Provincia, etjam piſcibus primo loco captis, & ſuper immane ſaxum, quod in ſinu Balthico inter undas eminet, crematis honorabatur. Ante omnia verò igne perpetuo, è quercus lignis accenſo, numinis profani cultus ac veneratio conſtabat. Quæ, cùm *Anſelmus*, primus Epiſcopus Varmienſis (qui quatuor duntaxat inde paſſuum millibus, Pontificiam ſedem Brunsbergæ fixerat) haud ignoraret; ut paganos, ab impio cultu, ad Chriſtum & Chriſtiana ſacra perduceret, cum pleris-

plerisque suorum eò profectus, tantum apud Idoli illius cultores perfecit concionando, ut quercum & magnitudine, & perenni frondium foliorumque vigore insignem, cui Idolum *Gorcko* insistebat, facilè à Christianis, si qui tantùm auderent, paterentur exscindi. Ad Episcopi imperium quidam & manum & securim quercui extemplo admovet: sed (quod etjam Hieronymo Pragensi, sub Vitoldo Principe, Lituanis Christum annuntianti, lucosque idolorum exscindenti, postmodum evenisse Æneas Silvius in corpore rerum Polonicarum (*a*) memorat) bipennis quercui admota, atque impacta, resilit, & Christianum, qui impegerat, exultantibus triumphantibusque barbaris, non leviter vulnerat. At Episcopo sancto, neque fides, neque in præsente DEI & Ecclesiæ causa, animus deesse potuit. Ipse quocirca, securi arreptâ, quercum adoritur; brevissimoque temporis intervallo, suis suorumque manibus succisam, igne, quem Christiani præsentes admôrant, unà cum idolo demolitus est. Pagani, eo miraculo attoniti simul ac commoti, & ipsi Christo nomina dederunt, & locum à sacra illa securi appellandum deinceps statuerunt. Jam verò altera Quercus, quæ potior ac multo celebrior impuræ superstitionis erat sedes, in eadem provincia Natangia, loco *Romovve*, sive *Rikaioth*, sive, à primario principeque idolo nomen sortito, *Potollo*, octo circiter leucis à priore dissita erat: sed & hanc, non longo postmodum intervallo temporis, Joannes à Misnia, Varmiensis itidem Episcopus, demolitus est; ut vel ab ipsis hisce Episcopis, Idololatriam

(a) *Tomo* 1. *pag.* 3.

Prutenorum *in securi & ascia*, ut verbis Regii Prophetæ (a) utar, *dejicientibus*, ipsa Varmiæ Provincia, Asciæ vel Securis figuram, in ipsâ geographicâ Prussiæ tabulâ, exhibere contemplantibus videatur: nisi fortè quis malit Samsonis, aut potiùs ejus, cui Samson proludebat, contundentem Philisthæos Mandibulam in eadem contemplari. Majorum duntaxat gentium idola, *Potollo, Perkunus, & Potrimpus*, in ea sibi quercu locum vendicabant; reliqui enim tres Deastri, uti minorum gentium erant, ita Quercus ac sedes minùs nobiles occupabant: præsertim *VVurschkaitus & Svvaybratus*; quorum alter *VVidevutus* olim Prutenorum Rex, alter frater illius erat *Brudenus*, vel potiùs *Prutenus*; uterq; se in decrepita jam ætate, pro suorum omnium salute devovit; &, ut Deorum commercio jam fruituri, quemadmodum promittebant, suorum facilius maturiusque promoverent salutem, ultro se in pyram, è siccis lignis quernis accensam, jactantes, vivi absumpti, Deorum instar postmodum habiti cultique sunt. Ut autem, quæ de Idolis ipsis, præsertim verò de dictis Idolorum principibus memorantur, horrenda propè sunt; ita quæ de Quercu illa referuntur, & rara admodum, & mira. Si enim magnitudinem spectes, diameter ad sex omnino cubitos, sive geometricos pedes duodenos protendebatur; ut proinde ambitus ipse arboris (quem peripheriam geometræ vocant) ad cubitos octodenos seu pedes triginta sex necessariò protenderetur. Haud ignoro, vastiorem etjam fuisse quercum, quæ ante quinquaginta circiter annos corruit, juxta oppidum Welau in pago Oppen dicto; quæ (ut (b) Hennebergerus, non suo duntaxat, sed etjam Welaviensis Magistra-

(a) *Psalm.* 73. 6. (b) *pag.* 472.

tus teſtimonio probat) non octodecim, ſed viginti ſeptem cubitos ſive pedes quinquaginta quatuor, quoad ambitum complexa fuerit; ita, ut in ejus cavo (cavam enim intrò vetuſtas ipſa reddiderat) eques, quantumvis magno inſidens equo, circumagere ſe in gyrum poſſet; quod & Albertus primus Pruſſiæ Dux, & filius ejus itidem Albertus fecerunt; ſed, ſi quid mole ſuâ magnitudineq; cæteris, quercus *Rikejothana*, certè nihil omnino aut ſpecie, aut cultu, quo apud infideles eximia erat, ulli concedebat. Rami quippe, ſoliis ac frondibus, hieme juxta ac æſtate (Dæmonum utique operâ atque induſtriâ interveniente) ſemper virentibus, mutuum inter ſe nexi, ut ne pluvia quidem perſtillare ac pervadere uſquam poſſet, triplici in altum nodo ac vertice, ſive potiùs cono, in ſublime ita tuburcinabantur; ut una in quercu, tergemino Idolo, tergemina ſedes, admodum commodè diſtincta eſſet. Primum in ea quercu locum tenebat *Potollo*, ſive (ut alii veriùs, ipſo Dæmonis nomine, Dæmonis artes putant expreſſas) *Pokollo*, ſeu *Pikollo*; cui promiſſa & cana barba, caput faſciâ candidâ, adinſtar diadematis, redimitum; facie, quæ & hominem, & equum, & ſimul bovem referebat, pallidâ ac ſurſum proſpectante. Tam monſtroſo capiti, mortuorum hominum ac jumentorum capitibus, ſacra fiebant, adjecto feſtis diebus ſebo, ſive adipe ollis ingeſto. Si quis, maximè ex opulentioribus, ſacra neglexiſſet, ſpectris nocturnis iterum atque iterum exagitatus eſt: quod ſi tertiùm ſpectra fuiſſent repetita, ſanguine humano placari Dæmonium oportuit. Simul igitur atque flaminum, ſive *VVaidoletorum* quispiam, placandi illius causâ, ſanguinem è ſuo ſibi

corpo-

corpore elicuit, Idolum, editâ sat validâ admurmuratione, reconciliatum se indicabat. Alterum locum tenebat in eadem quercu *Perkunus*, fulminis (ut ipsum nomen, etjam Lituanis usitatum, indicat) tempestatumque ætherearum Deus habitus, igneam prorsus, & ira ardentem faciem præferebat, uti & caput flammis coronatum, & crispam innodemque nigri coloris barbam; cui perenni, & quidem è quernis, admodumque aridis lignis, accenso igne sacrificabatur. Quòd si porrò ignis aliquando fuisset extinctus, sacrificulus, cujus id oscitantiâ accidisset, capite facinus illud luebat. Tertium *Potrimpus* imberbi ac lætantium ridentiumque in morem liberaliter exporrectâ facie, referebat juvenem, caput viridante è spicis coronâ præcinctum. Ridebat enim Perkuni, torvum in se tuentis, sive immanitatem, sive vanam sine viribus iram. Et tamen huic quoque, ita scilicet miti ac mansueto numini, tum serpente, intra vas fictile, manipulis frumenti semper adopertum, lacte à sacrificulis nutrito; tum cerâ & thure accenso; tum denique effuso innocentum sanguine infantium, sacra fieri necesse fuit. Idolis eum in morem Quercum insidentibus, quercus ipsa, æstate juxta ac hieme (quod vel hominum fascino, vel Dæmonum ope fieri creditum) semper virens ac viridis, velis ac sipariis, septem cubitos in altum elatis, obtegebatur; Archiflamine (quem ipsi *Kirvvaito*, quasi Divûm mentem, alii verò *Krivve*, denique alii, utroque nomine junctim *Krivve Kirvvaito* appellabant) & cæteris sacrificulis seu Weidolatis, è propinquo habitantibus: cæteris procul excesse jussis, tanquam profanis mortalibus;

bus; nec, nisi sublatis aut paulùm remotis velis, cùm sacra fierent, introspicere quandoque permissis.

Quercum istam, plus quàm Dodonæam, tum Boleslaus Chobrus Poloniæ Rex, uti innuimus; tum quidam è Masovia Christiani, uti (*a*) Henneberge-rus testatur, magis excussisse videntur, quàm evertisse. Evertit verò, uti jam diximus, Joannes Varmiensis Episcopus, hujus nominis primus: qui cùm Anno Domini M.CCCLV. obierit, minimè dubitem, jam sub idipsum tempus, quo ferales illæ falsorum numinum Quercus subruebantur, LINDAM MARIANAM, quæ eversæ in Prussia Idololatriæ, Trophæum, atque monumentum deinceps perenne esset, viguisse ac floruisse. Neque enim minùs, ad evertendam in Prussia Idolomaniam crediderim valuisse Tiliam Marianam, quàm ad edomandam ejusdem gentis barbariem ac ferociam, valuit illa in Prussia itidem Quercus, de qua Æneas Silvius (*b*) ita scribit: *Fratres Theutones, quos S. MARIÆ diximus appellari, sumptis armis, brevi tempore, quidquid Prutenici juris circa Vistulam fuit, occupavere. Exin tranato fluvio, vetustam & latè patulam Quercum, in castelli modum erectis propugnaculis, iuxta ripam munierunt. Ibi collocato præsidio, ulteriores Prutenos vexare cœperunt. Pugnatum est sæpe pro Quercu, & ingentes paganorum copiæ fugatæ, ac deletæ sunt. Bellum pluribus annis productum est; ad extremum fortuna, Fratrum imperio arridens, omnem Prussiam eis subiecit. Victæ barbaræ nationes iugum subiêre.* Non secus ad Tiliam Marianam non jam ferro, sed cælestibus armis, contra Idololatriam dimicatum; quoad tandem Prus-

(a) *pag.* 466. (b) *Tomo* I. *corp. hist. Polon. pag.* 5.

Prusia Christi jugum subiit, & DEIPARÆ Victrici, ab Ecclesia Catholica acclamatum est: *Gaude* MARIA *Virgo! cunctas hæreses sola interemisti, in universo mundo.* Cui quidem Epinicio, cum S. Cyrillo Alexandrino hom. cont. Nestorium, ego libens volensque accino. *Sit etiam Tibi, sancta* DEI *Mater, laus. Per Te Trinitas sanctificatur. Per Te, Crux preciosa celebratur, & adoratur, in toto orbe terrarum. Per Te omnis creatura Idolorum errore detenta, conversa est ad agnitionem veritatis; atque in toto orbe terrarum constructæ sunt Ecclesiæ. Te adiutrice Gentes, veniunt ad pænitentiam. Quid plura? per Te unigenitus* DEI *Filius, vera illa lux, effulsit sedentibus in tenebris & umbra mortis.* Quemadmodum igitur, tum sub Joanne Zemisce, tum sub Joanne Comneno, Constantinopolitanis Imperatoribus, in imagine suâ, currui triumphali imposita (uti Zonaras tomo 3. & Nicetas Choniates memorant) Deipara Virgo de victis prostratisque gentibus barbaris, triumphum egit: ita postmodum in sua itidem imagine, de qua paulò pòst agemus, apud suam Tiliam Marianam jam olim triumphavit, & nunc, quamvis pessundatâ per sectarios imagine, triumphat: ut hæc quoque suo jure dici possit *Nicopæa*, quemadmodum & illa, quâ dicti Orientis Imperatores sunt usi. De qua præstat ea, quæ ex Carolo Quirino in Atlantis Mariani Idea, pag. 102. scribuntur, audire. *Nicopæa Imago, id est, victoriosa, quæ Venetiis in Ducali Templo servatur, ea est, per quam Iustinianus Vandalos, Iustinus Persas, Zemisces Bulgaros, Comnenus Scythas, Narses omnes hostes domuit. Nec Zemisces & Comnenus aliter triumphârunt, quàm quòd imaginem hanc Currui triumphali gloriosè impositam, ipsi præierint; equo Zemisces, Comnenus pedes.*

CAPUT IX.

Ad providentiæ divinæ rationes quodammodo pertinebat, de prostrata veterum Prutenorum Idololatria, quasi Trophæum super Tiliam Marianam statui.

FUit is, & est Sapientiæ ac Providentiæ divinæ mos, & quidam quasi genius aut indoles; ut ruinis ipsis sarciat ac restauret universa: & non tam nova condere, quàm, aut vetera ad meliorem revocare formam, aut novis quasi coloribus illustrare videatur. *Ob eam causam* (lubet enim S. Gregorium Nazianz. de hoc argumento (*a*) differentem audire) *Veteri Novum substitutum est; ac pro unaquaque rerum nostrarum, unaquæq; res eius, qui nobis sublimior est, repensa: novumq; mysterium factum est illa, quæ per benignitatem contigit circa eum, qui per inobedientiam cecidit, dispensatio. Idcirco generatio & Virgo; idcirco præsepium & Bethleem. Generatio propter effictionem; Virgo, propter mulierem; Bethleem propter Eden; præsepium propter Paradisum.* Sicut igitur hominem, qui non erat, condidit Deus: ita hominem, qui per peccatum miserrimè perierat, restauravit Homo-Deus: & sicut homo per fructum Arboris ceciderat; ita per fructum Arboris, cùm cecidisset, fortunatissimè erectus restitutusque est. Qua de re, sacrum pæana, non sine gaudio, universa Ecclesia ita modulatur; (*b*)

De parentis protoplasti
Fraude factor condolens,
Quando pomi noxialis
In necem morsu ruit
Ipse lignum tunc notavit,

Damna

(a) *orat.1.* (b) *in Hymno de Paßione.*

Damna ligni ut solveret
Hoc opus nostræ salutis
Ordo depoposcerat;
Multiformis proditoris
Ars ut artem falleret;
Et medelam ferret inde
Hostis, unde læserat.

Jam abunde spectavimus, quantopere veteres Prussiæ incolas, vetus ille ab Orco proditor, per ligna & arbores dementârit; qui omnem vanissimorum idolorum cultum in arboribus fundârat; addecebat proinde sapientiam ac providentiam divinam ut veram religionem, & cultum sibi debitum, per Arborem in Prussia erigeret: & de Idololatricis Prussiæ quercubus, super tiliam, in Prussia itidem sitam, triumpharet. Unde hic quoque locum habeat, quod de Triumpho per lignum sanctę Crucis peracto, eadem Christi Ecclesia sibi gratulatur, & divino numini gratias agit (a) quòd, *salutem humani generis in ligno Crucis constituerit; ut, unde mors oriebatur, inde vita resurgeret; & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur.* Oriebatur profectò in Prussia, è ligno mors; quando omnis veterum Prussorum Idololatria (quâ quidem nulla præsentior esse potest humano generi mors) in arboribus sita, majores ac firmiores in animis mortalium, quàm illæ ipsæ arbores in terra, uti spectavimus, radices egerat; addecebat proinde, ut per Arborem quoque vita resurgeret; & depressâ idolorum superstitione, orthodoxa per Tiliam Marianam religio atque pietas, firmissimas in animis eorun-

(a) *in Præfat, de Cruce.*

eorundem mortalium radices ageret. Quoniam verò *mors*, per arbores *oriebatur*, idcirco per easdem arbores, idem ille proditor, *in ligno vincebat*; & insolentissimos, super illas Quercus, non tam de DEO, quàm de miseris mortalibus, triumphos agitabat; par omnino videbatur, *ut etiam in ligno vinceretur*; & per Tiliam Marianam, tam de Idololatria, quàm de Idololatriæ ita fædæ authore, Trophæa statuerentur. Non desunt (uti Hennebergerus (*a*) testis est) qui Prussiam, cum Palæstina seu Terra sancta comparari posse censuerint; tum ex eo, quòd, uti Palæstina in duodecim tribus, juxta numerum filiorum Israël, ita Prussia, juxta numerum totidem filiorum Widevuti Regis in duodecim provincias divisa sit; tum multò etjam magis ex eo, quòd, uti Palæstina, ita etjam Prussia, ob mellis, butyri, & lactis, omniumque frumentorum ac rerum copiam atque ubertatem, *Terra melle, & lacte fluens*, ad mentem vel phrasin S. Scripturæ, dici potuerit; uti quidem olim eadem de causa Germanis, regio adipis seu abdominis, vulgo Schmårgrub dicta fuit: fortasse etjam non deerunt, qui vel ob fluminum, fontium, & lacûum copiam tantam, quantam alibi vix inveniant (ita ut lacus, quorum minimus quatuor mansos, sive millia jugerum sedecim amplitudine suâ complectatur) bis mille triginta septem numerentur) cum Pentapoli (quæ, ut sacræ literæ (*b*) memorant, *universa irrigabatur, priusquam subverteret Dominus Sodomam & Gomorrham, sicut Paradisus Domini*) conferri posse censeant: ego, si qua cum Paradiso, etjam terrestri, institui com-

D para-

(a) *in libro de veteribus Prutenis.* (b) *Gen.* 13.10.

paratio poteſt, non aliò, quàm ad Lindam Marianam reſpexerim, quæ quaſi *Lignum vitæ*, in medio, ut vidimus, Paradiſi iſtius poſita, ad totius provinciæ, quin & aliarum quoque gentium ſalutem, uberrimos, tot jam ſeculis, fructus profert. Quod enim de ipſa Deipara Virgine Concilium Epheſinum (*a*) dixit, dici etjam de Linda Mariana quadantenus poteſt. *Maria in unum nos coëgit. Hæc impollutus, & purus ille impollutæ Virginitatis Theſaurus, decusq; & ornamentum: hæc ſpiritalis ſecundi Adami Paradiſus.* Et quantos, quæſo, cuneos mortalium in unum apud Lindam ſuam toties cogit? &, cui non aut impollutum Virginitatis theſaurum, aut ſpiritalem ſecundi Adami Paradiſum aperit? ut proinde illud quoque Damaſceni (*b*) locum hîc habeat; *Hodierno die Eden, ſpiritalem novi Adami Paradiſum, ſuſcepit; in quo condemnatio abrogata; in quo Lignum vitæ conſitum, in quo nuditas noſtra contecta eſt*: Quin & illud Eccleſiæ Græcæ in Menæis 3. Januarii. *Tu, ô undique immaculata, tanquam lignum vitæ, Chriſtum germinâſti, qui omnibus ad vitam aperuit aditum* (*c*) Denique & illud Canticorum (*d*) *Emiſſiones tuæ paradiſus.* De quo quidem Emiſſionum Paradiſo Rupertum infrà (*e*) audiemus Philoſophantem.

CAPUT

(a) *cap.* 7. (b) *Orat.* 2. *de Dormitione B.V.* (c) σὺ γὰρ πανάμωμε, ὡς ζωῆς τὸ ξύλον, Χριςὸν ἐξήνθησας, τὸν τὰς εἰσόδους τῆς ζωῆς πᾶσι γνωρίσαντα. (d) *cap.* 4. 13. (e) *lib.* 1. *cap.* 26. *ſub finem.*

CAPUT X.

Ad easdem providentiæ divinæ rationes videtur pertinuisse, ut Ecclesia Christi in Prussia recens plantata, per Deiparam, & sacram ipsi Lindam foveretur ac propagaretur.

POsteaquam Christus Dominus, Ecclesiam per se, discipulosque suos in terris plantatam, deserere, & decurso peregrinationis suæ stadio, cælis sese reddere, ad dexteram Patris æterni consessurus, necesse quodammodo habuit; mirum videri poterat, quid ita Deiparam Matrem suam, in eodem peregrinationis terrenæ stadio reliquerit! longè enimverò dignissima, & jam olim merita illa erat, ut illos à morte resurgentium, Matth. 27. 53. & triumphali pompâ simul cum Christo ascendentium cuneos, Psalm 67. 19. non comitaretur modò, verùm & longissimo anteverteret intervallo. Verùm eæ tum caritatis, tum providentiæ divinæ erant rationes, ut Filio recèns plantatam in terris Ecclesiam deserente, Mater necdum desereret; quin imò vicariam quodantenus operam navando, teneras, & vixdum fixas humi plantas, solidaret. *Apostoli* (inquit ad veterum Patrum mentem in Historia Deiparæ Christophorus de Castro cap. 18.) *Feliciter secum actum existimabant, omnes, quòd* JESU *ad dexteram Patris considente, Mater eius in terris superstes remaneret; cuius precibus germinans promoveretur Ecclesia, consiliis iuvaretur, ac denique documentis erudiretur.* Et S. Brigitta in sermone Angelico cap. 19. *Ascendente Filio ad suum Regnum, Virgo* MARIA *in hoc mundo ad bonorum consolationem & errantium correctionem, remanere permissa est. Erat enim Magistra Apostolorum, confortatrix Martyrum, Doctrix Confesso-*

rum, clarißimum ſpeculum Virginum, conſolatrix Viduarum, in coniugio viventium ſaluberrima monitrix, atque omnium in fide Catholica perfectißima roboratrix. Apoſtolis namque ad ſe venientibus, omnia, quæ de ſuo Filio perfectè non noverant, revelabat, & rationabiliter declarabat. Et longè antè Euſeb. Emiſſenus, vel alius ſub hoc nomine, ſerm. 2. *Omnia verba hæc in corde ſuo ideo conferebat, nobisq; conſervabat, & memoriæ mandabat, ut poſtea ipsâ docente, ipsâ narrante, & nuntiante ſcriberentur; & in univerſo mundo prædicarentur, cunctisq; nationibus nuntiarentur. Ab ipſa hæc Apoſtoli audierunt, & ipsâ dictante ſcripſerunt, nobisqúe legenda mandaverunt.* Nam, uti S. Erneſtus primus Pragenſium Archiep. cap. 143. ſui Marialis ſcribit, *Mariæ omnium Sanctorum humillimæ, multò meliori modo quàm Paulo, data eſt gratia, evangelizare inveſtigabiles divitias gratiæ Chriſti; & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in* DEO: *ut innoteſcat Principibus & Poteſtatibus, in cæleſtibus, per Eccleſiam multiformis ſapientia* DEI. Denique non deſunt è ſectariis, qui eam Deiparæ laudem haud negent. In Chronico Carionis, per Melancthonem & Peucerum aucto, ad XLIII. Chriſti Annum, cùm de morte Deiparæ memorant: *Fuit ergo*, inquiunt, *ſuperſtes poſt Reſurrectionem Filii annos aliquot, & vidit initia Eccleſiæ eius temporis, multa ingentia miracula & ſupplicia Sanctorum: & conſiliis ſuis rexit Apoſtolos.* Sed & ipſi Apoſtoli cæteriqúe Diſcipuli omnes, eam Deiparæ, ex hujus vitæ ſtatione decedenti, unâ voce laudem tribuerunt, ſi quidem fides Eccleſiæ Græcæ tribuenda eſt; & quidni, niſi ab improbis & perfidis, tribuatur? Sic enim in Menæis

(*a*) ipſam

(*a*) ipſam Deiparam alloquuntur. *Aderant inter Diſci-pulos, Dionyſius Areopagita, Hierotheus quoque ac Timo-theus, uti Antiſtites intelligentiâ rerum divinarum illu-ſtres. Hi omnes Virginem ad hunc modum allocuti ſunt. Te, ô Domina, in hoc mundo degentem, non ſecus, atque ipſum Dominum & Magiſtrum noſtrum, intuentes, ſolatio & gaudio affluebamus.* Quod ſi patrocinium DEIPARÆ, tantopere fuit utile, ut neceſſarium videri poſſet univerſæ Chriſti Eccleſiæ, quid ni & recèns in Pruſſia fundatæ? præſertim, cùm DEIPARÆ ope, per Marianos Theutonici Ordinis Milites potiſſimùm eſſet plantata? Ergo, cum aliis pluribus in Pruſſia locis, tum verò apud Lindam Marianam, quaſi quoddam gratiarum Tribunal Deipara fixit; quò omnibus latè pateret aditus; & tantum inde quisque caperet beneficiorum, quantum ad ſua, vel potiùs DEI Deiparæque vota laxâſſet animorum ſinum. Si enim aperinde prompti paratique ad capiendum eſſent animorum noſtrorum ſinus, atque effuſæ ſunt ad largiendum benigniſſimi in nos Numinis manus, nuſquam tot modis ac viis, quibus DEI in nos beneficia redundant, eſſet opus. Verùm enimverò, ut ii, quibus palatum, vitio aliquo obbrutuit, variis ad excitandam orexin condimentis cupediisque opus habent; ita nobis ad accendenda rerum divinarum vota, laxandosque ad beneficia ſinus, opus eſt aliquo bonorum irritamento. S. Salvianus lib. 2. ad Eccleſ. Cathol. *Extendit Deus ſuper ſpes noſtras, munera ſua; & quod eſt maximum ac rariſſimum, dona illius etiam tua vo-*

 ta vi-

(a) σὲ, δέσποινα, μένουσαν ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς αὐτὸν τὸν δεσπότην ἡμῶν καὶ διδάσκαλον βλέποντες προεμυθούμεθα.

ta vicerunt. Et Basilius Seleuciæ orat. 2. *Parturiens beneficentia suæ munera & habere clausum penes se thesaurum impotens, non est contentus prioribus, neque rebus antè dilargitis sua dona circumscribit.* Quod cùm per se facere posset, plerumque per Sanctos, ac potissimùm per B. V. facit, juxta illud Cant. 5. *Manus eius tornatiles*, sive, ut alii legunt: *Manus eius sphæræ cælestes*: quia per cælites, non secus ac per sphæras cælestes donorum suorum influxus effundit, maximè per B. V. quia, ut S. Anastasius Synaita lib. 3 Hexam. ait, *versatus est Christus cum proprio orbe, nempe cum* MARIA. Placuit igitur supremo Numini ad orexin rerum divinarum in mortalibus identidem excitandam loca certa beneficiis divinis illustria, eorundem oculis objicere; ut eorum locorum, beneficiorumque in iis divinitus concessorum, fulgor, primùm quidem oculorum, tum verò intimam animorum perstringeret aciem: mortalesque cognoscerent, quò, & ad averruncandos corporis animique morbos, & ad postulanda cumulatissimeque haurienda, Divinæ liberalitatis beneficia sese reciperent. Quo autem consilio, vel potiùs, quâ causa, hoc aliové potiùs loco istos liberalitatis beneficentiæque suæ aperiat fontes, quis vel divinando edisserat? *Vbique quidem* DEUS *est*, inquit more suo gravissimè sapientissimeque D. Augustinus (a) *& nullo continetur, vel includitur loco; veruntamen ad ista, quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest consilium eius perscrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis locis non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, ubi B. Felicis Nolensis corpus conditum est; quò voluit,*

(a) *Epist. 157.*

voluit, ut pergerent; quia inde vobis facilius fideliusq; scribi potest, quidquid in aliquo eorum fuerit divinitus propalatum. Nam *& nos novimus Mediolani, apud memoriam Sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter Dæmones confitentur, furem quendam, qui ad eum locum venerat, ut falsum iurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat, reddere.* Nunquid non *& Africa Sanctorum Martyrum corporibus plena est? Et tamen nusquam hîc scimus talia fieri. Sicut enim, quod Apostolus dicit, non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem spirituum; ita nec in omnibus Memoriis Sanctorum istâ fieri voluit, qui dividit propria unicuiq;, prout vult.* Sicut igitur in confesso est, nulli aut loco aut rei creatæ divinam obstringi sive potentiam, sive beneficentiam (neque tamen prohiberi, quo minus certis sive sanctis cælitibusque suis, sive etjam locis ab se delectis, certas quasi addicat benefaciendi opitulandique facultates) ita pariter, *hoc etiam* (uti Cottonus (*a*) inquit) *concedi oportet, ibi esse* DEI *beneficia & cælestia dona quærenda, ubi illa benignè ostentat; & ubi magnificentiùs, sua fontes humanitatis & liberalitatis aperit: idque sine ullo metu erroris atque fraudis; cùm ea loca, aut cælites honorantur, quos ipse* DEUS *suis muneribus & favore insigniter cohonestat.*

D 4 CAPUT

(a) *lib. I. instit. cap. 24.*

CAPUT XI.

Deipara Virgo, eodem fere tempore, Catholicam religionem, ex Oriente, tum in alias Occidentis Provincias, tum in Prussiam quoque translatam, per suam Lindam Marianam, aliaq; sibi sacra loca fovet, ac singulariter provehit.

SOlenne omni ævo fuit, & est, supremo Numini illud Ecclesiastici (a) plus quàm politicum axioma: *Regnum à gente in gentem transfert, propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diversos dolos.* Spectari hoc potuit, tum in tot, & tantis seculi hujus regnis; tum in ipsa quoque, quæ DEI regnum est, Ecclesia. Quoties hoc Regnum, vel intra novi fœderis ætates translatum? Quoties illud Matthæi (b) non tam verbo, quàm ipsâ re ingeminatum: *Auferetur à vobis Regnū* DEI, *& dabitur genti, facienti fructus ejus?* Quoties, ut disertissimi, inter Judæos, Philonis utar verbis, *Verbum* DEI *choros duxit, & adhuc ducit? Ecce iste venit* (decet enim translatos hosce, ab extremis Orientis finibus, in Prussiam usq; choros, in divino Salomonis dramate (c) quasi ob oculos nobis positos admirari) *Ecce*, inquā, *iste venit, saliens in Montibus, transiliens colles!* venit profectò, *saliens in montibus*, quando per tot, ac tantas Orientis Ecclesias, Montium instar, supra fundamentum Apostolorum, Orientaliumque Doctorum ac Patrum, in sublime erectas, per tot secula triumphabat: venit postmodum *transiliens Colles*, quando plerasque earundem Ecclesiam (quæ per hæreses & schismata, nusquam uberius, quàm in Oriente semper provenientia, è Montibus in Colles detu-

(a) *cap.* 10. (b) *cap.* 21. 42. (c) *Cant.* 2. 6.

detumuêre) *transilit*; & Regnum Dei, inde ablatum, *dedit genti facienti fructus eius*. Factum id, tum anterioribus ex parte temporibus; tum verò maximè duodecimo Æræ Christianæ seculo, quando ob pervicacissimum Photii, aliorumque Græcorum, jam quaterdecies ab initio cum Ecclesia Romana consensu concordiaque resilientium, fædissima schismata, sive ob innexas inclusasque schismati *iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diversos dolos*, tum contra omnes Latinæ Ecclesiæ Ordines, tum, vel maximè, contra Pontificem Romanum, vanissimè consutos, Orthodoxa in Oriente Ecclesia, per succrescens imperium Sarracenorum, aut penitus extincta est, aut extinctæ similis videri potuit. Tametsi enim variis, cum cæterorum barbarorum, tum eorundem Sarracenorum cladibus, Ecclesia Imperiumque Orientis, fuit anterioribus temporibus attritum, utcunque tamen aliquandiu stetit; præsertim Regum ac Principum Occidentis suffultum armis, & Gothofredi Lotharingi aliorumque Jerosolymæ Regum (qui sub M.XX. Christi Annum, Jerosolyma, Palæstinamque recêpere, uti testis oculatus Gulielmus Tyri Archiepiscopus (a) memorat) viribus ac virtute firmatum. At ubi etjam tum, *iniustitiæ, & iniuriæ, & contumeliæ, & diversi doli*, exundârunt; & secundùm cæteras Christianorum arces, ultima quoque Ptolemais, vulgo *Acon* (quæ postremum Christianis receptum apud Phænicem dederat) per deditionem in manus barbarorum venit, translatum est de gente Orientis, ad extremam propè Occidentis in Prussia gentem, Dei

(a) *lib.* 3.

Regnum. Mariani enim Milites Ordinis Theutonici, qui & toto illo Belli sacri tempore, maximum rei Christianæ momentum attulerant, & postremi deinceps Ptolemaida fortissimè defenderant, occupatâ tandem à barbaris urbe, primùm Venetias, deinde in Germaniam, aliasque Europæ Provincias & Regna ac denique in Prussiam, uti memoravimus, transgressi, Religionem, & Ecclesiam Christianam secum in Prussiam traduxerunt. Quoniam verò iisdem temporibus, præter institutos, à S. Dominico, & S. Francisco, aliisque quibusdam, Regularium Ordines (qui Ecclesiam occidentalem totumque adeò orbem, uti vel unicus S. Dominicus in catello facem præferente per visionem divinam præfiguratus docuit, illustrârunt) ad fundandas vel stabiliendas in Occidente Ecclesias, pluribus locis sacra Deiparæ loca atque Ædes, coruscare miraculis ac beneficiis divinis cæperunt; ne quid ea ex parte, plantatæ apud Prutenos Ecclesiæ deesset, abunde succursum est per Lindam Marianam; è qua, cum Deiparæ Virginis cultu ac veneratione, Religio Christiana, miraculis inclarescere, proindeque & per universam Prussiam latissimè diffundi cæpit. *Miracula enim sunt introitus ad fidem*, uti præclarè (*a*) asseruit D. Augustinus: qui etiam (*b*) contra Epist. Manich. non dubitavit scribere, *Catholicæ Ecclesiæ authoritatem Miraculis esse inchoatam, vetustate fundatam* : & alibi (*c*) palàm ait, *Culmen authoritatis obtinuisse Ecclesiam Catholicam; Hæreticis Miraculorum maiestate damnatis*. Et sanè, par omni-

(a) *lib. 9. Confess.* (b) *cap. 4.* (c) *lib. de utilit. credendi cap. 17.*

omnino videbatur, ut novellæ apud Prutenos Ecclesiæ, vixdum fixæ radices; illo Miraculorum beneficiorumque divinorum imbre rigarentur; cùm is eo ipso tempore, Ecclesiis per Italiam, Hispaniam, aliasque orbis Christiani Provincias, uberrimè affluerет. Sub illud enim tempus, Anno circiter M. CCXCI. (ut ex Illyricis Annalibus Tursellinus (a) memorat, Domus Lauretana, haud dubio Angelorum ministerio, inde usque à Galilæa, mirum dictu audituque! per ingentes terrarum marisque tractus (quippe id spacium patet amplius vicies centena passuum millia) in Dalmatiam primùm, paulò verò pòst in Italia aliquot subinde locis consedit, quoad demum Laureti apud Picenos, summo Ecclesiæ Occidentalis, totiusque Europæ bono, stabilem fixit sedem. Sub idem quoque tempus (quo natalis B. Virginis domus Italiam) Belgium Ædes Divæ Hallensi sacra, Christianam rem, miraculis juxta ac beneficiis ornare incepit. Nam cùm S. Elisabeth Andreæ Regis Hungariæ (qui Anno M.CCII. Lipsio teste (b) vixit) filia, filiæ itidem suæ Sophiæ è Ludouico Hassiæ Landgravio susceptæ, Henricoque Brabantiæ Duci deinceps nuptæ, inter alia maternæ pietatis munera, statuas aliquot Virginis Deiparæ reliquisset; Sophiæ Machtildem mariti sui sororem, Machtildis verò, sub Annum M.CCLXVII unâ earum statuarum Hallense Templum apud Hannonios; statuâ verò illâ, aut potiùs per statuam, magna Dei parens, non modo Hannonios, Belgiumque universum, verùm & reliquas Europæ Provincias, plurimis maximisque bene-

nefi-

(a) *Hist. Laur. lib. 1. cap. 2.* (b) *cap. 2.*

neficiis donavit, & ad hanc usque diem cumulatè ex eo tempore donat. Quanquam enim ante Annum Domini M.CCCC. pauca literis consignata queratur, quin & indignetur Lipsius (*a*) *Multa tamen evenisse, vel è tam frequenti Divæ Hallensis cultu, quem non nisi beneficiis & miraculis probabile est provocatum*, idem Lipsius opinatur. Adhæc, sub eadem tempora, miraculis & divinis beneficiis (quæ Ottho Zilius libris quatuor est complexus) apud Silvaducenses in Belgio, statua B. Virginis rem Christianam singulariter promovit. Licèt enim Zilius (*b*) ante M.CCCLXXX Annum, pauca Divæ Silvaducensis, quæ memoret, invenerit miracula, *non tamen desunt*, ut ipse quoque asserit, *qui miraculorum Silvaducensium primordia, Anno Christi* 1380. *vetustiora existiment*. Sed & apud Francones in Germania, Weyerensis Deiparæ Ædes, in Babebergensi Diæcesi sita, haud procul iisdem temporibus, Germaniam, vicinasque Provincias, quà miraculis, quà eximiis in genus humanum beneficiis, illustrare atque ornare est aggressa. Tametsi enim Ecclesia illa, jam ante ab Ottone I. Deiparæ extructa, & paulò pòst ab ejusdem nepote Ottone II. Bambergensi itidem Episcopo, secundùm D. Bernardi obitum, Anno Domini M.CLXXXVIII. Ordini Cisterciensi addicta fuerit, uti Fornerius (*c*) author est; nihilominus haud satis constat, utrum ipsis fundatæ Ecclesiæ primordiis, an succedentibus temporibus (quando videlicet Ziscano illo Taboritarum aliorumque Hussitarum furore excisa, postliminio fuit restituta) clarescere miraculis occæperit. Deni-

que,

(a) *cap.6.* (b) *lib.1.cap.4.* (c) *lib.1. cap.5.*

que, ne plura ad idem institutum necesse sit aggerere (nam, ut Bohuslaus Balbinus (*a*) de B.V. Wartensi scribit, *Anno* 1280. *Cellensis Virgo suam ingressa est Cellam, & Vilvordiæ Diva Consolatrix, aliaque in Batavia complures eâ tempestate se prodidêre miraculis*, ipsaque adeò Wartensis, ut idem in fronte libri ait, miraculis ab Anno M. CC. illustrata est) circa eadem tempora, simul ac Religio Christiana caput in Prussia extulit. At inter plurimas magnæ DEI Matri consecratas ædes, duæ mihi videntur præ cæteris fuisse eximiæ; altera quidem Gedani, apud Lindam verò Marianam altera. Illa, ut fortè nullis olim claruerit miraculis (quis enim illa eruendi copiam habeat, quæ hæreticorum furor, supra unius jam seculi intervallum, aut penitus subruit, aut vecorde supprimit diligentiâ?) claruit tamen, tum eximia fabricæ operisque amplitudine & majestate, de qua cum plerisque Europæ basilicis etjamnum queat contendere; tum minimè vulgari tantæ urbis erga Deiparam studio atque pietate; ob quam, sicut ipsa à Deipara nomen fuit sortita, ita propinquo urbis vico, qui vulgo *Dominæ nostræ platea* dicitur, appellationem dedit. Jam verò altera hæc nostra apud Lindam, licèt magnitudine ac mole cæteris facilè cedat, miraculis tamen, ac singularibus DEI Deiparæque beneficiis, quibus & olim Catholica religio fundata firmataque est, & nunc firmatur, plerasque, ne dicam omnes alias in Prussia sitas, longè antevertit. De quibus cùm uberius deinceps sit agendum, satis nunc erit de Diva Lindensi, quod Ecclesia Græca universim de Deipara ca-

(a) *lib.* 1. *cap.* 6. §. 2.

ra canit (*a*) conversâ ad illam oratione, uſurpare. *Miraculorum tuorum fulgore, quo eximiè tuis præluces, dolorum & tribulationum fuliginem diſſipas, internamque hilaritatis lucem illis expandis, qui magnis omnino laudibus Te, velut* DEI *Matrem, colunt.*

CAPUT XII.

Deipara Virgo, pro ea, quâ apud DEUM *& poteſtate & dignitate excellit, Lindam in Pruſſia, gratiis ac beneficiis ab ſe diſtribuendis, opportunam delegit ſedem.*

Piè omnino, nec minùs verè, Pius II. Summus Pont. in aureo calice, quem B. V. Lauretanæ dicârat, hoc epigrammate calici eidem inſcripto (ſicuti author eſt Turſellinus (*b*)) Deiparam ita alloquitur: *Pia* DEI *Genitrix. Quamvis tua poteſtas, nullis coarctetur finibus, ac totum impleat orbem miraculis; tamen, pro voluntate, ſæpius uno loco magis, quàm alio delectaris; & Laureti Tibi placitam ſedem, per ſingulos dies innumeris ſignis & miraculis exornas,* &c. Poſſemus & nos propè paria, apud Lindenſem Deiparæ ſedem, vota appendere. Quod enim poteſtatem & beneficentiam, quam eo loco ſpectamus, attinet; nullis prorſus arctatur finibus; ut non in curia, cum digniſſimo Lipſii diſcipulo Erycio Puteano (*c*) de Diva V. Bellifontana, dicere nobis liceat; *Virgo* DEI *Mater, aliquid habere* DEI *cœpit, poſtquam ad cœlum & Filium evecta eſt; divinæ clementiæ & bonitatis radios, in cultores ſuos, liberali*

(a) ὑπεραςράπτουσα πᾶσι, τῶν θαυμάτων τῇ αἴγλῃ των σῶν, τὴν των παθῶν καὶ θλίψεων ἀπελαύνεις ὁμίχλην, καὶ φῶς τῆς εὐφροσύνης νοητὸν ἐφαπλοῖς, τοῖς μητέρα θεοῦ σε μεγαλύνουσιν. (b) lib. 1, cap. 26. (c) cap. 1.

vali quodam lucis fonte derivans. Quæ ubique beneficia, dona, thaumata? Aut fallor, aut hæc omnia pietatis possis præmia appellare: vel cum Friderico Fornerio de B. V. Weyerensi (*a*) *Quis vel pessimus, & corruptissimus, è serpentis semine oriundus hæresiarcha, calcaneo honoris benedictæ* DEIPARÆ, *tam venenato morsu insidietur, ut ausit inficias ire, præpotentem* DEUM, *Matrem suam, Divinæ majestatis potestatisque sociam, quatenus & licebat, & humana capacitas naturæ admittebat, in imperscrutabili consilio suo, iam à primordio conditorum seculorum, adscivisse?* Quæ, sicut & plura in eundem sensum à dignissimo Antistite Fornerio dicta, simulque illas aquarum, fontiumque scaturigines, quæ tum apud Weyerensem, tum apud Lindensem Deiparæ Ædem perenni sese cursu evolvunt, dum contemplamur; subit pariter in mentem id, quod S. Bernardus de *Vena illa cælesti per Aquæductum descendente* nobis scriptum reliquit. *Advertistis iam, ni fallor,* inquit ille (*b*) *quem velim dicere Aquæductum; qui plenitudinem fontis ipsius de corde Patris excipiens, nobis edidit illum; sed, si non prout est, prout capere poteramus.* Unde postmodum mero melle Bernardi stylus, pro more, fluens, ita causam absolvit: *Altiùs ergo intueamini, quanto devotionis affectu, à nobis eam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in* MARIA: *ut proinde, si quid spei in nobis est si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea noverimus redundare, quæ ascendit deliciis affluens. Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus,* MARIAM *hanc veneremur; quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per* MARIAM. Totum omni-

(a) *lib. 1. cap. 1.* (b) *serm. de Nativit. Mariæ.*

omnino voluit nos habere per MARIAM, summus ille bonorum omnium largitor DEUS; quia (ut Petrus quoque Damiani (a) verissimè pronuntiavit) *Per ipsam, cum ipsa, & in ipsa, totum hoc faciendum decernitur; ut sicut sine ipsa nihil factum est, ita sine illa nihil refectum sit.* Quod, quo pacto verissimè, ut diximus, à tanto viro dictum scriptumque sit, idem ipse alibi (b) Deiparam alloquens ita explicuit. *Amas nos, amore invincibili, quos in Te, & per Te, Filius Tuus, &* DEUS *Tuus, summâ dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras Iram iudicis, cùm iustitiæ virtus à præsentia Deitatis egreditur! in manibus Tuis sunt Thesauri miserationum* DEI; *& sola & electa, cui tanta gratia conceditur.* Unde non majore audaciâ, quàm pietate & fiduciâ paulò antè præmiserat. *Quomodo illa potestas,* scil. divina, *Tuæ potentiæ poterit obviare, quæ de carne Tua, carnis suscepit originem? Accedis enim, non solùm rogans, sed imperans; Domina, non ancilla.* Et Bernardus iterum (c) *Data,* inquit, *est ei potestas in cælo & in terra; & in manibus eius vita.* Quam Deiparæ potestatem, Græca Ecclesia universa, appellat *maternam libertatem,* & quasi licentiam, quæ in filium Matri, jure suo, competit. Sic enim in Menæis 18. Januar. ad Dei parentem, interprete VVagnereckio, precari solita. *O, quæ Matre dignam, quidlibet à Filio postulandi, auctoritatem habes; rogamus Te, ut generis nostri, quod Tibi cognatum est, curam ne deseras. Nam Te solam, nos Christiani apud Dominum,*

(a) *sermone de Annuntiatione.* (b) *sermone* 1. *de Nativit. Virg.* (c) *sermone* 1. *supra Salve Regina.*

num, pro ſingulari, ad clementiam nobis exhibendam, illecebrâ uſurpare ſolemus. (a)

Cæterùm, præter novellæ apud Prutenos Eccleſiæ, ſummas, uti conſtat, neceſſitates, quæ alia DEIPARAM cauſa permoverit; ut ſuum illud tantæ poteſtatis juxta ac gratiæ pietatisque Tribunal, apud ſuam in Pruſſia Lindam collocaret, quis vel divinando ediſſerat? ſi qua tamen via, DEI, Deiparæque conſilium, vel obiter rimandi, patere cuiquam poteſt, fortaſſe nonnemo apud ſe ſtatuet, Deiparam ſuæ in Pruſſia Tiliæ, de qua paulò pòſt erit diſſerendum, tum ſpecie quodammodo eò invitatam, tum indole. *Exaltatur* alicubi DEIPARA (ſimul atque in populo honorificato, uti ipſa (b) gloriatur, radicavit) *quaſi Cedrus in Libano:* alibi fortaſſe, *quaſi Cypreſſus in monte Sion:* alibi, *quaſi Palma exaltata in Cades & quaſi plantatio Roſæ in Iericho:* alibi verò. *Quaſi Oliva ſpecioſa in campis, & quaſi Platanus exaltata juxta aquam in plateis.* Pruſſia neque Cedrorum, neque Palmarum, neque aliarum id genus ferax eſt arborum, quæ DEIPARÆ virtutes, patrocinium, ac potentiam divinæ proximam, ipsâ ſuâ facie ac formâ, quaſi ob oculos nobis ſtatuant, aut non leviter adumbrent. Par igitur videbatur, ut Deipara apud ſuam in Pruſſia Lindam exaltaretur *quaſi Tilia;* cujus quidem Tiliæ feraciſſima eſt Pruſſia. Et ſanè videtur, inter jam memoratas, aliasque ferè omnes arbores Tilia, vel ipſa exteriore

(a) μητρικὴν παῤῥησίαν, τὴν πρὸς τὸν υἱὸν σου κεκτημένη, συγγενοῦς προνοίας τῆς ἡμῶν, μὴ παρίδης, δεόμεθα. ὅτι σὲ μόνην χριστιανοὶ, πρὸς τὸν δεσπότην ἱλασμὸν εὐμενῆ προβαλλόμεθα. (b) Eccli. 24. 16.

teriore formâ ac ſpecie ſuâ, non poſtremum Deiparæ ſymbolum atque effigies eſſe. Si enim magnitudinem ſpectes, facilè Tilia cæteris cum arboribus, de ſublimitate, proceritate, & vaſtitate contendet; atque ita eminentem, inter omnes omnino cælites, Deiparæ excellentiam adumbrabit; & quaſi tacitâ voce, cum Eccleſia Græca, Angelum, in S. Damaſceni cum Deipara dialogiſmo, imitando exclamabit (a) *Salve ô Altitudo, ad cuius faſtigium ſupremum, cogitationes hominum aſcendere nequeunt. Salve profunditas, cuius ſubtilem receſſum nec quidem acies Angelica penetrat.* Si verò ſpectes aut foliorum, in orbem latè criſpantium atque ſerratorum; aut frondium, in gyrum densè juxta ac prolixè ſeſe ſinuantium virorem, vigorem, atque elegantiam; ſi gratiſſimæ deſideratiſſimæque æſtivos inter ardores umbræ amplitudinem & gratiam; vix ulli arborum Tilia cedet; ut mortalium ad Deiparæ tutelam ſeſe recipientium exprimat, fiduciam, & ad carmen, quo Balduinus Cabillavus Indiam alloquitur, ingeminandum excitet.

Parce queri; tibi Palma Ceres, tibi palmes Iacchus
Mundus opum eſt Arbos unica, & omne penu.

Neq; enim minus ſubſidii Tilia Mariana, humano præbet generi, quàm Palma Indica; quæ, cùm unica ſit Arbor plurima tamen omnibus Indiarum populis vitæ ſubſidia miniſtrat. Si inſuper Ligni ipſius, ad quodvis opus facillimè adhibendi candorem, vel teneritudinem, omnis experrem teredinis, contempleris;

(a) Χαῖρε ὕψος δυσανάβατον ἀνθρωπίναις λογισμοῖς, χαῖρε βάθος δυσθεώρητον καὶ ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς. *In Menæis 25. Martii.*

ris;triumphabit planè inter arbores Tilia,ut incredibilem Deiparæ puritatem, ſanctimoniam, & ab omni, etjam originalis peccati teredine, eximiam immunitatem demonſtret. Quid,quod invictum Leonis robur, quod neque quercu, neque ullo alio ligno, quin nec ære, aut ferro frangi poteſt, Tiliæ ligno frangatur? Leonem enim frangere, ſi vis, caveæ è Tiliæ lignis paratæ include. Quod quo pacto ad Lindam Marianam referre queas, docuit de Reſſelienſibus Poëtis quidam, qui Anno M DCLI. ita Chriſtum de Tribu Juda Leonem deſcripſit:

Vidi ego detentos Tiliæ ſub corte Leones;
Et vidi æratas comminuiſſe feras,
Quid cauſa eſt! ferri quos non tenuêre columnæ,
Hos fragilis Tiliæ ſtructa cataſta tenet!
Virgine nata Puer, puerili infirme ululatu
Attamen è Iuda diceris eſſe Leo,
Non potes è ferro firmato poſte teneri,
Apta Leoninos Linda tenere ſinus.

Denique, ut mellei roris dulcedinem & copiam, ut ſingularem odoris fragrantiam, aliaque plurima, plurimarum Deiparæ excellentiarum ſigna atque ſymbola miſſa faciam, ſi oculos in ipſum Tiliæ extimum corticem velis conjicere, invenies tam in ſe uno varium ac multiplicem, tam copiosè fiſſilem ac flexilem, tam ſupra arborum morem, membranis, tunicis, phyliriſque tenuiſſimis (*etiam coronarum*, ut Plinius (*a*) inquit, *lemniſcis*, *antiquorumque honore celebribus*) inter ſe, lignumque ipſum, coactis abundè divitem, ac locupletem; ut ſcilicet omnium, qui in Dei-

(a) *lib.16.cap.14.*

para fuit; complexum, catenamque virtutum, humili verecundiâ & verecundissimâ humilitate, decentissimè obtectam exhibeat. Unde in rem nostram S. Ernestus primus Archiep. Pragensis nuperrimè primùm editus. Cap. 43. Marialis: *Non fuit*, inquit, *talis Arbor sub cælo sicut Maria; nec talis fructus super cælos, sicut fructus eius. De Arboribus bonis quædam sunt, quarum gratia præcipuè est in Radice, aliarum in Ligno; aliarum in resina; aliarum in medulla; aliarum in ramis; aliarum in floribus, aliarum in foliis, aliarum in fructibus, aliarum in semine. Ista autem Arbor tota est plena gratiâ, & ex omni parte utilis, laudabilis & fructuosa!* Neque enim Tilia Mariana illa, de qua Calcagninus fabulatur, Buxus est, quæ, à Natura ad Jovem oratrix missa, ut virorem perpetuum herbis arboribusque cæteris impetraret; non communem, sed privatam, & suam unius causam egit; ac post longas preces, ut æternæ viriditatis munere ac prærogativâ gauderet, exoravit. Verùm reversa domum, tum apud cæteras arbores maximam incurrit invidiam; tum ab ipsa quoque Natura, communi omnium parente, sempiternâ sterilitate est damnata: quin, multo æquius de Tilia nostra canas, quàm de Magnevi arbore, in nova Hispania, cecinerit idem Balduinus.

Arbor mel, pluit Arbor opes, pluit Arbor Iacchum;
Fila parit Arbor, & sibi gignit acum.
Excute mordaces spinoso pectore curas;
Pro Domino Oeconomum, quam colis, Arbor agit.

CAPUT

CAPUT XIII.

Tilia apud Lindam Marianam perennis vigor, ac viriditas.

CHristiani, quemadmodum Græcam Ecclesiam paulò antè docentem audivimus, *ad clementiam sibi exhibendam, pro singulari illecebra, Deiparam usurpare apud Dominū solent*: sed & Dominus ipse (qui, ut supra vidimus, pro divina & immensa bonitate ac pietate sua, non modò promptas paratasque, ad sua in mortales effundenda beneficia habet manus; verùm & ipsa mortalium vota antevertit, quin & excitat & accendit) Deiparam, pro singulari, in pelliciendis ad se hominibus illecebrâ, usurpat. Et verò, ut ad capienda per Deiparam sua munera nos pelliciat, quid non ex omni rerum universo, ad demonstrandam ejusdem dignitatem atque excellentiam usurpat? si ad cælum & sidera oculos vertas, ibi illa, ut plurimùm, *Progreditur quasi Aurora consurgens*, ut diem ac solem venturum annuntiet, imò gignat. Ibi *Pulchra* ut *Luna* procedit; ut noctis caliginem, suâ à nobis luce amoliatur. Ibi *electa uti sol* effulget, ut mero quoque meridie caligantes nos, illâ, quâ divinitus plena est, gratiæ Luce perfundat. Sin ad Oceanum, & maria, & flumina respicias, ibi illa non modò *Stella Maris*, verùm, & ipso quoque nomine, magnum gratiarum MARIA Mare. *Origo fontium & fluminum* (inquit S. Bernardus (a) super Salve Regina) *Mare*; *virtutum sanctarum Auctrix* MARIA. Sin denique terram, & terræ opes atque opera; ibi illa & in hortis *sicut lilium inter spinas* candicat; & in campis vernat *sicut flo-*

(a) *serm. 1.*

res Rosarum; & in silvis, *quasi cedrus*, aliæque, Arbores triumphat. Quid ni porrò etjam, sicut Tilia vernet, vigeat, floreat, extollatur? Nimirum hoc magnæ DEI Matri, usque ad repurgatam ab idolorum cultu Prussiã servabatur elogium; ut, quæ tot modis per Tiliam adumbraretur, apud Lindam Marianam, præ cæteris arboribus, Imagini suæ, ac sibi sedem, vel potiùs Thronum deligeret: ex qua & miraculis gentem, ad Christum vixdum conversam, juvaret ac protegeret; & in omne hominum genus, suis certaret beneficiis. Memorat Petrus Damiani, doctrinâ & vitæ sanctimoniâ eminentissimus quondam in Ecclesia Cardinalis (a) *Esse in finibus Indiæ Arborem, quæ Græcè Peridexion vocatur; cujus utiq; fructus nimis est dulcis, & valde suavis. In hujus igitur Arboris gratia, columbæ non modicè delectantur, cujus nimirum eas & fructus reficit & umbra defendit. Teterrimus enim Draco, ferali eas immanitate persequitur, & cruenti gutturis barathro inhians absorbere molitur. Sed sicut columbæ Draconem, ita nihilo minus Draco formidat eam, quam prædiximus, arborem; sed præcipuè timet umbram: ita ut, si umbra fuerit à parte arboris dextra, ille, licèt procul, fugiat ad sinistram, quod si umbra cernitur in sinistra, ille vertitur ad dextram. Donec ergo columbæ sub arboris illius umbraculo fuerint commoratæ, nullis eas crudelis illa bestia valet insidiis lædere; alioquin, si procul eas invenerit, sine ullo contradictionis obstaculo repentinus invadit.* Quantum Tiliæ Marianæ umbra, præsertim columbis eò se recipientibus (corvi enim aliæque aut ab hæresi, aut ab incoctis contra Spiritum S. animo vitiis, ferales prorsum aves, Tiliam

(a) *Lib. 2. epist. 18.*

liam Marianam fugiunt) quovis tempore opitule-tur, tum sequentium librorum exempla, tum hujus quoque (a) docebunt. Quantum verò dulcissimi fru-ctus suavitate, omnes reficiat ac recreet, vel illud po-test esse argumento; quòd in eorum usum atque ob-lectamentum, perpetuum servârit & frondium & foliorum vigorem, atque viriditatem. Ut enim præ cæteris sui generis arboribus, Tilia illa, singulare ni-hil, aut magnopere habuisset æstimandum; illud ta-men eximium & prorsus in ea fuit admirandum; quòd (quemadmodum magna DEI Mater, intami-natam & illibatam, cùm ante partum, tum in partu, & post partum conservavit integritatem) ita illius Tilia incorruptam semper foliorum ac frondium to-tiusque ligni ac succi sui retinuit gloriam. Fertur enim constantissimâ etjamnum famâ, cùm cæteræ, stirpis atque generis ejusdem arbores, æstate dunta-xat florerent (hieme enim, ut fere reliquæ omnes, defluentibus foliis, succoque emarcescente ac propè emortuo exanimes quodammodo videntur) illa, quæ apud locum Marianum steterat Tilia, non modò æ-state ac vere, verùm & ipsâ, quà longè sævit hiems, perstitisse incolumis; ut nullis unquam viduaretur frondibus, aut foliis; aut perenni foliorum vigore; atque ita de dictis veterum Prutenorum quercubus, etjam hieme virentibus, triumpharet victrix. Et sanè (ut interim amænissimè, de Origine arboris Tiliæ, ante sacellum B. V. Oetinganæ stantis ludentem Poëtam Jacobum Balde (b) missum faciamus) si vel aliquo naturæ beneficio, vel maleficorum industria, in

(a) cap. 25. & 26. (b) lib. Epod. ode 7.

(*a*) in Insula Thera, quæ per annos septem non erat pluviam experta, cæteris plantis crescentibus omnibus, una incolumis remansit; quæ virides ramos explicans, inter cæterarum incendia, gratissimâ juventute visa est pubescere: quidni potuit Deipara, quæ inter illud mortalium omnium, à stygii Draconis faucibus ortum incendium tanquam *Rubus incombustus*, salva & ab originalis quoque luis flamma, ne dicam fomite, incolumis permansit, Tiliæ suæ similem impartiri vigorem? si, Theophrasto lib. 1. de Plantis authore, in agro Elephantino, vites ac ficus, aut in Creta Insula, apud fontem quendam Cortynensis agri Platanus, aut in agro Thurino, Quercus folia nunquam amittunt; quid ni potuit Tilia Mariana, singulari DEI ac Deiparæ beneficio folia, & vigorem, viriditatemq; retinere perpetuam? si (quemadmodum Petrus de Natalibus (*b*) refert) Arbor illa, sub qua Joannes Abbas, inclytæ sanctimoniæ vir, de Syria in Italiam proficiscens, Angeli monitu sese receperat, tantam ab ejus hospitis præsentiâ gratiam potuit accipere, ut quanquam alienissimo tempore, mense videlicet Decembri, flores, ingenti miraculo, protulerit: si etiam, quod Delrio Disqq. lib. 5. (*c*) ex Miquellio scribit: *Pirus Arbor, sub qua Ioanna Lotharingia*, Christiana illa per Galliam Amazon, *sederat, dum gregem patris pascebat, neq; cariem, neq; vetustatem sentire ferebatur, neq; fulmine tangi, neq; pluviâ, grandineve, aut nive intingi*: Si etiam, quod de B. Theresia, tertiâ secundi nocturni lectione Ecclesia memorat: *Arbor arida*

(a) *Vide Herodotum lib.* 4. (b) *lib.* 3. *cap.* 207. (c) *Append. pag.* 816.

arida cellæ illius proxima, statim ab eius morte effloruit: si in Aulæ Regiæ Monasterio, duobus milliaribus Praga dissito Arbores Tiliæ, in quibus Monachi Cistercienses ab hostibus fidei Christianæ fuerunt suspensi, folia instar caputiorum, in perpetuã rei memoriã (uti Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi Prid. Id. Maji scribit) ferebant, & adhuc ferunt, nam & ego unum, ab ipsomet Monasterii illius Prælato, cuidam è Societate nostra sacerdoti donatum, coram in Cremblensi Collegio spectavi. Non potuit ad sanctissimæ Christi genitricis singularem in sua Icone præsentiam, Tilia ab ipsa delecta ac dilecta, florum foliorumque gratiam, hieme quoque retinere? si (quod apud Olaum Magnum legi potest) juxta Basilicam Vpsaliensem, ignoti generis Arbor ingens, æstate juxta ac hieme, quanquam in frigidissimo illo Sueciæ climate, virebat ac florebat: quidni perinde florere potuit, intra ipsam Lindæ Marianæ ædem sita, & Deiparæ gratissima Tilia? si, ut ad nostra propiùs veniamus, natali Dei Matris domui, cùm è Palæstina in Italiam commigraret, obviæ arbores sese venerabundæ (Dei utique, Matrem suam honorantis, imperio atque vi) inclinârunt; quid mirum videri alicui debeat; si ad adventum, non quidem Domus natalis, sed Imaginis Deiparæ, futura ejusdem sedes Tilia, in tantæ cultum & gratiam hospitæ, aut se festo frondium florumque amictu induit; aut jam ante indutum, nunquam deinceps deposuit? *Tenet fama* (inquit Tursellinus lib. 1. cap. 6.) *nec vana est fides, venienti Deiparæ Domicilio, Arbores obvias, velut venerabundas inclinâsse se, ac deinde pronas perstitisse;*

stitisse; quoad ævo ventis, ferro procumberent. Proinde, dum staret nemus, quod hodie excisum est, inclinatas ad Ædis adventum, longo ordine arbores monstrari, solitas peregrinis, tanti miraculi testes. Si (quemadmodum idem capite 9. ejusdem libri tradit) *Area, quam sacra Domus* Lauretana, in Italia apud Picentes, *occupaverat, nitebat semper vernantibus herbis floribusq;, cùm omnia circa densis obsita virgultis ac sentibus horrerent. Nec dubia res; author est Hieronymus Angelita, in Virginis Lauretanæ historia, quam* Clementi *VII. Pont. Max. dicavit eo ipso tempore, cùm hoc visentibus miraculo erat*: Par equidem videbatur, ut in ea Area, quam sibi apud Lindam Deipara, pro futura Æde ac perpetua sede, delegerat, si non omnes omnino flores, herbæ, atque arbores, saltem ipsa Tilia, quæ Deiparæ Iconis sedes erat perpetuum vigeret ac vernaret: & inter alia Prussiæ commoda, illo vigore ac viriditate venturam, venientemque jam cum religione Christiana felicitatem, portenderet; non secus ac postmodum Maximilianus I. Imperator oblata Divæ Virgini Hallensi super alia magni precii dona, Arbore aureâ, Belgio suo, quod possedit, futuram ominabatur ac vovebat pacem ac prosperitatem. *Est*, ut Lipsius ait (*a*) *Arbor, sive Rosæ frutex, è puro auro, cum plusculis ramis floribusq; bipedalis: quam sacratam ab se Pontifex Maximiliano donum, ipse verò Divæ Hallensi misit. An non velut omen, aut votum? ut suâ ope, vellet Belgicam attonsam tot & attritam bellis, sub novo imperio iterum revirescere, & pace suaviter florere. Et verò sæpe auxiliarem illam sensit.* Adhæc, si Anno Domi-

(a) *cap. 35.*

Domini M.CDXVIII. quemadmodum Niderus in Formica (a) prodidit, *prope Noribergam, in Nocte Dominici Natalis, crevit pomus, in loco campestri & communi; quæ verè floruit & fronduit, & autumno, more aliarum fructificavit; annuatimq; in asperrima hieme, cùm omnia gelu nivibusque rigescunt, semper ipso Natali Domini, quando Virgo virginum, salvo integritatis flore*, DEI *genuit Filium, Pomella virentia produxit*. Denique si Arbor, quæ Deiparam adhuc in vita hac mortali peregrinam hospitio accepit, ad hæc usque tempora viguit; quid mirum videri debet, si Tilia quoque Mariana (quoad per furorem hæreticorum licuit) aliquot seculis viguerit ac floruerit? Quo major atque immanior istorum videri debet, quàm barbarissimorum Turcarum & Sarracenorum impietas; cùm sub his Arbor illa, denûm circiter intervallo seculorum, illæsa perstiterit. Accipe rem ab illustrissimo sacri Rom. Imp. Principis, Nicolai Radivili Ducis in Olyka, *&c.* oculati & non incuriosi testis calamo. *Non procul à domo* (inquit ille pag. 177. suæ peregrinationis) *in qua sacratißima Virgo, cum Filio, Salvatore nostro, per annos septem, cùm in Ægypto esset, habitavit, quæ est in Villa Natarca, extat adhuc Ficus agrestis, crassa & procera; quam Ficum Pharaonis appellant. Hæc Arbor, divino quodam miraculo, ab ipsis radicibus, usq; ad summitatem, fissuram habet tam notabilem, ut, si constringi posset, aptißimè in unum coiret, & conjungeretur. Nam ubi in una parte eminent extremitates, in alia concavitatem proportionatam retinet. Ad radices in ipso arboris trunco, est quasi con-*

(a) *lib.4. apud Laur. Chrysog. in Mundo Mariano Discur. 13. n. 79.*

conclave quoddam parvum, quod nullâ arte humanâ, in tam vasta arbore præsertim, fabricari potuit. Ad eam cùm beatissima Virgo pervenisset, repente Arbor miraculosè dissiliens, novæ hospitæ stupendam mansiunculam præbuit; in qua cum cælesti puerulo, tam diu lateret, & quiesceret, dum pius & solicitus Ioseph, habitationem aliquam in dicto pago Natarea inveniret. Intuentibus certè magnam hæc Arbor præbet admirationem: intra cuius concavitatem, Turcæ lampadem habent appensam. Locum enim in magna habent veneratione: & fatentur, id, quod cuivis intuenti liquet; miraculosè fissuram eam fuisse apertam; in quam DEI *Spiritus (sic enim Christum appellant) unà cum Matre diverteret. Arbor hæc sita est in horto, in quo olim Balsamum proveniebat.* Potuit hæc Arbor de Antiquitate certare cum Ilice, quæ, ut ex Plin. lib. 16. cap. 43. in Roma subterranea Paulus Aringhus Cong. Oratorii lib. 2. cap 3. memorat: *Vetustior Vrbe in Vaticano Ilex: in qua, titulus æreis literis Hetruscis, religione Arborem iam tunc dignam fuisse significat.* Atque ob hanc Tiliæ Marianæ perennem viriditatem, Linda Mariana appellari potest verè *Florida*: quemadmodum Pius V. Domum Lauretanam appellavit. *Nam*, ut scribit lib. 4. cap. 14. Turlellinus, *cæreos Agnos de more consecraturus, effigiem Domus Lauretanæ Angelorum humeris vectæ imprimendam curavit, cum hoc titulo*: VERE DOMUS FLORIDA, QUÆ FUIT NAZARETH.

CAPUT XIV.

Prima Tiliæ, & loci Lindensis, ipsiusq; DEIPARÆ apud Lindam Marianam Religio, cultus, & veneratio singularis, ab ejusdem Deiparæ super Tiliam inventa Imagine.

QUo omine atque eventu, Maximilianus Imperator

tor Auream Divæ Hallensi Arborem donârit, jam ex Lipsio didicimus; eodemque prorsus nos, apud Lindam Marianam, non jam ab homine, quantumvis excellenti, sed ab ipso, bonorum omnium fonte, Deo positam arbitramur arborem; adeoque præteritorum tot usu atque experientiâ seculorum edocti, nos majoresque nostros votorum reos ita agnoscimus ac profitemur, ut simul maximâ nitamur spe atque fiducia, nullis unquam futuris temporibus, magnæ Dei Matris opem & subsidium Lindensi loco, locumque illum frequentantibus, defuturum. Si enim non tantùm, quando & Tilia, & Deiparæ effigies, & sacellum eo loci viguerunt, verùm etjam posteaquam illa omnia sublata fuerunt atque excisa, perenne ibidem omnibus patebat asylum; ita ut nullo unquam tempore *abbreviari*(ut S. Scripturæ phrasi utamur) potuerit *manus* Dei (*a*) quidni idipsum, ne dicam, paulò amplius sperandum est; postquam restaurato iterum sacello, accedente præsertim navorum operariorum curâ atque industriâ, magis indies omnium firmatur in Deum ac Deiparam fides atque religio, erigitur spes, charitas inflammatur? Interim nobis prima Religionis & divini apud Lindam Marianam cultus origo paucis aperienda est. Pleræque aliæ, sive religione, sive miraculis inclytæ Basilicæ, à sacris Divorum Lipsanis (qualis inter plurimas, jam olim fuit illa S Felicis Nolæ, de qua præter alios veterum Patrum, hîc S. Augustinum testem jam audivimus, & adhuc S. Paulinum audiemus) aut ab Imaginibus, prima quasi religionis & reverentiæ semi-

(a) *Isaiæ* 50. *a.*

ſemina habent. Inter ipſas verò Deiparæ ſacras Ædes, Lauretana, quemadmodum principem facilè obtinet locum, ita ab ipſius tum Deiparæ ortu, tum etjam à Chriſti Domini conceptu, & transactâ utriusque magnâ vitæ parte, plurima atque evidentiſſima habet impreſſa ſanctitatis, quin & divinitatis, veſtigia. Reliquæ ejusdem Deiparæ ſive Ædiculæ, ſive Templa, quæ Virginem, dum in terris ageret, præſentem habere non potuerunt; ipſius loco ſtatuas vel Imagines, vel aliquid de ſacra Virginis ſuppellectile, utenſilibusvé habent; à quibus, vel, ut à ſemente, illa miraculorum ſeges atque ubertima meſſis, exſurgit; vel, ut à vivis aquarum ſcatebris, illi gratiarum & divinorum beneficiorum fontes atque flumina exundant. Ita apud Divam Hallenſem, cultus & miraculorum primordia, fuiſſe à ſtatua, quæ à S. Eliſabetha, quaſi hereditate deſcendit, jam antè didicimus. Ita apud Aſpricollenſem, ita & apud Silvaducenſem, in Belgio itidem Deiparæ Ædem, etjam à Deiparæ ſtatua: ibi quidem à paſtore in Quercu reperta, & ab hero ejusdem paſtoris (qui ablatâ è loco ſtatuâ, loco eodem movere ſe ampliùs non potuit) in Quercum repoſitâ, omniumque deinceps cultu ac pietate, uti Lipſius (a) author eſt, celebratâ; hîc verò ex officina lapidaria, vel potiùs è lamiarum lapidariarum ſcrutis, ne dicam ſordibus, erutâ; deinde è manibus lapicidæ, ſecuri in eam, jam jamque imminentis ereptâ; & in Templo S. Joannis (in quo per Valerium Ordinis Religioſi virum collocata fuerat) à neglectu & ſitu vindicatâ; denique quaſi

(a) cap. 3.

quasi è caligine & tenebris tandem emersâ, supra plurimas alias, quà miraculis ingentibus, quà eximiis in omnes beneficiis, plurimum emicuit Ita Bellifontana (quæ cùm initio, quemadmodum & Weyerensis solâ quasi indole soli ac loci emicaret) statuâ ex Aspricollensi Quercu confectâ, & ab Erycio Puteano donatâ, auctior, fortasse & ad cumulāda mortalibus beneficia instructior evasit. Ita apud Polonos Claromontana ac Zyrowicensis; illa quidem Imagine à D. Luca picta; hæc verò, uti coràm ipsi spectavimus venerabundi, statuâ vix palmari; utraque innumeris ac propè quotidianis clarissimâ miraculis; quæ illic Andreas Gordanowski, hic verò alius Ordinis D. Basilii M. Religiosus, singularibus evulgarunt libris. Ita denique, ut alias mittamus, sacra Lindensis Deiparæ Ædes, primam ac primigeniam, venerationis, & miraculorum quasi radicem, habuit Deiparæ Imaginem; à quà & Tiliæ arbori, & Lindensi loco religio; & innumeris mortalibus immortalium beneficiorum prodiit, à tot seculis, & adhuc indies uberrimus prodit fructus. Posteaquam enim (uti memoravimus, & sæpius memorare grati animi conscientia imperat) Deiparæ per Marianos milites ope, Idola apud Prussiam subversa, & ipsi illi Idolorum cultores tandem ad Christum reducti sunt; continuò illa Deiparæ Imago spectari in Tilia, & tum Tilia, tum locus ipse ab eadem Imagine, præter admirationem, etjam cultum venerationemque populorum mereri; denique magna DEI Mater tum in loco illo, tum in ipsa Tilia, tum denique in Icone sua coli; in magna verò DEI Matre, ipse DEUS ter Opt. Max.

Max. tanquam omnis boni sanctitatisque fons, & primum rerum principium singulariter adorari, populorumque, etjam turmatim confluentium, piissimis votis cæpit invocari. Neque deerant plurimæ, quæ in populis & admirationem excitarent & religionem, causæ. Principio enim insolens ac miraculo proximum videbatur, Iconem Deiparæ, loco præsertim deserto, præter morem spectari; neque tamen unde, aut quo pacto icon illa esset collocata, ab ullo spectantium sciri; neq; fere, nisi è pecoris, eo loci in pascuis versantis, adoratione, ipsam potuisse Iconem cognosci. Deinde & illud, quod jam recensuimus, mirum spectantibus fuit, quòd illa ipsa Arbor Tilia perpetuum Ver induisset, ut neque hiemis gelu, neque Sirii ullo ardore, amænissimi coloris odorisvé gratia unquam temeraretur. Denique & illud nonnisi miraculo affinè fuit, quòd simul atque illa Deiparentis Imago in Arbore conspecta cognitaque fuit, tum illa, tum Arbor, tum locus ad extremum ipse, sacrum quendam horrorem spectantium oculis afflare continuò cæperit; ita ut non homines duntaxat, verùm & belluæ quoque id persentiscerent, adeoque prono poplitum flexu, uti suo referemus loco, quod persentiscebant, testarentur. Nunc, ne fortè Imagines Deiparæ, super arboribus collocari aut reperiri solitas esse, cuiquam mirum videatur, ad illa quæ jam produximus exempla, etjam id, quod Nicephorus (*a*) refert, tanquam huic nostro admodum affine, ne dicam Germanum, adjicere placuit. *Constantinopoli fuit Cupressus ingens & procera; in qua superioribus*

(a) *lib. 14. cap. 46.*

bus temporibus, nescio quomodo, Imaginem DEI *genitricis quidam occultavit. Cùm autem multum temporis præteriisset, & Imago lateret, ipsa seipsam indicavit. Cupressus enim immenso coruscans lumine, perinde atque fax ardere visa est; & ingens etiam miraculorum vis, ab obscura & latente efficacia, manavit. Vbi autem quidam, laudatâ curiositate, Arborem conscendit, Imago, unde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus Patriarcha, loco ei honorem habens, pulcherrimum & maximum* DEI *genitrici construxit Templum.* Nimirum, ut cum Guilielmo Gumpenberg in Idea Atlantis Mariani (*a*) loquamur, *ex quo Filius ab Arbore pependit, odisse Mater Arbores non potest, à quibus tot titulos habet. In Castanea, ut B.V. Goritiensis in Germania: in Rubo, ut B.V. Turcan. in Boëmiâ: in Sambuco, ut B.V. Chervi, in Germania: in Larice, ut B.V. VValcast. in Germ. in Vite, ut B.V. Viterb. in Italia; in Quercu, ut B.V. Foyensis in Germ. in Cupreßu, ut B.V. Constantinopolitana in Oriente: in Piro, ut B.V. Zyroviciensis in Lituania: in Spinis, ut B.V. de pario. no. in Italia: in Nuce, ut B.V. Castilion. in Italia: in Ceraso, ut B.V. Elarensis in Germania: in Nemore, ut B.V. Aricina in Italia.*

CAPUT XV.

Quæ, qualis, & unde illa DEIPARÆ Imago Lindam delata credatur.

Rerum, quæ à sensibus temporibusque nostris longè positæ sunt, notitiam, vix aliis quàm vel famæ, vel conjecturæ adminiculis, & quasi impressis lentè vestigiis assequi possumus. Nobis verò, nisi hæreseon furor, intercessisset, neutro hoc subsidio ad præsens institutum opus esse oportebat. Postquam enim, quem-

(a) *pag.* 16.

quemadmodum libro proximo referemus, eruncatæ in Prussia Idolomaniæ, haud paulò minùs infelix præteritarum hæreſeon lolium ſucceſſit; illam quoque Deiparæ Lindenſis effigiem, illam, inquam, primam præcipuamque Chriſtianæ religionis ac pietatis ſementem, unà cum Tilia & Sacello, peſſimum illud, &, ſupra quodvis aliud lolium, exitiale germen, ſuffocare & obterere parabat. Enimverò tantum profecit, ut cùm Imago illa, ab oculis ſenſibusque noſtris longè abſit, minimè tamen ab hujus quoque ætatis memoria abeat. *In hac Tilia, gloria frondium nobili* (inquit Michaël Ciaritius, is, qui Lindenſem hiſtoriam circiter triginta ante annos, primus adumbravit) *à primo ferme ſtatu Chriſtianæ fidei in Pruſſia, videndam ſe præbuit admiranda Effigies Beatæ Virginis* MARIÆ, *divinâ arte & manu facta; qua Puellum* JESUM, DEUM *noſtrum, maternis ulnis geſtaret.* Et quis hæc inficias eat? Nunquid enim ſatis jam conſtat, & Lindam Marianam, cum primo Chriſtianæ religionis ortu in Pruſſia ſimul effloruiſſe? & in primo illo religionis ortu, Deiparæ Iconem ſpectandam ſe in Tilia mortalium obtutibus exhibuiſſe? An verò quis *Puerulum* JESUM, in illa effigie, *maternis ulnis fuiſſe geſtatum* neget? Is verò perinde Deiparam, cum impiiſſimo Neſtorio *Theotocon* negârit. Alioqui veriſſimum ſemper fuit, & erit illud, quod Deiparæ verbis, Poëta Chriſtianus cecinit (*a*)

Abſque meo, quicunque voles, me pingere Nato,
Me, ſine me, potiùs pinge, dolebo minus.

Nec minus verum eſt, quod in Atlantis Mariani Idea

(a) *Bern. Bauhauſius.*

Idea (a) memoratur. *S. Maria Rosarum Tarenti, in Regno Neapolitano, fragmentum picturæ antiquæ, reperta est à pia muliere, & domi, loco decenti reposita. Titulum, quo appellari vellet, ipsa B. Virgo revelavit, & puerum* JESUM *sibi appingi ipsa imperavit. Nempe meliùs pinxeris Mariam sine Maria, quàm sine* JESU. Et alibi (b) *B. Virgo Viterbiensis, licèt in Quercu esset, tamen à Vite mirabilibus gyris ambiebatur, nemine observante; dum de tanto Thesauro Eremita vicinus moneretur à Lupis. Is, ut sibi atque Imagini meliùs esset, eam ad Tugurium suum defert; sed Imago postridie rediit, unde venerat, & in Vite reperta est. Nempe nec Palmes sine Vite; nec Vitis sine palmite; nec Maria sine* JESU *reperitur.* Quid enim B. Virgo sine Filio? aut quid B. Virginis Filius sine unito sibi verbo divino? aut quid *Christotocos* Nestorii, sine universalis & Catholicæ Ecclesiæ *Theotoco?* unde & ipsa Deipara, in suo illo, planè divino carmine: *Magnificat*, inquit, *anima mea Dominum; & exultavit spiritus meus in Deo salutari suo.* Amæbæum prorsus mihi videtur hoc carmen: nam & *Animæ spiritui*, & *Magnificat*, suo respondet *Exultavit.* Sicut igitur *magnificavit Dominum*, qui quidem alius non fuit, quàm DEUS, ita *exultavit in salutari suo*, non sanè alio, quàm DEO itidem, ac Domino suo. Quis autem DEUS alius Salvator aut *salutaris* ipsius, quàm ille, de quo Gabriel Archangelus (c) *Vocabis*, inquit ad Josephum, *nomen eius* JESUM; *ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Non igitur absque *Puerulo* JESU, illa Deiparæ Icon fuit. Sed qualis tandem illa Icon? *Videbis* (ut hoc loco cum P. Guilielmo Gumpenberg in Idea Mariani Atlantis

 lantis

(a) *pag.* 107. (b) *pag.* 114. (c) *Matth.* 1.21.

lantis (*a*) loquar) *ex tot centuriis, quas afferam, vix paucas esse, quibus artem aliquam à sculptura aut pictura inesse dicas. Plerumque Symmetria, proportioque membrorum vel nulla, vel imperita. Materia fere semper vilis; aurea, quod sciam, nulla. Hæc stulta mundi elegit, hic portenta patrat* DEUS. *Miraberis, & velatis Seraphinorum ritu oculis, indagare desines Altißimi consilium.* Sculpta deinde, an picta? & unde fuit? Anaglypham sive sculptam fuisse, & à divina potiùs, quàm humana venisse manu, quæ jam referemus, evincunt. Non desunt etjamnum, qui ex ipsorum quoque, in vicino Ducatu, sectariorum famâ acceperint (quemadmodum P. Petri Althoff commentariolus refert) fuisse scilicet Rastemburgi hominem, ob facinora, quæ patrârat, ergastulo inclusum, adeoque de Prætoris sententia morti jam addictum. Is ubi de ferali Theta, & lato in se nigro calculo factus est certior, pro illius ævi, imò pro Catholicorum (qui tum Rastemburgi, & in reliqua Prussia omnes erant) recepto ubique more, secundùm DEUM, ad Deiparæ patrocinium, & apertum semper miseris asylum, sese recepit; & (quemadmodum proclive est arbitrari) ut vel vitam prorogare, vel felicem de vitæ statione discessum impetrare dignaretur, supplex oravit. Neque afflicto Deipara Virgo defuit, quæ, non sine suo Filiique sui gaudio, in solenni Ecclesiæ carmine *Consolatrix afflictorum* audit. Pridie ejus diei, qui homini supremus erat futurus, vitæ suæ exitum, ignominiæ juxta ac cruciatus plenum, non sine dolore ac metu, ut in eo temporum articulo fieri consuevit, altiùs apud se reputanti, spectan-

(a) *pag.* 10.

ctandam se nocte intempestâ, exhibet illustri cum splendore Matrona, vultu & benignitate, quàm in humanis spectari possint, augustior. Nemo dubitârit, benignissimam DEI Matrem fuisse; quæ sicut in memorato Ecclesiæ carmine, *Refugium peccatorum* appellatur, ita miseris, si præsertim in vota vocetur, vix unquam deesse consuevit. Ergo, ad hominem, ob præsentis jam mortis imaginem ante oculos planè obversantem, vehementer consternatum ac propè semianimem. Ecquid, inquit, angeris, ac mærore apud te contabescis? Quid ni angar, reponit ille? Moriendum! & quidem, crastinâ mihi luce omnino moriendum est! Tum Deipara, pone metum, & hoc lignum, atque unà scalpellum hoc (utrumque enim homini simul oblatum fuerat) in manus sume; &, quidquid libuerit, ligno insculpe. Fecit homo imperata, & scalpro, quantum per studium parendi potiùs, quam per fingendi artem potuit, notas quasdam eidem ligno inscripsit. Quod simul factum est, jubet insuper Deipara, ut & lignum & scalpellum, ubi crastinâ luce prætori sistendus esset, unà secum deferret; & rei, quemadmodum gesta esset, seriem, pro Tribunali, omnibus coràm exponeret; atque ubi per Prætorem absolutus, ac liber dimissus esset, iter non aliò, quàm Resselium versùs ingrederetur, Imaginemque ligno illi jam impressam, super Arborem Tiliæ, quæ juxta viam deserto illo in loco prima occurrisset, collocaret. Posterâ igitur die, cùm ad Judicem & Tribunal productus, secundùm enarratam rei gestæ seriem, lignum cum scalpello, pro Tribunali exhibuisset; apparuit mira DEIPARÆ effigies, non

tam facinorosi illius, quàm alicujus è cælestibus geniis vel ipsius DEIPARÆ DEIvè manu, elegantissimè elaborata. Non potuit Prætor, cæterique Iudices, nisi admirabundi, & attonitis similes, tum rei seriem audire, tum admirandam Deiparæ Iconem coram intueri. Ergo hominem, quantumvis noxium, quem tam illustri miraculo viderunt divinitus absolutũ, ipsi quoque absolvunt, ac liberum abire, resque suas habere sinunt. Ille verò magis fortasse ex ipsius aspectu Imaginis, quàm ex recepta, præter omnem spem, vita, gaudii plenus, in viam se dat, ut Tiliam, cui Deiparæ Imaginem superimponeret, perquirat. Quatriduo integro vagabundus oberrâsse fertur, quoad tandem ad eum ipsum locum, in quo nunc visitur Lindensis Ædes, delatus Tiliam invenit; & Deiparæ Icone super eam collocatâ, non sine gratiis supremo Numini, magnæque Numinis Matri, suæ secundùm DEUM sospitatrici, enixè actis, ad suos se recepit. At Imago Deiparæ, suum quasi campum Martium apud Lindam nacta, nunquam mira in hominum salutem operari, & maximis deinceps coruscare miraculis destitit. Quanquam & ille quatriduanus, ante collocatam super Tilia Imaginem, hominis error, sine aliqua miraculi specie videtur non accidisse; fortasse ut quandam religionis, & divini apud Lindam Marianam cultus soliditatem æternitatemque portenderet. Quemadmodum enim in *continua*, ut Philosophorum in morem loquamur, ita in *discreta* quoque quantitate, quæ potissimùm tempore constat, soliditas à quaternario numero pendet. *Quaternarius enim numerus* (ut Philo, libro de Mundi opificio, ait) *primus*

solidi

solidi naturam ostendit; nam in unitate censetur punctum; in binario linea; ubi accessit latitudo, fit superficies ad ternarium pertinens : hac, quò minus fit corpus naturâ solidum, unâ destituitur altitudine; quâ junctâ ad ternarium, fit quaternarius. Eundem in modum S. Augustinus libro 83. quæstionum (*a*) differens *Progressio*, inquit, *à Puncto ad longitudinem, à longitudine ad latitudinem, à latitudine ad altitudinem, soliditatem corporis facit, quæ rursus quaternario numero continetur.* Sicut ergo corporum, ita & Temporum soliditas, à quaternario numero pendeat; ut & hic, ex unitate primæ diei ad binarium secundæ, & ab hoc ad ternarium tertiæ, denique à Ternario ad soliditatem quartæ diei, hoc est, ad duraturæ, apud Lindam Marianam, religionis perennitatem (quod & capite 14. jam fecimus) non omnino vani conjectores, progressionem faciamus. Interim, quæ hîc retulimus, ab iis, quæ in Atlantis Mariani Idea (*b*) memorantur, haud multum abludunt. *Mira, DEI Mater non facit modò, sed & imperat; quia admirabilis est. Militi in mente Ortone prope Paduam apparet; & ab eo Templum petit, pro Imagine monstrata & reperta sub aquis. Ne fides militi non haberetur, iubet eum patrare miracula coram Magistratu. Ille, ut iussus est à Virgine, caput coronat ramo querno viridi, & ramus repente arescit : eodem lumbos cingit & revirescit. Iterum ramo Olivæ viridi cinxit lumbos, & mox aruit ramus; revixit iterum, quàm primum caput sibi eo coronavit. Hæc tot miraculorum, quæ hodie fiunt, origo.* Sed & illud, quod alibi (*c*) recensetur, quàm his, gemina quoque de causa geminum! *Imago B. Virginis miraculosa, quæ in*

(a) quæst. 57. (b) pag. 99. (c) pag. 100.

Romaniolâ, etiam mutatione loci, clara, tanta patrat miracula. Scrofa indicio reperta est. Hac enim de serto grege, quotidie circa meridiem, collem ascendit, & nemus, quod ibi erat ingressa, non ita multò pòst rediit. Sequitur curiosus opilio, puer ob manus unius malum ad cætera inhabilis: reperit scropham orantis situ fixam, coram Imagine, Arbori vetustissimæ insistente. Alloquitur Imago puerum; imperat & Processionem, & Templi fabricam. Et, ut fides haberetur, opilioni spondet sanitatem manus, quando eam coram Magistratu immisisset in sinum, retraxissetq; manu tenus Moyses. Et illud alterius loci (a) *Foroliviensium Tutela, in societatis* JESU *Templo est, statua Mariana, olim à nobili Germano in Arbore reperta: terque domum portata est; sed frustra; ternamque ad locum rediit: culta dein Templo & Monasterio. Hanc Ducissa Brunsvvicensis, ne hæreticorum in manus veniret, Collegio donavit, unà cum Manica B.V quæ in ipsa Imagine latebat.* Et pag 106. *B. Virginis statuam in monte Bruno, pastor reperit, tulitque domum. Fuêre, qui intempestivâ pietate eam pastori eriperent, collocaturi in Vrbe, loco decentiore; sed pretium operæ fuit cæcitas, dum statuam reponerent in domo coloni.* Et pag. 107. *Boccaholerii in Calabria Templum hodie vides grande. Hic olim spelunca fuit, in qua statua miraculosa reperta, coli voluit. Quæ à populo, semel iterumque cum pietate, ad ampliorem cultum, aliò exportata, è marmore licèt sit, rediit tamen.* Neque est quod miteris, facinorosorum operas hominum ad propagandum sui cultum, Deiparam adhibere: nam ut in eadem Idea (*b*) legimus, *nec piratas odit Maria, mo dò velint ipsi odio digni non esse. Petrus Bianchus, ex pirata factus est Eremita Novofori; visam*

(a) pag. 103. (b) pag. 111.

visam Virginis Imaginem in quercu reperit; cujus favores & gratiæ hodieque durant. Quæ tot ac tanta, in una B. V. Lindensis Effigie, quo pacto sint reperta, ex iis, quæ sequuntur, patebit.

CAPUT XVI.

Cæcus, recepto visu, primum Imaginis Deiparæ Lindensis beneficium expertus.

POsteaquam homo, qui Iconem Deiparæ super Tiliam defixerat, gradum inde movit, cæcus quidam illac, sive curru sive carpento, fortè prætervehendo sese admovit. Nobili genere & opibus florentem fuisse, eorundem hominum testimonio & famâ accepimus; qui cùm cætera nihil videret, ne Imaginem quidem illam cernere potuit. At verò auriga, qui hominem vectabat, simul ac Tiliam versùs oculos flexit lucem quandam, & eximium promicare inde splendorem advertit. Subsistit igitur tantisper, & herum de visu, reique novitate admonet. Herus, ut gradum propius admoveat, & omnia coram exploret, sibique ex fide renuntiet, imperat. Accedit ille, & jam Arbori proximus, Effigiem Deiparæ, mirâ undique cinctam luce, attonitus juxta, ac venerabundus aliquandiu intuitus; tandem hero, quod vidisset, renuntiat. Herus quantò oculorum cassus lumine, tanto magis aciem mentis intendere; & inter fluctuantis obstupescentisque animi æstus, forsitan hæc apud se agitare. Siccine Arbor, vicino nobis loco sata, novo quasi fructu onusta, Effigiem nobis magnæ DEI Matris profert? Siccine, & effigie, & luce pariter, quæ ab effigie promicat, illustris Tilia, & locum & Prussiam

universam illustrabit? Quid ni & me, & oculos meos, pulsâ caligine, illustrare queat? Potuit illa in Paradiso Arbor, fructu infelici protoplastos ad se pellicere, ut, etjam DEO vetante, gustarent, & apertis, inter gustandum, eorum oculis, clarum cernerent, *aperti enim sunt oculi amborum* (a) nunquid & hæc novo, præter spem, fructum quasi fæta Arbor, novum mihi patriæque paradisum reddit, & cùm mihi, tum aliis plurimis visum, atque integram animi corporisque lucem restituet? Potuit Jonathæ, regio quondam juveni, *pauxillum mellis*, simul ac ori & linguæ, extimo duntaxat virgæ apice fuit admotum, tantum prodesse, ut gloriabundus confestim exclamaret; *Videtis ipsi, quia illuminati sunt mihi oculi, eò quòd gustaverim paululum de melle isto* (b) nunquid poterit ros & succus, qui de Tilia ista, non jam dædalæâ apum industriâ in favos mellis, sed in divinarum fluenta gratiarum, operâ & arte prorsum divinâ, uti spes est, redundabit, ad meorum lucem oculorum aliquid conferre? Tum ad aurigam versùs, Age, inquit; fac me ad Tiliam istam, &, quam ipse vidisti, Deiparæ Imaginem, sine mora ducas. Ductus est, & simul atque manus, primùm Tiliæ, tum deinde ipsi super Tiliam positæ Imagini, eodem servo ductore, admovit; subitò easdem manus ad oculos convertit; conversisque ita manibus, iterum atque iterum visum quasi perungit. Crederes non vacuas, sed illius ipsius, quâ Imago radiabat, lucis plenas ita fuisse redditas manus, ut etjam intra oculos eadem lux redundaret. E vestigio enim, homo, lucis usuram recepit; & gaudio exultans, gratiis DEO, Deipa-

(a) *Gen.* 3.7. (b) 1.*Reg.* 14.29.

Deiparæque actis, nullâ ampliùs ductoris ope, ad currum, inde verò domum, incolumis se recepit.

CAPUT XVII.

Etjam brutæ animantes Imaginem Deiparæ Lindensis venerantur.

SI fortè aperti, ut vidimus, nobilis viri oculi, ad aperiendos aliorum, præsertim in vicino positorum oculos, & cognoscendam, colendamque Dei, per Matrem suam mira operantis, potentiam atque majestatem, non satis attulerunt, momenti; attulerunt profectò sub illud ipsum tempus, tum oculi belluarum magis quàm hominum, aperti; tum cernui coram Effigie Deiparæ, earundem belluarum poplites. Quemadmodum enim nobilis ille vir, ita brevissimo, ut ego quidem conjicio, intervallo temporis interjecto, pastores quidam suo cum grege, ad eundem locum fortuitò delati, ab ipso grege suo, quem Deiparæ ejusque Imagini præstare cultum & venerationem tenerentur, abundè didicerunt. Pastoribus enim gregem hinc inde ponè sequentibus, posteaquam pecora, carpendis intenta pascuis, ad Tiliam propius accessêre, sive aliquâ radiantis adhuc Imaginis luce perstricti fuerint oculi; sive præcordia, superiore aliquâ vi atque instinctu permota, subitò in genua provolvuntur; &, quâ possunt, pollentque voce, Dei, Deiparæ, locique ipsius religiosam procumbendo majestatem profitentur. Nimirum suo quodam modo impleri hîc oportuit illud Isaiæ (a) *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*: nisi fortè quis, aut Jesum neget Dominum; aut Virgi-

(a) *cap.* I. 3.

Virginis Deiparæ uterum posthabeat præsepi. Neque verò insolens est, etjam brutas animantes Dei majestatem, flexis quoque poplitibus venerati, cum & hominibus, nullo fortasse alio, nisi solius naturæ, genio ductæ, debitam sæpe contestentur gratitudinem. Leo, ut refert in Prato spiritali Sophronius, ob exemptam sibi à S. Gerasimo spinam, sedulò per totam vitam eidem sancto viro servivit; & morienti morte suâ, præ mæroris acerbitate, parentavit. Simile, & aliquanto etjam notius est, quod de Androdi Leone refert ex Appione Gellius (*a*) Neque minus admirandum est, quod, aut de educato & in solitudinem delato, à Thoante Arcade, Diacono memorat ex Democrito Lilius Giraldus libro de Ingrat. aut ex Demetrio Physico de Panthera; aut de Aspide, ex Philarcho. Quæ, si lubet, apud Cornelium, ad citatum Isaiæ locum, pluribus exposita spectari possunt. Nobis, ad rem præsentem quiddam affine, tum ex Lipsio de Diva Aspricollensi, tum ex Atlantis Mariani Idea præter jam adducta, afferre lubet. *Statua B. Virginis in Brugeriis*, inquit in Atlante Petrus Possinus, *prope Tolosam in agro jacuit. Hanc boves in terra proni adorârunt; quasi ejus ectypon esse intelligerent, quam olim boves venerati sunt in stabulo.* At verò Lipsius (*b*) *Aiunt*, inquit, *ante centum annos (& constans ita fama habet) fuisse pastorem, qui oves in eo tractu pasceret: atque is repertam, nescio quo casu, humi Imaginem sustulit, in sinu condidit, certus eam domum secum auferre. Parva enim erat, & privato cultui videbatur opportuna. Sed dum agitat, ecce membra eius omnia stupere; pedes utique non movere,*

(a) *lib. 5. cap. 14.* (b) *cap. 3.*

vere, & quasi frutex aut stipes ibi stare. Ipse mirari & animo quoque stupere, nec ad causam assurgere: herus autem villicus absens, requirere pastorem suum, & gregem; nam horâ iam reditui lapsâ, & sole remoto nox propinquabat. Itaque infortunii anxius eò accurrit: & reperit defixum stantem, & quæ gesta, simpliciter narrantem. At ille mentis melior, Imaginem statim recipit, & timidâ religione, in veteri sua sede & Quercu reponit. Eoqúe facto, pastor velut vinculis liberatur: & venerati uterq; Numen, domum abeunt, rem denarrant, & viciniam totam religionis implent. Melior aliquanto conditio excepit nostros Pastores, stupore quidem animi, non tamen corporis defixos: non secus atque illos, qui B. V. in monte Serrato Imaginem conspexerunt ac venerati sunt primi. De quibus in Mariani Atlantis Idea (*a*) hunc in modum scribitur. *Quæ in Monte Serrato, toto celebris orbe est Imago B. V. fulgore insolito & cantu Angelico septem pastoribus, & quidem pueris indicata est. Vnde ex ore infantium perfici sibi hanc laudem voluit, stabuli memor, Mater* DEI. Non ergo poterant illi nostri, qui pecora sua illis in pascuis, ad singularem Numinis utique venerationem ita procubuisse humi cernebant, ad tantam rei novitatem non commoveri vehementer, atque obstupescere. Mox tamen, ubi ad sese aliquantum sunt reversi, Tiliam versùs, quam pecus venerabundum undique cinxerat, progrediuntur; & visâ Deiparæ, super Tiliam mirum in modum coruscante, Imagine, ipsi quoque tum gaudii tum venerationis pleni, quæ in se, quæque in grege suo, oculis animisque usurpârant, cùm cæteris mortalibus, tum cívita-

(a) *pag. 92.*

vitati potissimùm Rastemburgensi, cujus intra fines Tilia Arbor & fundus Lindensis jam tum quoque erat, non sine magna Numinis & Deiparæ laude, evulgant.

CAPUT XVIII.

Imago DEIPARÆ iterum atque iterum deportata Rastemburgum, semper ad fundum Lindensem, & suam in Tilia sedem remigrat.

QUod posteriore ævo apud Sichemium, in Aspricollensi Diva evenisse retulit citatus proximè Lipsius; multò ante apud Lindam Marianam constat evenisse. Nescio enim, quomodo pleraque, quæ apud alia D. Virgini sacra loca, DEUS mira operari dignatus est, quasi aggesta & liberaliter accumulata (uti antea quoque (*a*) intelligi facilè potuit) Lindæ Marianæ esse voluit. Igitur sicut Aspricollensis Divæ Imago, quamvis loco mota, locum deserere noluit, quod & alibi quoque non rarò evenisse, proximè audivimus (*b*) ita apud Lindam, loco quoque mota, majore miraculo, locum semper repetiit. Pastorum enim nuntio, & fortasse plurimorum aliorum famâ, commotis in Prussia mortalibus, universos quidem Imaginem Deiparæ, ad Lindam repertæ, coram videndi, Resselienses verò atque Rastemburgenses etjam habendi cupido incessit. Utrique ejusdem Diœceseos (sicut & nunc quoque sunt) jam tum erant; illi tamen jure vicinitatis, quemadmodum hi jure municipii, pro obtinenda causa decertabant. Nam uti Resselienses, aliquot fere passuum millibus Lindæ sunt viciniores, ita Rastenburgenses propinquitatem loci,

(a) cap. 5. & 16. (b) cap. 16.

loci, unius ejusdemque municipii jure compenſant; ideoque jam tum causâ ſuperiores erant. Statâ quocirca die, ad quam plurima, vicini præſertim populi, multitudo confluxerat, Raſtemburgenſes (qui id ævi, pietate cum quavis in Pruſſia civitate facilè contendebant) totis effuſi mœnibus, compoſito ſupplicantum in morem agmine, Clero & Cleri Ductore Parocho, pro recepto ubique more, præeuntibus, ipſis quoque, ut credi par eſt, Ordinis Theutonici militibus ſuo cum *Commendatore*, ut vocabant, ponè ſequentibus, Lindam versùs, magno ſilentio, majore verò pietate, & geſtientium animorum ſenſu progrediuntur. Ubi ad locum Lindæ ventum eſt, & jam, tum mirabilis Tilia, tum in ipſa quoque Tilia multò admirabilior magnæ DEI Genitricis Icon, ſpectari coram potuit; omnes in genua provoluti, & quà tacitis animi votis, quà publicis inſuper vocibus in DEI, DEIPARÆQUE laudes certatim effuſi, ſuam, patriæque de tam præſente propitii Numinis beneficio fauſtitatem, jam tum augurabantur pariter, ac prædicabant. Atque (ut ex illa tunc Chriſtiana Catholicaque Raſtenburgenſium religione divinare licet) alii ſibi laribusque ſigillatim ſuis, alii toti civitati ac municipio; alii toti Pruſſiæ, omnes verò Eccleſiæ Chriſtianæ univerſæ, ex illo divinitus apud ſe recens aperto aſylo, fauſtiſſima quæque animis præconcepta, ſingultibus præ gaudio exundantibus, lacrymisque ubertim fuſis, quaſi in perpetuum conſignabant. At verò Curio, cæterique, qui de Clero aderant, ubi ſatis populo jam per ſe currenti, pro concione habita admoverunt inſuper calcaria, Ferculum, quod geſtan-

ſtandæ deportandæque Imaginis causâ magnificè apparatum ſecum adduxerant, expediunt, & magnæ Dei parentis Imaginem, thure aliisque, pro more, odoramentis ante honoratam, de Tilia, magna cum pietate, & gaudio, reverentiæ mixto levãt, & Thenſæ quàm decentiſſimo ritu imponunt. Tum verò Cantorum, qui aderant, chorus, cæterique omnes choro præeunte, in ſupremi Numinis & Deiparæ laudes vocem attollunt; ac majore etjam, quàm venerant, tum pietate tum exultatione, iter Raſtenburgum celerrimè relegunt. Quò poſtquam reditum eſt, omnes, quâ venerant pompâ, & gaudio, ad Ædem ſacram pergunt; Imaginem ſumma in Ara conſtituunt, & gratiis, de Theſauro tanto non tantùm invento, verùm & domi jam in tuto collocato, Numini actis, domos quisque ſuas, magno cum animi ſenſu, nec minore in Deum atque Deiparam conceptâ fiduciâ, ſe referunt. Verum enimverò, ut non ingrata fuit illa Raſtemburgenſium, in Deum & Dei Matrem pietas atque religio, locus tamen ille, in quo Deiparæ Icon Lindâ aſportata fuit repoſita, non uſquequaque gratus eſt viſus; quippe eadem illa die à Deiparæ Icone deſertus. Nam ubi poſtridie ad Templum, vel ſolius illius Iconis ſpectandæ causâ, ſolito eſt celerius concurſum, nulla in Ara majore, ubi repoſita erat, nulla toto in Templo apparuit Imago. Omnibus vehementer ea ſuper re attonitis, nuntium affertur Lindâ, Imaginem Deiparæ, ſuam ſuper Tilia ſedem iteratò repetiiſſe: ac fortaſſe ejus præſentiam, ex pecoris iteratò circum Tiliam in genua prolapſi veneratione, à paſtoribus, aliisque, qui

aderant, iterum cognitam eſſe. Raſtemburgenſes ad eum nuntium obſtupeſcere, neque tamen animos adhuc deſpondere : Tanta enim pietas, tantus in DEI parentem cultus illo vigebat ævo Raſtemburgi, cujus nunc vix ulla reperias veſtigia ! Majore igitur, quàm pridie fecerant, & animi & corporis pietate, ſupplicantium agmen iterum Lindam cogunt, Imaginemque Deiparæ ibidem repertam, ad illud idem Templum reducunt ; atque in eadem majore Arâ, ſed & eodem prorſus eventu, collocant. Poſtridie enim Imago, non jam Raſtemburgi, ſed Lindæ iterum reperta conſpectaque fuit : proinde tum Raſtemburgenſibus, tum Reſſelienſibus aliiſque in vicino poſitis, alia promovendi divini cultus conſilia animo oborta ; de quibus jam agemus, ubi affine quiddam de Chriſti Crucifixi Effigie, è ſacra Domo Lauretanâ necquidquam aſportata, Turſellinum, & de Turcanenſi Boleslavienſi ac Tungrenſi B.V. Imagine Gumppenbergium, in Atlantis Mariani Idea, deque Brunſvicenſi Orlandinum audierimus narrantes: *Fama etiam tenet*, inquit Turſellinus, *antiquiſſimam Chriſti crucifixi Imaginem, ſimul cum Domo advectam, multiplici eodem tempore miraculo extitiſſe inſignem. Nam cùm eam efferri, & in ſacello, ad id exornato, ut majore honore coleretur, reponi Recinetenſibus, & Epiſcopo placuiſſet; translatam ſubinde in ſacram remigrâſſe Domum, & in ſuam ſedem recepiſſe ſe. Itaque illos, re nequidquam ſæpe tentatâ, irrito demum incepto deſtitiſſe.* At verò Gumppenbergius pag 78. *Statua*, inquit, *B. Virginis Turcanenſis in Moravia prope Brunam, à pio Ruſtico in Rubo reperta eſt, circa annum* 1050. *Portata domum bis,*

bis rediit ad Rubum: tertiâ vice in domum coloni reportata, mutavit statua sententiam, & stetit; stabuli, ut puto, memor & pastorum. Accolæ Kyrlicenses non procul inde Aream Templo designant, & fabricæ necessaria; fide bonâ, id est rusticâ, comportant, convehuntque. Sed his omnibus, divinâ virtute, ad rustici domum deportatis, persuasum colonis cælitus post non longas ratiocinationes est, ibi virginem coli velle, ubi statua (iure domicilii tertio reditu potita) sedem fixisset, quod & factum. Neque minùs affine est prioribus, quod eodem subjungit loco. Quòd ego quidem, vel eo quoque nomine, quod à B. V. Lindensis alumno & cliente (quippe Meelsaco, Varmiensi civitate oriundo) P. Andrea Schambogen Provinciæ Societatis JESU Boëmiæ Provinciali, primùm literis fuit proditum, ad Lindensem historiam referendum puto. *Boleslavia Boëmiæ*, inquit ille, *thesaurum habet, agro emptum. Statua est Deiparæ, quam rusticus, cùm terram aratro proscinderet, eruit, domumque tulit, & arcâ clausit. Postridie iterum reperta in agro est, & à rustico, duplicatâ lætitiâ, domum portata. Crediderat bonus, habere se nunc duas ad amussim sibi similes; dum, & vacuam reperiret arcam, & hanc, eam ipsam esse, quam pridie reperisset, palparet. Hoc argumentationis genere, convictus utcunque colonus, tertiâ tamen vice reportavit; & verò tertiùm etiam respondit* DEUS, *cui sermocinatio cum simplicibus est, tam piè interroganti. Deprehensum deinde à sagacioribus est, illam esse, quam S. Venceslaus Rex olim è collo pendulam gestare consuêsset. Metalli speciem nemo agnoscit. Creditum est, statuam hanc, quia Reginæ cæli ectypon est, olim regiis manibus tractatā, nunc bobus, venerationis causâ, in terram procumbentibus, adoratam. Æ-*
dem

dem postulare opulentiorem. Itaque divites plebis, ædibus coloni dirutis, Ædem Virgini struxêre in agro, quam sibi hodieque gratam esse, portentis probat. Quid quod Tungrensis in Hannonia statua ter ad eundem itidem locum divinitus reportata, Templum eodem loco, B. Virgini struendum persuaserit? Audi rem ex eadem Atlantis Mariani Idea. *S. Maternus, à Christo ad portas urbis Naim à morte suscitatus, & matri restitutus, ideoque Maternus dictus; à S. Petro creditur missus in partes septentrionales, & apud Tungros, primam posuisse statuam B. Virgini, & primum Templum. Statua, quæ hodie à Tungris colitur, sive illa, sive alia sit, mediâ post mediam noctem horâ, inter splendores & concentus cælestes, ab Angelis in hortum cuiusdam nobilis ter deportata, denique persuasit, ut crederetur, ibi se velle sedem figere, & coli.* Pluribus de eadem Valrandus Caoult apud Fridericũ Fornerũ in Palma triumphali lib. 5. c. 25. Affine est, quod eadem Atlantis Idea ex Octav. Pancirollo pag. 37. refert: *Imago B. Virginis ab Illustrißimo Frangipane, olim ex Oriente allata, hodie S. Maria Nova dicitur. Fabricæ causâ, aliò portata, suâ sponte rediit. Credo, in S. Petri honorem, qui eo loco preces in cælum misit, ut è cælo in terram affligeretur Simon Magus.* Denique Orlandinus ad Anni M. DLXXXIV. Annales: *Hanc*, inquit, *Imaginem, annis antè sexcentis Eques nobilis, dum silvestres agitat feras, invenit. Ea imposita erat trunco arboris pervetusto. Non tulit pius eques in occultis eam silvis, sine honore latere. Ablatam ex ignobili legimus, deportari iußit in ædes: sed non diu illa, à suis sedibus abesse voluit. Postridie ad eundem Truncum arboris reperitur. Cumq; semel atq; iterum, unde ablata fuerat, revertisset, rei miraculo vir nobilis excitatus, Virginum cenobium iis in locis instruxit.*

CAPUT XIX.

Imagini DEIPARÆ Lindam sæpius repetenti, sacellum, de piorum munificentia structum, & Tilia, tum ramis & frondibus, tum umbrâ etiam mysticâ admirabilis, sacelli muris inclusa.

TOt, & tantis providentiæ voluntatisque divinæ indiciis, cùm planè cognitum perspectumque omnibus esset dignum DEO ac Deiparâ, in oblata divinitus Imagine, cultum non alio, quàm Lindensi in loco esse promovendum; nemo jam de transportanda aliò Imagine, omnes verò de rationibus stabiliendi eo loco divini cultus, cogitationem suscepêre. Atque aliis alia apud se versantibus, illud denique omnium suffragiorum calculis stetit; ut, quemadmodum Imaginem segregari à loco nefas jam esset, ita & Imago simul & Tilia, sacello quàm primum structo, undique cingeretur. Ita tum decretum, ita citra moram opere ipso, quod constitutum fuerat, est perfectum. Crediderim piorum subsidio ac munificentiâ opus stetisse; qui enim aliunde census obvenisse censendi? præsertim, cùm illo ævo, aut omnes, aut plurimas in Prussia Ecclesias, nonnisi de piorum liberalitate structas esse, argumento sit illa ipsa, Deiparæ Gedani, uti diximus, sacra, omniumque aliarum facilè princeps, ideoque verè appellanda *Basilica*. Præterquam enim, quod Eberhardus Böticher in manuscripto Basilicæ illius commentario, quem ille appellavit Rerum indicem, ex variis Indulgentiarum, ad promovendam fabricam datarum, concessis diplomatis, id palàm adstruat, tempus insuper seculi integri, quod ob eleëmosynarum sensim corrogatarum moram, fabricæ impendi oportuit, idipsum suadet.

det. Quemadmodum enim supra Adytum sive *sacristiam* Ecclesiæ, aureis scriptum cernimus literis, *Anno Domini* M CCCXLIII. *feriâ quartâ post Lætare, positus est primus lapis muri civitatis Dantzk; & postea, proximâ feria, positus est primus Lapis muri B.V. Mariæ; cujus dedicatio celebrabitur Dominica proxima post festum Mariæ Nativitatis*. Sive autem primus ille Lapis Turri duntaxat Templi, sive priori Deiparæ Templo (cujus postmodum loco major Basilica nonnisi circiter Annum M. CCCC. cæpta, & M. DIII. perfecta, quo ad V. Cal. Sextiles quartâ à meridie horâ, ultimo fornici suprema imposita est manus) subjectus fuerit, constat opus illud magnificum, à magnifica pietatis Catholicæ, quæ tum Gedani eximiè regnabat, liberalitate partim inchoatum, partim absolutum esse; ut vix aliud de censibus atque impendiis, sub idem fere tempus, in sacellum Deiparæ Lindensis collatis statui posse videatur. Et, ut fortasse Rastemburgensium, tum jura, tum pietas atque munificentia, in fundamentis totoque sacelli opere struendo, primas tenuerit; minimè tamen inficias iverim Resselienfium quoque, uti & aliorum juxta positorum, haud contemnendas accessisse symbolas: Fratribus Theutonicis, uti illo ævo iis mos fuit, tum Ideam operi suggerentibus, tum operas ad maturandam fabricam dirigentibus. Quadrata operi figura, alterâ parte longior delecta ac data est, ita ut longitudo quidem cubitos vicenos, latitudo verò terdenos circiter obtineret: sicuti è vetustis, quæ etjamnum supersunt, & sacellum postliminio superstructum commodè sustentant, fundamentis cuivis intueri licet. Illud eo in opere

prorsum singulare, ac miraculo proximum semper fuit visum, quod ductis in sublime, ut par erat, muris, tectum aut non potuerit, aut non fuerit necesse supernè claudi. Ipsa enim Tilia, quæ medio fere sacelli loco (ubi nunc quoque pavimentum, ad rei memoriam, quasi in collem exurgit) relicta, & muris undique fuit cincta; ramis ac frondibus in altum latè fusis, mutuumque densissimè ita implexis, ut nusquam pervadere imbrium guttæ, aut perpluere possent, totius aut magnæ partis tecti vicem subiit. Et erat amænum sanè, nec minùs rarum spectaculum, non modò Tiliam, hibernâ juxta ac æstivâ tempestate perenniter vigentem ac virentem, verùm & totam ramorum, frondium, ac foliorum quasi majestatem, supra Ædem semper diffusam intueri, ut jam non multum videatur habere, unde Majolus Tom. 1. Colloq. 11. scribendo glorietur. *Vidimus apud Ravennam in litore Adriatici maris Templum, cui D. Mariæ Rotundæ, ob circularem formam, nomen est, cùm antea fuisset Theodorici Gothorum Regis sepulchrum latißimè patens. Mirandum, omne illud Templum, unico saxo tegitur, cuius ambitus est supra pedes centum, craßities supra decem, ut latius saxum nemo in Europa vidisse putetur.* Siquidem verò fides Herodoto lib. 2. habenda, In Ægypto unicum saxum, per singula quatuor latera, cubitis 40. latum, intus excisum, per se unum efficit Templum, manente parietum ac tecti, in excavato illo saxo crassitie cubitorum quatuor: uti inter mira mirorum num. 22. Pontanus refert. Neque minùs grata erat ipsa Tiliæ umbra, quæ, quò major ac densior ab opaco frondium implexu descendebat, eò

pere-

peregrinis, & ad refrigerium quietemque aptior, & ad excitandam in præsidio patrocinioque Mariano spem ac fiduciam erat utilior. Quotus enim quisque, Tiliæ Marianæ umbrâ beneficioque dum frueretur, non simul erigebat animum, ad illius, quod à DEO per Deiparam jam acceperat, vel accepturũ se certò sperabat, præsidii, protectionisque umbram? Quis non in ea umbra, vel tacitus apud animum suum illud (a) sibi occinebat, *sub umbra illius, quem desideraveram, sed i; & fructus eius dulcis gutturi meo?* Quæ enim hæc alia umbra, quàm illa, de qua divinus ad Deiparam nuncius (b) *Spiritus Sanctus*, inquit, *superveniet in Te, & virtus Altißimi obumbrabit Tibi? Quia enim illa*, ut S. Ildefonsus serm. 4. de Annunt. ait, *meruit virtute Altißimi obumbrari, nos meremur eius precibus adiuvari.* Nimirum, uti sponsæ aliæ, sub ipsum desponsationis tempus, conopæo sive pallio, aut id genus Sponsi sui umbraculo solebant tegi (uti id Cornelius loc. cit. non tantum è Ruth 3. 9. Ezech. 16 8. verùm & ex Euripide demonstrat) ita magnæ DEI Matri, *virtus Altißimi obumbravit.* Præclarè S. Gregorius apud eundem Cornelium, *Vmbra*, inquit, *Christi, protectio est Spiritus Sancti: Spiritus quippe Sanctus mentem, quam replet, obumbrat; quia omnem tentationum fervorem temperat: &, dum aurâ suæ inspirationis mentem suaviter tangit, quidquid noxii caloris sustinebat, expellit: & quam iam forsitan nimius vitiorum æstus marcidam fecerat, umbra Sancti Spiritus protegens recreat: ut dum in eius inspiratione sedens pausat, vires colligat, quibus ad æternam vitam robustiùs currat.* Si igitur Socrati, quemadmodum à Platone

(a) *Cant. 2. 3.* (b) *Luc. 1.*

tone in Phædro inducitur, ſub Platano diſputanti, licuit gloriari. *Hæc Platanus, eſt admodum patulis diffuſa ramis & procera; & altitudo opacitasque perpulchra nimium & amæna*: quidni licuerit, & adhuc cuivis ſub Tiliæ Marianæ umbra ſedenti, liceat & altitudinem, & opacitatem, & pulchritudinem, & amænitatem, & iſtiusmodi ſexcenta, in ejusdem Tiliæ prædicare umbra? Si licuit, quemadmodum libuit, Xerxi Regi, ad proceram in Lydiæ ſolitudine Platanum, teſte Æliano (*a*) caſtra tanto referta exercitu, nullâ poſtulante neceſſitate, ponere; & ſolido ibidem die exacto, multiplicem juxta ac precioſum ex ea ſuſpendere ornatum; torquibus & armillis ramos frondesque onerare; denique & curatorem ei, cuſtodemque ac propugnatorem, tanquam amaſiæ, relinquere: quid ni liceat, Tiliæ Marianæ aliquid ſive ornamenti, ſive venerationis adjicere? niſi fortè aliqui exſpectent, ut Themiſtocles iis pro merito occinat, quòd ingruente pluviâ ad platanos recurrant, quas tamen, redditâ ſerenitate, inſectentur ac vellicent. Ego, ut Olao Magno (*b*) facilè annuerim, Templum Upſalienſe, ob aurum, quo erat magnificentiſſimè inductum, Lindenſi ſacello ditius, vel etjam auguſtius, potuiſſe videri; tamen ob ingentem ignoti generis arborem, Templi illius foribus adſtantem, & perinde hieme ac æſtate florentem, nihil omnino præ perpetua Tiliæ Marianæ viriditate, amplitudine, & quâdam, quaſi ſupra naturæ vim, eximiâ majeſtate, concesſerim: tantum abeſt, ut *Arboribus*, uti Tertullian. c. 9. Apologetici loquitur, *Templorum obumbratricibus*, in comparatione

Tiliæ

(*a*) *lib. 2. cap. 14.* (*b*) *lib. 3. hiſtor.*

Tiliæ Marianæ, aliquis esse posset locus. Quò enim magis profana erant Idolorum fana, eò quoque magis profanæ erant fanorum illorum obumbratrices arbores; quantumvis Lysiæ Oratori, pro exciso istiusmodi obumbratricis oleæ trunco, integrâ fuerit oratione dimicandum: quali tamen dimicatione, magno Christi militi S. Martino, cùm Pinum, quæ fano erat proxima, excidisset, minimè opus erat, uti Severus Sulpitius cap. 10. vitæ percenset. Cæterùm Deipara cùm alibi ubique sit *Arbor vitæ*, tum apud suam Lindam singulariter atque eximiè est Arbor obumbratrix. *Arbor est* MARIA (inquit Richardus à S. Laurentio lib. 12. de laudibus Virg.) *propter virorem virginitatis, humorem gratiæ, medullam pietatis, folia sacrorum verborum, frondes bonorum operum flores sanctorum desideriorum, fructum unigeniti* DEI: *umbram protectionis, refrigerium illorum, qui malè exæstuant; radicem humilitatis fidei, & charitatis, celsitudinem spei, & eminentiam contemplationis.* Unde, non longè ab eo loco, *In* MARIA, inquit, *veluti in horto condenso, & umbroso, invenitur umbra propitiationis.* Sed & olim jam, Ecclesiâ Græcâ in Menæis teste (*a*) *Beatissimus prophetantium chorus Montem ac Portam appellavit Obumbratricem.* Quos inter Prophetas, meritò illud Isaiæ de umbra in horologio Achaz Regi Ezechiæ datum (*b*) jure censuerimus; qui vel uni S. Joanni Baptistæ (ut Robertus à Crypta Minerva in Itinerario quoque observavit) adhuc in utero matris posito, plus ab hac umbra virginea scimus obvenisse beneficii, atque remedii,

(a) *apud VVagnereck. num. 34.* πύλην τε καὶ ὄρος κατάσκιον. (b) 4. Reg. 20.

medii, quàm vel ſperare unquam, etjam à Galbano ſuo veteres, Plinio lib. 24. cap. 50 teſte potuerint. Hoc nimirum verè erat, & nunc eſt, ad Græcorum ſenſum, *in umbra nutriri* (a) melius utique, quàm vel

——— *Parnaßia Laurus*

Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra (b)

vel ipſi Jovi Chaoniæ Silvæ Quercus, dum à Rhea editus eſſet, umbraculo fuerit, ideoque Jovi deinceps ſacrata ac dicata Callimacho authore fuerit. Hic denique multo æquius, quàm apud Platanum, Academicorum Mediolanenſium ſymbolum, lemma adjicias, *obumbrat, & recreat* (c)

CAPUT XX.

Variis piorum donis & Anathematis, Linda Mariana religio jam olim, & nunc illuſtrata.

NOn deſunt plurimi, qui Tiliæ Marianæ (multò quàm fuerit, vel eſſe unquam potuerit Xerxis Platanus, anguſtiori ac diviniori) Torques, armillas, & id genus, ex argento, auro, gemmiſque donaria, quæ coram ſpectari poſſunt, dent, dedicent, ac conſecrent. Neque dubium eſt, quin anterioribus ſeculis, quibus Linda Mariana floruit, multò etjam plura ac locupletiora fuerint, quæ hæreticus furor, exciſâ Lindâ, immani ſacrilegio abſtulit. Si qui tamen mortalium dicere ex animo cum Principe Apòſtolorum (d) poſſunt: *Argentum & aurum non eſt mihi*; poſſunt cum eodem adjicere: *Quod autem habeo, hoc tibi do.* Quod quidem, ſi non voce, certè opere ipſo pronun-

(a) σκιατροφεῖσθαι. (b) *Georg.* 2. (c) *Athan. Kircherus Tomo* 2. *Oedipi claſſe* 1. *cap.* 2. (d) *Act.* 3. 6.

nuntiant, quotquot locum ſacrum indies frequentant: non ignari illius, quod Theodoretus lib. 8. de curand. Græc. affect. ſcriptum reliquit: *Gratiſsimè accipit eorum Dominus, qualiacunq; ſint dona; nec exigua aut vilia dedignatur; quippe, qui ea pro ferentis facultate metitur.* Alii igitur pauperē illam (*a*) viduam, *æra minuta in gazophylacium mittentem* imitati, unum, aut plures terruncios offerunt; ditioribus interim non tam pro facultate, quàm pro voluntate, paulò liberaliùs agentibus. Alii plerumque cereos, candelarum, vel corollarum in morem effictos, offerunt; ut vel in candelis accenſis, inflammatum in Deum ac Deiparam ſtudium; vel in corollis, devota ſe Deo Deiparæque capita eſſe profiteantur. Alii grandiores cereos, totius alicujus familiæ, vel vici, vel oppidi nomine ſuccendunt; ut vel acceptorum à Deo per Deiparam beneficiorum memoriam & gratitudinem, vel minimè dubiam impetrandorum ſpem fiduciamque teſtentur. Alii fictas de cera artuum variorum, hominumque inſuper integrorum, vel etjam animantium ædiumvé effigies appendunt; ut, quæ jam accepiſſent, quævé etjamnum poſcerent ac ſperarent, à Deo Deiparaque beneficia, recognoſcant. Neque alius eorum ſenſus eſt, qui de argento varios humani corporis artus, vel votivas, & arte, ad elegantiam pietatemque exactas tabellas; vel de ebore, pariové lapide, Chriſti; vel Deiparæ Imagines faberrimè effictas, vel etjam fuſas ex auro, argento, atque ære ſtatuas effigiesvé dedicant. Quas quidem inter ſtatuas principem locum occupat, duos propè cubitos longa, & ex ar-

(a) *Marci* 12.

ex argento egregiè laborata Deiparæ ſtatua; quam M.DC.LIV. anno R. P. Jacobus Marquard Societatis Jesu) primùm Sigiſmundo III. Regi, deinde ipſius Tiliæ Sereniſſimæ Annæ Catharinæ Conſtantiæ, Philippo Wilhelmo Duci Neoburgico Rhenique Palatino nuptæ, à ſacris Confeſſionibus) de piorum eleëmoſynis curatam, ipſe jam ætate gravior attulit. Deiparam, uti diximus, ſtatua refert, Puerum Jesum ſiniſtro brachio, dextrâ verò manu, ſceptrum geſtantem; & tanquam cæli terræque Reginam, caput diademate inaurato, quali & Filius coronatus eſt, præcinctam. Inſiſtit quadratæ ex ebeno ſedi, tanquam ſuppedaneo; quod argenteis ſuo loco floribus, ad artem elegantiamque factis, & inter atrum ebeni colorem nitidiſſimè gratiſſimeq; candicantibus, pulcherrimè ornatum eſt. Ne quid porrò, ad majeſtatem aut decorem operi deeſſet, quà curâ, quà precio ſuccurrit Patris Jacobi Germanus frater, Perilluſtris & Admodum Reverendus Dominus Georgius Marquard, Cuſtos & Canonicus Varmienſis; ut hoc ipſo anno, ſtatuæ argentei undique radii, quemadmodum & capiti jam aliàs diademate cincto, ſtellæ duodecim, diadematis inſtar, in orbem recurrentes, adderentur. Idem ipſe Cuſtos ac Canonicus Varmienſis, cùm eodem fere tempore, annuam, pro more, pietateque ſuâ ad locum ſacrum peregrinationem abiret, Chriſti de Cruce pendentis, & Deiparæ ac Joannis Apoſtoli juxta Crucem adſtantium ſigilla, ex ebore faberrimè ſculpta, nuper Sigiſmundo Regi in deliciis habita, Deiparæ Lindenſi dedicavit. Proximum locum ſtatua itidem Deiparæ ex ebore facta,

& radiis argenteis auro illitis cincta, uti & alia ex pario lapide, pretio & magnitudine longè inferiores quippe, quæ pedem geometricum longitudine vix superent; sed ab arte & sculptoris manu longè superiores. Utraque à R. P. Andrea Klinger Societatis Jesu, cum Serenissimo Joanni Alberto, Poloniæ & Sueciæ Principi, ac S.R.E. Cardinali à sacro esset Tribunali (uti nuper fuit Serenissimo Carolo Ferdinando, Poloniæ itidem ac Sueciæ Principi, Plocensique ac Uratislaviensi Episcopo) jam antè dedicata. Longum esset, ac perdifficile, singula aliorum donaria percensere, nedum pro merito exornare; aliqua tamen, suis præsertim locis, præterire nefas fuerit. Si enim Fridericus Fornerus ea, quæ D. Virgini Weyyerensi donata sunt, paulò fusiùs deducit; si Tursellinus quovis seorsim libro, quid de summorum Pontificum aliorumque tum Ecclesiastici tum civilis ordinis Principum liberalitate, Lauretanæ Domui accesserit, accuratè, ut sanè par erat, percensetme nobis quidem prætereunda erant quàm plurima, nisi vel operis brevitas aliud posceret; vel quædam suis memoranda locis superessent; vel denique eorum, qui donantium nomina haud satis diligenter in album redegerunt, oscitantia, nos etjam currentes retardaret. Quædam tamen præteriri minimè debēt. Quod à Joanne Lamsheft, Oeconomo primùm, deinde etjam Canonico Varmiensi curatum ac dicatum, in omnium versatur oculis, sacra videlicet, Divinæ Eucharistiæ Theca, ac divinum veri *Salomonis ferculum*, Monstrantiam vulgo appellant Ex argento, suis partibus inaurato opus est, artis juxta ac majestatis ple-

num,

num, & ad uſus Dei, nobiscum in terra commorantis, quoddam quaſi Tabernaculum, non incommodum Epigramma operi hujusmodi additum:

Vni, ter immenſo, Deſideriorum Pelago;
Ad oſtium Miſericordiarum Virginem
Eucharisticon depoſuit
Ioannes Lamsheſſt Can. Oecon. Varmien.
1648.

Ab eodem quoque eſt tum ex ſolido argento Thuribulum præclari operis; tum Calix argenteus auro illitus, à pondere juxta & ab arte, paucis comparandus: cui infra pedem Inſcriptio addita:

Deo, *Trino & Vni, ſummo rerum Creatori,*
Magnæ Matri, & Virgini, Dominæ Clementiſſimæ
Ac ſacello ſacræ Tiliæ dicto, ejusdem nomini conſecrato
Calicem hunc, unà cum Patena,
Offert, dedicat, & conſecrat,
Ioannes Lamsheſſt, Can. & Oecon. Varmienſis,
Anno M.DC.XLIV.

Cæterùm plurimi ſunt, qui vel paria prioribus dona afferunt, vel, ſi id non poſſint, vario tamen religionis cultu, ac ſupplicantium ritu, interna perſolvunt animorum ſuorum vota; quæ quidem, uti prioribus illis ſunt, & eſſe debent, auguſtiora, ita & nunc, & ſuperioribus olim ſeculis (quid enim nunc rituum ac ceremoniarum, quod illis non viguerit temporibus, Catholica uſurpat religio?) nemo dubitat fuiſſe uſu frequentata. De quibus jam ſigillatim reſtat diſſerendum, ſumpto à peregrinationibus exordio.

CAPUT

CAPUT XXI.

Deipara Lindensis, populorum etjam longissimè dissitorum, Peregrinationibus, semper culta ac honorata.

NUlla fuit unquam populi Christiani natio, quæ, simul atque Christum agnovit, non agnoverit singularia DEI beneficia, certis apud se, vel haud longè dissitis ab se locis, abundè mortalibus conferri solita; atque idcirco eadem illa loca, singulari pietate, & institutis sæpe peregrinationibus non coluerit, ac frequentârit: præsertim cùm peregrinationum exempla tum in lege naturæ (*a*) Abraham & Isaac (*b*) Jacob, aliiq́ue; tum in lege scripta Deut. 16. 16. uti & 1. Reg. 10. 3. Joan. 4. 21. Joan. 12. 12. Act. 8. 27. tum denique in lege gratiæ Christus ejusq́ue parentes Luc. 2. 41. Paulus Apostolus Act. 20. 16. nobis suppeditent. *Neque hoc dicimus* (juvat enim D. Hieronymum (*c*) in præsente causa audire perorantem) *quòd renuamus Regnum* DEI *intra nos esse, & sanctos viros etjam esse in aliis regionibus: sed quòd hoc asseramus, vel maximè eos, qui in toto orbe sunt primi huc* (videlicet in Palæstinam, & ad sacra in Palæstina loca) *pariter congregari:* &c. *Quicunque in Gallia fuerit primus, huc properat: divisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo sole dimisso, quærit locum, famâ sibi tantùm & scripturarum relatione notum. Quid referamus Armenos, quid Persas, &c.* Pluribus de Hierosolymitana, aliisq́ue peregrinationibus, idem Hieronymus epist. 154. uti & in Epitaphio Paulæ; & præfatione in lib. 4. Comment. Jerem. Sicut & de antiquissima omniumq́ue cele-

(a) *Gen. 22.* (b) *Gen. 28.* (c) *epist. 17.*

celeberrima, ad Limina Apostolorum, peregrinatione Chrysostomus hom. 66. ad populum; & hom. 12. in epist. ad Rom. & hom. 8. in epist. ad Ephes. Augustinus item, ut alios mittamus, serm. 28. de Sanctis, & epist. 42. Posteaquam igitur & Prussia Christum agnovit, agnovit pariter intra suos quoq; fines, varia à Deo destinata loca, quibus singulares dispensarentur mortalibus gratiæ atque beneficia: quæ quidem loca, jam inde ab ipso fidei Christianæ ortu, magno hominum numero, nec minore pietate ac religione culta sunt. Non est opus percensere eas Ædes atque loca, quæ tum in Regia, tum in Episcopali, ut vocant, Prussiâ, singularibus Dei beneficiis aut miraculis redundant, vel olim, priusquam illos divinorum beneficiorum fontes ingratissima obstruxisset hæresis, affatim redundarunt; qualia potissimùm fuerunt. Gedani ad S. Elisabethæ; Elbingæ ad S. Georgii; Neoburgi & alibi ad alios, Glotaviæ ad venerabile sacramentum, Travendorff ad S. Annam; quin, ne ea quoque, quæ intra eos fines, quibus Prussiæ Ducatus circumscribitur, referri necesse est, ut in Quednau ad S. Jacobi; juxta Labiau ad S. Jodoci: cum plurima sint, quæ ad ipsa propè Regiomonti pomæria sita sunt; &, vel ab ipso Prædicante Mislenta, non sine adspersis eloquentiæ prædicanticæ flosculis (a) in Manuali Prutenico referantur. Supputârat ille eo loco tempus, quo Romana in Prussia religio, ad summum vigorem & quasi apicem, sub Vinrico Kniprode, Generali Theutonicorum Magistro pertigerat, ideoque ad loca peregrinationibus illustria, & Regio-

(a) *pag. 6. 1.*

Regiomonto propinqua delatus, ita scribit. *In Arnau* (villa est, leucâ unâ Orientem versus Regiomonto dissita) *olim Templum erat, D. Catharinæ consecraneum; quò etiam peregrinationes institui solebant: ut & ad simulachrum B. Mariæ in Iergenau, & post ad idem, ex Iergenau translatum in Cœnobium SS. Trinitati dicatum, & in loco Rikojoth extinctum: In vico Mulhusen olim Templum, ob indulgentias & peregrinationes creberrimas, erat celebre; eum in finem impetrato diplomate Papali, operâ, studio, & impendiis Danielis à Kunheim senioris Anno* 1492. Quemadmodum autem prædictum Diploma, quanquam ab undecim Cardinalibus manu & sigillis munitum, alter Prædicans Hennebergerus, suggillat, &, pro suo scilicet more, nassam, qua Clerus Ecclesiæ Rom. pecuniam captarit, appellat; ita in deprædicando alia ex causa & celebrando Mulhusino Templo, sociennum Myslentam habet. Quæ verò illa tandem causa alia? Quia nimirum, filia ipsius Lutheri, cuidam nobili (cujus nomini parcendum est) olim nupta, unà cum quinque liberis in eo sepulta fuerit. Qua etjam de causa, beatum prædicant Regiomontum, quod in Palæopolitano illius Templo Joannes, major natu Lutheri filius, tumulatus sit. Hæc scilicet Prædicantum est beatitudo, si exactis ejectisque sanctorum Lipsanis aut imaginibus, spuria, eorundem loco, de incestu cadavera serventur & colantur; ne, ut est in proverbio, *non habeant similes labra lactucas*. Cæterum Occidentem versus, plus aliquantò duobus passuum millibus Regiomonto abest villa Judenburch nuncupata; in qua, iisdem testibus, Templum Deiparæ Virgini sacrum, peregrinationibus etjam exterorum

ita celebre fuit, ut vel ex ipsa Geldria Dux Carolus, quatuor millium exercitu stipatus, voti solvendi causâ, ad eam Deiparæ ædem, temporibus Conradi à Jungingen Magni Ordinis Magistri, advenerit. Inde quatuor circiter leucis distat celeberrima quondam, uti alias meminimus, S. Adalberti inclyti eo loco Martyrio Ædes, peregrinationum frequentia supra hactenus memoratas admodum celebris. *Huc enim*, ut ipse quoque Myslenta scribit, *Generales Cruciger orum Magistri concedendo, unà cum spectatissimo comitatu, & Episcopo Fischhausensi, Indulgentias impetrare, singulis annis circa festum Michaëlis, in more positum habebant; uti hoc ipsum historia de Ludouico* von Erlingshausen/ *Prussiæ Archimagistro, Anno 1463. comprobat: & alia sub Henrico* von Richtenbergh *Prussiæ Magistro, de Erhardo* von Reichenstein/ *Commendatore Regiomontano; qui quatuordecim integros annos, telum chalybeum ab hoste in certamine capiti inflictum circumportavit; donec per palati partem putrefactam egressum reperiret. Quod commemoratus Commendator, honori S. Adalberti consecraneum, catenula argentea Imagini S. Adalberti, unà cum insignibus suis gentilitiis, in perpetuam rei memoriam appendit. Visitur idipsum hodiernis temporibus dicto in loco.*

Sed inter omnia tum miraculis beneficiisque divinis, tum peregrinationibus inclyta per Prussiam loca, nullus illo jam ævo, Lindâ Marianâ illustrior fuit. Nam & ille ipse Albertus Brandeburgicus, Magistrorum universi Ordinis Theutonici in Prussia postremus, & primus deinceps in eadem Prussiæ parte Dux, priusquàm religiosâ cum veste, ipsam quoque Religionem Catholicam exuit, ab ipsa usque

que Regiomontana urbe, Lindam duodecim inde leucas minimùm dissitam, pedes, quin & nudipes absolvisse fertur. De quo non modò Ciaritius (a) verùm & Sectarius Mislenta, Hennebergerum suum secutus, ita memorat. *Remissio omnis culpa & pana spondebatur, peregrinationem ad Tiliam, in campo prope Beislak, suscipientibus. Hinc Dux Prussia Albertus, adhuc in Papatus tenebris cespitans, pedester, & quod maius est, nudis pedibus, ad Tiliam illam, Regiomonto peregrinationem suscepisse legitur.* Hujuscemodi peregrinationes multo fortasse plures & illustriores, etjam hoc tempore, ad Lindam Marianam fiunt. Vix aliquos in toto Varmiensi Episcopatu, paucos omnino in reliqua Prussia invenies, qui non aliquando locum sacrum retulerint; non paucos verò, qui non sæpius intra annum quoque revisant. Ita pietas in magnam DEI Matrem, altissimas hic radices agit! ita nemo non maternum à Deipara vel experitur, vel expectat subsidium! sed & ad vicinos cis & trans Episcopatum populos, tum illius, de qua egimus pietatis populorum, tum etjam maximorum & mirorum DEI Matris beneficiorum exempla, longè lateque diffusa, disjunctissimis sæpe ex oris peregrinos attrahit. Neque enim juxta positæ in Masovia, Podlachia, Litvania, Poloniavé nationes duntaxat, verùm & è Germania, plurimisque illius provinciis, non pauci mortales, eodem receptum habent. Nos ipsi currente anno spectavimus, qui tum Vilnâ, tum ex ipsa quoque Ukraina, voto iis locis ad Deiparam Lindensem facto, Lindæ adfuerunt. Singulare illud videri potest, quod

(a) *pag. A. 4.*

ſuperiore Anni M.DC.LIV. æſtate, ipſo Deiparæ Elisabetham viſitantis feſto, plurimi oculis pauci animis uſurpare potuerunt. Decem erant matronæ nobili & illuſtri loco, partim è Lublinenſi Palatinatu, partim è remotioribus trans Lublinum partibus, & habitu & victu, ne agnoſcerentur, mendicabulorum aſſumpto, nec non itinere per tanta gentium, terrarumque diſcrimina, pedibus confecto. Ita ſe facturas voverant, ſi incolumes è Tartarorum Coſacorumque manibus evaſiſſent. Barbaris enim illis, ſecundum fœdus ad Zborowo cum Polonis ictum, quaquaverſum ſæviſſimè graſſantibus, & innumeros in ſervitutem mortales agentibus, iſtæ, quæ nuſquam habere receptum poterant, cùm de miris maximisque Deiparæ Lindenſis jam ante edoctæ fuiſſent beneficiis, eò ſibi factis votis receptum aperuerunt. Et patuit ſanè; omnes enim Deiparæ ope incolumes, omnes eidem ſe voti reas, apud Lindam non ſine actis enixiſſimè gratiis, uti diximus, ſtiterunt. Fuit ſub idem ferè tempus, qui non tam ſuâ ſponte quàm majore quadam vi, atque imperio adactus, ex ulteriore Poloniâ, Lindam uſque peregrinationem ſuſcepit. Immani ſe, & prorſum infando cum belluis ſcelere polluerat; quoad tandem juſſu Deiparæ non læviter flagellis cæſus, ubi ſpem frugis melioris addixit, Lindam uſque expiandi ſceleris causâ remiſſus eſt.

Neque illud poteſt non admodum videri mirum, quòd ii quoque, qui in vicino Pruſſiæ Ducatu ab Eccleſia Catholica, proinde & à communione cultuque ſanctorum, per Lutheri emiſſarios diſtracti avulſique ſunt, à Deipara tamen Lindenſi honoranda,

da, &c, quando licet, etjam viſitandâ, avelli nunquam potuerint. Nam præter illa, quæ ab Excidio Lindæ, ad uſque ſacelli reſtaurationem eveniſſe libro proximo dicemus, illud hîc univerſim dicendum; vix aliquod eſt tempus, quo non aliqui, ſimul ac tantillum à jugo Prædicantum reſpirare, &c, quà licet, perrumpere Lindam uſque poſſunt, læti alacresque continuò advolent. Quod cùm non ignorent plerumque ipſi Prædicantes, quid non moliuntur, ut vel iter obſtruant? vel, cùm id non ſuccedit, in miſeram plebem, tam impotenti obnoxiam tyrannidi, conceptum animo evomant virus? Jam ipſi, quà privatim, quà pro publica concione, verbis, minus & omni caninâ eloquentiâ detonare; jam viros nobiles, quorum in ditione ovium Chriſti mandras lupi invaſerunt, jam præfectos arcium, oppidorum villarumque tentare, ſolicitare, & in vindictam, tanti ſcilicet facinoris, impellere. Et evenit nonnunquam, ut malitiâ ſuâ aliorum accendant ſive avaritiam ſive ſtultitiam; & per homines, quandoque minimè malos, malè tamen deceptos, ſubjectas iiſdem plebes, minis, vinculis, verberibus, aut etjam depenſo multæ nomine ære graviter depectant. Neque tamen vel ita peſſimè iniquiſſimeque multatis, eripi pietatis in Dei Matrem aut fiducia poteſt. De quibus ſuo loco: nunc illud vel innuiſſe juverit; inter eos, qui Catholicæ ſinu Eccleſiæ foventur, non vulgus duntaxat, aut minorum ſubſelliorum homines, verùm Principes quoque ipſos, Lindam, ad magnæ Dei Parentis maternum prorſus ſinum non rarò recurrere. De aliis, erit ſuus dicendi locus. Te verò, magnæ Polonorum Sue-

eorumq́ue Rex, JOANNO CASIMIRE, ſolum hic ſibi locus vendicat. Tu tantam belli, ſimul & in perduelles Coſaccos, & in perpetuos ad hanc diem Reip. hoſtes Tartaros, & in perfidos ac barbaros ſemper Moſchos molem, non ſine nuncupato ad DEIPARAM LINDENSEM voto auſpicatus es. Et quidem, ut eventus jam docet, non infeliciter. Nam & Tartaros, citra gladium & ſanguinem, maximo Tuo, Regni Tui, & univerſæ Chriſtianæ Reip. commodo, ad Tuas Reipub. partes jam adjunxiſti: & tum Coſaccos, tum Moſchos, Deiparæ, ut credi par eſt, ope, militumq́ue Tuorum ſingulari virtute, ad eas redegiſti incitas, ut ſpes non minima omnibus affulgeat, brevi Te, & votorum tuorum compotem, futurum, & factorum ad Deiparam Lindenſem quemadmodum jam aliàs feciſti, compariturum reum. Hærent enim adhuc impreſſa apud Lindam pietatis veſtigiæ Tuæ, cùm Princeps, è peregrinatione apud exteros tandem peractâ, Peregrinationem, quam Deiparæ Lindénſi addixeras, me etjam ſpectante, feliciſſimè in patriam redux, abſolviſti. Superi Te, exercitusq́ue Tuos fortunent, ut & promiſſam hanc alteram, quàm fortunatiſſimè celerlerrimeq́ue abſolvas.

CAPUT XXII.

Deipara Lindenſis, publicis variarum in Pruſſia civitatum, vicinorumque Pruſſiæ populorum, ſupplicationibus ac proceſſionibus, ſemper culta.

QUantum militi cohors, exercitusve cohorti addit, tantundem publica ſupplicantium agmina, *Proceßiones*, vulgò dicimus, addunt privatis hominum

num peregrinationibus. Et quid, quæso, videri aliud possunt, conferta illa, ac pulcherrimo ordine procedentia supplicantium agmina, quàm vel Exercitus composito agmine progredientes; vel examina apum, ad legendum fingendumque mel effusa? Nam & *Regnum cælorum vim pati*, tanquam ab exercitibus oppugnatum, scimus; & pios hominum cætus mellificio cælesti addictos atque intentos, non ignoramus. Quæ autem, aut unde cælo vis inferri major potest, quàm cum non jam unus aliquis ac solitarius, sed integri quodammodo exercitus cælo manus admovent, juxta Pauli (*a*) disciplinam, *levantes puras in oratione manus*? vel ubi divinum illud mellificum provenire uberius potest, quàm ubi ipsum Tiliæ nomen, rore & succo abundantis melleo, divinæ rorem gratiæ, in mortales per Deiparam effundi solitæ, præ se ferre, aut potius exhibere ultro videtur? Atque hinc illa, à primo religionis Christianæ in Prussia exortu, cùm ad alia nonnulla loca, tum ad Lindam Marianam frequentia: ut vel inde, Romanæ in Prussia religionis summum quasi apicem, paulò antè citatus Prædicans Myslenta dimetiatur. Sic enim (*b*) scribit: *Processiones insuper pompâ Persicâ ornatæ, nec non frequentiâ Magnatum, & cæterorum, tam ex primoribus, quàm ex vulgo concurrentium, crebriores in usu fuisse deprehenduntur.* Ac ne fortè alicui ex vano, uti hominibus istiusmodi mos & natura est, hoc quoque hausisse videatur, producit in medium ultimæ Processionis pompam, quæ, paulò antè, quàm Quintum Lutheri Prædicantumque Evangelium, quasi quoddam Alectus signum ex

(a) 1. Timoth. 2. 8. (b) pag. C. 3.

urbe personuisset, Catholico ritu Regiomonti fuit instituta. Juvat eam hoc loco, quasi coram intueri; & ex ea una de reliquis, proinde & de Catholicæ pietate ac magnificentia Ecclesiæ, sumere argumenta. *Regiomonti quidem* (inquit ille citato loco) *Processionis ritus hunc in modum institui solebat, qualis ex Processione Anni 1519. conspicitur; instituta die Veneris ante medium Jejunii Quadragesimæ. Intererant tunc pompæ illi duo Episcopi, Pomesaniensis Iacobus* von Dobeneck / *& Georgius* von Polentz *Episcopus Sambiensis: Marchio Albertus Dux Prussiæ, tum temporis adhuc Magister Crucigerorum supremus; Marchio VVilhelmus, Alberti Ducis frater; Ernestus vel Ericus Dux Brunsuicensis. Initium Processionis institutum erat, in Templo Cathedrali Cneiphoviano: ex quo progressus factus est in Templum Palæopolitanum; inde in Templum Divo Nicolao sacrum in Lithostrato seu præurbio Palæopolitano situm; porrò in Templum Divæ Magdalenæ, quod esse jam desiit; situm fuerat propè arcem, ubi locorum Moneta nunc cuditur. Hinc in Templum Stus; ex eo verò in Templum S. Crucis, quod etiam profanatum ac conflandis tormentis æneis, machinisq; bellicis destinatum, propè portam Crucis nuncupatam. Inde in Templum D. Barbaræ; postea in Templum Monialium, B. Mariæ sacrum, quod hodieqúe extat in Xenodochio; Ex hoc in Templum Spiritus Sancti; quod hodie in usus fartorum & Lanionum cessisse in veteri oppido, prope portam Lobnicensem, visitur. Denique regressus inde institutus erat in Templum summum seu Cathedrale Cneiphovianum; ubi etiam actui coronis erat imposita.* Eadem memorat Hennebergerus (a) & Joannes Behm oratione I. seculari, sive Jubilæâ Academiæ

(a) *pag. 212.*

miæ Regiomontanæ.(a) Gratiæ debentur Prædicantibus, qui tam eximium Catholicæ in Prussia religionis, vel inviti nobis monumentum, sartum tectum reliquerunt. Ex eo quippe, facile quivis colligat, quæ, & quales, tum Regiomonti, tum alibi, tum præcipuè ad Lindam Marianam olim semper viguerint Processiones. Ego quidem, qui hoc tempore, propè quotidianas, sæpè etiam plures intra unum diem concurrentes intueor; videor mihi illam, quæ primis Ecclesiæ seculis, per universum orbem Christianum lucebat, pietatem, quin & magnificentiam intueri. S. Paulinus Antistes Nolanus, virtute juxta ac doctrinâ clarissimus, & cum aliis sanctis Ecclesiæ Patribus, tum Hieronymo potissimum atque Augustino, summè sæpissimeque laudatus, eas, quæ quotannis ad S. Felicem Nolanum fiebant, supplicationes atque processiones, tanquam oculatus testis, natalitiis aliquot Poëmatis ita depinxit, ut in illis hodiernarum quoque Lindensium videatur relucere imago. Natali Tertio hunc in modum canit.

Nec modus est populis coëuntibus agmine denso,
Nec requies. Properant in lucem à nocte, diemque
Expectare piget: votis avidis mora noctis
Rumpitur, & noctem flammis funalia vincunt.
Stipatam multis unam juvat urbibus urbem
Cernere; totque uno compulsa examina voto.

Et quid horum, quæso, in plerisque ad B. V. Lindensem supplicationibus desideres? Num *Agmina densa*? Atqui sæpe evenit, ut non sacellum modò, sed & areas sacello vicinas, & lucos populi repleant.

(a) *pag. B. 1.*

Num *Populos sine modo & requie coëuntes*? Atqui hebdomada nulla, quin & dies, toto anno, maximè verò æstate, vix ulla intercurrit; quin Linda aliquos habeat visitatores; ita, ut cùm fortasse ad S. Felicem Nolanum unâ duntaxat aliquâ, Natali videlicet ipsius die, per annum fieret; ad B. V. Lindensem plurimis, sed maximè festis ipsius B. V. diebus, toto anno fiat. Num *Moras noctis, quà votis avidis, quà flammis & funalibus vincentes mortales*? Atqui, ut majoribus minimum Deiparæ festis aut supplicationibus, non dies duntaxat Cereorum flammulis, verùm & noctes, accensis per areas lucosque ignibus collucent. Num *urbem unam multis stipatam urbibus*? Atqui plures simul pagos, interdum & civitates, diversissimis ex locis, intra eandem diem simul coëuntes, ac sese mutuum stipantes, quin & è sacello & viciná sacello areâ, vi protrudentes, magna cum admiratione sæpe licet intueri. Num denique *uno compulsa examina voto*? sicubi ad sanctorum aliorum Memorias, certè ad Tiliam Marianam convolantes populos, tanquam quædam Apum examina, æstimare atque appellare fas est. Neque enim sic ad ullam Tiliam, melle, aut rore succové melleo turgentem, apes ut mel colligant, quàm ad Marianam Tiliam populi, ut cælestium mella gratiarum sugant, atque intra suarum ædium oppidorumvé quasi alveos recondant, uno planè voto, convolare solent. Nam, ut cum eodem S. Paulino, Natali octavo canamus:

Omni namq; die, testes sumus, undique crebris
Cœtibus, aut sanos gratanter reddere vota;
Aut ægros varias petere, ac ambire medelas.

CAPUT

CAPUT XXIII.

Recensentur sigillatim villæ, civitates & populi, qui statas quotannis Processiones ad B.V.Lindensem obire solent.

NOn satis erat Divo Paulino confertam populorum multitudinem ad S. Felicem Nolam confluentem, celebrasse, nisi & populos ipsos, ita confluentes sigillatim percensuisset. Sic enim Natali tertio accepimus canentem:

Lucani coëunt populi; coit Appula pubes,
Et Calabri, & cuncti quos alluit æstus uterque;
Qui lævâ & dextra Latium circumsonat unda,
Ipsaqúe cælestum sacris Procerum, monumentis
Roma Petro Pauloqúe potens, rarescere gaudet
Huius honore DEI; *portaq; ex ore Capenæ*
Millia profundens ad amicæ mœnia Nol.:

Neque nobis quocirca satis fuerit, tot & tantarum fecisse Processionum memoriam, nisi quarundam (quis enim omnes ad amussim percenseat) aut censum, aut memoriam refricemus.

Primas sibi vere vendicat civitas Resseliensis, quæ sicut Lindæ Marianæ, præ cæteris, vicinior est, ita Processionum annuarum frequentiâ nulli primas cedit. Quaternas minimum, Resselienses universi intra annum faciunt supplicationes, & quidem omnes ferè ex publico conceptas voto. *Prima* alteram, ut vocant, *Rogationum feriam* occupat; qua pro more, atque Catholicæ instituto Ecclesiæ, satis & sementi jam factæ ac futuræ, clementior aura, & divina de cælo benignitas, publicis ubique precibus imploratur non secus atque sub Annum Domini 452. à S. Mamer-

Mamerco Viennensium in Gallia Episcopo, partim ad terræ motus, partim ad ferocium in urbe luporum incursus, partim denique ad subterraneorum eruptiones ignium avertendas, triduanæ ante Domini Ascensionem supplicationes fuerunt institutæ; quemadmodum S. Avitus illius successor, & Sidonius Apollinaris (a) testantur. *Altera* Reflelienſium supplicatio instituitur, Dominicâ Festum Visitationis B. V. proximè consequente. Cùm enim illo tempore, Deiparam ad *Montana cum festinatione abeuntem*, plerique alii, qui sub id tempus Lindam publicas adornant Processiones, imitari satagant, aut etiam quadantenus, comitari; ne Reffelienses quidem, in eo erga Deiparam sive officio, sive pietate, publico itidem omnium voto firmatâ, eripi sibi palmam sinunt. *Tertia* ad VIII. Cal. Aug. ipso videlicet D. Jacobi Apostoli festo, quo publicæ supremo Numini aguntur gratiæ, ob servatam à præsente incendio civitatem. Anno enim Domini M.DC.XLI. subitum juxta ac vehemens exortum incendium, inaudita propè celeritate ac vi depasci civitatem cæpit; ut, vento flammas, carbones, quin & torres & grandia tigna quaquaversum jactante, ratio ac modus sistendi ignis nullus esset. Et jam platea arcem inter ac prætorium interjecta, quemadmodum & suburbium, *piscaria platea*, dictum in cineres resederat domicilio Societatis in medio sito, atq; octies flammam concipiente, supellectili, quæ intra pomarium, domui ortum versus subjectum, jactata erat, ignibus haustâ. Ratio denique sistendi mali, omnibus unica apud Deiparam Lindensem

(a) *lib. 5. epist.* 14.

sem occurrit. Simul igitur ac votum annuæ in eum diem supplicationis nuncupatum est, omnis simul ignis extinctus: Resselieńsium vero ad Deiparam Lindensem pietas, tantò magis est accensa. *Quarta* denique, instituitur postridie Assumptæ in cælum Virginis, quâ ob servatam à pestilenti lue civitatem, gratiæ itidem referuntur DEO. Duodenæ circiter familiæ intra civitatem erant, quæ id temporis votum annuæ peregrinationis Deiparæ Lindensi nuncuparāt, & continuò, ab omni immunes periculo evasēre. Ergo primùm illi ipsi, qui voverant, eorumque posteri, paulò verò post, universa civitas, commune DEI ac Deiparæ beneficium, communi supplicatione profiteri ac celebrare aggressa, etjamnum perseverat. Neque his contenti Resselienses, quandoque plures extra ordinem adjiciunt Processiones, quemadmodum hoc, quo isthæc scribimus, & superiore anno fecēre. Nam superiore quidem anno, cùm epidemica lues, in vicinis quoque Ducatus locis fœdè grassaretur, Resselienses factâ citra moram supplicatione, quasi meliorem de Tilia Mariana succum, pro antidoto sumpsissent, à præsentissimo jam periculo eximii fuerunt. Hoc verò quinquagesimo quinto seculi istius anno, quod & alias pari eventu factum, agris & satis nimio Syrii æstu ac siccitate prope exarescentibus, quasi sub Marianæ Umbram Tiliæ, pro more, se receperunt, brevique intervallo, opportunos de cælo imbres nacti sunt. Atque hæc Resselienses universi: jam verò ii, qui suburbium, vulgo, *Piscaria platea*, dictum, colunt, seorsim insuper Tertia Pentecostes feriâ, publicam quotannis instituunt processionem,

nem ; qua ob depulsam ab se pestilentis auræ luem, supremo Numini & Deiparæ gratias agunt. Triginta circiter inde abierunt anni, cùm Resselium totum, illa populata est lues, ut ad dictum quoque pervaserit suburbium. Hic de præfecti vici illius consilio omnes annuam Deiparæ vovent peregrinationem; &, simul ac voverant, voti compotes effecti, perpetuâ grati animi memoria atque processione beneficium recolunt.

Resselienfibus proximi sunt *Bisteinenses*; oppidum quippe, vix tribus Linda, Resselio autem duabus abest leucis: illi proinde Resseliensium vestigia ponè legunt. Quovis enim anno, proximâ à festo Pentecostes Dominicâ, quæ sanctissimæ Trinitati est dicata, sub meridiem domo egressi, numeroso juxta, & ad modestiam pietatemque composito rite agmine, sub vesperam ingrediuntur Resselium ; precibusque in Templo Societatis aliquamdiu fusis, quieti se, in vicina plerumque villa *Rotaven* dicta, componunt ; primaque postridie luce, iter Lindam pari modestiâ ac pietate prosequuntur. Tametsi verò aliorum quoque omnium, qui Lindam frequentant, pietas ipso quasi vultu facile se prodat, singulare tamen quiddam in Bistenienfibus relucet, velut quidam earum supplicationum fructus. Palàm est, ejus oppidi cives, commessationibus antehac, ebrietatibus, &, quæ inde sequuntur, rixis, pugnis, atque cædibus, supra cæteros, prope infames habitos ; adeo ut Illustrissimus Antistes Nicolaus Sayszkowski ante annos circiter undeviginti, necesse habuerit iis, qui cultrum in alium strinxisset (cultris enim potissimùm inter pocula certaba-

tabatur)exilii ſubhaſtationisque pænam infligere. At illi ſimul ac ſupplicationes ejuscemodi; annuas obire, Patrumque Collegii Reſſelienſis operâ ad frugem ſe recipere cæperunt, jam cum quavis vicinarum civitatum, de honeſtate, de modeſtia ac pietate facile videntur poſſe contendere.

Bisburgenſes quoque, qui quatuor, *Seeburgenſes*, qui quinque, & *Vartemburgenſes*, qui ſex itineris leucas Lindam, uſque habent, ferè circa Deiparæ Eliſabetham viſitantis feſtum, ſtatas quovis anno ſupplicationes obeunt. Quæ, quò ſunt longinquiores, & quà itinerum, qua tempeſtatum incommodis magis obnoxiæ, eò magis pietatem, civitatibus illis quaſi inſitam, conteſtantur. Quibus de cauſis etjam *Allenſteinenſium*, municipum meorum, religio & conſtantia magis videtur prædicanda; quòd, cùm octo minimum leucas itineris emetiri Lindam usque debeant, nullo tamen anno, ſemel cæptas, & ſemper magna cum pietate obitas Proceſſiones omittant. Quorum, ut eſt inſignis religio, ita, quæ religionem adjuvat & ornat, Muſices canendique peritia, tum domi, tum in hiſce ſupplicantium choris, facilè palmam cæteris præripit. Quod quidem ſuperiore anno etjam inde patuit, quando agmini Lindam proximè ſuccedenti, Deiparæ Virginis laudes, quæ Lauretanis continentur Litaniis, virgineâ voce nubilis jam virgo, toto agmine accinente, patriâ linguâ, nec minima arte juxta ac ſuavitate, præcinuit.

Civitatum exempla ſequuntur adjunctæ civitatibus villæ, &, quæ Lindæ viciniores ſunt, etjam præeunt. Etſi verò necdum conſtet, quam ſibi ſinguli fixerint

xerint ſtatam in anno diem, reperio tamen in commentariolis circa 1640. & proximè currentes annos, Aprili menſe ſuo defungi ſolitos itinere *VVorplacenſes, & Klausdorffenſes*: Majo verò *Glockſteinenſes, Santoppenſes & Plauſenſes*: Junio *VVuslacenſes, Sturmhublenſes, Hemersdorffenſes, Pleſenſes, Kivvitrenſes, Schulenſes ac Lautrenſes*; Julio *Kellenſes & Crauſenſes*. Plures alii potuiſſent conſignari, ſi ii quibus conſignandi provincia fuerat commiſſa, paulò accuratius munere ſuo fuiſſent defuncti: quippe & cauſas tum ſupplicationum, tum votorum ſupplicationes antevertentium oportuiſſet perquiri ac ſignari. De ſolis interim *VVuslacenſibus* illud proditum eſt, Epidemica lue (quam majorem vocant peſtem) ubique graſſante, votum Deiparæ Lindenſi in Templo omnes nuncuparunt, & è Templo progreſſi, ſub dio ante Chriſti è Cruce pendentis effigiem id ipſum confirmarunt. Auditi ſunt de cælo, ideoque voti rei, & beneficii divini memores, quod voverant, quovis anno exequuntur. *Klausdorfenſes* quoque ac eorum vicini Worplacenſes, ultro fatentur, jam inde ab avorum abavorumque memoria, ſupplicationes ſuas voto firmatas, & ſupra centum jam annos, ipſa feria quinta Dominicam Paſchatis proximè conſequente, ab ſe frequentatas. Cauſam verò perpetuam iſtius voti fuiſſe, incendium ope Deiparæ Lindenſis, ad quam trepidi recurrerant, ſubito extinctum: unde & dictum diem, quam poſſunt, feſtiviſſimam, & ab omni opere ſervili eximiam, ducunt. Similis eſt Munchsdorfenſium pietas, qui ſexta, & Santoppenſium, eidemque Paræciæ adjunctorum, qui ſecundâ

Feſtum

Feſtum Corporis Domini conſequente feriâ, agmine è tota villa coacto, ſupplices præcedunt; & votum (quod ad avertendas aëris tempeſtates, quæ hoc tempore, maxima cum ſatorum noxa, graſſari ſolent, ipſorum majores dudum ante fecerant) quovis anno proſequuntur.

Sunt præterea aliæ civitates, quæ etſi non quovis anno, frequentius tamen intra annos non multos, paria prioribus ſupplicantium agmina Lindam mittunt: quas inter ſunt *Heilsberga*, *Gutſtadium*, *Meelſaccum*, *Vormditum & Brunsberga*; quæ quidem uti cæteris eſt remotior (ſedecim quippe milliaribus Prutenicis abeſt Linda) ita rarius coacto ſimul omniũ agmine accedit; accedit tamen quaſi per ſparſos, quos ſubinde quovis anno ſubmittit, ſuorum manipulos. Quod & *Traumburgum*, & *Iolkemitum*, aliquanto quàm Brunsberga remotiores, pari ſolent religione facere. Sed & *Regiomontum*, & *Elbinga*, & *Gedanum*, quanquam paucos, præ ſectariorum turbâ numerent Catholicos, tamen, pro eo numero, non paucos quotannis Lindam expediunt.

Neque verò ſolius Varmiæ aut Pruſſiæ finibus, Deiparæ Lindenſis, per publica ſupplicantium agmina, cultores continentur. Sunt & in ampliſſimis Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Litvaniæ provinciis, qui necdum quidem annuas, frequentes tamen, præſertim è Maſovia & Podlachia peregrinationes, quin & Proceſſiones inſtituunt. Et è Maſovia quidem *Chorzelenſes*, qui quindecim, & *Praſniſienſes*, qui quatuor inſuper leucas abſunt Lindâ, frequentiſſimè per manipulos, interdum verò etjam coacto omni-

um aut plurimorum agmine, supplices accedunt *Colnenses* quoque, & alii, haud procul *Lamzâ*, Lindâ verò viginti circiter leucas dissiti, frequentes adesse quotannis solent; insuper hoc anno, pro ipso Visitationis B. V. die, *VVansosenses*, & haud longè ab iis positi *Goncondzenses* magno numero, & agmine in morem supplicantium composito, adfuerunt. Quorum omnium, eò magis est & laudanda & admiranda pietas ac religio, quòd maximam itineris partem, per ipsa quasi adversariorum castra, per Prædicantum, inquam, & sectariorum in Ducatu dominantium fines, conficere, & non rarò eorundem sannis atque opprobriis saturari necesse habeant. Verùm haud gravatè opprobria & sannas impiorum supportant ac perferunt, qui ad cælestis gratiæ rorem & ambrosiam, quam Tilia Mariana affatim suppeditat, toto pectore animoque anhelant.

Verùm hoc loco, piaculi instar videri possit, si studiosam *Collegii Resseliensis* juventutem taciti præterierimus, quippe cui non annua, sed Menstrua ad Lindam Marianam supplicatio est. Quovis enim mense, die remissioni animorum datâ, & Vacunæ, quod ajunt, sacra, ad signum primâ luce dari solitum, quasi provolantes de suis alveolis apes è vestigio adsunt; & in classium suarum ordines tributi, præcedente cum Deiparæ effigie Labaro, progressuri; à Lauretanarum carmine Litaniarum exorsi, quod animosâ juxta ac dulci vocem modulatione pertexunt, alia insuper atque alia, in DEI & Deiparæ laudes carmina, toto decurrunt itinere. Tum silvam Lindæ proximam lucumque ingressi, & ad voces canen-

nen-

nentium non tam reſponſantis quàm ludentis, & ludendo calidos juventæ ſpiritus irritantis Echo, ſibilis, ad novum modulandi æſtum ſuccenſi, quò fiunt ſacro loco propinquiores, eò lætioribus dulcioribusque perſonant modulis: quoad tandem ad ipſam Deiparæ Ædem delati, tanquam innoxia, mellis tamen avida, apum examina, Tiliam ſuam cæleſti rore ac melle gravidam nacti; inter ſacrum Miſſæ ſacrificium, & harmonicos Muſicorum concentus, rorem cæleſtem ac mella legunt; quibus deinceps intra animorum ſuorum quaſi cellas reconditis, ad Dei & Deiparæ amorem, cultum ac religionem, totâ nutriantur foveanturque vitâ.

CAPUT XXIV.

Varii ritus, & ſupplicandi rationes ac modi, quibus Deipara Lindenſis olim culta, & nunc, ad Eccleſiæ veteris exempla colitur.

SI ritus, & ſolennes ad Deiparam Lindenſem ſupplicantium ceremoniæ, perinde poſſent calamo & oratione pingi, atque in ſe oculis ſpectantium ſunt gratæ; magnam ſanè huic narrationi, & pietate, quam ſpirant, & varietate ſua gratiam adferrent. Si enim, ipſo teſte Chriſto Domino (a) *Gaudium eſt Angelis, ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*; quidni jucundum ſit, tum iisdem Angelis, tum etjam hominibus ſpectaculum, non unum duntaxat, ſed tot pœnitentiam agentes, &, quod agunt, tot ac talibus modis profitentes, intueri? ſivè igitur compoſito agmine procedentium, ſive peregrinorum, aliorumvé Lindam accedentium, ritus intuearis, videbis principiò

(a) *Luc. 15.*

plerosque, accensis præire cereis, & illa ceræ ardentis luce palàm contestari, duritiem cordis per peccata quondam prope saxeam, DEI Deiparæque ope non tantùm adinstar ceræ emollitam, ac ad DEI nutum flexilem; verum & Spiritus sancti igne accensam, ita in se ardere, ut etiam bonæ conversationis luce, omnibus, qui spectant, occasionem det *glorificandi Patrem qui in cœlis est* (b) Quod si fortasse necdum aliqui faciunt, facturos tamen confidunt; & accensâ face, quàm manu præferunt spondent, ac quodam quasi modo in manum conveniunt. *Iam quid est* (ut cum S. Gregorio (c) loquamur) *quod opus nostrum, & ita faciendum est, ne uideatur: & tamen ut debeat uideri, præcipitur? nisi quod ea, quæ agimus, & occultanda sunt, ne ipsi laudemur; & tamen ostendenda sunt, ut laudem cœlestis Patris augeamus? Nam cùm nos iustitiam nostram, coram hominibus facere Dominus prohiberet, illicò adiunxit, ut uideamini ab eis; & cùm rursus uidenda ab hominibus bona opera nostra præciperet, protinus subdidit, ut glorificent Patrem uestrum, qui in cælis est. Qualiter igitur uidenda essent, uel qualiter non uidenda, ex sententiarũ fine monstravit; quatenus operantis mens, opus suum, & propter se uideri non quæreret; & tamen hoc, propter cœlestis Patris gloriam non cælaret.* Atque hinc, simplici rudioris plebeculæ desideriis, anxiè enitentis, ut, quos gestant cereos, omnium in sacra comburantur Æde, conniveri debet. Tametsi enim Dominus non munerum, quæ offeruntur, molem, sed mentis spectet & acceptet sensa, vulgi tamen simplicitas eo se

(b) *Matth. 5.* (c) *3. parte pastoral, ad mon. c. 36.*

ſe plus exiſtimat placere Deo , quò plus, etjam de aſpectabili illo candelarum luce , ad Dei gloriam promit: niſi fortaſsè aliqui per illam cereorum ſuorum lucem, eo magis Catholicæ fidei, quam profitentur, ſplendorem, promicare apud Lindam Marianã uelînt; quo denſiores Lindam, in uicino Ducatu, excipiunt hæreſeon ſectarumque tenebræ .

Iam uerò alios quoque uidetis, accenſos cereos, aliavè munuſcula, manibus præferentes, uel majorem ſacelli Arcam, uel ipſum Sacellum, ter ut minimum circuire ; fortaſſe non immemores repetitarum per ſeptem dies, circa Urbem Iericho, (a) proceſſionum. Neque enim quibuſdam, aut pro aſperitate pravitateque morum, teneriorem, aut pro peccandi aſtuetudine uitiorumque uſu infirmiorem Ierichunta, nomine reque ipsâ quamvis Lunæ mutabilitatem referentem, hoſtis ille generis humani, in animo quaſi à fundamentis erexit; ut nonniſi frequente circuitu, & ui, quaſi per uarios aſtultus, admotâ, infelices illi Ierichuntis muri, ſubrui ac funditus everti queant. Neque illud minùs frequens, aut minùs jucundum ſpectaculum eſt, quando plerique non modò de geniculis nixi, circum Aram ſacelli, uel ipſum quoque ſacellum, iterum ac ſæpiùs reptant: uel aliquam itineris Lindenſis partem, præſertim cum uiciniores Lindæ fiunt, geniculis reptando abſolvunt, & quod primæ Chriſtianorum Eccleſiæ in more poſitum fuiſſe legimus, exemplo, & re ipsâ probent. Nam & *Geniculationes*, cum Tertulliano (b) ac Hieronymo; (c) *& populum ingeniculantem adorare,*

I 3

(a) *Ioſue* 6. (b) *ad ſcapulã c.* 4. (c) *in c.* 3. *ad Eph.*

adorare, cum Prospero (*a*) & cum citato jam Tertulliano adversus Judæos, *genibus positis*, *& manibus cædentibus pectus*, *& facie humi volutatâ*, *orationem commendari*, quavis propè die, apud Lindam Marianam spectamus. Cæterùm uti *Geniculationes* usitatæ, quæ affixis certo loco genibus fiunt, communes aliis locis sunt; ita, quibus circa Aram uel ipsam Ædem reptatur, Lindæ Marianæ singulares ac propriæ, uel admodum paucis uidentur communes; perinde atque uita, quæ secundum Rupertum, geniculationibus figuratur, tum Christianis tum gentilibus communis est: at uita, ad uirtutem & legem divinæ exacta admodum est singularis, & in paucis se offert spectanda. Iuvat ea super re, Ruperti ipsius sapientissimam adducere contemplationem. *In utero*, inquit ille (*b*) *nos ita natura formavit, ut genua Genis opposita sint; unde & à genis genua dicuntur. Ibi enim cohærent sibi, & cognata sunt oculis lacrimarum indicibus & misericordiæ. Deniq; complicatũ aiunt gigni formariq; hominem, ita ut genua sursum sint, quibus oculi formantur, ut cavi fiant ac reconditi. Inde est, quod homines, dum se ad genua prosternunt, statim lacrimantur. Voluit enim natura, nos maternum memorare uterum ubi considebamus in tenebris, antequam ueniremus ad lucem. Profectò, qui causam istam diligenter attendit, ille scienter atq; rationabiliter laudat & approbat, sanctum & eruditis cogitationibus familiare esse, genua frequentius excelso* DEO *curvare, & genas lacrimosas genibus curvis applicare; ut respiciat ac cogitet Creator habitans in excelsis, qualiter*

(a) *p. 1. cap. 14. de prædict. Dei* (b) *lib. 6. ad cap. 6. Cantic.*

qualiter nos in utero formavit. Quo loco, cùm multa Rupertus eruditè iuxta ac piè, tum illud ad cauſam noſtram accommodè dixit, uidelicet, *ſanctis & eruditis cogitationibus familiare eſſe, genua frequentius excelſo curvare* DEO: quia id nonmodò Stephanus (*b*) Petrus (*c*) Paulus (*d*) uerùm etiam & Chriſtus (*e*) & Salomon (*f*) & Daniel (*g*) fecerunt. Præ cæteris tamen Sanctis, maximè id familiare S. Iacobo Apoſtolo, qui *Frater Domini*, appellatus eſt, fuiſſe memorant; cui ex frequenti geniculatione, genua callum inſtar Cameli, obduxerunt, quemadmodum S. Hieronymus in Catalogo de ſcriptoribus Eccleſ. prod dit. Quin & Frontem, ſi S. Chryſoſtomo hom. 5. in Matth. credimus, habuit Calloſam, eò quod illam inter orandum proſtratus, aſſiduò terræ affigeret. Deniq; & S. Bartholomæus, teſte Ribadenerra in uitâ, & S. Martha, S. Antonino teſte, centies per diem, & centies per noctem flexis genibus invocabat & adorabat DEVM. *Hic modus ac ritus* (videlicet de geniculis adorādi) ait P. Georgius Schererus (*h*) ita quondam apud Catholicos fuit in uſu, ut frequentius geniculando magna in excavatis marmoribus foramina, quòd meis oculis ſæpè uidi reliquerint. Neque hoc mirum, cum & gutta cavet lapidem, & formicæ, in petris viæ veſtigia relinquant.

Quale uerò, & quàm uerè ad ueteris Eccleſiæ uſum affinè illud ſpectaculum, quando pleriq; non genibus duntaxat nixi, ſed toto corpore humi proſtrati,

(b) *Act*.7. (c) *Act*.9.4. (d) *Act*.20.& 21. 5. (e) *Luc*. 22.41. (f) 3. *Reg*.8. (g) *cap*. 6. (h) *Concione* 7. *contra Alioranum*.

ſtrati, cum Chriſto Domino, *in faciem ſuam procidendo*, (b) ipſi quoque, ut Tertullianum iam loquentem audivimus, *Facie humi uolutatâ* oravit; uerùm & cum eodem Domino Crucifixo, manibus ac toto corpore, in morem Crucis terræ quaſi affixi, adinſtar Apoſtoli Pauli (c) *Chriſto configuntur Cruci*: & non tantum ſpiritu, uerùm & corpore quadantenus Crucifixo conformantur. Quod dum faciunt, non iam uerbis, ſed, (quemadmodum Niſtenus (d) loquentem Apoſtolum inducit) opere ipſo, *Clamant nullam in ſe affectionem humanam uivere; non faſtum, non timiditatem, non uoluptatem, non dolorem, non iram, non metum, non audaciam, non iniuriarum memoriam; non invidiam, non uindicta, non avaritiæ, honoris aut gloriæ cupiditatem: ſed, his omnibus abraſis, ſolus ille ſupereſt, qui nihil eſt horum; qui eſt ipſa ſanctificatio, & puritas, & immortalitas, & lumen, & ueritas; qui paſcitur inter Lilia in ſplendoribus ſanctorum*. Manus enim in modum crucis expandendo repreſentant in ſe illam, uti Tertullianus lib. de Oratione (e) appellat, *Citharæ divinæ in Cruce Modulationem. Nos uerò*, inquit ille, *non attollimus tantùm manus, ſed etiam expandimus; & Dominicâ Paſſione modulantes, confitemur Chriſto*. Putat enim Cerda, doctiſſimus Tertulliani aliorumque interpres; illum, eâ in Modulatione alludere, & ad modum, quo extenti ſumus; & ad Muſicas chordas ex ſocietate adſonantes: quaſi extentus Chriſtus ſit Chorda una, & extentus Chriſtianus Chorda altera; atque ita gratiſſima utrinque fiat Modulatio. A quo

(b) *Matth. 26. 39.* (c) *Gal. 2. 19.* (d) *hom. 15. in Cant.* (e) *cap. 11.*

quo fortaſſe etjam orandi ritu, ut & à Crucis myſterio Chriſtique Paſſione Chriſtiani olim (eodem Cerdâ, teſtem Alitelmom de laude Virginitatis, ad caput 16. Apologotici Tertulliani adducente) *Cruciolæ* dicti fuerunt. Nunquid & noſtros iſtos jure quis *Cruciolas* appellarit?

Ad extremum, ne illa quidem apud B. V. Lindenſem deſiderari poſſunt ſpectacula, quæ apud S. Felicem Nolanum ſpectari ſolita, S. Paulinus (*b*) hunc in modum memorat.

Cernere ſæpè iuvat, uariјs ſpectacula formis,
Mira ſalutantum, & ſibi quæque accommoda votis
Poſcentum. Videas etiam de rure colonos
Non ſolùm gremio ſua pignora ferre paterno,
Sed pecora ægra manu ſæpè introducere ſecum,
Et Sancto, quaſi conſpicuo, mandare licenter
Moxq́; datam ſua confiſos ad vota medelam,
Experto gaudere DEO, *& iam credere ſana,*
Et uerè plerumq; brevi ſanata ſub ipſo
Limine, læta ſuis iumenta reducere tectis.

Non, inquam, hæc apud Lindam omnia deſiderantur. Nam & uariis effi cta formis anathemata ac donaria offerri, jam ante memoravimus, & non colonos modò, uerùm & alios majores meliorumque ſubſelliorum homines, ſua offerre pignora, aut, quos pignorum loco habent, amicos, DEO ac Deiparæ commendare, quotidie propè ſpectamus. Inter alia uerò omnia frequentiſſimè licet intueri Pecora ægra adduci, & circum Ædiculæ parietes circumduci; magnâ etiam ſectariorum erga Deiparam Linden-

(a) *cap.* 11. (b) *Natali* 6.

ſem fiduciâ; nec minore commodo ſuo ut alias dicendum erit. Interim preteriri hoc loco non debet, quod hac ipsâ die, atque adeò eadem, qua hæc ſcribimus, horâ ſpectavimus. Hieronymus Mitzka, Schiſtenſis oppidi inquilinus, equum paullò ante habuit morbo ita afflictum, ut ne pabulum quidem carpere, tantum abeſt, ut operas hero præſtare aliquas poſſet. Concepit herus ad Deiparam Lindenſem uotum, & equum, ſi revaluiſſet, apud Lindam ſe ſtiturum promiſit: continuò equus revaluit, & herus, quanquam lutherana caſtra ſecutus non tantum equum hodie Deiparæ ſtitit, ac circa ipſius ædem, pro more, ter circumegit. Uerum & ex cera anathema, Reſſelii emptum, Deiparæ obtulit.

Ad extremum, quidquid in Atlantis Mariani Ideâ pag. 46. de B. Virginis cultu quo ad modum percenſetur, id apud Lindam Marianam non auribus modò, uerùm & oculis uſurpari poteſt. Quibus jure addideris, quæ pietate juxta atque gloria maximi duo Principes hiſce tamporibus ediderē, Maximilianus S. R. I. ſeptemvir, & Joannes Caſimirus Poloniæ Succiæque Rex: ille paucis ante obitum annis ſyngrapham proprio ſanguine conſcriptam nemine mortalium conſcio, clam in Æde OEtinganâ ad Aram occuluit; quâ ſe Divæ Virgini Peccatorem, ut ipſe ſcripſit, devovit: iſte uerò Voto Calendis April. Anni M. D. LVI. Leopoli ad ſummam Aram, ſuo & omnium Regni ſui Ordinum nomine palàm nuncupato, feliciſſimo nomine, Deiparam Virginem Poloniæ Reginam dixit.

CAPUT

CAPUT XXV.

Gratia sanitatum, aliaq; beneficia, quæ supplices apud B. V. Lindensem, in corpore, rebusq; externis, cumulatè solent auferre.

TAlia ac tanta supplicantium officia, majoribus longè muneribus ac beneficiis divinitus compensantur, ut uerè de B. V. Lindensi cani illud possit, quod de Sichemiensi (*a*) cecinit justus Lipsius.

Perge calame, perge laudes Virginis diffundere.
Illius quæ peperit Servatorem gentium;
Illius, quæ pergit Orbi dare, donare munera.
Sanat ægros animi, sanat ægros etiam corporis
Quàm benigna in hìs uolensq; quàm potens & efficax,
Vis uidere? uidetis nostra; sed mentē affer & fidem:
Illam pronam, & istam promptam.

Neque minus uerè usurpari etiam posset, quod de B.V. Lauretanâ (*b*) Tursellinus asseruit: nam, *loci religio sanis corporibus, mentis ferè sanitatem; æque, etiam morborum curationem impertit.* Quocirca iam ea, quæ corporis sunt, principiò attingamus. Vix est ulla corporis, aut rerum ad usum corporis requisitarū calamitas, quæ non suam apud Tiliam Marianam reperit Panaceam, & quasi confectum de rore aut succo Tiliæ, alexipharmacum. Uerè enim de illa canit in Menæis 19. Martii Ecclesia Græca: *Tu Divinum protulisti* VERBVM, *quod per Te, in omni necessitate cultores tuos servat.* (*c*) Ipsa, quæ toto Sacello uisuntur, anathemata ac donaria, quid aliud sunt, quàm ærumna-

(a) *cap.* 2. (b) *lib.* I. *cap.* 2. (c) Θεὸν γὰρ λόγον ἐκυοφόρησας, τὸν διά σου ῥυόμενον πάσης ἀνάγκης, τοὺς τιμῶντάς σε.

ærumnarnm morborumque ope Virginis depulsorum monumenta? Ordiamur ab ipso corporis humani uertice. Spectari adhuc possunt, uel in se jam evoluti, uel sacculis indusi, capitis humani crines, seu potius contorta conglomerataque inexplicabiles in nodos capillitia. Ea uerò indicant non paucis sanè mortalibus illius generis morbos; qui sunt aliis populis ferè ignoti, ita in Poloniâ, hoc est in partibus Poloniæ, quæ sibi Russiæ appellationem jam olim uendicarunt, plerumque orti, ac fœdum in morem grassantes, Medicis quidem *Plica Polonica*; uvlgò autem *Gozdziec* uocari solent. Insolens, admodum grave, nec minùs uarium ac multiplex mali genus: cui necdum tantâ Medentium industriâ, quæ certò prosint reperta sunt remedia: Principio artus omnes, ac potissimum nervos, uenas, musculos, carnemque insuper, ac ipsa pervadens ossa, languorem & fastidium, intimis gravissimisque mixtum doloribus, toto fundit corpore, ut ad insaniam plerumque, nec raro ad ipsum mortales abducat exitium; nisi tandem ui mali foras erumpente, in ipso capitis humani uertice, quasi triumphans de humano genere morbus sese ostentet, & in intricatis, intortis, implicatisque capillis, uictoriæ suæ trophea explicet; ut qui eatenus *Gozdziec* uvlgò dicebatur, jam *Violtum* uocari mereatur. Et uerò Triumphare uideri potest in illo, etjam ad aspectum fædo capillitio morbus, quia si capillitium radatur, aut etiam uellatur, plerumque mors aut nihilo infelicior morte, cæcitas comitari solent. Cùm igitur in tam acerbo, ac periculi plenissimo morbo, vix ullum ac humanâ

ope

ope remedium sit; nonnisi ad Devm, & Deiparam, etiam apud Lindam Marianam, tantopere ab iis locis, quibus uis mali regnat, disiunctam, recurrere mortales, & sanitati restitui, revulsumque ab radice capillamentum, grati animi ergo, suspendere solent. Quid opus est Cephaleum, aliosque capitis humani cruciatus; quid oculorum, aurium, cæterorumque artuum uitia, aut æstus penitus depulsos, aut quadam quasi Tiliæ Marianæ umbrâ mitigatos, hîc memorare, cùm & suis locis quædam percensa sint, & tam multa oculorum, aurium, & id genus membrorum, & argento, vel ære vel cerâ effícta, & ante Effigiem Deiparæ pendentia simulacra, nihil aliud sint, nisi manifesta beneficiorum & sanitatum per Deiparã obtentam monumenta? Certe præter alias & argento solido votivas tabellas (quæ supra ducentas ac uicenas hodie numerantur, quarumq; non paucæ pedis geometrici longitudinem aut superant, aut proximè attingunt) pedes argentei, quorum aliqui longitudine ad cubitum prope accedunt, sunt plus quam uiceni, oculorum paria circiter septena: ut de manuum, cordium, aliorumque simulacris nihil memorem. Verùm nescio, quo pacto spectantium oculos, præ aliis etjam ex argento figuris atque anathematis, subalaria claudorum fulcra, & quædam quasi grallæ, ad utrumque sacelli parietem, non exiguo pendentes numero, in sui contemplationem admirationemque rapiunt: sunt ea plus quàm manifesta, divinæ in pedum uitia beneficentiæ uestigia; quia ab iis ipsis, qui suscepto ad Lindam Marianam uoto claudi perreptarunt, & sanitate, uti expetierant,

rant, recepta, grallas & fulcra ad perpetuam rei memoriam, suæque in Deiparâ gratitudinis monumentum ibidem appenderunt. Quod si illorum quoque, qui facto ad Virginem Lindensem uoto, domi suæ continuò persanati sunt, fulcra Lindam delata suspensaque fuissent, quis ea locus caperet? Quam enim multi sunt, qui, ut in cæteris, ita & in hoc quoque malo, domi facto uoto, domi quoque persanantur, ut necesse minimè habeant, fulcris Lindam usque conniti? Qui si subinde è cera figuratos afferunt pedes, jam hi cum cæteris istiusmodi simulacris, non quidem in spongiam cum Ajace cujusdam, sed in Vulcanum incumbunt.

Cæterum ut & plurima sunt divinorum beneficiorum anathemata, & ipsa, quæ illis significantur beneficia, sanè quam maxima, quia tamen, quæ hactenus libata sunt, singulis fere obveniunt mortalibus, præ iis minus uulgò æstimantur, quæ in multos simul redundant; & jam, non instar stillæ, in singulos, sed instar nimbi cujusdam, si non in universos, certè in plurimos devolvuntur. Interea jure censeas præclusos auræ pestilenti: atque epidemicæ, tum apud ipsam Lindam, tum alibi terrarum aditus. Memorant enim plerique eam regionem, quæ Lindam Marianam proximè ambit, quoad memoriam hominum superat, nunquam eiusmodi contaminatam lue. Equidem superiore tempestate, cùm Poloniam & omnes ferè Regni Provincias id malum pervagaretur, Linda ab eo semper immunis & eximia fuit: adeò ut Ciaritius Anno M. DC. XXXVI. historiæ Lindensi ab se scriptæ colophonem imponens, adjecerit;

cerit ; *Illud præterea miraculo non immeritò adscribendum, quod his superioribusq; temporibus, contagiosâ pestilentiæ luè infectis, Marianæ Lindæ locus, etiamsi ad eundem innumera hominum multitudo conflueret, ab omni tamen infectionis periculo, manserit liber & immunis.* Hoc ipsum nos quoque, de nostris hisce annis, tempestatibusque profiteri possumus. Nam proximo, qui præteriit, anno, cùm undique, potissimum uerò è vicino Ducatu, pestilens aura Lindam afflaret, nonquam tamen, quæ DEI benignitas fuit, perflavit. Non deerant ex amicis, cùm Resselii tum alibi digentibus, qui & de periculo admodum uicino nos commone facerent ; & insuper nobis, adeoque civitati ipsi (ne quid è uicino detrimenti caperet) provideremus, obsecrarent. Verebantur quippe, ne inter confertam multitudinem, quæ instante jam urgenteque periculo, ad B.V. Lindensem frequentissima recurrebat, aliqui de locis peste jam afflatis accederent, & simul nos, ac civitatem ita propinquam involverent. Neque metus, etsi quibusdam iusto altius insederat, omninò haustus ex uano erat. Constitit enim postmodum, adrepsisse clam nonnullos, ex locis illâ lue perstrictis ; imò & ad Sacrum Tribunal, & ad Divinam Mensam cæteris se miscuisse : neque tamen cuiquam, (quæ DEI clementia fuit) uel tantillum affricuêre noxæ. Neque uerò ipse duntaxat Lindæ Marianæ locus, ab eo malo liber fuit, sed & alii, qui malo tam ferali obnoxii fuerunt, simul ac uota ad Deiparam Lindensem noncuparant, à malo servati, uel sibi facilè restituti ; plerique sunt. Civitas Heilsbergensis, ubi uis mali irrupit, &

plateas

plateas etiam Templo Parochiali domosque uicinas populari cæpit, Admodum R. D. Joannes Slichtenbergk Archipresbyter & Curio, suo & omnium suorum nomine, facto ad Deiparam Lindensem uoto, quasi nervos grassanti jam malo incidit: ut ex infimâ plebe admodum pauci, è civibus multò pauciores sublati sint: ipse cum universa civitate uoti reus publicâ supplicationi institutâ, paullo post uotum exsolvit. Qua de re suo bono uberius (a)

CAPUT XXVI.

Beneficia & gratiæ animum concernentes, quæ apud Lindam Marianam divinitus tribui solent.

MAgna est, in rebus ad salutem commodaque corporis pertinentibus, Deiparæ Lindensis ergâ mortales omnes beneficentia: sed in iis, quæ animum concernunt, tantò etiam major, atque locupletior, quantò animus corpori antestat. Quid est autem beneficiorum salutem animi concernentium, quod non eo loco in genus humanum liberalissimè redundet? Cùm enim salus mortalium, in sola DEI & Servatoris nostri gratiâ consistat; divina autem gratia, simul ac mortalium animis fuerit infusa, omnibus uirtutum ornamentis (præsertim uerò earum quæ Theologicæ uocantur, & totius architecturæ spiritualis fundamentum ac basis sunt) animos eosdem condecoret atque stabiliat; non aliundè sanè, etjam ad præsentissimum Deiparæ Lindensis Asylum, quàm ab earundem virtutum prima quasi

semente

(a) lib. 4. cap. 33.

ſemente, hoc eſt, ab ipſa Fidei, Spei, & Charitatis ſtirpe, clementiſſimus Deus, hominum ſalutem auſpicatur. Jam ſuo loco vidimus, quo pacto Linda Mariana, ſimul ac fides Chriſtiana ſeri in Pruſſia cæpit, alſurrexerit, ut æſtuantes etjamnum vitiorum ardoribus, novi illius populi Chriſto inſerti, animos, Virgineæ umbrâ Tiliæ refocillarentur ac reficerentur: neque profectò aliter, his etjam temporibus, Trophæum Fidei, & Aſylum ſpei pleriſque Mortalibus Linda Mariana eſt. Non enim illi duntaxat, qui in Epiſcopatu Varmienſi aliisvé provinciis, materno Eccleſiæ Catholicæ ſinu foventur; ſed illi quoque, qui in vicino ampliſſimoque Pruſſiæ Ducatu, variarum hæreſeon undique implexi vepribus, ab Eccleſiæ Catholicæ ſinu avelli non poſſunt, ad Lindam Marianam identidem ſe recipiunt; cùm, ut eo in loco, tanquam ad Triumphatricis de hæreſibus omnibus Deiparæ Aram, victricia ſigna figant; tum etjam, ut, in illo quaſi Campo Martio, adverſus fidei hoſtes, eminus cominusque depugnent. Quis enim è tanto indies confluentium numero, ubi in loco ſectatum Miniſtellis cincto, ſectariorumque molitionibus quondam vehementer obnoxio conſtitit, non ſe germanum Eccleſiæ Catholicæ germen, ipſo opere generosè profitetur, & de vicinis ſectis gloriosè triumphat! Quis non fidei cauſâ, velut in Amphitheatro quodam cum tot adverſariis depugnat, quotquot ſe fidei hoſtibus cinctum non ignorat? Quis inter ſectarios, longè ab eo loco poſitus, cùm eorum blanditiis, ſtrophis, verſutiis, fraudibus, minis, aliisque molitionibus mille, à fide Catholica abſtrahitur, non

perpetuò, etjam abſens, corporis animique oculos ad Deiparam Lindenſem vertit, & aliquando laqueis illis expeditus, ſi non corpore, ſaltem animo, ſuæ ſecundùm DEUM ſoſpitatrici, trophæa; vel, ſi id non poſſit, gratias ex intimis animi ſenſibus, quàm poſſit maximas, agit? Longum foret ex eorum numero vel paucos referre: unicum tamen par ancillarum, quod ipſi ſuperiore anno coram ſpectavimus, præteriri ſilentio non debet. Utraque cis Grodnam oriunda, è Litvania cum iis, qui meſſis temporibus in Inſulam Marianam, totamque adeo Pruſſiam, plurimi quovis anno effundere ſe ſolent,. Pruſſiam adierat; & cùm apud Catholicos nulla ſe famulandi occaſio daret, apud ſectarios coactæ ſunt operam ſuam locare. Villa eſt, *Schvvartzenſtein nomine*, Raſtemburgo quidem bis mille, Linda verò ſexies mille paſſibus circiter abjuncta; in qua ut Hennebergerus (*a*) memorat, Cauponis uxor, ob graves, quas in hoſpites cæterosque advenas exercebat injurias, aliquot ſeculis abhinc, in equæ ſpeciem, Dæmonis ope, verſa, & ad fabri officinam ducta, immanibus ſoleis (quæ quidem etjamnum in Templo ſuſpenſæ viſuntur) fertur calceanda fuiſſe; niſi fabro interim ſive metu admodum conſternato, ſive ſupplicationibus illius miſeræ flexo, ideoque moras nectente, Dæmonium ad galli cantum diſpatuiſſet, & ſolearum loco, gravi ac diuturno morbo, miſeram confixiſſet. In ea igitur villa, ancillæ illæ, altera quidem apud colonum quendam, altera verò apud ipſum ſectæ Lutheranæ præconem, Prædicantem vulgo appellant, cum ſervirent; illa quidem ſecta-

(a) *pag.* 429.

sectariorum technis ac strophis in Lutheri casses incauta inciderat, ut etjam Cænam, quam vocant, eorundem frequentarit; at verò altera, ne ipsius quidem Prædicantis, Prædicanticævè familiæ dolis, aut machinis, induci unquam potuit, ut ab Ecclesia Catholica secederet; tantumque exemplo constantiaque suâ valuit, ut priorem illam ad eandem reduxerit Ecclesiam. Cùm ergo Dominicæ Resurrectionis, proinde & sacrosanctæ Eucharistiæ sumendæ instaret tempus, utraque ad Deiparam Lindensem oculos animosque vertit; & tantùm illo animi robore promovit, ut vel ab hoste virtus earum laudaretur, quin & coronaretur. Ipse enim ille Prædicans tantam admiratus fidem atque constantiam, suis utramque equis atque curru, adjunctâ etjam viæ comite ac ductrice uxore suâ, ut sacris rite fungerentur suis, ultro deduxit, atque iterum reduxit. Quo quidem uno exemplo satis patuit, quantum, vel inter hostes, Catholica fides possit, si vera ac firma sit; adeoque, quoties, tantundem non potest, aut nulla, aut parùm germana sit.

Neque minus Deipara, apud suam Lindam, spei Asylum erexit. Ad hoc respiciunt, quotquot se indies confertim eo recipiunt. Quî enim se reciperent, nisi, cùm aliàs semper, tum rebus domi forisque angustis, spe & fiduciâ ad Deiparam pleni? Videntur ii omnes tacite profari id, quod Simon Niderhoff Seeburgensis Archipresbyter, Imagini B. V. ab se Lindam missæ inscripsit carmen:

Fluctuat hic mundus, Crux anchora, portus JESUS.
Mater, io, sancta sis cynosura spei.

Et accidit non raro, quemadmodum suo loco docebunt exempla, ut plerique saxum inter sacrumque, quod dicitur, coustituti, nusquam alio, quàm secundùm Deum ad Lindensem Deiparam queant respicere: ita, ut quos prostratæ, quà corporis, quà animi vires humi jam afflixerant, hoc unum Deiparæ asylum, ad spem, fiduciam, salutemque deinceps erigat. Non ii duntaxat, qui pro sacris Tribunalibus sedent, verùm & alii plerique, solent persæpe confitentes habere reos; illos, inquam, qui postquam ob immania flagitia sua, etjam spe excidissent salutis, simul ac Deiparæ Lindensis memoria subiit, ilico spem de supremi Numinis clementia animo subiisse, haud ingrati fateantur. Proditum memoriæ est, Ludouicum Secundum Ducem Borbonium, cùm ex Africa, in quam exercitum contra Barbaros duxerat, tandem redux, Ordinem Equitum B. Mariæ, *A Carduo*, dictum instituisset, Torquem aureum ex liliis contextum, & Cardui foliis, per intervalla interstinctum, Cruce infra dependente, militibus suis insigne dedisse, adjecto lemmate, Spes. Quicunque Lindam Marianam adeunt, vel ab eadem salutis gaudiique pleni redeunt, meliorem, quàm vel ille de auro fuit, Torquem liliis, non jam Carduo, sed Tiliæ frondibus, cum eodem lemmate, intertextis, præferre possunt.

Denique, ne quid de triplici illo divinarum charitum choro ad Lindam Marianam desideretur, ipsa quoque divina charitas illic mortalibus, Deiparæ ope, affatim offertur & affertur. Pauci sunt è tot millium eò concurrentium frequentiâ, qui non præcipites in vitia aliquando à supremo Numine prolapsi,

tum

tum illa, tum alia omnia crimina detestati, eidem se Numini Deiparæ auxilio precibusque reduniant;&, qui per fædas seculi hujus sentinas volutabantur, ad cælos erecti, divino charitatis igne exæstuent. Quoniam verò charitas DEI, quin se in hominum quoque aliorum commoda usúsque effundat, nulla est (*Hoc enim mandatum habemus à* DEO, *ut qui diligit* DEUM *diligat & fratrem suum,* (*a*) idcirco ii quoque, qui sacrum illum charitatis ignem, ad Tiliam Marianam conceperunt, ad aliorum quoque salutem promovendam è vestigio accenduntur. Hinc alii variis corporum morbis excruciatos, ad Lindam Marianam, tanquam ad omnis medicinæ officinam, invitare: alii gravioribus etjam animi vulneribus affectos, ad ejusdem Deiparæ alexipharmaca pellicere; alii eorum, qui vel morbis, vel aliis impediuntur causis, neque iter possunt ingredi, vices subire, anathemata deportare, & quidquid ad utramque proximi sanitatem facit, strenuè præstare.

Jam verò aliarum virtutum, quæ ex dictis, vel tanquam radicibus in flores arboresvé pullulant; vel tanquam fundamentis in spiritualium ædium moles assurgunt, quanta, quàm locuples, & quàm opulenta apud Lindam Marianam seges est! Illic, ut S. Ambrosium (*b*) ad causam nostram philosophantem audiamus, *Virgo Vitem redolet, fragrat Oleam, Rosam renidet; ut in Vite Religio, in Olea pax, in Rosa pudor sacratæ Virginitatis inolescat*: Illic, inquam, ut suo loco exempla testabuntur, & humilitatis violas, & castitatis lilia, & Rosas eximiæ inter adversa patientiæ atque fortitu-

 dinis,

(a) *1. Ioan. 4. 21.* (b) *lib. 1. de Virgin.*

dinis, cæterarumque fructus virtutum, de benigna Numinis manu per Deiparam, largè in omnes mortalium uſus ſeſe extendente, carpere liceat: ut jam fabula de Horto Jovis, propè deſinat apud Lindam Marianam eſſe fabula. Plato enim Philoſophus, qui humanæ civilisque ſapientiæ effata, ad inſtar Poëtarum; fabellis involvere ſæpè ſolitus erat, ad ſacras literas, (*a*) pro more alludens, *Hortum* (ut S. Ambroſ. lib. de bono mortis (*b*) ſcribit) *ſibi compoſuit, quem Iovis Hortum alibi, alibi Hortum Mentis appellavit: Iovem enim & Deum & Mentem toties dixit. In hunc introiſſe animam, quam Peniam nuncupat, ut ſe abundantiâ & divitiis Horti repleret; in quo repletus potu, jaceret Porus, qui nectar effunderet. Hæc igitur ex libro Canticorum compoſuit; eò quòd anima Deo adhærens, in Hortum Mentis ingreſſa ſit; in quo eſſet abundantia diverſarum virtutum, floresq; ſermonum. Quis autem ignorat, quod ex Paradiſo illo, quem legimus in Geneſi habentem lignum vitæ, & lignum ſcientiæ boni & mali, & ligna cætera, abundantiam Virtutum putaverit transferendam, & in Hortum Mentis eſſe plantandam? Quem, in Canticis Canticorum Salomon, Hortum animæ ſignificavit; vel ipſam animam. Sic enim ſcriptum eſt; Hortus clauſus, ſoror mea ſponſa, hortus clauſus; Fons ſignatus: Transmiſſiones tuæ Paradiſus.* Tametſi verò in iſto Lindæ Marianæ Horto, omnium virtutum flores, fructusvé poſſint carpi, uberius tamen præ cæteris Myrrha & Aloë videntur provenire; quæ Pænitentiæ (tum quà virtus, tum quà ſacramentum eſt) ſymbola ſunt: ut hoc etjam loco adjici poſſit, quod Salomon citato Canticorum loco adjecit: *E-*

miſſio-

(a) *Præſertim Gen. 2.8, & Cant. 4.12.* (b) *cap. 5.*

mißiones Tuæ paradisus, malorum punicorum, cum pomorum fructibus; Cypri cum Nardo; Nardus & Crocus; Fistula & Cinnamomum; cum universis lignis Libani; Myrrha & Aloe, cum omnibus primis unguentis. Per *Cyprum, Nardum, Crocum*, Philo Carpathius, apud Cornelium Theologicas virtutes, fidem, spem & charitatem; per *Fistulam & Cinnamomum cum universis lignis Libani*, reliquarum omnium virtutum acervum intelligit: ut jam, ad Deiparam Lindensem, uti liceat illis tum Ecclesiæ Græcæ in Menæis 15. Martii precibus: *Tu sacrosancto germine Tuo germina impietatis arefaciens, adversarii quoque malitiam, in me quotidie germinantem, ad nihilum redige* (a) tum Ruperti, ad eundem Canticorum locum, verbis: *Quidquid gratiarum, quidquid virtutum, quidquid operationum cælestium Mundus accepit, Emißiones Tuæ sunt: ut, ubi erant prius Spina, & Vepres, & Carduus, Lappa & Tribulus, Vrtica & Paliurus, universitas nequitiarum; ibi sit Cyprus cum Nardo, Nardus & Crocus, Fistula & Cinnamomum, Myrrha & Aloe universitas gratiarum.* Veruntamen in ista sive lignorum Libani, sive potius gratiarum universitate, singulariter pœnitentiæ & mortificationis Myrrha atque Aloe memorantur; quia singulariter, ut jam diximus, apud B. V. Lindensem proveniunt. *Myrrha*, ut ad citatum Cant. locum, inquit Cornelius, *est compunctio suaveolens* DEO, *& lacryma cordis compuncti. Vnde Myrrha hoc extat Ænigma & Hieroglyphicum:*

De lacrymis, & pro lacrymis, mea cæpit origo:

(a) μαράνασα τὰ φυλὰ τῆς ἀθείας, τῷ σῷ ἁγίῳ φυτῷ, τὴν ἀναβλαστάνουσαν ἐν ἐμοὶ ἑκάστοτε τοῦ ἐχθροῦ κακίαν ἀπομείωσον.

Ex oculis fluxi, sed nunc ex arbore nascor,
Lætus honor frondis, tristis sed imago doloris.

Et propius ad rem nostram, Oliverius Bonartius (a) DEI *Mater*, inquit, *& ejus memoria peccatoribus amaritudinem & contritionis gratiam impetrat: &, ut Myrrha, à corruptione peccati, in posterum servat; & suavi odore animos suorum reficit, devotione ipsos deliniens.*

Notum abunde est, quot, & quanti Lindam indies accedant. Et quis eorum, nisi compuncto & contrito, de peccatis suis corde accedit? solenne est plerisque generalem, ut vocant, Exomologesin pertexere, & totius vitæ, ab ipsa usque pueritia, redordiri telam; ut, si quid fortè, vel per oblivionem excidit, vel per verecundiam pudoremvé, plus quàm sub rusticum, animis inolevit; vel denique non satis justis ex æquo castigatum abiit suppliciis, velut fasciculus myrrhæ colligatur & colligetur; atque ad magnæ DEI Matris Aram, DEO persacrum Tribunal præsentatum, non sine compuncti animi lacrymis, & amarissimo Myrrhæ vino, adoleatur simul & aboleatur. Quid, quod inveniantur, qui sacrilegas alibi faciunt exomologeses, rati (tanta est hominum in rebus tantis oscitantia aut potius barbaries!) haud magnæ sibi noxæ fore, si quæ alibi celaverint in sacro Tubunali flagitia, Lindæ demum ex animo fateantur atque detestentur? Et fuit, qui hoc ipso anno, de vita migrans, cum ipse Lindam accedere suaque ibi flagitia à puero usque conscientiæ inolita expiare non posset, uxori jam moriens flagitia illa retexuerit;

atque

(a) *Eccli. 24. 20.*

atque ut suo nomine apud Lindam sacerdoti (quis eam in homine Catholico ruditatem expectaret, tametsi pietas & cordis lacrymæ inexpectatæ apud Deum non fuerint?) percenseret, oravit: ut nemo miretur, quòd in Paraquaria è Neophytis inventus sit, cui morienti cùm sacerdos magis, quàm confitendi animus deesset, intortum funiculis nodum uxori tradiderit, venturo scilicet tradendum sacerdoti, ut ille tot se noxis irretitum absolveret quot funiculum modis intortum accepisset quemadmodum in Messe Paraquariensi à P. Adamo Schirmberk traditum accepimus. Quid, quòd invenias nonnullos, qui pro consuetudine & usu perditissimè recepto, etjam Lindæ sacrilegas facturi confessiones, ubi sensim loco sacro appropinquare cœperint, sensim ad se reduci, seque ad ritè confitendum illuminari, pellicique sentiunt? ut postmodum, cùm ad divinam purgandarum conscientiarum adierint Cathedram, non possint, cùm alia omnia sua facinora, tum hoc ipsum divinæ illustrationis beneficium, non planè fateri? Quid, ad extremum, quod non pauci, qui, quanquam non suâ sponte, suâ tamen sive ignaviâ, sive errore, & densis conscientiæ tenebris acti, quæ nusquam in se perspexerunt peccata, dum Lindam versus progrediuntur, novâ quadam luce animis objecta, & perspicere eadem incipiunt; & ritè confiteri ac detestari amplius nõ negligunt? Sunt in Arabia, quod in Bœoticis memorat Pausanias, Arbusculæ, ad quas cubilia figunt viperæ; quia & liquore, & umbrâ balsami mirificè capiuntur: nullam verò mortiferam inferunt plagam, quia præstantissimi liquoris vi, & odore, acerbi-

tas veneni mitescit. Quicunque peccatis, hoc est, Tartarei illius serpentis veneno saucii, ad Tiliam Marianam se recipiunt, viperis illis similes sunt, quia non minus, mali exempli atque conversationis afflatu, quàm viperæ dentibus & linguâ, pestiferæ tabis imprimunt. Quoties tamen & umbrâ Tiliæ Marianæ se reficiunt, & divinæ, quæ per Deiparam diffunditur, gratiæ balsamo perunguntur, cùm sibi tum aliis innoxii sunt. Illustris illa Christi sponsa Gertrudis, teste Blosio in Monili (a) vidit aliquando, DEO ita revelante, fœdas bestiolas, ad Deiparæ pallium confugere; quas illa non modò libens admittebat, verùm & manu mulcebat, & suâ chlamyde protegebat. Lubet ipsum Blosium audire narrantem *S. Gertrudi*, inquit ille, *cælestia contuenti*, DEI *Mater ac cæli Regina præsens affulsit, pallâ mirabili corpus omne contegente. Quo ipso tempore diversa animalia sunt objecta Gertrudi, & bestiæ dißimiles ad Deiparam accurrentes, ac se pallæ illius oblongæ sinibus occultantes. Quas universas* DEI *Mater humanißimè acceptas, laxitate vestis obvelabat, singulas leniter manu tractabat, & blandè permulcebat, ut Heri catulos solent, qui domi nascuntur. Gertrudi admiranti, & quid illud esset, nescienti, declaratum est, mutas illas pecudes, variique generis animantes, perditorum hominum, & multipliciter in* DEI *legem peccantium, imaginem quandam exhibere: qui tamen Virginis amantes ad eam adversis rebus confugiunt. Illam autem adversus animalia rationis expertia caritatem, misericordiæ symbolum esse, quâ clementia Mater libidinosis, flagitiosis, facinorosis se invocan-*

(a) *cap. 1.*

invocantibus opitulatur,& favet. Sicubi id, certe apud Lindam Marianam, sæpe cerneret, quisquis perfusos divinâ luce illuc afferret oculos. Interim nos, solenne illud Ecclesiæ ad Deiparam usurpare fas est. *Sub Tuum præsidium confugimus, sancta* DEI *Genitrix, nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus; sed à periculis cunctis libera nos semper Virgo gloriosa & benedicta:* neque enim quidquam eorum, quæ in Atlantis Mariani Idea (a) de *Misericordia Imaginum Deiparæ* memorantur, desiderari apud Lindam videtur. Redundat illa *in Episcopos & Pontifices; in Canonicos, Religiosos & Eremitas; in Imperatores, Principes & Nobiles; in Architectos, Rusticos & Pastores; in Ethnicos, Iudæos, & Hæreticos; in Fœminas Principes, Virgines, & Vxores afflictas; in Infantes, Tribulatos, Captivos, Energumenos, Desperatos, Blasphemos, Ignorantes peccata, Pœnitentes, Peccatores; in Eligentes statum vitæ; in Milites fame afflictos, prælïantes, obsessos in urbe, in mari, in speluncis: in Podagricos, cæcos, claudos, mutos, surdos, Paralyticos; in animas purgatorii; in tempestate, ruinis montium, domorum; in incendio, naufragio eluvione; in aquæ penuria; pro veloci & felici reditu, rebus amissis, pluvia.*

LIBER

(a) *pag. 55.*

LIBER II.

De Lindæ Marianæ Excidio, & rebus ad Annum Domini, circiter M.DC.XVII. gestis.

CAPUT I.

Sacellum & Linda Mariana, ante sui Excidium mirâ Angelorum Processione illustrata.

QUo pacto Linda Mariana sit nata, quo item adoleverit & floruerit; quàm salutari fuerit mortalibus subsidio; quanto denique studio ab omnibus longè lateque culta atque ornata; quoad per interjectam antiquitatis caliginem licuit, hactenus spectavimus: jam, quo pacto denata, & per Sectariorum furorem excisa fuerit, deinceps spectabimus. Nimirum, ut in vastis fluviorum, ne dicam Oceani, eluvionibus, non modò flores & germina, & luxuriantes per arva segetes, verùm & arbores ipsæ, & amplissimæ firmissimæque sedes, & integra quoque oppida atque urbes subruuntur; ita per fædam & inauditam hæreseon in Prussia eluvionem, inter alias plurimas, DEI, DEIPARÆ cælitumque Ædes, Linda quoque Mariana, unà cum sacello eversa atque excisa fuit. Prius, quàm ad spectandum ita triste acerrimique excidium loci accedamus, lubet, imò & juvat, oculos à stante adhuc & vigente sacello, non ita repentè avertere, & augustam Lindæ Marianæ faciem, vel obi-

obiter, nonnihil intueri. Quidni enim augusta videatur loci Ædisque ipsius facies, quàm Angeli, vel alii cælestes spiritus, augusti utique tanti Regis Palatini, præsentiâ suâ, quin & festivâ, quam egêre pompâ, augustiorem reddidêre. Quo tempore id acciderit, incertum est; certum tamen stante adhuc & vigente Lindâ atque sacello evenisse. Quo verò modo evenerit, Ciaritius hunc in modum percenset (a) *Fecerat cædem hominis, in tumultuaria pugna Eques Prutenus, & fugæ præsidium ad tuendam salutem arripuerat, Timor impendentis supplicii, varia eum loca adire, & latibula quærere, compellebat. Evenit fortè, ut noctem quandam, in silva, quæ Ædem hanc in corona modum ferè circumcingit, traducere constitueret, sed somnum & conscientiæ facinoris, & solitudo ipsa ab oculis arcebat. Pervigilans igitur, cernit è sacelli area progredientem turbam, haud modicam, candidißimo velatam amictu, faculas manibus præferentem; locumq; sacrum decentißimo ordine circumeundo lustrantem: & suavißimum quoddam melos personantem audit. Istud cùm ternâ vice factum fuisset; idem sacer cætus, eò se, unde exierat, rursum retulit, & confestim disparens, mirantis oculos destituit. Ille divino visu attonitus, in aliumque virum mutatus, scelus dignè expiavit. Creditum est, Angelos humanâ specie fuisse, qui locum hunc venerati, laudes* Deo *concinuerint; & homicidâ, ad meliorem vitæ frugem reducto, læti discesserint.* Si fortè spectaculum hoc, paulò antè quàm Linda exscinderetur Mariana evenit, vix profectò aliud portendit, quàm quod olim sub excidium Urbis Jerosolymæ, haud dissimile cælitum, ut plerique existimant, agmen portende-

(a) pag. F. 6.

tenderat; quodque carmine illo, *Migremus hinc*, indicatum fuit. Si verò florente etjamnum ac vigente Lindâ Marianâ accidit, nihil mirum videri debet, cantu & choris cælitum honoratam fuisse apud suam Lindam Dei Genitricem; quæ omnibus Angelorum cælitumque choris, ingentem ubique laudum & præconiorum causam affert; nisi fortè quispiam minùs jam credat, quod semper universa credidit Ecclesia, etjam Græca; quæ quidem in Menæis 22. Januarii (*a*) non sine gaudio & exultatione profitetur, *Semper & ubique inculpatissimam Numinis Matrem, ingentem cantandi materiam, Apostolis, Martyribus, Prophetis, & omnibus demum Cælitibus esse datam.* Unde, & 2. Januarii ad omnium Cælitum choros in laudem Deiparæ effusos, huncse in modum eadem adjungit Ecclesia. *Te propriè Deiparam confitemur, per Te, ô Virgo casta servati: Teque magnificamus incorporearum mentium choris adiuncti.* (*b*)

CAPUT II.

Lindæ Marianæ excidium ab hæresi, & Theutonici Ordinis quibusdam militibus fœdissimè in hæresin prolapsis.

THeutonicus Marianorum militum Ordo, quoad disciplinæ religiosæ, quibus se incluserat, cancellos non perfregit, Orbem Christianum, suarum famâ virtutum implevit; Prussiam verò insuper quin & Livo-

(a) παναμώμε μητρόθεε, τὸ μέγα περιήσκημα τῶν ἀποςόλων, μαρτύρων, ἢ προφητῶν, ἢ ὁσίων πάντων.
(b) κυρίως θεοτόκον σε ὁμολογῦμεν, οἱ διὰ σῦ σεσωσμένοι παρθένε ἀγνή. σὺν ἀσωμάτοις χορείαις σε μεγαλύνομεν.

Livoniam univerſam, tot tantisque urbibus, & urbium, oppidorum, pagorumque Templis, usque ad elegantiam ac prope ad miraculum ubique adornavit.

Neque enim vulgarem omnino fuiſſe Ordinis illius diſciplinam, quæ & tanta per Pruſſiam fidei Chriſtianæ poſuit fundamenta; & tot ac tanta fortiſſimorum, militum dicam an potius Martyrum, crudeliſſimè à barbaris, per ignem ad Idola uſtulatorum, initio etjam in Pruſſia produxit exempla. At ubi in eadem Pruſſia laxatis diſciplinæ ejuſdem frænis, in avaritiam, libidines, Tyrannidem, aliaque vitia diffluere Ordinis illius homines ſenſim cæpêre, tandem & in hæreſeos barathrum (quò, tanquam in ſentinam quandam, omnium denique vitiorum ſordes plerumque exonerantur) præceps abiit. Tametſi enim & Gedani, & Torunii, & Elbingæ, quin & Brunsbergæ, non minimi ejus peſtis fontes aut ſcaturigines aperire ſe initio cæpiſſent; nuſquam tamen, quàm Regiomonto (quod poſt amiſſum tredecennali bello Mariæburgum, Theutonicorum Magiſtrorum ſedes ac provinciæ caput erat) uberior mali vena profluxit. Simul enim ac poſtremus Ordinis in Pruſſia Magiſter, Albertus Marchio Brandenburgicus, Principum Imperii ſuffragiis in Germania lectus, & Anno Domini M.DXII. ad X. Cal. Decemb. à Theutonicis in Pruſſia receptus ac ſalutatus: inflatus magnis quorundam pollicitationibus ac ſpebus, Regni Poloniæ, Regisque Sigiſmundi I. avunculi ſui jugum excutere, & civilia arma Anno M.DC.XIX. promovere cæpit. Prius tamen, quàm arma illa ſumeret, in Germaniam ad Be-

ad Berolinensia, uti postmodum ad Norimbergensia Comitia se recepit; ut scilicet fidem, quam Principes Imperii obstrinxerant, &, quas promiserant, suppetias exigeret. Cùm eo in itinere esset, in illam Germaniæ, totiusque Europæ Furiam, Lutherum, alicubi impegit: à quo pestilens illud venenum, quo magna pars Germaniæ infecta jam erat, ita toto hausit pectore; ut primùm suis in Prussia fraterculis, iis videlicet, qui per libidinem aliaq́ue vitia dudum subnervati erant, postmodum verò Provinciæ universæ, per eosdem venenum illud propinârit. Credidisses è Circæo poculo bibisse omnes; ita subitò, & Fratres Theutonici, & reliqui propè omnes in Ducatu positi, formas, quas habuerant, exuunt, ut deteriores (quia ad Lutheri modulum atque Ideam, quam in libro ad Fratres Theutonici Ordinis scripto effinxerat, ex amussim factas) plerique induerint. Vidisses novi illius Vlyssis milites atque socios, in monstra versos, ut Poëta canit: (a)

Setigerosq́ue sues, atque in præsepibus ursos
Sævire, ac formas magnorum ululare luporum:
Quos hominum ex facie, Dea sæva potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Ergo locum etjam hîc invenit tum illa Philosophi sententia, *Vinum* scilicet, *quò generosius est, si corrumpi cæperit, in pessimum usq; acetum degenerare*: tum etjam verissima ac certissima S. Augustini experientia; qui asserebat, nullos se meliores expertum, quàm qui in Monasteriis profecerunt; neque ullos è diverso pejores, quàm qui in Monasteriis ceciderunt. Sed præstat

(a) *Virgil. 6. Æneid.*

præſtat ipſum S. Auguſtinum, ad ipſius conſcientias quaſi Aram graviſſimè differentem audire. *Simpliciter autem fateor caritati veſtræ* (ſic enim ille epiſtolâ 137. ad Clerum & populum Hipponenſem datâ ſcribit) *coram Domino* DEO *noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam; ex quo* DEO *ſervire cæpi, quomodo difficilè ſum expertus meliores, quàm qui in Monaſteriis profecerunt; ita non ſum expertus pejores, quàm qui in Monaſteriis ceciderunt; ita ut hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum*, JUSTUS JUSTIOR FIAT, ET SORDIDUS SORDESCAT ADHUC. Experientia id patuit in Pruſſia univerſa, ſub initium hæreſeos Lutheranæ; quæ quidem homines ſeculo huic obſtrictos fecit, hæreticos; at verò eos qui ex Eccleſiaſtico Ordine ad eam delapſi ſunt, Dæmonibus reddidit deteriores. Vulgo enim ſub id tempus, ut Joannes Leo lib. 7. pag. 716. ex Simone Grunau, teſte aurito, refert, dicebatur, *Seculares eſſe boves Lutheranos; ſed ſacerdotes, & profugos Monachos omnibus Dæmonibus eſſe deteriores.* Unde non pauci cum Auguſtino cap. 29. ſoliloq. ingemiſcendo ajebant. *Vidimus multos Domine, & audivimus à Patribus noſtris (quod ubique ſine magno tremore non recolo, ſine multo timore non confiteor) aſcendiſſe primitus quoſdam uſque ad cælos, & inter ſidera nidum ſuum collocaſſe; poſtmodum autem cecidiſſe uſque ad abyſſos, & animas eorum in malis obſtupuiſſe: vidimus ſtellas de cælo cecidiſſe, & eos, qui inter filios* DEI *ambulabant, in medio lapidum ignitorum, quaſi lutum ad nihilum defluxiſſe.* Sicut igitur Theutonici milites, quà armis, quà etjam præclaris vitæ Chriſtianæ exemplis, Pruſſiam initio ad Chriſtum adduxerant; ita poſtmodum ſuo quoque exem-

plo, magnam Prussiæ partem, à Christo ad Lutheri & affines Luthero hæresiarchas averterunt. Vel ab uno alterové exemplo discas, quantum in propaganda Christi religione illi virtute sua perfecerint. Inter Prutenos, Sudavi, sive Sudini, & in cultu idolorum præ omnibus pertinaces, & in usu exercitatio, neque bellorum strenui, ad Ordinis Theutonici imperia, & Christi jugum, omnium postremi sunt adducti. Plurimùm eam ad rem valuit Ludouici à Libbenzell, strenui inter Theutonicos militis, tum doctrina, quâ cæteris præstabat; tum pietas & religio, quæ in ipsorum quoque paganorum oculos facilè incurrit. Sub Annum Domini M. CCLXXX. uti ex Nicolao Jeroschinio memorat Hennebergerus (a) cum quadragesimo Provinciæ in Prussia Magistro, Mangoldo à Sternberg, Sudinos aggressus, & fortissimè dimicando captus, Scomando Sudinorum Duci traditus est; cui ob virtutem raræ doctrinæ conjunctam, etjam venerationi fuit; ut non modò captivum mensæ adhiberet suæ; verum etjam, cùm ille Nobilem quendam militem, non minus potu, quàm profusâ bile temulentum, atque inde tum in se Ordinemq; suum, tum fortasse etjam in Christianos omnes contumeliis impotentius debacchantem, super mensam obtruncasset, Scomandus hominem contra suorum vim defenderit, & ad suos liberum abire siverit. Non longò pòst intervallo, sive Ludouici monitis atque exemplis, sive etjam conscientiæ vi, exagitatus Scomandus, qui nusquam animo requiem invenisset, cum omnibus suis Christo, & Christianis se adjunxit. Verùm

(a) pag. 44.

rùm Ludouicus proximo cum Sudinis prælio, fortissime dimicans, à barbaris circumventus, ac prope obrutus, intra nives sepultus hæsit: repertus tamen, cùm vitæ indicia quædam superessent, equo transversim pendulus impositus, ad acceleratum equi cursum, qui intra præcordia jam subsederat, atque concreverat, sanguinem expuit; sibique redditus alteri Sudinorum Duci Cattigendo traditur: tantumque iterum doctrinâ, vel potius virtute ac religione suâ ubique inter barbaros promovit, ut plurimos Sudinorum ad Christum adjunxerit; & ipse insuper, unà cum omnibus ad Christum conversis, liber iterum abire permissus sit. Eo in itinere cùm esset, Fratri Conrado à Tirenberg Provinciæ præfecto, ad reliquos Sudinorum expugnandos cum exercitu tendenti, Ludouicus cum M.DC. quà viris, quà mulieribus Christo adjunctis, præter omnem spem atque expectationem occurrit; & omnes, ejusdem præfecti Provinciæ jussu, in Sambiam usque deductos, eo loco, qui nunc quoque Sudinorum vicus appellatur, collocavit. Samii sive Sambienses eo tempore Christiani jam erant, sed ut essent, non tam Arma, quam virtus & religio Theutonicorum quoque valuerunt. Balga fortissimum quondam propugnaculum, à Widevuto primo Rege Prutenorum, uti Hennebergerus ex Simone Grunau (a) refert, sub Annum Christi DXXIII. extructum, primisque toti Prussiæ legibus ibidem latis nobilitatum, à Theutonicis sub Annum M.CCXXXIX occupatum, atque illustri totius Ordinis illius cænobio instructum ornatumque fuit. Interea

(a) *pag. 24. & 413.*

terea non multò pòst, Legati à Sambiensibus missi, Balgam veniunt, & à Theutonicis supra omnem spem suam, perhumaniter accepti, pleraque tum loci, tum ipsius Ordinis arcana spectare permissi sunt. Isti igitur ad suos reversi, inter cætera retulerunt. Milites Theutonicos, qui ita in prælio leonum, aut fulminum more dimicarent, nihil aliud, quàm quod ipsi quoque essent, homines esse; carne & ossibus, perinde ut ipsi, constare; neque melioribus, quàm ipsi, armis uti: nihilominus, quod ipsi non facerent, frequentius non interdiu duntaxat, verùm & noctu Templum adire, & Deum suum supplices invocare. Ad hæc, quod ipsis quoque factu nefas esset (quia viderant lactucis aliisque oleribus victitantes, aut, pro Ecclesiæ Catholicæ ordinisque more, jejuniis intentos) gramine; perinde ac equos, vesci ac vivere posse; proinde vel in silvis victu suo vitæque necessaria abundè reperire: nusquam se quocirca iis aut pugnando, aut etjam resistendo pares esse posse. Quis ambigat Sambienses, *hisce abstinentiæ* cæterarumque virtutum exemplis magis, quàm deinceps Odoacri Boëmiæ Regis aliorumque Germaniæ Principum armis fuisse ad Christum aggregatos?

Ob ista, plurimaque alia, quæ in illo Theutonicorum Ordine per Prussiam exempla virtutum luxerunt, poteramus, uti S. Augustinus loco citato fecit, adeoque optabamus subjungere. *Quapropter etiam contristamur de aliquibus purgamentis; consolamur tamen de pluribus ornamentis. Nolite ergo propter Amurcam, quâ oculi vestri offenduntur, Torcularia detestari, unde Apotheca dominica fructu olei luminosioris implentur*: poteramus,

ramus,inquam, adeoque optabamus istud subjungere, nisi aut Amurca Torcularibus, aut purgamenta ornamentis capiosiora fuissent. Pauci admodum è tanto militum Theutonicorum in Prussia numero, cùm hæresis Lutheri grassari cæpit, Catholicam fidem. & Ordinis sui, sive Torcularia sive ornamenta retinuere; qui etjam propè omnes, illam hæreseon in Prussia eluvionem vitando, in Germaniam sese receperunt. Unius inter paucos, quia singularis, non est omnino prætereunda constantia. *Ericus* is erat *Dux Brunsuicensis*, & inter ordinis sui magistratus, Præfectus, sive, ut tum vocabant, Commendator Memelensis; qui(quemadmodum etjam Hennebergerus (*a*) celare non potuit) neque ipse ullo modo ab Ordine & Ecclesia Catholica avelli, neque, quòd sui avellerentur, probare unquam potuit. Quocirca Albertus Marchio Brandeburgicus, ubi ex Magistro supremo Ordinis, in Ducem Prussiæ, Anno Domini M.DXXV. inauguratus est, Ericum per Georgium Polentium (quem Lutherus in epistola ad ipsum data, *à Polentis*, vocat) primum è Sambiensibus, imo & ex omnibus Catholicæ Ecclesiæ, superiore ævo, Episcopis ad Lutheri & hæreticorum castra Apostatam, Memelensi arce, Prussiaque universa sategit exturbare. Secesserat tum in Germaniam Ericus; ergo Apostata ille, à polentis, omnem ut arce Memelensi potiretur, movere lapidem; &, qui Fischhausum, aliaque Sambiensis Episcopæ loca, novo Duci, nullo sanè precio(nisi forte scortum, quod Simon Grunau exactus temporis illius historicus, cum viginti mansis ipsi à Duce memorat datum, apud hominem ad
 libi-

libidinem omnem projectum, precii loco censendum sit) jam tradiderat; ut illam quoque Arcem traderet, conniti; cumque irriti redderentur conatus omnes, ipsum Ericum è Germania jam reducem, Regiomonti ut comprehenderet, moliri. Sensit insidias Ericus, & Regiomonto per suburbia declinato, primùm quidem in Sarkau, inde verò, conscenso lembo, per sinum Curonensem in suam arcem evasit. Quò, cùm paulò pòst ipse Albertus Marchio cum exercitu accessisset, & Ericus resistendo amplius non esset, loricam, cæteraque arma, uti Theutonicis aliisque cataphractis mos erat, indutus, stricto gladio Marchioni solus occurrit. Verùm Marchioni à vi abstinente, Ericus iis conditionibus Arcem denique tradidit, ut sibi conscientiâ, religione, Ordinisque disciplinâ salvis, Prussia hæresibus, ita pollutâ excedere, & annuo è Prussia tributo, uti frui in Germania, quoad viveret, liceret.

CAPUT III.

Lindæ Marianæ excidium, sicut & alia Catholicæ in Prussia Ecclesiæ detrimenta, ac Theutonicorum plerorumque apostasia, singularibus denuntiata portentis.

FUturas in Ecclesiâ Christi hæreses, & secuturas per hæreseon monstra calamitates, diu ante verbis, vel prodigiis ac portentis quibusdam denuntiari, quin & prædici, neque novum neque insolens esse, pluribus alio opere (a) declaratum, & tum aliis tum S. Antonii Magni, Arrianorumque exemplis, quemadmodum ex Athanasio, & aliis plurimis, inter Acta Con-

(a) *Disquisit. Vbiquist. num.*

Concilii Nicæni I. (*a*) relata sunt, demonstratum à nobis est. Quod Prussiam attinet, produximus eodem opere, quæ Hennebergerus Prædicans, de Tritico in Allium commutato memorat. *Anno circiter* M. D VIII (inquit ille (*b*) in Tabulæ Prutenæ Expositione) *sub Friderico Misniæ Principe, & Generali Ordinis Theutonici in Prußia Magistro, Triticum purum à Præfecto Brandeburgensi Ioanne de Gablentz, terræ mandatum fuit; quod, cùm in herbam erupisset, animadversum est, maiorem partem in Allium degenerasse. Cuius quidem Allii capita aliquot, Magistro Ordinis in Misniam usq; missa sunt.* Miracula ceteroqui Prædicantes vix admittunt; hoc tamen loco non possunt non admittere; ita, ut hic noster, prius quàm rei seriem enarrasset, expressis verbis titulum præfixerit, MIRACULUM. Ne porrò nobis divinandi solis relictis videretur locus, jam olim alii, quin & Hennebergerus ipse, Oedipum egêre; degeneres ab orthodoxa Religione & virtute plurimorum animos, eâ metamorphosi existimantes signari. *Mali id ominis loco*, inquit noster Oedipus, *sub Alberto Brandeburgico, qui Friderico successit, à quibusdam habitum. Ego autem puto, Evangelium, quod hic sub Alberto prædicari cæptum est, esse figuratum.* Acu rem tetigisse, cùm sibi quoque visus esset homo, suum illud suorumque Evrngelium, quod ita *Allium*, ut vetere formulâ utamur, *oboluisset*, mirè deprædicare exorsus est. Cui eodem loco abundè cùm sit repositum, superest ut hic Divum Ambrosium, Cælio Rhodigino teste (*c*) differentem audiat. *Mirum est*, inquit ille, *Allio delecta-*

(a) *pag. 497. edit. Veneta.* (b) *pag. 35.* (c) *lib. 16, cap. 13.*

lectari homines, quod fugit Leopardus: nam sicubi parietes litu infeceris, exilit protinus, nec resistit. Cuius venenata fera odorem non patitur, in mensam admittunt plerique, ac internis infundere visceribus non desinunt. Credideris Leopardo, & id genus belluis efferatiores esse, qui Evangelico isto Allio delectantur pariter, & gloriantur; affines fortasse Thraciæ incolis illis, quos in Geographia sua Maginus ait: *Colore esse fulvo ex caruleo, & in vertice crinitos; impavidos, ferocissimos, ac savissimos; strenuos item potatores & vinosos, atque Allio inprimis delectari.* Quid si verò aliquis cum Poëta istis Allii Evangelici adoratoribus occinat? (*a*)

O sanctas gentes, quibus hac nascuntur in hortis Numina?

Quæ verò illa nata in hortis Numina? Allium nempe, & inter olera alia Cepæ. *Allium enim* (ut Plinius (*b*) ait) *Cepasq́; inter* Deos, *iureiurando habet Ægyptus.* Addit idem ipse Plinius alio loco (*c*) vim quæ ad ferrum attrahendum in Magnete est, Allio eludi, aut etjam elidi. *Quid ferri duritiâ,* inquit ille, *pugnacius? tamen domitrix illa rerum materia trahitur à Magnete. Veruntamen, si Allio allinatur, aut fimo tegatur Magnes, vires suas ad ferrum trahendum, tam diu amittit, donec vino abluatur.* Et miremur si Magnetismus ille, qui in Christo, ut D. Hieronymus observavit, & Christi Evangelio, illa vis homines ad se trahendi, cùm alibi tum in Prussia, vim suam rarò aut admodum ægrè hactenus exeruit; Allium, quod cum novo isto Evangelio, natum est, obstaculo fuit. Allium, quin & fimum

(a) *Iuvenal. Satyr.* 15. (b) *lib.* 10. 6. (c) *lib.* 36. c. 6.

mum non leviter oboluit, quod Evangelio iſti Patres etjam inter ſordes, vel potius fimetum, ab ſe ſub ſcamno repertum eſſe fatentur, quin & gloriantur.

Ejuſdem ferè generis atque indolis portentum, ſub eadem propemodum tempora, in ſuccino, quod natura proprium voluit eſſe Pruſſiæ, contigiſſe teſtis eſt ejuſdem ſectæ per quam ſtudioſus Medicus, Severinus Gœbelius; qui geminum de ſuccino librum Anno M.DLXXXII. Regiomonti edidit. In ſuccino, ut idem ait (a) *tria ſunt potiſsimum colorum genera, Candidum, Pellucidum, & obſcurum, ſeu confuſum, ac mixtum ex variis coloribus.* Interim, quod idem paulò pòſt, de novo ſuccini genere, quod cum novo iſtorum Evangelio, apparere ſimul in Pruſſia cæpit, in hæc verba memorata (b) *Notatu dignum eſt, quod Nigri ſuccini genus quoddam, tunc temporis, ad litora appellebatur, cùm nova quædam hæreſis in Pruſsia exorta eſſet. Erat id liquidum, viſcidum, & lentum, inſtar picis nitens, ac teterrimi odoris: quod, cùm à nobis antea non fuiſſet conſpectum, meritò videbatur nobis, ceu digito oſtendere, hæreſin talem exorituram, quæ ſuo fœtore multos eſſet turbatura.* Et ſanè, ſi *Candido ſuccino* quod omnium nobiliſsimum eſt, quanquam pellucidum non ſit, ut idem author diſertè antea dixerat, *Fragrantiſsimus ineſt odor, quo reſtituit ſyncope, vertigine, vel epilepſiâ correptos; & quo candidius eſt, eò in medicina eſt præſtantius:* quis ambigere jam auſit, atro illo & fœtidiſsimo, inſolentiſsimoque ſuccino, nihil aliud niſi atros juxta ac fœdos fœtidiſsimosque novi iſtius Evangelii mores, ut idem quoque medicus augurabatur, fuiſſe notatos: qui proinde inſu-

(a) pag. 3. (b) pag. 5.

peraddit, *Verisimile esse, tale bitumen fuisse in lacu Asphaltite, ubi Sodoma & Gomorrha conflagrarunt, in æternam divinæ ultionis memoriam.*

Verùm hæc, & id genus portenta, aliis communia etjam sunt; sunt etjam, quæ singulariter ipsum Theutonicorum in Prussia Ordinem concernebant. Præterquam enim, quod S. Brigitta (quemadmodum pervulgatâ jam olim famâ accepimus) in Prussiam aliquando trajecit, & milites illos, ni resipiscerent, vindicem DEI manum experturos coram admonuerit; erat insuper in eodem Theutonicorum Ordine *Frater VVolfgangus à Scaratein, multis* DEIPARÆ *visitationibus clarus* (uti Simon Grunau Ordinis Prædicatorum *Prutena primus in Historia*, in suis Manuscriptis Tractatu vicesimo tertio (a) affirmat. Is verò, eodem teste, *cùm rebus sui Ordinis admodum in Prussia efflorescentibus, ad futura oculos mentemq; acrius intenderet, Deiparâ docente intellexit, futurum tandem, ut Ordo in hæresin lapsus, tum se Patronam Ordinis blasphematurus, tum eas regiones ac terras, quas iam possideret, amissurus esset.* Et quid aliud, evenisse nunc sive in Livonia, sive etjam in Prussia videmus? Prius ante quàm id evenisset, memorabile juxta ac formidandum est, quod centum ante annis, ita scilicet eventurum esse, mirâ, & rarò auditâ visione exhibitum erat. Rem, uti à Thoma Tretero in Manuscriptis Episcoporum Varmiensium Vitis, in Joanne III. & à Simone Grunau Tractatu decimoquarto (b) ac decimoquinto (c) denique & ab Hennebergero, ad Arcis Christburgensis descriptionem, inter varia utriusque fortunæ pro

(a) *cap.5.* (b) *cap.15.* (c) *cap.3.*

pro more exempla, est tradita, paucis aperiam. Bellum (*a*) quod Anno M.CCCCX. incentore Magistro Ordinis Vlrico à Jungingen, Theutonici infelicissimè ad Tannebergam gesserunt, omnibus modis dissuadebat F. Albertus Schwartzenburg Christburgensis, ut vocant, Commendator; sed frangere pertinaciam suorum, vel potius furorem non potuit. Conscensurus igitur, etjam contra animi sui sententiam, equum, atque iturus, dum à quodam suorum interrogatur, cui tandem commissæ sibi arcis curam abiturus, relinqueret? sive præ ferocia, sive insuper etjam præ acerbitate animi, *Tibi*, inquit, *& omnibus, quotquot sunt, Diabolis*. Quo dicto, is qui interrogarat, subitò expiravit, & exinde arx dæmonum potestati, ad hanc usque diem, cessit. Tametsi enim hodieque aliquid veterum supersit parietinarum, nemo tamen vel reficere, vel incolere locum potest: cùm à prima maledicti execrationisque illius horâ, quotquot incolere ausi sunt, vel in puteis, vel in ædium pinnaculis suspensi, vel aliis spectrorum intemperiis exagitati, excedere demum arce coacti sunt. Interim (*b*) faber quidam è sacra quatuor annorum peregrinatione Christburgum reversus; ut, quæ de spectris, dæmonumque audierat dominio, oculis coram experiretur, arci succedit; & ecce obvium in ponte habet F. Ottonem Langervicium, qui fabri paulò antè filium è sacro fonte levarat, & in eodem prælio occubuerat! Præmissâ, tanquam ad compatrem, salute, quàm vana sunt, quæ homines, cùm aliis de rebus, tum de te, ac cæde tua spar-

(a) *In Vitis Episc. Varmiens. M.S. in Ioanne III.* (b) *in Creutzburg.*

ſpargunt? inquit faber? at ille, Tu verò, inquit, haud vana ſpectaturus es; tantummodo me comitare; & oculis non linguâ utere. Cave cuiquam aſſenſum hîc præſtiteris, aut etjam verbum loquaris. Ita edoctum ad primum intra arcem conclave deducit: ubi omnia militari licentiâ, & colloquiis, imò vociferationibus, juramentis, & execrationibus perſonabant. Inde ad ſecundum conclave ductus, videt omnia ludis, & mixtis inter ludos, contentionibus, tranſigi. Tertium ingreſſis, objiciuntur alibi menſæ, convivia, commeſſationes, & ebrietates: alibi ducti ad numeros muſicos chori, plauſus, & laxata ad omnes carnis illecebras fræna: alibi tædæ libidinis, raptus, & ſtupra virginum, adulteria conjugatarum. Omnes in partes invitabatur blandè faber: ſed ille memor dati ſibi conſilii tacitus ductorem ſequebatur; quoad ad ipſum Arcis Templum eſt ventum. Ibi verò (cùm alibi vigiles eſſent omnes, & magnâ rem alacritate hactenus viſi eſſent agere) qui choro aderant, omnes univerſim dormitabant; qui verò ad Aram ſtabat myſtes, ad ſpeciem magis, quàm ad pietatem Chriſtianam faciebat. Et jam digreſſis inde, reditus inſtabat, cùm undique ejulatus, & miſerabilis comploratio perſonuit, ut faber ſibi in inferno magis, quàm ſuper terram verſari videretur. Ad pontem arcis erat ventum, cùm ductor ad fabrum, vera, inquit, ſunt omnia, quæ intuitus es; jam enim unicuique pro meritis ſua eſt merces. Tu verò, ad Magiſtrum Ordinis perge, eundemque de omnibus, quæ vidiſti edoce; atque inſuper mone, ut à propoſito ſibi concilio abſiſtat; judicium enim DEI venit ſuper nos; ſervi proinde alio-
rum

rum erimus. Quæ tu cùm Magiſtro dixeris, occidet te; ſed tu te mortem eſſe meritum, vel illo loco ac tempore (& revocavit illi certa ab ipſo patrata facinora) memineris. Cæterum evenerunt omnia uti prænuntiata ſunt. Faber enim cùm Mariæburgi Ordinis Magiſtrum commonuiſſet, de ponte in profluentem ab eo præcipitatus eſt: ſuccedente verò tempore, Theutonici cupiditatum in primis ſuarum ſervi, à fide & Ordine deſciverunt, & unà omnibus Pruſſiæ provinciis exciderunt.

CAPUT IV.

Inter plurimas Ædes ſacras, etjam ſacellum cum Tilia Mariana, ab Hæreticis exciſum.

PRæclarè S. Auguſtinus (*a*) omnes Eccleſiæ Catholicæ hoſtes, &, inter eos, principe loco, Hæreticos, Torrentibus comparat. Vt enim Torrens quivis, quanquam non ſine multo ſtrepitu, ac tumultu gravi, undas præcipitat; eæ tamen undæ, ut interdum magnæ ſint, diuturnæ eſſe non poſſunt: adeo ut Torrens, prius quàm videri, obſervari, timerivé interdum cæperit, nullo propè relicto ſui veſtigio videatur deſiiſſe eſſe. Ad eum prorſus modum ſectæ, ſectarumque architecti, præter expectationem, magno ſe cum ſtrepitu verborum, populorumque tumultu interdum oſtentant; cùm ecce ſubitò, & ipſi, & *ipſorum memoria*, juxta divinum carmen, *cum ſonitu perit!* Exundarunt non rarò hujuſcemodi ſectarum Torrentes in Pruſſiam; nam & circa Annum Domini M. CCCXXIII. ſub decimoquarto Ordinis Magiſtro Werne-

(a) *in Pſalm.* 109.

Wernero ab Vrſelen, quidam Enthuſiaſtæ, viridi S. Andreæ Cruce palliis candidis intertextâ ſpectabiles, pecuniam ſub ſpecie recuperandæ Palæſtinæ emungebant: & ſub Conrado Wallenrodt viceſimo-primo Magiſtro, Albigenſes Duce Leandro Medicinæ Doctore, è Gallia ſub Annum Domini M.CCCXC. & Wiclefi ſectatores ſub viceſimoquinto Ordinis Magiſtro Michaële Kuchmeiſtero, circa Annum M.CCCCXV. in Pruſſiam usque perreptarunt. Verùm hi, & quidam iis affines, nihil niſi Torrentes exigui, & tempore admodum exiguo perſtrepentes fuiſſe viſi ſunt. At verò eluvies illa, quæ per Albertum, Albertique combennones Ordinis Theutonici milites, à Luthero, & Germanicis Lutheranæ ſectæ lacunis, latiùs ſe, quam ullæ ſuperiores, in Pruſſiam diffudit, Torrens quidem, ſed paulò vaſtior atque recentior erat: quippe, qui ſupra privatarum ædium hominumque ruinas, plurimorum Templorum, Monaſteriorum, aut (ſi pertingere eousque non potuit) Theſaurorum Eccleſiæ immanem fecit vaſtitatem. Nam, ut alia nunc prætereamus loca, intra unius duntaxat Regiomonti pomæria, quot, quæſo, Templa, aut penitus ſubruta? aut in profanos uſus verſa? aut prorſum ſunt expilata? Audiamus vel ex adverſis caſtris, jam non omnino vanum teſtem Mislentam. In ea, quam hîc (a) diſcuſſit Proceſſione, præter Templa, quæ etjamnum Regiomonti ſuperſunt, recenſet Templum *Divæ Mariæ Magdalenæ*. At ubi id nunc, aut quid eo tandem factum? *Iam*, ut ille (b) inquit, *eſſe deſiit*. Poteſtné vel locus, vel aliquod ejus Tem-

(a) *lib.1.cap.11.* (b) *pag.c.3.*

Templi veſtigium adhuc monſtrari ? *Situm*, inquit idem, *fuerat propè Arcem, ubi locorum Moneta nunc cuditur*. Enimverò præclarè! & fortaſſe etjam ad Evangelii normam! Nam & Chriſtus Dominus (*a*) *in Templo ementes, & vendentes, & Numularios invenit*: at hîc inſuper etjam æs & Monetam cudentes invenit. Nunquid & hinc, uti ibi quoque fecerat, aliquando. *Ejiciet*? an fortè necdum confecit *quaſi flagellum de funiculis*? Aut, non poſſunt fortaſſe Numularii dici, qui Numos cudunt? aut nondum ſatis videtur converſa *in domum negotiationis* (in qua Moneta jam cuditur) *Domus Orationis*? Et quid eſt aliud Mammonæ ſervire? Nimirum hujuſcemodi Pænitentiæ fructus, & lacrymas, & gemitus, & ſingultus pænitentis Magdalenæ, reperiri ſecundum Prædicantum Evangelium oportuit, *in Templo Divæ* (ut etjam Mislenta appellat) *Mariæ Magdalenæ*. Quid verò reperiemus itidem Regiomonti, in Templo S. Crucis? *Templum S. Crucis*, inquit loco citato Mislenta, *etiam profanatum, ac conflaudis aneis Tormentis, machinisq́ bellicis deſtinatum, propè portam Crucis nuncupatam*. Ne hoc quidem extra, aut contra Evangelii prædicantici amuſſim. Crux Chriſti fuit ſemper, & eſt, Dæmonum omnium & Inferni Tormentum. Quid jam Tormento hujusmodi opus iis, qui ſecundùm vatem (*b*) gloriando dicunt, *Percuſſimus fædus cum Morte, & cum Inferno fecimus pactum*? Alia igitur Tormenta non in Dæmonum, vel Inferni, ſed in hominum Eccleſiæque Chriſti ruinam, oportuit Prædicantes ordiri. Sed nunquid oportebit eoſdem quoque id, quod Dominus per eundem

(a) *Matt. 21. Ioan. 2.* (b) *Iſaia 28.15.*

eundem Vatem v.18. decrevit, audire? *Delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum Inferno, non stabit?* Denique, ut Templum D. Barbaræ, Templum item Bernardinorum, de quo Hennebergerus (*a*) aut Templum Virginum Benedictinarum, de quo idem (*b*) &, si quæ insuper Regiomonti fuerunt, missa hoc loco faciamus, quid in ipso Spiritus S. Templo reperiemus? *Hodie*, inquit idem Mislenta, *in usus fartorum, & lanionum, in veteri oppido, prope portam Lobnicensem visitur cessisse.* Egregiè verò, & ad ejusdem Evangelii libellam examussim! Non decebat *Domum* DEI secundum Evangelium Christi (*c*) fieri *speluncam latronum*: at secundùm Prædicantum Evangelium, decet ipsius sanctissimi Spiritus, veri utique DEI Domum, fieri & esse adhuc domum lanionum ac fartorum? Et quis istam barbariem, ne dicam feritatem, æquis animis oculisvé aspexerit? Ne ipsi quidem, quotquot ad humanitatem inter eos utcunque exculti sunt, possunt aspicere. Triginta circiter ante annos, cùm in eodem Spiritus S. Templo, iterum Macella & lanionum officinæ reficerentur vel etjam augerentur, sepultorumque illic quondam Christianorum ossa plaustris aliò deportarentur, Bernardus Derschovius, qui in vetere civitate id temporis Pseudopastorem agebat, nō potuit, tantâ, ne quid gravius dicam, hominum insolentiâ, non commoveri quàm maxime; & ipsis Regiomontanis, qui sepultis quoque defunctorum ossibus, suam inviderent quietem, dira quæque aut ipsas diras non denuntiare.

Atque hæc Regiomonti cum patrata sint, quid aliis

(a) *pag.* 283. (b) 237. (c) *Matt.* 21. 13.

aliis per civitates, oppida, villasque structis olim Templis; quid sacris locis, quid Lindæ denique Marianæ, ejusdemque sacello factum putemus? si Joanni Leoni Canonico Gutstadiensi libro 7. historiæ M. S. (a) &c, quem ille authorem testemque oculatum sequitur, Simoni Grunau, fido illius ævi, ut diximus, historico, fides habenda; sicubi Templa eversa non fuerunt, fuerunt tamen strenuè expilata: nisi fortè cives ipsi expilantium conatibus alicubi obstitissent. *Nam ajebant civitates*, quemadmodum authores citati scribunt, *Christum neminem ad fidem coegisse, uti ipsi facerent; scire se utique, non tam fidei causâ, rem institutam, quàm supellectilis Ecclesiasticæ emungendæ.* Porrò duobus, ad sacrilegas istiusmodi rapinas, vulturiis potissimum usi feruntur apostatæ Crucigeri; videlicet Erhardo Queis Pomesaniensi Pseudoepiscopo, de quo plurima Grunau memorat; & Fratre quodam, dicto *Domino ab Heideck*; qui è Canonico Bambergensi Ordinem Theutonicorum fertur ingressus fuisse. Uterque, quò facilius raperet, vel nervos belli contra Polonos gerendi, Magistro Ordinis necessarios, prætexebat; vel minimè necessariam, imò superfluam, ac planè hypocriticam in Ecclesiis divinoque cultu pompam, abolendam clamitabat: re autem verâ Mammonæ uterque quàm impiissimè litabat. Postea quam verò immane illud avaritiæ barathrum, raptæ è civitatum, vicorumque Templis opes (quæ nihil aliud, quàm *aurum*, ut est in proverbiis, *Tholosanum* sunt) explere nequaquam possent, Monasteriis expilandis, Monachisque dissipandis manus admotæ sunt.

(a) *pag.* 705.

tæ ſunt. Ut enim loco citato hiſtoria proſequitur, *videns Frater Heideck, fruſtra ſe cum oppidis expoſtulare, aggreſſus eſt Gerdavienſe, Velavienſe, Tilſenſe, Heiligenbeilenſe, & Patollenſe Monaſteria; &, quæ in eis reperit, ciſtis incluſit: ordinavitq́; in ſingulis Monaſteriis tres ſeniores Monachos, qui manerent; omnibus aliis, pro mundi repletione, expulſis; &, ut tres illi Monachi ſibi unum calicem ſtanneum fieri curarent, ad explendam ſuam hypocriſim: nec quempiam alium reciperent, in ordinem; nevè multùm divagarentur; ſpem ſuam projicerent in* DEUM *qui eos eliberaturus eſſet.* Hunc igitur miſerandum in modum, cùm, in diriſſima illa hæreſeon eluvione, Monaſteria, Templa, aliæq́ue ſacræ Ædes, vel funditus exſcinderentur, vel expilarentur; quid mirum ſi Linda Mariana ejusque ſacellum eidem fuerit obnoxium tempeſtati? Jam alias (a) abunde ſpectavimus, Prædicantibus, & Prædicantum filiis, illam DEIPARÆ Ædem, omni temporum momento, ſalem ſudemq́ue in oculis fuiſſe: illi proinde, homines ſcilicet religioſiſſimi, parcerent, qui cæteris, infra illius famam venerationemq́ue longè poſitis, minimè potuerunt parcere? Ego verò minimè dubitem, quemadmodum Catholicorum & omnium piorum oculi, ad Lindenſem Deiparæ Ædem, præ omnibus ſacris in Pruſſia locis, maximè ſemper fuerunt intenti; ita illos ſectariorum, *obliqua tuentes hirquos*, nuſquam prius, quàm ad eandem reſpexiſſe; & ſimul, atque reſpexerant, duces oculos ponè manus ſacrilegas fuiſſe ſecutas. Admotæ igitur facinoroſiſſimorum hominum manus, & ſubrutâ aut excisâ Tiliâ Marianâ, propè ipſa ſacelli fundamenta ſedibus ſuis emota ſunt.

(a) *lib. I. cap. 3.*

CAPUT

CAPUT V.

Sacelli Deiparæ Lindenſis excidium, non ſine ingenti piorum ſtupore ac dolore perpetratum, adjunctarum ſacello ædium ruinam ſecum traxit.

QUæ locum, apud Lindam Marianam, ſacrum reddebant, quæque loco, venerationem, & ſingularem adaugebant cultum, erant, uti alias diximus, Tilia, & admiranda miraculisque inclyta, ſuper Tiliam Deiparæ Imago; atque circumdatum utrique, è ſolido muro, ſacellum. Hæc univerſa, per illâm hæreſeon hæreticorumque eluvionem, ſimul vaſtata atque exciſa ſunt. Et quidem ſacelli ipſius ruinam, rudera, quæ integrum propè ſeculum in oculos ſpectantium incurrebant, palàm loquebantur. Tametſi enim toto illo tempore, quod ab Anno circiter M.DXX. aut M.DXXII. ad præſentis ſeculi Annum XVIII. excurrit, gratiæ ſanitatum aliaque DEI ac Deiparæ beneficia, nunquam ab eo loco fuerunt diſcreta; locus tamen intuentibus nihil aliud, niſi aggeſtum ruderum acervum, & quoddam quaſi, ſacratiſſimæ illius Ædis, cadaver videbatur exhibere. Sunt hodie quoque plurimi, totâ Pruſſiâ ſuperſtites, qui ſuis ea rudera oculis olim ſpectabant, & egregium illud, è ruderibus aggeſtum, hæreticæ ſacrilegæque barbariei trophæum, cùm olim ſemper execrabantur, tum modò quoque deteſtarentur; niſi gaudium, quod ex reſtaurato nuper ſacello, creſcenteque indies ſacelli ornatu juxta ac religione, capiunt ſingulare, præteriti memoriam doloris penitus abſtergeret. Cæterùm, quem putemus ſenſum fuiſſe, illo ipſo tempore, quo excidium

illud patratum est, in omnium piorum, non modò per Prussiam, verùm & per dissitas regiones, animis? Quanta Asiæ totius consternatione ac stupore, Dianæ Ephesiæ fanum, incendiarii cujusdam flammis subrutum fuerit, vel è sacris literis (a) discimus. Si enim, quando nonnisi per aliquam suspicionis nubem, à Demetrio argentario, ejusque sociennis obje-ctam, aliquod Dianæ, vel ejus Templo periculum imminere videbatur, non modò Demetrius cum suis (b) sed & omnium Ephesiorum, imò & Asianorum cæterorum, Ephesi tunc præsentium, ut sacra loquitur historia, *Vox facta una est omnium, quasi per duas horas clamantium, magna Diana Ephesiorum*: quidni & pii omnes, ad sacelli, & Lindæ Marianæ (quæ non jam profanæ gentilium, sed, ut eam loco citato Cornelius appellat, *vera, & veraci Christianorum Dianæ*, sacra erat) tam immane & sacrilegum Excidium ingemuerint, animisque immensum fuerint consternati? Licet enim non eâ, quâ Templum Ephesium fuerit magnificentiâ, ut laboris & sumptuum impensorum causâ, inter septem mundi veteris miracula censeri posset; Dei tamen, & Deiparæ beneficentiâ, &c, quæ hinc manabant, prodigiis ac miraculis, tum illud, tum reliqua veterum miracula, immenso anteibat intervallo. Quod si Ephesinum illud ducentis, Plinio (c) teste; aut potius, ut idem alibi docet, quadringentis viginti annis, ut miraculi nomen sortiretur, ædificatum est; Lindensis profectò Ædes plus quadringentis annis, tot miracula edidit, ut non tam saxis aut lapidibus, quàm meris videretur niti & constare

(a) *Act.19.* (b) *v.28.* (c) *lib.36. cap.14.*

stare miraculis. Eat nunc impudens Prædicans Mislenta,& Heroa,nescio quem,à facinoribus, Principe Christiano nimirum dignis, *super athera tollat*; quod cùm *totale excidium*(ut ille (a) multis garrit)*Religionis Romano-Catholica ex Ducatu promovendo*, inter cætera *Indulgentias Papales, Processiones, Peregrinationes ad loca sanctis ac Divis consecranea, proscripserit, inhibuerit, & prorsus exterminaverit.* Addat insuper,*commemoratione dignum occurrere, de destructione Fani ad Lindam exstructi; ad quod peregrinationes, indulgentiarum impetrandarum gratiâ, ab undequaque hominibus illuc confluentibus, institui solebant.* Hæc,inquam,atque id genus alia,de Prædicanticæ furfuribus eloquentiæ, in Heroa illum spargat Mislenta; ego tamen neque nunc adducor, neq; deinceps, ut loco suo constabit,adduci potero, ut in hominis transeam sententiam; hoc est,ut cum Prædicante, tantam heroi illi notam inuram. Quis enim, aut tam humilis illum animi, aut tam projectæ mentis, aut denique tam digneris à serenissima stirpe sua,tum spiritus,tum sanguinis, fuisse sibi persuadeat; ut non putarit vel equilia, vel haras & stabula alia, suppetere aliunde sibi posse, nisi è dirutis subversisque Templis ad ea erigenda,lateres,& saxa, aliamque materiem sacrilegè usurparet? Id enim fecit is,quicunque tandem sacelli & Lindæ Marianæ infelicissimus sacerrimusque excidii author fuit. Audi Claritium (b) *Tiliam, sacratissima Virginis Matris incolatu venerando pranobilem, nefariorum furor stirpitus excidit. Lateres Oratorii, ut & trabes, ac ligna domorum illi adjunctarum, qua eandem demolitionis cla-*

 dem

(a) p.d.4. (b) pag.A.6.

dem subierant, Rastemburgum avecta, & in substructionem stabulorum Arcis conversa; reliqua avectione indigna, permissa ignibus, in favillam redacta sunt. Hæccine ille Heros? hæc, inquam, ille, non modò designare opere, verùm & animo potuit concipere? ille non profanarum duntaxat ædium, sacello adjunctarum (si quid tamen profanum apud Lindam fuisse dici potest) Trabes & ligna, verùm & ipsius Oratorii lateres, ad privatos usus, & quid privatos dico? ad profanissimos, quin & sordidissimos, non hominum sed belluarum usus, ad stabula, ad mandras, vel etjam haras verterit? ille pro insitâ animo rabie, quæ asportare, & in profanissimos etjam usus, è Lindæ materie convertere non potuit, ignibus permiserit, & in favillas redegerit? Non hæc indoles Heroem; non animum, non sanguinem ingenuum, ne dicam generosum aut nobilem, refert. Opus ipsum, probat authorem non alium fuisse, quàm Castorem; illius utique, qui Regiomonti Templum Spiritus Sancti in macellum vertit, Pollucis gemellum. Uterque ejusdem Ledæ sinu satus; uterque ovo prognatus eodem; proinde uterque non hominem, sed Jovem refert parentem. Valuit enim hic illud Poëtæ:

Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem-Cæstibus.

Hic cæstibus ad lanionum proludebat macella; ille equis, ad palatia militabat equisonum: inde uterque non heroum, sed aut lanionum, aut agasonum, aut, si fortè id malint, Prædicantum sanguis.

CAPUT

CAPUT VI.

Cum ſacello, etjam Tilia Mariana exciſa, non tam religioni ipſius loci, quàm Catholicæ in Pruſſia Eccleſiæ, imminentem portendere viſa calamitatem.

EXciſo dictum in modum ſacello, non alia ipſam Tiliam, quæ in medio ſacelli olim ſita, tectumque ſacelli ramis & frondibus, uti diximus, ſupergreſſa, perenni foliorum frondiumque vigore, & quadam quaſi umbræ majeſtate, tecti vicem ſacello præſtabat, excepit fortuna. Nam & Tiliæ ferales impiorum manus ita ſunt admotæ, ut vel ſtirpitus evulſa, vel ad ipſas radices fuerit præciſa. Monſtratur etjamnum in medio ſacelli locus, quo illa (ut conſtantiſſima eſt omnium fama) ſtetiſſe ac viguiſſe olim fertur: utrum verò eodem in loco, vel ipſæ radices fuerint relictæ, mortalium nemo monſtrarit. Quanquam autem ipſæ quoque Tiliæ illius radices exciſæ tum fuiſſent, Marianæ tamen Lindæ radices, quibus illa divinitus nitebatur, & nunc quoque nititur, nunquam aut exſcindi, aut evelli, aut etjam loco moveri potuerunt. Neque enim radices iſtæ, humo magis vel arenæ, quàm cælo infixæ, ſubductam oculis corporum, ſubducere oculis animorum Tiliam potuerunt. Itaque non haurit illa quidem amplius, neque in truncum, vel ramos derivat, hauſtum de terræ venis humorem; at haurit de cælo ſuccum, & largè, omnibus partitur mortalibus uberrimos gratiæ divinæ rivos: non viret illa quidem jam priſtinâ florum aut foliorum frondiumve majeſtate & gloriâ; at viret nihilominus ac viget, divinæ fructibus beneficentiæ & largi-

ratis;non tegit frondibus aut ramis eductos in altum è laterculo parietes, at protegit cælestis gratiæ umbrâ populos undique adductos: non præbet apibus dulcem ad mellificia rorem, at præbet hominibus, largum ad bene agendum, beateque vivendum, divinorum auxiliorum imbrem. Quæ profectò, si quis apud se reputaverit, Tiliam Marianam, symbolum quoddam aut hieroglyphicum immortalitatis reputare poterit. Sicut enim *Arbor quævis*, juxta S. Augustinum, de verbis Apostoli (a) *speciem exprimit Resurrectionis; quia cùm hiemis tempore, spolietur pomis, nudetur foliis; adveniente tamen æstate, turget in gemmis, ornatur in floribus; vestitur foliis, pomis gravatur*: ita Tilia Mariana, quæ etjam radicitus evulsa, nunquam aut fructibus, aut foliis & frondibus, longè, ut vidimus, divinioribus, spoliari potuit, Immortalitatis nobis esse poterit symbolum. Ne tamen aut furori, aut potius conatibus impiorum, nihil omnino videamur tribuisse, concedamus ac fateamur Tiliam Arborem, non modò succisam ab iis, verùm & stirpitus revulsam fuisse; dummodo & illi, & cæteri omnes minimè diffiteantur, illud Tiliæ excidium, ejus (quod Catholicæ in Prussia Ecclesiæ ad tempus imminebat) excidii, seu potius calamitatis, umbram quandam fuisse; non secus, atque olim Ecclesiæ Africanæ calamitas, quæ per Vandalos, eorumque Regem Hunnericum, Arrianâ peste infectum, brevi ventura erat, per subversam Arborem divinitus fuit adumbrata. Nam, ut refert Victor Uticensis histor. Vandal. lib. 1. *Vidit venerabilis Paulus Episcopus, Arborem, usque ad cælos ramis floren-*

(a) *serm.* 34.

florentibus extensam; quæ etiam dilatatione suâ, omnem penè Africam opacabat. Et cùm omnes eius magnitudine & speciositate gauderent; ecce subitò venit Asinus violentus; qui defricans cervicem suam, super robur radicum eius, impulsu suo, cum ingenti sonitu, illam mirabilem Arborem elisit ad terram. Quod si Hunnericus Rex, fortasse quia ob fœdissimam Arrianorum hæresin, ab illa generosa filiorum Dei stirpe degenerarat, per Asinum fuit adumbratus; quidni is quoque, qui non minus degenere Lutheri spiritu actus, Tiliam Marianam, illam, inquam, *Arborem usque ad cælos ramis extensam, & dilatatione suâ omnem Prußiam opacantem*, subruit, possit, imò debeat Asinus vocari? præsertim, cùm etjam Darius Rex, apud Isai. 21.7. cum suis Medis, exprimatur per Camelum; & Cyrus cum suis Persis per Asinum; vel certe per Semiasinum sive Mulum; uti in suo Enthusiasmo (teste Eusebio (*a*) de Præparat.) Nabuchodonosor Rex eum vidit, ac suis Chaldæis hunc in modum prædixit; *Veniet Persa Semiasinus, qui nobis iugum servitutis imponet.* Adhæc, si Plato, teste Æliano (*b*) ob ingratitudinem, *Aristotelem* vocabat *Mulum*; eò quòd quemadmodum Mulus lacte materno saturatus, matrem calcibus petit; ita Aristoteles, optimis à Platone disciplinis atque artibus quasi suffartus, scholam contra Platonem aperuit Peripateticorum; in qua illius doctrinam atque placita oppugnavit: quidni iste, quicunque tandem sive è Theutonico, sive quocunque tandem alio Ordine fuerit, Ecclesiæ Catholicæ lacte à teneris nutritus; adeoque ipsius Deiparæ, quæ totius Or-

(a) *lib.9.cap.ult.* (b) *lib.4.*

dinis Theutonicorum singularis patrona, & quasi Mater fuit habita, beneficiis totâ retro vitâ saturatus, tum in Ecclesiam Catholicam, quasi calce arietavit; tum in ipsam Virginem Deiparam, mortalium ingratissimus, manum & arma, in Mariana ipsius Linda strinxit, sive Mulus, sive Semiasinus audiat? sed hac super re, luculentius postmodum erit agendum; nunc de Tilia Mariana, quod de Rege Chaldæorum (in figura divinitus apud Danielem (*a*) exhibita) dictum est, haud injuriâ usurpemus; præsertim, si eam, quod jam vidimus, & in medio terræ, quodammodo sitam, & novo ac perenni radicum germine, Immortalem non negemus. *Ecce Arbor, in medio terræ, & altitudo eius nimia! magna Arbor, & fortis; & proceritas eius, contingens cælum; aspectus illius, usque ad terminos universæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca universorum in ea, subter eam habitabant animalia & bestiæ; & in ramis eius conversabantur volucres cæli, & ex ea vescebatur omnis caro.* Si enim, quod Cardanus (*b*) & Pererius (*c*) memorant, Coccus Arbor Indica, plurimarum rerum humano generi necessarium supplet usum (nam & colorem coccineum, aquam, navigia, funes, vela, malos, clavos ac remos; & insuper butyrum, oleum, acetum, saccharum, ex ea confici posse constat) quidni ad plures longè usus, Tilia Mariana, uti antea quoque vidimus, divinitus commedari mortalibus, & Arbori à Rege Chaldæo visæ, comparari queat? Quod si porrò, divinâ providentiâ sapientissimè sanctissimeque ita permittente, *vigil & sanctus*

(a) *Dan.* 4. 7. (b) *de Variet. lib. 7. cap. 33.* (c) *ad cap. 6. Genes.*

ctus de cælo descendit, & clamavit fortiter; & sic ait, succidite Arborem, & præcidite ramos eius, excutite folia eius: quod quidem per illud Tiliæ & sacelli excidium abunde factum fuit; nihilo tamen minus, de eadem Tilia & sacello, ab eadem providentia, benignitate, clementiaque divinâ, id quod versu 12. sequitur, decretum sancitumque fuit, *veruntamen germen radicum eius in terra sinite.* Quod quidem, & toto illo excidii tempore verissimum fuit, & nunc pariter est: quia quoad Linda Mariana illas miraculorum divinorum, & sanitatum curationumque gratias, quas stante Tiliâ habuit, etjam succisâ postmodum Tiliâ, retinuit, & adhuc retinet; *germen radicum*, non modò in terra relictum, verùm & in cælo, ut diximus, fixum semper habuit, & adhuc habet. Vnde non injuriâ, tum de Imagine Deiparæ Lindensis, de qua cap. seq. tum etjam de ipsa Tilia Mariana suo modo usurpari potest, quod de Diva Aspricollensi (a) scriptum Lipsius reliquit. *Sed evenit, & candidè fatendum est, ut dicta Imago illa, sive statua perierit; incertum quâ vi, aut casu; nisi quod suspicio prædones culpat, in iis lustris aßiduos per hæc bella, non solùm crebros. Ea amißio incidit circa Annum* M. D L X X X. *ut aiunt, & conspici ibi Diva desiit, sed non coli. Veniebant enim nihilo segnius ad locum, loculumque vacuum: & opem ac solatium etiam inveniebant. Quis miretur, aut culpet? Persæ, Regis sui sellam venerati sunt, quia Maiestas illa insedisset, & attactu velut sacrasset: cur non liceat piis, loca Numini electa, & consecrata? nec tamen Quercum illam (nemo censeat) ob ipsam; sed in ea statuam, & in statua Divam, in hac* DEUM *venerati sunt, & adora-*

(a) *cap. 4.*

adorarunt. Nec in statua sanè propriè vis aut virtus; quod res hîc docuit eâ amissâ, & mox mutatâ.

CAPUT VII.

Novorum in Prussia Iconoclastarum furor in sacras Imagines; &, quid ab iisdem B. V. Lindensis Imago experta.

NEmo unquam fuit, qui in DEI, DEIPARÆ, aliorumvé sanctorum Imagines, manum calamumvé strinxerit quin idem vel gentili barbarie fuerit efferatus; vel Judaicâ, Turcicâ, Magicavé impietate pollutus; vel aliorum sordibus vitiorum inquinatissimus; ut vel hinc censere, atque æstimare facilè cuivis liceat, de eorum Iconomachorum atque Iconoclastarum vitâ & moribus, qui uti aliorum sanctorum Imaginibus, ita & B. V. Lindensis admirabili Iconi, violentas juxta ac sacrilegas manus intulêre. Primi in VII. Synodo Act. v. Iconomachorum nomen meriti sunt Judæi; sed Judæi erant; è quorum tribu tempore Justini junioris, Samaritani quidam Ecclesiam alicubi invaserunt, & in Christi cælitumque Imagines ferocissimè grassati sunt; uti ex Epistola Simeonis Eremitæ, in eadem Synodo, patet. Sub Annum Domini DC. Mahometes in Alcorano cap. 15. & 17. Imagines omnes sustulit; sed quid potuit à primo Turcicæ barbariei parente expectari aliud? Paulò antè sub Zenone Imperatore fuit Xenaias, quem Nicephorus (a) & Cedrenus in Compendio, Iconomachorum Principem appellant: sed *Xenaias*, ut Bellarminus Tomo 2. de Reliq Sanct. (b) inquit, *fuit homo Persa, & Barbarus; imò & servus fugitivus: & licet*

(a) lib. 16. cap. 17. (b) lib. 2. cap. 6.

licet non esset baptizatus, simulans tamen se Christianum, irrepsit ad Episcopatum. Inter Christianos Imperatores, primus Leo Isaurus bellum Imaginibus intulit, unde & Iconomachi nomen vulgo est sortitus: sed Leo iste, Cedreno, Zonara, & Paulo Diacono, testibus Judæorum in ea causa insaniam, præ S. Gregorii Papæ, & S. Germani sanctissimi Constantinopoleos Patriarchæ, præque duodecim sapientum (quos cum Magistro Oecumenico eorundem præposito, instructissimaque Bibliothecâ, intra domum inclusos, combussit vivos) denique & præ totius Ecclesiæ Christianæ doctrinâ, sequi maluit. Leonem pari passu Constantinus filius secutus est, mali corui malum ovum: sed is non modò Copronymus, verùm & Nestorianus, & Magus fuit: &, sicut lustrales Baptismi aquas, dum tingeretur, stercore suo inquinavit; ita Ecclesiam Orientalem impiis Nestorii & Iconoclastarum furoribus plurimùm turbavit. Non longo post intervallo, Leo Armenus, Michaël Balbus, & Theophilus Imperatores, eandem Iconomachorum insanierunt insaniam; sed, ut priorum duorum vitia taceantur, Theophilus Judaicâ & Necromanticâ impietate fuit apud omnes infamis. Omnibus his, in eadem scilicet iniquitatis palæstrâ, prælusit Julianus Imperator; qui Imaginem in Novo Testamento, ferè omnium primam (quam Christo Servatori Sospitatorique suo, mulier hæmorrhoissa (*a*) à sanguinis fluxu curata, Paneade (quæ postmodum Cæsaræa Philippi dicta fuit gratissimi animi ergo posuerat) testi-

(a) *Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8.*

testibus Eusebio (a) & Sozomeno (b) demolitur, væcordissimâ impudentiâ, suam, ejus loco, effigiem substituit. Sed Julianus Imp. Apostata fuit; &, quemadmodum cætera Christianæ fidei capita, ipsumque adeo Christum Dominum, ita & Christi, sanctorumque Imagines infamis parabata oppugnavit; dignus, qui primum in imagine illâ suâ, deinde verò etjam in semetipso fulmen de cælo expertus, communi hominum sepulturâ privaretur; quippe ut Nazianzenus orat. in S. Athanasium memorat, cadaver à terra sponte aperta fuit absorptum. Tantâ veterum Iconoclastarum sive impietate sive insaniâ, nihilo fuit recentiorum levior, non modò Andreæ Carolstadii (qui, vel Luthero ipso improbante, Iconomachiam primus Vitebergæ, Anno M DXXII. instituit) verùm & eorum, qui in ista Iconomachorum arena primi desudarunt. Primus in Prussia deploratissimæ sectæ incentor, fuit Paulus Speratus, qui (ut Joannes Leo (c) cum Simone Grunau asserit, quod neque Mislenta (d) neque Hennebergerus (e) diffiteri possunt) à Luthero in Prussiam missus, Anno Domini M.DXXIV. pueros & plebem in sacras Divorum Imagines, pro concione armavit. Ad istam desperatissimi hominis actionem, plus quàm Verrinam, quotquot aut de populi fece, aut de puerorum ludo aderant, tertiâ post Dominicam, ut illi ajunt, *Invocavit*, sive primam Quadragesimæ, feriâ, Templum Cathedrale irrumpunt; Imagines atque statuas invadunt, pleraque sedibus deturbant suis: neque parietes duntaxat, verùm & Aras

(a) *lib. 7. hist. c. 14.* (b) *lib. 5. c. 21.* (c) *lib. 7.* (d) *pag. d. 3.* (e) *pag. 213.*

& Aras ſpoliant; ipſasque adeo de Altaribus tabulas, in quibus Chriſti Domini & Divorum pictæ effigies erant, revellunt. Quid deinceps iis factum ſit Imaginibus Regiomonti, incertum eſt, quia nemo rem literis exactè, ut video, prodidit. Proclivè tamen eſt arbitrari, haud aliter, quam vel *Riſemburgi*, vel *Salfeldiæ*, in Pomeſanienſi Diœceſi; vel aliis in Ducatu locis, fuiſſe cultos. Qua de re, præſtat Simonem Grunau apud Joannem Leonem (*a*) ita ſcribentem referre. *Anno eodem* 1524. *in nundinis Riſenbergenſibus, in quibus omnis generis homines confluxerant, Lutherani ſuas vires, & quid poſſent in Imagines B. Virginis aliorumque ſanctorum, palàm oſtenderunt. Nam eis domum comportatis, propinabant Scyphos, & ut reſponderent bibendo, inſtabant. Quod cùm non facerent, ſuper capita Imaginum liquorem fundebant, additis verbis probrorum plenis, quæ ne Ethnicus quidem excogitaſſet. Cùm verò ſolvendæ compotationis tempus adveniſſet, etiam ab Imaginibus eo nomine, pecuniæ repetitis vicibus petebantur. Earum ergo nomine, aliquis, qui ſolveret, ſolicitabatur, ita, ut ſi ſolviſſet pecunias, domum Imagines auferre poſſet. Reperiebantur homines agreſtes, qui ſolverent, & Imagines tollerent. Aliæ, pro quibus non ſolvebatur, virgis aut etiam gladiis cædebantur, ac cum improperio pungebantur, ac denique exurebantur. Cùm de his Epiſcopo relatum eſſet, laudavit, recteq; factum dixit; neque ſecus ab ſe fuiſſe inſtructos.* Atque hunc in modum, plus quàm barbarâ in ſacras Imagines, Iconoclaſtarum noſtrorum inſania, aut potius furore, ſævitum eſt Riſemburgi; quæ civitas *Prabuta* Polonis dicitur. Quid *Salfeldiæ*? quæ ejuſdem quoque

Epiſco-

(a) *pag.* 715.

Episcopi Pomesaniensis oppidum fuit? Audiendus est idem ipse Grunau loco proximè citato. *Hoc ipso anno, 1524 in autumna, Parochus Salfeldensis, iuxta tenorem sui Evangelii, Virginem sibi desponsavit. Et, ut longè lateq́ dimanaret fama, conatusq́ iste Evangelicus aliis sacerdotibus exemplo esset, grande convivium instruxit, majore convivarum invitato numero. Habebatur ibidem Monasterium Bernardinorum eleganter ædificatum; in eo ille nuptias suas peragere voluit. Et, ne quid molestiarum inde pateretur, à fratre Episcopi Risenburgensis, cuius fidei civitas concredita fuit, ut inde Monachi quasi hypocritæ Antichristi, expellerentur, obtinuit. Monachi verò ita expulsi, rusticis operam suam locare cogebantur. Peragebatur itaque convivium in Monasterio, coquebanturq́ optima quæq́ fercula, foco è siccis lignis, de Imaginibus & tabulis sanctorum, pulpitorum & sedilium extructo.* Quis vel fando usquam talia audiit? vel extrema quæque metuendo, sperare etjam in media barbaria potuit?

Cæterum, quandoquidem tanta alibi procella, furor Iconoclastarum in sacras Divorum Imagines detonuit, quid putemus Lindæ, tum in cæteras, quæ aderant, tum verò potissimum in admirandam illam Deiparæ, super Tiliam repertam Imaginem, à tam immani, & plus quàm barbara feritate patratum? Quantum illi ipsi, aut insaniæ, aut rabiei hîc effuderunt, qui alibi vix tantillum continere cohibereque eandem potuerint? Quò enim illa Lindensis Deiparæ effigies, omnibus, quæ in Prussia usquam erant, & beneficiorum meritis, & miraculorum gloria, & populorum religione, cultuque illustrior erat; tantò magis in eam sacrilega illa Iconomachorum rabies arde-

ardebat. Poſteaquam igitur, & ſacellum, & ſacra Tilia exciſa ſunt, ad illam ipſam Imaginem DEIPARÆ, è Tilia jam ante proturbatam, verſæ ſunt impiiſſimorum manus. Quo mihi loco, multò juſtiùs quàm olim Romano Oratori Actione 2. (a) in Verrem licuerit de erepto, *Segeſtania* in Sicilia civitati, Dianæ ſimulachro contra noſtros Verres expoſtulare. *Fuerit enim ſanè*, ut ille ait, *illud ex ære ſimulachrum, tum ſummâ atque antiquiſſimâ præditum religione; tum ſingulari opere artificioq́ue perfectum*; at nonniſi Dianæ, fabuloſæ nimirum Deæ, ſimulachrum erat: Lindenſis verò Effigies, majore etjam atque longè antiquiore præditum religione, veræ & Chriſtianæ, ut Cornelium aliâs docentem audivimus, Dianæ, hoc eſt magnæ DEI Matris ſimulachrum, non humano, ſed potiùs divino opere artificioq́ue perfectum erat. Fuerit illud, eâ apud Segeſtanos religione, ut Segeſtæ *nemo, neque liber, neq; ſervus; neque civis, neque peregrinus fuerit repertus, qui illud ſignum auderet attingere; barbarosq́ue idcirco Lylybæo advocatos operarios, qui, omnium ignari, ſuſtulerunt*: quis non obſtupeſcat, tantam in Pruſſia repertam fuiſſe hominum barbariem, ut ſcientes ac volentes (ſi tamen ſcire ac velle poſſunt dici, qui furore atque rabie hæreticâ agitantur) non modò manus admoverint, ſed inſuper plurimum furori ſuo indulſerint.

Redactâ enim dictum in modum, Deiparæ in ſuam poteſtatem Imagine, non magnâ facinoroſiſſimis mortalibus amentiſſimisq́ue, deliberatione opus erat, quo tandem pacto eam peſſundarent, cùm nihil

(a) *lib. 4.*

aliud manu, linguâ, animisque agitarent, quàm ut eam quocunque tandem modo perditum irent. Et quid eam aut ferro discindere ac discerpere, aut ignibus ustulare pararent, quibus geminus in proximo lacus, quo eam mergerent, quasi ultro se offerebat? Et quamvis, præ Denavio, multo esset minor atque angustior Virbellus; ad hunc tamen, quia lutulentior, &, ad mergendam quàm altissimè Imaginem, magis idoneus, sacrosanctam asportârunt Iconem; &, ne quando aut reperiri, aut ex aquis posset erui, quà altiores stagnabant aquæ, eo Iconem eminus de longinquo jactatam mergunt. Sed nimirum, eadem erat illa Icon, quæ olim Rastemburgum iterum atque iterum delata, remeare ad suam sedem toties potuit; potuit quòcirca & nunc, iterum atque iterum, quoad supremo placitum Numini, de aquis emergere; & suum, licèt in Tilia, nulla ampliùs sedes esset, ad Lindam pro more locum repetere. Neque aliter placitum fuit Numini. Voluit quippe majore aliquantùm gloria, sacram Matris suæ Iconem decorare. Nam aquis injecta mergi nequaquam potuit: quoque magis infra aquas impiissimorum jactabatur manibus, eò emergebat atque eminebat magis, conatumque omnem Iconomachorum eludebat. Quid ergo agerent? si æquè accensus igne focus juxta adfuisset, atque illi furore atque insaniâ ardebant succensi, Imaginem haud dubiè foco flammisque exurendam injecissent. Occurrit interim, ut in palustri loco solet, occurrit, inquam, lama sive lacuna non exigua, luto & sordibus horrida: in ea scrobem, aliquot pedes egesta, ut credi par est, terra, altiorem faciunt, & sa-

& ſacram Iconem, intra ſcrobem quam altiſſimè potuit, merſam atque ſepultam, terra, cæno, ſordibusque deſuper aggeſtis obruunt magis, quàm operiunt. Et jam victores, nihil niſi triumphum apud ſe agitabant. At ſacroſanctæ Deiparæ Icon, nullâ vi, aut ope humanâ, è cænoſa illa lama, & ſcrobe quantumvis profunda, ſordibusque latè aggeſtis, facilè evaſit; & ad priſtinum Tiliæ ſuæ locum, qui erat acervus è ruderibus ſacelli everſi aggeſtus, ſe recepit; multaq; circumfuſam luce, ac ſplendore, ſeſe iterum ſpectandam obtulit univerſis. Attoniti eo ſpectaculo pii juxta ac impii omnes potiſſimùm verò immaniſſimi illi Iconoclaſtæ: qui demum ſtupore in iram rabiemque iterum verſo, ſacrilegas iterum manus expediunt, ſacram Iconem invadunt, & è ſede illa revulſam, incertum, quo tandem aut loco aut modo planè peſſundant. Creditum fuit quibusdam, vel flammis injectam fuiſſe, & in cineres verſam; vel in partes minutim diſſectam, aliquo loco abolitam. Neque tamen deſunt, qui ſingulari DEI providentiâ adhuc ſervatam alicubi cenſeant; ſuisque temporibus, cùm ſcilicet placitum fuerit Divinæ Majeſtati, revelandam, & tum ſolatio piorum, tum Eccleſiæ Catholicæ ornamento, tum denique novo iterum Pruſſiæ ſubſidio divinitus redhibendam ſperent. Tametſi enim locus ipſe, quo ſacra olim Imago viguit, illa omnia, quæ præſente olim Imagine præſtabat, etjamnũ præſtet; nullum tamen eſt dubiũ, quin, ut cætera omnia ex æquo adſint, gaudium tamen & ſolatium piorum, ex ipſo præſentis Imaginis conſpectu, longè futurum ſit cumulatius. Neque inſolens aut novum eſt, ſive ſacra

Divorum Lipsana, sive res alias sacras, etjam longo tempore occultas, divinitus tandem revelari; ut nunc *SS. septem dormientium*, vel sanctorum Stephani, Gamalielis aliorumque exempla mittamus, sacrosanctæ Crucis Dominicæ Inventio, quam sancta Ecclesia singulari quotannis festo prosequitur, eximiè docet. Neque de B. Virginis Imaginibus exempla desunt. Statua, quam B. Virgo Toleti, in Ara maxima positam, postquam S. Ildephonsum de se concionantem veste cælesti donavit (ut in Idea Atlantis Mariani pag. 93. memoratur) *abscedens est arctè complexa, irruentibus Mauris coli desiit: nam Imago in puteo absconsa latuit; dum, exactis Mauris, reducti Christiani viderent inusitatum splendorem puteo circumfusum eo tempore, quo Laudes canebantur. Quæsitâ & repertâ Imagine ab Episcopo, compertum simul est eam esse horam, quâ olim è cælo in cathedrale Templum descenderat.* Affine quoque est, quod eodem loco, de Imagine B. V. *de Mercede* dicta aliisque subditur. Qua de re cùm iterum paulò pòst sit agendum, nos interim cum Ecclesia Græca, ad Deiparam conversi, illud Menæorum, 30. Mart. usurpemus. *O intaminata semper Virgo, inimicissimi simul & execrandi nobis videntur, qui Tuæ, Filiique Tui formæ effigiem, detrectant adorare; propterea quod divinis majorum nostrorum decretis non obediunt.* (a)

CAPUT

(a) ἔχθιστοι ὤφθησαν ἡμῖν καὶ ἐπάρατοι ὁμοῦ, τῆς σῆς ἀειπάρθενε σοὶ προσκυνεῖν μὴ θέλοντες μορφῆς τὸ εἰκόνισμα καὶ τοῦ υἱοῦ σου. διότι οὐ πείθονται, τοῖς ἄνωθεν πατρικοῖς θείοις δόγμασιν.

CAPUT VIII.

De Excidii Lindensis, & tot tantorumque sacrilegiorum authore, qui etjam hominem videtur exuisse, inquiritur.

SI, quod proximè vidimus, Hunnericus Vandalorum Rex, in Visione divinitus facta, per Asinum fuit exhibitus; si Darius Medorum Rex per Camelum, Cyrus Persa per Mulum seu Semiasinum, eò quòd Regnum & Ecclesiam Dei vexarent, aut expilarent; denique si C. Verres ille Prædo Siciliæ, Oratori Romano, ob Dianæ simulachrum apud Segestanos, aliaque idola alibi direpta, non voce duntaxat ac nomine, verùm & reipsâ *Verres*, seu potius *Everriculum Siciliæ*, fuit appellatus; quo is tandem nomine erit appellandus, cujus manu, vel operâ atque imperio, non jam Dianæ aut alicujus idoli simulachrum, sed ipsa magnæ Dei Matris Imago attacta, direpta, ablata, & pessundata? Nunquid aut Verres, aut Mulus, aut Asinus erit habendus, quo duce & authore, Tilia Imaginis illius sedes, excisa; & ipsa denique Ædes tot populorum, seculorumque cultu religiosissima, est non violata duntaxat, verùm & funditus subruta? Hominem profectò non fuisse, illud evincit, quòd, in tot tantorumque facinorum, quæ hæreticus furor suggessit, feritate, ne tantillum quidem præ se tulerit humanitatis: ut, vel in illo, si quopiam alio, habeat locum, quod divinus vates (*a*) de Excidio vineæ, quæ Ecclesiam Dei significat, cecinit gemebundus; *Exterminavit eam Aper de silva; & singularis ferus depastus est eam*. Symmachus pro *singulari fero*, legit

(a) *Psalm. 79. 14.*

legit & vertit, *animalia solitudinis*. Verè enim sacrilega illa sceleratissimorum manus dici potuit, *animalia solitudinis*; quia non in urbibus modò, vel oppidis ac villis; verùm & in isto, quo sacellum Deiparæ Lindensis vigebat, deserto prorsum loco, nihil aliud nisi solitudinem & vastitatem reliquit; & non secus, atque Aper de silva, isque *singularis*, sive, ut Hesychius, Augustinus, aliique apud Corderium legunt, *solivagus exterminavit, atque depastus est omnia*. Nam, ut Theodorus ibidem ait, *valde destruit Vineam porcus, tametsi mansuetus ac communis fuerit: magis autem si silvestris sit, & ex iis, qui in montibus degunt. Quod si verò inter silvestres solivagus fuerit, adhuc gravius malum infert; non enim solum fructum attingit, sed plerumque etiam stirpes, ac plantas ipsas, devastat & exterminat*. Et non exterminavit sacrilegus iste Lindæ Marianæ bustuarius, stirpes quoque ac plantas ipsas; qui & sacellum funditus, & Tiliam stirpitus subruit; & ipsam Deiparæ insuper Effigiem omnino pessundedit? Nunquid idcirco & *singularis ferus*, & *Aper de silva*, proinde & Verres atque Everriculum, pietatis, religionis, quin & omnis humanitatis erit habendus? verùm retinuerit aliquid humanitatis, &, vel ad speciem, adhuc homo fuerit; quis tandem ille homo? unde genus? quod nomen? quæ patria? status, conditio? Equidem, si Prædicantum Annales consulamus, non dubitabit Mislenta ipsum Albertum Marchionem Brandeburgicum, primum in Prussia Ducem, tantorum authorem malorum proclamare sic enim de Alberto (a) Manualis scribit. *Quem locum, unà cum fano, in summo honore & cen-*

(a) pag. d 4.

& censu habuerat, olim tenebris Papatibus obrutus Princeps noster; adeò, ut pedester discalceatus, ac nudis pedibus, Regiomonto ad illam Tiliam, peregrinationem quodam tempore instituerit; eiusdem fanum, non modò diruit, ac solo æquavit, verùm etiam sub mulcta patibuli, peregrinationem subditis suis illuc interdixit. Atque hæc Prædicans, in honorem scilicet Principis sui: verùm ego, qui non Alberto duntaxat, verùm & omnibus Serenissimæ Domus Brandeburgicæ Principibus longè, quàm vel Prædicans ullus cogitando æstimare queat; generosiorem & sanguinem & indolem scio insitam; neque paulò antè induci potui, neque nunc, ut id facilè credam, inducat. Nunquam se, de Electorali Brandeburgensium Principum familia, ad tantam, tamque sacrilegam barbariem, immanitatem, quin & vilitatem quisquam demisit, quantò minus Albertus? Qui, quanquam illo, quem à Luthero hauserat, hæreseon toxico, multum religiosi vigorem animi enervârat, nunquam tamen, si naturam, & heroicæ prosapię sanguinem attendamus, à majorum suorum stirpe, ita fuit degener, ut eam sibi domuique suæ, qualem Prædicans inurit, ignominiæ, sacrilegiique notam affricaret. Et potuit generosus ille Alberti spiritus ac sanguis, cùm aliàs non raro, tum verò maximè Brunsbergæ, quam Anno M.DXX. præter omnium exspectationem improvisò occupârat, palàm spectari. Tantùm enim abest, ut sacris Imaginibus vim aliquam manumvé intulerit, ut etjam Templum, quo ad matutinas laudes, ipso Circumcisionis Dominicæ festo propè omnis populus confluxerat, modestè ingressus, præmissâ omnibus, potissimùm verò

Magiſtratui amicâ conſalutatione, pileum capiti ſuo detractum, Imaginique DEIPARÆ oblatum, reliquiſſe appenſum feratur. Satis igitur defenſus videtur contra Prædicantis Myslentæ calumniam Albertus Princeps: niſi fortè Miniſtrorum, quos gubernationi adhibebat, vitia, uti plerumque fit, ipſi aſtricentur Principi; cùm præſertim illud non minùs protritum, quàm verum ſemper fuerit; Per ſe nimirum facere eum, qui per alios facit. Qui primas Miniſtrorum partes apud Albertum initio, præſertim in urgenda inſtruendaque novæ illius fidiculæ causâ, à Joanne Behm in 1. Orat. ſeculari (a) recenſentur; fuerunt Georgius Polentz Sambienſis, & Eberhardus à Queir Pomeſanienſis Pſeudo-Epiſcopi. *Inter quos*, ut idem (b) ait, *tum præcipuus fuit Illuſtris Dominus, Dn. Fridericus ab Heideck Francus; qui Alberto Marchioni in Germania verſanti innotuit; quemque ſecum in Prußiam ſumpſit: ejusque conſiliis in multis uſus eſt.* Didici è Simone Grunau Albertum Principem, in conſtituendo obtinendoque Pruſſiæ Ducatu Friderici ab Heideck operâ potiſſimùm fuiſſe uſum; jam è Behmio diſco, etjam in promovenda Lutheri ſecta adhibitam ejus operam, ita ut ſub ejus nomine liber Theutonicâ linguâ impreſſus Anno M.DXXVI. Regiomonti prodierit, quo Valtherum à Plattenberg Magiſtrum cæteroſque in Livonia Ordinis Theutonici milites, ad eandem invitat ſectam. Utrum porrò hic ipſe, an quispiam alius, non tam Principis ſui, quàm ſuo nomine (quis enim neſcit Miniſtros Principum pleraque non pro illorum imperio, ſed pro libidine, vel avari-

(a) *pag.* B 1. (b) B 3.

avaritiâ suâ moliri?) sacrilegas juxta ac violentas Lindæ Marianæ admoverit manus, ego in præsentiarum nihil habeo memorare. Fama, & quidem ad hæc usque tempora admodum constans est, Præfectum Rastemburgensem fuisse: de quo præstat Cianitium (a) referentem, & simul illam, quæ apud Lindam Marianam gravissimè detonuit, tempestatem brevissimè perstringentem, audire. *Præfectus tum erat Rastemburgi, è præcipua nobilitate vir (nomen recepta passim fama constanter memorat) hunc graviter offendit, B. Mariæ Lindensis, apud pientiores Christi fideles, & vetustioris pietatis tenaciores, in pristina sua sanctitudinis existimatione perseverare. Excanduit itaque homo, jam à vera fide lævus, & ideo sævus; in* DEUM *impius, in Divam Matrem Virginem contumeliosus; in rabiemq; actus, manum conflat, advolat, invadit, diruit, vastat; totamque celebris ac religiosi Oratorii faciem, in miserabilem informium rudcrum Acervum redigit: admirandam illam B. M. V. Imaginem, ex Tiliæ ramis deturbat; in lacum Virbellum, qui proximus loco sacro adstagnat, abiicit, aquis immergit.* Tametsi igitur fama, etjamnum sacrilegi istius Verris nomen loquatur, à me tamen illud par est non prodi; non eâ tantùm causâ, quòd posterorum ac propinquorum honori consultum ex animo velim; verùm etjam quòd indignus sit homo ille, cujus nomen vel è calamo meo profluat; vel, si memoretur, etjam ora referentium polluat. Si enim eum, qui eadem, quâ Alexander Macedo natus est nocte, Ephesiæ Dianæ Templum succendit, indignum veteres censuerunt, cujus vel nomen posteritati proderetur, aut cujus-

(a) *pag. A 5.*

quam ore usurparetur; quidni indignissimum censeamus eum, qui non jam Dianæ fabulosæ, sed divinissimæ supremi Numinis parentis Ædem subruit, Imaginem, & Imagini destinatam à DEO sedem Tiliam pessundedit ac perdidit? si quis tamen Erostrati istius nomen magnopere nôsse desiderat, vicinorum Præfectorum nomina in Tabulariis excutiat: neque enim alius inter præfectos, qui Theutonicorum Commendatorum occupârunt locum, prior censeri potuit, nisi qui in tanto sacrilegii facinore primas tenuit.

CAPUT IX.

Excisâ Lindâ Marianâ, nequaquam excisa, quin potius aucta, & confirmata loci religio.

PErfrictæ omnino, aut nullius potius frontis, sint oportet omnes ii, qui singularem cùm alibi, tum etjam apud Lindam Marianam, populi Catholici pietatem ac Religionem, non verentur Idololatriam, illiberali sanè voce, aut potius immani, & plus quàm meretricia, prostitutaque insania, vocare. Si enim res ita haberet, excisâ Tiliâ, perditâ pessundataque Deiparæ Imagine, hoc est sublato, ut illi insanè vocant, idolo; everso olim ac solo æquato fano; quid tandem esse reliqui potuit, quod aut Idololatras Lindam evocare, aut coli ab iisdem Lindæ posset? Erubescite tandem, si potestis, ô miseri; atque vel ex religiosissima hac apud Lindam pietate Catholicorum, aliquando discite; quàm & vos naviter sitis impudentes, ac mendaces; & Catholici, etjám in Deiparæ Divorumque cultu piissimè prudentes, ac verissimè

religio-

religiosi. Quemadmodum enim Tilia ſucciſa, Imagine ſublata, everſoque ſacello, nihil aliud, niſi ſupremum Numen, colunt, venerantur, & adorant; ita, cùm illa ſalva eſſent omnia, nihil in iis, niſi idem Numen adorabant, venerabantur, & colebant; adeoque nunc quoque in Deipara, & Cælitibus, Deiparævé aut Cælitum, ſignis, ædibus, Imaginibus, aut ſacris locis & Lipſanis, nihil niſi *gloriosum in Sanctis* DEUM, adorant & colunt. Quòd porrò hoc, vel alio loco, id majore pietatis ſenſu agant; aut potius, quòd DEUS OPT. MAX. hoc potius loco quàm alio cultores ſuos exaudiat, gratiaque & beneficiis ſuis cumulet, poterant jam ex citato alibi S. Auguſtino (ſi vellent, ut aliquando ſaperent) erudiri. Quandoquidem autem hoc, quo Tilia ſtetit, & qui nunc quoque à Tilia nomen habet, loco, DEUS ſeſe mortalibus eximiè propitium, ac largiſſimè munificum ſemper exhibuit, & in horas exhibet; mirum non eſt, ſi & olim tanta ad eum frequentia atque multitudine, populi ſemper undique confluxerint, & nunc inſuper confluant. Videtur enim quaſi certamen quoddam, cum impietate atque immanitate hæretica, inſtituiſſe eo loci benigniſſimus DEUS. Hæretici quidem, non ſecus ac ille, à quo hæreſeos toxicum hauſerunt, tartareus ſerpens, calcaneo Virginis inſidiando, honorem cultumque ejus obterere nititur; at benignitas beneficentiaque divina, non modò ſartam tectamque eo loco Deiparam conſervat; verùm etjam per ipſos quoque adverſariorum conatus, magis ac magis promovet. Hæretici, ut Deiparæ cultum, locique ipſius religionem extirpent, ſacellum & Tiliam funditus

excſcin-

excindunt, Imaginemque Deiparæ dissipant; at è diverso bonus Deus, Imaginis loco, non tam oculis, quàm animis mortalium, reverentiam suæ Matris tantò majorem imprimit, firmioremque; quantò altiùs firmiusque hærent, quæ animis hominum, quàm quæ oculis duntaxat obversantur. Hæretici exspoliato, excisoque Lindensi sacello atque asylo, homines omnibus Dei & Deiparæ beneficiis orbare, adeoque omnes divinæ munificentiæ fontes, ipsis eversi sacelli ruderibus obruere, memoriamque eorum cum ipsa quodammodo terra eradere moliuntur: at Deus, cui, vel de petra ac silice aquas & flumina producere nihil est insolens, in ipsis quoque excisæ Lindæ ruderibus, uberrimas gratiarum beneficiorumq; suorum destinavit exhibere scaturigines. Neque minus, quàm destinârat, exhibuit. Sicut enim homines, quos vetus illa pietas ac religio, vel ex ipsis Lindæ ruderibus, & squalore situque loci singulariter afflabat simul, & exhilarabat, nullis, quemadmodum jam dicetur, hæreticorum minis, strophis, aut suppliciis absterreri, ne dicam arceri inde poterant; ita Deus, si non majora, certè prioribus paria, in loco, quantumcunque deserto, beneficia cumulatissimè largiebatur; ut vix ullus in excisa desertaque jam Linda, Lindam videretur jure posse desiderare. Quocirca homines, villæ, oppida, & provinciæ locum desertum frequentare, ut antè; preces supplicationesque facere, ut antè; vota, anathemata, & donaria perferre, Dei, Deiparæque subsidia affatim experiri; cælestibusque beneficiis cumulari ut antè. Nimirum acervus ille ruderum, quem in medium sacelli locum,

quo

quo olim Tilia steterat, aggesserant sacrilegi, quasi Aurifodina quædam piis omnibus fuit: ut, quibus egerent, quæque à Deo & Deiparæ poposcissent, inde quodammodo sibi eruerent: adeò, ut nemo inde voti impos abiret; nemo, si exteriorem loci ornatum, qui antè fuerat, amænitatemque demas, quidquam præterea magnopere requireret. Atque hoc nimirum (ut ad divinam Regii vatis lyram numerosque canamus) nil propè aliud erat, quàm *sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo*: evenitque hîc, saltem in spiritu, Dei & Ecclesiæ Catholicæ filiis quod filiis Israël, ab Ægyptiis & Pharaone quondam oppressis (a) *Quantò opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant*; adeoque (quod ante præmissum fuerat) *quasi germinantes multiplicati sunt*. Desolatus ac desertus erat tum Lindæ Marianæ locus; at in eo veri filii Israël germinabant; & instar rosarum, inter illas veprium spinas, pulcherrimè efflorescebant: constringebant illam filiorum Dei in cultu divino libertatem, immanes illi hæreseon hæreticorumque ministri; nihilominus illi *crescebant*; vel potius, ut in Hebræo legitur, *erumpebant*; quia, uti Cornelius ad eum locum addit, perinde atque Aqua aut fluvius, quò magis arctatur & concluditur, eò majore vi & copiâ eluctatur, aggeres obicesque perfringit & erumpit; ita & olim filii Israël in Ægypto oppressi; ita postmodum Catholici omnes, Ægyptiacâ apud Lindam Marianam servitute, per Pharaonem Ministrosque Pharaonis inductâ. De qua servitute jam superest differendum.

CAPUT

(a) *Exodi* 1.12.

CAPUT X.

In excisæ Lindæ Marianæ loco, ut Hæretici religionem quoque exscinderent, furcâ & patibulo, in Deiparæ cultores ibidem desævierunt.

QUid ad istam Catholicæ pietatis religionisque, in Deiparæ cultu, constantiam, quid ad illam intra animorum sinus latentem fidei Orthodoxæ flammam, per exortos repente ventorum turbines altiùs multo latiusque se diffundentem, hæreticus furor? Audi, & obstupesce! Stupenda prorsum olim fuit, quâ ad abolendam Christi crucifixi, Crucisque illius gloriam, extirpandamque è Christiani populi animis pietatem, ferebatur Judæorum Gentiliumque insania; de qua, præter Eusebium; de vita Constantini (a) Ruffinum (b) Sozomenum (c) & alios, Breviarium quoque Romanum v. Non. Majas. Quo enim loco, in Calvariæ monte fixa Domini Crux fuerat, eo illi, ad tollendum Passionis & Crucis Dominicæ cultum atque memoriam, collocârunt, marmoream Veneris statuam. Quo verò loco Christus Dominus, è sepulchro gloriosus in Horto surrexerat; eo simulachrum Jovis statuerunt. Denique quo idem Dominus, infans aliquando vagiit; eo impuri Adonidis, sive Thamuz Veneris amasii, posuerunt, signum. Putabant homines egregiè fatui, se pietati honorique Christiano, eum in modum, itidem egregiè imposituros; si vel adoraturos, objectis idolis suis, à Christo suo excluderent; vel adorantibus, cultum suorum idolorum, etjam ad speciem quancunque affricarent.

(a) *lib.3.c.24.* (b) *lib.1.cap.7.* (c) *l.2.c.1.*

rent. *Gentiles*, inquit Sozomenus, *qui Eccleſiam perſecuti ſunt, quoniam Chriſtianam religionem delere & exſcindere omnibus viribus laborabant; idcirco eum locum, ingenti aggere ſuperinjecto obruerunt. Quin etiam univerſo loco (tum ſepulchri, unde Chriſtus reſurrexit, tum Calvariæ) muro undique circumdato, eum pro ſuo arbitrio exornare cœperunt. Nam primùm ſternunt lapidibus; deinde fanum Veneris ſuperextruunt; poſtremò ſimulachrum in eo ſtatuunt; ad eum ſanè finem, ut, & qui Chriſtum in eo loco adorarent, Venerem viderentur adorare; & temporis diuturnitate, cur homines eum locum venerarentur, veniret in oblivionem.* Non longè diſpar fuit Iconomachorum noſtrorum ſive inſania, ſive immanitas. Poſteaquam enim ſubrutâ atque excisâ Lindâ, populus Catholicus, locum nihilominus pari religionis pietatisque ſtudio accedebat, minis primùm arceri inde cœpit. Verùm cùm minæ haud procederent, adjecta ſunt publica edicta, & intextæ edictis mulctæ, verbera, aliaque id genus ſupplicia. Neque tamen his moveri potuit aut etjam debuit, illa, quæ in Catholicæ Petrâ Eccleſiæ, fundata firmataque eſt pietas. Quò igitur ſe tandem verteret rabies & immanitas barbara? Ad Judæorum nempe artes atque ingenium. Eo ipſo loco, quo Tilia ſteterat, vel certè ponè in vicina Lindæ area, infelicem ſtatuunt arborem, ut non modò præſentes aut propinquos inde arceret, verùm & cæteris omnibus (non ſine inſigni in Deum & Dei genitricem contumeliâ) extremum loci ſacri horrorem & faſtidium, incuteret, factum id memorant, illius ejuſdem Præfecti Raſtenburgenſis voluntate, quin & imperio; tametſi Mislenta, pro ſua ſcilicet in

Prin-

Principes, etjam proprios observantiâ, id facinus plus quàm execrandum, Alberto Duci adscribat. Sic enim loco paulò antè citato garrit. *Non modò fanum diruit, ac solo æquavit; verùm etiam, sub mulcta patibuli, peregrinationem subditis suis illuc interdixit: hocque pænæ genere, inobedientes ac contumaces Idololatras in hoc Ducatu, quotquot ad illum locum, cultus gratiâ, devenisse deprehendebantur, affecit: adeoq; suspendio puniri curavit, uti Annales perhibent.* Sed & Hennebergerus, non aliâ est in Principem quoque suum reverentiâ. Juvat illum audire loquentem, & non Catholicorum tantùm, verùm & aliorum à fide Catholica naufragorum, de singulari in B. V. Lindensem (etjam dum sacello excilo, omnia situ squalebant) fiduciâ ac pietate luculentum admittere & audire Testem. Sic enim (a) scribit. *Ad Lindam, Resselium inter & Beslacum stabat Ædicula sacra; in qua magna exercebatur idololatria, Serenissimus Marchio Albertus, cùm in Papatu etiamnum hæreret, peregrinationem eò, & quidem nudipes, Regiomonto usque suscepit. Et hæret virus illud in multis, præsertim qui vicinum Episcopatum accolunt, ita altè fixum, ut nequeant remittere; quin vel noctu accedant illuc, cereos accendant, idolomaniamq; exerceant; etsi fanum funditus eversum sit, & accessus sub pæna patibuli interdictus, adeòque iam aliqui, suspendio, ea de causa plexi sint.* Hæc elogia de Alberto Duce Prædicantes: quâ fide (nam de debita Principibus observantia non est opus disquirere) ipsi ipsorumque alumni viderint. Ego verò, plus hoc etjam loco de Brandeburgicæ, hoc est, de generosissimæ heroicæque Domus sanguine & indole,

(a) *pag. 261.*

dole, in Alberto, quantumvis ab Eccleſia Catholica jam degenere, reperio, quàm ut iſtam ſibi, à furca & infelici arbore, eo potiſſimùm in loco, ſatageret laureolam demetere. Magis quocirca iterum in Ciaritii ſententiam concedo, qui & conſtante hominum famâ atque traditione, & illuſtrium teſtimonio virorum, & recentiore ſuperioribus annis memoriâ edoctus, Præfectum Raſtemburgenſem, illius molis egregium facit ſive Ædilem ſive Architectum. Sic enim (a) ſcribit. *Dum hoc modo in deſolata B.M.V. ſacelli areâ inveteratus* DEI *cultus, & recepta glorioſiſſimæ Virginis Mariæ veneratio, apud homines non ſeneſceret, ſed ſpecioſius quodammodo reiuveneſceret, tulit id indignè Præfectus ille idem Raſtenburgenſis, qui antehac loco ſacro manus impias admoverat; atque exulcerantibus animum furiis præceps rapitur ad maiorem* DEO *contumeliam inferendam, & ſceleſtiorem Virgini* DEI *Genitrici inbonorationem irrogandam. Quocirca, ut hominibus ad Ædem Lindenſem confluentibus horrorem iniiceret, fugam conciret, & à frequentatione omnino removeret, patibularem Crucem in religioſa loci ſacri area erigit, facinoroſumq; hominem infelici ligno ſuſpendit.*

Cæterùm, quisquis infelicem illam arborem, eo præſertim loco, plantavit, non de ligno vitæ, ſed aliunde ſemen futuræ plantationi ſumpſit. Memorant Hebræi, Sethum, juſſu Angeli, de vetita *ſcientiæ boni & mali Arbore*, ſemen accepiſſe; illudque ſepulti Adæ ori indidiſſe, ex qua ſuccreverit Arbor; deque ea Crux Chriſti, per quam Adæ peccata expiarentur, confecta poſtmodum ſit: decuiſſe enim, ut in eodem

O dem

(a) pag. A 7.

dem ligno, quo Adam peccaverat, Christus Adæ peccatum lueret atque expiaret. Sit, quicunque fabulæ (de qua in Prævio Salomonis (*a*) Pineda) locus esse potest; jam pro fabula reputari haberique non debet, si quis illius & similium Arborum infelicium semina, è novo Evangelii prædicantici sive horto, sive Paradiso sumpta, vel potius illud ipsum Evangelium, quod ipsi *verbum* DEI, proinde (juxta illam D. Lucæ (*b*) parabolam) *semen* vocare debent, asseruerit. Quàm enim copiosè, istiusmodi apud eos proveniant arbores Disquis. Ubiq. XXIV. affatim monstratum est. Illud hic minimè prætereundum est, quod præ cæteris, Hennebergerus quoque (*c*) Gedani evenisse memorat. Simul enim ac Lutheri Evangelium, quinque Tritonum buccinis Anno M. D. XXIV. Gedani personuit; ilicò flores, sive fructus Evangelii prædicantici in ipso Gedanensi foro apparuerunt, Furcæ nimirum, Rotæ & Gladii. *Patibulum, inquit ille, & Rota in foro posita sunt, & gladius iisdem appensus.* Ecce quàm præcoces fructus, & genuinas sibi arbores; illud Evangelii prædicantici semen Gedani protulit! & quidem in ipso foro; adeoque ut Bernardus Vapovius quoque memorat, *ante prætorium!* An hæc porrò ultra terrorem Gedani processerint, haud satis constat; videndum igitur superest, quousque tandem Lindæ sit processum.

CAPUT

(a) *lib. 5. c. 14.* (b) *Luc. 8. 11.* (c) *pag. 92.*

CAPUT XI.

Patibulum Lindæ erectum, & homines in eodem suspensi, perpetuum hæreticæ crudelitatis, & grassantis ubique Prædicantum immanitatis, monumentum.

SAtis erat, ad barbaram hæreseon hæreticorumque istius ævi immanitatem, ac feritatem arguendam, Furca, hoc est, infelix Arbor, in loco Tiliæ sacræ plantata. Quid si verò jugulatos in ea homines dicamus? Et credet aliquis, eo præsertim loco, jugulatos? Fortasse enim Hæretici, eorumque Mitiones, Ministri, inquam, ad terrorem duntaxat incutiendum, arcendosque ab eo loco mortales, illud lenitatis, & mansuetudinis, scilicet, suæ monumentum, voluerunt collocatum. At res longè secus habet: quippe ne ipsi quidem negant, ad suspendium usque, & quidem plurium hominum, sævitum fuisse Lindæ. Ex Henbergero paulò antè didicimus, *aliquot eâ causâ*, quod videlicet religionis ergo Lindam revisissent, *suspendio fuisse plexos*. Sed & Mislentam itidem audivimus referentem, *hoc pœnæ genere, quotquot ad illum locum, cultus gratiâ, devenisse deprehendebantur, affectos, adeòq; suspendio punitos*. Sive autem ipsius Alberti Ducis, uti Prædicantes asserunt; sive ut ego quidem censeo, Præfecti Rastenburgensis imperio hoc factum sit, parum interest; cùm liquidò constet, neque hunc, neque illum citra Prædicantum consilia atque impulsum, ad eam immanitatem unquam fuisse deventurum. Neque aliud sanè à Prædicantum Evangelio exspectandum fuit; quod *sanguinem sitire* ipsemet Lutherus asserebat. Neque secus ac dixit, fecis-

ſet; ſi facultas agendi fuiſſet. Quid enim aliud ſpirant illa ad Silveſtrum Prieratem effata, quæ Tomo 9. Witemberg Anno 1554. per Joannem Lufft continentur? *Si fures laqueo, latrones gladio, hæretici flammis plectuntur; quidni potius in perditiſſimos hos Doctores, in Pontifices, Cardinales, Epiſcopos, & univerſum Sodomæ Romanæ examen, manus & arma expedimus, & in ſanguine eorum manus noſtras lavamus; atque ita nos poſterosq; noſtros, maximis ac periculoſiſſimis flammis eripimus?*

Ad hoc Lutheri, vel tanquam Patriarchæ exemplum, vel tanquam Ducis claſſicum, vix aliquis Miniſtrorum fuit, qui non furcas, patibula, gladios, & id genus; Evangelii ſcilicet ſui fructus, ore, calamoque vibraret; vibraturus utique etjam manu, ſi facultas non defuiſſet. Certè Joannes Sturmius, ab eorum tribu minimè alienus, veritate ipsâ, atque exemplis ſuorum convictus, non potuit committere; quin, in ſua ad libros Buceri præfatione, palàm exararet; *ſi iſtis hominibus, Magiſtratus gladium ſuum, per triduum concederet, ſtatim crudeliſſima ſequerentur condemnationum tonitrua, fulgura, fulmina.* Quando igitur facultas iſtis hominibus deeſt, vota nihilominus deeſſe minimè poſſunt. Et vide, quæſo, quibus rem agant, non in Catholicos duntaxat, verùm & in ſemetipſos votis! Calviniani Heidelbergenſes, Lutheranis è Caſimiri Palatini Provinciis, variâ arte tandem exactis, ne quid eorum, hominum ſcilicet ſibi amiciſſimorum, in Palatinatu uſpiam reſideret, poſt varias ultro citroque habitas deliberationes, pronuntiârunt, capite minuendos eſſe. Atque in eum finem, teſte Adamo

Con-

Contzen de Unione cap. 14. (a) conclavi ipſius Caſimiri carmen, quod ſequitur, affixerunt:

O Caſimire potens, ſervos expelle Lutheri!
Enſe, Rota, Ponto, Funibus, Igne neca.

Ita quidem univerſi ſimul in concilio; ita quoque Miniſter Aulico-Palatinus, tum alibi tum in gynæceo; qui (ut ex hiſtoria mutatæ in Palatinatu religionis edita, idem Contzen (b) docet) diſertiſſimè pronuntiabat; *ſe, ſi Cæſar eſſet, Miniſtris Lutheranis caput omnibus amputaturum eſſe.*

Ad hæc Calvinianorum vota, quid tandem Lutherani, tanquam Arcades, ex æquo, & cantare & reſpondere parati, repoſuerunt. Memorat Grynæus, contra Jacobum Andreæ, eodem Contzenio, loco citato, teſte, ſcriptitans, *Lutheranos ex æquo vini, ac ſanguinis Calvinianorum inexplebili ſiti ardere; ideoque Miniſtros eorum, in Palatinatu ſub Patibulo exauctoraſſe.* Idipſum teſtabatur Caſimiri Palatini Adminiſtrator, qui Lutheranis exprobrare ſolitus erat, *ipſos non quidem ſcribere, ſed proſcribere ſolitos.* Mitioris inter Lutheranos ingenii ſemper habiti ſunt Philippus Melanchton, & Eraſmus Alberus; & tamen iſtius, teſte Contzen (c) de Carolſtadio vox erat, *illum, ſpitama una breviorem fieri oportere*: ille verò de Campano in Sympoſiacis Lutheri, eodem teſte (d) edixit, *Campanum, in illuſtri & tralucente Patibulo illuſtrandum.* Ita etjam mitiſſimi inter Prædicantes, vix aliud, quàm Patibula, Gladios, Rotas, & quidem erga ſuos fere contribules in votis habent! Quæ iſti non faciunt in

(a) *pag.* 155. & 350. (b) *pag.* 157. (c) *pag.* 162. (d) *pag.* 316.

Catholicos vota ? imò, cùm vel tantillum adest facultatis, quæ non designant facinora ? Plena sunt exemplorum. *Theatra crudelitatis*; aliaque quàm plurima volumina; ut hîc minimè opus sit vel pauca adducere. Unicum tamen par votorum, quia intra Regni Poloniæ fines sanctè conceptum, præterire non debeo: alterum quidem Lutherani, Matthiæ Stoy, Medicinæ apud Regiomontanos Doctoris; alterum verò Calviniani, Andreæ Volani, qui Ministrorum in Lituania habitus est Alpha. Atque hic quidem, quemadmodum in Anatomia libri ejusdem Volani, doctissimus Andreas Jurgievicius Canonicus Vilnensis demonstrat, & Jesuitis Rogos atque ignes, & ipsi Jurgievicio fustes & fustuaria, plagas & verbera, insuper & Restem, proinde & Patibulum atque Furcam, pro Evangelica scilicet pietate ac lenitate, precatus est. Jam verò ille alius, non utique medicorum de minuendo humano sanguine aphorismorum immemor, quæ non pro Aloysio Lipomanno Apostolico in Polonia Nuntio vota, tum animo concepit, tum calamo effudit ? scripserat Lipomannus ad Palatinum Vilnensem Nicolaum Radivilum Epistolam, quam, cum ejusdem Palatini Responso Paulus Vergerius Apostata, typis Regiomontanis Anno 1556. non sine quorundam Regiomontanorum acroamatis, in lucem dedit. Inter hæc, extat adhuc Elegia hoc titulo: *Omen Matthiæ Stoy, Philosophiæ & Medicinæ Doctoris.* In qua hunc in modum canit:

Sed Lipomanne dabis, si me non omnia fallant,
Pœnas: ultor erit primus & ipse Papa;
Dum malè perfunctus Legati munere, Romam,

Vt de-

Vt decet, in servo vincte traheris equo.
Antè sed, & statuens tibi grata Polonia Furcas,
Hâc curâ poterit, forte levare Papam.

Sic iste Prædicantum spiritu plenus, nil humile, sed Furcas, & id genus, sublimia omnia, prædicanticè spirat; &, quam ex Prædicantum Evangelio hauserat, gratitudinem, eodem spiritu, vel potius impudentiâ prædicanticâ *grata* scilicet *Polonia* tribuit:

Neque segnius eadem, aut iis similia vota ad eundem Palatinum Vilnensem ingeminat:

Tu verò Radivilonum decus, inclyte Princeps,
O generose Tuæ sanguis, amorque Domus!
Adsere divini verissima dogmata verbi,
Quâ debes dextrâ vindice, quaque potes.
Me verò hæc alacri fer classicâ voce canentem,
Quâ solâ potui parte venire Tibi,
Atque utinam liceat! quoniam libet esse in iisdem
Partibus, in quas hæc nuda Thalia volat!
Non timeam calamum vocemque in fata Papatus
Stringere, dum nequeo fortis ad arma manum.

Nimirum haud longè positus Lindâ erat Stojus, & vel oculis coram, vel certè auribus Regiomonti, Furcam illam, seu patibulum Lindæ positum, suspensosque inde mortales usurpârat; ut, vel inde, dignos Evangelio isto spiritus sumpserit, quos deinde in versum chartamque effudit: effusuros profectò & in venas nervosque Catholicorum, si potestas voluntati respondisset.

Eant nunc, cum suis, Prædicantes; &, vel Inquisitiones Hispanicas, invidiosissime, pro more suo quasi in scenam producant; vel suorum lenitatem pecto-

rum nundinentur; vel denique ovillam, ut de iis Christus ipse vaticinatus est, pellem lupis prætendant: nos illis paucissima, cum S. Augustino lib. 2. contra Petilianum (*a*) & Epist. 48. ad Vincentium, hoc loco reponemus. *Savire vos nolle dicitis, ego non posse arbitror. Vbi enim potuistis, & non fecistis! Inde ostenditis, quòd plura faceretis, si possetis.* Et fecerunt, si quando potuerunt; uti vel in cæde Nicolai Ruscæ Sondriensis, apud Rhætos Archipresbyteri, Anno M.DC. XVIII. patuit. De qua præstat adire Fridericum Fornerum Suffraganeum Bambergensem libro I. cap. 54. Palmæ triumphalis. Ego in rem præsentem addidero, quod amicus, Burmio ad me 3. Januarii præsentis Anni 1656. peregrinationem suam pertexens, scribit. *Tirolim*, inquit ille, *à Grisonibus, post Tovveis una disterminat fossa. Fines Tirolenses erectam habent Crucem; ex adverso Grisones ex opposito Crucis in suis finibus habent erectum patibulum.* Hoc nimirum insigne ac monumentum est Evangelii prædicantici.

CAPUT XII.

Excisæ Lindæ, & Patibuli in ejus loco erecti author, miro, & repentino supplicio divinitus castigatus.

VEtus est verbum, etjam Plutarcho usurpatum, *serò molas Deorum molere*; quia *laneos*, ut aliud diverbium fert, *Dii habent pedes*. Plerumque enim vindicta divina seriùs multò, quàm merentur, impios tangit. Evenit tamen interdum etjam id, quod Horatius (*b*) canit:

Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede pæna claudo.

(a) *cap. 83.* (b) *lib. 3. ode 2.*

Quod

Quod cùm cæteris soleat accidere, tum iis maximè, qui vel sacrilegis manibus Templa, vel impiis dogmatibus Ecclesiam DEI polluerunt. Ut enim Heliodorus, in ipso sacrilegii æstu, atque loco, pænas dependit (*a*) & *multis flagellatus in terram cecidit*; ita plerique hæresiarcharum, acceleratis, etjam in hac vita, castigati sunt suppliciis. *Simon ille Magus*, non tam alis, quàm vano auræ popularis vento, juxta ac dæmonum operâ, in sublime elatus, ad orationem Simonis Petri, Apostolorum Principis, collapsus ad terram cecidit; vel potius ad illam à Christo excitatam Ecclesiæ Petram collisus, fractis primum tibiis, magna cum ignominia mox obiit, teste Arnobio (*b*) contra Gentes. *Arrius* disputationis causâ ad Ecclesiam progressus, ex itinere, levandi ventris causâ secessit, & S. Athanasiò orat. 1. contra Arrianos teste, animam simul cum visceribus, in latrinam effudit. Nestorius, Evagrio teste (*c*) miserrimè interiit, impiâ linguâ à vermibus fædè corrosâ. Quid aliis horum similibus evenerit, apud Bellarminum libro 4. de Ecclesia (*d*) videri potest. Vt istorum numero atque collegio accenseretur impiissimus Lindæ Marianæ vastator, divinæ placitum fuit providentiæ, simul & justitiæ; neque enim *deseruit scelestum pede pæna claudo*. Eodem propè momento, quo erectâ ad Lindam Furcâ & patibulario in eadem suffixo, de sacello, hoc est, de illa Deiparæ Regia, de qua ipsa Deipara, ut sibi videbatur, jam victor, elatâ illâ mole, quasi curru quodam triumphali, in aëra sibi visus est evehi, divina

(a) 2. *Macbab*. 3. 25. (b) *lib*. 2. (c) *lib*. 1. *cap*. 7. (d) *cap*. 17.

de homine impio Nemesis, uti par erat, triumphavit. Rem diuturno, & constante omnium sermone firmatam, Ciaritius ex fide hunc in modum (a) percenset: *Degebat tum Præfecti illius filius in Gallia, Regisq; militaribus ordinibus adscriptus stipendia merebat; cùm pater in D. Virginem Lindensem omne genus impietatis exerceret. Accidit verò, justo* DEI *iudicio, quamvis occulto, ut juvenis castrensi licentiâ, enorme quoddam facinus committeret. Raptus, Tribuno sistitur, obnoxius crimini convincitur, & funis nodo eliso gutture, infami arbori miser extemplò appenditur. Et quò certius acriusq; divinæ indignationis, in patrem sacrilegum, liqueret esse telum; eodem planè die, eodemquè tempore, filium infaustâ carnificis manu evectum perdidit; quo ipse sacrum hunc Divæ Virginis locum, patibulari furca violaverat, & ferali hominis morte incessaverat. Non longè pòst, perferuntur ad illum ex Gallia litera de probroso filii interitu nuntiantes. Ille mox dolore & luctu amens, qui paulò antè superbo elatus collo, quasi* DEO *triumphato, Beataquè Virgine Matre ad rhedam ducta, incesserat; iam humi stratus, tristem domus suæ fortunam, & sempiternum dedecus, ex illætabili filii morte lugere compellitur. Hocquè illi cor mæstum, violentius & irrequietius cruentavit; quòd (cùm dies computat & horarum momenta componit) reperîsset, eodem omnino die, eodemquè temporis articulo, filium patibulari morte fuisse multatum, quo ipse piaculari cruce locum sacrum Marianæ Lindæ contaminavisset. Lenta quidem esse solet divina vindicta; at tarditatem, gravitate supplicii pensare consuevit. In hoc præpropera fuit; cùm in scelestum recenti adhuc crimine furentem, tam atrociter desævierit, pondusquè*

suppli-

(a) *pag. A 8.*

supplicio addiderit, ut extincto filio, quem unicum susceperat, omni quoq; generis propagatione sit orbatus. Documentum mortalibus, ne licenter adeò, impunitatis spe, in DEUM *cœliqúe Reginam bacchari pergant.* Quàm ista ex vero sint à Ciaritio narrata, constare vel inde potest, quòd infame illud patibulum, quemadmodum præter spem, apud Lindam subitò apparuit, ita videri postmodum subitò desiit. Quippe Præfectus Nemesin illam expertus, ac, ne quid insuper gravius in se designaretur, veritus, amoliendum inde quantocyus curavit. Qua etjam de re, juvat eundem audire narrantem Ciaritium. *Quandoq; felicior est peccator, si celeri pœna percellatur: in se nimirum descendit; &, aut penitus criminosæ vitæ labem deserit; aut minimum remissiùs delinquendo insanit. Istud hic factum adverte. Non ejecit sanè sacri loci temerator ex animo virus illud, quo turgidus, tam horrendo se facinorum reatu impiaverat; tamen pudendâ filii morte emendatus, mentiq; lemori restitutus, atque metuens, ne graviora cœlestis iracundiæ supplicia in se concitaret, funestum illud patibulum evelli, & quantocyus è loco sacro abiici gemebundus mandavit.* Ita piscator hic sapuit ictus: ita plurimi alii, ut suo referemus loco, facti sunt meliores *plagis Phryges.*

CAPUT XIII.

Prædicantes, & quidam alii, de vicino Ducatu insolentiores, cultum divinum in deserto Lindæ loco impedire nequidquam conati.

CAstigato ad eum, qui dictus est, modum, Rastemburgensi Præfecto, poterant imò debebant, exemplo illius sapere alii, uti diximus, Phryges. Et sapuis-

puissent profectò non pauci; nisi Prædicantes, quod de iis ab Apostolo (a) singulariter dictum est, *in reprobum sensum dati*, ut aliorum quoque sensus occallescerent, perfecissent. Quocirca, ipsi in primis, tum ignavissima quæque, ac væcordissima, tam de oppidanis, quàm de ordine equestri, ipsorum mancipia; Catholicos, desertum Lindæ Marianæ locum revisentes, variè incursare atque vexare, plus quàm integro seculo, vix unquam destiterunt. Et, ne id contra jus & fas omne agere, hoc est, ne sine ratione insanire sibi viderentur, rudiorum oculis glaucoma quoddam, è Provinciali Ducatus Prussiæ jure, conantur offundere. Fabulantur enim ut væcordissimo cuique os, quocunque tandem modo, sublinant; Ducatum Prussiæ, non politico duntaxat, verùm & Ecclesiastico, eoque prorsum novo jure, ita gaudere, ut nullus Catholicæ Religioni ampliùs in ea parte Prussiæ relictus sit locus. Quod, ut Mislenta in *Manuali*, vel ad speciem quocunque modo obtineat, in omnes sese partes versando ita jactat, ut non tam disputatorem agere velle videatur, quam juratum & Ecclesiæ Orthodoxæ, quin & inclyti Poloniæ Regni hostem, aut potius perduellem. Ausus est enim homo planè fanaticus, non modo (b) *Panolethriam seu totale exterminium Religionis Romano Catholicæ ex Ducatu Prussiæ* asserere; verùm & Jura, atque serenissimorum Poloniæ Regum tum edicta, tum pacta cum serenissimis Electoribus Brandeburgicis, in causa Religionis Catholicæ firmata, plurimis (c) impugnare. Verùm illi, illiusque sociennis aut parastatis, abundè occursum est

(a) *Rom.* 1. 28. (b) *pag. d* 3. *& seqq.* (c) *à pag. t* 4.

21. Disquisitione Ubiquisticâ, cæterisque eam consequentibus. Interim sciant, ac tandem aliquando Prædicantes, Prædicantumque mancipia discant; principiò quidem, nulli in Ducatu Prussiæ religioni, nisi Catholicæ primas esse datas: deinde *Confeßioni Augustanæ*, sed nonnisi primigeniæ atque invariatæ, secundas esse partes relictas; sed ita relictas, ut non *absolutè*, quemadmodum vulgo dicitur, ac per se, sed permissivè, & per solam indulgentiam, Catholicorumque tolerantiam, aut conniventiam locum habeat; neque (ut ad Apostoli mentem loquamur) Confessio illa, tam *Sara* liberi Isaaci, quàm *Agar* Ismaëlis servi, mater audiat. Adhæc sciant, jus omne Catholicis esse, non tantùm ritu Catholico ubique in Ducatu vivendi, verùm & ad Catholici ritus usum atque exercitationem, Templa, sacella, Ædes sacras atque Oratoria in suo fundo ædificandi; aut jam olim ædificata, ad eundem casum reducendi. Denique ne illud, quod maximè interest, ampliùs ignorent; eodem illo ipso Jure Prædicantibus, Prædicantumque servis, frænum ita injectum, ut ne hiscere quidem contra debeant; tantum abest, ut, aut intercedere jure, ac prohibere; aut calumniarum, probrorum, maledictorum, aliarumque criminationum & conviciorum plaustris, pro suo more, in Catholicos possint invehi. Et tamen, quid non illi toto, quo deserta squalebat Linda, seculo egerunt? imò, quid nunc quoque non agunt? Ex iis, quæ etjamnum designare solent, pronum erit, quid retroactis egerint temporibus, divinare: multò enim plus insaniæ, ac proterviæ tum iis inerat, quàm (quando novo restauratorum

Feu

Feudorum jure, tanta ſunt iis capiſtra impoſita) adhuc ineſſe queat. Cùm igitur nunc tot modis in Catholicos, præſertim in DEI ac Deiparæ religioſos apud Lindam Marianam cultores, maledictis, & probris, etjam pro Concione jactari ſolitis, bacchentur, quid dudum antè feciſſe putandi ſunt? Quid enim nunc, vicini præſertim Miniſtelli, in ore, quàm *Lindenſem Idololatriam* habent? Hanc illi è pulpitis roſtrisque ſuis pro concione deſpuere; hanc in privatis congreſſibus, tum plebi, tum primario cuique, odioſiorem, non ſine maximo ſcelere ſuo, deteſtabilioremque reddere; ab hac denique omnes quà conſiliis & ſtrophis, quà precibus & affuſis Crocodilli lacrymis arcere. Si hæc parum procedant, tum enimvero, *dignas* unusquisque ſuo *Iove concipere iras*; & ad minas, imò & ad diras, denique & ad fulgura, ad tonitrua verti ac fulmina. Nam & verbis in nobiliores, & in plebem pecuniariis multis, carceribus item ac vinculis, ad extremum verberibus quoque ac corporum cruciatu, quoties facultas aut poteſtas eſt, ſævire, non eſt, neque olim fuit iis inſolens. Teſtes, præter quotidianam fere experientiam, omni exceptione, in hac præſertim cauſa, majores habemus ipſos illos, quos paulò antè citavimus Prædicantes; nam alter diſertè ait: *Etſi fanum everſum ſit, & acceſſus ſub pœna patibuli interdictus, adeòq; aliqui ſuſpendio iam ea de cauſa plexi, homines tamen remittere non poſſe, quin vel noctu accedant*, &c. alter verò, *ſub mulcta*, inquit, patibuli peregrinationem interdictam, eoque genere pœnæ *inobedientes idololatras affectos*. Et quæ alia cauſa religioſos homines adegit, vel etjam nunc interdum

terdum adigit, ut vel *Noctu accedant, cereos a cendant;* nisi, quia omni Prædicantum conatu, & tum æris, tum corporis mulctis, suppliciisque, quò minus interdici, & commodo sibi tempore id agant, prohibentur? Ea nihilominus hominum est constantia, is religionis erga Divam Lindensem, animique ardor, ut sæpe malint extrema quæque perferre, quàm eo se asylo (in quo, tot ac tantis animi corporisque muneribus cumulantur) aut excludi, aut etjam prohiberi. Quod quàm sit verum, plurima, quæ quinto potissimùm libro afferentur, exempla docebunt; eorum præsertim, qui sub jugo adhuc Prædicantum in Ducatu gemunt. Si enim palàm accedere iis non liceat, vel per mæandros ac labyrinthos Lindam penetrare satagunt. Qua de re paucis capite sequente agendum nobis erit.

CAPUT XIV.

Non solùm Catholici, verùm & ipsi, præsertim in vicino Ducatu, ab Ecclesia Catholica sejuncti, desertum Lindæ locum frequentant; & ipsâ adversariorum oppugnatione, magis erga loci venerationem cultumque DEIPARÆ incitantur.

QUod de stygio Tenebrarum principe, ex mente S. Gregorii, divinus vates Jobus (a) juxta editionem LXX. dixit, *Myrmicoleon periit*; de ejusdem Principis satellitibus ac Ministris, dici universim potest. *Rectè*, inquit ille (b) *Myrmicoleon, id est, Leo & formica dicitur antiquus hostis; quia sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim eius suggestionibus*

(a) *cap.* 4. 11. (b) 5. *moral. c.* 17.

bus assensus prabetur, quasi Leo tolerari nequaquam potest: si autem resistitur, quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est, aliis formica; quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant; spirituales verò, infirmitatem illius pede virtutis calcant. Eundem prorsus in morem, satellites ipsius ac Ministri, Leones esse ac videri volunt, & interdum quoque sunt; sed nemini, nisi aut ad terræ & cæni, aut ad carnis & ventris cultum pastumque abjecto; hoc est, nonnisi vilissimo, væcordissimo, ac sordidissimo cuique. Nam iis, qui aliquid generosæ stirpis, ac spiritus indolisvé habent, nihil aliud, nisi Formicæ sunt. Patuit hoc & in istis, quibus de agimus, ad Lindam Marianam velitationibus. Si quos enim, in Martio illo campo, invenissent degeneres, facilè Leonem mentiti, ad sua antra pecus ignavum abduxerunt: sin verò in constantioris animi pectus incurrissent, jam è leonibus vidisses continuò formicas, non sine anxietate humi perreptantes. Atque ii quidem, qui è vicino Episcopatu Varmiensi, vel aliis Catholicæ Ecclesiæ provinciis, aut Diœcesibus Lindam adventabant, non poterant vanas Myrmicaleonum istorum sive minas non ridere, sive sannas non miserari. Sicut enim minis, nihil nisi fulmina in pelvi jactabant; ita sannis suis, nihil nisi sacrilegam & blasphemam, in Deiparam cælitesque mentem, exhibebant. At verò ii, qui è vicino Ducatu, aut locis furori Prædicantum utcunque obnoxiis Lindam itidem commeabant, quoad per vim licuit, palàm & apertâ luce, suum in Deiparam cultum testabantur; sin vis urgeret, noctu, & per tenebras, quà tandem licuit, tanquam Nicodemi adrepebant;

bant; atque illi, qui *videt in occulto*, in ipsius Genitricis cælitumque conspectu, sua ex animo vota reddebant. Quod quidem etjam hisce temporibus faciunt, eò frequentius, quò magis Prædicantum minæ atque imperia evilescunt, ac sensim pro merito, quasi subnervantur. Quemadmodum igitur olim factum, ita hodie quoque spectare licet frequentes è Ducatu, tametsi necdum ritè Catholicos, non modò locum Deiparæ sacrum adire; verùm etjam, ad Catholicorum morem, si sacramentorum usum demas, cætera propè omnia usurpare. Nam alii quidem cereos manu præferunt (iisdemque in loco accensis, vel ipsum circumquaq; sacellum, vel certe Principem sacelli Aram, venerabundi obeunt) alii nummulos, vel alia, pro more, donariola in sacelli usum offerunt: alii verò, & quidem frequentissimi, pecora pecudesque suas, ad locum sacrum adducunt, & minimum ter circa sacellum circumagunt; evenitque propè semper, ut, qui animantes morbo aliquo prostratas, aut vehementer afflictas deduxerant, sanas repente atque incolumes reducant. Quæ fere potissimùm causa homines illos, cæteroqui minimè malos, & sub jugo Prædicantum graviter gementes, ad Lindam Marianam plerumque cogit. Memini ante viginti & aliquot annos, cùm postliminio è Lituania in Prussiam reverterer, deque beneficiis Lindæ à Deo congeri solitis, adeoque & de ipsa Linda Mariana non admodum multa adhuc nôssem, ex ipsius Ducatus incolis non pauca illo itinere didicisse. Inter cætera, cùm percontarer, an etjam ipsi locum nôssent, vel interdum frequentarent? disertè reponebant, se verò &

nôsse, & frequentare quo enim aliò, in suis ac suorum angustiis, quàm ad illud, quod Deus benignissimè aperuisset, asylum (ut ipsi ajebant) sese reciperent? Cùm porrò ampliùs rogarem; nunquid à suis Ministris inde arcerentur? se enimvero arceri dicebant, imò & minis, & variis mulctis, ac pœnis inde excludi: sed quid facerent, aut quò se verterent? quibus neque apud ipsos, neque apud suorum quenquam, ullum à Deo subsidium, in præsentibus calamitatibus esset relictum? malle proinde se & minas, & mulctas, & supplicia cætera insuper habere, quàm paratis eo loco Dei beneficiis fraudari: simul etjam innuebant (quod & nunc haud rarò faciunt) se, si per eos, quibus subjecti sunt, fas esset, ad Catholicam facilè reversuros Ecclesiam. Atque hæc plurimi, quibus & pietatis & animi plus aliquantò inest; qui verò suorum minis aut terroribus ita moventur, ut frequentare aut accedere ipsi locum non possint, committere tamen non possunt, quin per alios eò recurrant, & per eosdem vota ac donaria sua curent deferri. Vivit hodieque in civitate viciniore, vidua Catholica, tenuioris quidem conditionis, sed pietatis non postremæ; quæ à plerisque tum agrestibus, tum etjam oppidanis, nonnunquam verò etjam ab equestris Ordinis hominibus, mitti Lindam, eorumque vota & anathemata deportare solet. Neque aliis in Ducatu locis desunt, qui id suo, aliorumve nomine persæpe faciant. Ita frendentibus, & nequidquam contra nitentibus adversariis, Deus locum, & in loco Deiparam honorat; ut hic iterum usurpari illud Regii vatis queat: *Peccator videbit, & irascetur; dentibus suis fremet,*

met,

met, & tabescet. Desiderium peccatorum peribit: vel illud jam citatum Jobi, *Myrmicaleon periit*.

CAPUT XV.

Deserti Lindæ loci religio & sanctitas, gemino apud homines Catholicos prodigio egregiè asserta.

PLurimùm interest, quo quis animo, quamcunque in rem, spirituque feratur: nam & opus, quod in oculos incurrit idem esse potest, & meritum nihilominus mercesque operis, longè diversissima. Sic etjam in iis, quæ quâdam animi nauseâ fastidimus, evenire solet. Nam sunt, quæ alter pro conscientiæ teneritudine, alter pro supercilio duntaxat, non admittit. Non defuerunt inter Catholicos quoque, qui deserti Lindæ loci religionem necdum satis (uti quidem ipsis videbatur) assertam, palàm exemplo authoritateque suâ asserere, magnæ sibi ducerent religioni: ne fortè, uti non rarò usu venire solet, plus alicubi de anili superstitione, quàm de vera virtute ac sanctimoniæ pietate assertum irent. Quæ etjam causa fuit *Henrico Hindenbergio* Cantori & Canonico Varmiensi, ut non facilè ea, quæ de Lindæ Marianæ, etjam desolatæ, sanctimoniâ ac religione palàm vulgo ferebantur, persuaderi sibi pateretur. Erat ille non modò severioribus disciplinis, sub magno illo Theologiæ, Theologorumque hujus ævi Doctore, Francisco Soario, Romæ admodum excultus; verùm & gestis in patria muneribus (nam & sub Cardinali Andrea Bathoreo, & sub Petro Tilicio Varmiensibus Episcopis, Cancellarium egerat, & sub Rudnicio deinceps maximis quibusque negotiis adhibitus fuit)

graviter perfunctus, ut non satis videretur decere, tantum virum ad quamcunque vulgaris auræ famam commoveri, ne dicam inclinari. Interim tempus incidit, quo Simon Rudnicius, Episcopus Varmiensis, pro ea, quam semper Varmiæ suæ curam providentiamque habuerat, limites cum Ducatu Prussiæ communes, recenseri, & constitui, per delectos partim ab se, partim à Duce Prussiæ arbitros, satagebat. Multum ea res, tum ad ipsius Ecclesiæ commoda, tum ad pacem, quæ inter Provinciæ utriusque populos, sanguine & cædibus nonnunquam fuit redimenda, pertinebat stabiliendam: ut gratiæ Rudnicio singulares à posteris agendæ sint, qui & curâ industriâque suâ, &, quâ apud Serenissimum Electorem Brandeburgicum Joannem Sigismundum, amicitiâ, & authoritate propè paternâ, multùm valebat, tantam de regundis pangendisque finibus controversiam sopierit. In ea causa, cum inter arbitros Hindenbergius quoque delectus versaretur; jamque cæteris ex ordine finibus recensitis, Lindam versùs cum cæteris esset progressus, interpellatus à collegis suis est, ut, quanquam desertam, vicinam tamen Lindæ Marianæ sedem unà reviseret, & more majorum, piè veneraretur. Ille, qui aut plebeculæ superstitionem adhuc eo loci suspectam habebat; aut, ne quid temere, in rebus præsertim sacris, aggrederetur, plus æquo verebatur, comitem se tandem in viam dat. Ubi sacelli deserti area primùm in conspectum venit, equo, quo vehebatur, calcaria animosè addit, in ipsum usque areæ locum, uti destinârat, unà cum equo evasurus. Verùm equus, ubi proximè aream ventum est, subitò immo-

immotus consistere, &, tanquam humi fixus, esset, hærere! cumque acriùs identidem calcaria subderentur, promovit quidem tantisper gradum, quoad sacelli Aream proximè attigit. Hic enimvero, ut loci videlicet dignitatem bellua testaretur, in genua poplitesque repente procubuit, suoque herum exemplo ad venerationem inclinavit. Neque herus cunctari ampliùs potuit, quin momento deflueret ex equo; atque ipse etjam in genua provolutus, DEUM & magnam DEI Matrem, eò majore coleret reverentiâ, quo majoribus jam stimulis erat adactus. Gesta sunt hæc, præsentibus omnibus finium regundorum arbitris, viris gravissimis, ex utraque Provincia: uti diximus, delectis ac delegatis; populique, qui sive loci sacri visendi, sive finium, uti fieri solet, lustrandorum causâ aderat, non minimâ multitudine spectante. Sed & ipse Hindenbergius, nunquam aut loci religionem, aut DEI, & Deiparæ in se benignitatem destitit prædicare, quoad vixit; vixit autem maximâ apud omnes authoritate & gratiâ; quoad bello Suecico, in Traumburgensi castro (quod aliis Canonicis aliò dilapsis, ipse deserere noluit) captivus Elbingam à Gustavo ductus; indeque biennio adhuc superstes ad meliorem vitam & illud gloriæ æternæ Templum, uti spes est, fuit translatus; exuviis corporis in Templo Langualdensi (eo siquidem ratione fundi paterni Wilcken dicti, pertinebant) depositis.

Non longo inde temporis intervallo, aliud, quantumvis deserta atque excisa Linda Mariana edidit miraculum, quod plerisque Resselienfibus, ad hanc usque diem, non modò in memoria, verùm & in

oculis versatur; quippe quod omnium oculos, quo tempore emicuit, splendore suo quadantenus perstrinxit. Prætorem agebat Resselii perpetuum, vulgus *Scultetum hæreditarium* appellat, Dominus Fridericus Berendt, cujus etjam sequente libro facienda erit mentio. Facilè cæteris domi forisque authoritate, gratiâ, & opibus antestabat; quippe, qui juventutem in magnatum aulis, magna cum industriæ virtutisque commendatione exactam, ætatis maturioris gravitate ita ornabat, ut vel ab ipso euntis incessu & maturitate quadam in eo emicante, vulgari diverbio, de Friderici gradu, locus fuerit (*a*) is procedente ætate, usu oculorum privatus, fortunam suam generosè tulit: at ubi filiolus Carolus, quem habebat unicum, gravi & periculosissimo depositus est morbo, ita ut remediis omnibus frustra consumptis, non tam vita, quàm extrema pueri cum morte lucta & agon quatuordecim integros dies tenuerit; miserandus parens, qui ereptum oculis cæli lumen, in unico filiolo (quem luce ipsâ cariorem habuerit) utcunque sibi sarciebat, ne ea quoque lux sibi eriperetur, ad veri luminis Matrem confugit, & votum, Lindam Marianam quantocyus visitandi, nuncupavit. Ne verò etjam minima in exolvendo voto mora, vel vitam tenuissimo jam filo pendentem abrumperet, vel ipsi morbo, doloribusque filii, moram tempusque produceret, accelerandum quàm maximè ratus, tum viæ ducem (qui cæcum in itinere regeret) tum viæ comites non paucos, eosdemque apud DEUM & Deiparam deprecatores futuros, quàm citissimè secum rapit.

(a) Friderich Berendts tritt.

rapit. Ventum est, Lindam exiguo quidem sed admodum pio supplicantium agmine (nam & virgines, quæ in Conventu, communique convictu religiosam, & certis, quanquam non solennibus votis adstrictam vitam paulò antè Resselii inchoârant, agmini erant adjunctæ) & vota cùm à cæteris, tum à parente pro incolumitate filii rite persoluta. Et jam spem inter ac metum anxius domum repetebat parens, cùm ædibus appropinquanti, Carolus filiolus jam sanus, & ab omni proximi morbi periculo prorsum immunis, lætus & exultabundus occurrit; non sine ingenti omnium admiratione aut potius stupore; nec minore erga DEUM ac DEIPARAM gratiarum actione. Ita Fridericus restituto Deiparæ ope filio, quem cum piissima illa Tobiæ Matre (a) *Lumen oculorum* appellare potuit, ipsum quadantenus lumen oculorum recepit. Idem enim Carolus, quâ erat pietate in parentē, etjam cùm Brunsbergensis Collegii scholas jam adolescens frequentaret, cæcum parentem, manu humero suo innixum ductabat. Brunsbergam enim, venditis Resseliensi civitati fundis, juxta commodissimè adjacentibus, se parens transtulerat, & fixa in ædibus Parochi statione, Templum Societatis, in quo matutinum tempus omnino totum quotidie conterebat, filio ductorem ultro citroque semper agente, frequentabat; in quo etjam postmodum conditus quievit, quoad Suecico bello, avarus miles stanneo loculo, quem rapuit, ossa ejecit. Porrò Carolus, uti P. Simon Hein in commentatiolo suo disertè scribit, *vixit adhuc Vormditi, cùm hæc*

(a) *Tob. c. 10. 4.*

per oculatos præsentesq; testes probata scriberem : sed & hodie, ut spero, vivit in Monasterio Olivensi Ordinis Cisterciensis, ad quod se uxore Vormditi defunctâ, jam pluribus abhinc annis, vitæ religiosiùs instituendæ causâ, recepit.

CAPUT XVI.

Primum supplicii genus, in eos, qui desertum Lindæ Marianæ locum contemnere, vel temerare ausi sunt, divinitus designatum; Terrores & Minæ.

Pia fortasse videri potest vox, aut etjam mens, impii Apostatæ Juliani Augusti, qui Nicephoro teste (*a*) negabat quidquam fausti ac fortunati evenire posse iis, qui Cybelen Deûm Matrem minùs honorarent: pia enimvero & vox & mens est Ruperti, qui (*b*) Deiparam alloquens, *Tanta*, inquit, *es, ut Te honoret ipse sol Christus honore, quo decet Filium honorare parentes suos. Qui enim dixit: Honora patrem & matrem, non dubium, quin & ipse honoret, & ab omnibus amicis suis velit honorari Matrem.* Similiter & Methodius (*c*) eandem affatus, *Euge, euge*, inquit, *quæ debitorem illum habes, qui omnibus mutuatur! Deo enim universi debemus; Tibi autem etiam ille debet. Proinde, qui dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut is decretum à se promulgatum observet, & alios excedat, omnem Matri & gratiam & honorem impendit.* Qui igitur vult honorari Matrem, quidni jure animadvertat in eos, qui Matris derogant honori? quidni, quemadmodũ sæpissime alibi, ita quandoque & Lindæ statuat aliqua in eos exempla,

(a) *lib. 10. c. 22.* (b) *lib. in Cant. penult.* (c) *orat. de Purificat.*

empla, qui neglecto DEI, Deiparæ, locique religiosissimi cultu ac reverentiâ, novos sese Gygantes orbi spectandos exhibent? Pauca de multis exempla producemus, sumpto à mitioribus, quippe quæ ultra Minas & Terrores non processerunt, exordio.

Mense Decembri Anni 1637. supremum clausit diem Resselii, opificio Victor Wilhelmus Lebbert: qui (quemadmodum P. Simon Hein Soc. Jes. in commentarium retulit) moriturus de se palàm fassus est, plures ante annos, cùm iter aliquando ingressus squalentem adhuc Deiparæ Lindensis aream præteriret, nec quidquam, nisi acervum ruderum positum ante oculos haberet, gradu propiùs admoto, vidit inter rudera nummulos aliquot *Peelchen* vulgo dictos; quorum tum usus admodum rarus nunc planè nullus jam est; valor autem singulorum, dimidium æquabat sestertium. Terna ejuscemodi numismata aufert, & ita cæptum prosequitur. Paucos post dies, eadem viâ reversus, videt miro splendore præeuntem ante se Virginem, & acervum lapidum versus procedentem. Quo postquam venit, substitit; &, quanquam verbum protulisset nullum, protensâ tamen ad reum manu atque graviter minitabunda, visa est reo, quod ipse quoque fatebatur, tacitè dicere, cave, sîs, ne quando propiùs accesseris, ut aliquid hinc auferas; ne fortè gravius tibi quid eveniat.

Valuerunt apud Catholicum pectus Virginis minæ; ut, cùm deinceps viginti circiter annos vixerit, nunquam Deiparam, nunquam sacrum Deiparæ locum, venerari desierit. Quin & apud Hæreticum, sectâ perinde atque genere suò tumentem, sive Virgi-

 nis,

nis, sive alterius fuerint minæ, plurimùm valuerunt. Rem ita percenset Ciaritius.

Vir quidam Nobilis, in vicinia sacri loci habitans (nomen consultò tacetur) prateribat squalentem Marianæ Tiliæ Aream, eo tempore, quo patibulari Cruce illa adhuc esset dehonestata. Solutus itaq; in risum, subsannans latabatur locum sacrum dedecoroso patibuli tormento funestatum. Cumq; Chirothecis, quas manu gerebat, insultaret minabundus; conspexit subitò mirabundus, Chirothecas sibi insensibiliter ereptas, è patibulo pendere; unaq; vocem expavescendam audiit; ne idipsum tibi contingat, cave. Exanimatus fere metu, homo gradum corripit, & cælestibus minis edoctus, religiosiorem se deinceps exhibuit loco sacro; etjamsi ipse veræ religionis exsors maneret.

Memorat Fridericus Fornerus lib. 1. (*a*) de miraculosis B. Virginis Weyerensis Beneficiis, *notatu*, ut ille scribit, *& admiratione dignum vetustatis testimonium, ad nostra usque tempora*, circa Haslacense sacellum, à S. Ottone Bambergensiũ Episcopo, & Pomeranorum Apostolo dedicatum, *perseverans. Neque enim aut muro, aut fossis, ut complures in eo tractu, illa cincta est Ecclesia: quàm latè tamen ac longè, lustralis aqua, Ecclesiarum dedicationi, Apostolico ritu, adhiberi solita, terram aspersit, nulla planè Bestia sive domestica sive fera, & silvestris, transire aut solet, aut potest. Sed quid, si vi impellatur, ut terminum transgrediatur? Certa est, & usu millies comprobata experientia; aut ilico perit; aut uno vel utroq; lumine orbata excæcatur; aut claudicatione, aut alio infelici eventu debilitata, prorsus inutilis redditur.* Haud dissimile quiddam apud Deiparæ Lindensis

Ædem

(a) *cap.* 4.

Ædem evenire consuevit. Non illa aut muro, aut fossis cincta, quin excisa à sectariis fædè squalebat: & tamen Bestiis (quæ enim magis dici possunt Bestiæ quàm homines, vitâ & moribus feri?) vel ad ipsum sacelli deserti locum, haud facilis patebat aditus. Etsi enim Deiparæ, cùm alibi tum apud sacram Lindam suam, bestiolas, quemadmodum lib. I. cap. ultimo, ex Revelatione S. Gertrudi facta didicimus, ad pallium suum confugientes, non modò admittat, verùm & manibus placidissimè permulceat; si quæ tamen feritatis necdum oblitæ, pallium Deiparæ non tam subire, quàm scindere parant; non secus, atque apud sacellum Haslacense, cæcitate vel aliis mactantur malis, ut, quæ neque minis, neque terroribus perdomari ad propriam salutem poterant, suo, ad aliorum commoda, exitio castigentur. Quòd si quando, eodem in loco non castigentur, alibi tamen hoc ipsum, vel aliud supplicii genus vix effugiunt. Sub Annum M.DC.X. in ipso Lindensi fundo piscator, Lutheri sectâ imbutus, degebat. Pro animi vel potius sectæ protervia, tempore Resselium iter ingressurus, candelas aliquot, inter sacelli rudera jacentes (sive ut venderet, sive ut ad pocula ganearumque mensas absumeret) sustulit. Haud longè inde aberat, & quæ à piscatore gerebantur, haud incuriosus spectabat Ecclesiæ Resseliensis Æditus: qui ubi Resselium unà revertit, piscatorem, uti sacrilegii reum, ad Prætorem defert. Agebat illo tempore Prætorem, uti, & postmodum Consulem, Dominus Joannes Schultz, perillustris & adm. R. D. Laurentii Schultz Canonici Pultoviensi. & Præpositi Visnensis (qui hæc ore manuque suâ testatus

ſtatus eſt) parens: reumque ex jure & æquo conventum, perurgeri ſinit. Ille, ut ſacrilegis mos eſt, facinus pernegat. Sed conſcientiâ, reum, magis quam Actore perurgente, factum, ut candelæ ſacrilegio ablatæ, occuli ac celari ampliùs non valuerint. Ultro enim, ac ſuâ quaſi ſponte, è ſinu vel ſacculo, quo abditæ erant, prodeuntes aut potius prorumpentes, conſcientiâ jam victum, & pudore inſuper graviſſimo perfuſum, ad facti confeſſionem adegerunt. Faſſus igitur tandem, juſſus eſt ablata piè reſtituere; &, ut facinus utcunque expiaret, quaſi ſacri cujusdam fænoris inſtar, tantundem inſuper adjicere cereorum.

CAPUT XVII.

Alterum ſupplicii genus in eosdem, cæcitas.

QUi hîc ſequuntur, vix paria, ne dicam graviora prioribus videntur in locum ſacrum admiſiſſe flagitia; & tamen paulò graviora ſunt experti ſupplicia: ut vel hinc pateat, ea, quæ è ſacrilegii quaſi fontibus promanant facinora, ab ipſo quodammodo ortu atque ſcaturigine, quandam ſecum trahere gravitatem ac fæditatem; cumque in ſe videantur leviora, nihilo tamen levioribus ſuppliciis divinitus interdum plectantur. Impura illa apud Ægyptios mulier (*a*) integrum caſtiſſimo juveni Joſepho pallium vi rapuit; neque tamen ſubitò ob id memoratur caſtigata: at Saul (*b*) ſacrum Prophetæ Samuelis pallium nonnihil laceravit, & regno protinus à Deo exuitur. Ille, ut ſacer textus ait, *apprehendit ſummitatem pallii*: *Et Samuel*

(a) *Geneſ.* 39. (b) 1. *Reg.* 15. 17.

muel ad eum ait: Scidit Dominus regnum Israël à te hodie. Haud procul Jericho latrones hominem innoxium invaserunt, spoliârunt, & *plagis impositis abierunt semivivo relicto* (a) Abierunt patrata ac propè perfecta cæde latrones; at eodem fere loco *Achan* (b) *regulam auream* & quædam de Anathemate Jericho furatus, lapidibus obrutus,& igne,unà cum omni domo sua, absumptus est. Ad eandem justitiæ divinæ normam, in quosdam apud desertam Lindam sacrilegos, videtur animadversum.

Sensburgum oppidum est in Ducatu Prussiæ,Resselio quidem trium, Linda verò duarum circiter horarum spatio dissitum. Eo cùm R P. Jacobum Lachoroski Societatis nostræ Provincialem Resselio comitatus,Anno 1638.die 24.Maji venissem, Georgius Polchot,ejusdem oppidi civis, aliique plurimi, qui ad ejusdem ædes convenerant,id,quod sequitur, tanquam omnibus in oppido vicinisq; pagis omnino notum,me aliisque tribus de Societate coram audientibus retulerunt. Martinus, vulgo Tischper dictus, opificio pellio, paulò antè defunctus; triginta circiter retro annos, varia, pro more, loca opificii sui exercendi gratiâ peragrans, Lindam delatus, cereum, quem fortè in sacro loco repererat, abstulit, & secum asportavit Sensburgum. E vestigio vindicta de cælo hominem comitata est. Vix oppidum erat ingressus, cùm oculis subitò captus est. Amici interim, cognito hominis sacrilegio suadent, ut pænitentiâ facti ductus cereum referret. Paruit ille; Lindam revisit, & continuò visum recepit.

Gemi-

(a) *Luc.* 10. (b) *Iosue* 7.

Geminum huic prope est, quod Ciaritius hisce verbis percenset. *Caspar Piscator, in proxima ad locum sacrum domuncula habitans, acceperat aliquantam pecuniam ex acervo lapidum Mariana area; in usus necessarios illam absumpturus, & ludibrio religionem loci sacri habiturus. Vix domum remeaverat, actutum consequitur sacrilegum hominem ultro, subitâ cæcitate ictus, animadvertit, justè se sacrilegii reum pœnas pendere. Resipiscens igitur, ducente eum uxore, locum sacrum furto violatum adit, anathema restituit; divinum Numen propitiat; Virginem Matrem apprecatur; & propere visu restituto, uxoris ductu ampliùs non indigens, castigatior & melior in casam suam reversus est. Certò factum asserebat Godofredus Baro ab Eulenburg Anno 1623. 13. Februar, sed Dæmoni adscribebat. Non absimilis illis, qui Christi Domini miracula, in Belzebub Principem Dæmoniorum transferebant.*

Neque dissimile est, quod, ad Nobilis viri Christophori Portugal narrationem, idem Ciaritius historiæ suæ inseruit. *Matthias quidam, è Villa Lachsdoia Hortulanus, sustulerat nummulos aliquot de loci sacri Area. Cùm domum rediisset, subitò cæcitate percussus est. Accurrit uxor ad dominum pagi, questum miserandum casum mariti. Ille, homo minimè malus, ubi vir fuisset, quidvè egisset, ex muliere quæsivit. Retulit mulier id, quod res erat. Mandat Nobilis, tantundem pecuniæ, quantum sublatum fuerat, sumat, & præterea aliquantum addat: virumq́; eò ducat; ut violatam religionem in loco delicti expiet. Facit, quæ consulebantur, mulier: & triduo pòst, visum perfectè virum recepisse gavisa est.*

CAPUT

CAPUT XVIII.

Tertium, & quidem gravius supplicii genus, artuum viscerumque cruciatus, vel ipsa etjam mors.

PRolusisse hactenus videri potest divinæ æquitas justitiæ, si ad ea, quæ jam referentur, quæque fortasse aliis, in locum Lindensis Deiparæ sacrilegis, irrogavit, respicere quis voluerit. Et quoniam proximum è pago Lachsdoja exemplum produximus, ad eundem cum Ciaritio pagum revertamur.

Ernestus Sartor, ut ille scribit, *ex eodem pago Lachsdoia, rapuerat Coronulas aliquot cereas, quæ ad locum sacrum voto piorum delatæ fuerant; & domum reveniens, insolenter sese efferebat apud loci Dominum: velle se, inquiens, aliquot noctibus, ad lumen sublatorum cereorum, suturam suam egregiè promovere. Corripit Nobilis scelerati hominis factum; ipse vilipendit. Sed confestim eum divinæ ultionis manus tetigit, pedes enim manusq; in spiras contrahuntur: illi gressui, hæ operi inutiles redduntur: & eò usq; acerrimo dolore convelluntur; donec alias coronas cereas emi, ad locum sacrum deferri, & reponi loco priorum curâsset. Postquam hoc factum, membra etiam, cessante dolore, ad pristina officia revertuntur.*

Magna hæc alicui videatur in sacrilegum pœna, sed multo erat illius major culpa, quemadmodum & DEI Deiparæque, pœnam ita facilè relaxantis, maxima pietas & clementia. Non est eandem assecutus, qui proximè, ab eodem Ciaritio memoratur.

Homo quidam, inquit ille, *extremè malus* (*Pomeranus fuisse dicitur*) *nobilis cuiusdam è proximo Oeconomus, cùm multas frequenter loco sacro contumelias, & verbo, & re in-*

re intulisset; homines eò confluentes turbâsset, dispulisset, convitiis affecisset; pecuniam, cereosque votivos inde sustulisset; suo tandem tempore, divinæ indignationis vim malignus sensit. Nam propinquissimè ad sacræ Lindæ aream, contracto cum opilione quodam levi iurgio, dum animi odiaque incrudescunt, miser ab opilione, glande plumbeâ è bombarda traiectus, occubuit. Vbi cæteri cælum sibi conciliant, inde miserandus ad Orcum raptus est. Hoc uti & proximum recensuit nobilis Christophorus Portugal; sanctè attestans, ita ut relatum, gesta fuisse.

Jam quod sequitur, ejusdem viri Nobilis testimonio subnixum ita memorat Claritius. *Valerius Schaff, Minister verbi in pago Beselacensi (qui proximus loco sacro adiacet) transiens Aream Lindensem tum desertam, turpi eandem oleto fœdavit. Verùm repente, universa membra illius gravissimo dolore corripiuntur, dirissimè torquentur. Adhæc infelix demens efficitur: & doloribus impar, indesinenter clamabat, ut Area à se indignè conspurcata mundaretur. Quod simul ac factum est, continuò ille & valetudini membrorum, pristinæ, & usui rationis restitutus, sanctè testabatur, se eundem locum singulari veneratione culturum; &, quibus posset, ne eundem violent, diligenter suasurum. Eum tunc divinitus tortum ob illatam sacro loco contumeliam, inviserat Michaël ab Hoggendorff, Iudex Olecensis; & reverendissimo Domino Administratori Varmiensi, octuagenario maior, multis præsentibus narravit. Poterat Minister tam insigni miraculo ad fidem Catholicam emollitus fuisse; nisi in perfidia plus iusto obduruisset, celeri interitu brevi sublatus. Vix enim biennio exacto, celebrato apud Nobilem, in proximiore pago, convivio, cùm domum reveheretur, ultra modum se tendens, hinc indeque ver-*

sans, ac spumans, animam prægravatam epulis infeliciter efflavit.

Cui, obsecro, infelicem hunc Ministellum compares? Antiocho Regi sacrilego, qui ob Templum DEI Jerosolymis pollutum & spoliatum, *diro viscerum dolore, & amaris internorum tormentis* dicitur (*a*) extinctus? an verò impiissimo omnium hæresiarcharum Arrio, qui ut Beda (*b*) scribit, *fusis per posteriora visceribus, cunctis finem hæretica docendi; & Hæreticis digna supplicia subeundi principium miserè invenit?* Equidem, si & flagitia, & supplicia juxta componas, non modò utrique illi verùm & Judæ Iscarioti propè affinem dixerit: nam & cum Antiocho locum sacrum fædissimo sacrilegio polluit; & cum Arrio atque Juda, ubi priùs, id, quod ipsis visceribus spurcius est, effudisset, etjam animam infelicem, spumans atque in omnes sese partes versans, incertum qua parte, effudit: ut scilicet *agnosceremus* (lubet enim S. Ambrosium (*c*) jam loquentem audire) *similem Iudæ proditoris, Arrii quoq; fuisse perfidiam, quem similis pœna damnavit: effusa sunt enim & Arrii viscera; pudet dicere ubi. Atque ita crepuit medius, prostratus in faciem, ea, quibus Christum negaverat, fœda ora pollutus.* Quin & Sedulium, affine quiddam Poëticâ tubâ canentem audiamus:

Arrius infelix! qui curva per avia, rectum
Flectere nisus iter, foveam delapsus in imam
Corruit, & tetri mersus petit ima profundi,
Tam vacuus sensu, justa quàm tempore pœnæ
Visceribus fusis vacuus quoque ventre remansit.

Q Et

(a) *2. Machab. 9. 5.* (b) *ad 1. Reg. 5.* (c) *lib. de fide cap. 9.*

Et quid mirum, ſpurciſſimum Prædicantem pœnâ Judæ & Arrii dignum cenſeri, cùm eandem, juſto Dei judicio, quanquam ob leviora ſacrilegia, & Gentilis quidam, ob vaſa ſacra impuriùs tractata, & Arrianorum nonnemo, ob ſellam (quâ D. Athanaſius in Templo docens Alexandriæ utebatur) convulſam, jam olim ſint experti? De hoc ipſe S. Athanaſius (a) *Arrianus*, inquit, *juvenis auſus ſellam ligneam Templi Alexandrini convellere, fragmento ligni inde in ventrem reſiliente, inteſtina ſua perforavit; & eâdem vi, quâ ſolium diſrumpere conabatur, ruptâ alvo, inteſtina effudit; celeriusquè quàm ipſe Thronum auferret, Thronus ei vitam ſuſtulit*. De illo verò, S. Chryſoſtomus (b) *Auſus*, inquit, *impuris manibus ſacra vaſa contingere; hoc etiam non contentus, ſed contumeliâ ulterius progreſſus (vaſis enim inverſis, & ſuper pavimentum collocatis ſuper ea, deſedit) è veſtigio pœnas dedit. Illius enim verenda, vermiculos generârunt; qui mordicus partibus putribus inhærebant; atque illum ita demum, multis diebus abſumptum, perdiderunt*.

LIBER

(a) *in Epiſt. ad ſolit. vitam agentes*. (b) *lib. contra Gentiles*.

LIBER III.

De Lindæ Marianæ vindiciis, instaurato ſacello, & rebus ad Annum MDCXXX. geſtis.

CAPUT I.

E ſqualore & vaſtitate Lindæ Marianæ, Catholicorum & omnium piorum ſqualor; recuperandæque ac reſtaurandæ Lindæ deſiderium.

QUanquam ſacer Lindæ Marianæ locus, per integros propè centum annos, nunquam ſive beneficiorum divinorum, ſive variorum miraculorum ac prodigiorum, quemadmodum vidimus, luce deſiit coruſcare: ipſe tamen, qui oculos everberabat, loci ſqualor atque vaſtitas, non poterat omnibus piis non afferre ſingularem animi ſqualorem atque triſtitiam. Si enim cæterorum à ſectariis adhuc occupatarum ac pollutarum ædium aſpectus, etjamnum gravem animis dolorem affert, quidni illa tam fæda & tam diuturna ſacræ Lindæ vaſtitas afferret? Quantò enim Linda aliis ſive Templis, ſive locis ſacris, miraculorum, beneficiorumque divinorum ſplendore, clariùs effulſit, tanto illa, quàm loci ſqualor, non animis modò verùm & oculis ſpectantium incutiebat caligo atque tenebræ, graviores accidebant. Non deerant, qui cum Rom. Oratore tot urbium ac Templorum, cum dolore ſpectarent ac miſerarentur cadavera (quid enim ea ſpiritu ac vigore veræ religionis deſtituta

aliud, quàm cadavera censueris?) haud magnopere spiritum illum desiderabant Lindæ, ubi ob ingentem loci religionem abesse spiritum non posse sciebant; desiderarent nihilominus anxiè ipsam quasi exterioris resurrectionem corporis, atque ad optatissimam (per vindicias restaurationemque loci) Anastasian anhelabant Neque spe excidebant suâ. Nimirum uti Arbor, foliis ac frondibus hiberno frigore decussis, suâ nihilominus radice nititur; & dum inamœnum sui aspectum intuentibus objicit, futuri simul veris, &, cum vere suæ amænitatis atque gratiæ, fructuumque insuper spem facit: ad eum modum & Linda Mariana, quantumvis excisa ac desolata, nulla quidem folia aut frondes, nullam sui speciem aut amænitatem, oculis spectantium objiciebat; objiciebat tamen animis, quasi altissimè fixas humi radices; quibus loci religio & perennis illa miraculorum beneficiorumque divinorum ita nitebatur ubertas, ut neque temporum vetustate atque injuriis, neque tot ac tantis adversariorum molitionibus aboleri posset aut extirpari Quæ, si quis apud se animo versaverit, atque insuper illa, quæ divina sapientia de se (a) prædicat, mysticè cum SS. Patribus ad DEIPARAM transferre voluerit; profectò quemadmodum v. 13. quasi pro imperio Deiparæ Virgini demandatum audiet, *in Iacob inhabita, & in Israël hæreditare; & in electis meis mitte radices*: ita quoque v. 16. quasi respondentem pariter Deiparam audiet; *radicavi in populo honorificato*: sive ut Tigurina legunt, *in illustri populo sum radicata*. Et quis, quæso, usquam sub cælo popu- lus

(a) *Eccli.* 24.

lus illustris, aut populus honorificatus, nisi qui Catholicæ gremio continetur Ecclesiæ? Et ubi aliàs, si non in illustri hoc & honorificato populo, magna DEI Mater radices egit, aut deinceps æternùm aget? Quod etsi inter Catholicos semper, & ubique agat, singulariter tamen iis locis agit, quibus singulares DEIPARÆ Ædes beneficiis, miraculisque divinis redundantes, coruscant Quibus locis, cùm Linda Mariana, singulari DEI benignitate accenseatur, nihil mirum, si eodem in loco, tam altas, uti videmus, radices fixerit. Neque etjam mirum cuiquam esse potest, si ex tanta radicum firmitate atque constantia, firmam quoque spem in Tilia Mariana Catholici omnes defixerint, & cum venturo mox vere, restaurationis, amænitatis, atque fructuum maximam, quasi ante oculos positam, habuerint fiduciam? Quo tempore Arbor illa Grandis, teste Daniele vate (*a*) admotâ divinitus bipenni succidebatur, continuò sancitum fuit de cælo, (*b*) *attamen germen radicum ejus, in terra dimittite*: quo nihil aliud fuit indicatum, quàm quod idem divinus interpres (*c*) ajebat: *Quod autem præcepit, ut relinqueretur germen radicum eius, Regnum tibi manebit.* Nunquid multò æquiùs, quando illa magnæ DEI Matris ad Lindam Regia, sacrilegis Iconoclastarum manibus, divinâ id permittente providentiâ, excindebatur, sancitum de cælo putemus, ut suum Deiparæ Regnum eo loco integrum, & quidem tantò magis maneret, quantò altiores eodem loco radices, pietas erga DEIPARAM atque religio tot actis retro seculis egerant? Quas quidem radices ita fixas, cum ho-

(a) *cap.*4. (b) *v.* 20. (c) *v.* 23.

mines Catholici intuerentur, non poterant non habere magnam, de renaſcitura quandoque Tiliæ Marianæ gloria, ſpem atque exſpectationem. Si enim reptantibus etjamnum ſuper terram radicibus, & per fibras, terræ leviter immiſſas, ſuccum magis ſuffurantibus quàm haurientibus, videas plerumque Arborem ſenſim prorumpere, & in virgultum ita aſſurgere, ut brevi intervallo & gramen, & humiles myricas, quibus æquo aliquandiu colludebat gradu, deſuper eminus deſpectet; quin & in gemmas, frutices, ac ſurculos turgeat, & demum frondibus ac foliis, propè ad laſciviam veſtita, in flores & fructus, non ſine gravi ſuimet pondere exuberet: quid non exſpectandum fuit de Tilia Mariana, tam altis ſemper, & tam propè firmatis nixa radicibus? Et ſanè reſpondit ad extremum tantæ exſpectationi, ut jam memorabitur, eventus.

CAPUT II.

Simonis Rudnicii, pro reſarcienda per Ducatum, & univerſam Pruſſiam fide Catholicâ, egregii conatus; proque inſtauranda Linda Mariana primus labor atque induſtria.

QUod de magno Eccleſiæ populique Hebræi ſacerdote, *Simone* Oniæ filio uſurpavit Syracides (*a*) videor mihi de Simone Rudnicio Varmienſe Epiſcopo, triginta circiter ab hinc annis defuncto, uſurpare jure poſſe: *Simon ſacerdos magnus, qui in vita ſua ſuffulſit domum, & in diebus ſuis corroboravit Templum. Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt; duplex ædifi-*

(a) *Eccli.* 50.

ædificatio,& excelsi parietes Templi. In diebus eius emanaverunt putei aquarum,& quasi mare adimpleti sunt supra modum. Qui prævaluit amplificare civitatem,&c. Ergo Simon Oniæ *suffulsit domum*, quia Templum sub auspiciis Darii Histaspis Persarum Regis, à Zorobabele & Jesu Pontifice reædificatum *(a)* quod ccxxx. annos usque ad Simonis Oniæ Pontificatum, multa vel ab ipsis temporum injuriis & vetustate, contraxerat vitia. Peribolo, & substructionibus, aggestam intra muros terram continentibus, firmavit. At verò Simon Rudnicius, suffulsit itidem domum, quia Ecclesiam Catholicam, quæ secundùm Apostolum (*b*) est *columna & firmamentum veritatis*, nullo quidem suo vitio, sed variis sectariorum molitionibus in Prussia, præsertim verò in Ducatu, admodum inclinatam, non tam peribolis aut aggestis terrâ substructionibus, quàm firmissimis pactorum conventorum sanctionibus, & novis Regum Reique publ. Polonæ constitutionibus ita stabilivit, ut, cùm pro suo more Prædicantes (Joanne Behmio in orat. secul. & alibi, Mislentâ in Manuali, Ducibus) Panolethriam, sive totalem Catholicæ in Ducatu religionis ruinam jactârint, illa Simonis nostri curâ atque industria, multò, quàm ante videri poterat, & stabiliùs sit explicata, & explicatiùs stabilita. Adhæc, ille altitudinem Templi fundavit, *cum duplici ædificatione, & excelsis parietibus*; quia vel Templum in sublime, per geminam contignationem extulit, vel in imum per adjectas substructiones, & altissima earundem fundamenta, stabilivit: Iste verò quia Ecclesiæ Catholi-

(a) 1.*Esd*.2. (b) 2.*Tim*.4.

cæ dignitatem, cùm alibi, tum in contermino Prussiæ Ducatu, ita erexit, in sublime, ut simul firmissimis, quà divini, quà humani juris basibus ac fundamentis perpetuum solidârit. Denique ut reliqua missa faciamus, & ad ea, quæ hujus loci propria sunt, accedamus, *ille prævaluit amplificare civitatem*, non modò, quia Templum exedris, porticibus, cæterisque Templo adjunctis fabricis auxit; verùm etjam quia ipsam urbem Hierosolymam, tum plateis & domibus, tum civibus & incolis (qui, ductis in Ægyptum, per Ptolemæum Lagi, centum viginti millibus, & antè sub Seleuco per universam Asiam ubique sparsis, imminuti admodum fuerant) augustiorem vastioremque reddidit. Iste verò, quia non modò in Episcopatu Varmiensi erectis à fundamento, vel certè egregiè promotis Templis (quale Heilsbergæ S. Stanislai pro Polonis, Seeburgi pro iisdem, alibi alia) sed etjam in adjuncto Ducatu, quà ex iniqua sectariorum possessione recuperatis, quà etjam recèns erectis Dei Ecclesiis, domum Dei plurimùm auxit. Hoc enim campo Rudnicii virtus maximè emicuit; ut, qui se Ecclesiæ Catholicæ Antistitem, atque ovium Christi Pastorem, esse semper meminisset, semper, tum pro restituendis ovium mandris, tum pro ovibus ad mandras reducendis vigilaret. Et vigilavit sanè, non accuratè minùs, quàm feliciter & fortunatè. Nam, & alibi viri nobiles in Ducatu, Templa in suis fundis posita (uti Berzevicii in Lissenau, vulgo *Lisnovvo*; Rivocii in Lentzko, Rosciszevii in Przelaug) Rudnicio vel præeunte vel adjuvante, exactis Pseudo-evangelicis tubicinibus, Catholicæ Ecclesiæ restituerunt; & ipse

sum-

ſummâ plurium annorum contentione, tum Elbingæ, princeps urbis Templum, Catholicæ vindicavit Eccleſiæ; tum Regiomonti, ut novum à fundamentis excitaretur (quod hodieque, quanquam necdum ad coronidem ſatis deductum viget) pari jure atque labore pervicit. Sicut autem Elbingæ, exeunte Anno MDCXVII. recuperatam de manu Prædicantum Eccleſiam Parochialem ipſe iteratò conſecravit; ita quinquennio ante Regiomonti, primum ipſe per ſe lapidem in fundamenta Catholici Templi, cum hac inſcriptione jecit:

D. O. M.

In honorem DEI *Omnipotentis, Beatiſſimæ Virginis* MARIÆ, *& omnium Sanctorum, nec non Patronorum Eccleſiæ hujus, SS. Andreæ Apoſtoli, Ioannis Baptiſtæ, Adalberti Epiſcopi & Martyris: Illuſtriſſimus & reverendiſſimus Epiſcopus Varmienſis, D. Simon Rudnicii, hujus Eccleſiæ Ordinarius, lapidem hunc angularem conſecratum, iuxta ritum SS. Eccleſiæ Catholicæ Rom. fundamentis impoſuit, die* XXII. *Maii, Anno* MDCXIV.

Sed hæc, aliaque id genus, maximo labore juxta ac felicitate perfecta, quanquam maxima eſſent, & ad Rudniciani immortalitatem nominis plurimùm facerent; præ Lindæ Marianæ recuperatione atque reſtauratione minora ſemper cenſebat ipſemet Rudnicius. Hoc planè campo Hercules noſter primum, hoc itidem fere poſtremum laborem; cum ſectarum monſtris exantlavit. Poſteaquam pridie Non. Novemb. currentis ſeculi Anno quarto, ad conſtantia Varmienſis Collegii ſuffragia, in Epiſcopum Varmienſ. à Sigiſmundo III. eſt renuntiatus, & in ſequen-

te Anno MDCV. Varmiam Dominicâ Palmarum, tanquam plurimarum Palmarum ex Hæreſi aliisque vitiis futurus victor, auſpicatò eſt ingreſſus, nihil habuit antiquius, quàm ut eodem ipſo anno citra omnem moram, ad vindicandam è manibus adverſariorum Lindam adjiceret animum. Extant in Tabulario Collegii noſtri Reſſelienſis, inter alia Lindæ Marianæ monumenta, ſingulares de hac Rudnicii contentione literæ. Quarum causâ operæ precium eſt, paulò altius negotium quàm breviſſimè redordiri. Ducatus Pruſſiæ Anno MDXXV. jure Feudi collatus eſt Alberto Marchioni Brandeburgico, ultimo Ordinis Theutonici in Pruſſia Magiſtro, à Sigiſmundo I. Poloniæ Rege; admiſſus ad idem Feudi jus, tribus ejusdem Alberti fratribus, Georgio, Caſimiro, & Joanne (quartus enim frater Wilhelmus, Rigenſium egit Archiepiſcopum) ita ut maſculâ Alberti deficiente ſtirpe, ad dictos fratres eorumque hæredes jus illud devolveretur. Albertus è ſecunda uxore, Maria Brunſvigia, reliquit hæredem Albertum Fridericum; qui, patre in Japiau, matre verò Regiomonti ſimul eâdem die, quæ erat viceſima Martii Anni MDLXVIII. extinctis, in Feudum Anno proximè ſequente ſucceſſit, & Privilegio, in Lublinenſibus ejusdem Anni Comitiis dato, confirmatus eſt. Verùm cùm ab ipſo fere ſuſcepti Regiminis exordio, ad MDCXVI. uſque annum, quo defunctus eſt Fiſchhuſii menſe Auguſto, capitis animique ægritudine ita laboraret, ut vulgo nonniſi *heri infirmi* nomen mereretur (a) Curatores illi, toto illo tempore conſtitui

(a) Der blöde Herr.

stitui oportuit. Primus Curatorum loco admotus illi est, Anno eodem MDLIX. Georgius Fridericus, sive, ut à Commissariis Regiis (*a*) Anno MDCIX. vocatur, Georgius ab Anspach, tanquam Georgii ad Feudum initiò admissi filius, & Alberti Friderici patruelis, qui (quemadmodum ex libro Privilegiorum (*b*) constat, defuncto parente, primùm per Legatos, deinde verò ipse per se, jus Feudi Anno MDLXIII. jam antè adierat. Georgio Friderico, & cum eo. Anspachianâ sive Franconicâ serenissimæ Domus Brandeburgicæ familiâ, circa Annum MDCIII. à Feudo juxta ac seculo hoc decedentibus, altera Domus Brandeburgica, & quidem electoralis (quæ vulgo Marchiaca, à Commissariis verò Regiis in Cautione Anni MDCXII. die XXII. data *Onoldina* atque etjam *Culmbachiana* dicitur) primùm quidem per Joachimum Fridericum Electorem, in jus, ut vocant *Curatelæ*, deinde per ejusdem filium Joannem Sigismundum ejusque posteros, in ipsum Feudi jus successit. Prius tamen, quàm Domus Marchiaca & electoralis succederet, inter alias cum Sigismundo III. ac Repub. Polonâ conditiones, Anno MDCV. propositas, & à serenissimo Joachimo Friderico Electore eodem tempore, illiusque posteris] Anno MDCIX. ac deinceps admissas, atq; juramento firmatas, illæ quoque, quæ ad præsens institutum maximè pertinent, numerantur, tum in libro Privilegiorum (*c*) tum à Joanne Behmio in præfatione ad orationes seculares, & Mislenta in Manuali (*d*) *Prima* quidem, ut exercitium

(a) *pag.* 100 (b) *pag.* 59. (c) *pag.* 140. (d) *pag.* 116.

tium Catholicæ Religionis, quemadmodum de jure fuit, & ſemper eſſe debuit, omnibus in Ducatu ſit omnino liberum. *Altera* verò, ut Catholico cuivis liberum ſit, Templa, Sacella, Oratoria, in ſuos ſuorumque uſus erigere; vel jam ante in ſuo fundo erectis, uti, frui, & gaudere. *Tertia*, ut cuivis Catholico jura patronatus, quæ cum ſuo fundo poſſediſſet, ſarta tecta integerrimè permaneant. *Quarta*, ut Catholicis ad munera, dignitatesque publicas, ex æquo cum cæteris pateat aditus. *Quinta*, ut pro publico Religionis Catholicæ exercitio, geminum Templum Regiomonti erigatur, fundetur, atque pro dignitate dotetur.

Atque hoc Catholicæ Religionis in Ducatu jus, cùm in Comitiis Anni MDCV. non tam quæſitum, quàm roboratum, ſtabilitumque accepiſſet Rudnicius; aut potius ipſe (tanquam is, qui paulò antè ut Referendarius Regni, eo verò tempore ut Epiſcopus ac Senator ad clavum Reipub. ſedebat) confirmari, ſtabilirique curâſſet; nulla interpoſita mora, Henrico Hindenbergio Canonico Varmienſ. cujus paulò antè jam meminimus, & Jacobo Schrotero præpoſito tum Gutſadien. poſtmodum verò etjam Canonico Varmien. nuntiis ad ſereniſſimum Electorem ab ſe Regiomontum miſſis, inter cætera negotia, Lindæ Marianæ Vindicias, reſtitutionemque maximè voluit eſſe curæ. Teſtantur id ipſius literæ, quarum, uti promiſimus, exemplum jam hîc ponimus.

Reverendi Domini, Fratres cariſſimi.

OBlitus ſum, cùm Dominationes Veſtræ à me diſcederent, negotii illius pii & ſancti, de ſacello, in fundo illo Tilia dicto,

dicto, per D. Fridericum Berent extruendo. Rogo, omnem Dominationes Vestræ navent operam, quò licentia à Magnificis Dominis Regentibus obtineatur; quam putamus non adeò fore difficilem, ex eo, quòd in contractu illo curatorio, cum Regia Maiestate inito, cautum hoc extat, ut liber sit Ecclesiarum Catholicarum in Ducatu usus, tam iam existentium, quàm ædificandarum. Consensum Domini fundi, prætendit se iam habere Dominus Fridericus, prout ex scheda adiuncta intelligent. His Dominationes Vestras optimè valere cupio. Datum Heilsbergæ 9. Septemb. Anno 1605.

Reverendarum DD. VV.

Frater amantissimus

SIMON RUDNICII,

Episc. Varm. m. p.

Literas hasce Rudnicius non solùm, proprio, ut ajunt *Marte*, sed manu quoque propriâ integras exaravit; ut, vel hinc pateat, quàm Lindæ Marianæ negotium optimo Præsuli fuerit cordi; quod non ministrorum, uti plerumque cætera omnia, sed suamet operâ promovere voluit. Porrò scheda, cujus mentionem Rudnicius facit, quaque D Fridericus Berent à Domino fundi Lindensis consensum jam obtentum significat, ejusdem Friderici, ut videtur, manu scripta istiusmodi est. *Portio fundi illius, qui aliàs Tilia dicitur, ad generosi & nobilis quondam Domini Ioannis à Tettau derelictam viduam, hereditario iure spectare dignoscitur. Egi hactenus, cum generoso & nobile Domino, Fabiano à Leskevvang, dictæ viduæ fratre germano ac legitimo tutore, ut eius loci cessionem mihi impetraret, in quo Oratori-um*

um seu sacellum inædificari possit; qui respondit nihil difficultatis in hoc fore; dummodo apud Magnificos DD. Regentes Ducales id obtineri possit: idq; stipulatâ manu Dominus Leskevvang promisit.

Dubium non est, memoratos Rudnicii nuntios, qui in aliis plurimis gravissimisque negotiis, operam industriamque suam egregè probârunt, in hac quoque Lindæ Marianæ causa, omnem Regiomonti movisse lapidem. Sed rebus, sub ipsum novi contractus illius Curatorii, primamque Feudi possessionem, necdum usquequaque maturis, haud multum promoverunt: præsertim cùm & vis libertati Catholicæ tamdiu illata necdum remitteret; &, ne porrò remitteret, incentores malorum Prædicantes, ab artibus, strophis, clamoribusque suis desistere aut remittere nequaquam possent. Rudnicius tamen, ut Lindense negotium promoveretur, novas tum suis, tum Regiis, Regiorumque manibus, ut jam dicemus, admovere non destitit machinas.

CAPUT III.

Alter Rudnicii, pro vindiciis & restauratione Lindæ Marianæ labor, per Sadorscium contra Ottonem à Groben, vehementer obnitentem, strenuè admotus.

CUnctatione Græcos Trojâ fuisse petitos, vetus est verbum; Rudnicius citra cunctationem Lindâ potiri desiderabat; sed tot ejus sunt conatibus objectæ remoræ atque obices, ut illi supra decennium Græcorum, multò plus fuerit cunctandum, aut potiùs citra cunctationem sursum prorsumque connitendum; & jam hæc, jam alia via, ad urgendum negotii

gotii progressum, ineunda. Postquam igitur Friderici Berent, quàm principio adhibuit, parum aut potius nihil processit opera, aliò se optimus Antistes vertit. Habebat in aula sua Stephanum Sadorscium, S.R. M. secretarium, ætate quidem vixdum juventutem supergressum, sed doctrinâ, ingenio, usu, & in rebus agendis industriâ, multorum canitiem prægressum. Eum proinde, quo maximis in negotiis uti consueverat, ad vindicandam asserendamque sibi Lindam Marianam adhibere cæpit. Sadorscius, inter multas, expeditissimam, facillimamque ad Lindæ possessionem, viam ratus, si fundum Lindensem, numerato precio emptum, sibi assereret; cum Ottone à Groben, fundi Lindensis possessore, tum per se, tum per amicos enixè agere; abnuentem omnibus, humanitatis officiis studiisque demereri; denique etjam reluctantem, ac præfractissimè obnitentem, interpositâ non modò Antistitis ac Principis sui Rudnicii, verùm & Serenissimi Regis Sigismundi III. Reginæ Constantiæ, Uladislai Principis, summorumque de Aula Regia virorum authoritate perurgere, aut potius perfringere. Erat Otto à Groben, nobilissimo in Prussia loco genereque natus; &, postquam juventutem primum in literis, deinde verò in variis per Germaniam, Italiam, Galliam, Hispaniam, aliasque Europæ provincias, contriverat peregrinationibus, ad Reipub. clavum in Ducatu Prussiæ, proximè jam admotus erat. Cùm enim civile totius Ducatus regimen ac gubernatio, quæ etjam in volumine privilegiorum (a) consignata est, secundùm ipsum Prussiæ Du-

(a) pag. 54. vulgo Regiments-Nottel.

siæ Ducem, ad quatuor supremos Consiliarios, quos vulgo *Regentes* vocant, videlicet ad Provinciæ Magistrum, Burggrabium Regiomontanum, Cancellarium, & Marsalcum; Judicium item Aulicum, & quatuor supremos, Regiomontoque viciniores Præfectos, vulgo *Capitaneos*, videlicet ad Brandeburgensem, Fischhausensem, Schackensem, & Tapiaviensem, universim pertineat; Otto à Groben, qui aliàs in variis gravissimisque negotiis, strenuam Principi patriæque operam navârat; ad Præfecturam Schackensem provectus jam erat; in eaque constitutus præfectura, Anno MDCIX inter nobilissimos totius Ordinis equestris ad S.R.M. Remque publ. Polonam Internuntios, uti in dicto Privilegiorum libro (*a*) patet, priusquam tenebat locum: & pro ea, quà sanè doctrinæ omnis, in primisque jurisscientiæ, ac civilis prudentiæ facultate excellebat, in gubernanda patria, præ cæteris, unus propè ita regnabat; ut inter doctissimos quoque ac literatissimos viros, non postremo regnaret loco. Et superant etjamnum singularis illius in re, literaria regni, totidem prope monumenta, quot sunt in amplissima ejusdem bibliotheca, quæ non paucis annis in Resselienfi Collegio servata fuit, libri. Vix enim ullum, in tanto numero, fuit volumen, quod ille à capite ad calcem usque non evoluerit, & notis suis plurimùm non despunxerit; ita ut non mihi duntaxat, verùm & iis, qui literis & libris propè immoriuntur, admirationi sæpe fuerit. Talem igitur ac tantum virum Grobenium Sadorscius, datâ occasione, amicè aggreditur; &, ut Lindensem

(a) *Pag.* 97, 108, *&* 126.

densem fundum, pecuniâ, vel alio secum fundo, ex æquo & justo permutet, etjam atque etjam orat. Facilè Ottoni, ut erat emunctissimæ naris, suboluit, quò res tandem vergeret. Itaque Sadorscium principiò quidem officiosè expedire; deinde verò vehementiùs quà prece, quà precio instantem ac perurgentem, animosè constanterque negando rejicere. Altius nimirum illi Lutheranæ virus sectæ, in qua & natus, & ad eam usque diem erat versatus, intra præcordia hæserat, quàm ut Idolomaniam Lindensem (neque enim secus, quàm ejusdem mandræ gregales cæteros audivimus loquentes sentire ac loqui ipse tum poterat) suâ, qualicunque tandem operâ postliminio revocaret, aut etjam revocari pateretur. Quòd si fortè jam tum, ex Baronii, Bellarmini, aliorumque lectione, ad fidem, Ecclesiamque Catholicam inclinabat; poterat nihilominus videri, ad personam (quam in Repub. Lutheri toxico, quoad res divinas, admodum ebriâ gerebat) nonnihil respexisse; &, ne Papistis, ut vulgus illud profanum loqui solet, colludere videretur, anxiè præcavisse. Utut res habuerit, Grobenius certè, ante decimum septimum hujus seculi annum, ut Fundo Lindensi, in cujusquam Catholici usum cederet, nullâ prorsum vi, aut arte potuit adigi. Cæterùm ubi Regiâ potissimùm authoritate permotus, aut potius adactus tandem cessit; & in fundo illo sacellum postliminio Deiparæ erigi, Lindamque Marianam reflorescere iterum vidit, Deiparæ, uti credere par est, beneficio atque ope singulari, ad Ecclesiam Catholicam se recepit; & in eodem ipso Deiparæ Lindensis sacello divinis, tum Pæ-
 niten-

nitentiæ tum Eucharistiæ mysteriis initiatus est, duce, ac quodam quasi mystagogo P. Michaële Hornâ è Societate Jesu adhibito. Verum hîc enimvero fuit carmen, quod in Menæis, Græca de Virgine Deipara usurpat Ecclesia (*a*) *Illuminavit enim cordis oculos, & pœnitentiæ radium immisit, ac tenebris æternum duraturis liberavit, uti veri luminis porta & cunctorum refugium.* Ego verò, videor mihi in Grobenio divitem illum durum intueri, cujus panis, per importunas mendici preces extortus, aut potius lapidis instar, in pauperē jactus, divinæ justitiæ lanci impositus, plus ponderis ac momenti, quàm omnia, uti proditum est literis, peccatorum ipsius onera habuit. Exinde enim ipse de se Grobenius usurpare quadantenus illud Pauli (*b*) potuit. *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Veruntamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam* Jesu *Christi Domini mei; & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciā.* Primùm enim Repub. ac rebus civilibus valere jussis, Deo ac sibi vivêre, privatamque ac omni pompâ vacuam delegit vitam: &, ne (si in patria hæsisset) civilibus iterum fluctibus involveretur, ad Ferdinandum II. Imperatorem, ad tempus se recepit; cui quemadmodum & sereniſſimo Regi Poloniæ à Consiliis fuit. Interea verò Suecico in Prussiam exundante bello, in nullius magis, quàm in Grobenii, jam Catholici, fundos atque bona, hostilis aut potius hæ-

(a) 4. *Ianuar.* τὰ ὄμματα φώτισον, παρθένε, τῆς καρδίας μου λάμψον μοὶ ἀκτῖνα μετανοίας, σκότους με ῥῦσαι διαιωνίζοντος, πύλη τοῦ φωτὸς, χριστιανῶν πάντων τὸ προσφύγιον. (b) *Phil.* 3. 7.

us hæreticus furor desævit. Amplissimum illi erat prædium Wicken, sex Regiomonto leucis Austrum versùs situm; ex eo omnia pecora per militem abacta, supellex omnis expilata; ædes ipsæ flammis destinatæ; arsissentque, atque in favillam resedissent, nisi Tribuni Suecici uxor, quæ eum fundum sibi obventurum, ideoque, quoad liceret, sartum tectumq; servandâ spe devorârat, à flammis & incendio maritum arcuisset. Atque hunc in modum reipsa expertus est *sectam* quorundam, ut ipse etjam nobis sæpius audientibus vocare solebat, verè fuisse, & esse *sanguinariam*. Vbi verò primùm bellicus ille turbo nonnihil resedit, citra moram redux in patriam, quantum de suo ad Ecclesiam Catholicam reditu, tantundem etjam de restituta Linda Mariana, revocatoque Deiparæ cultu publico exultabat: quoad in vicino Lindæ fundo, *Iesau* dicto, extremâ senectute confectus, in Templo Collegii Resselienſis Societatis Jesu postmodum Anno MDCXLIX. sepultus est. Illud tamen prudentissimus vir dedolere nunquam potuit, quod non dudum antè, ad Catholicæ gremium Ecclesiæ se recepisset; & ipse suo in fundo sacellum cultumque Deiparæ restituisset: aut certè, quòd tam diu, ne alii restituerent, pervicace obfirmatoque animo obstitisset. Qui ergo neque suum Deiparæ fundum jam consecrare, neque sacello jam erecto manus admovere ampliùs poterat, quod insuper poterat, Aram ad Boreale majoris Aræ latus in sacello, Deo & Deiparæ erexit; quoque id animo fecerit, hâc inscriptione, quam meâ tunc manu

exaratam eo libentiùs hîc attexo, testatum esse voluit universis.

Generosus & nobilis, Otto von der Gröben / *S. Cæs. & Regiæ Maiest. Consiliarius & Secretarius; ad serenißimi Regis, Reginæ, ac Principis Poloniæ ac Sueciæ requisitionem, locum hunc, ab ipsis fidei Christianæ initiis,* DEO *Deiparæque sacrum, ad Ecclesiæ Catholicæ cultum reduci consensit; & Hæresi, omnibusq; Novatorum inventis abiuratis, seipsum, cum unico filio, in eiusdem Ecclesiæ gremium recepit; atque hoc Monumentum posuit, Kal. Iun.* MDCXXXVI.

Eidem Aræ, ex S. Augustino pleraque inscribi voluit, tum de causis sui ad Ecclesiam Catholicam reditus; tum de plerisque ejusdem Ecclesiæ capitibus Novatorum furore impugnari solitis. Ac principiò de causis, sui ad Catholicam Ecclesiam receptus, Augustinum contra Epistolam Fundamenti cap. 4. ita docentem inducit. *Multa sunt, quæ in Catholicæ gremio Ecclesiæ, me iustißimè tenent. Tenet consensio populorum; tenet authoritas Miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata; tenet ab ipsa sede Petri, cui pascendas oves suas, post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopum, succeßio Sacerdotum. Tenet postremò Catholicæ nomen, quod sola obtinuit.*

De salute in sola Catholica Ecclesia obtinenda, eundem in Epistola ad Bonifacium scribentem inducit. *Ecclesia Catholica sola est corpus Christi. Extra hoc corpus neminem vivificat Spiritus Sanctus.* Et epist. 152. *Quisquis ergo ab hac Ecclesia fuerit separatus quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quòd à Christi unitate disiunctus est, non habebit vitam, sed ira* DEI *manet super eum.*

De

De scripturæ, Traditionum Ecclesiasticarum, & Ecclesiæ authoritate: ex Epistola 118. cap. 5. *Si divina scripturæ præscribit authoritas, non est dubitandum, quin ita facere debeamus, ut legimus. Similiter, si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia. Nam hoc, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est.* Et contra Epist. Fundam. cap. 5. *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas.* Denique de purgatorio & sacrificio Missæ lib. 20. Civit. cap. 9. *Neque piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia. Alioqui nec ad Altare* DEI *fieret eorum memoria in communicatione corporis Christi.*

CAPUT IV.

Tertius Rudnicii pro Linda Mariana conatus, per singularem, cum serenissimo Electore ac Prussiæ Duce, amicitiam, atque familiaritatem.

AMicitiam colere, semper quidem honestum est: at cùm amicitia, amicorumque vires & animi in Deum, resque divinas, tanquam in scopum dirigun-tur, supra quam dici potest honestissimum. Talis erat Rudnicii, cum serenissimo Electore, atque Prussiæ Duce Joanne Sigismundo amicitia, quin & familiaritatis necessitudinisque usus; tum initio susceptus, tum procedente tempore firmatus. Extincto, cum morte Georgii Friderici, Domus Franconicæ sive Anspachianæ, ad Ducatum Prussiæ Feudo, quod ille cum Alberti Friderici, uti diximus, curatela adierat, altera non modò, ut prior, itidem Brandeburgica, sed insuper etjam Electoralis apud Marchiam Domus, in Joachimo Friderico, ejusdem Feudi, aut po-

tius curatelæ jus adierat. Sed & Joachimo Friderico Electori, nonnisi triennium superstiti, cum vita omne simul jus intercidit. Successurus igitur patri defuncto, Joannes Sigismundus, serenissimus itidem Elector, cùm serenissimus Albertus Fridericus jam triginta circiter annos ita fuisset æger, ut nulla ad recuperandam mentis sanitatem ampliùs superesset spes, Anno MDCIX à serenissimo Rege Sigismundo III. & amplissimo Poloniæ Regno contendit, ut sibi posterisque suis, non curatorio duntaxat, sed prorsum novo contractu jus Feudi ad Prussiæ Ducatum, fas esset reprehendere. Et obtinuit, quod prensabat, Rudnicio Episcopo, tanquam vicino Regni Senatore, tum ad acquirendum, tum ad adeundum prehendendumque jus provinciæ, inter cæteros eximiè adjuvante. Ille enim, ut in ipso quoque libertatum Privilegiorumque Prussiæ datorum volumine (a) intueri cuivis licet, & in Generali Ordinum Ducatus Prussiæ Conventu die XXVI. Maji, Anno MDCIX. celebrato (quo tùm Ecclesiasticæ, tum civiles Ducatus illius leges, adeoque ipsa Provinciæ fundamenta, non leviter jam convulsa, fuerunt in integrum restituta) & Anno MDCXII. quo serenissimus Elector Joannes Sigismundus possessionem Ducatus adiit, Regios inter Legatos, principem semper locum tenuit: proindeque in rebus tum ipsius Ducatus ac Provinciæ, tum serenissimi Electoris ac Ducis, rite constituendis, præcipuam navavit operam. Quâ quidem, uti & plurimis aliis de causis, potissimùm verò ob summas, quæ in illo Præsule elucebant, virtutes, serenis-

(a) pag. 98. 125. 130. 132.

renissimus Joannes Sigismundus Rudnicium, quem singulari animi reverentiâ patrem suum appellare solitus erat, & diligebat, & reverebatur, ut patrem; adeò, ut, cùm moriturus à suis rogaretur, quâ tandem in fide ac religione migraturus ex hac vita esset, illeque reposuisset, *se in fide patris sui decedere*, multis (qui id, me etiam audiente frequenti tum sermone celebrabant) dubium reliquerit, utrum in Electoris Joachimi Friderici, quem parentem secundùm carnem habuerat, an potius in Episcopi Rudnicii, quem ut patrem semper coluerat, fide ac religione hinc migrârit? Ac Rudnicius quidem, hujus cum serenissimo Electore amicitiæ fructus, quàm cumulatissimos tulit; quos non tam in suum, propinquorumvé suorum, quàm in rei Catholicæ, & Provinciæ suæ usum vertit. Præterquam enim, quod serenissimus Elector illum, pro ea, quâ colebat, observantia, subinde Heilsbergæ coràm viseret, vicissimque reviseretur ab illo; præterquam, quòd utriusque provinciæ subditi, ex mutua illa Principum familiaritate ad summam inter se pacem colendam impulsi sint: illa insuper ad utriusque populi usus consecuta sunt; *quòd* (ut Author vitæ Rudnicii (a) scribit) *antiquissima de limitibus controversia, quæ prædecessorum temporibus, non sine partium sanguine agitabantur, nominatis utrinque arbitris, cum magna Ecclesiasticæ utilitatis accessione, sublatæ sint; & prima posita fundamenta pacis, quæ huiusque vicinos inter utriusque provinciæ incolas sanctè religioseque observatur: huius familiaritatis privilegio usus est etiam Rudnicius, ad res Catholicas propa-*

(a) pag. D 3.

propagationem; morasq́ue omnes sustulit, quæ progressum votorum sistere poterant. Erectum est ergo Regiomonti à fundamentis Templum pro Orthodoxis, perpetuaq́ue dote instructum; data libertas nobilibus erigendi oratoria; securitas provisa transferentibus Templa ad Catholicos ritus: pœnæ in eos scripta, qui convitiis, aut scelere religionem infestarent.

Verum enimvero, cùm hæc, aliaque id genus plurima, sub ipsum renovati Feudi initium, vel saltem, in illa Anni MDCXII. Legatorum Regiorum transactione per Rudnicium sint perfecta, vel à serenissimo Electore impetrata; quid est, quòd Lindæ Marianæ instaurario, quæ nonnisi Anno MDCXVIII. inchoata est, neque perfici, neque impetrari potuerit? Haud equidem censuerim serenissimum Electorem, qui cætera, vel pro Feudi, vel pro amicitiæ familiaritatisque jure, facilè Rudnicio largiebatur, hîc adamantinum potuisse habere pectus. Vereor quocirca, ne idem ille Otto à Groben, fundi Lindensis herus, etjam serenissimo Electore, ut Linda restauraretur, cōnivente, aut in gratiam Rudnicii insuper annuente ac volente, murum se Adamantinum, pro ea, quâ erat apud omnes authoritate, aut potius pro insito erga Lutheri sectam studio, objecerit. Quod ut ita esse mihi persuadeam, persuadent illæ, quæ ipsum tandem, ab Aula Regia subruerunt, ut jam dicemus, machinæ.

CAPUT

CAPUT V.

Primus à Regia, pro vindiciis & instauratione Tiliæ Marianæ conatus, prorsum irritus.

QVandoquidem neque per Fridericum Berent aut Sadorscium; neque per se, ipsumque serenissimum Prussiæ Ducem ac Electorem, quidquam in causa sacrarii fundique Lindensis Rudnicius Episcopus promovit; non ignarus, omnes in unius fundi illius hero sitas esse remoras, majores ac validiores ad perfringendam hominis pertinaciam, admovit arietes. Perspectum habebat Rudnicius, quod universo orbi Christiano perspectissimum quoque erat, quanto Sigismundus III. Poloniæ & Sueciæ Rex, totaque Regis illius Aula, ad promovendum DEI ac Deiparæ cultum arderet studio. Cùm Rege igitur, & iis, qui Regem proximi circumstabant, anxiè egit, ut suam interponerent authoritatem atque operam. Nimirum servabatur ista Tiliæ Marianæ adorea, Regiæ Sigismundi III. Domui: ut & ipse, qui tot, & tanta rerum pro Ecclesia DEI & Repub. Christiana gestarum statuisset Trophæa, & serenissima ejus Conjux Regina Constantia, & liberi omnes, pro restauranda, augenda, ornandaque Deipara Lindensi, inter se quodammodo de laurea certare viderentur. Quemadmodum enim, uti videbimus, Rex, & Regina, & serenissimus Uladislaus, tunc Princeps, postmodum Rex, fundum vindicando, ipsa quasi fundamenta Lindæ Marianæ jecerunt; ita & serenissimus Joannes Casimirus Rex, & Joannes Albertus Cardinalis, & Carolus Ferdinandus, & Anna Catharina Con-

ſtantia, ſuis ſive votis ac ſuffragiis, ſive etjam ſingularibus donariis jacta ſemel eductaque in altum fundamenta ornârunt, ac ſtabilierunt. Cæterùm; quia negotium per Sadorſcium inchoatum jam erat, ut extrema cauſæ, ſuo cohærerent capiti, per eundem deinceps viſum eſt etjam ab Regia Grobenium eſſe urgendum. Jam antè, ut vidimus, cum Ottone à Groben egerat Sadorſcius; ſed ille ſive, pro hæretico, quo adhuc turgebat, ſpiritu; ſive etjam pro ingenii, quâ pollebat, dexteritate, ut Sadorſcio fucum faceret, videtur hominem, quemadmodum è Regiis, quas dabimus, literis patebit, ad generum ſuum, Caſparum à Fiſchhauſen, Dunamundenſem in Livonia Præfectum rejeciſſe. Cùm enim illi filiam in matrimonium Grobenius dediſſet, facilè in vim dotis etjam Fundum Lindenſem dediſſe credi poterat. Et videtur credidiſſe Sadorſcius, qui Anno MDCXVI. ſereniſſimo Regi ſupplex factus, primas à Regia, non ad Grobenium, ſed ad illius generum Fiſchhauſium, literas in hæc verba impetravit.

Generoſo Caſparo Fiſchhauſen, Capitaneo noſtro Dunamundenſi, fideliter Nobis dilecto.

GEneroſe, nobis fideliter dilecte: Generoſus Stephanus Sadorsky Secretarius noſter, fundum quendam Fidelitatis tuæ hereditarium, Linde antiquitus appellatum, ſe acquirere velle, idque ſummopere optare, Nobis expoſuit. Cui cùm propter ſingulare ſuum, de Nobis bene merendi ſtudium optimè faveamus; valde cuperemus eum voti ſui, hoc in negotio, compotem fieri. Quapropter rem gratiſſimam Nobis ſe facturam Fidelitas tua perſuadeat, ſi huic ſecretario noſtro, commendationis noſtræ causâ ſtudium ſuum teſtatum

tum reddiderit : ſeque voluntati noſtræ, hac in parte grati-ficari velle oſtenderit. Non deerit occaſio, quâ Nos huius ſtudii ſui Fidelitas tua, gratos eſſe agnoſcet: quam interim bene valere cupimus. Datum Varſaviæ die XXX. *Menſis Septembris, Anno Domini* MDCXVI. *Regnorum noſtrorum Poloniæ* XXIX. *Sueciæ* XXIII.

SIGISMUNDUS REX.

In caſſum fuiſſe has ſereniſſimi Regis literas datas, Sadorſciumque non in Æneam, ſed in objectam à Grobenio nubem pugnâſſe, vel inde conſtat; quod deinceps, non jam Fiſchhauſio, ſed ipſi Grobenio, plures & vehementiores à Regiis manibus, totaque propè Domo Regia ſtimuli admoti ſint.

CAPUT VI.

Secundo à Regia conatu adhibito, Area pro erigendo Lindæ Marianæ ſacello obtinetur.

SEcundiores aliquanto videri poſſunt literæ, ſecundo loco ab Aula Regia pro Lindæ Marianæ vindiciis datæ; quandoquidem tantum habuêre ponderis, ut Aream pro reædificanda poſtliminio Deiparæ Ædicula obtinuerint. Cæterùm, ſi tum Regiarum Majeſtatem literarum, tum rei obtentæ magnitudinẽ attendamus, vix illæ quoque literæ prioribus deprehendentur fuiſſe ſecundiores. Quid enim? ad tanti Regis ac Reginæ, ad ſereniſſimi Principis Uladislai, & aliorum in Regia Aula procerum literas, vel potius preces, nihil ampliùs, niſi Aream, pedes circiter 40. longam, & 26. latam, obtineri potuiſſe! *Carò emi*, vulgo ajunt, *quod precibus ematur*: quanti igitur hæc Area empta, quæ ſupra preci-

precium à Sadorſcio numeratum,tot,tantis, taliburſque ab ipſa Regia precibus fuit emenda! Ac Sigiſmundus quidem Rex III. Non. Feb. Anni MDCXVII. literas, quæ ſequuntur, miſit:

Generoſo Ottoni à Groben, Capitaneo Schackenſi Ducatus Pruſsiæ Conſiliario terreſtri, fideliter Nobis dilecto

Sigiſmundus III. DEI *gratiâ Rex Poloniæ, &c.*

GEneroſe, fideliter nobis dilecte. Singularis virtus, promptumque de Nobis & Repub. bene merendi ſtudium, Generoſi Stephani Sadorſcii Secretarii noſtri, ſæpius conteſtatum, facit, ut rebus ipſius commodisq́ quàm optimè faveamus. Quapropter, cùm fundum quendam, Fidelitatis tuæ hereditarium, LINDE *antiquitus appellatum, ſe à Fidelitate tua, acquirere velle nobis expoſuiſſet, idq́ literis noſtris adniſus, faciliùs ſe conſecuturum ſperâſſet; dandas has ad Fidelitatem tuam duximus; velit in hoc negotio, non difficilem ſe illi præbere; quin imò voluntati noſtræ gratificari, noſtrasq́ has literas ſuum pondus obtinuiſſe declaret. Rem gratiſsimam nobis factura eſt, & benevolentiâ nõſtrâ, datâ occaſione, rependendam Fidelitas tua. Quam benè valere cupimus. Datum Varſaviæ die* II. *Menſis Febr. Anno Domini* MDCXVII. *Regnorum noſtrorum Poloniæ* XXX, *Sueciæ vero* XXIII *Anno.*

SIGISMUNDUS REX.

Eâdem ipsâ die, etjam ſereniſſimus Princeps Uladislaus ad eundem Grobenium ſequentem dedit epiſtolam,

Gene-

Generoso Ottoni à Groben, Capitaneo Schackensi, Ducatus Prussiæ Consiliario terrestri, gratè Nobis dilecto

Vladislaus Sigismundus Poloniæ & Sueciæ Princeps.

GEnerose gratè nobis dilecte. Quo animi affectu omnes bonos complectimur, eodem singularem virtutem ac promptum de Regia Maiestate, ac Nobis bene merendi studium, generosi Stephani Sadorscii, Secretarii Regiæ Maiestatis prosequimur. Cupit is quendam locum Gratitudinis tuæ hereditarium acquirere; &, quò commodiùs id consequi poßit, nostram postulavit intercesßionem. Diligenter itaque à Gratitudine tua postulamus; velit, commendationis nostræ causâ, eum voti sui compotem facere; atque cùm Nobis, tum illi declarare, nostram apud Gratitudinem tuam intercesßionem, eum, quem speravit, effectum habuisse. Quo Nos sibi non mediocriter devinciet Gratitudo tua. Quam bene valere cupimus. Datum Varsaviæ 11. Febr. Anno Domini MDCXVII.

VLADISLAUS SIGISMUNDUS.

Quid verò hisce Regis ac serenissimi Principis literis perfectum est? Illud nimirum, ut cunctante, atque omnes in partes sese adhuc versante Grobenio, necesse fuerit, & serenissimæ Reginæ, & aliorum apud Aulam Regiam Procerum, amicorúmque literis, hominem invitum atque obluctantem, ad Regias impelli voluntates. Ac serenissima quidem Regina ad IV. Idus Martias, hoc est, plus quàm mense integro, quo Grobenius ad Regias fuerat literas tergiversatus, aut potius obluctatus, Epistolam, quæ subjungitur, misit.

Magni-

Magnifico Domino Ottoni à Groben, Capitaneo Schackensi, Ducatus Prussiæ Consiliario terrestri, syncerè & fideliter Nobis dilecto.

Constantia, DEI *gratiâ Regina Poloniæ & Sueciæ, magna Dux Lituaniæ, Rußiæ, Prußiæ, Masoviæ, Samogitiæ, Livoniæque*, &c. *Nata Archidux Austriæ.*

GEnerose, fideliter Nobis dilecte. Generosus Stephanus Sadorsky Regiæ Maiestatis Secretarius, ob singularem suam probitatem, promptumquè cùm Regiæ Maiestati, tum Nobis ipsis obsequendi studium, Nobis est commendatus. Cuius nomine supplicatum Nobis est, ut partes nostras interponeremus; quo is commodius fundum quendam, vulgò LINDE *appellatum, à Fidelitate tua, acquirere & emere poßit. Non gravatim sanè id concedendum, dandasquè hasce ad Fidelitatem tuam duximus; ut Nobis hac in parte Fidelitas tua, suum testetur studium; ipseque experiatur, nostram sibi plurimum profuisse intercessionem. Fecerit nobis rem gratißimam Fidelitas tua. Quam optimè valere cupimus. Datum Varsaviæ die* XI. *Mensis Martii, Anno Domini* MDCXVII.

CONSTANTIA REGINA.

Jam verò Amicorum & quorundam apud Aulam Procerum nomine, Jacobus Zadzile (qui tunc magnum Regni Secretarium agebat; & in eodem munere constitutus, jam antè in Ducatu Prussiæ cum aliis Legatis, multum pro Ducis & omnium Provinciæ Ordinum commodis, in Feudi instauratione laborârat; postmodum verò ex magno Regni Cancellario, Episcopus Cracoviensis decessit) pro ea, quam cum Grobenio contraxerat, amicitia, paulò acrioribus literis, non sua duntaxat in ipsum, verùm & Regis,

gis, & totius Regni in Ducem ac universum Ducatum merita commemorare non dubitavit; ut, vel in unius Lindæ Marianæ restitutione, debitam grati animi testificationem, in uno homine, nomine omnium cæterorum exprimeret. Sic enim ad xix. Cal. Mart ejusdem Anni ad Grobenium scripsit.

Magnifico ac Generoso Domino, D. Ottoni von Gröben/ *Capitaneo Schackensi, Amico meo charißimo & honorando.*

Magnifice, ac generose Domine Capitanee.

ETsi sciam, literas S. R. Maiestatis, serenissimæ Reginæ, & Principis nostri, sat ponderis habuisse, ut locum quendam LINDE *dictum, Generoso Domino Stephano Sadorsky. S. R. M. Secretario, ad usum Ecclesiæ Catholicæ cedat: dum S. R. Maiestas, serenißima Regina, & serenißimus Princeps, eo id loco acceptabunt, ac si ipsis factum esset: eoque Dominationem vestram, singulari suâ gratiâ & clementiâ dignum iudicabunt. Attamen cùm magnificam Dominationem vestram cunctari, & difficultates obtendere intelligam; hasce pro singulari nostra amicitia, ad magnificam Dominationem vestram, dare, eique ostendere volui; non sat causæ subesse, cur istud suum obsequendi studium, S. R. Maiestati, & tot serenißimorum interceßionibus denegare voluerit. Est enim res honesta, est res pia, est publicis pactis consentanea. Quæ omnia, etsi ad obsequia facienda per se sufficientißima esse poßint; tamen magnificam Dominationem vestram, illud movere ante cætera debet; quantum S. R. Maiest. & Ordines Regni, de illustrißimo Principe Electore, & Ducatu Prußiæ, in primis verò, de nobilitate, juribus, & libertate eorũ, meriti sint; quantũq; adhuc indies novis beneficiis ea cumulare poßint; quòd pro his omnibus nihil desideret, nisi ut grata iis memoria exhiberi poßit.*

Cùm itaq; hoc nomine, tota Respub. vestra, S. R. Maiestati, & Regno multum debeat, mirarer sanè, si magnifica D. V. quam S. R. Maiestas, & Regni Ordines propter virtutem & merita sua in Regnum & patriam, benevolentiâ propensissimaq; voluntate complectuntur, maioriq; gratiâ dignum iudicat, tam exiguum gratitudinis studium, denegare iis velit; quo ipso & patriæ, & sibi, suisq;, tantum obesse posset, ut serenissimi Regis, sibi hactenus addictissimi clementissimiq; animum alienationem in posterum reddere queat. Quod ego, pro mea parte, qui illustrissimo Electori, Ducatui, & Nobilitati, eorumque Privilegiis, & magnificæ D. V. semper favi, nunquam evenire cupio; idque ut magnifica D. V. suâ prudentiâ, curâ, & vigilantiâ, etiam præcavere velit, magnopere oro & hortor. Erit hoc non postremum, inter cætera sua in S. R. Maiestatem, Regnum, & patriam merita, si in hoc se tot serenissimorum intercessionibus obsequentem exhibuerit. Nam hoc ipso, S. R. Maiestatem, & præcipuos Ordines magis magisque sibi devinciet; & seipsum omni gratiâ, benignitate, ac remuneratione, apud S. R. Maiestatem dignum indicabit: Patriæ autem suæ, & illustritati, tantum proderit, quantum ipsi sibi polliceri poterunt. Ego verò, & alii Domini Aulæ Officiales, omni benevolentiâ & officiorum testificatione, erga magnificam D. V. hoc ipsum compensare non intermittemus. Quam diu felicissimèque valere opto, eique mea studia & officia defero. Varsaviæ die XX. mensis Februarii, Anno MDCXVII.

Magnificæ Dominationis Vestræ

Amicus ad inserviendum promptissimus,

JACOBUS ZADZILE,

Secret. Regni Polon.

Non

Non potuit enimvero, non perſentiſcere in hisce literis *armatas*, ut vocant, *preces* Grobenius: proinde refragari, aut potius obluctari ampliùs non potuit, quin Aream pro reſtaurando Deiparæ ſacrario, non tam precio per Sadorſcium numerato, quàm ſereniſſimorum Regum, Regiique Principis ac Procerum authoritati tandem cederet.

CAPUT VII.

Tertio à Regia conatu, fundus juxta ſacellum Deiparæ ſitus, acquiritur.

MVltùm ſibi videbatur Sadorſcio, aut potius Catholicis omnibus tribuiſſe Otto à Groben, cùm Aream, quantumvis juſto precio venditam, pro reſtauranda Æde ſacra attribuit. Neque profectò, aut Sadorſcio, aut cuiquam alteri Catholicorum, tenue videri poterat, quod in tantum magnæ DEI Matris cultum, ut erat, certò ſperabatur ceſſurum. At enim, cùm iſtiusmodi cultus in fundo alieno, & quidem ſub hero fundi à religione orthodoxa averſo; omnibus Prædicantum, aliorumque ſectariorum molitionibus, ſannis, atque injuriis, non poſſet non eſſe obnoxius; multò ampliùs Sadorſcio, quin & ipſi Antiſtiti Rudnicio connitendum erat, ut & fundus ipſe, juxta Aream jam acquiſitam poſitus, compararetur. Quapropter ad Regem Sadorſcius, aut potius ipſe Rudnicius ſupplex accedit, & literas, quæ ſequuntur III. Non. Mart. Anno MDCXVIII. impetrat.

Generoso Ottoni à Groben, &c.

Sigismundus III. DEI *gratiâ Rex*, &c.

GEnerose Nobis fideliter dilecte, gratißimum Nobis accidit, intellexisse, Fidelitatem tuam literis nostris requisitam, Fundum certum, LINDE *nuncupatum, generoso Stephano Sadorsky Secretario nostro concessisse; atque voluntati nostræ, hac in parte benevolum se exhibuisse. Locus, certè is, multâ antiquitus hominum frequentatione, & prodigiis celebris est. Quapropter idem Secretarius noster, ex mandato nostro, Ædem aliquam divæ Virgini consecratam, in illo loco extruere proposuit. Cùm verò ob angustiam loci, nequaquam æquè commodè, ut res ipsa postularet, Devotio ibidem cultusq; divinus peragi posset; postulandum adhuc à Fidelitate tua duximus, ut ulteriorem suam Nobis testetur benevolentiam: viciniorem que adhuc agrum, qui Fidelitati tuæ, parvo commodo esse potest, adjungere velit. Erit id Nobis ita gratum, ut nihil magis, quàm ut idem studium Fidelitatis tuæ, benevolentiâ nostrâ compensandum existimemus. Cupimus interim Fidelitatem tuam bene valere. Datum Varsaviæ die* V. *Mensis Martii, Anno Domini* MDCXVIII. *Regnorum nostrorum, Poloniæ* XXXII. *Sueciæ verò* XXIV.

SIGISMUNDUS REX.

Bene sit piissimis Sigismundi Regis manibus! qui, ut *locum*, quemadmodum ipse scribit, *antiquitus hominum frequentatione & prodigiis celebrem*, vindicaret, non modò curæ & labori nulli pepercit, verùm & de Regia Majestate sua plurimùm se demisit. Poterat ab homine sub sua constituto potestate, pro imperio, obsequium & parendi alacritatem urgere; at

ille, apud hominem ſibi ſubjectum, propè ſupplex accidit, dum nihil niſi illius in ſe benevolentiam deprædicat, & benevolentiam iterum atque iterum poſtulat. Tanta nimirum in Deiparam, & ſacram Deiparæ Lindam, ferebatur magnus ille Rex pietate ac religione, ut animo verè Regio, Deiparæ, & ſupremo in Deiparam Numini, Regiam ſubſterneret Majeſtatem. Et potuiſſet illam tanto Regi negare benevolentiam Grobenius, quâ nullam unquam præſtantiorem locupletioremvé gazam vel ipſe intra domum ſuam, vel quisquam alius reperire potuiſſet? Honorificentiſſimum profectò fuit, atque futuris erit temporibus, benevolentiam à tanto Rege, intra Grobeniorum Domum fuiſſe propè emendicatam; ſed non minus Sigiſmundo maximo Regi, atque Regiæ ipſius Domui glorioſum eſt, atque in perpetuum ſemper erit, DEI ac Deiparæ causâ quadantenus Mendicabulum induiſſe. Tametſi enim Sadorſcius fundum illum, magno ſatis precio, uti oportuit, redemerit; nunquam tamen fundus ille, aut ipſa quoque Ædiculæ Lindenſis Area, Sadorſcio vel cuiquam obveniſſet Catholicorum, niſi Rex Sigiſmundus Majeſtatem Regiam, Grobenii benevolentiæ ſubmiſiſſet.

CAPUT VIII.

Quarto à Regia conatu admoto, Caupona ſacello Lindenſi adjacens, comparata.

QUi Ottonem à Groben fundo ſuo Lindenſi

decedentem paulò contempletur attentiùs, videbit illum, non tam hereditario fundo, quàm quasi propugnaculo quodam, aut præsidiariâ arce castrové, & quidem nonnisi vi expugnatum, sensim per alios atque alios receptus decedentem. Neque enim ille, ut in contractibus fieri amat, sponte cessionem fecit; sed(ut in obsessis expugnatisque præsidiis arcibusvé solet)ex uno quasi propugnaculo in aliud se recipiendo, secessit. Principiò igitur gravissimâ Sigismundi Regis, Reginæ, & Uladislai Principis authoritate permotus, Areâ sacelli decessit; recepitque se in fundum sacello adjacentem: inde cùm facessendum deinceps esset, receptum invenit geminum; alterum quidem in caupona, in piscaria casa alterum. Et hanc quidem, quia Ædi sacræ divinisque rebus nihil officit, sibi habet etjamnum (nisi quòd casa, quæ olim ad ipsum lacum Denaum, quà rivulus se exonerat, fixa fuerat, nunc verò in collem sacello Occidentem versùs oppositum translata, retentis à Grobenio aliquot agelli jugeribus insideat) illam verò, ut Sadorscio, quemadmodum cætera jam tradiderat, ex æquo & justo traderet, Rudnicius Antistes apud Regem, Rex verò apud Grobenium perfecit. Et verò, non Sadorscio duntaxat, verùm & hominibus cæteris, undique religionis causâ ad locum sacrum tanto numero confluentibus, perincommodum fore videbatur, si caupona (quæ non tam meritoria potatorum taberna, quàm peregrinorum, viatorumque sacrorum diversorium futura erat) ad diversum à sacelli fundique hero spectaret; cùm nemo inficias iverit, satius esse, si unus atque idem pro Aris juxta ac focis caret, Sed, &

ad ma-

ad magnæ DEI Matris (hæc enim magis, quàm vel Sadorſcius, vel Rudnicius, vel ipſe etjam Sigiſmundus Rex, Regiivé proceres aut Principes, *terribilis ut caſtrorum acies ordinata*, & hæreſin, & omnia hæreſeon fomenta, amoliri ab illa ſua Lindenſi Regia videri voluiſſe poteſt) triumphum atque decora pertinebat, ne quid, quod vel ad injuriam ſacrorum, vel ad contumeliam quoquomodo facere poſſet, ſectæ in vicino poſſiderent. Quocirca illa, quæ & Regem, cum tota Regia, ut credi par eſt, & Rudnicium Epiſcopum cum Sadorſcio, cæterisque piis, ad vindicandam loci Regiæque illius ſuæ poſſeſſionem tacitè ſtimulârat, videtur eosdem pariter ad vindicandum diverſorium illud, & in peregrinorum ſuorum uſus occupandum aptandumque ſtimulâſſe. Poſtquam igitur Sadorſcius Rudnicium, & hic Regem, ea ſuper re, quantum par erat, edocuit; Rex Grobenium in Ducatus Ducisque ſui causâ, apud ſe, pro more, verſantem, coram ea de re appellavit: neque ille, quin Regi adpromitteret, committere potuit. Ne tamen iterum ſuo more, moras aliquas internecteret, ſimul atque domum ab Regia fuerat digreſſus, per Epiſtolam Idibus Februar. Anni MDCXIX. datam, eſt iterum à Rege, uti ex adjuncta eadem Epiſtola patet, appellatus.

Generoſo Ottoni à Groben, &c.

Sigiſmundus III. DEI *gratiâ Rex*, &c.

GEneroſe, fideliter Nobis dilecte: Exiſtimamus adhuc recenti hærere memoriâ Fidelitati tuæ promiſſum illud, quod Nobis ratione Tabernæ, generoſo Stephano Sa-

dorsky Secretario nostro, in possessionem & usum tradenda præstitit; neque dubitamus idem effectu ipso comprobaturam. Cùm tamen ex reverendo in Christo Patre, Domino Episcopo Varmiensi intellexerimus, multùm & ad opportunitatem illius loci, & ad devotionem commodiùs exercendam conducere; si quàm primum Ecclesiæ illi adjungeretur; atque ex ea ratione Ecclesiæ illius securitati indemnitatiq; sublatis omnibus impedimentis prospiceretur; dandas hasce iterum ad Fidelitatem tuam duximus; velit hac in parte memorato Secretario nostro gratificari, reque ipsâ declarare, spem nostram de promisso à Fidelitate tua præstando, non inanem fuisse. Non deerunt quoque occasiones, quibus Nos studii hujus Fidelitatis tuæ, gratos esse, exhibebimus. Quam de cætero bene valere cupimus. Datum Varsaviæ die XIII. mensis Februarii Anno Domini MDCXIX, Regnorum nostrorum Poloniæ XXXII. Sueciæ verò XXV. Anno.

SIGISMUNDUS REX.

Nequaquam potuit ampliùs sive promisso suo, sive potius Regiæ voluntati authoritatique Grobenius adversari, quin etjam Taberna illa cederet; potuit tamen Sadorscium, ut aliam sibi, Lindensis loco, alibi procuraret, adigere. Et adegit sanè; vix enim circumactis aliquot mensibus, exhibuit illi Sadorscius Cauponam aliam, trans Heilsbergam unius circiter horæ intervallo in *Raunau* sitam; non sine aliquot, quæ Sadorscium premerent, jam antè adjectis superiore anno conditionibus. Super quibus, tabulæ inter eos III. Non. Decemb. Anni MDCXVIII. conscriptæ ac signatæ in Tabulario Lindensi hujuscemodi extant.

Hodie

Hodie conventum eſt, ut contractus permutationis pro Capella Lindenſi, & Taberna cereviſiaria, antea inter nos initus, nunc etiam ſecundùm vigorem literæ, in omnibus punctis firmus eſſe & manere debeat. Cuius causâ ego Stephanus Sadorsky S. R. M. Secretarius, magnifico Domino Ottoni à Groben, Capitaneo Schackenſi, Tabernam in Raunau, illuſtrißimi Epiſcopi conſenſu à me emptam, ſimul cum horto hodie tradidi; efficiamq́;, ut Tabernator debitos cenſus & operas, illuſtrißimo Domino Epiſcopo ex iſtis manſis præſtet; ne, quidquam menſæ epiſcopali decedat. Et ſi poſthac prædictus Dominus Capitaneus Tabernam potius vendere, quàm iure ſuo uti voluerit, tum ego idoneum emptorem ipſi procurabo. Quòd ſi etiam præſens inhabitator Tabernæ, pro cereviſia ei non ſatisfecerit, & ſic in æs ſuum incurrerit, tum promitto, me eius nomine, quidquid abhinc intra octo ſeptimanas, pro debito ei ratione cereviſiæ reſtiterit, ſolutionem facturum. Procuius rei fide hanc obligationem, manibus & ſigillis noſtris communivimus. Sislaky III. *Decemb. Anno* MDCXVIII.

(L.S.)	(L.S.)
Otto à Groben, Capitaneus Schackenſis mp.	Stephanus Sadorsky, S. R. M. Secretarius mp.

CAPUT IX.

Areâ, pro futura ſacelli fabrica, magno operarum labore purgatâ, ipſoque Præſentationis B. V. die apertâ, numiſmata & Altare in eadem reperta.

ILluxit tandem aliquando deſideratiſſima, & tot tantisque piorum votis expetita diutiſſimè dies; qua reſtaurando Lindæ Marianæ ſacello manus admoverentur. Simul enim atq; Sadorſcius, Sigiſmundi Regis, Regiæque Domus & Aulæ ope atque operâ, Lindæ poſſeſſionem adiit, ad futuram ſacelli fabricam, quantâ maximè potuit, celeritate ſe accinxit. Neque Rudnicius Antiſtes, qui ad vindicandam Lindam primum præcipuumque admoverat laborem, ad inchoandam promovendamque fabricam deeſſe potuit. Placuerat, non aliò, quàm quo olim ſteterat, loco, recens poſtliminio ſacrarium collocare; adeoque iisdem, ſi fortè adhuc extarent ac reperiri poſſent, ſuperſtruere fundamentis; ut non tam novum, quàm Phœnicis adinſtar, illud ipſum, quod diu antè viguerat, videretur reſurgere ac renaſci: Ipſe lapidum ruderumque acervus ingens, quo primùm loco Deiparæ Ædes poſita fuiſſet, ſpectantibus facilè monſtrabat; ſed idem ipſe acervus, quò magis in tantam aſſurrexerat molem, eò & fundamenta vetera, & ipſam ſacelli plantam, quaſi ſepultam, magis occulebat. Eruderandus proinde ante omnia erat locus; &, purgata ab imo area, producenda in lucem prima illa vetuſtiſſimaque ſacrarii fundamenta. Verùm *hic labor, hoc opus erat*. Præter enim reſidua prioris ſacelli rudera, & aggeſta undique ſaxa, tantum à ſacrilegis

icono-

iconomachorum manibus, de colle juxta poſito, in excisi aream ſacelli affuſum erat arenæ, aggeſtumque lectarum undiq; ſordium ac purgamentorum, ut unde primùm operæ aggrederentur opus, aut quâ tandem parte manus admoverent, difficilè etjam Sadorſcio præſenti conſtaret. Non pauciores triginta, ligonibus, bipaliis, ſarculis, aliisque foſſoriis ad opus inſtrumentis probè armatas, principio admovit operas; neque operæ ſegnius operi, quàm decebat, manus admoverunt: ſed quò magis incumbunt, eò videbantur promovere minùs; ut poſt graviſſimum prioris diei laborem, non infectâ modò, verùm & deſperatâ propè re abierint. Sed, non Sadorſcius perinde atque operæ, deſpondere animum potuit; quippe qui in Deiparæ auxilio ſpem fiduciamque omnem ita defixerat, ut qui priorum tot laborum ac votorum tantopere eſſet compos factus, de poſterioribus nefas ſibi, vel tantillum, ambigere duceret. Itaque poſtero die, iterum operas, ut antè operi admovet; ſed non alio, quàm antè, conatu; quin majore, quàm antè tum faſtidio tum dolore, aut potius deſperatione. Inſtabat proximus Deiparæ, in Templo præſentatæ dies, qui in IX Kal. Decemb. incidit; quò majore ſpe animoque erectus Sadorſcius, de purganda in illum diem Area, omnes curas cogitationesque ſuas confixit; minimè dubius, eò magis affuturam ſingulari auxilio Deiparam, purgandæ illâ die Ædis ſuæ Areæ, quò plus in eadem Area, quod purgaretur, eſſet repertum; ut jam tum, quaſi cum inſtaurata ſui in Templo præſentatione, ſui apud Lindam Templi poſſeſſionem adiret. Quocirca ubi pri-

mùm diluxit, operi vixdum inchoato, tertiùm instare alacriùs jubet. Res mira, ac prodigio similis omnibus visa, adeoque jam ante à Ciaritio annalibus hunc in modum prodita. *Tantam arenæ ac ruderum molem, ex illius loci area, per homines triginta, intra medii diei spatium, egestum fuit, quantum aliàs trecenti vix biduò egessissent.* Quocirca omnes inde sibi mutuum gratulari, juxta, ac gaudere; sed præ omnibus, ipse Sadorscius triumphare ac propè exilire gaudio: tantoque majoribus, melioribusque spei ac fiduciæ auris vela implere, quò majora divinæ in ea causa benignitatis ac providentiæ monumenta, quasi manu jam tenebat. Nam & illud, quantum omnibus in commune gaudium fiduciamque attulit, quòd, ubi paulò altiùs effossa est humus, ipsum diruti olim sacelli pavimentum, & statumen coctili lapide totante secula stratum, oculis se spectandum objecit? Cujus sub adspectum, dum animosiùs operæ instant, numismata quædam inter rudera, gratum oculis spectaculum acciderunt: quæ quidem cùm nonnisi in ipso ruderum fundo patuissent, simul inde etjam animus patuit, illa haud nuper, sed sub ipsum excidii tempus jactata à piis, & postmodum superaggestâ arenâ ruderibusque fuisse obruta. Neque enim pietas religioque hominum, quæ tam diu apud omnes eminebat, subrui ita potuit, quin per denariolos etjam intra rudera jactatos, aliquod sui vestigium loco religioso imprimeret. Sed & ipsis operis egestioni animosè instantibus, non modicam impresserunt alacritatem, ut eò magis connitendo

opus

opus promoverent. Quod dum faciunt, præter omnium spem, atque exspectationem, Altare, quod cum sacello subrutum unà fuerat, inter rudera propè integrum repertum est. Hîc verò universi, Sadorscio præeunte, in gratiarum actionem laudesque Deo agendas, effusi iterum sunt. Tametsi enim Altare illud, ob situm, infra terram integro seculo contractum, ampliùs usui esse non posset; exhibebat tamen omnibus manifesta vetustæ Catholicæque pietatis monumenta. Sed & aperta eodem tempore, veteris sacelli fundamenta plurimum addiderunt lætitiæ & alacritatis. Licet enim, quà parte supra terram fuerant educta, tum ab aggesta desuper humo, tum multò magis à frequentibus integro seculo imbribus, pluviis, nivibus, & id genus tempestatibus, vitii nonnihil contraxerant; facilè tamen repurgari ac refici, proinde & ad accelerandam suo tempore fabricam, maximo poterant esse usui. Super omnia verò, gaudium universis accumulavit, ipsa præsentatæ eo die Virginis in Templo Hierosolymitano memoria. Persuadebant enim sibi, quemadmodum ipsa Deipara, die illâ, uti sanctus Damascenus (a) scribit, *adducta in Templum, plantata in domo Domini, & impinguata Spiritu, veluti Oliva fructifera, omnis virtutis habitaculum facta est; cùm ab omni seculari vita, & carnali concupiscentiâ mentem abduxisset; & sic virgineum animum, simul & corpus conservâsset, ut decebat eam, quæ in sinu* Deum *susceptura erat*: ita in illo Deiparæ sacello, non secus atque olim, super-

(a) *lib. 4. orthod. cap. 15.*

ſuperſtite Tiliâ, quod jam alio loco advertimus, Deiparam inſtar ſemper florentis ac vigentis virentisque Tiliæ, & frondibus, & floribus, & umbrâ, & omnibus erga mortales benignitatis, beneficentiæ, patrociniique officiis certaturam: eò fortaſſe magis, quò iterum Linda Mariana, à ſeculi iſtius poteſtate exempta, illiusque concupiſcentiis minus jam obnoxia, Dominæ ac Patronæ ſuæ cæleſtis, intaminatam ac perpetuam imitari deinceps videretur poſſe Virginitatem.

CAPUT X.

Sacellum intra anni ſpatium reædificatum, atque eximio ſplendori reſtitutum.

QVo tempore repurgandæ in fundo Lindenſi Areæ intendebat Sadorſcius, eodem cùm ille quoque, tum ipſemet Rudnicius Epiſcopus materiem futuro operi fabricæque ſtrenuè apparabat. Neque apparabat ſolùm, ſed etjam, cùm per hibernas nives, carpentaria, ut vocant, via non leviter jam ſtrata, trahis ſive chamulcis commodam, ultro citroque commeandi occaſionem jam dediſſet, undique curabat deportari. Ac ligna quidem è vicinioribus Reſſelio ſilvis, uti & ſaxa ex agris vecta ſunt; at laterculi coctiles, uti & calx, & ferrumen cæmentorum, non tantùm Reſſelio, verùm & vicinis ex oppidis, potiſſimùm verò Biſtenio, Bisburgo, Seeburgo, atq; Heilsbergâ deportari oportuit; ut & hæc oppida, unde de reſtaurato Lindenſi ſacrario gloriari jure poſſint, abundè habeant. Quæ hieme perfecta cùm eſſent, appetente primùm vere, ut fabri cæmentarii murum

quàm

quàm citissimè educerent, Sadorscius omnes curas cogitationesque intendit Et tanta fuit, cùm illius vigilantia, tum alacritas contentioque structorum, non pactam magis mercedem, quàm DEI & Deiparæ gloriam, ob oculos sibi positam assiduè habentium; ut anno vixdum circùmacto & parietes, & tectum, imbricibus solidè excoctis munitum, tantò majore omnium gaudio, quantò minore præconceptâ spe, constiterint. Et tectum quidem, non, ut ante excidionem fertur fuisse, cum compluvio, sed (quandoquidem Tilia quæ Tecti vicem ex parte suppleret, nulla jam erat) integrum, & quidem pectinatum, sive displuviatum, cum suggrundiis austrum & boream versùs porrectis, statui oportuit; gemino Orientem occidentemque versùs culmine seu pteromate, non ad firmitatem solùm, verùm & ad elegantiam pulcherrimè fastigiato. Cui egregiâ structorum operâ atque dexteritate, adinstar cælaturæ cujusdam variis discriminato projecturis, ne quid elegantiæ decorisque deesset; aut potius ne eorum, qui in vindicanda restaurandaq; Linda Mariana plurimùm adjuvissent, memoria subitò intercideret, adhibitâ pictorum operâ Sadorscius providit. Ac medium quidem locum dedit serenissimorum Poloniæ Regum insignibus quia eorum maximè operâ, authoritate, atque studio Linda vindicata est: tùm deinde dextrum serenissimorum Prussiæ Ducum, uti & sinistrum illustrissimi Episcopi Rudnicii signis; quia, ut istius summâ contentione atque impendiis, ita illorum æquitate juxta ac authoritate est restaurata, & contra malignorum insultus æternùm stabilita. Ad eandem sacræ

cræ Ædis elegantiam, vel potius ad excitandam populi adventantis pietatem, adjecit Sadorſcius epigrammata ipſis ſuggrundiis Latinâ Germanicaq; linguâ proximè inſcripta, commodiſſimeque ex ſacris literis ſumpta. Septentionem & Occidentem versùs inſcriptus eſt locus ex 2. Paralipomen. libris (*a*) *Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco iſto oraverit. Elegi enim, & ſanctificavi locum iſtum, ut ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum, ibi cunctis diebus.* Ad Auſtrum, occupat locum verſus ex eodem libro (*b*) *Aperi oculos tuos, ſuper domum iſtam diebus ac noctibus: ſuper locum, ſuper quo pollicitus es, ut invocaretur nomen tuum.* Denique ad Orientem ex alio ejusdem libri loco (*c*) *Audivi orationem tuam, & elegi locum iſtum mihi in domum ſacrificii.* Cæterùm ut illa, quæ olim à Tilia, ſacellum tectumque ſacelli egreſſa, adeoque Tecti vicem obeunte, ſive majeſtas, ſive elegantia, non magnopere deſiderari apud Lindenſem Ædem poſſet, variis tecto ornamentis additis compenſavit Sadorſcius. Nam & in ſupremo pinnaculi vertice Occidentem versùs ſpectante, quaſi coronidis loco, Angeli ſtatuam affabrè cælatam, Chriſtique de Cruce pendentis effigiem manu utrâque præferentis, non ſine raro & gratiſſimo intuentium ſpectaculo poſuit: & in Orientali pinnaculo, Turriculam pro ære campano, è muro lateritio eduxit, tectoque hexagonâ figurâ in apicem deſinente eandem coronavit: & ad extremum alterâ itidem turriculâ quadrato te-

(a) *cap.* 7. 15. (b) 2. *Paral. cap.* 6. 20. (c) *cap.* 7. 12.

to tecto, pyramidis instar, in altum assurgente, machinæque ad horas indicandas suo tempore construendæ usui futurâ, medium sacelli tectum exornavit.

Jam verò intra sacellum ipsum, majore etjam cultu atque elegantia Sadorscius ornare pleraque aggressus; lacunar quidem è ligno & asseribus posuit, sed nequaquam rudi operâ. Nam & asseres infra tigna atque trabes, non modò runcinâ examussim politi arctissimeque sibi commissi, verùm & intertigniis, areolarum in morem variè distinctis, & rosis nitidissimè sculptis auroque litis, ad areolarumque extima ubique decenter intersertis, tabulatum aspectu gratissimum reddunt; & ipsæ tabulati areolæ (quæ sculptis itidem, auroque vel argento perlitis sertis undique clausæ, varias Christi passi, Deiparæque imagines, coloribus accuratè expressas includunt) pietatem ac religionem, amænitati mixtam referunt; ut intuentibus jure liceat illud S. Paulini in VI. Natali usurpare.

Ecce vides, quantus splendor, velut Æde renatâ
Rideat, insculptum camerâ crispante lacunar!

Quibus S. Paulini versibus, qua amœbæum respondet carmen, majori Ædis nostræ Aræ inscriptum:

Vernascit Tiliæ decus immortale renatæ.

Porrò Ara major, quæ sola initio posita erat, pro illius temporis usu, etjam vulgarem artis censum supergressa, principe loco magnæ Dei Matris effigiem, ad modum Romanæ (quam à sancto Luca pictam, vulgo *maiorem* appellant)

conti-

continebat expreſſam; cujus tamen loco, quia loci religionisque dignitati, non ſatis ex æquo videbatur reſpondere, Patres Societatis, ſimul atque Lindæ Marianæ curam ſuſceperunt, aliam (quæ hodieque, magna cum Majeſtate & populi veneratione, Aram Ædemque exornat) curârunt, manu Bartholomæi Pens pictoris Belgæ; qui captâ à Sueco Elbingâ, Vilnam uſque commigrârat, præclarè effictam. Ad latera ejusdem Aræ, ſuper ipſas, quibus Ara claudi ſolet, valvas curavit idem Sadorſcius, hinc quidem S. Stephanum Protomartyrem, inde verò S. Ignatium Societatis JESU Fundatorem pingi; utrumque Patronum ſingularem ſuum: nam & illius nomine, ab ipſo ſacro lavacro, initiatus erat; & hujus Societati Lindam, quemadmodum ſuo tempore evenit, jam tum (quò videlicet uberiores in peregrinorum aliorumque omnium Lindam frequentantium provenirent fructus) animo deſtinârat. Verùm dum Aram, aliaque ſacelli ornamenta, quæ percenſere operoſum eſſet, Sadorſcius, pro ſua pietate induſtriaque maturat, majore etjam curâ, cætera, quæ ad ſacram divini ſacrificii in Ara faciendi ſupellectilem attinebant, procurabat: quæ quidem, ſive calices, ſive ſacram veſtem ſpectes, plerarumque Eccleſiarum aliarum, quæ diutiſſimè antè in Pruſſia, alibique viguerunt, ſupellectilem abundè ſuperabant.

Etſi verò tum ea, quæ diximus, tum multa inſuper alia; ad inſtaurationem ſacelli, domusque in uſus ſacerdotum ipſi ſacello adjunctæ neceſſaria, per ſe ipſemet Sadorſcius agebat; plurimùm tamen etjam aliorum, præſertim Reſſelienſium civium conſilio & o-

perâ adjutus est. Quos inter strenuam cum omni familia sua navavit operam Joannes Ageison; qui non modò nomina ac rationes omnes in adversaria referebat, ideoque fabrûm aliarumque operarum præcipuam gerebat curam; verùm & suis quoque impendiis, quæ apud superstitem ejus viduam ipse vidi, non pauca in restaurandæ Lindæ usum faciebat. Erat Joannes patriâ Danus, literis & Philosophiæ quoque studiis, in quibus Artium Magister creatus erat, præclarè instructus: religione verò Catholicâ, quam cum literis apud Patres Societatis Jesu hauserat, majore etjam cum laude, ad promovendam aliorum salutem incitatus. Proinde, in patriam Lutheranâ ubique hæresi laborantem redux, ductâ uxore & ad Ecclesiam Catholicam feliciter reductâ, literarium ludum, magna cum nominis fama, aperuit: juventus enim non scholam modò verùm & mensam præcipua frequentavit; parentibus aut propinquis id enixè ab eo flagitantibus; eò quod illius commissos disciplinæ, non literis solùm, verùm & moribus egregiè viderent omnes perpoliri. At ille, quemadmodum fixum animo apud se habebat, juvenibus, quos idoneos advertebat, Catholicæ fidem Ecclesiæ moresque sensim instillare, & ad divinæ ludum sapientiæ, quâ valebat industriâ, eosdem promovere. Neque minimum constitit operæ precium. Non pauci adolescentum ad Ecclesiam reducti, aut ut mox reducerentur, ad scholas Societatis Jesu plerumque ab eo Brunsbergam directi, ad suam aliorumque salutem gnaviter formabantur. Non potuit tanta Joannis virtus ad extremum latere: incurrit in aliorum, & maxi-

mè ipſorum Prædicantum oculos: qui,cùm per alias quaſdam quaſi rimas, tum maximè per libros(quos illi adoleſcentes Brunsbergæ atque alibi ſcriptos, ut aliis quoque contribulibus ſuis , Catholicæ lumen veritatis exhiberent, ſtudio quàm exitu meliore, in patriam ſubmittebant)illam veræ fidei lucem, à Jo annis promicare ædibus tandem agnoverunt. Quo circa lymphaticorum in morem , omnia Regis ac Regni tribunalia in Joannem ita armant,ut ille ſe,ac familiam ſuam, immani juxta ac ſubitæ tempeſtati ſubducere vix potuerit. Subduxit tamen, conſcenſa feliciter tot inter pericula navi;ac Deo duce primùm Brunsbergam,inde ad Rudnicium Epiſcopum Heils bergam appulit: à quo humaniſſimè paterneque ac ceptus, Reſſelii demum (coëmptis Friderici Beren de quo aliàs diximus,ædibus)ſedem fixit; vel eò non infelix,quòd inſtar Abrahæ, *de domo & cognatione ſua egreſſus*,non modò in terra,ad quam Deo duce vene rat,eidem Deo, qui illi in divina ad Catholicam Ec cleſiam vocatione apparuerat, Altare(dum ad Lindæ Marianæ inſtaurationem juvat) erexit (a) verùm & filium ſuum Gorgonium, *ſuper unum* tot religioſo rum in Eccleſia Catholica *montium*, tanquam alte rum Iſaac,in Societate Jesu obtulit: in quo , & per quem, divinam accepiſſe credendi ſunt benedictio nem,non ii duntaxat,qui ſub tanto in Academia Vil nenſi, Theologiæ jurisque Canonici Profeſſore at que Doctore, literis ſublimioribus ac omni pietati hactenus ſunt imbuti, verùm & ii, qui per eoſdem eorumque poſteros, futuris imbuentur temporibus

CAPUT

(a) *Gen.* 12.7.

CAPUT XI.

Sacellum Lindense à Rudnicio Episcopo consecratur, & B.V.MARIÆ summâ animi exultatione dedicatur.

INstaurato Lindensi sacello, unum illud, quod omnibus sacris Ædibus, quasi sacræ cujusdam coronidis loco addi solet, adhuc deerat, Consecratio videlicet atque Dedicatio. Obtinuit enim non in vetere duntaxat Testamento, verùm & in ipsa à Christo Domino instituta Ecclesia, jam inde à primis Christiani nominis temporibus, constantissimus usus, atque consuetudo; ut & recèns extructorum, & restauratorum postliminio Templorum Encænia, non sine maxima populi Christiani lætitia atque exultatione agitarentur. Libet vel unicum ex omni antiquitate exemplum, quod Eusebius ad causam nostram peraccommodum refert (*a*) hoc loco memorare. Posteaquam enim recensuit, quo pacto à Maximini aliorumque Tyrannorum obitu, Pax Christianis, vel potius, ut Eusebius ipse loquitur, *lux solis Ecclesiis, ac Templis illustrior affulsit*; continuò addit; *Ex quo aderat cunctis, velut divino munere infusa lætitia, maximè videntibus ea loca, quæ paulò antè impiis Tyrannorum machinis fuerant destructa, redivivâ constructione clariora & celsiora consurgere; Templaque excelsa præ humilibus conventiculis elevari.* Deinde, & de ipsa Ecclesiarum consecratione ita scribit; *Festivitates à nostris frequentissimæ agebantur cum omni lætitia & exultatione, dedicationibus Ecclesiarum per urbes & loca singula celebratis.* Magnopere quoque Lindensis Ædis dedicationi prælusit ac præluxit

(a) *lib. 4. hist. c. 10.*

exemplum Machabæorum longè illuſtriſſimum. Ibi Templum à gentilibus, hîc ab hæreticis dirutum, & in profanos uſus converſum eſt: ibi à Juda Machabæo *electi ſacerdotes, qui mundarent ſancta* (a) hic Regiâ, ut vidimus, authoritate, magnus ſacerdos Runicius, manum cum ſuis, repurgando admovit loco. Ibi *ædificaverunt ſancta, & quæ intra domum erant intrinſecus; & Ædem, & Atria ſanctificaverunt* (b) hîc omnibus intra Ædem ſacram reſtitutis, unica deſuit Conſecratio atq; Dedicatio; quam idẽ Pontifex, per ſe tandem abſolvit. Ibi *facta eſt lætitia magna in populo & averſum eſt opprobrium gentium* (c) hîc Dedicatio maximâ omnium orthodoxorum gratulatione peracta eſt, averſumque opprobrium ſectariorum. Ibi ſtatutum eſt, *ut agatur dies Dedicationis ab anno in annum per dies octo, cum lætitia & gaudio* (d) qui dies feſtus accepit nomen *Encænia*, quod etjam in Evangelio retinet (e) aliàs, teſte Joſepho (f) feſtivitas luminum, vel etjam lumina dictus; *Vocamus*, inquit ille, *hanc feſtivitatem luminum, opinor ideo, quòd ex inſperato illuxerit nobis tanta fælicitas*: hîc non tam annua, quàm perennis ac perpetua quædam, à populis undique indies confluentibus feſtivitas agitur; quæ etjam feſtivitas luminum dici poſſit; quia per hæc Encænia (quæ juxta Redanum (g) *Initialia* ſive *Renovalia*, ſi liceret, appellari poſſent) & loco priſca religio atque dignitas iterum affulſit; & populis in Cimmeria ſectarum caligine juxta degentibus, Catholicæ lux ve-

rita

(a) 1.*Mach*.4.*v*.42. (b) *v*.48. (c) *v*.58. (d) *v*. 59. (e) *Ioann* 10.22. (f) *lib*.12.*antiq.cap*.11. (g) *ad* 1. *Mach*.4.§.83.*& ſeq*.

ritatis, quasi è Pharo quadam accendi atque lucere cæpit. Denique & à singulari, quæ in animis piorum repente emicuit, gaudii lætitiæque luce, festivitas illa luminum fuit. Quæ quidem lætitiæ lux, etsi communis omnibus fuerit, Rudnicius tamen Episcopus illam sibi præ omnibus singularem expertus est; aut certè reliquis omnibus præripuisse visus est. *Unum hoc*, inquit de eo Ciaritius (a) *antequam universæ carnis viam ingrederetur, ille summo desiderio optabat; post receptum jam & expiatum Elbingense Templum, cultumq; orthodoxæ pietatis in illud postliminio reductum; post Regiomontanum Romanæ Religionis exercitium procuratum; ut Marianæ Tiliæ Oratorium cerneret restitutum. Vidit, antequam Spiritum cælo redderet, & immensè lætatus est; cygneumq; illud ac divinum acroama, in quod Simeon quondam, viso contrectatoq; in infantilibus* DEO *proruperat, exultante spiritu pius Antistes cecinit, ex mortalis vitæ ærumnis petens dimitti. Et satis se ad eam diem vixisse rebatur, vir immortali vitâ dignus, cùm non solùm, B.V. Oratorium eleganter reædificatum intueri; sed etiam illud* DEO *Opt. Max. solennibus ceremoniis sacrare, & sacratissimæ Virgini Mariæ, Christiano ritu addicere, divino munere illi concessum fuisset.*

CAPUT XII.

Rudnicii, succedentiumque deinceps Episcoporum Varmiensium, in B.V. Lindensem, religio, pietas, ac munificentia.

DEfunctus longâ & diuturnâ jactatione Rudnicius, restaurato & dedicato jam Lindensi sacello, in portu securus ac hilaris jam stabat votorum;

(a) pag. B 5.

poteratq; quando, & quoties libebat, suæ erga Lindam Marianam pietati laxare vota. Et laxavit sanè, quoad reliquum vitæ superfuit. Nam, quoties ille supplex quovis anno illuc accessit? quoties vota sua gaudio, agendisque gratiis mista geminavit? Non erat opus, ut eum, quemadmodum plerosque, aut morbus, aut necessitas aliqua, casusvé eò cogeret; ultro, ac libens, volensque identidem accurrebat; ut delitiis suis, & quidem tam diu, tantaque contentione quæsitis, tandemque partis coram frueretur. Si enim prius quàm sacellum restauraretur, aut ipse locus sacer vindicaretur, committere non potuit, quin eo animi sensu, ac pietate, qualem Ciaritius oculatus interdum testis descripsit, identidem accederet; quid censemus deinceps ab eo factum? *Non celanda hoc loco videtur*, inquit Ciaritius, *in sacrum hunc locum, reverendißimi olim & pientißimi Præsulis Varmiensis Simonis Rudnicii, dum viveret, affectio. Ardescebat perpetuò, flammantis illius pectoris, erga eius solitudinem devotio, pietas exundabat. Solitus erat proinde quotannis, comitante universâ familiâ, senili provectâq; ætate nequaquam retardante, ad sacratißimam Virginem eò loci venerandam, pedestre iter aliquoties instituere. Inter viam profundum quod divina decet, silentium; elevatio mentis in Deum longè à terrenis semota; interdum precatoriarum sphærularum versatio adhibebatur; interdum voce* Deus, *voce Mater Virgo celebrabatur, pio Antistite sacri chori duce præeunte. Postquam verò locum sacrum attigisset, senilia membra honorabilis Præsul terræ illidebat: ex imis cordis latebris, suspirabundi erumpebant gemitus, singultusq; geminabat*

nabantur: oculi stillantes lacrymis liquescebant, & ubertim desertum locum rigabant. Arcanas his iungebat preces, crebra condensabat suspiria; Deum ad misericordiam adversùm se, adversùm alios provocantum; & supernâ abundantiùs consolatione superfusus, votorum certus, alacer se domum recipiebat.

Rudnicium secuti deinceps Antistites, pressa ab illo vestigia ad Lindam Marianam constantissimè triverunt. Primus, qui ab ejus obitu Episcopam Varmiensem tenuit, fuit serenissimus Princeps Joannes Albertus, Sigismundi III. Regis filius: qui, quemadmodum cæteris in virtutibus, ita & in insita Domui Regiæ erga B. V. Lindensem pietate, minimè degener, inter plura, quæ pro maximo suo in eam studio, animo destinârat, unum quoque opere ipso præstitit, & quidem plurimi æstimandum: quando sacellum Deiparæ Lindensis, unà cum adjuncta ædicula Societati JESU Collegii Resselìensis donatum, pro ea, quâ pollebat authoritate, non modò confirmavit, verùm & immunitati libertatibusque ecclesiasticis utrumque adscribendo, locum, quem Iconoclastæ tam diu profanum reddiderant, sacratiorem effecit; & à seculi hujus jugo ad ecclesiasticæ libertatis amplitudinem dignitatemque provexit. Quibus de rebus, neminem magis, quàm ipsum in diplomate, quod diligenter asservatur, loquentem audire juvenit.

Ioannes Albertus, DEI *gratiâ Poloniæ & Sueciæ Princeps, Episcopus Varmiensis.*

CUm & muneris nostri, divinâ voluntate ad nos delati, rationes, & laudatissimorum majorum nostrorum quotidiana fere exempla postulent, ut nihil magis quàm cultus divini propagationem & augmentum ubique sed vel præcipuè in Episcopatu, curæ nostræ commisso, in votis habeamus; non possumus non mirificè complecti piorum vota, liberalitatem & largitiones, quibus ceu validissimis fulcris idem cultus Numinis divini non tantùm firmiter sustineatur, verùm etjam magis ac magis in dies non vulgari fidelium consolatione felicissimè promoveatur. Proinde cùm diebus proximè elapsis & Commissariorum nostrorum, non ita pridem ex Episcopatu nostro reversorum relatu intellexissèmus, & ex Authenticis documentum percepissemus Nobilem Stephanum Sadorsky Capellam muratam Lindensem B.mæ Virg. Mariæ prope Resselium in Ducatu Prussiæ ad fines Provinciales sitam unà cum domo eidem Capellæ vicina religiosis Patribus Soc. JESU jure culmen perpetuo & irrevocabili dedisse, donâsse, atque ad Acta sive coram officio nostro Heilsbergæ die 7. Maji Anno proximè elapso MDCXXXI. inscripsisse, & in perpetuum judicialiter resignâsse, eandemque simul inscriptionem & resignationem nomine eorundem religiosorum Patrum Soc. JESU, ab ipsismet Patribus tum præsentibus acceptatam atque iisdem Archivis nostris insertam & munitam esse, summopere recreamur, vel eo præser-

tim

tim quòd iſti Religioni ſive ordini locus is celeberrimus ceſſerit, cujus ſana & ſalutaris doctrina nec non ſancta exempla uti multas alias provincias & regna, ita Epiſcopatum quoque erexerint, confirmârint, illuſtrârint, & nunc etjam feliciter faventibus ſuperis ſuſtineant & illuſtrent. Ut itaque præmiſſa omnia robur & firmitatem debitam obtineant, non ſolùm petitioni & precibus eorundem reverendorum Patrum benignè annuendo, verùm etjam pro debito muneris noſtri augendi cultus divini ſtudio, & erga eosdem Patres ſingulari animi noſtri propenſionem ſuperiùs expreſſam donationẽ, inſcriptionem, reſignationem & cætera omnia in præmiſſis facta Authentica noſtra ordinaria confirmanda eſſe duximus, uti quidem in Dei nomine ratificamus, confirmamus, eandemque Capellam unà cum fundo, in quo conſiſtit, & domo vicina immunitati Eccleſiaſticæ adſcribimus harum teſtimonio literarum, quas robur perpetuæ & irrevocabilis firmitatis habere volumus. In majorem omnium præmiſſorum fidem præſentes manu noſtrâ ſubſcriptas ſigillo noſtro muniri juſſimus. Actum & datum Varſaviæ die 6. menſis Junii Anno MDCXXXII.

Ioannes Albertus

(L.S.)

Iacobus VVierzbienta Doruchorosky.

Eâdem planè tempeſtate, quâ ſereniſſimus Princeps Joannes Albertus Epiſcopatum obtinebat, illuſtriſſimus D. Michaël Dzialynsky, hoc quidem Camenecenſis, illo verò tempore Hipponenſis Epiſcopus, unaque ſuffraganeus & Canonicus Varmienſis, vices Principis, divinis potiſſimùm in officiis, ita ſupplebat, ut tamen in cultu ac pietate erga Deiparam Lindenſem ſuas quoque partes ſtrenuè obiret: neque enim ſolùm adire locum ſacrum per occaſionem, verùm & præclaris ornare donis in uſu habebat. Extat adhuc Calix argenteus pro facienda re divina ab eo datus; plerisque multùm acceptus, ac præ reliquis adhiberi ſolitus, ſive quod inter primos fuerit Deiparæ Lindenſi oblatus; ſive etjam quod ad uſum ſacrificii, præ cæteris, videatur accommodatior.

Principi Joanni Alberto in eadem juxta Provincia Varmienſi, atque in ſingulari erga B. V. Lindenſem pietate, ſucceſſit illuſtriſſimus D. Nicolaus Szyszkowsky: qui, ſicut pro officii ſui ratione ac dignitate, veriſſimè cum Regio vate, *dilexit decorem Domus* DEI; ita cùm cæteras omnes, in tota Diœceſi, Eccleſias, beneficiis, muneribusque cumulâſſet ſuis, ut propè nullum ſit Templum vel Ædes ſacra, quam ille vel Calice, vel Pyxide, vel Cruce, vel alio ex auro, argento, veſtibusvè ſacris, etjam precii majoris, munere non ornârit; in Lindenſem tamen Deiparæ Ædem ſingulari ferretur ſtudio, atq; beneficentiâ. Tametſi enim ad fundandum, & ab imo ſtruendum Societati JESU, tum Templum, tum Collegium Reſſelii animum curamq; omnem addixiſſet; deſtinârat tamen animo, in ornanda augendaq; Linda Mariana, fu-

na, futuro majori operi ante quasi proludere: fecissetque, uti destinârat, nisi quorundam (nescio, quid Lindæ intra fines Acatholicorum sitæ, haud satis prudenter metuentium) consilio & suasu ad novam Ædem, rotundâ figurâ, in deserto, juxta villam Springborn loco, ædificandam, manus animumque vertisset. Neq; tamen sic à Linda Mariana, quàm frequentissimè quotannis revisebat, liberalissimas potuit subtrahere manus, quin supra frequentes ex ære suo largitiones, quarum ego admodum conscius sum, Lindensi sacello, pro sacratissimo Eucharistiæ sacramento asservando, Pyxidem argenteam auro undiq; inductam, juxtaque precio ac magnitudine excellentem dicaret.

Nicolao Szyszkovio, non sine plurimorum dolore, rebus humanis exempto, occupaturus jam sedem erat, cujus & Regum Poloniæ & Summi Pontificis auctoritate jus adierat, illustrissimus Dominus à Konopat, Konopatius: sed fatis antè concessit, quàm suam, in sua quoque Prussia, Varmiam prehendisset. Non pauca & ille, tum in Collegium Resseliense, tum in Lindam Marianam, apud animum suum consignârat beneficia; quæ etjam R. P. Georgio Leyer, uti fidissimo in peregrinatione Gallicana socio, sæpius coram exprompserat; sed piissimam optimi Præsulis, quanquam necdum ad coronidem ipso opere promotam voluntatem, gloria non hujus seculi, quæ plerumque aliquo vanæ gloriæ fumo deflorari solet, sed illius beatioris, uti spes est, excepit.

Decedentis Konopatii provinciam, ut & studium in Lindam Marianam propensissimũ, occupavit illustrissi-

ſtriſſimus Wenceslaus Comes à Leszno; cujus etjamnum divinâ gratiâ ſuperſtitis, uti & reverendiſſimi ejusdem ſuffraganei D. Alberti Pilchowitz Epiſcopi Hipponenſis, Vicarii inſuper, atque Canonici Varmienſis, non addecet hoc tempore ac loco, auribus quidquam dare. Nihilo tamen minùs, & munera, quæ illuſtriſſimus Princeps jam obtulit; & peregrinationes, quas, cùm intra provinciam eſt, non raras ad B. V. Lindenſem obit; & lignorum, quæ ad laxanda peregrinorum hoſpitia non modò donavit, verùm & deportari ad locum curavit, acervus fat magnus, etjam me tacente, ipſius in B. V. Lindenſem loquuntur, & futuris deinceps temporibus loquentur pietatem ac liberalitatem. Si enim ſummo Pontifici Paulo III. Turſellino (*a*) teſte, magnæ fuit laudi; quòd ad ſacram Ædem Lauretanam, accipiendis etjam Regibus, principibusque peregrinis, idoneas ſtruxiſſet & Pontificâ quoque magnificentiâ dignas ædes; non poterit citra Leſcinii Pontificis laudem aut prædicari, aut etjam ſpectari diverſorium, quod accipiendis commodè peregrinis, ejus potiſſimùm beneficentia Lindæ jam aſſurgit. Quanquam & nos, cùm ſuo loco votorum illius rationes & votivæ Tabulæ cauſas enarrabimus, tacere nequaquam debebimus, tanti Præſulis virtutem, ac pietatem. (*b*)

CAPUT

(a) *lib.* 4. *cap.* 10. (b) *lib.* 4. *cap.* 6. *&* 31.

CAPUT XIII.

Sigiſmundus III. & alii ſereniſſimi Poloniæ Reges, Patrocinium Lindæ Marianæ, & jus patronatus ejusdem ſacelli, in ſe recipiunt.

TAntam eſſe humanæ vim atque furorem impietatis, ut etjam cælo inferre manus auſit, docuit jam olim veterum de Gigantibus Philoſophia: ut proinde ſolicitus de reſtaurata ab ſe Linda Sadorſcius, nullum omiſerit, quoad vixit, adversùs eandem impietatem, quærere & advocare præſidium. Quoniam verò nullum in terris majus atq; firmius, quàm in ſereniſſimorum Poloniæ Regum Majeſtate, præſidium reperiri poſſe vidit, tantò ſe majore fiduciâ eò contulit, quantò ſe in vindicando ſacro loco, ab eadem Regia benignitate atque authoritate magis adjutum meminerat. Quapropter ſupplex iterum Sigiſmundo Regi, totique Regiæ Domui advolvitur; &, ut tum ſacellum ab ſe reædificatum, tum univerſim fundum ad Lindam attinentem, Regio patrocinio non indignum arbitrari, communire authoritate Regiâ, & contra omnes adverſariorum machinas atque vim tueri ac protegere dignentur, quàm ſubmiſſiſſimè obſecrat. Sigiſmundus Rex, pro ea, quâ ſemper in Deiparam ferebatur pietate ac religione, proque incredibili, quo rem Catholicam ubique cupiebat propagatam, ſtudio atque contentione, omnia, quàm rogabatur, cumulatiùs præſtitit: nam & ſe, ſereniſſimosque heredes ſuos; & futuros deinceps Poloniæ Reges, ſacro Lindenſi loco, perpetuum fore patronos profeſſus eſt. Qua de re ipſe Sadorſcius in

Teſta-

Teſtamenti tabulis Anno MDCXXIV. confectis, quæ in Collegio Reſſelienſi aſſervantur, *Ius*, inquit, *patronatus & protectionem ſacelli & Fundi Lindenſis, uti ſacræ Regiæ Maieſtati & Regno inſcripſi, atque ſacra Regia Maieſtas, Dominus meus clementißimus in ſe, ac pro ſucceſſoribus ſuis recepit benignißimè; ita & hiſce nunc literis ſacræ Reg. Maieſtati & Regno inſcribo, in perpetuum; quatenus eo tutius in loco iſto ſacro, religio & exercitium Catholicæ Romanæ fidei, perpetuis temporibus peragi ac vigere poßit.* Neque hîc tanti Regis pietas quievit; ſingulares inſuper literas ad ſereniſſimum Electorem ac Pruſſiæ Ducem, in cujus ditione Linda Mariana ſita eſt, perſcriptas dedit; atque ut is quoque, ſuo locum ſacrum patrocinio foveret, pro ea, quâ pollebat authoritate, cohortatus eſt. Juvat eas literas, quæ in Tabulario noſtro Reſſelii aſſervantur, hoc loco referri, non modò ut tanti Regis in Deiparam remque Catholicam ſtudium, verùm etjam ut ſereniſſimorum Electorum ac Pruſſiæ Ducum (quorum non minimâ utique curâ ac providentiâ, locus ille ſacer tot jam annis illibatus viget ac floret) in ſereniſſimos Poloniæ Reges obſervantiâ, fiant manifeſta. Sic igitur ad IV. Cal. April. Anno MDCXVIII. Rex.

Sigiſmundus III. DEI *gratiâ Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ, Rußiæ, Prußiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæq́ue: nec non Suecorum, Gothorum, Vandalorumqúe hereditarius Rex.*

Illuſtrißimo Principi, Domino Ioanni Sigiſmundo Marchioni Brandeburgenſi, Sac. Rom. Imp. Archicamerario & Electori, Prußiæ, Iuliæ, Cliviæ, Montium, Stetini,

Pome-

Pomeranorum, Caſſuborum, Sclavorum, nec non Croſnæ Carnoviæque in Scleſia Duci, Burggrabio Norimbergenſi, ac Rugiæ Principi; Amico, Affini, uti filio noſtro cariſſimo, ſalutem & mutui amoris continuum incrementum.

ILluſtriſſime Princeps, Amice, affinis, uti Fili noſter cariſſime. Pium generoſi Stephani Sadorsky Secretarii noſtri inſtitutum, reſtituendi & reædificandi Oratorii, in fundo Linde, quòd priſcâ religione ſemper floruit, ita comprobamus, ut locum hunc ſub Patrocinio noſtro, majora incrementa ſumere deſideremus. Quamobrem, amanter ab Illuſtritate veſtra poſtulamus, ut noſtrâ causâ, favere quoque velit optimo propagandi cultus divini ſtudio eius Secretarii noſtri; atque ita negotium iſtud promovere, ut nos reipsâ experiamur, Illuſtritatem veſtram, quidquid nos valde velle intellexerit, eò Illuſtritatem veſtram libenter ſtudium voluntatemque ſuam accommodare. Cui diuturnam valetudinem à DEO *precamur. Datâ Varſaviæ die* XXVII. *menſis Martii Anno Domini* MDCXVIII. *Regnorum noſtrorum Poloniæ* XXXI. *Sueciæ* XXV. *Anno.*

SIGISMUNDUS REX.

Quantum literæ iſtæ ponderis habuerint, atq; etjamnũ habeant, ex ipſa, quæ in loco ſacro pax, quies, tranquillitas, & ſecuritas hactenus viguit, patere cuivis poteſt. Septimus jam ſupra triceſimum, à reſtaurato ſacello, decurrit annus; & (ſi privatorum, ac de fece populi quorundam excipias petulantiam, aut potiùs amentiam) nulla loco ſacro, nulla cuiquam

pere-

peregrinorum vis, aut contumelia illata. Quòd ego quidem ſereniſſimorum Electorum ac Pruſſiæ Ducum curæ ac providentiæ, minimè dubitem in acceptis, ſecundùm Deum, referre. Tanta ſiquidem eſt ſereniſſimorum Brandeburgicæ Domus Electorum, in Reges Regnumque Poloniæ obſervantia, ut eorum voluntatem atque nutum, pro imperio reputent; neque poſſint non habere magnam tum ſacelli, tum ipſius Lindenſis fundi ſolicitudinem, quorum tantam vident ſereniſſimis Poloniæ Regibus infixam curam, atque ſtudium patrocinandi. Expertus eſt, cùm ſuperſtes eſſet Sadorſcius, experimur & nos cæterique omnes, non omnino caſſum fuiſſe Sigiſmundi Regis votum, ac deſiderium; quo à ſereniſſimis Pruſſiæ Ducibus *iſtud* circa Lindam Marianam *negotium ita promoveri* cupiebat, ut & ipſe, & cæteri omnes intelligerent, ſereniſſimos Pruſſiæ Duces ac Electores, quidquid ſereniſſimos Poloniæ Reges *valde velle intellexiſſent, eò quoq; libenter ſtudium voluntatemq; ſuam accommodare.*

Qua in cauſa, non decet Sadorſcii laudem, quam illi jure Ciaritius attribuit, præterire. *Non reſpexit hîc,* inquit ille, *carnem aut ſanguinem Sadorſcius; ſed ſepoſito omni affectu, cunctas ſanguinis neceſſitudines à bonis Lindenſibus excluſit: maluitq; poteſtate regiâ & Regni robore, B. V. Lindenſis incolumitati conſulere, quàm conſanguineos, illius fundi acceſſione, locupletiores exiſtere. Hoc plurimùm veritus, ne temporum lapſu, cui obnoxia ſunt humana, ex illorum poſſeſſione exiens, in eorum, quorum ipſe maximè nollet, manus iteratò relaberetur, & ludibrioſa ſortis atrocia arbitria ſubiret.*

CAPUT

CAPUT XIV.

Cum reſtaurata Linda Mariana, reſtaurata, imò magis etjam aucta in Deiparam religio; non ſine hæreticorum contabeſcentium invidia, hæreſeonque ad ruinam inclinatione.

NUnquam equidem, etjam cum exciſo extinctoque Lindenſi ſacello, extingui aut exſcindi potuit mortalium ad B. V. Lindenſem pietas atque religio, uti aliàs docuimus: veruntamen, uti

Segnius irritant animum demiſſa per aures,
Quàm, quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus;

ita, cùm non animus duntaxat, verùm & oculi & aures, ſua habent ad pietatem quaſi irritamenta, tantò facilius exardeſcit ille pietatis in animis mortalium igniculus, quantò pluribus vel excitatur, vel etjam nutritur fomentis. Tametſi igitur magnus ſemper fuerit hominum ad B. V. Lindenſem undique accurſus, etjam dum ſacellum exciſum, locusque prorſum deſertus eſſet; tamen ubi poſtliminio reſtauratum vidêre, vel etjam audivêre populi, mirum, quantum ubique in omnium animis ſit auctum erga Lindam Marianam ſtudium! Tunc enim, & peregrinationes, longiſſimè quoque diſſitorum, crebreſcere; & populi, atque integræ urbes, non modò ſacellum verùm & vicinas ſacello valles atque lucos, per Proceſſiones, confertiſſimasque ſupplicantium pompas, inundare; & rei votorum cum ſuis anathematis variisque donis, undique locum ſacrum, quovis propè die frequentare. Quæ cùm ſpectare, ac coram fruendo venerari multo ſit æquius atque antiquius, non eſt, quòd eorum ſcribendo deteramus gratiam.

 Verùm

Verùm hîc Deiparæ juxta ac Ecclesiæ Catholicæ hostes, præsertim verò, qui in contermino stabulantur Ducatu Lutheri Popæ, dum tantam Deiparæ gloriam, vident, vehementer invident; &, quod in proverbio est, *Matrea belluam alunt.* Alunt enimvero belluam, quia ex rebus Ecclesiæ Catholicæ secundis ac Deiparæ cælitumque honore; quasi venenum de floribus sorbendo, invidiâ atque odio contabescunt, & Polypi adinstar (si tamen id Plinius (*a*) admittat) carnes suas vorant. *Sciendum enim*, ut S. Gregorii oratione utamur (*b*) *quia, quamvis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen invidiæ nequitia, tota sua viscera serpens concutit, & omnem pestem evomit: unde scriptum est*, INVIDIA DIABOLI MORS INTRAVIT IN ORBEM TERRARUM. *Nam cùm devictum cor, livoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quàm graviter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt. Fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor, in conscientia vulnus.* Libetné hîc vel unicum de restaurata Linda Mariana, & DEIPARÆ cultu tabescentem, ideoque in conscientia vulnus, in dentibus stridorem, rabiem in cogitatione alentem, quasi coram spectare? Is verò erit, non rarò alias hic spectatus Mislenta; qui sub finem Manualis, de Quinto Ecclesiarum in Prussia statu, sive de sectæ Lutheranæ, ad ruinam inclinatione disserens, non pauciora quàm octo ejus inclinationis promit indicia; quæ quidem inter, tertio loco memorat

(a) *lib.9.cap.29.* (b) *5.moral.cap.33. & 39.*

morat *introductionem hæreseon* (sic enim illi placuit scribere) *antehac ex Ducatu exterminatarum, inprimisque Papisticæ, vel Romano-Catholicæ.* Unde verò eam Papisticæ religionis introductionem deducit? Tribus potissimùm ex argumentis : quorum prius est, Templum Catholicum, *magnis*, ut ille ait, *impendiis* Regiomonti extructum : alterum est, Catholica Religio, Augustanæ Confessioni, etjam in Ducatu Prussiæ præposita, ac primas ubique sibi vendicans, liberumque ejus exercitium, *cuivis*, ut ille quoque ait, *per omnia, ubivis locorum concessum*: Tertium denique Lindæ Marianæ restauratio. De qua tanquam hujus loci propriâ, lubet nigrum istum cygnum, tanquam funeris sui haud longè secuturi, jamque tandem secuti præcentorem, iterum audire exululantem. *Loca*, inquit ille (*a*) *idololatrica antehac abrogata & absoluta, nunc, prô dolor! instaurantur, & redintegrantur passim. Sic Tiliæ illius, ante centum fere annos, sacellum ab illustrissimo Duce Alberto dirutum, ac solo æquatum, à Pontificiis patronis iam instauratum, officina idololatriæ abominanda evasit; peregrinis è longinquo, ac è propinquo, eò superstitionis causâ confluentibus, & impunè quidem, quibus olim præmii loco, patibulum erat designatum.* O quàm verè hîc locum invenit juxta Cassianum (*b*) illud Jeremiæ (*c*) *Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio ; & mordebunt vos !* Rectè, ut ait Cassianus, *invidia Basilisco comparatur; quia sicut Basiliscus mordens perit, sic invidens, prius*

 quàm

(a) *pag.* 2, 6. (b) *Collat.* 18. *cap.* 17. (c) *cap.* 8.

quàm in hominem, cui invidet, mortis virus effundat, ipse se perdidit.

Verùm nos ad cygneam illam Mislentæ vocem oportet reverti, qua cùm ille, non antè ad Cereris generum abiit, quàm & Movio & aliis plurimis, maximè autem Drejero & Drejeranis eum, quasi *intonando*, concentum est exorsus, qui non facilè ad finem, vel (ut cum vulgo Musicorum loquamur) *ad finale* decurrat. Ut tamen alacriùs & constantiùs conatur, proderit hisce cantoribus reliqua inclinati ad ruinam Lutheranismi indicia, & eodem præcentore, quàm paucissimis hîc retulisse. Primum ille ait Magistratus, animis à Lutherana secta, alieniores. Secundum, *totalem Ordinis ecclesiastici*, ut ille ait, *abrogationem*: Tertium, Catholicæ religionis introductionem: Quartum, manifestum Lutheranismi, in ipso quoque Ducatu, contemptum & fastidium: Quintum Theologorum, ut ille ait, verbique Ministrorum contemptũ; nec modò contemptum, sed, ut ille sexto indicio scribit, *quæ multifariam accidit, Theologorum ac Ministrorum pressuram, videlicet ex tenuitate, quin & subtractione salarii; ex denegatione honesti domicilii; ex occulta & aperta Politicorum persecutione.* Septimum, rei literariæ & literatorum contemptum: Denique octavum, studium partium ad Catholicam Ecclesiam non leviter inclinantium. Quæ omnia, si vera sunt, uti quidem non longè à vero abesse videntur, habent sanè cantores nostri, unde & Mislentæ præcentori gratias agant, & ipsi sese, quàm diutissimè canendo, utcunque reficiant. Ego interim, dum ista, aliaque id genus canuntur, atque aguntur, qua par est pie-

est pietate, quin & gratulandi studio, Deiparæ Lindensi, solenne illud, cum Ecclesia Catholica, Epinicion ingemino; *Gaude* MARIA *Virgo! cunctas Hæreses sola interemisti, in universo mundo.*

CAPUT XV.

Beneficia divina, quæ apud Lindam Marianam cumulatissimè conferuntur, quanti æstimanda?

Fieri nequaquam potest, ut liberalitas divina, quantiscunque mortalium obsequiis vel officiis, superari unquam possit. Si enim, ut ex mente Philosophi Doctor Angelicus præclarè disserit (a) *liberalis hominis est, superabundare in datione; quanto magis* DEI? Esse porrò in DEO *liberalitatem, etiam propriè dictam, & quidem maximam*, inde Lessius demonstrat (b) *quòd* DEUS *propensissimus sit ad erogandum, & quidem copiosè, ac merè gratis.* Unde non solùm in futuro, verùm & in præsente seculo habet locum illud Apostoli (c) *Momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Ut enim in futura vita *Pondus gloriæ*, ita & in præsenti, *divinæ pondus gratiæ*, si cum meritis, obsequiis, officiisque nostris ad bilancem veniat, immensùm superat; præsertim si illud Christi (d) sicut est omnino verissimum, nosquoque verum in nobis reipsa experiamur; *Iugum meum suave est, & onus meum leve*: credamusque S. Augustino in Psalmum 59. ita differenti: *Alia sarcina premit & aggravat te; Christi autem sarcina sublevat te: alia sarcina pondus habet, Christi sarcina pen-*

(a) 2.2.q.117.a.6. (b) *de Iure & Iustit.lib.2.cap.47.dub.8.* (c) 2.Cor.4.17. (d) *Matth.11.*

nas habet. Nam & Avi, si pennas detrahas, quasi onus tollis; &, quò magis onus abstulisti, eo magis in terra remanebit: redeat onus, & volat. Talis est Christi sarcina. Verùm sit sanè Christi sarcina, non tam penna, quàm sarcina; sit onus, sit pondus: nunquid aliud quàm leve & momentaneum erit? Et tamen in *momentaneo hoc*, ut loquitur Bernardus (*a*) *latet æternitas; in levi, pondus sublime, & supra modum.* Sublime enim & supra modum est pondus, non tantùm gloriæ, sed etjam, quæ in præsenti vita divinitus confertur, Gratiæ. Franciscus Assisias, ille in carne mortali immortalis Seraphin, quod divinitus erat edoctus, suos quoq; docere solitus erat, minimum nō tantùm gloriæ sed etjam gratiæ divinæ gradum; qui operi quantumvis exili respondet, pluris esse mundo universo etjam, si terra omnis in aurum, & lapides omnes in gemmas, & Oceanus totus in balsamum verteretur. Quid verò, quod liberalitas divina, uti promisit (*b*) *quærentibus primùm regnum* DEI, *alia adjiciat*? Nunquid, ut plurimos alios mittamus, Rudolpho Habspurgi Comiti, & primo Romanorum ex Austriacis Imperatori adjecit? Verè ille Comes erat, qui, quamvis sub Eucharisticarum nube specierum peregrinantem comitatus est Dominum: nec minùs verè hic Dominus, qui Comiti suo Orbis universi contulit Dominium, descendentemque ex equo, ad Imperii Romani erexit solium; ut, dum quasi ex æquo certare videtur, hinc quidem Austriaca pietas & religio; inde verò divina liberalitas ac munificentia, breve illud, imò *momentaneum ac leve* officii obsequiique meritum,

(a) *serm. 17. in Psalm.* Qui habitat. (b) *Matt. 6. 33.*

ritum, quodammodo æternum gloriæ pondus, in hoc quoque ſeculo operatum ſit; quando, ut Spondanus quoque ait, *& ipſi Rudolpho, & ipſius poſteris, totum, ad huuc uſque diem, acquiſivit Imperium.* Quamvis autem non omnes, qui ad DEI & Deiparæ laudem, ſeſe Lindam recipiunt, aut Imperia aut Regna in terris recipiant; recipiunt tamen plerique, præter futuras gloriæ, præſenteſque gratiæ divinæ opes, eas curationum ſanitatumque gratias, quas, ſi optio detur, vix, aut ne vix quidem regnis atque imperiis permutarent De quibus quidem curationum gratiis, cùm jam deinceps agendum nobis ſit, ita pleraque, quæ decem vel octo circiter annorum ſpatio evenerunt, hoc eſt, quæ ab Anno MDCXVIII. quo ſacellum reſtaurari cæpit, ad Annum MDCXXVI. quo ob belli Suecici turbinem, nemo quæ aliis deinceps annis geſta ſunt, conſignavit, ad exitum hujus libri percenſebimus, ut non tam ſuccedentium ſibi annorum temporiſque ſeriem, quàm ipſorum beneficiorum, certa in genera claſſeſque tributorum (quod ipſum ſequente quoque libro facturi ſumus) rationem habeamus, ordinemque ſequamur.

CAPUT XVI.

Cæcitas, & alia oculorum vitia, Deiparæ Lindenſis ope, depulſa.

OMnium quidem calamitatum, &, cùm animi tum corporis morborum, reperiuntur apud Lindam Marianam remedia atq; alexipharmaca; in primis tamẽ videntur oculis parata eximiè, & præſentia adeſſe

medicamina. Nam, & primùm sub ipsam Marianæ Lindæ originem, uti aliàs vidimus (a) Miraculum, cæci restitutio fuit; & à restituta postmodum Linda restauratoque sacello, inter morbos corporis, cæcitatem potissimùm fuisse depulsam, exempla, quæ ex Ciaritio jam percensebimus, docebunt.

I.

Figulus Allensteinensis à cæcitate curatus.

Allensteinii, inquit Ciaritius, *quod oppidum spectat ad venerabile Capitulum Ecclesiæ Varmiensis, Figulus quispiam contracto oculorum dolore, excæcatus fuit: & in hac cæcitatis calamitate septennium exegit.* Dei *clementiam post multa exposcens, & B.M. Virginis interventionem implorans beatam Virginem Lindensem, se quotannis, quàm diu viveret, visitaturum constituit; Vix preces exorsus fuerat, vixq; votum verbis peregerat; cum subito oculis lumen refusum est. Atque ille, quod pollicitus fuerat, singulis annis, quoad vixit, religiosè executus est.*

II.

Oculi incidentibus ossium segminibus usque ad cæcitatem læsi, ex voto Lindam concepto, restituti.

Anno MDCXXII. inquit idem, *sancti Martini festo, Matthæus Toxius rusticus in* Arensdorff (est vicus hic in Vormditensi municipio, leucâ unâ à civitate Austrum versùs disjunctus) *adstante uxore carnem cædebat: ossicula quædam in oculos insiluerunt; quæ usque ad Bacchanalia nihil vidit. Tandem vovet, & revalescit; secundâ Iulii votum solvit.*

III. Vir

(a) *lib. I. cap. 16.*

III.

Vir inter Allensteinenses primarius, visum ope B. V. Lindensis sibi restitutum, oblatâ imagine, beneficii indice, contestatur.

Notus mihi etjamnum adolescenti is vir erat; quippe qui è peregrinatione, quam ad plerasque Europæ provincias susceperat, domum reversus facilè omnium in se oculos convertit: notior tamen Curioni suo Michaëli Ciaritio, qui hæc, quæ jam recensebo, de illo prodidit.

Ioannes Henrici, è numero Scabinorum Allensteinensium vir spectabilis; bene longo tempore ex oculis laborans, illorum usu penitus privatus fuit. Invocatâ itaque Virgine MARIA, *votivum se iter ad ejusdem Ædem suscepturum, solenni pollicitatione firmavit. Quod ubi factum, statim dolor resedit, & oculi, ad intuendam lucem, reparati sunt. Nihil idcirco cunctando, ad Oratorium gloriosæ Virginis se contulit; & votum, quàm potuit, pientissimè solvit. Grati animi pignus imaginem non inelegantem, in parietibus sacelli fixit. Ex ipsius, quæ appicta est, effigie, quo habitu Virginis Filio, ipsique Virgini Matri, pro avertenda, jam propemodum incursa cæcitate, supplicet, res manifestiùs spectari potest. Fiebat Anno* MDCXXII. *die* XV. *Augusti.*

IV.

Adolescentula, voto Lindam facto, à gravi oculorum dolore curata.

Brigitta adolescentula, inquit idem Author, *ex pago Lauternhagen* (municipii Heilsbergensis pagus is est) *tanto ardore oculos inflammatos habebat, ut iis ad intuendam lucem ægerrimè uti posset; &, si quid cerneret, nonnisi caliginosè admodum perciperet. Itaque ad B.* MARIAM

Lindensem profecturam se, & munus delaturam vovit. Statim ab oculis, omnis illa infestantis ardoris vehementia disparuit, caligo fugata est, & oculi ad capiendam lucem vegetiores redditi. Votum piè solvit Anno MDCXXIII.

V.

Juvenis, periculosâ oculos caligine suffusus, voto Lindam facto persanatur.

Quo loco, ac fere tempore Lindensem historiam Ciatitius scribebat, id, quod ipse refert, accidit; ut fortasse oculatus, possit videri testis. Bisteni enim res accidit pridie Cal. Majas Anni MDCXXIII. & ille, Bistenii itidem ipsis Martii Calendis Anni MDCXXVI. Regi Sigismundo historiam ab se scriptam dicavit. Rem porrò, de qua agimus, ita perstrinxit. *Iuvenis quidam Brunsbergensis, sutoriæ manceps, dum Bischoffsteinii Sutrinæ dat operam, insperatò illi oculi caligine, obfuscantur; ita ut duarum septimanarum intervallo viderit omnino nihil, & perpetuam timuerit cæcitatem. Quamprimum verò ad Marianam Lindam votum præstitit, mox integerrimè visum recepit; beneqúe oculis sanus votum reddidit* XXX. *April.* MDCXXIII.

CAPUT XVII.

Idem beneficium, etiam à Catholica Ecclesia alienis, per B.V. Lindensem, præstitum.

Atque hæc, aliaque id genus beneficia, Catholicis à Deipara fuisse concessa, haud sanè mirum videri possit; quid enim filiis Mater benignissima negare queat? Illud fortasse mirum videatur, quòd eadem alienis quoque exhibeat. Quidni enim ab illa alieni, qui

qui à Catholica Filii ipsius Ecclesia ita sejuncti? Neque tamen istos piissima misericordiarum parens despicit; quò & ipsi aliquando semetipsos respiciant, & ad veræ lumen Ecclesiæ tandem recipiant; neque externis duntaxat, verùm & interioribus animi oculis ritè deinceps fungantur; eveniatque illud, quod à Deipara precari Ecclesia solet, *solve vincla reis, profer lumen cæcis.* Quidni verò Deipara, ad Filii sui exemplum, omnibus omnia, in imaginibus quoque suis fiat? Jam olim, quemadmodum Baronius ad Annum 870. memorat. *Prope Damascum imago B. Virginis in ligno picta diu stetit: denique evanescentibus paulatim coloribus, successit caro: ita ut imago carnea simul & lignea esset, vel certè incarnatum lignum. Insuper oleum balsamo fragrantius manus imaginis dedit, non Christianis modò, sed & Hebræis, Mauris, & Saracenis salubre.* Idea Atlantis Mariani pag. 120.

I.

Puer voto à matre, ad B. V. Lindensem edito, lucem simul & vitam, propè amissam, recipit.

Narratur id à Ciaritio hunc in modum: *Laboraverat lethali ægritudine, Georgius, Friderici Serige filiolus in Zandersdorffi coloni, qui pagus ad Hospitale Lands-pergense spectat: cui iam ante immodica suffusio sanguinis, lumen oculorum eripuerat, & immaturâ morte luctum parentibus reliquerat. Justina mater deploratam salutem filii videns, ad vota convertitur, filiumque, si reviviscat, ad B. V. Lindensem laturam, & munus solenne addituram, quâ maximè potest pietate, spondet. Inter hanc*

hanc maternam votorum curam , cœperunt artus pueri, morte iam frigentes, vitali calore denuò impleri, & animari: ipse moveri, oscitare & integris oculis lucem rursus contueri, ad vitam perfectè revocatus. Exiliit gaudio mater recepto filio vivo, & sano; vota DEO, *ac B.V.* MARIÆ *facta, læta sine mora solvit.*

II.

Mulier ad extremam fere cæcitatem perducta, voto ad B V. Lindensem concepto, sanata.

Anno MDCXXII. inquit Claritius, XVIII. *Augusti, Margareta mulier vidua ex pago Coia, libertinorum Territorii Drenckfurtensis, hîc votum solvit. Fatebatur (quod & pater illius, qui unà venerat, vir provectæ ætatis constanter asserebat) se diuturno ac vehemēti capitis dolore, ad extremas fere oculorum tenebras perductam fuisse. Voto B.* MARIÆ *Virgini ad Tiliam facto, dolorem omnem cessâsse; oculos cæcutire omnino desiisse: & ad B.V. Lindensem, nullo utens ductore, sine quo nusquam antè progredi poterat, venisse testabatur.* DEO, *beatissimæque Virgini* MARIÆ, *demissè gratiis actis, gratulabunda domum remeavit.*

III.

Textor Silesius, à gravi oculorum dolore, & ipsâ propemodum cæcitate, curatur.

Matthias Hoffman, Textor Silesius, ut idem Author narrat, *domicilium habens in Kamionka pago, Anno exeunte* MDCXXII. *tetro oculorum dolore correptus, in ipsam propemodum incurrerat cæcitatem: ita ut trium hebdomadarum spatio, ne ex propinquo quidem, vel videre, vel liquidò discernere quidquam potuerit. Demum, ut calamitosorum mos est, ad vota confugit; & se Oratorium B.*

MA-

MARIÆ *Virginis Lindensis visitaturum promisit. Nec frustranea fuit votiva promissio, rediit enim subitò oculorum lumen. Voti nexibus se expedivit* MDCXXIII. *die* XVI. *Aprilis.*

IV.

Homo, ex profano Cingarorum genere, Lindam à suis deductus, lumen, quod amiserat, subitò recepit.

Ex vagabundo illo hominum genere, sic enim rem Ciaritius percenset, *qui se Cyngaros, seu Cyrenaos falsò appellant, quidã non postremæ notæ, peracutâ oculorũ vexatione eò redactus fuerat, ut de iis retinendis omnino desperaret. Tandem post varia, nihilque iuvantia adhibita medicamenta, aut suâ sponte incitatus, aut à quibusdam piis hominibus submonitus, ad B. Virginis hoc Oratorium, grandi cum Cereo, se profecturum devovit. Ducitur igitur à turma Cingarorum ad locum sacrum, diem non videns, & deductorem sequens. Suscepit* JESUS, *per Matris gloriosæ interventionem, hominis votum precesque. Confestim enim pristina oculorum sanitas illi reddita est. Ille* DEUM *suppliciter adorat,* B. V. MARIÆ *humiles agit gratias, lætus discedit. Certè non levia Cyngarus hic videbatur pii, & grati animi signa edere; ut & cæteri illius comites, qui copiosâ stipe in eleëmosynarium stipitem iniectâ, frequenter se S. locum adituros, & gloriam* DEI *; qui in eo mira operatur, ubique locorum deprædicaturos affirmârunt. Accidit* MDCXXII. *Illimet homines Anno* MDCXXIV. *velum insigne è Serica contextum, ad sacrum Oratorium venerabundi detulerunt.*

CAPUT

CAPUT XVIII.

Claudi beneficio B. V. Lindensis curati.

JOanni Baptistæ, illi magno altissimi Prophetæ & Antecambuloni, per discipulos ad Christum Dominum ablegatos interroganti: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* primum veri Messiæ, ejusdemque adventus indicium dedit Christus, *cæci vident*; alterum verò, *claudi ambulant* (*a*) Si quis de præsente Deiparæ Virginis, ejusdem veri Messiæ, ter maximæ Matris, apud Lindam patrocinio præsidioque curiosè disquisierit, habebit primum ejus rei indicium, quia, ut vidimus, *cæci vident*. Nunquid verò & *claudi ambulant?* Ita prorsum. Non enim minus quàm apud Jobum illud hîc locum inveniat, *oculus fui cæco, pes claudo* (*b*) Quem ad locum Origenes in Catena, *Usurpatus est*, inquit, *oculus tanquam dux viæ ad intelligendum; Pes autem, quasi dux morum.* Quid enim (ut utrumque beneficium hoc ad animi salutem referamus) magnopere profuerit, oculorum pollere usu, nisi & pedum, & aliorum membrorum, ad promovendam salutem, accedat usus? Radulphus Commentario in Leviticum, S. Gregorium (*c*) secutus, *claudum* appellat, qui viam vitæ, quam videt, per infirmitatem mentis, tenere non vult: utpote ob pravam consuetudinem ad virtutis statum nunquam probè erectus. Divo Cyrillo *claudus* dicitur, qui ad perfe-

(a) *Matth.* 11. 3. *seqq. Luc.* 7. 22. (b) *cap.* 29. 15. (c) *Pastor. parte* 2.

perfectè incedendum parum firmus, circa res agendas, fractus & debilis est: Procopio verò, qui non promptè opera legis exercet. Verùm, ut omnis quidem iniquus claudus sit, maximè tamen tales sunt Pseudopolitici, & quos D. Paulus (a) *in fide fluctuantes parvulos* appellat: quibus profectò non alius, quàm ipse Elias illud suum (b) inclamet: *Vsquequo claudicatis in duas partes?* Veruntamen & his, & aliis claudis, paratum est apud B.V.Lindensem, dummodo non respuant, remedium. Nam & ibi locum habet illud Isaiæ (c) *Tunc saliet, sicut cervus, claudus*. Quo quidem Christus D. in suo ad legatos Joannis responso, quasi digito intendens, multos (ut S.Augustinus apud Cornelium loco citato censuit) claudos, cæcos, surdos curavit, ut eis simul spiritale lumen, auditum & gressum mentis restitueret. Unde & nos, jam ad claudorum apud B.V.Lindensem curatorum exempla, par est gradum promovere.

I.

Colonus quidam pedum morbo levatus, in reddendo voto negligentior, cranii dolore accedente, simul voto, simul utroque morbo levatur.

Anno MDCXXIII. pridie Cal. Majas voti reddendi causâ, accessit Lindam Georgius quidam agricola; cui nuncupandi primum voti causâ fuit sinistrum crus ita affectum, ut non modò claudicare hominem cogeret, verùm & ulceribus ac tabe undique scaten-

(a) *Ephes.* 4. (b) 3. *Reg.* 18. 21. (c) *cap.* 35.6.

ſcatente, fædum, miſerumque in modum abſumeretur. Sed qui ita claudicare fuit coactus, eò ipſo ad ſupera erigi atque aſcendere cæpit. Lindam enim ad B. V. aſpirat, & voto facto, ſimul ſanitatem recuperat. Ecce autem hominem! qui claudus eſſe pedibus deſierat, animo deterius claudicare cæpit. Voti enim reddendi admodum incurius, ac propè jam oblitus, diem die trudebat. Jam illud, non pedum ſed capitis vitium erat; capiti proinde ſubitò luendum fuit. Invaſit hominem, cæterà ſaniſſimum inopinatus Cranii dolor, & quidem admodum vehemens; quippe quem etjam ad animum pertingere oportuit, ac penitus pervadere. Pervaſit, & hominem religionis neglectæ in tempore admonuit. Iterum ad Deiparam Lindenſem ſe recipit, & novo locum ſacrum adeundi voto ſe obſtringit: confeſtimque dolore levatus, animo quoque claudus, ne deinceps eſſet, nullam, quin votum ſolveret, moram interpoſuit: uti Ciaritius quoque num. 29. narravit.

II.

Laterarius pedes æger, ex voto ſanatus; voti negligens; à novo voto reſtituitur.

Geminum priori propè eſt, quod Ciaritius refert. *Matthias quidam Corſenſis, laterum confectione vitam tolerabat. Anno fere integro, pedibus ad greſſum invalidis decubuerat. Ad B. V. Lindenſem voto facto, gradiendi facultatem receperat. Dum autem voti ſolutionem differret, priore ægritudine iterum tentari cæpit. Veritus itaque, ne voto obligatus, aut iam paſſos, aut graviores forſitan experiretur dolores, comparatâ imagunculâ, in hominis formam effigiata, & cereo addito, humili mente,* DEO *& Virgini*

gini Matri satisfecit. Spe bonâ secundioris & constantioris valetudinis domum rediit: non sine gratiarum actione, beneficii memor factum narravit.

III.

Mulier gravissimè pedes affecta, interposito ad B.V. Lindensem voto, sanatur.

Helenam fuisse, Joannis Martini cujusdam uxorem Ciaritius (a) ait. Incertum, qua ex causa gravissimè pedibus affecta esset; cumque remedium dolori nullum superesset, eò, ubi deesse non posset, remedii causâ se vertit. Votum ad DEIPARAM Lindensem, quâ potest animi religione, concipit, & confestim à voto facto, sanitatem recipit. Simul igitur ac pedum usum recepit, celeritate magnâ usa, Lindam ipso die visitantis Deiparæ sacro adiit, ac votum, quod nuncupârat, reddidit, Anno MDCXXIII.

IV.

Juvenis, pedem ac manum contractus, simul ac votum ad B.V.Lindensem fecit, restitutus, iterum atque iterum, beneficii memor gratias Lindæ agit.

Quod jam referemus, è P. Simonis Hein commentariolo sumptum est. Juvenis erat, manum juxta ac pedem ita contractus, ut nullius usu frui posset. Accedebat dolor, qui & pedem & manum sævissimè exagitabat, ut nulli manum operi vel tantillum liceret admovere, aut pedem loco movere. Commovit tamen animum dolor, ut ad sublimiora hominem raperet. *Votum igitur*, ut author inquit, *ad sanctissimam Virginem Lindensem fecit, & statim levamen sensit. Die divo Baptistæ sacrâ Anni* MDCXXIX. *venit ad sacram Ti-*

(a) *num.* 33.

liam: ubi confessus, & sacrâ Synaxi refectus hæc mihi recensuit. Anno etiam sequenti, memor accepti beneficii, id ipsum fecit.

CAPUT XIX.

Idem beneficium Acatholicis à B.V Lindensi exhibitum.

SI ego hoc loco illud regii vatis usurpem, *Filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis* (a) haud ab re abludam. *Illi enim*, ut cum Græca expositione apud Corderium loquar, QUI FILII *appellati, atque in filiorum ordinem relati sunt, alienos se reddiderunt, cùm beneficiis ingrati extiterint; & circa fidem claudicaverint, & piam semitam dereliquerint.* Quid si enim cum Augustino ad eundem locum dicerem. *Filii non mei, sed potius alieni; quibus dicitur, vos ex patre diabolo estis* (b) Neque tamen istis quoque, quantumvis alienis, nec minùs à fide, quàm à recto gressuum tramite claudicantibus, benignissima apud suam Lindam Mater DEI, solet deesse; ut, quæ aliorum pedes erigit ad mores, istorum erigat ad fidem; quorum plerique tandem, cum eodem vate regio canere possint: *Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos* (c) *A lacu miseriæ* (ut Didymus in Catena ait) *hoc est pravæ idololatriæ* (quidni & hæreticæ infidelitatis) *& luto fæcis, id est, sordidâ vivendi ratione, me erexit; & statuit supra petram, inconcussam scilicet & constantem fidei confessionem.*

I. Puel-

(a) *Psalm.* 17. 46. περὶ τὴν πίςιν χωλάναντες. (b) *Ioann.* 8. 44. (c) *Psalm.* 39. 3.

I.

Puella ad annum ætatis decimum quintum humi repans, apud B. V. Lindensem repentè sanata.

Quo id anno evenerit, nõ prodidit Ciaritius; rem tamen ipsam, uti evenit, ex fide hunc in modum (a) prodidit. *Barbara puella, ex Viderino pago, qui milliari circiter distat Lindâ, à tenera ætate, casu gravi afflicta, clauda effecta ad annum decimum quintum usq., humi potius repebat, quàm incedebat. Post longa tandem & acerba membrorum tormenta, quorundam suasu, voto ritè emisso, ad hunc locum se contulit. Et quæ scipioni grallisque innixa venerat, voto soluto, solidatis pedibus,* DEO *ac Virgini* MARIÆ *gratias agens, nullo adminiculo opus habens, domum reversa est.*

II.

Puella incurabili fistulâ affectum habens pedem, voto ad B. V. Lindensem facto, curata.

Quod Lucillo Episcopo Synicensi, divinitus obtigisse memorat S. Augustinus (b) nimirum ut piâ Reliquiarum S. Stephani Protomartyris sarcinæ vectatione atque ipsarum attactu reliquiarum à fistula, quâ diu gravissimeque afflictus erat, extemplo liberaretur; idipsum propè, ex nuncupato ad B. V. Lindensem voto, evenit Hedwigi puellæ ex oppidulo Widimin, octo circiter leucas Lindâ dissito oriundæ, ad x. Calend. Novemb. Anni MDCXXII. Degebat ea, ut Ciaritius memorat, in pago Rusticaimensi, Bartenstenienss coloniæ, & pedem sinistrum incurabili fistulâ diu graviterque affectum habebat.

X 2 Mu-

(a) *num. 13.* (b) *lib. 22. civit. cap. 8.*

Mulier quædam, haud ignara beneficiorum, quæ apud Lindam Marianam divinitus affatim obveniunt, consilium miseræ dat, ut ad idem se præsidium reciperet. Audiit probè monentem, & votum adeundæ Lindæ nuncupavit; neque diu pòst sanitati pristinæ est restituta.

CAPUT XX.

Epilepsia ope Deiparæ Lindensis curata.

EPilepsia sive sacer morbus, aliàs etjam sonticus dici solitus, & comitialis) eò quòd Comitia apud Romanos, si quem interea morbo illo corripi contigisset, dissolvi necesse esset) vulgo *caducus* appellatur. Qui in sacra Evangeliorum historia, eo morbi genere affecti leguntur, *lunatici* appellantur (*a*) eò, quòd morbus ille sive ad ipsius Lunæ mutationes, sive (ut Origenes, Chrysostomus & Hieronymus ad eandem Evangelii historiam commentantur) ad dæmonum, lunæ mutationibus abutentium operam, suas vires atque incrementa sumat. Luna enim phlegmaticos ac melancholicos, quibus ipsa dominatur, cerebri humores ac spiritus, plenilunio ac novilunio maximè commovet: qui quidem, aut per sese, aut malignorum concursu spirituum, cerebrum turbant; spumas & totius corporis agitationes collisionesque cient. Genus morbi difficillimum curatu, adeò ut hinc etjam *Herculeus* à Medicis vocetur; non quidem idcirco quòd ut, vulgus censet, Hercules eo laboravit; sed potius quòd, ut Medici ipsi loquuntur, Herculeis ad ejus curationem viribus atque industriâ opus sit. Cæterùm Deiparæ Lindensi, hujus quoque morbi curatio

(a) *Matth.* 17.15.

tio difficilis non est: ut, quemadmodum in aliorum curatione morborum facit, etjam hîc à corporis epilepsia, ad eam, quæ animum spiritumque exagitat, curandam homines adjuvet. Lunatici enim spiritu, ut Beda ad eum locum differit, sunt ii, qui *ut luna mutantur. Qui spumant, cum stultitia tabescunt (stultorum namq; est spumas & salivam ex ore dimittere) strident verò dentibus, cùm iracundiæ furore flammescunt.*

I.

Puer, ex voto à matre ad B.V. Lindensem nuncupato, à morbo comitiali simul & ab amentia, liberatus.

Quo Anno id evenerit, non memorat Ciaritius; constat tamen evenisse sub initia sacelli jam instaurati. Sic enim scribit: *Puer quidam in pago Henrichsdorffensi, phrenesi graviter vexabatur; & accesserat non minùs infesta epilepsia, quâ misellus per intervalla temporum graviter exagitabatur. Videbatur mater, dira hæc tormenta pati in filio: & malum nullo succursu pelli poterat.* Deo itaq; *suppliciter provolvitur; beatissimamq; Virginem ad intercessionem adhibet, ut puero cæleste m medelam impetret; illumq; ad Ædem Marianam, cum munere sistendum demissè vovet. Vix illa votum persolverat; confestim videt filium ab omni infestatione morbi liberum, sanitatem recepisse. Detulit incunctanter filium cum promisso munere;* DEO & B. MARIÆ *Virgini enixè gratias agens; insignemq; Paropsidem stanneam, celeris sibi præstiti auxilii in filio, Mariano Oratorio obtulit.*

II.

Virgo religiosa, vi fulminis usque ad comitialis morbi exagitationem consternata, voto per parentes ad B. V. Lindensem nuncupato, statim revalescit.

Quantum in restauranda Linda Mariana operæ posuerit, inclytus Catholicæ fidei causâ, è Dania exul D. Joannes Ageison, jam alio loco (a) spectavimus: quantum verò ejus operæ precium tulerit, argumento id, quod nunc memorabitur, inter multa erit. Susceperat inter alios liberos, etjam Elisabetham filiam, quam piissimâ fæminâ conjuge suâ Evâ adjuvante, ita ad pietatem formârat à teneris, ut jam adultior seculo vale fecerit; &, cùm nullum in proximo claustralium virginum esset cænobium, in Resseliensium se receperit conventum. Jam aliàs earum virginum mentio à nobis facta; quarum instituti vivendique ratio Brunsbergæ, à Regina Protmania, prudentiæ pietatisq; laude (qua cum Anno MDCXIII decessit) excellente Virgine triginta & aliquot ante annos exordium cæpit. Patritio inter suos loco, nata erat Regina, & nuptias juxta ac seculum in seculo fugitans, totam se Deo rebusque divinis addixerat; ita ut majorem diei partem in Templo, vel oratione, domesticos intra parietes fusâ, contereret: & quovis Dominico ac festo die ad sacrosanctum Domini epulum se conferret. Non potuit *lucerna* hæc, uti Dominus ait, *latere sub modio*: facileq; & illa pietatis lux singularis, in oculos incurrit; & ille virtutum Christianarum odor, ad se plures pellexit, aut potius traxit. Ita sub Annum Domini MDLXXX, aggregatis nonnullis,

(a) *lib.3.cap.10.*

lis,ejusdem animi pietatisque virginibus,eodem tecto,iisdem vestibus,iisdem que instituti legibus(quas P.Engelbertus è Soc. Jesu tanquam conscientiæ earundem arbiter, & P.Paulus Boxa, ille tot annorum in Provinciis Regni Poloniæ Soc. Jesu moderator, potissimùm condidêre, illustrissimi verò Antistites Varmiensis ad hanc usque diem omnes probavêre) cæperunt uti; crescenteque in dies numero, ad alias Varmiæ civitates Vormditum nempe, Heilsbergam & Resselium coloniæ ductæ. In hac igitur Resseliensi colonia, Templo admodum vicina, & Turri Templi propè contigua, virgo Ageisonia, repentino juxta ac horribili fulminis ictu, quo eadem Turris percussa, tecto tenus conflagravit, vehementissimè, ut è propinquo solet, perculsa usque ad consequentem inde epilepsiam est; quâ, cùm sæpiùs & gravissimè exagitaretur, novo quasi fulmine, cùm cæteras instituti sui socias, tum verò potissimùm ipsos parentes suos perculit. Haud equidem ambigam, socias omnes varia adhibuisse malo remedia; parentes nihilominus omnium invenerunt optimum. Ad Marianam nempe Lindam, quam suâ quoq; operâ non mediocriter provexerant, & contra fulmen, non jam lauri, pro veterum more, sed plus quàm aureum Sibyllæ ramũ è Tilia Mariana carpsisse visi sunt; quando voto ad B. V. Lindensem facto, eundem capiti filiæ ramum prætexuerũt. Simul enim ac votum, uti Ciaritius scribit, *incunctanter reddiderunt, illa bene volente* Deo, *& B.mæ Virgine suffragante, integerrimè convaluit; ita ut in posterum, eo morbi genere nunquam sit impetita, & sana adhuc vivat.* Viventem, & quanquam nõ admodum validâ,

ſatis tamen commodâ utentem valetudine, ego quoque pluribus deinceps annis ſpectavi. Quæ ante viginti circiter annos defuncta, Matri ſuæ Evæ, cujus potiſſimùm conſilio deſponſa fuit Chriſto, videtur de annis ſuis aliquid admenſa. Ad hunc enim MDCLV. annum pia illa matrona, tot perſecutionum in Dania, exilii in Pruſſia laboribus calamitatibusque exercita, cùm vix pelle & oſſibus conſtare poſſet, ſuperſtes fuit.

III.

Infans gravi epilepſiâ correptus, voto ad B. V. Lindenſem per matrem facto ſanatus.

Si fortè comitialis morbus, ad vulgi ſenſum Herculeus idcirco dici poſſit, quòd Herculem in ipſis quoque cunis, magis, quàm gemini illi ab eo eliſi angues, fortaſſe invaſerit, poterit eodem ſanè ſenſu ſacer morbus idcirco fortaſſe dici, quòd hominem aliquando ſacrum religiosè futurum, in ipſis quoq; adortus ſit cunis. Erat is Vormditi, honeſtiſſimo inter ſuos loco natus, qui etjamnum quinquagenario major in Societate JESU quatuor vota profeſſus agit P. Georgius Erenſt. Reverſus ille è Grodnenſi Societatis JESU domicilio (quod triennium ſuperior gubernârat) poſtliminio in patriam; cùm hiſtoriam Lindenſem condi à me cognoviſſet, ultro, beneficii divini memor, & nomen, & gratum erga DEUM ac Deiparam animum, III. Cal. Aug. Anni MDCLIV. apud me profeſſus eſt. Sextum vitæ menſem vixdum attigerat, quando illo conflictari malo cæpit. Mater, quæ non lacte magis, quàm pietate imbuendum ſuſceperat filiolum, Deiparæ ita afflictum obtulit, & voto Lindam

dam nuncupato, eidem Deiparæ coram stitit; neque segnius Deiparæ, tanti vim mali stitit in infante. Ab eo temporis momento, sanus domum rediit, Parochum Laubichium, egregium virum, super beneficii divini magnitudine vehementer attonitum, coëgit exclamare: Puer iste, olim doctus juxta, ac magnus in domo DEI vir erit.

IV.

Puella quadrima, toto vitæ tempore sacro morbo afflicta, Deiparæ Lindensis ope curata.

Placet in præsentiarum, iterum narrantem audire Ciaritium. *Stanislaus Zach Novogrodensis ex Podlachia, uxorque Helena, habebant filiolam quadriennem, Magdalenam nomine: quæ toto eo fere tempore, quo vixerat, dirum illum morbum, quem comitialem vocant, vel caducum, passa fuerat. Hanc parentes attulerant Resselium, ut eam ad Altare S. Valentini admoverent, & meritis precibusq; Martyris, filiolæ salutem impetrarent. Videbaturq; morbus remisisse aliquantulum; sed paulò pòst vehementiùs incruduerat. Quare cujusdam matronæ Resseliensis suasu inducti parentes, ut pro filia votum ad hoc Oratorium facerent. Dictum, factum; & puella ampliùs ab ea diritate infestata non est. Voti religionem expleverunt* XXX. *Junii Anno* MDCXXIII.

V.

Puer octennis, voto parentum, quamvis non Catholicorum ad B.V. Lindensem emisso, à lontico morbo liberatus.

Placet & hîc Ciaritio narranti aures dare. *Stanislaus Iastrzembski habitans in villa Gura, districtus Angerburgensis, adduxerat ad hoc Lindense Oratorium Anno*

MDCXXIII. *die* XVII. *Iunii, filium Casparum, puerum octennem; quem referebat ex terrore atri canis à se tantùm visi, in Epilepsiam incidisse: & sex annis, certis temporum conversionibus, & maximè noviluniis eo morbi genere divexatum fuisse. Tandem cujusdam senis monitu persuasus parens, & avia pueri, illum ad gloriosissimæ Virginis* MARIÆ *Oratorium Lindense ducendum aut gestandum voverunt. Statim ab emisso voto, pestiferi humoris effervescentia sedata; puer in posterum eâ peste nunquam ampliùs tactus est.*

CAPUT XXI.

A pestilentiæ lue, vel maleficiis ope B.V. Lindensis servati, vel erepti.

IAm aliàs (a) Ciaritio, experientiaque testibus diximus, ipsum Lindæ Marianæ locum, etjamsi pestilens aër in vicino undique grassaretur, ab omni pestilitatis contagione fuisse immunem. Sed & ii, qui eo alibi malo vel septi, vel affecti, animo supplicibusque votis ad eam Tiliæ Marianæ umbram sese recepêre, non raró DEI, ac Deiparæ sospitatricem experti sunt manum.

I.

Præfectus arcis Heilsbergensis undique pestilente aurâ septus, voto B.V. Lindensi facto, cum omnibus suis incolumis servatur.

Loquitur id tum per se, tum per adjectam inscriptionem insignis argentea tabula, ab eodem Præfecto voti reo XIV. Calend. Majas Anni MDCXXI Lindensi Deiparæ oblata. Nam, uti Ciaritius quoque memorat, *cùm Anno* MDCXX. *pestis in Episcopatu Varmien-*

(a) *lib.* I. *cap.* 25.

mienfi, immaniter plerisque in locis, maximè verò Heilsbergæ graſſaretur, multosqúe tolleret, generoſus Ioannes Gonſiorovvsky Burggrabius Heilsbergenſis, contagionis periculo, undequaque cinctus, in Arce conſiſtens, author fuit reliquis, qui cum illo remanſerant, ut ſe communi voto B. MARIÆ *V. ad Lindam obſtringerent. Quod, ut factum fuit, ipſe cum omnibus incolumis ſervatus eſt. Voto, pari pietatis religione ſatisfactum Anno* MDCXXI. *die* XVIII. *April.* Idipſum teſtatur epigraphe Tabulæ addita, quæ hujusmodi eſt:

D.O.M. in periculis vindici, ad gloriam: divæ Genitrici ob ſingularem tutelam, ad honorem: Ioannes Gonſiorovvsky Burggrabius Heilsberg. in Arce ibidem cum ſuis, à peſte undique graſſante ſervatus incolumis; gratitudinis ergo, humillimè ex voto poſuit, Anno MDCXXI. *die* XVIII. *April.*

II.

Familia & domus tota primarii civis Heilsbergenſis, voto Lindam facto, à peſte liberata.

Eodem prorſum tempore ac loco, primarii inter Heilsbergenſes viri domus Deiparæ Lindenſis beneficium affatim experta eſt. Erat is D. Nicolaus Hagnau dignitate & opibus inter ſuos ſpectabilis; ut pietas quoque magis ſpectabilem redderet, commune peſtilentis auræ quaſi incendium fecit. Jam domum ejus flamma involverat & pediſſequarum altera vi peſtilentiæ extincta; altera ne malum ſerperet latius, aliò deducta; ſimulque ubi è tantis veſtigiis malum innotuit, votum ad Deiparam Lindenſem factum: neque ſalus domui ſegniùs reddita. Ab eo momento, quaſi è medio

medio flammæ omnes erepti incolumes evasêre. Quod tum quidem admirabundus juxta ac gratulabundus coràm spectavit, & nunc magna cum gratiarum actione III. Non. Majas Anni MDCLV. apud Lindam Marianam, quò cum denso civitatis supplicantis agmine venit, dicti D. Nicolai & Emerentianæ superstes filius, D. Simon Hœgnau Consul Resseliensis, mihi ex fide recensuit. Recenserent fortasse idipsum germani fratres ejus, si coràm adessent, tum Georgius, tum Christophorus, uterque Societatis nostræ sacerdos, & ille hoc ipso tempore Collegii Gedanensis Rector.

III.

Puer supra grassantis pestilentiæ sævitiem, morbo gravissimo afflictus, voto à parentibus ad B. V. Lindensem nuncupato, sanatus.

Loquitur & hocipsum altera insignis Tabella argentea Anno MDCXXVI. oblata, & inscriptum illi Polonicâ linguâ epigramma, quod Latinè hîc reddimus. *Ioannes Pexin de la Bastil Gallus, S. R. Maiestatis Crustularius, unà cum Catharina sua conserte, memores, quo pacto filius noster Petrus, tempore pestilentiæ, gravissimo fuisset morbo depositus, & à nobis in eo morbo sanctissimæ Virgini* MARIÆ *apud Lindam oblatus, citra omnem moram, priori incolumitati fuerit restitutus. Quocirca in perpetuam accepti beneficii memoriam, Tabellam hanc dicamus. Quod ad maiorem sanctissimæ Virginis gloriam & honorem cedat* XV. *Decembris Anno Domini* MDCXXVI.

IV. Vir-

IV.

Virgo maleficio Dæmonis, omnium uſu membrorum privata, per Deiparam Lindenſem priſtinæ incolumitati reſtituta.

Patria Virgini erat Lauternhagen, coloniæ Heilsbergenſis pagus; nomen verò Walpurgis. Incertum quibusdam fuit, qua tandem ex cauſa morbum prorſus incurabilem contraxiſſet; at ipſi certum omnino videbatur, ex maleficio Dæmonis fuiſſe contractum. & ipſo temporis intervallo, quod quidem non breve fuit, auctum potius quàm quæſitum: ita ut *membrorum omnium motu uſuque privata*, quemadmodum Ciaritius rem abſolvit, *immenſos diu dolores toleraverit. Nec reperiebatur quiſquam, qui aut membris mederetur, aut dolorem pelleret. Succurrit illi poſt omnia, B. V. MARIA Lindenſis. Votum idcirco ad illam concipit; & continuò omnia membra, ac ſi nunquam morbo laboráſſent, ad conſueta operum munia, apta reddita ſunt. Ipſa verò bene valida ſatisfecit Anno* MDCXXIII. *menſe April.*

V.

Puella quadrima, cùm ne quidem maleficæ operâ curari à morbo poſſet, DEIPARÆ Lindenſis ope curata eſt.

Tanta eſt ſive vis veritatis, ſive DEI imperantis poteſtas, ut ipſi quoque Dæmones, & qui à dæmonum obſequiis ſunt, magi, ſagæ, aliique id genus tenebrarum miniſtri, DEO & veritati gloriam dare cogantur. Quanquam enim *beneficia Dæmonis*, ut S. Leo ait (a) *omnibus ſunt nocentiora vulneribus*; quia ut S. Auguſtinus docuit (b) *dum beneficia præſtat, magis nocet*; inter-

(a) *ſerm. 19. de Paßione.* (b) *lib. 8. civit. 24.*

interdum tamen Deo adigente, è scorpio illo, quasi scorpiacon quoddam habere mortales solent. Si enim Bedæ, Hugoni aliisque(a) credimus; Pythonissa illa, vel potius, qui illam possederat, spiritus malignus, adactus est, Pauli & Silæ panægyristen agere, & exclamare: *Isti homines, servi* Dei *excelsi sunt.* Non igitur mirum videri debet, si malefica, quæ in curando puellæ quadrimæ, qua de agimus, morbo, omne suum robur nequidquam consumpserat, Deo & Deiparæ Lindensi, ad cujus opem ultro, aut potius coacta ægram remiserat, gloriam dare coacta sit. Rem è P. Simonis Hein (qui à parentibus puellæ acceperat) commentariolo paucis accipe. Anno MDCXXIX. colonus quidam in pago, à sacra Linda haud longè dissito, filiolæ circiter quadrimæ, alia nequidquam remedia adhibuerat: ad veneficam ergo iterum ac tertiò recurrit; quæ etjam tertium de pellendo morbo vires omnes & carmina adhibuit: sed semper in cassum; ut palàm fateretur, curari ab se non posse; sed, si parentes curatam vellent, ad B. Virginem Lindensem, quæ curare possit, recurrerent. Agnoverunt parentes, non sine pudore suo, in maleficæ ore, ipsius veritatis, per adactam loquentis maleficam vocem: & voto statim religiosè concepto, relictâ domi puellâ in viam sese dant. Et jam voto defuncti, jamque domum appropinquantes, filiolam, quam lecto affixam reliquerant, extra lectulum domumque progressam, quin & sanam, & aliis coævis alacriter colludentem repererunt!

CAPUT

(a) *apud Cænobium in Act. 16, 17.*

CAPUT XXII.

A manifesto mortis periculo, vel gravioribus morbis, Deiparæ Lindensis ope eruti.

ARgutè nec minus piè, uti solet, ac verè Græca Ecclesia in Menæis (*a*) beatissimam Virginem per obitum suum asserit Mundum vivificare; sive *per obdormitionem suam omnibus, usque ad ipsos fines terræ vitam largiri.* Quòd cùm in Templis sibi dicatis plerumque faciat (illa enim sunt Officinæ medicæ ægris omnibus expositæ gratis, uti eadem Ecclesia Græca (*b*) docet) nihil cuiquam sit mirum, si & in Lindæ suæ sacello medicam aperuerit officinam etjam iis, qui cum morte interdum magis, quàm cum morbo luctantur.

I.

Ipsemet historiæ Lindensis scriptor per Deiparam Lindensem, propè ab ipsis portis reductus mortis.

Vix dum finierat historiam B.V.Lindensis, qui primus illam hoc ævo (superiorum enim seculorum altissimum de scripta historia silentium est) concinnare erat aggressus Michaël Ciaritius, cùm unà & vitam, nisi eadem Deipara produxisset, propè finivisset. Anno MDCXXVI. Cal. Mart. finitam ab se historiam magno Regi Sigismundo dicavit; at XVI. Cal. Febr. ejusdem anni, productam sibi à Deipara vitam, Tabellâ argenteâ, egregio sanè opere effictâ, eidem cum hac inscriptione dedicata his verbis est professus. Cælo-

(a) *Apud VVagnereckium num.* 456. χαῖρε, ἡ τὰ πέρατα τῇ κοιμήσει ζωώσασα. (b) *Ibidem num.* 407. ἰατρεῖον ἄμισθον τοῖς ἀσθενῦσιν ὑπάρχει ὁ ναός.

Cælorum, Maris, Terræ Regina
Cape fave; promove preces, Reo salutem.
Audi JESU, *precantem Matrem, & veni salutifer Amen.*
Sacratißimæ Virgini MARIÆ, *ad Tiliam sacram*
Matri magnæ, Matri misericordiæ Opt. Max. Patronæ
Peccator supplex servulus, Michaël Fridericus Ciaritius
de VVartemburgo P. L. Presbyter Varmiensis
à portis fere mortis sospitati restitutus
ex voto, gratè & humiliter S.
Anno 1626. Ian. 17.

Et erat ille profectò sanitati restitutus, quia ab eo tempore duodecim circiter annos vitam produxit; quæ etsi posterioribus aliquot annis calamitosa & morbis tanquam sentibus fuerit implexa, crediderim has etjam spinas singulari Deiparæ clementiâ illius clienti oblatas, ut futura in vita, coronam sine omni spina illi redderet.

Cæterùm qua ex causa non modò simili opere perfectam, similique fere epigrammate inscriptam, sed & eodem planè tempore oblatam dicârit B. V. nobilissimus vir & totius Varmiæ Judex Ludovicus à Seegat Stanislawsky, mihi quidem necdum satis liquet. Satis igitur nunc officio defungar, si vel ipsam duntaxat additam operi inscriptionem, ut ex argumenti affinitate de causarum quoque affinitate cuivis sit divinandi facultas, in medium produxero. Ad ipsum igitur Tabulæ limbum, circum B. V. effigiem fabcrrimè ex argento cusam, scriptum est.

Cælorum, maris, terra Regina,
Cape, fave, preces promove, Reo salutem.
Audi Iesu precantem Matrem, & veni salutifer.

Iam verò à tergo ejusdem tabulæ, affixa nova itidem argentea tabella scriptum habet.

Ludovicus Stanislavvsky à Seegut Heros in Molditten, Advocatus Varmiensis, unà cum conjuge sua Sybilla à Schedlin; ad honorem & gloriam Dei ter Opt. Max. Virginisque Deiparæ Mariæ laudem hanc icunculam fieri, & in locum sacrum Lindam deferri curavit, Anno 1626. die 15. Ianuarii.

II.

Illust. Castellanus Siradiensis, à gravissimo mortis periculo, B. V. Lindensis ope, ereptus.

Decebat primum historiæ Lindensis, uti memoravimus, conditorem beneficiorum Deiparæ Lindensis non esse exortem; nec minùs decebat, ad eum beneficiorum cumulum admitti eum, qui primus restauratæ Lindæ fuit author Rudnicius Varmiensis Episcopus. Admissus est, & quidem eodem fere, quo Linda restaurata, anno. Eodem enim tempore, cum frater ejus natu major, Castellanus Siradiensis, longè gratissimus advenisset hospes, multò deinceps gratior fuit, quando Deiparæ Lind. ope, ab ipsa prope morte revocatus, restitutus fratri fuit Accipe rei seriem à manu & calamo Ciaritii, oculati, ut ego quidem arbitror, testis. *Venerat Heilsbergam, Illust. ac magnificus D. Ioannes Rudnicky Castellanus Siradiensis, ut Reverendissimum ac illustrissimum Episcopum Varmiens. Simonem, fratrem germanum inviseret. Præter spem verò in gravissimum mortis periculum, ex ardente febri inciderat. Respuebat vis morbi omnem Medi-*

corum opem: ab illisqué pro desperato ac deposito habitus, animam agebat. Accurrit ad fratrem ægrum, vehementi dolore perculsus Episcopus, videtqué cuncta præsidia humana, in conservanda fratris vita, nullius esse momenti. Ad cælestia igitur se convertit, fratremqué Beatissimæ Deiparæ Virgini; & lacrymis & precibus diligenter commendans, votum nuncupat fratris nomine ad sacrum hoc oratorium, si convalescat, ab ipso persolvendum. Mirum dictu! continuò æger, morbo sontico levatur, pristinum virium robur recipit; & eodem die votum, quod sui causâ factum fuisse intellexerat, exequi statuit. Prohibitus autem à fratre Episcopo, post triduum octuagenarius senex, huc cum Episcopo se contulit, & summâ, id pietate præstitit. Reliquit devotè in Oratorio argenteam laminam, restitutæ sibi sanitatis, Virginis gloriosæ interventu, testem, Anno 1619. Atque hæc Ciaritius: at verò argentea, cujus ille meminit, tabula rem paucis ita signatam præfert.

Illust. & magnificus D. Ioan. Rudnicky Castellanus Siradiensis gravissimo mortis periculo, ex voto Illustrissimi ac Reverendissimi Principis & Episcopi Varmiensis, fratris sui germani liberatus, Beatissimæ Deiparæ Virgini ad Tiliam sive Linde, monumentum hoc devotissimè posuit, Anno MDCXIX.

III.

Adolescentulus nobili genere ortus, ab immani & periculosissima anastomosi, tum aqua Lindam præterlabente tum multò magis cælesti Deiparæ Lindensis ope curatus.

Anno circiter MDCXIX. Brunsbergæ literis operam dabat, Matthias Raab nobili genere adolescentulus

tulus; & necdum fundendo generosè ſanguini ſatis idoneus, immani ſanguinis ſputatione, præter ſpem accedente, propè etjam animam fudit. Credi vix poteſt, quantum è tantillo adoleſcentuli corpuſculo manârit ſanguinis profluvium, quod Biennium integrum tenuit; medicis nequidquam, aut potius etjam noxiè amantibus. Proſtrata jam omnino erat tum ſalus, tum ſpes quoque ſalutis: cùm pia mater, è nobili & pervetuſta Biloniorum domo Eliſabetha, apud Divæ Virginis Lindenſis domum, filio medicinam invenit. Voto enim nuncupato, filium magis rapit, quàm ducit, ſimul autem atque votum matris ore prolatum erat, revaleſcere filius utcunq; cæpit: ſimul verò atque Lindam attigit, & aquâ, quæ mediam convallem lambendo præterlabitur, ſeſe perluit, præclarè revaluit, Mater non alienam à promovenda ſalute aquam illā rata, hydriā ejus ſecum deportat. Neq; vana fuit, etjam in ipſa Lindam præterlabente aquâ, ſedes aut fiducia. Idem enim filiolus, ut domi priore ſanguinis fluxu penitus repentè caruerit, non tamen caruit ſuccedente, cum tempore periculoſiſſima intra fauces anginâ: quam, ut eâdem Deiparæ Lindenſis ope abigeret, eandem eluendo gutturi aquam identidem adhibuit; & brevi procedente tempore, ita revaluit, ut ad hanc diem, Dei gratiâ ſanus, & Lindæ vicinus nunquam deſiſtat Dei, ac Deiparæ beneficentiam prædicare.

IV.

Varii morbis variis levati gratum erga Deiparam Lindensem animum tabellis argenteis contestantur.

Si omnes, qui non jam tacitis animorum votis ac precibus, sed etjam anathematis è cerâ effictis vel alijs donariolis gratum erga DEUM, & B. V. Lindensem animum contestati sunt, percenseri aut etjam sciri possent, immanè quantâ vel voluminum mole, vel temporis spatio ad exigendos calculos opus esset. Pauculos ex iis, qui argenteis tabellis, vel nomina vel accepti beneficii memoriam inscripserunt, necesse est non præterire: nam alios plurimos, qui argenteas quoque tabellas sine ullo vel beneficii accepti vel nominis indicio attulerunt, quis cognoverit, ne dicam, recensuerit? Anno M DCXXI. generosus Dominus Ioannes Henchen, Dñi Eustachii Placidi Canonici Varmiensis germanus frater, Burggrabius Varmditensis, & in Elditen hereditarius Dominus egregiam obtulit tabellam cum hac epigraphe, quam è germanico traductam damus. *Ego Ioannes Henchen, unà cum carißima Thori consorte Anna Protmania effigiem hanc sanctißimæ Dei Genitricis, ad Dei gloriam fieri curavimus; quandoquidem gratiam & suffragium eiusdem Dei Genitricis experti sumus Anno MDCXXI. die XX. Aprilis.* Quid porrò beneficii aut gratiæ singularis experti sint, propinquus eorum de societate Iesu sacerdos censet fuisse, impetratos à Deo per Deiparæ suffragium liberos, quos inito matrimonio nullos longo tempore susceperant.

Et fortasse eadem, aut simili de causâ ab ipsis, vel ab

ab eorum filiolo Alberto, post exactos quinque ab eo tempore annos, altera itidem argentea tabella oblata est cum hac inscriptione, *Anno* MDCXXVI. *die* XXI. *Maji Albertus Henchen.*

Anno MDCXXII. Matthias Hoffman, ubi suum votum oculorum causâ susceptum explevit, dum rei seriem, uti Ciaritius scribit, *referret, addidit; uxorem quoque suam Barbaram, longo capitis dolore præter modum afflictatam, votum ad eandem B.V.Mariam fecisse: & levamentum cepisse; brevi adfuturam, vt voto satisfaciat.*

CAPUT XXII.

Supplicia divinitus accelerata iis, qui Deiparam in restauratæ Lindæ loco, contumeliâ vel injuriâ affecerunt.

QVod divinus vates Isa. (*a*) *peccatum quasi vinculum plaustri trahi*, docuit, & S Cyrill. ad eos transtulit, qui, peccatis, quasi vinculis plaustralibus innexi, pœnas & supplicia, peccatis ex æquo respondentia, quasi plaustra non tam ducunt, quem impetu quodam in se devolvunt; id ita verum quandoque est, ut S. Augustinus in eo, quam de vitâ Christianâ, ad sororem perscripsit libro (*b*) non dubitarit eodem illud divinum Oraculum, *subitò venit ira ejus*, eâ in causa usurpare, quin, cùm id in plerisque impleri (*quibus ob nimia peccata & in præsenti ira Dei supervenit, & in futuro servatur*) tum verbis tum exemplis adstruxisset, tandem propè exclamando subjicit: *Dicat mihi quis, si quem sacrilegum, sanguinarium, rapacem, falsarium, homicidam, furem, fraudulentum, adulterum, cæterorumque criminum reum, vel in præsenti potuit videre*

(a) *cap.* 5. 18. (b) *cap.* 2.

longævum? *Nos enim plurimorum habemus exempla, per quæ probare sufficimus, sceleratos & impios, peccatorum suorum fine completo, etjam hoc tempore judicari; & præsentem eis vitam negari, non minùs quàm futuram.* Non negat Aug. differri sæpè impiorum supplicia, tum ut longâ Dei patientiâ, humano generi consulatur; tum ne Deus judicetur impatiens, si illico voluerit damnare peccantes; præsertim cū nec justos de peccatoribus haberemus, si confestim Deus vellet punire, qui peccant; tamen, & justitiæ Dei suum relinquit locum, quæ interdum exigit, ut impius vel dum è portu solvit, vel dum medium impietatis suæ Oceanum ingressus est, naufragium faciat, & quam exorsus fuerat scelerum telam, sub ipsum abrumpat exordium. Atque inde quoque fit, ut ad illud Lindæ Marianæ Asylum (quo peccatoribus quantumvis impiis, tutissimus est receptus, si redire ad saniora velint) plerisque, qui saniora consilia respuunt, sua non raro adsit Nemesis, ut exempla nō minùs quàm apud Tursellinum de Æde Lauretana *(a)* quorundam docebunt.

I.

Sub ipsum instaurandæ Lindæ exordium, mulier, cereos è loco sacro auferens, divinitus plexa.

Si ii, qui è sacrosanctâ Æde Lauretanâ aliquid, etjam pietatis ergo raptum asservabant, divinitus sunt castigati (qualis fuit tum vir ille nobilis, de quo Tursell. lib. 3. *(b)* tum Ioan. Soar. Episc. Conimbricensis, de quo idem *(c)* tum alii, de quibus lib. 5. *(d)* quidni ma-

(a) *lib. 2. cap. 23. & lib. 3 cap. 29.* (b) *cap. 30.* (c) *lib. 4. cap. 3,* (d) *cap. 8. & 15.*

majore videantur castigandi jure, qui ex eadem vel alia sacrâ D. Virgini Æde, citra contumeliam non tamen citra contemptum aliquem, ad usus minimè pios tollunt? *Cùm sacrosanctum hoc* (inquit de Lindensi Ciaritius) *Sacellum, à Sadorscio instaurari ceptum esset, accidit, ut Michaelis Brodovii, fabri murarii uxor, cereos non paucos è sacro loco raperet, in chartarum lusu exurendos. At diu furto lætata non est. Continuò enim pedes illius tanta debilitatis languore corripiuntur, ut consistere omnino non potuerit. Perterrita hoc malo, irreligiosa mulier (viro, cæterisqué, qui aderant, causam facti ignorantibus, in stuporem versis) ultro scelus fassa est. Restituit itaque loco sacro surreptos cereos, ceramqué aliam decuplo ferè augmento superaddidit; & absq; dilatione ulla, pristinam pedum sanitatem recuperavit; salutaremqué terrorem aliis incussit, ut locum sacrum religiosius venerarentur.*

II.

Vir nobilis in Deiparam Lindensem contumeliosus, ab arbore firmis nixa radicibus, subitò vix non obrutus.

Prius quàm id, quod Ciaritius (*a*) memorat, hoc loco referam, subit planè mentem id, quod in bucolico divinæ suæ poëseos carmine, sponsi ac sponsæ nomine Salomon canit de Christo & B. Virgine (*b*) *sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias: sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.* Quo pacto Deipara Virgo, ut etjam ad ejus Lindam respiciamus, fuerit & sit lilium inter spinas, præclare ut solet, Abbas Tuitiensis, apud Cornelium ipsum inducens Christum Deiparam alloquentem, ita explicat.

(a) *n.* 17. (b) *Cant.* 2.

plicat. *Itaque hæ spinæ & filiæ, blasphemiæ sunt Iudæorum, sectæ sunt hæreticorum. Verùm sicut ego spinas pertuli quidem, sed exsuperavi; ita & de te veraciter prædicabitur, quia cunctas hæreses interemisti.* Qua verò ratione Christus sit & fuerit malus inter ligna silvarum, alii alibi docuerunt, apud Lindam verò Marianam, videtur aspectabilis malus arbor fuisse, quæ impudens & blasphemum os hæretici obtudit. *Præteribat*, ut inquit Ciaritius, *curru vectus Marianum hoc Oratorium, Vir quidam nobilis; & ad illud, non pietate, sed scelesto more ridendi sacra stimulatus, deflexit. Ingressus igitur, non pepercit verbis in Deum, Virginemque Matrem contumeliosis. Ad hæc sancto altari insidens, omne, quod potuit, dehonestamentum loco sacro inferre non intermisit. Postquam verò inde se recepisset, & montem proximum conscendere pararet, pomus Arbor, ad declive latus profundioris viæ sita, firma radicibus, & floribus tum induta, repente prolapsa, & in temonē inter equos currumque incidens, illos stitit; parumque abfuit, quin hominem sacrilegum oppresserit. Ille quidem sceleratè; rem tam mirandam, magicis incantationibus, imputavit; cæterum omnibus constitit, qui aderant nonnisi vi divina arborem altis fundatam radicibus momento corruisse; misericordi tamen benignitate Dei caput contumeliosi hominis non obtrivisse; & hoc tam stupendo casu, Beatißimæ Virginis honorem fuisse vindicatum.*

III.

Impius verbi Luterani minister, de Deiparâ & Lindensi illius Æde ludos sibi faciens, gravissimas impietatis suæ pœnas luit.

Mitius fortasse plexus videri potest is, de quo proximè egimus, nobilis vir, præ quodam Luteri

Popa,

Popa, de quo Ciaritius (a) fortasse idcirco, quia minus videri potest facinus illius, qui Ministris ita docentibus didicit, &c, quod didicerat, magis ipsorum quàm suâ impietate exeruit, certe Popa ille, non modò par nobili viro facinus patravit, sed etjam, pro more munereque suo, de Cathedrâ pestilentiæ illud prædicando docuit, nam ut Chrysologus inquit (b) *docens impietatem, pestilentiæ residet in cathedra; & sermone mellito*(qualis utique prædicantium esse solet) *virus doctrinæ letalis audientibus effundit*. Sed jam Ciaritium audiamus. *Alter quidam minister verbi ad Rhein oppidum inferioris Prußiæ, dum iter faceret ad hoc Oratorium, ingressus, in risus ludosq; profanos effusus, coronasqúe cereas capiti imponens, insano motu subsultans choreas duxit. At diu non divina vindicta morata est. Tantus enim illum dolor stuporqúe opprimit, ut ægre ex Oratorio efferri, & ægrius domũ perferri potuerit. Ita, etjã nunc toto corpore affectus perhibetur, ut per se nec rectè ingredi, nec firmiter consistere queat; & in ostentum mortalibus pœnam suam omnibus membris invalidus circumferat. Rem i erat is statim uxorem, cum denariolis quibusdam ad sacrum Oratorium & tegmina crurum fasciasqúe in loco sacro suspendi curaverat; ut essent religionis violatæ, & suæ pœnitudinis signum. Res ab omnibus cantatur, & signa quandoque illi etjam, quibus recentium evangelium est amabilius, videre optant. At non supersunt.*

(a) *num.* 8. (b) *Serm.* 44

IV.

Consul Resseliensis ob non solutum, quod Deiparæ Lindensi nuncupârat, votum, purgatorijs ignibus expiatur.

Etjam leviores in Deiparæ cultu noxas, haud impune abire, vel à suo quoque obitu docuit Dominus Ioannes Schultz, Perillustris & adm. R. D. Laurentii Schultz. Canonici Pultoviensis & præpositi Visnensis (qui hæc manu quoque suâ prodidit, quiq; jam aliàs (a) luculentus nobis adfuit testis) qua pietate, quà primis inter suos honoribus spectabilis parens. Agebat is Consulem Resselii, cum sub Anni MDCXIV. exitum in morbum incidit; &, sive pro restauranda sanitate sive pro felici ex hac mortalitate abitu, candelam ceream Deiparæ Lindensi promisit. Promissi memoriam aliqua fortasse negligentia ademerat ægro, ita ut voti reus ad plures hinc emigrarit. Vix triduum inde abierat, cùm superstiti uxori Estheræ Ditlofranæ per somnium se offert spectandum, & de præstando Deiparæ voto admonet, illud adjiciens, se quidem viam salutis feliciter ingressum esse, progredi tamen nequaquam posse, nisi voto, quo Deiparæ Lindensi obstrictus esset, absolvatur. Dictum, factum. Pia enim conjux, voto citra omnem prorsus moram præstito, etjam quoddam quasi fœnus adjecit; quia sodalitati B. V. Annunciatæ, quæ in collegio Lomzensi, recèns tum societati Iesu erecto, unà assurgebat, grandius ex argento sigillum, quo ad hanc usque diem sodalitas illa fruitur, donavit.

LIBER

(a) *lib. 2, cap. 16.*

LIBER IV.

De Lindâ Marianâ, curæ societatis Iesu commissa, & rebus à MDCXXX. Anno gestis.

CAPVT I.

Primi, qui de societate Iesu ad Lindæ Marianæ curam admoti sunt, fuerunt è collegio Brunsbergensi exules.

QVi ad ipsum Lindæ sacelliique exortum retroactis seculis, divinarum rerum curam gesserint sacerdotes, haud facilè est conjicere, nisi quòd Ioannes à Tieffen Ordinis Theutonici supremus moderator (uti libro I. cap. VI. vidimus) innuat, partim ex illius Ordinis sacerdotibus, partim ex aliis Cleri, ut vocant, secularis Presbyteris, Lindæ curam habuisse solitos. Posteaquam Sadorscius postliminio sacellum restituit, ut Dei ac Deiparæ cultum unà restitueret, nihil habuit antiquius, quàm ut societatis Iesu presbyteris curam sacelli, laboremque circa promovendam animarum salutem committeret. Præterquam enim, quòd rebus divinis, & peregrinorum commodis, quàm maximè vellet consultum, eâ insuper erat in societatē Iesu jam à teneris voluntate ac studio, ut, si quâ posset, fundare societatem Resselii dudum ante satageret: Egerat quocirca sæpe cum moderatoribus societatis, ut in desertū Eremitarum Ordinis S. Aug. monasterium (quod & Illustrissimi Varmiensis Episcopi, & serenissimi Poloniæ Regis gratiâ facilè obti-

obtinuerat, ſanctæque ſedis Apoſtolicæ authoritate poſſeſſioné firmaturus erat) commigrare ne detrectarent. Quâ causâ ſocietaté, in teſtamenti ſui tabulis, Anno MDCXXIV conditis & ſignatis (quæ in tabulario noſtro Reſſelij aſſervantur) bonorum ex aſſe heredem ſcripſit, *vt*, quemadmodum ille ait, *Patres ſocietatis quantocyus ad Monaſterium Reſſelienſe introducantur, & Collegium iſthic reſtituatur* Easdem teſtamenti tabulas cùm Anno MDCXXVI. die 28. Iulii inſtauraſſet, *Hæredes*, inquit, *bonorum omnium, Reverendos Patres Societatis Ieſu conſtituo (uti in priori meo teſtamento, ante annum à me conſcripto, conſignato, & ab admodum R. P. Philippo Friſio Rectore Brunsbergenſe ſubſcripto, cum ſubſcriptionibus in formâ teſtamenti concredito conſtitui, & Societati Ieſu, pro fundatione Reſidentiæ Reſſelienſis inſcripſi) & eiſdem bona omnia lego tam in Epiſcopatu, quàm in Ducatu; nimirum Furſtenau pagum, cum aulâ, prædio, pecoribus*, &c. *ſimiliter molam in Schulen*, &c. Verùm nõ ea tum aut tempora, aut ſocietatis rationes erant, ut ſocietas (quæ nullam cæteroqui anſam, Deiparæ cultum promovendi non arripit) vel in ipſo Lindæ Marianæ loco, vel intra deſertas Monaſterii parietinas Reſſelii figeret ſedem. Quocirca Sadorſcius, qui de pellicienda Reſſelium ſocietate nondum omnem projecerat ſpem, apud Deiparæ Lind. Ædem aliorum miniſteria comparare interim eſt coactus; quibus eodem ipſo tempore, quantumvis haud magnam, ſatis tamen accommodam juxta ſacellum, ad habitandũ extruxerat domum. Et navabant ſtrenuam pro virili operam, terni circiter ſacerdotes, intra annos fere octo ſibi ordine ſuccedentes. Sed

cùm

cùm neque illis, qui ad solitariam illam vitam nusquam assuevissent, aut assuescere unquam animum induxissent; neque tot populis undique occurrentibus, ab uno, quantumvis gnavo operario satisfieri commodè posset; Sadorscius tantò vehementiùs societatis operas desiderare, ambire, requirere. Et, ô miras providentiæ divinæ rationes! Eadem prorsum tempestate, sextus supra vicesimum hujus seculi annus vertebatur, cùm ille ab Aquilone belli turbo, qui Prussiam pervasit, capta Brunsberga etjam Collegium societatis dissipavit. Occasûs Brunsbergensis Collegii (quæ Dei benignitas in societatem esse solet) Residentiæ, & futuri aliquando Resseliensis Collegii, ortus fuisse videtur; ut CollegiumBrunsbergense, è suis quasi cineribus, instar Phœnicis, in hac sua quasi sobole revixisse; vel certè ex illius quasi ruderibus, nova societati sedes, quæ alio, qui salvo illo Collegio sperari vix poterat, posita fuisse videri queat; adeoque societas geminum intra Varmiam domicilium iam possideat. Illo ergo belli turbine sex omnino sociis Brunsbergæ involutis, & aliis aliò disjectis, P. Simon Hein, qui se non tam adventanti hosti subduxerat; quàm è præsentis propè manibus Dei beneficio evolverat, cum Socio Resselii substitit; partim ut civitati ad ipsos Sectariorum fines positæ operam navaret; partim ut è vicinâ quasi speculâ Brunsbergensis Collegii statum; &(ut quorundam tum vanæ spes erant) occasionem brevi redeundi opperiretur. Commodam hîc occasionem nactus Sadorscius, Patrem enixè orat, ut difficillimis temporibus sacram **Lindæ** Ædem aliis de-

deferentibus, ipse ne deleat. Neque Pater segnius operam suam, quoad quidem potuit, addixit. Evenerat enim illi, ut, qui Scyllam evitâsset, in Charybdim propè inciderit. Nam qui fœdam illam belli tempestatem à tergo reliquerat, à fronte, præter ejusdem belli longè latéque serpentis metum, in grassantem pestilentiæ luem incurrit. In qua cùm civitati, quâ erat in afflictos caritate, strenuè deservit, Georgium Busiacium, gnavum in Collegio Brunsbergensi rerum temporalium, per multos annos administrum, Resselii verò, & totius exilii atque calamitatis fidissimum socium, illâ pestilentiæ lue afflatum paulò post amisit. Solus igitur civibus intra mœnia cum morte in horas conflictantibus ita adfuit, ut tamen Lindam identidem excurreret; &, tum Peregrinis, tum Catholicis in vicino positis, à sacris quà sacrificiis, quà confessionibus, aliisque sacramentis esset. Paucis ante quàm nuper decederet è vita diebus (decessit pridie Cal. Maj. Anni MDCLIV. annum ætatis octuagesimum quartum supergressus) quemadmodũ & alias referre jucundè solitus erat, quanto sibi in illa belli pestisque calamitate fuisset solatium, illud ad Deiparam Lindensem perfugium. Tametsi enim persæpe vix ea, quæ ad faciendam rem divinam requiruntur, in illa rerum temporumque difficultate, acquiri possent, tantum abest, ut cætera affluerent; jucundum tamen erat frui illâ facultate, quâ ad maternum quasi Deiparæ sinum clientulo recurrere, & apud Lindensem ipsius Regiam, tum suas, tum universæ societatis vices liceret defungi.

CAPUT

CAPUT II.

Societati per Sigiſmundum III. Regem evocatæ Reſſelium, Sadorſcius Lindenſe ſacellum, & domum ſacello adjacentem attribuit.

NOndum vel Reſſelii, vel etjam Lindæ ſocietas pedem fixerat, etſi per ſuos operarios, Deo & proximis non contemnendam utrobique navaret operam: cùm, ut utrobique figeret, votisque Sadorſcii tandem annueret, ſereniſſimi Regis Sigiſmundi III. voluntas juxta, ac provinciæ totius neceſſitas coëgit. Succeſſerat in defuncti Rudnicii locum, Anno MDCXXI. Sereniſſimus Joannes Albertus Poloniæ & Sueciæ Princeps, perpetuus Epiſcopatus Varmienſis Adminiſtrator; magnoque & Provinciæ & Eccleſiæ commodo, Regiæ ſuæ dignitatis luce Varmiam ornabat: cùm interim captâ primo Suecorum incurſu Brunsberga, Collegioque ſocietatis proſtrato, omnia in pejus ruere, ac retro ſublapſa referri. Jacebant proſtratæ, unà cum illis Pruſſiæ Athenis, literæ; neque erat, ubi juventus, catholicis præſertim orta parentibus, vel ad virtutem, vel ad eruditionem, everſa illa pietatis literarumque palæſtra, fingeretur. Sacerdotes non pauci, qui ſe è præſente belli incendio vel exilio ſubduxerant voluntariè, vel morte erepti jam erant, deſertas in pagis atq; oppidis Eccleſias relinquebant, ſed & ſcholæ ac Magiſtratus civitatum, doctrina pariter ac juris doctis ſenſim deficientibus, vaſtitatem atque horrorem quondam minabantur. Igitur tantam Eccleſiæ Reipub. ſolitudinem cùm viderent, ac majorem etjam

indies

indies vererentur iis, quibus rerum administratio, difficillimis sanè temporibus erat commissa (potissimùm verò prudentissimis illis viris, quibus Collegium illud apud Cathedram Varmiensem inclytum semper abundat, vehementer adnitentibus) ad serenissimum Principem suum Joannem Albertum, atque adeò ad ipsum Regem Sigismundum ultro adeunt; præsentes patriæ necessitates explicant, implorant auxilium. Propè omnium vota eo maximè spectabant, ut Patres societatis Varmiam postliminiò revocati, præsentibus, quin & futuris Ecclesiæ Reipub. incommodis mederentur; hoc est, ut fixis alicubi sedibus, Gymnasium, in quo juventus diu neglecta, ad præsentes futurosq; patriæ usus formaretur, quamprimum aperirent. Rex pro summo in rem Catholicam, minimamque Jesu Societatem studio, haud gravatè postulatis annuit; idoneumq; Gymnasio locum deligi extemplo imperavit. Non deerant, qui angustiis civitatis Resselienlis moti, Heilsbergam, Allenstenium, Gutstadium, aliumvé locum, ob majorem populi ædiumque frequentiam, tanquam futuro Gymnasio magis opportunum præferrent. Enimvero Sadorscius occasione utendum ratus, omnem movere lapidem, ut veteri suo desiderio, cùm Resselium cæteris præferendum persuasisset, tandem faceret satis. Itaque literas Idibus ipsis Aprilis Anni MDCXXX. ad Sigismundum Regem, ad P. Pompilium Lambertengum, societatis tum in Provincia Lituaniæ visitatorem, ad P. Joannem Jamiethorosky ejusdem provinciæ Præpositū, ad P. Jacobū Marquard, & P. Valentinum Seidelium, quorū alter

Regi,

Regi, Reginæ alter à sacro tribunali erat, magno studio adornat. Ea fuit literarum vis, ut obtento facilè omnium consensu, & Rex ipse maturandum opus censeret; & R.P. Provincialis, ad explorandam loci commoditatem, Resselium, nullâ interpositâ morâ excurreret. Cùm verò is omnia probâsset, Varsaviam reversus, literas, ut vocant, *intromissionis*, à Rege datas Sadorscio transmisit; adjunctis aliis ejusdem serenissimi Regis literis, ad præfectum Resseliensem Ericum Guldestern datis; quibus mandabatur, ut traditâ Sadorscio Monasterii possessione, rudera aliaque impedimenta, quibus Monasterii parietinæ, frequens incendium jam olim perpessæ, ad horrorem usque squalebant, quantocyus repurgarentur. Hîc verò plenus gaudii Sadorscius, eâ ipsâ die, quâ literas acceperat, Resselium profectus, aditâ Monasterii possessione, materiem & operas ad futuram fabricam perquirere; rudera atque veteres inquilinos, qui fixis ubique intra parietinas gurgustiis omnia complêrant, amoliri; manus denique ipse admovere; urgere operas, cæteraque omnia conari, ut in proximè venturas D. Joannis Baptistæ ferias (huic enim Templum jam olim dicatum erat) res divina fieri in sacello Templi posset. Et sanè cessit ad vota negotium. Ipso enim D. Baptistæ Natali, prima hostia, tanquam futuræ restaurationis pignus, Deo immortali est litata: tantâ populi frequentiâ, ut locus multitudinem non caperet; tanto bonorum omnium gaudio, ut lacrymæ ubertim plerisque manarent; quibus id, quod dudum ex animo optâssent, etjam oculis usurpare divinitus esset concessum. Posteaquam igitur Societas

Resselii sedem fixit, ut Lindæ quoque figeret. Sadorscius anno proximè consequente, ad ipsas Nonas Majas, qua die R. P. Nicolao Lancicio Provinciali, & R. P. Andreæ Klinger, constitutæ jam Resselii Residentiæ superiori, Lindæ Marianæ possessionem tradiderat, cumulatè perfecit. Juvat è publicis tabulis, ea super re confectis, quæ in rem præsentem faciunt, producere.

Michaël Dziatynsky, DEI gratiâ Episcopus Hipponensis, Abbas Mogelnensis, Suffraganeus, Administrator Varmiensis, S. R. M. Secretarius; Notum facio, quorum interest, aut futuris temporibus, quomodolibet interesse poterit, universis & singulis: Quòd coram officio meo, personaliter comparens generosus Dominus Stephanus Sadorsky, sacræ regiæ Majestatis Secretarius, hæres in Firstenau; sanus mente & corpore, non compulsus, nec coactus, maturâ deliberatione præhabitâ, spontè, liberè, palàm, publicè verbisque expressis recognovit, & fassus est: Quia ipse Capellam muratam Lindensem beatissimæ Virginis Mariæ cum adiunctâ domuncula, prope Resselium in Ducatu Prussiæ, ad fines provinciales sitam; religiosis Patribus Societatis JESU, *iure Culmensi perpetuò & irrevocabili dedit, donavit, & inscripsit; & in perpetuum iudicialiter resignavit; prout, ex nunc dat, donat, inscribit, & in perpetuum resignat. Quam quidem donationem, inscriptionem, resignationem, nomine Societatis præfatæ: Reverendi Patres Nicolaus Lancicius Præpositus Provincialis eiusdem Societatis in provincia Lituaniæ, & Andreas Klinger Superior Residentiæ Reseliensis præsentes acceptârunt. Intendit præterea idem generosus Dominus Sadorsky, cùm iidem dicti Patres Societatis* JESU *devenerint, in realem & actualem possessionem bonorum,*

rum, ad dictam Capellam spectantium, ipsis quando placuerit eidem Domino Sadorsky resignandorum & tradendorum, ut annuatim ex iisdem bonis dent, & consignent Venerabili Capitulo Cathedralis Ecclesiæ Varmiensis, quinquaginta marcas Prutbenicales usualis monetæ, grossis viginti in marcam computatis; videlicet pro anniversario ipsius Domini Sadorsky viginti marcas, triginta verò marcas pro patrocinio, seu defensione dictæ Capellæ; quod quidem patrocinium & defensionem ille singulariter venerabili Capitulo præfato, cumprimis autem serenissimo Principi, reverendissimo Domino Ioanni Alberto, DEI *gratiâ Poloniæ, & Sueciæ Principi, Episcopo Varmiensi Domino suo clementissimo, & eius successoribus humillimè commendat. Actum in Castro Heilsbergensi: die septimâ Maij Anno Domini* MDCXXXI. *Præsentibus admodum reverendo Michaële Schambogen, Canonico Varmiensi Archipresbytero Heilsbergensi; nobili Iacobo Roscikevvsky Stabuli Præfecto, Andrea Marquart Proconsule Heilsbergensi, & Cancellariæ Heilsbergensis Notario, aliisque pluribus testibus ad hoc rogatis, & requisitis. In quorum fidem, præsentes manu propriâ subscriptas, officii mei sigillo feci roborari.*

Michaël Dziatynsky
Suffrag. Adminiſt. mp.

(L.S)

Andreas Marquart Secret. & Not. Cancellariæ Heilsberg. mp.

CAPUT III.

Donationem sacelli, & Domus Lindensis Societati à Sadorscio factam, serenissimus Poloniæ & Sueciæ Princeps Varmiensis Episcopus, & illustrissimus Nuntius Apostolicus confirmant.

NOn poterat serenissimus Joannes Albertus Poloniæ & Sueciæ Princeps, Episcopus Varmiensis non magnopere lætari, simul atque possessionem tum Monasterii Resseliensis, tum sacelli domusque Lindensis à Societate jam aditam intellexit: præsertim cùm & Ecclesiæ Provinciæque suæ, & unà ipsi quoque Societati, ea in re prospectum satis intelligeret. Ut enim Provinciæ Ecclesiæque suæ prospiceret, pastoralis muneris ratio postulabat; ut verò Societati quoque prospectum vellet, amor & studium, quod in eam, cum lacte materno suxerat, eò usque incitabant, ut etjam paucis post annis, supra alia beneficia, domicilio Resseliensi, aliquot nummûm aureorum millia, pro futura Collegii fundatione addixerit, ac supremis Testamenti codicillis firmârit: quasi jam tum divinâsset, Fundationem, quam ipse inchoârat, à serenissimo Fratre suo JOANNE CASIMIRO Rege (quemadmodum hisce annis, DEI gratiâ, factum vidimus) absolvendam. Neque verò leviter, ad absolvendam fundationem illa serenissimi Principis liberalitas conduxit: nam & è censibus ad Annum MDCXL. illâ ex summâ provenientibus, prædiolum Lindæ vicinum, *Skatnich* in Ducatu situm fuit emptum: & nunc ipsa sors, quæ potissimùm apud Domino

nos Creutzios super fundum Hausdorfensem erat sita, unà cum residuis censibus vindicata, ad comparandi alterius prædii usum faciet. Cæterùm, ut serenissimus Princeps, Deiparæ quoque Lindensis cultum, per Societatis operas promoveret, serenissimorum parentum, totiusque regiæ domus, exempla provocabant. Obversabantur illi ob oculos, quæ serenissimi Parentes, quæ serenissimus Frater Uladislaus, uti libro superiore vidimus, in causa Augustæ Virginis Lindensis egissent, ut locum sacrum vindicarent; non poterat quocirca non adniti, ut quæ illi tanto studio atque industria vindicâssent, ipse sarta tecta conservaret. Quod cùm operâ Societatis non leviter fieri posse consideret, Donationem Societati à Sadorscio factam, non ratam modò atque gratam habuit, verùm & literis publicis, quas libro quoque superiore produximus, stabilivit. Ne quid porrò ad causæ firmitatem, secuturis præsertim temporibus, desiderari posset, accessit per illustrissimum Nuntium, ad eam donationem Societati factam, sedis Apostolicæ robur atque authoritas. Operæ precium est literas eam in rem publicè datas, è Tabulario nostro hîc producere.

Marius Philonardus, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ, Episcopus Avenionensis & Princeps, sanctissimi D.N. Vrbani VIII. Prælatus domesticus & assistens, nec non eiusdem sanctissimi, & sedis prædictæ, ad Vladislaum IV. serenissimum Poloniarum & Sueciæ Regem, cum facultatibus de latere Nuntius Apostolicus.

UNiversis & singulis, præsentes literas inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Ex commissi nobis desuper ab Apostolica sede, cuius authoritate in hac parte fungimur, officii debito; Ecclesiarum quarumlibet utilitati favorabiliter intendentes, ut, ea quæ piè facta esse, noscuntur, firma, perpetua, & illibata persistant, libenter Apostolico munimine roboramus. Exponi siquidem nobis fecerunt dilecti in Christo Patres Societatis Jesu Residentiæ Resseliensis: qualiter generosus Dominus Stephanus Sadorsky S. R. Maiestatis Secretarius hæres in Firstenau, Capellam muratam Lindensis B. Virginis, cum adiuncta domuncula ipsis perpetuò & irrevocabili iure, dedit, donavit, inscripsit, & iudicialiter resignavit; prout in instrumento desuper expedito pleniùs continetur, cuius quidem instrumenti tenor sequitur, & est talis.

Michaël Dzialinsky Dei gratia Episcopus, &c.

&, quæ insuper eo instrumento contenta, à nobis capite proximè præcedente, inde allata sunt.

Cùm autem, sicut eadem expositio subiungebat, dicti exponentes cupiant instrumentum prædictum, pro illius firmiori subsistentia, Apostolico munimine roborari; Nos supplicationibus, pro parte dictorum Patrum Societatis Jesu Resi-

Residentiæ Resselienſis, nobis ſuper hoc humiliter porrectu, inclinati; ac ipſius utilitati opportunè conſulentes, inſtrumentum prædictum, & omnia in eo contenta & deſcripta, Apoſtolicâ authoritate, tenore præſentium approbamus, confirmamus, eiusque Apoſtolicæ firmitatis robur adiicimus, ac tam Patres Societatis JESU, *quàm dictum D. Stephanum Sadorsky, ad illius obſervationem teneri, & obligatos fore, & eſſe, prout iuris, reſpectivè decernimus. Datum Varſaviæ decimâ Februarii; Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo ſeptimo.*

Si cauſa fundi Lindenſis, ad ſola Catholicorum tribunalia pertineret, ſatis illi hactenus, ne quid pateretur detrimenti, proſpectum videri poterat: ſed quia fundus ille, intra Ducatus Pruſſiæ limites poſitus, aliorum quoque judiciis obnoxius eſt, Sadorſcius, qui non minùs ingenio, quàm longo uſu atque exercitatione, maximam jurium Pruſſiæ ſcientiam aſſecutus erat, huc quoque oculos intendit; &, ut futuris quoque periculis, quoad poſſet, occurreret, venerabili Capitulo Varmienſi, cui ad retundendos quorumvis adverſariorum impetus atque molitiones, ſatis noverat & virium eſſe, & ſapientiæ, patrocinium atque ius Lindæ commiſit. At venerabile Capitulum, patrocinii jure ſibi retento, dominii uſum Societati, uti jam narrandum eſt, conceſſit.

CAPUT IV.

Venerabile Capitulum Varmiense, prævio Sedis Apostolicæ consensu, pro suo quoque iure, Fundum sacello Lindensi adjacentem, Societati attribuit.

QUantopere in vindicanda, stabilienda, atque ornanda Linda Mariana certâsse inter se visi sint, tum serenissimi Poloniarum Reges atque Principes, tum illustrissimi Episcopi Varmienses, satis jam antè spectatum fuit. Ad certamen ita pium, pro eo, quo in Deiparam semper fuerunt studio, atque pietate, perillustres, reverendissimi, & admodum reverendi Domini, Prælati, atque Canonici Varmienses, non postremi ita accesserunt, ut simul illud, quo minimam JEsu Societatem perpetuò complexi sunt, studium, benevolentiam, atque beneficentiam unà testarentur. Ferebatur vulgi famâ, quasi nonnulli ea, quæ Sadorscius jam Societati contulerat, intervertere molirentur. Id ubi ad R. P. Jacobum Lachowsky Provincialem, & per illum, ad venerabile Capitulum est perlatum, continuò hisce ad eum literis, exaggeratæ, ut semper, in Societatem voluntatis plenissimis, ad XIV. Cal. Majas, Anni MDCXXXVI. datis est responsum.

Admodum reverende in Christo Pater,
Pater observandißime.

PRius quàm literis admodum reverendæ Paternitatis vestræ moneremur, jam firmiter apud nos decrevimus, nihil contra inscriptionem Societati, semel à generoso Domino Secretario Sadorsky factam attentare velle, nec jure posse.

posse. Deterrent quin etiam nos, tam praeclara & salutaria, de hoc Episcopatu ejusdem Societatis merita; ita, ut ingrati omnino essemus, si nō ampliora eidem incrementa optemus; nedum ut tam tenuem accessionem invideamus. Vt porrò & generosus Dominus Secretarius accommodetur, & certi tandem aliquid, de ipsius voluntate constet, expediemus Heilsbergam in certo negotio, ad diem XXVI. *Aprilis admodum reverendos Dominos, Dominum Praepositum, & D. German; quibus pariter jam commisimus, ut eadem operâ memoratum D. Secretarium conveniant, ac omnia planent. Illis, ut admodum R. P. V. comitem se faciat, consultum nobis videtur; neque enim de felici dubitamus effectu, cui studia nostra impensè deferimus. Varmiae* 18. *April.* 1637.

Adm. R. P. V.

Observantissimi

Pralati & Canonici Ecclesiae Cathedralis Varmiens.

Neque secus venerabile Capitulum, ac literis scriptis promiserat, reapse fecit. Fundum enim universum Lindensi adjunctum sacello, quem Sadorscius memoratas ob causas (tum Regiomontana Anni MDCXXXVI. die VII. Sept. tum Seeburgensi die XVIII. Decemb. transactione) illi addixerat; Societati perpetuis temporibus utendum fruendumque attribuit quàm liberalissimè; palàm ac disertis prorsum verbis profitendo, *non posse se, pietatis alienae fidei commissum tueri melius, quàm si divini Numinis gloriae, & cultui propagando ab se reddatur.* Quam quidem eximiam ven.

Capituli benevolentiam atque beneficentiam, non modò illustrissimus Episcopus Varmiensis Nicolaus Szyszkowsky, verùm & sanctissimus Pontifex Urbanus VIII. pro sua quisque authoritate, singularibus diplomatis stabilivit. Præstaret literas, universam hanc causam concernentes, quæ intra reliqua Lindæ monumenta sanctè asservantur, hoc loco proferre, nisi moles præsentis operis plus æquo augenda intercederet. Satis igitur fuerit summi Pontificis literas (quæ, quemadmodum cæteris omnibus vim addunt quàm maximam, ita seriem quoque illarum compendio retexunt) duntaxat recitare.

Vrbanus Episcopus, servus servorum DEI, *dilecto filio Officiali, venerabilis fratris nostri Episcopi Varmiensis, salutem & Apostolicam benedictionem. Ex iniuncto nobis desuper Apostolicæ servitutis officio, his, quæ pro divini cultus augmento, ac fidei Catholicæ propagatione, providè facta dicuntur, ut perpetuò valida & efficacia persistant, libenter, cùm à nobis petitur, Apostolici mandamus adiici muniminis firmitatem. Exhibita siquidem nobis nuper, pro parte dilectorum Filiorum, Capituli & Canonicorum Ecclesiæ Varmiensis Diœceseos, petitio continebat: Quod ipsis aliàs Capitulum & Canonici quibus aliàs quædam Capella non collativa, B.* MARIÆ *Virginis Lindensis, in Ducatu Prussiæ hæretico dictæ Diœceseos, per dilectum filium Stephanum Sadorsky Secretarium, charissimi in Christo Filii nostri Poloniæ Regis, & dictæ Capellæ Patronum, legitimè donata fuerat, considerantes eandem Capellam (quæ ob continua inibi patrari solita miracula in magna veneratione à fideli populo habetur) ab eorum Ecclesia & Capitulo longè distare, ipsosque non posse, ob distantiam ibi officia*

sacra

ſacra peragere, & converſioni hæreticorum attendere, Capellam præfatam aliàs Patribus Societatis JESU *canonicè conceſſam, & uſum fundi adiacentis, cum agris, pratis, ſylva, & taberna, ad ipſam legitimè ſpectantibus, in quorum pacifica poſſeſſione exiſtebant, & ex quibus omnibus decem circiter ducati auri de camera annuatim percipiuntur, præfatis Patribus, tanquam dictæ Capellæ vicinis & fidei Catholicæ in illis partibus promotoribus, reſervato eidem Capitulo directo dominio, & cum hoc, quòd dicti Presbyteri Societatis* JESU, *teneantur ad omnia onera dictæ Capellæ incumbentia, ac reſtaurationem, ac manutentionem illius, & ædificiorum, & aliàs, pro ut in ſcripturis deſuper confectis plenius dicitur contineri, de licentia ordinarii perpetuò conceſſerunt. Cùm autem, ſicut eadem petitio ſubiungebat, conceſſio huiusmodi pro felici ſervitio dictæ Capellæ ac fidei Catholicæ propagatione, facta eſſe dignoſcatur; Ideo pro parte Capituli & Canonicorum, nec non Presbyterorum Societatis* JESU *præfatorum nobis humiliter fuit ſupplicatum, quatenus illam approbare, & confirmare dignaremur. Nos igitur, qui devotionis Chriſti fidelium, ac piorum operum augmentum noſtris potiſſimùm temporibus ſinceris exoptamus affectibus: Capitulum & Canonicos, ac Præfatos Presbyteros, eorumq; ſingulares perſonas, à quibusvis excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, aliisque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis à iure, vel ab homine quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes, huiusmodi ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus conſtituto tibi legitimè de narratis, & præſertim quod Capella præfa-*

præfata non sit collativa, aut in titulum beneficii collativi erecta, seu conferri solita, illaque & alia, illi ut supra annexa, ad Capitulum & Canonicos præfatos legitimè spectarent, concessionem præfatam, & prout illam concernunt, desuper confectas scripturas, & in eis contenta, quæcunque licita tamen, & honesta, cum omnibus & singulis, inde legitimè secutis, Authoritate nostrâ perpetuò, sine alicuius præiudicio, ad partium supplicationem approbes, & confirmes, eisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adiicias. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac dictæ Ecclesiæ iuramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate aliâ roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud sanctam Mariam maiorem Anno incarnationis Dominicæ millesimo, sexcentesimo, quadragesimo, Idibus Septemb. Pontificatus nostri Anno decimo octavo.

Cæterùm, quid Albertus Rudnicky Præpositus & generalis Vicarius Varmiensis, ex mandato S. Sedis Apostolicæ pridie Cal. Decemb. Varmiæ; quid Lucas Gornicky Decanus & Canonicus Varmiensis XVII. Calend. Januarias ejusdem anni, in præsente causa egerint; publicum à Valentino Ludicio, sacrâ Sedis Apostolicæ Authoritate Notario, confectum instrumentum cumulatè docent. Rem verbo; Collegium Resseliense Societatis Jesu, positi ad Lindam Marianam fundi, etjam ven. Capituli Varmiensis suffragio, prolixissimaque semper in Societatem voluntate ac beneficentiâ, possessionem illo ipso tempore adiit: quâ, Dei beneficio, ita fruitur, ut per illud rerum temporalium incrementum, securius multò & quietius, apud Lindam Marianam divinas res curet ac promoveat.

CAPUT

CAPVT V.

Sacellum B.V.Lindensis, sacris BB. Martyrum Symphoriani & Liberatæ Lipsanis, uti & Christi Crucifixi effigie, quamvis ad adspectum rudi, miraculi tamen gloriâ illustri auctum.

QVod de augustissima Numinis parente universim Græca in Menæis (a) canit Ecclesia, cani etjam de Lindensi Deipara, suo quodam jure, potest: videlicet, *illud æterni Patris verbum, absque ullâ virginitatis corruptione Tabernaculum in* MARIA *fixisse; ad quod præcellentem Martyrum chorum, qui præconum instar, illam veram* DEI *Matrem deprædicant, attraxerit.* Nam & ad Lindense Virginis sacellum, è sacro illo Martyrum choro, tanquam ad quoddam divinitatis Tabernaculum v. Non. Julii Anni MDCXXXI. attracti sunt sancti Symphorianus & Liberata: sive, ut, quemadmodum in cælo, ita & in terris, communi cum Regina Martyrum frueretur gloriâ; sive ut suæ, omniumque Martyrum, ac Sanctorum Reginæ tanquam familiares præstò adessent Palatini. Quâ porrò hominum pompâ gaudio, ac veneratione, sacra Martyrum Lipsana deportata Lindam fuerint, quoniam illo jam tempore res literarum monumentis fuit tradita, eadem ego fide, quin & verbis iisdem, ne quid vel de authoris, vel de historiæ veritate videar detere, hîc prodam:

v. No-

(a) μὴ διαφθείρας τὴν παρθενίαν ὅλως τὴν σὴν, λόγος τοῦ πατρὸς, ἐσκήνωσεν ἐπὶ σοὶ, καὶ μαρτύρων ἐπεσπάσατο χορὸν ἀοίδιμον, θεοτόκον ἁγνὴν σε κηρύττοντα. apud VVagnereck. num. 281.

V. Nonas Iulii, Anno 1631. Dies triumphali sacrorum Lipsanorum translationi, definitus est in districtu Resselienſi, proximus à visitante Elizabetham Virgine; nam ipsis augustiſsimæ Virginis feriis concedendum aliquid fuerat insitatæ & flagrantiſsimæ hominum pietati, undique ad clementiſsimam Lindensis Oratorii Præsidem concurrentium; partim ut incenso supplicis animi cultu, optata desideriorum beneficia, communi miserorum Matri grati reportarent; partim ut temporaria, simul & æterna divinæ liberalitatis munera, interventu pientiſsimæ Dominæ exposcerent; suisquè necessitatibus compararent. Numerus concurrentis pro tunc multitudinis fere quinq; millium erat. Quadringenti diurno refecti epulo, singularia eo loci, sua in DEUM ac Virginem Matrem studia, ac venerationem sunt attestati. Iter suum orsa est processio ab oppido Besteinensi, duobus milliaribus Resselio disſito, in ipsa visitantis DEIPARÆ festivitate, post vespertinam divini officii Psalmodiam, frequenti incolarum confluxu & comitatu; multisq; insitatæ devotionis argumentis. Deferebant sacratiſsima Martyrum ossa, bini Presbyteri, qui gravem urentis solis æstum, & multiplices longinqui itineris molestias, strenuè sequaci & morigerâ cum turba pedes confecerunt (nec enim vacillare gressu poterant, quos pernix animorum in DEUM, superosquè affectus, provexerat) universæ verò viæ tædium indefessa divinarum laudum, ac piiſsimorum concentuum viciſsitudine allevabant. Medio in itinere Paræcia Glockſteinensis, pulchro cæremoniarum ritu Martyribus obviam procedere, novisq; in superos fungi officiis, & singularem illis honorem, sacra in æde habere visa est. Mox inde pari veneratione discessum, & quasi de integro, concentu vario, prioreq; ordine, præcipiti iam ad vesperam die, Resselium itum. Consultum antè Resselii fuerat, quid è triumphali

divorum honore esset; ergo ubi Campanis signum datum, cives militari ordine & apparatu, labaro civitatis praeunte obviam exire; alii, ut collegiati opifices, ceroferaria circiter quinquaginta eleganti opere splendida deportare, tota in occursum effundi civitas, clero cum choro praeunte. Vbi iam beatissima lipsana, cernuus extra mœnia populus suscepit, ænea fistulæ fragore bellico triumphum sonare; & redux congratulantium agmen ad civitatem redire cœpit. Et quia succedente nocte, maior usus aurium, quàm oculorum fuit, commovit festivus campanarum pulsus, iteratus crebro scloporum sonus, & suave canentium melos, præsentium animos in attentiorem procedentium in triumpho Martyrum venerationem. Iucundum erat intueri civilem cohortem, ordine longo, præ foribus Templi Parochialis dispositam, cùm iam limen ædis sacræ gloriosi Cineres subirent, uno quasi igne crepusculum illustrare, & fragore non interrupto personare, ipsum verò Templum ad ingressum sacrorum Corporum luminaribus undiq; præfulgentibus, triumphali quodammodo ardere incendio. Conclusa est diei illius cum nocte solennitas; Postera luce horis sublucanis, ad sonitum campanæ excitis hominibus, primoquè re divinâ factâ, novus cum sacro reliquiarum deposito, progrediendi modus innovatur; præibant signorum paria aliquot, pone studiosa Iuventus, eleganti ori vestium ornatu, & torquibus insignis, palmas manibus præferens, sequebantur Presbyteri numerosi, quos rei dignitas ad divorum cultum è vicinis convocaverat, multiplici sacrarum rerum apparatu instructi; Horum unus, proximè sequentibus, triumphantibus Imperatorum corporibus grato odore thuris honorem faciebat. Ibat deinde cū primoribus civitatis non impigris passibus Magn. & Gen. Dominus Sadorscius S. Regiæ Maiest. Secret. strenuus

sacra

sacræ Translationis propagator. Hic triumphale iter Besteino pedibus infirmis ingressus, fortiter Lindam pedester terminavit. Inter viam profundum animi silentium, & singularis omnium in superos cultus elucebat: alii precatorias versabant sphærulas, alii cælestium rerum studio, ac commentatione detinebantur, omnia concentu musico perstrepebant. Postquam verò religiosissimum Lindensis Virginis sacrarium attigissent, eleganti variaque rerum sacrarum suppellectili ornata resplenduit ædes; plurima in auro, & argento divæ Matris, divorumq; simulacra effulsêre. Sacelli parietes pulchro imaginum, & per stromatum ornatu vestiti enitebant. Post decantatum sanctorum Ambrosii & Augustini hymnum Ecclesiastes gloriosum Martyrum triumphum, disertè venusteq; ad populum celebravit, tum præsentissimum ei loco DEUM, *novosq; cælites salutari divinæ hostiæ immolatione sanctè colere, & suavi instrumentorum vocumque symphoniâ venerari cæperunt. Vbi litatum libatumque* DEO, *selecta è studiosorum numero iuventus, in loco eminentiore, purpuratos mundi victores, elaboratis, varieque ingeniosis, præeunte & sequente choro, deveneratæ est congratulationibus. Posthæc alii presbyteri sacris operati, martyrum honorem re divinâ promoverunt, & tandem Lindensi Capitolio invicti Imperatores triumphum suum concluserunt. Non omittendum inter alia videtur evidentissimum miserti mortalium Numinis argumentum, quod non dubiè efficacibus novorum Patronorum suffragiis Resselium excepit. Nam cùm nimiâ vi urentis solis, ac calore prata frugesq; languerent, ac arescerent, nec tellus arida pluviis immadere posset, in sequente nocte post dictam, divorum cinerum translationem, etiam cælum vim suam, quando ita terra conveniebat dimisit, roremque concessit.*

Nimi-

Nimirum novum diurnæ opitulationis asylum, felix beatorum Martyrum depositum, Lindensi contulit celebritati.

Prævium beatorum Martyrum, quasi anteambulonum aut servorum gradum, proximè secutus, & Lindam Marianam, in sua Effigie, ingressus est ipse Dominus. Ingressus, inquam, eâ quadantenus, quâ olim in mundum venerat, hoc est, vili & abjectâ specie: sed quæ multò, uberius quàm vel Bruti scipiones, vel Sileni Alcibiadis, contineret ipsius divinitatis aurum. Rudis equidem est ad aspectum Christi Crucifixi effigies; sed quæ, ob præsentem illius, quem refert, majestatem, eximium de hæresi jam egit triumphum. Nimirum, uti vetus illa Deiparæ Lindensis imago (quemadmodum libro primo vidimus) de gentilium idololatriâ tot antè seculis, & postmodum de nascente in Prussia hæresi, superiore seculo triumphavit: ita decebat recurrente seculo eundem, de eadem hæresi, non jam in Deiparæ, sed in ipsius Crucifixi Dei imagine triumphum restaurari. Sicut autem illa, ita & hæc apud Lindam Marianam, quasi triumphalem quendam sibi videtur Arcum delegisse; ita ut sicut divino placitum fuit Numini, Lindam per Sadorscium instaurari, ita per Sadorscium videatur placuisse triumphantis, Christi apud Lindam statui signum. Qua de re, non me, sed ipsum in publico loquentem monumento Sadorscium, juverit audire. Sic enim ille:

Ego Stephanus Sadorsky sacræ regiæ Maiestatis Secretarius, ad perpetuam rei memoriam testatum esse volo, coram illustrißimo & reverendißimo Domino, Domino Nicolao Szyszkovvsky Episcopo Varmiensi; me donâsse Patri-

bus Societatis JESU Residentiæ & futuro Collegio Resseliensi CHRISTI crucifixi ex ligno sculpti antiquissimam Imaginem, ab hæreticis surreptam in ducali Prussia, mihique allatam à generoso Domino Melchiore Lesguan, hæreditario in Zanderbork; pro Æde sacra, magnis miraculis illustri B. Virginis MARIÆ Lindensis; quam quidem imaginem seu statuam CHRISTI crucifixi sine cruce (cui modò affixa est) hæretici in ducali Prussia, ex odio Religionis catholicæ, tanquam objectum & fomentum idololatriæ papisticæ (ut illi appellant) conati sunt non semel comburere; & quamvis in varios ignes eam conjecissent, nunquam potuit ab igne ullam injuriam & læsionem, immo denigrationem pati; confirmante DEO divinitus hoc miraculo, veritatem fidei catholicæ, de sacro usu & cultu imaginum sacrarum. Quod miraculum conservatæ in igne, sine ulla læsione dictæ sacræ statuæ, ipsi hæretici in ducali Prussia, mihi cum magno & sincero, cordis affectu, confessi sunt; præsertim dictus, generosus Dominus Melchior Lesguan; qui coram illustrissimo & reverendissimo Domino Simone Rudnicki bon. mem. Episcopo Varmiensi defuncto, publicè multis Catholicis & Hæreticis præsentibus, & id audientibus, confirmavit. In quorum fidem hoc testimonium dedi, à me subscriptum, & sigillo meo roboratum. Resselii Anno christianæ salutis 1634. die 19. Octobris.

(L.S.)

Stephanus Sadorsky
S.R.M. Secretarius
manu propriâ.

CAPUT

CAPUT VI.

Linda Mariana, majore, quàm enarrentur, aut enarrari queant, divinorum beneficiorum ubertate efflorescit; quorum consignandorum causâ, ab illustrissimo Episcopo Varmiensi cura atque industria adhibita singularis.

QUod in arborum aut florum, hoc & in cultu animorum solet usu venire. Multa arboribus juxta ac floribus, ab hortorum, glebæ, & soli fæcunditate obveniunt, sed non pauciora propè à cultorum manu atque industria. Vel ipsa putandi, & non modò stolonum, suffraginum, pullorumque, verùm & ramorum, frondium, florumque luxuriem castigandi ars quantum conducit! semper quidem Mariana Tilia, tum pietatis ac religionis gloriâ, tum multitudine, magnitudine, ac varietate miraculorum eximiè floruit; tamen ubi non ignava operariorum cultura accessit, non modicam in utroque genere accessionem factam, videtur ipsa quoque res atque omnium experientia loqui. Quod si fortè nihil à Societatis opera atque operariis accessit, tanto nihilominus est DEI ac Deiparæ major atque uberior in homines benignitas atque clementia, quantò majora in eos derivant tum animi, tum corporis hoc tempore beneficia. Et quidem, quod attinet corpus, sanitatum, curationumque gratiæ, quæ jam referentur, abundè testabuntur; quæ verò animum spectant, proximo capite paucis libabuntur. Illud in antecessum ingenuè fatendum est, in utroque beneficiorum genere, longè pauciora, quàm evenerint, literis fuisse consignata. Nam ut curationum gratias, corporúmq; beneficia

duntaxat expendamus, ad ea, quæ operarii nostri consignârunt, plurima in anathematis, ipsisque adeò, quæ plurimæ sunt, tabellis argenteis reperio, quorum apud illos ne quidem mentio facta. Quàm multa, imò quàm propè innumera oportuit esse, quæ vel cereis icunculis, vel aliis monimentis expressa, unà cum cera diffluxerunt, atque ex hominum sunt memoria abolita! Quàm multa, quæ neque cerâ, neque argento, aliové metallo signata, simplicitas & ruditas plurimorum, citra memoriam notitiamq; hominum propemodum in auras dissipavit! Quàm multa, quæ etsi ad notitiam deducta fuerint, vel ob accumulatos operariorum labores, & perpetuam, solennioribus maximè diebus, maximoque populorum confluxu irrequietem, vel denique ob aliquam ipsorum operariorum incuriam, prætermissa sunt! Ego quidem, quantum in me est, maximo cupiam opere, & verò præsentes æquè, ac posteros enixissimè orem; ut, quemadmodum in omni animorum cura atque cultu, labori minimè parcunt, ita sint, in adnotandis, quæ Dei beneficio apud Lindam eveniunt, paulò accuratiores. Sit nostris, qui jam decesserunt, majoribus venia, quibus curæ erat, ut (cum Tullio (*a*) loquor) *in agendo plus, quàm in scribendo operæ ponerent*: at nobis perinde haud potest esse, quibus, ut vires sunt multo auctiores, ita & *frangere panem*, *& fragmenta, ne pereant, colligere*, vehementer incumbit. Quantum in me fuit, ne hac quidem in parte, labori parcendum statui; sive nostrorum commentarioli, si qui superessent, evolvendi forent; sive anathemata & votivæ tabellæ

(a) *ad initium 2. Officiorum.*

bellæ perlustrandæ; sive denique de iis, quæ tum hic, tum illic, erant accuratiùs enarranda, disquirendum fuit. Si quid in me, quoque fuerit desideratum, rationem unà mecum ii reddent, qui vel satagentem non adjuverunt, vel etjam facultatem satagendi ademerunt. Cæterùm ingentes debentur, atque æternùm (si quidem grata esse posteritas voluerit) debebuntur gratiæ, illustrissimo S. R. I. Principi, atque Antistiti Varmiensi Wenceslao Comiti de Lesno; qui pro ea, quâ est in Deiparam Lindensem pietate, pleraque, quæ vel incuriâ hominum, vel temporum injuriâ propè interciderant, quasi è tenebris in lucem produxit, DEI ac Deiparæ beneficia. Pleraque, inquam; quis enim possit omnia? cùm & ipsa sint in se prope innumera; & mortales, qui ea sunt experti, ab ipsius Varmia, tot & tam vastis sejuncti provinciis, pastorales illius cohortationes, ac vocem, magis non possint, quàm nolint audire. Vel ex iis duntaxat, quæ intra Varmiensis diœceseos quasi pomæria, jussu authoritateque illius sunt consignata, haud difficile fuerit, de iis quoque, quæ disjunctissimis inde locis evenerunt, æstimare. Ut porrò consignarentur Encyclicæ, quemadmodum vocant illustrissimi Pastoris literæ, ad omnes Archipresbyteros, & per eos ad universum Clerum, populumque Varmiensem datæ, plurimum adjuverunt; quarum exemplum, cujus quidem me admodum reverendus Dominus Archipresbyter Elbingensis participem fecit, par est hoc à nobis loco recitari.

Venerabili in Christo, Friderico Meibohm Archipresbytero Parocho Elbingensi, devotè nobis dilecto.

VEnerabilis in Christo, devotè nobis dilecte: Et nostra, & communis omnium vestrûm, in DEUM *& augustam* DEI *Matrem pietas atque religio postulat, ne quidquam, quod conservando augendoq; DEI cultui opportunum videtur, negligamus. Cùm igitur magna, & mira* DEI *opera, quæ* DEUS *per Deiparam, etiam apud sacrum Lindense sacellum, operari propè indies dignatur, ad cultum & gloriam* DEI *literis consignari, & publicæ committi luci expediat; constet autem plurima* DEI *beneficia, quæ partim in eo ipso loco, partim ex voto ad illum suscepto, alibi fidelibus* DEI *populis evenerunt, neque ab illis prodita, aut manifestata; neque proinde à quopiam literis excepta esse: Fraternitatis jam tuæ partium erit, non modò per se in suis, verùm & per subordinatos sibi, Parochos ac sacerdotes, in ipsorum Ecclesiis, fidelem populum edocere, & singulari commonefacere studio, ut, quidquid uspiam beneficii aliquis, apud beatam Virginem Lindensem expertus est, si præsertim id necdum literis consignari curavit, Fraternitas tua, & subordinati Parochi consignent, & ad Patrem Thomam Clagium Societatis* JESU, *Resselium quantocyus transmitti curent. Colligenda enim sunt fragmenta, ne pereant; quibus populi fideles, & ad futuram, & ad præsentem quoque vitam educantur. Bene de cætero valeat. Smolanii die 23. Sept. 1654.*

VVenceslaus de Lesno
Episc. Varm. mp.

Quan-

Quantum hæ literæ habuerint ponderis, quintus hujus operis liber,abunde exhibebit. Tametsi enim pauci admodum ex Archipresbyteris & Parochis (sive id aliquâ ipsorum oscitantiâ sive potius,ut ego quidem censeo, subjectorum ipsis populorum subrusticâ evenerit verecundiâ) ea, quæ jussi fuerant, consignârint,aut consignata ad nos miserint;ipsi tamen homines Lindam è Varmiensi diœcesi quotidie frequentantes, tum illustrissimi Pastoris sui literis, tum sacris operariorum Lindensium quæstionibus excitati,divina,quæ in se experti sunt beneficia, alacriùs juxta ac uberiùs percensent,ut vix tempus connotandis omnibus suppetere queat.

CAPUT VII.

E votivis tabellis, aliisque id genus anathematis, multitudo, magnitudo,& varietas,beneficiorum divinorum per B.V.Lindensem hominibus præstitorum æstimatur.

QUanquam ea, quæ animum concernunt, divinitus collata beneficia, eximiè cæteris præstant; quia tamen ea, quæ corporibus, supra vires spesque humanas exhibentur, in oculos vulgi magis incurrunt, magis etjam solent ejusdem vulgi commovere animos. Quo etjam fit,ut & memoriæ tenaciùs hæreant, & tum voce, tum literis ad posteros faciliùs propagentur. Neque desunt, qui suis & posterorum temporibus, æterna acceptorum divinitus beneficiorum velint monumenta superesse. Hinc alii, quorum facultates ita ferunt, auro vel argento; alii ære vel marmore, vel alio metallo signata,

post se relinquunt; & Jobum fortasse sigillatim imitati, apud se taciti loquuntur; *Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi laminâ, vel celte sculpantur in silice.* (a) Quatuor nimirum graduum scala cum Jobo, uti interpres observat Jacobus Bolducius ad hunc locum vota provehunt sua: ut videlicet à privato & singulari aliquo viro, gestæ res ac sermones notentur: ut publico notarii aut scribæ publici instrumento digerantur; ut non in vulgari scribarum charta, aut membranis, quæ corrodi & vetustate consumi possunt, sed in plumbeis laminis stylo ferreo exarentur: denique ut marmori & ipsis quoque silicibus scalpello quàm altissimè insculpantur. Quod si tantorum compotes votorum esse nequeunt, aliis quibus possunt, monumentis rem ad posteros consignant. Quæ quidem inter monumenta facies humana argentea, & auris, atque insuper mala dextra itidem argentea, unius pluriumvé palmorum excedens longitudinem, quid aliud loquuntur, nisi & aurium, & capitis, & faciei depulsos, ope Deiparæ, dolores atque morbos? Quid oculorum quinæ effigies itidem argenteæ, nisi aut visum cæcis restitutum, aut epiphoras, glaucomata, lippitudines, ophtalmias, & id genus oculorum vitia atque suffusiones, ejusdem Deiparæ auxilio sublata? Quid gemina, propè ad cubiti longitudinem fusa ex argento brachia? quid ternæ ex argento quoque laboratæ manus? quid quini supra vicenos, ex argento pedes, quorum aliqui è solido fusi metallo, alii cubiti integri, alii dimidii referunt magnitudinem? quid

(a) *Iob 19.23.*

quid insuper denæ cordis humani argenteæ effigies, duorum aut sesquipalmi magnitudine; nisi aut cordis, aut pedum, aut brachiorum, manuumvé languores, cruciatus, ægritudines, ægrotationes, & varia testantur ope Deiparæ profligata symptomata? Denique quid votivæ ex argento tabulæ aut tabellæ, quarum non paucæ cubiti longitudinem, latitudine longitudini accommodatâ, facilè attingunt; aliæ plures, aut pedis geometrici, aut palmorum aliquot magnitudinem exæquant? sunt propè centenæ ac quinquagenæ, quæ vel expressam, vel duntaxat tacitam, literis quibusdam aliisvé notis inscriptis, acceptorum beneficiorum speciem, magnitudinemque testantur: at plurimæ aliæ vel literarum nullum referunt vestigium; vel quid per insculptas divorum imagines loquantur, etjam curioso lectori non satis aperiunt. Testantur nihilominus etjam istæ, neque sine causa gravi, neque sine prævio DEI ac Deiparæ singulari beneficio, ad eum se locum fuisse delatas, & memoris gratiqúe animi ergo appensas. Neque aliud loqui videntur coloribus expressæ tot, & tantæ imagines: quarum vix aliquæ, curationis, beneficii, munerisque divinitus accepti, literis signatas referunt rationes: & tamen, cùm tot sint, ut intra sacellum iis locus jam non supersit, adeoque tum in porticibus, sacellum undique cingentibus, tum in ipsa sacræ supellectilis camera necesse habeant desigi, omnes nihil aliud tacitè loquuntur, nisi maximam augustæ Virginis Lindensis liberalitatem, gratias, & beneficia. Ad extremum, factæ ex cera formæ atque effigies, prorsum innume-

numeræ, quid aliud videantur loqui? Præter eas, quæ majore aliquanto temporis intervallo, suis dispositæ locis, intra sacellum visuntur; videas propè quotidie hinc formatas ex cera manus, pedes, aliosvé artus, inde verò totius corporis humani deferri simulachra: manifesto utique, profligatorum ope Deiparæ, aut à toto corpore, aut quibusdam membris sensibusvé morborum argumento. Videas inde plurimas equorum aliarumvé animantum cereas formas apportari: non alio sanè, quàm morborum & calamitatum, à vario pecore, variè beneficio Deiparæ depulsarum indicio. Denique videas & tectorum, & ædium, & villarum civitatumvé è cera fictas, aut metallo impressas effigies, quâ aliâ, quàm servatarum Deiparæ manu civitatum, ædium, tectorumque causâ. Verùm hæc, & id genus, Deiparæ Lindensis benefacta, atque de humano genere merita, quantum quidem tum è quorundam commentariolis, tum ex ipsis quoque votivis quorundam tabellis, notitia poterit erui, in suas dispescendæ classes, ac percensendæ jam sunt; eo majore utique fide ac fiduciâ veritatis, quo vicinior ipse quoque nonnulla spectarem. Interim quod cuidam expressæ coloribus imagini, Deiparæ natum ex se DEUM prono vultu adorantis effigiem (qualis apud Rhegienses coli fertur) referenti, & à Simone Niderhoff Archipresbytero Seeburgensi Lindam dedicatæ inscriptum legitur epigramma, operæ precium videtur in antecessum huic argumento præmittere, Epigraphe imagini præfixa est, *quem genuit, adoravit:* jam verò ipsum epigramma imagini subscriptum, hujuscemodi est:

Te MATREM VERBI, *mutis conferre loquelam;*
Lucis & Altricem lumina adempta dare;
Te gestatricem vitæ, veræq; salutis
Ferre salutarem, vivificamq; manum;
Nil mirum: maiora potes, melioraq; virgo.
Quæ DEus *imperio, tu prece cuncta potes.*

Cuncta igitur cùm possit, quid mirum, si tanta & tam innumera, cùm aliis locis, tum apud suam quoque Lindam patret miracula? quid mirum, si de innumeris ejus miraculis Jacobus Pontanus (*a*) cecinerit?

Non tot flumina piscibus natantur,
Non tot aëra remigant volucres,
Non tot silva feras, favos tot Hybla,
Non tot Parthus habet ferox sagittas,
Non tot æquora fluctibus tumescunt,
Non tot spicea serta gestat æstas,
Non tot arboribus comæ virescunt,
Non tot robora montibus creantur,
Non tot astra micant tacente nocte;
Quot exempla tuæ benignitatis
Humanum in genus, in tuos clientes.

Quæ, ne cuipiam ad Poëseos magis licentiam, quàm ad historiæ fidem cantata videantur, juvat universam Ecclesiam Græcam eadem in suis Menæis audire Deiparæ concinentem. *Flumina miraculorum, ô* DEIPARA, *ex te, tanquam è Paradiso progressa, univer-*

(a) *lib. 2. de Virgine Matre.*

universi orbis exsatiant sitim, gratiarum cumulos, velut undas, volventia, in utilitatem eorum, qui sincerâ te fide coluit (*a*) Et quid hic aliud expectes, nisi ut eadem Ecclesia omnes ad tanta miraculorum beneficiorumque Marianorum flumina invitet? *Ecce*(sic enim eodem pergit loco) *inexhaustam gratiæ copiam! Adeste omnes, & corde puro, scaturientes hinc rivos, ut planè divinos, haurite.* (*b*)

CAPUT VIII.

Beneficia divina, quæ ad animorum cultum atque salutem, Deiparæ Lindensis ope conferuntur, paucis libata.

ILlud ante omnia, in beneficiis divinis animos mortalium concernentibus, venerari omnino par est, quòd plerisque locum sacrum non modò jam ingressis, sed cominus quin & eminus aspicientibus, vel etjam iter duntaxat eò capessentibus, peccatorum suorum memoria, non sine ingenti animi dolore, subeat, ut vix uspiam magis. Atque hinc est, quòd illic tot exomologeses, aut ab ipso vitæ exordio instituantur; aut, si quid anterioribus defuisse videatur, sarciantur. Paucos admodum invenias, qui eo loci, aut totius vitæ sarcinas non deponant; aut, si alibi deposuêre, non se illic singulariter allevari sentiant. Quid,

(a) οἱ τῶν θαυμάτων πόταμοι, θεοτόκε, ἐκ σοῦ προερχόμενοι, ὡς ἐξ ἐδὲμ, ποτίζουσι τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, χάριτας προχέοντες τοῖς πιστῶς σε τιμῶσιν. *Apud VVagnereck. num.* 399. (b) ἰδοὺ χάρις ἀνεξάντλητος. δεῦτε πάντες, εἰλικρινεῖ καρδίᾳ ἀρρύσασθε, θεῖα νάματα πηγάζοντα.

Quid, quòd illi quoque, qui aut nullam, aut exiguam purgandæ conſcientiæ curam rationemvé ſecum afferebant, ſimul atque ſacrum locum ſubiêre, aut ei propiores facti ſunt, ſubitò intra ſe mutati, collectum diu intra conſcientiam virus, majore, quàm vel ipſi ſperârant, animi gemitu evomunt? Fuit paucos ante annos miles quidam, qui Ædem ſacram ingreſſus, cùm nihil antè ſuper exoneranda apud ſe agitâſſet conſcientiâ, præter expectationem ſubitò excitari ſe ad faciendam peccatorum confeſſionem, quin & diviniore quâdam vi impelli ſenſit, ut *contra ſtimulum calcitrare*, vix ampliùs poſſet. Ergo ad divinum Tribunal ſe repente proripit, &, quæ longo temporum militiæque uſu hauſerat venena, ita apud ſacrum Quæſitorem digeſſit atque egeſſit, ut quemadmodum dolor maximus reum, ita judicem ſumma admiratio, utrumque verò incredibilis demum excepit lætitia. Neque verò minùs, auguſta Lindenſis Virgo à vitiis jam lapſos revocat, quàm cum vitiis luctantes aut confirmat, ne cadant; aut, cùm lapſare cæperint, erigit. Unum de multis, quæ memorari poſſent, è P. Simonis Hein commentariolo ſubjicio. Anno MDCLI. maritus quidam, fœdum in morem per adulteria volutatus, non DEI duntaxat ac divorum, verùm & conjugis ſuæ acerrimum incurrit odium. In eo libidinis æſtu, ſub Tiliæ Marianæ umbram confugit; &, ut Regina Virginum, omniſque etjam Angelicæ puritatis fons ſupplicem audiat, obſecrando vovet, ſe tum ſacrum Lindæ ſacellum aditurû, tum ſeptem dies in honorem puriſſimæ Virgi-
nis

nis jejunio traductum. Annuit supplici Virgo, & continuò omnem insanæ libidinis æstum ita extinxit, ut qui toties alienum polluerat thorum, deinceps etjam suum, quantum per fædera liceret matrimonii, vellet servare puriorem. Voti quocirca reus, Lindam III. Cal. Jun. adiit, & sospitatrici suæ intimas egit gratias. Quis verò memoret, quantum in aliis constitutos animi periculis B. V. Lindensis adjuvet; quando Catholicæ quoque Ecclesiæ ac fidei, quæ virtutis omnis vitæque divinæ fundamentum est, tantam gerit curam, ut non modò Orthodoxos, in medio sectariorum per Ducatum Prussiæ sparsos confirmet, verùm & luctantes adjuvet, & lapsos revocet, & eos, qui de Ecclesia orthodoxa vix fando audierant, ad eandem invitet? Videtur profectò locum ipsum jam olim delegisse, unde ad omnium, quasi de specula quadam, excubaret salutem, & non minùs in tenebris hæreseon positos, veræ fidei perfunderet lumine, quàm orthodoxos flammâ accenderet pietatis. Haud facilè eorum, qui Deiparæ Lindensis ope ad Ecclesiam Catholicam rediêre, numerum iniverit, etiamsi quis numerum ritè consignare statuisset. In unius, quem proximè adduxi, P. Simonis Hein, commentariolo, ab anno circiter MDCXXXVI. ad MDCLIII. quo defunctus est, invenio præter eos, qui decrepito jam seni ac planè capulari, exciderunt memoriâ, restitutos per ipsum Ecclesiæ, ac de nomine signatos, centum octuaginta septem. Quorum etsi nonnulli videantur Resselii vinculis hæreseon expediti, Lindensi tamen Deiparæ, secundùm DEUM salutem debent; quia & illi ab ipsa

Res-

Resselium diriguntur; & Societas Resseliensis, quid aliud, nisi Deiparæ Lindensis alumna est? Quod si, juxta unius commentariolum necdum satis ad amussin utique exactum, Deipara tot ad fidem & Ecclesiam reduxit, quot & quales essent, si, uti Ecclesiæ sunt restituti, ab aliis quoque operariis relati in commentarios accuratè essent? Quid si verò illi quoque, qui vel ex avaritiæ vel luxuriæ, vel alio vitiorum cæno, gravissimisque Satanæ vinculis erepti; vel qui castimoniæ, justitiæ, liberalitatis, aliarumque virtutum præsidio muniti atque ornati sunt, in tabulas fuissent relati, quis eorum satis numerum explicâsset? Quorum ego non magis, quàm meo quoque nomine, sub tiliæ Marianæ umbra positus, non tam cum sancto Saba, magno Ecclesiæ Græcæ Rectore, quàm cum universa Ecclesia Græca in Menæis Deiparam supplex oro. *Ego sum infrugifera Arbor, nullum salutis fructum afferens. Quocirca, ne exscindar, & in ignem, qui extingui non potest, miser projiciar, metuo. Vt inde ergo me eripias, atque suffragiis tuis frugiferum, tuo exhibeas Filio, coram te prosternor.* (a)

CAPUT

(a) *Apud VVagnereckium num.* 192. ἔγω εἰμι τὸ ἄκαρπον δένδρον, τὸ μὴ καρπῖνον καρπὸν σωτήριον. διὸ καὶ τρέμω τὴν ἐκκοπὴν, μὴ πῶς βληθῶ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ὁ ἄθλιος. ὅθεν προσπίπτω σοι, τούτου ῥῦσαι, με καὶ καρποφόρον δεῖξον τῷ υἱῷ σου τῇ μεσιτείᾳ σου.

CAPUT IX.

Inter beneficia ab Anno MDCXXX. divinitus apud Lindam Marianam exhibita, non postremum locum sibi vendicant illustrati mortalium oculi, & cæcitas aliaque oculorum vitia depulsa.

QVemadmodum tum à primo Lindæ Marianæ ortu, tum ab eadem postliminio restaurata (quod & libro 1. cap. 16. & lib. 3. c. 16. spectavimus) inter beneficia, quæ supremum Numen dispensari in genus humanum per Deiparam voluit, primum aut præcipuum fuit, depulsa ab oculis caligo: ita ex eo quoque tempore, quo, non sine DEI, Deiparæque nutu ac singulari benignitate, Societati JESU cura Lindæ commissa fuit, primum aut fere præcipuum locum occupat, depulsa itidem ab oculis caligo & luminis orbitas. Atque ut eos, qui laboratas ex argento, uti paulò antè memoravimus, oculorum effigies, inter anathemata, Deiparæ Lindensi, ob visum receptum dicârunt, quia ignoti sunt, missos faciamus, primum hic locum teneat, qui id beneficii primo obtinuit loco.

I.

Adolescens ob impactam oculo festucam, oculi usu orbatus, promissâ peractaque Lindam peregrinatione, oculum, oculique usum integrè recipit.

Anno MDCXXXVI. Balthasar Cimen adolescens, perdiscendo apud calceolarium opificio, navabat operam Heilsbergæ, unde oriundus quoque erat.

Domi-

Dominico interea die heræ suæ (quanquam reclamante, &, ne diem festum temeraret, obluctante conscientiâ) dicto audiens, manum secandis lignis admovet; continuoq; quàm verum esset illud, quod sacræ literæ interminantur (a) *Erunt vobis sudes in oculis vestris*; re ipsâ expertus est. Ad primum securis ictum ligno impactum, ligni segmen oculo illapsum, videndi oculiq; totius usum eripuit. Mater adolescentis, non minore, quàm filius, animi dolore percussa, ad luminis æterni Matrem recurrit, atque, ut filius quoque recurrat, persuadet. Ergo ille peregrinationem ad Lindam Marianam vovet, eamque prosecuturus, die sacrosanctæ & individuæ Trinitati sacro, Heilsberga progreditur. Vbi Ressellium accessit, lumen sibi sensim restitui sensit: tanto quocirca alacrior Lindam perrexit, indeque redux, ac plus identidem sibi luminis accedere videns, iterato ad diem assumptæ in cælum Virgini sacro, peregrinationem eandem repetiit; & (quemadmodum Gertrudis illius soror, quæ inter conventuales, ut vocant, Virgines, præfectam haud ita pridem egit, hodieque superstes sanctè affirmat) ita persanatus est, atque si nullum eo oculo fuisset aut vitium aut dolorem passus.

II.

Mulier biennium oculis privata sanatur.

Ad VI. Cal. Iul. anni ejusdem, venerunt Lindam Henricus VVennigk, è pago territorii Meelsaccensis, Groskerpen dicto, ejusq; conjux Euphrosyna: qui secundùm divinum Eucharistiæ epulū dili-

(a) *Iob.* 23. 13.

gentius interrogati, beneficium, quod acceperant, Deiparæ Lindensi, secundùm Deum, in acceptis retulerunt. Nam Euphrosynæ biennium integrum, ita usus oculorum erat ademptus, ut & sanies ubertim inde profluens, & tumor, qui faciem occupârat, faciem humanæ prorsus redderet dissimilem: cruciatus verò ac dolores tanti erant, ut misera nihil aliud nisi mortem identidem sibi precaretur. Adhibita sunt omnia, quæcunque uspiam reperiri poterant, medicorum præsidia, eo successu, ut dolores non minui, sed augeri magis ac magis viderentur: quoad tandem ad Langualdense parœciæ suæ templum, paschalis communionis causâ mulier deducta, Lindensis quoque peregrinationis votum, piè cæteras inter preces, concipit. Et ecce eodem momento tumor residere, & illa saniei scaturigo exarescere, & dolor remittere, ægraque in dies meliùs semper habere! *Vidi ego oculos* (inquit in suo commentariolo P. Simon Hein, qui Lindæ præsentem Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis refecerat) *oculos sani hominis per omnia similes, etsi tum adhuc caligantes*; qui tamen, uti ex oculatis cognitum est testibus paulò post integrè sunt restituti.

III.

Mulier acerrimo oculorum dolore cruciata, voto Lindam facto, dolore soluta, videndi facultatem recipit.

Anno MDCXXXVIII. ipsis Nonis Iunii, adfuit Lindæ voti rea, civis Vormditensis, Grolmus dicti uxor Maria, ut pro recepto luminis oculorumque usu,

usu, sospitatrici suæ gratias ageret. Nam, ut ipsamet bonâ fide asseruit, hyeme proximè elapsâ, gravissimo oculorum dolore conflictata, cùm opem aliunde petitam, videret prorsum irritam, peregrinationem ad B. V. Lindensem vovit. Continuò dolor & cruciatus omnis remittere, tumor desidere, oculorumque usus cæpit redire, ita, ut, cùm Lindam adiisset, uno duntaxat oculo molestiæ nonnihil sentiret, cæteroqui probè sana.

IV.

Viri duo gravi oculorum dolore & caligine liberati.

Quod sequitur, iisdem reddam verbis, quibus eo, quo evenit tempore, non sine publica fide signatum fuit. Anno MDCXXXIX. die XIII. Maji, venerunt Lindam, votumq; exolverunt, Martinus Helman Vormditensis, & Andreas Grempell Meelsaccensis; uterque è gravi oculorum morbo sanitati restitutus. Cùm enim autumno proximè elapso, in Pago Beervvald Cameratus Meelsaccensis, in una eademque domo uterque famularetur, ferè octiduò ante S. Michaëlem ingenti oculorum dolore uterque ita correptus est, ut, morbo indies augescente, ne videre quidem, nisi tenuissimè posset, atque adeo arbores in campis, è propinquo vix dignosceret; quæ tamen ipsæ arbores, quasi ardere videbantur. Tandem prior, frustra adhibitis quibusdam remediis, B. Virginis Lindensis memor, templum propinquum ingreditur, vovetque se nudis pedibus Lindam iturum, & unius libræ cereum delaturum. Fa-

cto voto, meliùs continuò habere cœpit, ut intra octiduum ad pristinam redierit sanitatem, authorque sacro, jam nonnihil revalescenti fuerit; ut, si perfectè sanus esse vellet, voto se simili obstringeret: quod & alter fecit, perfecteque sanatus est. Atque hæc ita se habere, sub conscientia, tacto manu pectore, in præsentia infra scriptorum edixerunt.

Ita est, uti supra, Valentinus German Canonicus Varmiensis, Protonotarius Apostol. man. prop.

Andreas Selinger Soc. Iesu, ita esse testor.

Christophorus Schmidt Notarius Resselienfis ita esse attestor m. p.

Idem testor Thomas Clagius Soc. Iesu.

V.

Vir Sexagenario longè major, oculorũ lumen, quod nullo sacrorum in Polonia locorum cultu recipere potuit, apud Lindam Marianam recepit.

Et hoc quoque iisdem, quibus suo tempore signatum & confirmatum est verbis ac testibus hîc referendum est. Anno MDCXXXIX. Matthias Renczkoroski ex Bredinen pago Episcopatus Varmiensis oriundus, opificio molitor ac faber lignarius, fixâ in Szady civitate Samogitiæ sede, Anno MDCXXXVI. mense Iulio, gravi cœcitate percussus est, ut uxorem viri sui puduerit; quæ proinde maritum exire & penitus exesse domo voluit. Sed & Illustrissimus Samogitiæ Episc. Georgius Tiszkievviez, & Sebastianus Kieystort Vexillifer Samogitiæ, & Chrysostomus VVisztort, Parochus Szadensis, anno supra citato, publicis instrumentis, de ejusdem cæcitate

citate palàm testati sunt. Cùm autem humana præsidia deessent, ad divina confugit, votumqúe de visendis omnibus, in Polonia ac Lituania sacris locis fecit. Facto voto, primùm Zurovicios, deinde Crestochoviam, aliaqúe loca plurima revisit, uti è testimoniis, quæ habet, patuit: sed propè irrito eventu. Tandem domum repetit; & cùm duodecim circiter leucis abesset, admonetur, ut B. Virginis Lindensis sacellum miraculis illustre ne negligeret. Ille monitis paruit, & retrò iter flexit. Ventum est Insterburgum, ubi in medicum (quem à medendis oculis vulgo *Oculistam* vocant) incidit, opemqúe, dato pro sua facultate ære, imploravit: sed planè frustra uti ex medici ejusdem chirographo colligi potest. Denique Lindam veniens, geniculatim ter sacellum, ter altare obreptavit; & ante aram B. Virginis humi in modum Crucis prostratus, DEUM ac Deiparam, pro sua incolumitate deprecatus est. Fusis precibus surgit, & continuò visum se recepisse gavisus est. Rem ita se habere, ipse tacto Evangeliorum codice, fixisqúe humi genibus juratus edixit: quod infra scripti præsentes audierunt, examinarunt, & adscriptis manibus roborarunt, Anno MDCXXXIX. die XXII. Maji.

Ita esse testor Paulus Mollerus Archipresbyter & Parochus Resseliensis.

Idem testor Thomas Clagius Residentiæ Resseliensis Societatis Iesu superior m. p.

Ita esse testor Henricus Conradi Proconsul Ressel. m. p.

Christophorus Schmidt Notarius Resseliensis juratus rem supra scriptam ita esse affirmo mp.

Simon Hein Societatis Iesu, ita esse testor.

Stanislaus Zberovvsky S. I idem testor m. p.

VI.

Mulier gravissimis oculorum doloribus liberata.

Anno MDCXLI. Petri Prang civis Gutstadiensis uxor, votum Deiparæ Lindensi exolvit. Duodeviginti menses, acerrimos oculorum dolores pertulerat; neque iis, aut prorsum levandis, aut vel mediocriter leniendis quidquam opis reperire uspiam poterat. Ad Deiparam Lindensem cùm non posset corporis, animi aciem intendit, & gemino se eidem voto obstrinxit; altero quidem, Lindam ipsius quàm primùm invisendi; altero verò, quodvis festorum Deiparæ pervigilium, jejunio, & quidem in solo pane & aqua, traducendi. Audita est supplicis vox, neque dolores, exauditâ jam voce, cum auxiliari Deiparæ manu, simul amplius potuerunt consistere.

VII.

Illustrissimæ Magni Ducatus Lituaniæ Marescallæ Aulicus, gravi & longo oculorum dolore levatus.

Anno MDCXLII. ad V. Non. Octob. venit Lindam amplissimo cum comitatu & familiâ suâ Illustrissima heroina Alexandra de Sobiesciorum domo, Illustrissimi M. D. L. Irenarchæ sive Marescalli Christophori VViesiotoroski, Tikocinensis, Kleszelen, &c. Præfecti, nuper defuncti vidua; ut Augustissimæ

Dei

Dei Matri, quas pro acceptis per eam beneficiis referre non poterat, ageret gratias. Maximis enim, inter cætera, tum curis, tum etjam periculis, quæ in causa bonorum Krzemienicensium incurrerat, Deiparæ Lind. ad quam recurrerat, ope se cum suis levatam expeditamq; agnoscebat. Non pauci in illo tum comitatu erant, qui non voce duntaxat, verùm & manu calomoqúe suo (quemadmodum codicillus manibus eorum signatus indicio est) testati ac palam sunt professi omnia, quibus à Deipara Lind mactati sunt, divina beneficia Quos inter Paulus Casimirus Reszisżevvski, qui eidē heroinæ ab obsequiis erat, acerrimo oculorum cruciatu toto hoc itinere (quod ex interiore Lituania Lind. usq; sat est longum juxta ac impeditum) temporibusqúe retroactis, nusquam se levari potuisse sanctè affirmavit. Simul autem limen Deiparæ Lindensis attigit, confestim allevatus est, quemadmodum præcipui illius aulæ comites, præsertim Dominus Thomas Karnierosky (de quo erit suus dicendi locus) & Albertus Læziuski præsentes atque oculati testes, manu suâ eidem codicillo adjectâ, confirmarunt.

VIII.

Nobilis Virgo, visum prorsus amissum recipit.

Sub eadem, ut conjicere possum, tempora Catharina, Ioannis Kosciesza nuper in Gronittē Allensteinensis municipii, nunc in Sorenbohm Seeburgensis Territorii heredis, avunculi mei materni (à quo primum literarum gustum hausisse me gratus fateor)

filia oculorum uſum, quem aliquamdiu prorſum a-miſerat, Deiparæ Lindenſis ope recepit, quo etjam-num læta, juxta ac incolumis fruitur: &, ut gratias Deiparæ agat, quovis anno Lindam frequentat.

IX.

Nobili, puero oculi, peſſimè affecti, reſtituti.

Anno MDCXLIII. ad VII. Idus Iulias, Magnificus ac Generoſus Dom. Ioannes de Boianczice Bojaneky, Illuſtriſſimo quondam Nicolao Szytzkoroski, Varmienſi Epiſcopo, ab intimis obſequiis, tum verò Seeburgenſis atque exinde Gutſtadienſis Burggrabius, votum, quo magnæ Matri Lindenſi obſtrictus fuerat, exolvit. Erat ei filiolus (quem unà ſecum, tanquam voti reum, præſentem Lindæ ſtitit) oculis ita male affectus, ut (quod parens etjam me coram ſanctè aſſerebat) neque ad ſolis, neq; ad ignis lumen cernere quidquam poſſet; in aprico tamen caligantibus admodum oculis, quaſi per nebulam, nonnihil intueretur. Sed ubi parens, & ſe, & filium Deiparæ voto addixit, continuò & hic clarum tueri, oculisque percommodè frui; & ille, quoad voto ſe per otium exolvere, Deoque ac Deiparæ apud Lindam gratias agere poſſet, gaudio interim non deſiit triumphare.

X.

Puella oculis per annum capta ſanatur.

Sub ejusdem anni decurſum, Martinus Herder civis Vormditenſis, ſponſionem, quâ filiæ causâ Deo ac Deiparæ obligatus erat, Lindæ perſolvit. Erat illi

illi filia Margareta, solidum jam annum oculis capta; ut nihil aliud jam, nisi ne sempiterna nox offunderetur, expectandum foret. Parentes suam filiæque sortem miserati, nullum tamen aliud miseræ, nisi apud B. V. Lindensem auxilium reperiunt. Illi filiam offerunt, & , si votorum damnarentur, Lindæ sistendam suo tempore spondet. Damnati sunt, & filiam sanitati oculisque restitutam, sine mora Lindam deduxerunt.

XI.

Mulier diuturno oculorum dolore liberata.

Eodem fere tempore, Pudentiana è villa Tolnik Seeburgensis municipii colona mulier, votum solvit. Continuis quatuordecim hebdomadis, gravissimè ex oculis laborarat, & cùm neque collyrium neq; aliud remedium sperare aliunde posset; collyrium à tiliâ Marianâ sibi afferre nō desperavit. Spondet igitur Deiparæ Lindensi si depulso ab oculis, illius ope, cruciatu, & instante jam orbitate, libera esset voti se ream, non modò sacellum ejus visuram, verum & bis mille passus geniculando aut potius, genibus repando confecturam. Spopondit mulier. & Virgo Deipara, voto sine mora respondit. neq; Pudentiana secus, quam spoponderat, peregrinationem est prosecuta.

XII.

Cuidam in Samogitia posito, post votum B. V. Lindensi factum, cæcitas depulsa.

Anno MDCXLIV. ad VIII. Cal. Iun. quidam ab ipsa usque Samogitiâ, ut se voto exolveret, Lindam venit. Cæcus paullò antè fuerat; & qui in

vicino, quod ſibi mederetur, cernebat nihil, potuit de longinquo, quo opus eſſet, cernere. Fortè de Lindæ Marianæ loco, collatisque in miſeros mortales beneficiis, fando aliquid inaudierat Eò igitur ſibi recurrendum ratus, voto ſe, ſi convaluiſſet, Lindam adeundi obſtringit. Simul votum conceperat, ſimul recepit & viſum; eodemque ſecurus & gaudens lumine jam fruens Lindam gratias acturus peerrxit.

XIII.

Duobus item aliis in Pruſſia, cæcitas depulſa.

Eodem Anno vi. Non. Iun. adfuit Lindæ Bartholomæus Ros è Pago territorii Vormditenſis Neuhoff dicto: qui in oculorum ſuorum orbitate, cùm non haberet, quò refugeret, refugit ad ſacram Deiparæ Lindam; votoque nuncupato perſanatus, & votum, & ſe Deiparæ apud Lindam reddidit. Neq; multò pòſt, videlicet, prid. Id. Iun. adfuit quidam ex ipſo Vormditenſi oppido civis, qui ob ſanitatem oculorum redditam votum & gratias, quas Deiparæ, uti promiſerat, debuit, venerabundus perſolvit.

XIV.

Duo è Meelſaccenſi municipio, periculoſo oculorum morbo liberati.

Iam verò ad x. Cal. Iul. ejusdem anni, par hominum è Meelſaccenſi municipio acceſſerunt, pari uterque voto, ab acceptum à Deipara Lindenſi par mu-

munus ac beneficium, obligatus. Grave uterque ex oculorum vitio periculum adierat; facto ad Deiparam voto, uterque liber ſubitò evaſit; &, nullâ interpoſitâ morâ, ut vincula, quibus ſe per votum induerat, evaderet, ſimul uterque Lindam contendit.

XV.

Puella Biſtenienſis apud Lindam Marianam viſum recepit.

Ad XIV. Cal. Aug. ejusdem anni, puella Biſtenio oriunda, prorſum cæca Lindam perreptavit. Quia verò nõ minùs animi, quàm corporis lumen à Virgine, MARIA quæ ipſo MARIÆ nomine ſe & corporis & animæ *Illuminatricem* profitetur, ſupplex depoſcebat, utrumque eodem loco ac tempore conſecuta eſt. Nam ubi peracta delictorum ſuorum confeſſione, tenebras, quæ ſe animo offuderant, diſpulerat, ad ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum, hoc eſt, ad divinum illum inter ſeptem Eccleſiæ Sacramenta, Solem acceſſit, & unà lumen, corpori jam dudum ereptum, non ſine ingenti gaudio & ſummâ gratiarum actione recepit.

XVI.

Rei familiaris adminiſter, uſu oculorum prope captus, voto Lindam facto, ſanatus.

Anno MDCXLVII. Clemens Fiſcher, è VVuſen municipii Vormditenſis pago oriundus, Traumburgi ad rei familiaris operas miniſteria ſua addixerat; cùm interim oculorũ uſu deſtitui ſenſim ac privari cæpit.

Nulla

Nulla in præsente, adeoqúe periculoso morbo potiora erant remedia, quàm quæ de B. V. Lindensis præsentissimo in malis subsidio à nonnullis familiarium suggerebantur. Ad ea quocirca & ille animum adjicit, votumqúe Lindam concipit; eodemqúe tempore & visum propè amissum recipit, & mox votum Lindæ præsens magna cum gratiarum actione reddit.

XVII.

Puella medium annum cæca visum recipit.

Eodem anno Martini Vlrich civis Heilsbergensis filiola, medium circiter annum oculis prorsum orba, sive suo, sive aliorum consilio ad Deiparæ Lindensis præsidium confugit; & voto facto pristinum oculorum usum subitò recepit. Patrem igitur, Lindam usque piè comitata, votum & gratias pro incolumitate, ita facilè recepta dependit.

XVIII.

Biennium integrum oculis captus, tum animi tum corporis lumen recipit.

Anno MDCXLVIII. ex infami illo Ambubajarum genere (qui si non lascivas, certè ludicras artes profitendo, celebria quævis loca quæstus gratiâ percursant) fuit Salpistes ursinus, ex Smurgon Lituaniæ oppidulo, duodecim circiter leucas ultra vilnam sito, oriundus Ioachimus nomine. Is ad morem in Russia Lituaniaqúe usitatum, domitos & ad ludum choreasqúe variè instru-

instructos ursos, ductando, plures jam annos cum sui similibus belluarum exercitoribus, varias aliorum quoque regnorum provincias obierat; quoad tandem qui supra ursos cæterasque belluas vix intra animum perspicaciores habebat oculos, etjam eos, quos in corpore cum belluis habebat, communes amisit. Biennium integrum, & omni ope, & consilio destitutus, miser oberrârat; cùm ille peregrinus quidam Ioannes Szukelski in Samogitia adortus, ad Deiparam Lindensem opis præsidiique causâ dirigit. Sequitur cæcus saniora peregrini consilia, & Lindam usq; se confert. Hic verò, priusquam lumen corporis, quod quærebat, reciperet, lumen etjam animi, quod ad eam diem, neque quæsierat, neque insuper noverat, accepit. Instructus enim de Græcorum & Schismaticorum, in quo adoleverat, errore, ultro se ad Catholicæ lumen Ecclesiæ recipit. Posteaquam verò densam illam peccatorum caliginem, per sacra Pænitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta, ab animo dispulit, lumen quoque corporis, visu per Deiparam restituto, confestim recepit.

XIX.

Clauda mater, & filia cæca sanatæ.

Iunio mense anni MDCLI. exeunte jucundum fuit, uti credere par est, Angelis hominibusque spectaculum, & vel ad veterum Poëtarum disertissimos argutissimosque sales, non inficetum. Luserint inter eos, non modò Philippus, Leonides, & Antiphilus, verum & ipse adhuc junior

Plato

Plato (*a*) de cæco & claudo mutuam ſibi operam præſtantibus, quando

Claudum portabat cæcus, cæcum ille regebat,
Nempe erat hic illi pes, & hic illi oculus;

Quidni & vos, meliore quodam acti enthuſiaſmo, ſi perinde mutuam corpori, atque animo navatam cerneremus operam, ludere poſſemus? Mater erat, quæ ex Pago Blodau juxta Traumburgum ſito, unà cum filia Lindam venerat; & hæc quidam cæca, illa verò erat clauda. Vt verò filia cæca matrem humeris non deportarit, mater tamen clauda filiam cæcam, in ſua pariter atque illius cauſa, Lindam direxit atque duxit. Matris enim conſilio, ad votum faciendum credo impulſam fuiſſe filiam, uti poſtmodum ejusdem ductu Lindam profecta eſt. Sed prius, quàm eò proficiſcerentur, utraque Deiparæ ope, quam ſupplicibus votis invocarant, ſanitati reddita fuit; ut neque cæca claudæ, neque hæc illius operâ indigeret: utraque verò mira Dei ac Deiparæ in ſe opera, tum Lindæ tum alibi ſimul deprædicaret.

XX.

Etjam aquâ, juxta Lindam Marianam præterfluente, oculorum morbi curati.

Quod alio loco (*b*) de ipſa quoque aqua (quæ Lindam præterlabitùr, & vel è fontibus hinc inde ſcaturit,

(a) *Lib.* 1. *antholog. cap.* 4. ἀνέρα τις λιπόγυιον ὑπὲρ νώτοιο λιπαυγὴς ἦγε, πόδας χρήσας, ὄμματα χρησάμενος (b) *Lib.* 1, *cap.*

turit, vel rivulo vallem secante devolvitur)deque incolumitate nonnullis ex eadē promanante aquâ diximus, hujus MDCLII. anni exemplo abunde confirmatum est. Mos est non paucis Lindam accedentibus, ut vel terram, vel frondes, vel etjam aquam, è loco sacro secum asportent; illum fere Candacis Reginæ, de quo literæ sacræ (a) Eunuchum imitati. Fuit inter hos Generosus D. Eustachius Nenchen, in Elditten hæreditarius; qui aquam è Lindensi scatutigine haustam, lagenâ ad futuros usus secum asportavit. Et ecce, non leve tantillæ operæ precium! Erat illi inter domesticos operarios quidam, cætera quidē haud ignavus, sed ob vitia, quæ patiebatur, oculorū, haud magnæ, præsertim in futurum, frugis. Huic ille allatam recèns è sacro Lindæ loco aquam tradit, & ut oculos identidē perluat, imperat. Paruit hero minister, & cum primum aquâ illâ perluisset oculos, non aquam sed præsentissimū oculis collyrium admovisse visus est: subito enim oculi restituti, & omnia, quæ invaluerant, vitia sunt depulsa. Quod quidem idē ipse generosus Dn̄s Nenchen Anno proximè consecuto ad VI. Jul. præsente R. D. Joanne Reiter & quibusdam de societate Patribus coram audientibus, ita uti memoravimus contigisse, sanctè affirmant.

XXI.

Duodecim annorum cæcitas curata.

Anno proximè insecuto, ut ego quidem conjecturâ assequor, Laurentius Mrovvka è Schœnberg regionis Allensteinensis pago, Deiparam Lindensem

supplex-

(a) *Act.* 8.

ſupplex quanquam luminis ac annis duodecim etjamnum expers, veneratus tum voto tum cæcitate magis, quàm luſcitie, quibus obſtrictus erat, ſolutus eſt. Quia enim duodecimo hoc afflictiſſimæ ſuæ vitæ anno ad opem Deiparæ ſe contulerat, & tum peccata ritè confitendi, tum ſacroſanctam in Æde Lindenſi Euchariſtiam ſumendi votum fecerat, ſimul atque, quod promiſerat, coràm executus eſt, videndi ſenſum, quemadmodum optabat, & de Magnæ Dei Matris benignitate ſperabat, manifeſtò in eadem Deiparæ Æde conſecutus eſt.

XXII.

Caligo, quæ plures hebdomadas offuſa erat oculis, depulſa.

Anno MDCLIV. ad III. Non. Iun. Simon Hein ex Stegendorff Meelſaccenſis, ut vocant, Cameratus Pago incola ſimulqúe caupo, uti inſperatâ ita densâ oculorum caligine, ante quadrageſimam proximè elapſam, ſuffuſus ac paullò poſt, videndi uſu penitus orbatus eſt, ita ut toto illo, quod ad Paſcha intercurrit, tempore nihil omnino potuerit cernere Simul autem atque votum ad Deiparam Lindenſem adeundi fecit, mox illa Caligo ſenſim diſpelli, atque lux oculis redire cæpit Quæ, quemadmodum memorata ſunt, ipſe mihi apud Lindam, teſtibus fide digniſſimis præſentibus coram enarravit.

CAPUT X.

Deiparæ Lindensis beneficia etjam ad hæreticos, & ab Ecclesia Catholica alienos, præsertim verò in vicino Prussiæ Ducatu sitos derivata, atque in iis quoque cæcitas, & alii oculorum curati morbi.

QUanti magnam DEI Matrem æstiment hujus temporis sectarii vel è blasphemis atque impiissimis quorundam, qui sectis nomina vel incrementa dedêre, vocibus abunde patuit. Et tamen istorum quoque vota, apud Deiparam Lindensem inveniunt locum! *Quid aliud est* (ajebat Philosophus Antisthenes (a) *è flamma cibum petere, quàm eorum auxilium & opem implorare, quos necessitate non urgente, ne teruncii quidem æstimes?*

I.

B. V. Lindensis, non modò quà DEI Mater, sed etjam, quà Lindæ Domina, quodam jure ad benefaciendum suis adversariis quasi obligatur.

Si ad cæteros Christi familiares & Dei servos, illud pertinet: *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est; qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos* (b) quid ni id quoque ad ipsam DEI & Christi Matrem pertineat? Qua de causa videtur profectò diva Lindensis, locum illum in Prussiæ Ducatu, jam tum ab ipso rei Christianæ in Prussia exordio

(a) *apud Stobæum serm. 21.* (b) *Matth. 5. 44.*

ordio sibi eo delegisse consilio, ut & Catholicis, & à se, filiique sui Ecclesia dissidentibus, quodam jure se redderet obstrictam. Illis enim, qui in Catholica filii ipsius Ecclesia degunt, maximo jure (quod quidem *communio Sanctorum* fundat) obligata est; & iis, apud quos ratione fundi Lindensis, quasi glebæ adscriptitia agit, quodam quasi municipali Provinciæ jure obstringitur. Quocirca tametsi non ex æquo, ex voto certè suo, iis quoque, qui ita à se disjuncti sunt, parata ab se præsidia affatim offert. Quod si illi perinde ad capiendum, atque piissima liberalissimaque illa Mater ad promendum, essent parati; non minus fortasse quàm Catholici, etjam de divinissimis animorum bonis ab ea sortirentur: certè quæ corpus concernunt, ita largè sortiuntur; ut non desint, qui illam putent in eos, qui in vicino Prussiæ Ducatu siti opem illius implorant, quàm in reliquos orthodoxos esse liberaliorem. Sive enim hominum illorum (quorum plerique minimè in se mali, herorum duntaxat suorum imperio atque prædicantum intemperiis à Catholica destinentur Ecclesia) innoxia simplicitas (ob quam, non *formales*, uti Theologi loquuntur, sed *materiales* duntaxat plerique sunt hæretici) sive etjam ipsius Deiparæ in eos benignitas facit, evenire profectò solet, ut cùm reliqui Orthodoxi pro eo, quo affluunt, plurimi numero, non semper exaudiantur, illi tamen, vix unquam à benignissima Matre, non audiantur: ut vel hinc veram DEI non modò filiam, verùm & Matrem agnoscas, quæ beneficentiæ suæ radios *oriri facit, super bonos & malos; & pluit super justos & injustos.*

II. Puel-

II.

Puella Angerburgensis ab ingruente liberata cæcitate.

In ea Prussiæ Ducalis provincia, quàm vel à primo principe Widewuti filio, vel certè à principe oppido Barthen, Barthoniam dicunt, civitas est Angerburgum, sex circiter leucas dissitum Lindâ. Inde ad XIV. Cal. Decemb. Anno MDCXLIII. puella, annos propè viginti nata, Lindam venit; &, ut veniret, non modò lippitudo, sed ipsa jam oculis, tanquam nox intempesta, offusa caligo ingruensque cæcitas adegit. Audiverat enim, quod & aliorum in eodem Prussiæ Ducatu omnium aures circumsonat, quanta Deiparæ Lindensis ope atque præsidio, miseris mortalibus dona cælitus in horas conferantur. Igitur plena spei & ipsa accessit; & quàm primùm Ædem sacram, non sine ductore, attigit, recepto ipsâ exspectatione citiùs lumine, domum inde suam, non sine gratiarum actione, & maximo animi gaudio, prorsum incolumis recessit.

III.

Mulier Insterburgensis diu cæca, persanata.

In eadem Ducatus provincia, ad ipsos Nadraviæ fines, Boream versùs, jacet non infrequens neque inelegans civitas Insterburgum: è cujus municipio, ad X. Cal. Junias Anni MDCXLIV. mulier quædam, Catharina nomine, Lindam Marianam revisit. Erat hæc priori, qua de egimus, haud dissimilis, præterquam quòd major calamitas dissimilitudinem aliquam invexit: hæc enim non ingruentem modò,

verùm & inolitam jam diu cæcitatem secum adduxerat. Sed & hoc velum, quantumvis ita arctè oculis obtensum, benignissima Deiparæ manus reduxit. Simul enim atque mulier illa misertima intra sacram Ædem sese intulit, hæc inter omnes mulieres æternùm benedicta, medicam attulit manum; & diram illam ab oculis noctem prorsum detersit: parata utique non illi duntaxat, verùm & cæteris omnibus, præsertim in vicina, atque ita, uti diximus, obnoxia sibi provincia positis, & hæreseon magis, quàm hibernarum caligine noctium offusis, multò etjam liberalius atque officiosius, dummodo ipsi non obluctentur, tantas animorum tenebras detergere atque dissipare.

IV.

Filia cæca per matrem Lindam deducta, per Dei Matrem curata.

Ex eodem loco, atque eodem propè tempore, quippe ad XII. Cal. Julias anni ejusdem, ad idem calamitolorum asylum, quod Lindæ magna Dei Mater erexit, tristissima quædam mater filiam suam Catharinam deduxit. Non poterat diram tristitiæ caliginem non offundere matris animo, offusa filiæ oculis horrenda cæcitatis caligo. Quò magis & filia, & mater ante misericordiæ Matrem supplices prosterni, solatium flagitare, opem & præsidium, tanquam apud præsentissimum asylum obtestando implorare. Neque piissima Dei Mater potuit non audire, eo præsertim loco supplicantes. Extemplo Catharinæ oculis lux affusa, & videndi restitutus est sensus. Quocirca &

ca & mater, & filia in gratiarum actionem effusæ, non sanitatem duntaxat receptam, verùm & adjectam insuper maximam animi lætitiam, domum unà retulerunt.

V.

Mulier Fridlandensis, Lindæ à cæcitate sanata.

Mense Junio Anni MDCLIV. Christina Fabri Fridlandensis conjux, perinde veræ fidei atque oculorum lumine orba, Lindam curru deportata venit. Eò processerat luminum orbitas, ut neque alia juxta se posita, neque infantem adeò suum cernere ampliùs posset. Fortè in exiguo illo, qui Fridlandi est, Catholicorum numero, aliqui consilium ægræ dant, ut Deiparæ Lindensis præsentem opem præsidiumque imploret. Adfuisse illam plurimis, posse & ipsi, siquidem supplicem viderit, adesse. Mulier bene monentium haud aspernata consilium, etjam animum ad spem fiduciamque erigit, & voto Lindensis peregrinationis facto, in viam se dat. Vix locum sacrum attigerat, cùm subitò luce oculis redditâ, & locum intueri coràm, & divinæ in se benignitatis magnitudinem æstimare animo, Deumque in sua Matre, uti par erat, deprædicare potuit. Quæ quidem omnia admodum R. D. Joannes Grunenberg Santoppensis Curio (qui tum Lindæ præsens aderat) tum vectore mulieris cum sua conjuge, tum aliis enarrantibus ita esse gesta audiit: & ipse deinceps asseruit.

CAPUT XI.

Aurium morbi, ope Deiparæ Lindensis, profligati.

PRoximum oculis locum in humano corpore Aures habent, habeant proinde & in curationum beneficiorumque, per B. V. Lindensem obtentorum, narratione.

I.

Quidam colonus biennium surdaster, nullâ nisi B. Virginis ope, curatus.

Incertum est, quo anno, quod jam referetur, evenerit; certum nihilominus est, quemadmodum è cujusdam referetur commentariolo, evenisse. Joannes Tochs è Polkhaim, Seeburgensis municipii villâ, audiendi sensum admodum gravem, biennio integro expertus; &, ut in surdastris usu venit, sibi juxta ac aliis gravis erat. Neque erat in humanis remedium, quod calamitatem in dies magis ac magis invalescentem superaret. Audiverat jam antè, magnam DEI Matrem, ad calamitosorum preces, nunquam apud suam Lindam obsurdescere solitam. Ad eam proinde & ipse inclamat, atque votum peregrinationis Lindensis apud se nuncupat. Audiit surdi vocem atque vota piissima Virgo; atque, ut ille quoque aliorum voces facilè audiret, ope suâ, quâ apud DEUM omnia potest, subitò perfecit. Qui verò se vel ex propria quoque voce jam probè percepta, cognovit exauditum, Lindam præproperè contendit: ut Deipara Virgo, quæ haud gravatè audierat supplicantem, etjam gratias, quemadmodum jus & fas esset, agentem, pia ac propitia audiret.

II. Alter

II.

Alter colonus, oculorum atque aurium sensu propè destitutus, eâdem ope adjutus.

Anno MDCXLIV. ad IV. Nonas Junias, Martinus Schultz è Komejen, Vormditensis territorii pago, voti reus apud B. V. Lindensem apparuit, &, quod spoponderat, exolvit. Ad oculorum, non leviter cæcutientium incommoda, sat per se utique gravia, accesserat nihilo levius & aliud, auricularis videlicet morbus, audiendique hebetudo, ex parotide vel alia ex causa proveniens. Igitur utroque sensu, majorem partem cùm esset captus, ad DEI Matrem, quàm nôrat, & *solvere vincla reis*, & *proferre lumen cæcis*, sese contulit; neque in cassum. Brevi sibi & visum, & auditum sensit restitutum; ideoque Virgini, quæ restituit, gratias, quas debuit, apud Lindam Marianam, coràm persolvit.

III.

Sacerdoti è Societate JESU restitutus auditus.

P. Joannes Bruns Societatis JESU Presbyter, patriâ Lobaviensis, mathematicarum in plerisque hujus provinciæ Lituaniæ Collegiis disciplinarum, jam diu Professor, sive ipsius naturæ, sive aliquo alio vitiô vel causâ, gravem contraxerat auditum; &, malo indies ingravescente, quò se remedii causâ reciperet, non inveniebat. Recepit tandem ad B. V. Lindensem, & beneficium, quod implorabat, à benignissima DEI Matre facilè recepit, quemadmodum ipsemet palàm confitetur. Sic enim Tabellæ argenteæ

ab se deauratæ, eo charactere, quo in sculpendo eximiè pollet, epigramma incidit.

D. O. M. Virginiq; sive originali concepta, ob restitutum auditum D.D. devotus cliens, P.I.B.S.I. *Anno* 1647.

IV.

Nobilis è Masovia vir, tum gravi aurium vitio, tùm præsente mortis periculo, Deiparæ Lindensis ope levatum se recognoscit.

Anno MDCLIII. ad VI. Id. Jul. nobilis ac generosus Dominus, Paulus Zmijewsky, terrestris, ut vocant, in provincia Wisnensi subjudex, & serenissimi Electoris Brandeburgici, Prussiæque Ducis, Quadruplator, gravi aurium vitio ad surditatem propè redactus, ad B. V. Lindensis (quam cæteri ipsius populares Masovii, *Virginem Prussicam*, appellare solent) opem, quàm superiore anno, cumulatè jam fuerat expertus, iterum respexit; atque ut voti compos fieret, non modò sacrum Lindæ locum se aditurum, verùm & sacrosanctis pænitentiæ atque eucharistiæ sacramentis in eodem se fruiturum vovit, simul votum hoc ediderat, simul & voti compos, integrum aurium usum recepit. Quòd quidem beneficium, Deiparæ Lindensi ita in acceptis retulit, ut & manu propriâ illud consignârit, & simul prioris alterius beneficii memoriam unà reficuerit. Sic enim in chirographo suo, quod commentariolis suis Lindensibus voluit adjectum, linguâ maternâ scriptum reliquit. *Anno* 1653. *die* 10. *Iulii, peregrinationem anno superiore ad hunc sacrum Lindæ locum reverendorum Societatis* JESU

Patrum

Patrum factam repetendo, collatam in me, gravißimâ illâ calamitate affectum, sanctißimæ Virginis gratiam, animo grato recolo, iterumque profiteor; me & tum ex voto ad B.V. facto illam gratiam, & nunc iterum aliam eiusdem SS. Virginis ope esse consecutum. Quod quidem iterum, atque iterum profiteor, atque omne beneficium sanctißimæ Virgini, & huic loco adscribo. Paulus Zmijevvsky Subiudex Terræ VVisnensis, & serenißimi Principis Electoris instigator. Jam verò quod, & quale fuerit beneficium, anno proximè præterito eidem à B.V. Lindensi collatum, non aliunde melius, quàm ex altero ejusdem chirographo intelligi potest. Est autem è materna lingua in Latinam translatum istiusmodi. *Anno MDCLII. die XVIII Iulii, ego Paulus Zmijevvsky Terræ VVisnensis Proiudex terrestris, hoc ipso anno vi morbi eò redactus, ut neque meâ, neque aliorum opinione (omnes enim de me actum esse conclamârant) superstes amplius esse potuerim; simul atque ad sacrum hunc Lindæ locum, tum ab aliis, tum à sacerdotibus sacrum Missæ sacrificium pro me facientibus, sum oblatus, non aliâ sanè quàm singulari sanctißimæ DEI Matris ope, pristinæ sanitati restitutus sum; quod ipsum & nunc eidem sanctißimæ DEI Matri attribuo. Idem ipse ego suprà nominatus cum testibus infrà nominatis recognosco manu meâ. Laurentius Pikarsky VVonsocensis plebanus. Matthias Milevvsky Vicecapitaneus Castrensis VVonsocensis manu propriâ. Florianus Sczuka Succamerarius terrestris VVonsocensis.*

CAPUT XII.

Gutturis & dentium cruciatibus liberati.

AUribus & auditui præstita à DEIPARA Lindensi beneficia, jam excipient, quæ vel dentibus, vel faucibus ab eadem sunt divinitus impensa.

I.

Nobilis illustrissimæ M.D. Lituaniæ Marescallæ aulicus, faucium cruciatu, & alii aliis morbis apud Lindam Marianam levati.

Inter eos, qui (quemadmodum capite nono memoratum est) frequenter illustrissimam heroinam magni Ducatus Lituaniæ Marsalcam Anno MDCXLIV. ad V. Non. Oct. Lindam comitati venerunt, fuit etjam Matthias Milewsky; qui prius quàm iter esset ingressus, ac postmodum in ipso quoque itinere acerbissimos faucium dolores (sive ea vis mali, ab angina, sive ab alio glutti gurgulionisvé vitio fuerit) solidas duas hebdomadas perpessus est. Neque aliud, etjam ante susceptum iter, vel in tam opulenta ac magnifica heroinæ illius aula, mali remedium, quàm à Deipara Lindensi reperiri potuit. Ad eam proinde & votum, & iter tam longinquum suscepit, neque profectò in cassum. Quàm primùm enim sacram Lindæ Marianæ sedem attigit, pristina illi rediit valetudo. Quod beneficium & is, qui percepit, & alii, qui ex eadem aula præsentes aderant, non modò Lindensi divæ in acceptis retulerunt, verùm & manibus suis consignare parati erant; quorum omni-

mnium nomine Albertus Lonzinsky & Stanislaus Zonkowsky, rem, uti narrata est, subscriptis manibus nominibusque signârunt. Atque hujus fortasse aliorumque ipsius comitum imitati exemplum, tres ex ejusdem heroinæ aula ad v. Id. Septemb. Anno MDCXLIV. Lindam adierunt, & vota, quæ fecerant, reddiderunt. Incertum est, quod singuli morbo fuerint pressi, quia in commentariolis morbi genus expressum non invenio: at colligi vel ex iisdem potest, quemadmodum facto Lindensis peregrinationis voto, levati sunt morbo, ita non levi conflictatos fuisse morbi acerbitate. Cæterùm an ipsa quoque illustrissima Marescalla aliquod in morbo præsidium divæ Lindensis fuerit experta, haud satis constat; constat tamen sæpius ab ea tam longinquæ peregrinationis iter, Lindam usque fuisse susceptum. Sed & mihi tum è gravis cujusdam Sacerdotis, qui in illa aula versatus erat, tum è religiosissimæ virginis Ursulæ Rzeziciæ Monasterii Grodnensis (quod illa heroina cum illustrissimo conjuge suo sub Regula S. Salvatoris divæ Brigittæ data fundârat) Abbatissæ testimonio constat, in ea lite, & litem consequentibus angustiis, quæ super bonis Krzemienica, fundationi dicti Monasterii attributis, sanè quàm diuturnæ & graves intercedebant, singularem Deiparæ Lindensis fuisse expertam opem atque subsidium.

II.

Wartemburgensis inquilinus, cùm aliis tum dentium doloribus levatus.

Ad III. Nonas Jun. Anni MDCLIV. adierat Lindam

dam Simon Nitsch inquilinus Wartemburgensis, qui & mihi, & multis coràm audientibus, quo pacto majorem veris proximi partem, varios inter morbos, eosque gravissimos ac periculosissimos, cùm traduxisset, ope tandem Virginis Lindensis esset levatus, enarravit. Nam & capitis, & ossium omnium, & præcipuè dentium cruciatus ii erant, ut spes vitæ planè superesset nulla. Rebus interim afflictissimis, venit in mentem Deiparæ Lindensis; ad quam ille continuò votum concepit, & voto ritè concepto, revalescere ac vires resumere extemplo cæpit; ita ut præsentem dictâ die apud Lindam Marianam, & sacris pænitentiæ atque Eucharistiæ sacramentis ritè perfunctum, omnes etjam corpore probè valentem cernerent, ejusque causâ DEI ac Deiparæ benignitatem extollerent.

III.

Civi Heilsbergensi sex dentibus vi & vehementiâ doloris excussis, dolor omnis, voto ad B. V. Lindensem facto excussus.

Acerbius plerumque quàm periculosius solet esse in dentium cruciatu malum: sed apud Martinum Treptau, magnam etjam periculi partem videtur habuisse conjunctam; quia acerbissimis capitis doloribus erat conjunctus. Tres integras hebdomadas ii cruciatus tenuerunt, ita ut sex omnino dentibus vi & acerbitate cruciatuum confractis, radices eorum è gingivis excussi prosiluerint. Tentatis nequidquam aliis remediis, unicum ad B. V. Lindensem votum pro omnibus remediis atque alexipharmacis fuit, simul enim atque pedestrem ad illius sacellum peregrinatio-

tionem, & candelam è dimidia ceræ libra Virgini offerendam promisit, dolor ille omnis remisit; ut exactis inde tribus hebdomadis, non modò incolumis verùm & alacer, ad VIII. Cal. Sept. Anni MDCLIV. Lindam veniens, omnes, ad gratias DEO ac Deiparæ suo nomine agendas, incitârit.

IV.

Admodum R. D. Michaël Axamitowsky Archipresbyter Vormditensis, non uno dentium cruciatu per divam Lindensem levatus.

Inter anathemata & tabellas ex argento Deiparæ apud Lindam appensas, sunt, quæ genarum seu malarum speciem referant. Incertum aliquamdiu fuit, à quo, & cujus rei causâ oblatæ atque dicatæ essent: patuit tandem donarium fuisse adm. R. D. Michaëlis Axamitowsky, qui Vormditensibus egregiam & diuturnam in sacris operam navârat, & jam Archipresbyter eorundem, tantò alacriùs navat, quantò sæpiùs atque constantiùs à diva Lindense, quam identidem revisere & perpetuò solet colere, adjuvatur; & jam olim in acerbissimo dentium cruciatu adjutus est.

CAPUT XIII.

Eadem quoque beneficia Acatholicis, per B.V. Lindensem præstita.

SI, quemadmodum paulò antè disseruimus, B.V. Lindensis tanquam fundi in Ducatu Prussiæ siti Domina, quodam quasi municipali jure ad succurrendum municipibus suis obstringitur; quò illi Ma-

rianæ

rianæ ipſius Lindæ fuerint viciniores, eò fortaſſe alacriùs, iis patrona, uti ſolet, aderit.

I.

Puella ruſtica opem, quam capitis dentiumque cruciatibus in ſuorum fano nequidquam quærit, in Deiparæ Lindenſis Æde facilè invenit.

Aris oppidulum eſt, ſeptem circiter leucas abjunctum Lindâ, & illi vicinus pagus Gory dictus: in eo pago Eva Pauli Odonek filia, infeſtiſſimo capitis ac dentium cruciatu exagitabatur. Parentes cùm humana præſidia haberent nulla, ad divina ſcilicet confugere ſeſe rati, Ekersbergam, vulgo Polonis Okartowa, dictum viculum, medio fere inter Aris & Lindam itinere ſitum, filiam devovent. Caſtellum quondam Ekersberga fuerat, quod à Kinſtuto Lituanorum quondam Duce jam dudum everſum, ſolum duntaxat fanum, ab recente Lutheranorum ſecta profanum, retinuit: nam & pons, qui ſupra Spirding nobiliſſimum in Pruſſia locum (è quo Gedanum uſque navigandi facultas ſe offert) ſtratus quondam erat, ac locum multo reddebat celebriorem, dudum ſubrutus eſt, ut ſolis pontonibus via illac jam pervia ſit. Hic igitur locus, qui humanis quoque præſidiis omnibus ita orbatus jam erat, quid divinæ opis afferre cuiquam poſſet? Quocirca & Evæ ad ſe peregrinanti nullum potuit exhibere, vel de ligno vitæ, vel de aliis Paradiſi arboribus remedium; niſi fortè aliquid de *Arbore ſcientiæ boni & mali*, proferret anti-

doti

doti;ad quod satis alioqui miseri jam dentes penitus obstupescerent. Quærendus igitur fuit Evæ melior apud Lindam Marianam Paradisus;ad quem suorum quoque parentum consilio ac voto ubi destinata fuit, continuo omnis dolor capitis remisit, dentium cruciatu nonnihil adhuc perdurante ; quoad illa peregrinationem, quam ipsi quoque parentes voverant, Lindam usque pedes absolvit:tunc enim etjam illa residuo dentium, quorum unus chirurgi manu revulsus erat,absoluta est cruciatu.

II.

Mulier Angerburgensis, ab immani dentium cruciatu bis ope B.V. Lindensis liberata.

Anno MDCLIV. prid. Non. Sept. non unius, sed quinque annorum peregrinationem, hæretica mulier ex Angerburgo oppido, compendio, quo potuit, compensavit. Sex septemvé circiter ante annos peracerbo dentium vexata cruciatu, neque uspiam, nisi apud B.V. Lindensem relevari se posse confisa, quotannis se peregrinationem ad Lindam Marianam suscepturam, & quinos sestertios, quovis itidem anno, Deiparæ in ejus sacello depensuram vovit; subitoque ubi primùm votivâ illâ peregrinatione defuncta fuit, omni illo cruciatu relevata est. Verùm uti plerumque rebus in portu jam collocatis, evenire solet, ut nos præteritarum tempestatum oblivio capiat; ita muliercula quoque illa, ab eo morbo persanata, perinde doloris præteriti ac promissæ

pere-

peregrinationis annuæ oblita fuit: nisi fortè, non tam oblivio, quàm socordia, vel, ut in sectariis facilè accidit, contemptus quoque mulierculam ceperit, & à reddendo annuo penso retardârit. Verùm justa Nemesis ac vindicta divina, retardari ultra quintum annum haud potuit. Redit idem ille dolor ac cruciatus; & fortasse etjam gravius, quàm ante, miseram exagitat. Redit quocirca & illa ad sese, & ingratitudinem, væcordiamque suam detestata, extemplo ad divam Lindensem recurrit; pensum annorum quinque sestertiorum, per tot annos retentum simul dependit; atque ut sospitatricem quondam suam, iterum propitiam ac fautricem experiatur, quantâ potest, contentione obsecrat. Impetravit iterum, quod petiit, non tam suo merito, quàm Deiparæ benignitate: proinde & gratias, quas potuit, beneficium deprædicando Deiparæ retulit, seque domum jam sana, ingenti cum gaudio recepit.

CAPUT XIV.

Cephalæâ, plicâ, aliisque capitis doloribus Deiparæ Lindensis ope exempti.

AB Oculis & Auribus, quæque his viciniora sunt, proximus est nobis ad caput gradus; cujus quidem dolores eò usque intendi nonnunquam solent, ut hominem de statu mentis quoque deturbent; adeoque vel delirium & amentiam, vel etjam furorem & maniam adducant. De quibus & nos acturi, initium sumemus ab iis capitis cruciatibus, à quibus alii deinceps ortum suum sumunt.

I.

Reverendissimus Abbas Olivensis, gravissimo capitis dolore per B. V. Lindensem liberatus.

Non est hic alio, quàm ipso Perillustri ac Reverendissimo Abbate, etjamnum Dei gratiâ superstite, historico aut teste opus. Neque enim tacere potest tantum Deiparæ in se beneficium, quanquam si verbis etjam non prædicaret, prædicat argenteâ, quam Deiparæ Lindensi dicavit, tabellâ; in qua scalpro exarari, quæ jam damus, curavit.

Perillustris ac Reverendissimus D. Alexander de Bautzendorff Kensovvsky Abbas Olivæ, gravissimo capitis dolore laborans, hanc Tabellam Beatissimæ Virgini MARIAE *offert. Anno* 1649.

II.

Idem Reverendissimus Dominus Abbas, in eodem vel alio simili morbo, similem B. V. Lindensis est opem expertus.

Quartus ab eo tempore volvebatur annus; eratq; is, ad vulgarem Christianorum æram, supra millesimum sexcentesimum LIII. cùm iterùm idem ille Perillustris ac Reverendissimus sacri Cisterciensium Ordinis apud Olivam, dignissimus Abbas, gravissimo conflictatus morbo, iterum opem apud B. V. Lindensem, præsidiumque quæsitum facilè invenit. Ergo iterum votivam Divæ Lindensi tabellam appendit, & in tabellâ acceptum divinitus beneficium, hâc, quæ sequitur epigraphe professus est.

D. O. M. Perillustris ac reverendissimus Dominus A-

lexander à Bautzendorff Kensovvsky Abbas Olivensis, singulare patrocinium beatißimæ MARIAE *Virginis in infirmitate sua expertus, tabellam hanc gratitudinis ergo in honorem ejus offert, die* V. *Februarii Anno* 1653. Ita præclarè Cistercienſi in Pruſſia Olivæ cum Mariana, in Pruſſia itidem ſitâ tiliâ convenit; quia & in ipſa Deipara Virgine, quemadmodum *Oliva ſpecioſa in campis* (*a*) ita, quodalibi (*b*) demonſtravimus, Virtutes Deiparæ exhibet abunde tilia.

III.

Aulicus illuſtriſſimæ magni Ducatus Lituaniæ Mareſcallæ, ab ingenti capitis dolore curatus.

Anno MDCXLII. pridie Non. Octob. cum Illuſtriſſima M. D. L. Mareſcalla, advenit quoque Lindam Dom. Iacobus Zavvadzky, qui diutino & gravi capitis dolore oppreſſus, voto ad B. V. Lindenſem facto, ſimul, atque iter Lindam verſus eſt ingreſſus, meliusculè habere cæpit: cùm verò ad ipſum Lindæ Marianæ Sacellum perveniſſet, planè convaluit. Quod quidem eum in modum eveniſſe, viri nobiles, qui in eodem comitatu advenerant, ſubſcriptis rei geſtæ manibus nominibusque ſuis teſtati ſunt, potiſſimùm verò Dom. Albertus Lonzinsky, & Dom. Thomas Karniewsky.

IV.

(a) *Eccli*. 24. (b) *lib*. 1. *cap*. 12.

IV.

Nobilis illuſtri genere in Maſovia natus, voto Lindam facto, graviſſimis capitis dolo-loribus levatur.

Anno MDCLIII. ad VIII. Cal. April. cum amplo familiarium comitatu Lindæ adfuit Stanislaus Gumowsky, illuſtri genere in Maſovia oriundus, & in Targowba, fundo Varſavia haud longè disjuncto, heres ac Dominus; ut ſe voti reum Deiparæ Lindenſi ſiſteret, & pro beneficiis, quibus ab ea ſe benigniſſimè mactatum aſſerebat, grates redderet. Obrutus erat ingentibus capitis morbis, & cùm alibi, tum Varſaviæ (ubi & Regiorum, & aliorum peritiſſimorum copia medicorum ſemper adeſt) medicamentum aliquod tantis malis anxiè quæſierat, ſed in caſſum. Ergo, qui pleroſque, à Diva Lindenſi, ſanitatem cæteraqúe præſidia impetrâſſe haud ignorabat, ad eandem ſe opitulatricem recipit, & voto eidem nuncupato, citra moram convaleſcit. Quod, cùm ipſe manu ſua diſertè fateatur, præſtat illum ex Syngrapha ſua audire diſſerentem. Sic igitur ille vernaculâ linguâ:

Ego infra-ſcriptus fateor, & recognoſco; quod, cùm graviſſimis capitis doloribus affectus eſſem, & jam nulla mihi ad reſtituendam ſanitatem ſpes amplius ſupereſſet, voto me, in tanta calamitate poſitus, ad ſacram Lindam obſtrinxi. Quo voto facto, auxilium brevi tempore ſenſi. Datum apud S. Lindam, die XXV. Martii Anno MDCLIII.

Stanislaus Gumowvsky ex Targowpka juxta Varſaviam, manu propriâ.

V.

Matrona quædam marito comitante, pro depulsis capitis doloribus, B. V. Lindensi gratias agit.

Ad VI. Id. Majas Anni MDCLIV. Vir quidam conjugem suam Deiparæ Lindensi, unà secum voti ream, præsentem stitit. Acutissimis illa capitis doloribus longo tempore conflictata, nullum usquam curando levandové malo remedium invenire potuit. Quæsiit denique apud B. V. Lindensem, & priùs quoque, quàm ad ipsam accederet, invenit. Posteaquam enim votum Lindam peregrinandi nuncupavit, quasi aut medicatam capiti fasciam adstrinxisset, aut aliud potentius amuletum admovisset: ita dolor omnis protinus remisit. Neque illa, de voti persolvendi diligentiâ, quidquam remisit; sed protinus, marito comite, se in viam dedit; & Deiparã Lindensem, quam absens ita sibi fuerat experta auxiliatem, summâ animi gratitudine præsens venerata est.

VI.

Duæ Virgines Heilsbergenses à cephalalgia curatæ.

Eodem anno, ad VIII. Idus Junias, Catharina Joannis Ageison, cujus aliàs meminimus (a) filia, & Joannis Stiwert honesti atque opulenti civis Heilsbergensis vidua, duas è filiabus suis Lindam deduxit, & Deiparæ voti reas coram exhibuit. Gravibus utraque capitis doloribus erat afflicta; neque verò aut illæ,

(a) *lib. 3, cap. 10. & 20.*

illæ, aut cum illis, afflictissima genitrix, præsentius quàm apud Dei genitricem, sacramque illi tiliam, sperare præsidium potuit. Quocirca, & ipsa votum nuncupat, & filias nuncupare unà jubet. Dictum factum; neque diutius præsidium curatioque dilata: protinus enim à concepto voto, & filiabus sanitas & matri consolatio rediit. Vnde simul omnes peregrinatione domi promissâ Lindæ sunt exolutæ.

VII.

Civis Traumburgensis, capitis & spinæ dorsi cruciatibus levatus.

Eodem quoque anno, ac mense, diebus aliquot intercedentibus videlicet ad III. Non. Junias Christophorus Sikorsky Traumburgensis inquilinus, sacrosanctis Pænitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis apud Lindam Marianam refectus, me coram, aliisque præsentibus diserte professus est: se vere proximè præterlapso, immanibus capitis spinæque dorsi excruciatum doloribus, nullum uspiam levando malo, quàm apud B. V Lindensem præsidium reperire potuisse. Ad eam proinde votum peregrinandi concepisse; & concepto voto, omni mox cruciatu fuisse levatum. Quod igitur promiserat, memoratâ die præstitit; iterque septendecim propè leucarum ab ipso usque Traumburgo, non modò sanus, verùm & alacer, pedes totum est emensus.

VIII.

Matrona Meelsaccensis, capitis & oculi doloribus liberata.

Eodem insuper mense, ipsis videlicet Idibus Iunii votum exolvit Margareta, Matthæi Bucholtz civis Meelsaccensis uxor. Anni proximè elapsi autumno eos capitis cruciatus est perpessa, ut in faciem, ac dextrum præsertim oculum redundarent. Sive autem mali fons ulcus aliquod interius, sive alia causa fuerit, oculus certè non dolore modò, sed pelliculâ insuper suffusus omnem videndi usum perdiderat. Etsi verò nuncupato Lindam voto, & capitis, & oculi, omnis extemplò recesserit dolor, pellicula tamen illa pupillæ obtensa non recessit; qua cum Lindam quoque venit. Verùm, ut & hæc recederet aut potius salutari Deiparæ manu, abstergeretur, de præterfluente Lindam aquâ, qua ad aliorum exempla mortalium, oculum illum perlueret, hydriolam secum asportavit domum.

IX.

Duo è Masovia homines, à cephalæa curati.

Non multis diebus interjectis, videlicet pridie Cal Aug. ejusdem anni, par hominum è Masovia Lindæ adfuit: utrique votum atque peregrinationem sive vertigo, sive alii vehementes ac permolesti expresserunt morbi. Votum autem atque peregrinatio tantis urgentibus malis expressa, videntur à Deipara Lindensi quodammodo sanitatem expressisse.

Quâ

Quâ per Deiparam obtentâ, nihil utiq; fuit utrique antiquius, quàm ut primo quoque tempore voto se expedirent; quemadmodum die, quâ diximus, non sine ingentibus Deiparæ actis gratiis, & singulari animi exultatione, expediverunt.

X.

Nobilis è Masovia vir, plicâ, & periculosissimis, quæ plicam comitantur, propè ad mortem excruciatus tormentis, voto ad B. V. Lindensem facto sanatus.

Ad morbos capitis, placuit adjungere *Plicam*; uti plerique medicorum appellant, *Polonicam*, de qua alio loco nonnihil jam à nobis dictum (*a*) Tametsi enim id genus morbi, uti planè nocuum, & apud alias nationes prope ignotum, inusitatum certè est, ita non modò caput, verùm & venas, & nervos, & musculos, & carnem, & ossa, & totum denique hominis corpus pervadat, atque inauditis lancinet cruciatibus: quia tamen (posteaquam quasi possessam totius humani corporis arcem perrumpere, & se in ipsa spectantium oculis exhibere solet) in ipso capitis vertice, per capillum scilicet in nodos prorsum inexplicabiles contortum conglomeratumqúe apparere primùm solet; etjam hic locum, à capite haud paullò sejunctum, sibi vendicat. Nondum ab humanâ ope, tam vario, & tam novitio malo repertum est certum

(a) *lib. 3. cap. 28.*

tum aliquod medicamentum: nihilominus; quia singulari Dei providentiâ atque benignitate, apud sacram Deiparæ Lindam quædam quasi Panacæa atque Panchrestum, est constitutum, non potest etjam hujus tanti mali non absolutorium esse. Experti id sunt non pauci, quorum suspensa in Æde Lindensi capillamenta, ne horrorem intuentium oculis incuterent, sacculis inclusa pendent. Expertus insuper hoc tempore est, nobilis ac Generosus ex Masovia vir Joannes Gotzlowsky; qui III. Non. Junias Lindam adiit, &, quæ jam percenseo, coram sanctè enarravit, adeoque manu signavit sua. Grassabatur autumno proxime elapso sæva pestilentiæ lues, cùm alibi, tum in eâ quoque Masoviæ orâ, in qua ille, haud procul Ostrolenka, tum degebat. Interea corripitur ille quoque morbo, eoque admodum vehemente, ita ut & corpus per hebdomadas quinque obstructum planè esset, & molem corporis sustinere pedes amplius non possent. Omnium sensus erat, hominem, eiusque familiam totam, sonticâ pestilentiæ aura fuisse afflatos: unde vix ullus hominem eiusque familiam affari, nedum accedere, toto illo morbi tempore audebat. Equidem constitit omnibus deinceps, non pestem sed familiarem illum Poloniæ morbum esse, cùm se in plicam per inextricabile capillamentum sensim evolveret: neque tamen quidquam præsto esse potuit aut medicamenti aut levaminis. Rebus igitur iam desperatis rogat uxor, ut unicum, quod superesse posset, complecti præsidium, & se ad Deiparam Lindensem vellet devoveri. Annuit æger, & voto per coniugem facto, revalescere ex-

templò

templo cæpit; paulloqúe poſt, non modò extra morbum, ſed etjam extra omne peſtilentis auræ periculum jam conſtitutus, cum Suſanna, paris nobilitatis ac pietatis conſorte, liberisqúe ſuis venit, ac votum Deiparæ exolvit; quæq; hic memorata ſunt, poſteaquam ſacra Pænitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta uſurpavit, ſuâ manu hunc modum confirmavit.

Ego Ioannes Goctorosky, pro perſonâ meâ, &, idem recognoſco, ex voto charæ conjugis meæ mp.

CAPVT XV.

Etjam à fide, Eccleſiaque Catholicâ alienis, eadem per B. V. Lindenſem, præſtita beneficia.

CÆleſtis ac prorſum divinæ indolis eſt, non perſonas, ſed calamitates, quibus opitulêre, in genere humano reſpicere. Semper hæc in Deipara Virgine eluxit; quæ ſicut neminis cenſum, aut decus, aut domum eligit, ita quoque nullius faſtidit aut vilitatem aut ſordes, parata in omnes (dummodo & ipſi, ad capiendum ſint parati) maternæ pietatis ſinum viſceraqúe effundere. Quod apud Lindam Marianam tum vel maximè patet, cùm à ſe filiiqúe ſui Eccleſiâ disjunctis, dummodo ſupplices eſſe velint, ſemper vult præſto eſſe.

I.

Nobilis ex Ducatu Pruſſiæ matrona, à capitis doloribus per B. V. ſanata, Miniſtri hæretici publicam incurrit objurgationem.

Vt pleræque in Ducatu Pruſſiæ, ita & hæc nobi-

lis matrona Lutheri sectæ addicta fuit. Talis nihilominus cùm esset, neq; atrocissimis cephalææ doloribus remedium uspiam inveniret, coacta est Deiparam Virginem, intra sacrum ipsi apud Lindam sacellum accedere & supplex esse. Quo loco cùm aliquantum orasset, dolor omnis ope Deiparæ abactus est. Neque mulier domum redux celare beneficium familiares suos potuit, uti sanè nec debuit. Verùm cùm illa pluribus id memoraret, etjam ad prædicantis aures fama pervolavit. Hîc ille, campum scilicet Martium industriæ suæ nactus, cùm privatìm, tũ in fano publico, pro professoriarum more modoq; concionum, in matronam, quantumvis genere & domo illustrem, continere bilem non potuit, quin etjam publicè eam evomeret, & grandibus illis, in pelvi natis, fulminibus detonaret. Quæ quemadmodum retulimus testes omni exceptione major, Illustris ac Magnificus Dom. Otto à Grœben (de quo pluribus libro 3. memoravimus) Anno MDCXXXIX. ad III. Cal. Iul. memoravit; eo dignior fide, quo fuit matronæ illi genere propinquior.

II.

Mulier villana, primùm capitis, deinde etjam manuum ac pedum cruciatibus liberata.

Sorquiten pagus in Ducatu Prussiæ est, duobus amplius leucis austrum versus Lindâ disjunctus. Quoad fides Catholica totâ viguit Prussia pagus ille ad Bisburgensem Archipresbiteratum spectabat: ubi verò infusa Prussiæ hæresis illum quoque locum occupavit,

cupavit; Sorquitensis cum omnibus vicinis Paræciis, ab illo Archipresbyteratu revulsa, Curioni Bisburgensi solum Parochi nomen reliquit. In eo igitur pago Dorothea Georgii Preus gravissimis capitis doloribus quinque ante annos exagitata, neque ullo hominum subsidio usquam adjuta, à Deipara Lindensi adjuta est. Nam ubi se voto futuræ Lindam peregrinationis obstrinxit, omni morbo confestim soluta est: proinde & ipsa non destitit voto, quo tenebatur, se quantocyus exolvere. Porrò cùm procedente tempore, idem, aut gravior etjam dolor tum manus tum pedes occupâsset, non aliò sibi Dorothea quàm ad eandem apud Lindam fautricem recurrendum censuit. Itaque cum plura morbo tenerentur membra, plura etjam vovit anathemata; præ cæteris vero cerea manuum ac pedum simulachra, & ceream insuper candelam, quacum ter Aram sacelli geniculatim obiret. Hisce votis cum se adstrinxisset, confestim omni manuum pedumquè dolore ac morbo iterum exoluta, peregrinationem Anno Domini MDCLIV. ritè obivit.

CAPUT XVI.

Amentes ope Deiparæ Lindensis curati.

NE quid eorum, quæ ad humani corporis arcē spectant, videamur præteriisse, ab aliis humani capitis morbis ad curationē Amentiæ gradum faciamus. Tametsi enim alii quoq; morbi hominem de statione

mentis

mentis possent dimovere; id tamen potissimùm ii, qui in capite sedem habent, facere solent; cùm caput & cerebrum intellectus, judicii, mentisque homini quædam quasi officina sit: quâ quidam malè affectâ, necesse est & animæ functiones exerrare. Quod dum evenit, haud facilè remedium alibi reperitur: reperitur tamen apud Deiparam Lindensem.

I.

Faber lignarius aliquot hebdomadas mente motus, voto ad B. V. Lindensem facto, sibi restituitur.

Martinus Vlrich, cujus jam ante mentionem fecimus, Heilsbergæ apud fabrum lignarium strenuè aliquamdiu egerat; uti fortasse & nunc, per Deiparam sibi restitutus non minore industriâ agit. Quæ emotæ mentis homini causa fuerit, non satis constat; constat nihilominus eousque progressum fuisse morbum, ut hominem animi impotem per aliquot hebdomadas reddiderit. Cæterum & in ipsa mentis exerratione, diu firmata erga B. V. pietas non exerravit. Pro pietate igitur suâ, mentem subiit asyli auxiliisque Lindensis, simulque voti ad B. V. concipiendi. Concipitur votum, & mox tum mens, tum ejam sanitas corporis homini rediit. Quam ille, cùm Deiparæ Lindensi secundum Deum in acceptis referret, ut etjam gratias, quoad posset, referret, Lindam venit, & voto rite perfunctus est.

II.

II.

Homo villanus ab amentia, è morborum dolorumqúe vi orta liberatus.

Anno MDCLIII. Christophorus Barkel ex Olbersdorff Vormditensi villa, à Iunio mense ad Novembrem usque cingulo tenus gravissimos toto corpore passus est cruciatus, ut neque se movere, neque ab aliis moveri, quin & attingi, sinere se posset. Magnitudine quocirca ac varietate cruciatuum ad ad amentiam usque redactus, ac sui prorsum impos, illud duntaxat potuit, ut pro vetere in Deiparā religione, illi se totum addiceret, & votum peregrinationis Lindensis faceret. Neque Deipara clientem suum deseruit cui subitò & mentis & insuper virium usum ita restituit, ut ad VIII. Cal. Iul. pedes iter duodecim circiter leucarum ingredi, & sanus atque vegetus Lindam usque progredi potuerit.

III.

Matrona Vormditensis delirio, filiolus ejus alio morbo, & pecora lue simul liberantur.

Sub idem tempus, atque ex eodem propè loco, Anna civis Vormditensis, Andreæ Beit conjux, Deiparæ Lindensi votum coram supplex reddidit. Multæ simul calamitates muliebre pectus, quin & mentem expugnarant. Nam & pecora, quotquot ferme erant, subita lues morbiqúe invâsere; & filiolus, qui omni pecore opibusqúe multò erat gratior, dolorum acerbitate pedes ita contractus erat, ut gradum

dum facere nequaquam posset; denique & ipsa mulier, vi morborum undique obsitâ, ad amentiam redacta jam erat. Quod unicum in tanta malorum iliade supererat, saluti omnibus fuit, pietas videlicet in Deiparam Virginem. Ad eam, tanquam ad sacram anchoram, recurrit calamitosissima mulier; &, si menti salutiqúe pristinæ redderetur, cùm ad alia loca quædam, tum verò potissimum ad Lindam Marianam peregrinationem vovet. Vix illa votum ediderat, cùm & ratio, quæ de sede sua erat dejecta, & sanitas tum mulieri, tum filiolo, tum deniq; etjam pecoribus est reddita. Neque illa cunctandum deinceps rata, mense Iulio Anni MDCLIII. Lindæ votum, quâ par erat, gratitudine reddidit.

IV.

Colonus Sturmhublensis, à phrenesi curatus.

Ad IV. Id. Iun. Anni MDCLIV. voti religione, qua ligatus erat, sese absolvit Gregorius Schwarck, ex Sturmhubel Resselienśis ditionis colonus. Pertinaci morbo de potestate mentis dimotus erat; & cum ipse præsto sibi auxilioqúe, in ea mentis exerratione ac phrenesi, esse non posset, adfuit conjux; quæ beneficiorum Deiparæ Lindensis satis gnara, ad illos beneficentiæ divinæ fontes, quibus illi sensuum cerebriqúe æstus restinguerentur, virum censuit admovendum. Fecit ita, & voto pro viri incolumitate Lindam nuncupato conjugem, biduo vixdum exacto Deiparæ ope sibi mentiqúe redditum ita recepit, ut conti-

nuò

nuò ad exolvendum Lindæ votum, votis precibusque ſuis comitaretur.

V.

Etjam hæretica mulier, vicinorum injuriis ad Phrenesin, aut potius furorem adacta, Deiparæ Lindenſis auxilio ſanata.

Et hæc quidem Catholicis ſuis, benigniſſima Dei Mater ita præſtitit, ut tamen etjam à ſua filiique ſui Eccleſia disjunctos non poſſet non miſerari, & recurrentium ad ſe non miſereri. ANNO MDCLII. in quodam pago Wola dicto, Dominorum ab Heideck ditioni in vicino Ducatu ſubjecto, mulier degebat, Adami Kolenczik uxor Catharina. Vicinis, qui eandem villam incolebant, mulierem, incertum quà causâ, acriùs inſectantibus, & quà verborum contumeliis, quà aliarum acerbitate varietateque injuriarum vehementius identidem inceſſentibus, injuriæ vulnerum inſtar, etjam, quàm pro muliebri impotentiâ par erat, altiùs ad animum deſcenderunt: & cum illa neque per vindictam effundere bilem atque iram, neque per ſexus imbecillitatem animive impotentiam concoquere injuriam poſſet: ſi non in rabiem, certè in amentiam præceps abiit. Adhibita tum ſunt fortaſſe ab ipſis quoq; inimicis ſortem miſeræ ſerò miſerantibus, omnia, quæ præſto eſſe poterant, præſidia; uerùm præſidia humana omnia ſuperabat malum; altiores quippe radices egerat, quàm ut humanæ eo vires conſiliaque ſeſe penetrarent. Quocirca, ut reliquis in Ducatu etjam Pruſſiæ poſitis, unicum apud

Deipa

DeiparamLindensem præsidium supererat flagitandum; quodubi flagitatum est, Alexipharmaci instar erat Posteaquam enim peregrinationis ad Lindam Marianam votum nuncupavit; protinus & menti, & sensibus, & sanitati restituta est. venitque paullò post, videlicet ad VII Cal. Iul. Lindam, &c. non sine lachrimis, quæ sibi ab hominibus, quæque à Deo; per B. V evenissent, ingenuè fassa, Deo & Deiparæ laudem dedit.

CAPUT XVII.

Energumeni, vel à Dæmoniis vexati, ope Deiparæ Lindensis curati.

MIserabilis admodum est conditio eorum qui vel suâ, vel hominum aliorum culpâ, de mentis potestate abeunt; sed multò etjam miserabilior eorum, qui Dæmonum nequitiâ in eandem proturbantur calamitatem. Neque minùs miserandi, qui, Deo justissimè sanctissimeque permittente, ob sua, vel suorum delicta ita juri Dæmonum potestatique traduntur, ut quanquam in animum j[…]s illi imperiumque exercere nullum queant, in corpora tamen facultatesque hominum sævè grassentur. Quas tamen contra Dæmonum molitiones, præsentissimū est Deiparæ, cùm alibi tum apud Lindam Marianam præsidium; ut & antidoti instar sit, sicubi illi aditum tentent; & cathartici, sicubi jam aditum occupavit.

I.

Matrona Vormditensis, à dæmone, usque ad ipsius vitæ periculum exagitata, apud Lindam Marianam Deiparæ ope, à Dæmonis potestate liberata.

Anno MDCXXXIX ad XII. Cal. Junias Matrona quædam, pistoris Vormditensis conjux, peregrinationem, de consilio Virginum, quæ in conventu Vormditensi piè ac religiosè degunt, ad B.V Lindensem susceptam, & voto stabilitam, absolvit. Causa tum peregrinationis suscipiendæ, tum voti nuncupandi fuerat, ab hoste Tartario jam positæ mulieri insidiæ. Multo enim tempore illam variè exagitârat, & terroribus, nocturnis pariter atque diurnis ita obruerat, ut neque quietem nocturnam capere, neque diurnum ordiri laborem miseræ jam liceret, ne dicam liberet. Dies igitur æquè atque noctes miserrimè excruciata, quid, nisi suum ipsa apud se agitaret interitum? Et jam non omnino securum erat, vel cultrum illius permittere manibus; ne fortè, quod omnes meritò verebantur, pectus ante suum, quàm quidpiam, etjam esculentorum, ferro hauriret. Ergo miseræ quæritur tum alibi, tum apud illas in Conventu virgines remedium, vel, si id deesset, consilium. Illæ nusquam magis, quàm ad Deiparam Lindensem recurrendum suadent. Persuaserunt; votum illa peregrinationis Lindensis nuncupat, pauloque pòst ipsum prosequitur iter. Ubi Lindam mulier etjamnum ægra, est deducta, & purgato per sacram exo-

mologesin animo, sacrosanctæ dapibus Eucharistiæ refectâ; ab omnibus è vestigio, tum animi tum corporis ita persanata est angustiis, ut proximam, quemadmodum & secutas deinceps noctes, quietè placideque traducere, & omnia divini laboris officia, pro cæterarum matrumfamilias more, explere potuerit.

II.

Figulus vicinorum odiis ad insaniam, inde ad manifestas tartarei hostis insidias adactus, implorata Deiparæ Lindensis ope, adjutus.

Eodem tempore, videlicet ad xv. Cal. Octob. Matthæus Scharff, opificio figulus Lindæ apparuit, & pænitentiæ atque eucharistiæ munitus præsidiis, votum, quod Deiparæ fecerat, dependit. Vicinorum civium simultates, quas cum homine contraxerant, atque odia, primùm quidem homini curas & dolorem, inde angustias & amaritudines, perpetuasque animi tempestates concitavêre; ut de se, deque vita sua, haud multum sana agitaret consilia; parumque abesset, quin violentas ipse sibi inferret manus. Hinc occasionem non omninò calvam, quanquam à tergo, malus ab Erebo machinator arripuit. Hominem enim silvas aliquando ingressum, quamvis inaspectabilis, adoritur, & nihil minùs quàm ipsius metuentem insidias, per capillitium reprehendens ad se trahit. Obvertit homo anxius vultum, & neminem à tergo conspicatus, agnovit mali comitis pessimique consultoris, pessimum oppidò consilium. Itaque intra se versus, cùm divæ Lindensis memoria subiisset, ad can-

ad eandem se vertit; &, si in iis animi corporisque angustiis constitutum adjuvisset, peregrinationem ad sacrum Lindæ sacellum spondet. Adjutus est subitò, & tum ab hostis tartarei machinis, tum ab animi sævissimis liber tempestatibus, incolumis juxta ac tranquillus, iter paulò pòst ingressus, votum illâ eâdem, quâ memoravimus, die, augustæ Matri apud Lindam solvit.

III.

Homo insidiis mali genii exagitatus, & ad laqueum propè adactus, priùs quàm Lindæ voto defungeretur, Deiparæ præsidium sensit.

Hoc ipso undequadragesimo seculi anno, ipsis Nonis Junii, vir quidam è Meelsaccensi ditione Resselium accessit, inde Lindam (ut votum, quod Deiparæ nuncupârat, exolveret) perrecturus. Voti nuncupandi causa, à mali genii infestatione, fuit. Neq; enim ille clàm duntaxat, verùm & clarâ luce hominem aggrediebatur, ut citra custodiam, & aliorum præsentiam, præsidiumq; hominum, relinqui solus vix posset. Fuit, cùm se aliquando hominis specie dabat spectandum, & (pro sua scilicet in mortales liberalitate) funem atque laqueum, ut de se homo illiteratus longam faceret literam, & illo ipso laqueo gulam elideret, misero offerebat. Tantis ac tam manifestis Dæmonis insidiis, cùm homo ille esset obnoxius, amicorum suasu, ad Dei Matris, quæ tartarei illius serpentis caput contrivit, præsidium se recepit, factoque voto, se Lindæ comparituturum, & Virgini

Augustæ supplicem, pro futura incolumitate futurum promisit. At piissima virgo, prius quàm ille Lindæ supplex adesset, vota hominis antevertit; & sanitatem, atque ab infero hoste præsidium, eo ipso loco ac tempore, supplici clientulo impendit. Sanus igitur & ab hoste undique securus, Resselii pænitentiæ sacris expiatus, postridie Lindam adiit: ibique reddito augustæ Matri voto, in divinissimæ Eucharistiæ epulis, *panem Angelorum*, quo ille Angelus abyssi æternùm carebit, *manducavit homo*.

IV.

Vir, à malis geniis ad furorem adactus, per votum ad B. V. Lindensem factum, sibi, & sanitati restituitur.

Haud multis interjectis inde diebus, videlicet ad VII. Cal. Jul. adfuit, ex Meelsaccensis itidem municipii villa, *Stengegen* dicta, homo statura vastus, & viribus, ut parebat, roboreque præstans; sed vultu subtristis, & qui ingentem animo curarum tristitiæque offusam nubem tegere, imò præ animi intemperiis parum sibi videretur constare. Nimirum, priùs quàm Lindam accessisset, & apud illam, quæ *sole amicta*, atque *ut Sol electa*, cælo terraque lucet, caliginem animi, quæ supererat, dispulisset, recursabant identidem, quas ab illo tenebrarum Principe, obductas habuerat animo tenebras. Ita enim hominem miserum susque deque agebat, ut ad suspendium sæpe stimularet. Neque unum se, uni homini ita esse infestum habebat satis, assumpto quandoque de stygia cohorte

sono,

sono, & quasi succedaneâ, in eo cum hominibus bello, victimâ gemini se in conspectum misero dabant, Æthiopibus tetriores, & quà minis, quà aspectu ipso horrendi. Multos dies homo infelix, sine custodia & hominum præsidio neque debuit, neque potuit relinqui solus. Tandem sive suo, sive aliorum potius consilio, ad DEI Matris præsidium se confert: & invisendæ Lindæ Marianæ voto obligat. Jam ille tum sanatus quidem est, ita tamen, ut non modica tristitiæ nubes animo relinqueretur offusa; quoad & hæc demum apud Lindam penitus est dissipata; & homo novâ, quà animi, quà corporis luce perfusus, gaudioque plurimum delibutus, novam animi corporisque tranquillitatem domum reduxit.

V.

Hæretico quoque homini ædes spectris & lemuribus infestæ, hominesque periculis Dæmonum obnoxii, per B.V. Lindensem liberati.

Quæ memoravimus, suis à DEI Matre Catholicis præstita sunt; quod jam sequitur, ad alienos quoque derivatum est. Erat in vicino Ducatu agricola, cujus ædes malus genius sibi reddiderat obnoxias, & spectris identidem adeò infestabat, ut & voces nonnunquam horribiles audirentur, & strepitus fragoresque totam concuterent domum; supellexque adeò domestica, aliaque quæ uspiam essent obvia, per ædes sursum vorsum disjicerentur. Neque jam, sine manifesto vitæ discrimine, versari iis in ædibus videbantur posse incolæ. Quid ageret? aut quò se

verteret præsidii causâ miser paterfamilias? Apud suos, quos vocant, Pastores, nihil sciebat virium esse, adversùs lupi illius tartarei vim & rabiem; ad Catholicos homo alienus non facilè reperiebat aditum. Audierat Lindensem Deiparam, nulli ad se præclusisse unquam aditum, apud quam patens semper ac tutum esset asylum: eò proinde se recipit; &, si ab illo tam importuno, tamque maligno hospite liber atque immunis evasisset, spondet unà cum conjuge, Lindæ se supplicem, cereis cum candelis, primo quoque tempore adfuturum. Audiit hominis vota precesque Deipara, & Tartareum inquilinum, jussit ab ejus ædibus momento excesse. At colonus ille, videns se tam feliciter voti reum factum, non distulit datam magnæ Matri fidem redimere: quod Anno MDCXXXIII. peractâ Lindam peregrinatione, piè & alacriter præstitit.

CAPUT XVIII.

Fascino vel maleficiis perstricti, Deiparæ Lindensis ope restituti.

MUlta per se Dæmones possunt, sed multò plura atque etjam ditiora, cùm perditis hominibus operam suam, quasi locando, navant; & per maleficia, maleficorumque artes, in humanum genus grassantur. Quando sibi relinquuntur soli, tametsi plurima possint, Deo tamen minùs permittente, ipso opere quæ possent & vellent, præstare atque exequi non possunt. Verùm cùm socias quasi manus, hominis nefarii, adjunctas habent; hoc est, cùm alicujus voluntatem hominis (cui Deus in hoc vitæ statu atque conditione, quasi mancipio suam potestatem tradidit) sibi

sibi obnoxiam, & ad nutum facilem obsequentemque habent, tum enimvero eò crudelius in humanum genus sæviunt, quò verius est illud Synesii: *Calamitates hominum, convivia esse malorum Dæmonum.* Ne porrò in tantis, & tam multis Orci periculis, humanum genus suis destitueretur præsidiis, providit bonitas divina contra malorum Dæmonum venena, Angelorum bonorum aliorumque cælitum, & inprimis B. Virginis augustissimæ DEI Matris præsidia; quæ etiam apud Lindam Deiparæ sacram, omnibus præstò sunt & fuerunt.

L.

Matrona Gutstadiensis, maleficæ fascino affecta, & quasi in spiram contracta, per B. V. Lindensem restituitur.

Anno MDCXXXIV. ipso Deiparæ Elisabetham visitantis festo, inter alios propè innumeros, Lindensem Deiparæ Ædem, visitavit matrona honesta, civis Gutstadiensis conjux; & gratias pro sanitate, in hocipso ad sacram Ædem itinere, sibi restitutâ, supplex egit. Intercesserat illi, cum muliere quadam, malarum artium, ut fama ferebat, maleficiorumq; haud ignarâ, lis sive potius rixa muliebris; & ex lite, ut fit, accensa sunt odia ac vindictæ studia. Rixam haud sanè diuturnam, diuturnus satis morbus confestim excepit; sive halitu ipso veneficæ, ut fieri solet, afflatus; sive fascino aliové maleficio maturatus. Quâcunque tandem viâ, aut modo, vis mali ad miseram perrupit, miserrimè profectò illam habuit; ut brachiis cæterisque artubus contraheretur, & sensim quasi

in spiram volveretur: neque secus ac illa mulier evangelica (a) *inclinaretur* ad terram, ne sursum aspiceret. Poterat quocirca de hac dici, quod de illa Christus Dominus dixit, *hanc filiam Abrahæ Satanas alligavit.* Sicut autem Christus Dominus illam per se, ita hanc curavit per Matrem suam. Illi simul *manus imposuit, erecta est, & glorificabat* DEUM; huic pariter auxiliatem suæ Matris admovit manum; ut non corpore duntaxat, verùm & mente ac spiritu erecta, glorificaret DEUM Cùm enim nihil aliud reperiretur contra stygii hostis venena uspiam remedii, ad Dei Matrem conversa mulier, vovit, se & sacram ejus Ædem Lindæ adituram, & expiato per Confessionem animo, sacrosanctum Christi corpus in Eucharistia sumpturam. Vix absolverat votum, cùm habere meliusculè cæpit; &, quamvis viribus necdum satis confirmatis, iter nihilo minùs est ingressa. Quo in itinere, priùs quàm Lindam pervenisset, vires, sanitatemque integram recepit.

II.

Matrona ac materfamilias Brunsbergensis, tum in re familiari sua, tum in se quoque ipsa, maleficiis perstricta, voto Lindam facto, adjuta.

Ad III. Idus Jul. Anni MDCXXXVIII. Dorothea, Pauli Haselpulch civis Brunsbergensis uxor, tanto majore pietate ac studio votum sospitatrici Lindensi dependit, quantò plura fuerant, quibus per illam fue-

(a) *Luc.* 13.12.

fuerat liberata, maleficia. Quatuor ante annos stygius ille serpens, strigis alicujus ope, totam propè domum veneno, quasi halitu quodam, afflârat. Nam & equi cæteraque pecora, vi illius veneni quotannis extinguebantur; & hordeum, quod coquendæ cerevisiæ parabatur (braseum vulgo appellant) ut nulli prorsum esset usui, vitiabatur; & ipsa quoque, si quando prosperè cessisset, vigorem saporemque omnem cerevisia amittebat: denique & ipsamet omnium miserrima materfamilias, ejusdem maleficii vi, morbis variis obsepta, atque miserandum in modum excruciata est. Verumenimverò, ut aliàs semper, ita nunc quoque collum serpentis illius caputque, illa *inter mulieres benedicta* contrivit; secutumque est, quod hymno 3. Cathem. cecinerat Prudentius:

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus; ut mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atque virum mulier.

Et infrà. *Hoc odium vetus illud erat,*
Hoc erat aspidis atque hominis,
Digladiabile officium;
Quod modò cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.

Hoc disertè, coram divino ante Eucharistiam tribunali, fassa apud Lindam Dorothea est: quoniam, ubi primùm Deiparam Lindensem voto facto, præsidii causâ appellavit, omnis mali vis resedit, &, tum ipsa, tum domus universa ad pristinam fortunam incolumitatemque rediit.

III.

Filiolus viri Nobilis, vi maleficii, & oculos & pedes distortus B. Virg. Lindensis ope sanatus.

Anno MDCXLII. ipsis Idib. Octob. advenit, unà cum conjuge & filiolo suo Alberto, nobilis vir Albertus Raysky, Telonii Prasnisiensis Notarius; ut voto, quod tum suo, tum multò magis filioli sui nomine, divæ Matri apud Lindam pepigerant, solverentur. Experti siquidem magno cum dolo, damnoque erant, quod S. Hieronymus ex vulgi opinione (a) scriptum reliquerat: *Fascinum nocere & ætati parvulæ, & his, qui necdum firmo vestigio figant gradum.* Sive enim fascinum aliquo oculi humani vitio fieri queat, quod & vulgò, & Poëtarum pueris placuit; sive potius, quod cum S. Hieronymo (b) viri prudentes docent: *Dæmones huic operi serviant*; ita, ut, quos malefici fascino perstringi volunt, non tam oculis spectantium, quàm operâ ministerioque Dæmonum perstringantur. Utrumque memorato filiolo Alberto evenit; nam & oculi in diversum ita distorti erant, ut nonnisi *obliqua tuentibus hirquis* cernere posset (si quid tamen cernere potuit, qui diuturno tempore, nihil aut vix aliquid potuit intueri) & pedes ita inflexi, aut potius contracti, ut neque gradum figere, neque, si fixisset, consistere diu posset, quin maximo cum dolore parentum in terram provolveretur. Ast, ubi parentes & se, & filiolum, voto ritè concepto Deiparæ Lindensi obligârunt, omnis & fascinantium, & Dæ-

(a) *ad cap. 3. Galat.* (b) *loc. cit.*

& Dæmonum vis enervata , pueroque & pedum & oculorum ſanitas, Deiparæ Lindenſis ope reddita eſt. Quod ita prorſum, uti diximus, eveniſſe ipſemet pueri parens huncin modum manu ſuâ conſignavit; *Adamus Raysky Notarius telonei Praſniciensis*; & inſuper ad poſterorum memoriam beneficii accepti monumentum Tabellam argenteam Lindenſis *Ædis* Aræ dicatam appendit.

IV.

Primæ inter Brunsbergenſes notæ matrona, cujusdam malefici carminibus pedes contracta & contorta, ac toto corpore contabeſcens, per Deiparam Lindenſem ſanata.

Anno MDCXLIII. ad XII. Cal. Aug. Catharina D. Joannis Jung Conſulis Vormditenſis, viri de patria optimè meriti filia, Domini Petri Lemky, inter cives ac negotiatores Brunsbergenſes facilè primi conjux, Deiparæ Lindenſi ſupplex gratias coràm egit; illique ſanitatem ac vitam maleficiis ſibi ereptam, in acceptis referre profeſſa eſt. Pauculos ante annos rogo abſumptus eſt Brunsbergæ, infamis ob maleficia veterator, nomine Kohlpies, planè ad S. Scripturæ phraſin *inveteratus dierum malorum* : nam & pater ipſius annoſus ſenex, quinquaginta propè ante annos, rogo itidem, eadem ob maleficia, abſumptus fuerat; & ipſummet maleficiorum ac malefactorum jam ſuorum pigebat; ut & à pacto cum Dæmone

inito,

inito,ope induſtrii de Societate Jesu ſacerdotis, aliquando reſilierit; &,cùm poſtea *canis rediiſſet ad vomitum*, ab inferendis, aut ſaltem frequentandis tot maleficiis,ſibi ſtatuerit temperandum. Verùm (quod ipſemet in quæſtionibus ante rogum faſſus eſt) à malo genio,ut quæ agenda ſuſcepiſſet,ageret,hoc eſt,ut maleficiis graſſari ne ceſſaret, identidem ſtimulabatur; nullam ut domi quietem à peſſimo ſolicitatore habere poſſet. Et quia ſacris in ædibus magnam inveniebat quietem, majorem diei partem, aut ſaltem antemeridianum tempus fere totum in templo, ut quiete qualicunque frueretur,conterebat. Inter eos, quos aut prorſum perdidit, aut gravioribus mactavit infortuniis, dicta Catharina fuit. Acceſſerat, ut pannum ab ea emeret; & emiſſet porrò, ſi paratam ac præſentem attuliſſet pecuniam: quam cùm non haberet, pannum quoque habere non potuit; quia abſente tum marito Catharina, homini nullius fidei merces, citra paratum æs, extrudere verebatur. Hîc præſtragiator ille, tum irâ ſuâ, tum mali genii odio inflammatus faſcinum innocenti mulieri admovet. Tanta fuit maleficii vis, ut mulier ætate & viribus florens,toto corpore ſenſim contabeſceret; &, cùm cæteri artus torquerentur omnes, tum potiſſimùm pedes adeoque oſſa in obliquum diſtorquerentur; quemadmodum præter maritum & alios, ipſe quoque parens hoc ipſo anno Lindæ præſens, ſanctè aſſeveravit. Quid non remedii undique admotum eſt? quæ non pharmaca tum domi, tum Elbinga ac Gedano adhibita? Quid non maritus, & propinqui omnes, in ea matronæ afflictiſſimæ calamitate egerunt?

runt? At nullum erat medicamentorum medicorumque genus, quod prostratæ eum in modum sanitati prodesset. Rebus itaque omnibus jam desperatis, spes unica *à Matre sanctæ spei* oblata est. Ipsamet ægrota, ultro omnia alia valere jussit, & unicum, quod à B. V. Lindensi exspectabat, ac certò sperabat, præsidium amplexa est. Voto se Lindam Marianam invisendi obstrinxit, & subitò revalescere cæpit; ut paulò pòst Lindæ voto defungi potuerit. Ab eo tempore quemadmodum valetudine viribusque integris fruitur, ita nullum sinit præterire annum, quin vel ipsa, vel maritus, vel etjam uterque Lindæ adsint, & debitas Matri DEI gratias agant.

V.

Mulier rustica amissum, ex magica incantatione brachii usum, Deiparæ Lindensis ope recipit, & ad agendas quotannis gratias divinitus compellitur.

Anno MDCLII. ad III. Id. Aug. Margareta Lucæ Radigk, ex Blumnau pago, agricolæ uxor, exemplo suo docuit, quâ animi gratitudine DEI ac Deiparæ beneficia gratiamque prensare ac pensare debeant mortales. Quatuor anni præterierant, cùm amissum ex magica incantatione brachii sinistri usum, Deiparæ Lindensis beneficio receperat. Promiserat quippe, si ab eo veneficio, magnæ Matris ope libera evasisset, triennalem ad sacellum Lindense peregrinationem. Assecuta est, quod precabatur, & pari fide, quod spoponderat, præstitit. Tribus enim proximè conse-

consecutis annis, nullum omisit peregrinationis annuæ tempus. Et jam se omni, sive erga B V. gratitudinis officio, sive iter agendi labore defunctam rata, etjam gloriari fortasse visa est ac dicere. Nunc, DEI gratiâ, vota mea absolvi. At vix ista erat prolocuta, cùm iteratò malum rediit, & brachii ejusdem usus, succedentibus, autè ant, doloribus, prorsum abiit. Crederes radicem mali, intra corpus humanum quasi defixam, fibras agere, ac nisi Deiparæ curâ cultuque prohibeatur, in germen ut erumpat, semper esse paratam. Itaque, cùm & hic iteratò erupisset, quò misera muliercula, nisi ad medicam Deiparæ manum, iteratò confugeret? Confugit, &, quoad vita sibi superstes esset, statam quovis anno peregrinationem, ad sacrum Lindæ sacellum sanctè promisit. Neque Deipara omisit, supplici clientulæ opem iteratò afferre. Illa ergo saluti iterum restituta, perpetuæ deinceps peregrinationis juxta ac gratiarum actionis initium hodiernâ die fecit.

CAPUT XIX.

Nervici & Contracti, per Deiparam Lindensem sanati.

ADinstar mulieris illius, quam sacra Evangelii historia *inclinatam* appellat, plures se hîc sive inclinati, sive contracti, sub aspectum offerent. Illam constat vi Cacodæmonis id vitii contraxisse; isti utrum solo naturæ vitio, an verò etjam aliquo hominum dæmonumvé maleficio ita fuerint affecti, haud perinde constat. Cùm porrò inter contractos, aliorum pronus sit raptus, qui & Emprosthotonos dicitur, quia

quia ad partes anteriores vergit; alius supinus, qui ad posteriores, ideoque episthotonos nuncupatur, qui & quales hîc fuerint, quia proditum literis non invenio, quod affirmem non habeo; nisi quod omnes universim, juxta Joann.5.3. appellari possint *aridi*; eò quod venis, arteriis, nervisque, quacunque tandem ex causa, vel exarescentibus, vel duntaxat obstructis, corpus totum, vel aliqua illius pars ita exarescat, ut sit motus, ac fortasse etjam vitæ expers, vel ad usum prorsus inepta.

I.

Mulier in Masovia contracta, voto Lindam nuncupato, curata est.

Ad VI. Non. Jul. qui dies visitanti DEIPARÆ sacer est, Anno MDCXXXVI. ex Ostrolenka Masoviæ oppido, viginti circiter leucis Lindâ dissito, visitavit Lindam Jacobi Gowarenga filia, & ob receptam Deiparæ auxilio sospitatem, vota gratesque DEO reddidit. Magno & diuturno morbo ita conflictata erat, ut membris denique omnibus resolutis, nusquam se loco movere posset. Ubi verò propitiam in vota divam Lindensem vocavit, salutem ilico assecuta, Lindam voti rea se contulit; &, expiato per sacram exomologesin animo, tum suo, tum aliorum, qui unà advenerant, testimonio roboravit, Patre Christophoro Schenck, qui pænitentem audierat, rem per omnia accuratiùs examinante.

II. Cor-

II.

Corpore toto contractus, simili voto sanatus.

Anno MDCXXXVIII. ad IX. Cal. Junias, accessit Lindam Andreas Schmidt civis Allensteinensis, ut iis se votorum vinculis, quibus morbi plures erant abacti, expediret: Manus juxta ac pedes, totumque adeò corpus fuerat contractus ut neque rectà consistere, tantum abest, ut aut progredi quoquam, aut opus quodpiam aggredi posset. Rectà ergo mentem ad divam Lindensem vertit, & simul ac se vinculis adstrinxit votorum, vinculis confestim, quibus manus, pedes, totumque corpus alligabantur, absolutus est.

III.

Puella tredecim hebdomadas contracta, matris voto, DEI Matri oblata, restituitur.

Ad IV. Calend. Jun. Anni MDCXLII. puella quædam, è Stabuncken Heilsbergensis municipii villa, comitante ac deducente matre, votum Lindæ solvit. Anno proximè elapso diutini vi morbi, ad cruciatus alios, nervorum quoque accessit contractio; ut per hebdomadas tredecim miserè decumbenti spes quoque vitæ fuerit præclusa; pro deposita quippe ab omnibus habebatur. Mater in summa omnium desperatione, omnem, quæ supererat, spem, aut potius fiduciam, in Deiparæ pietate ac benignitate defixit; & filiam, tametsi jam depositam ac deploratam, ad pedes Matris DEI ponendam statuendamque

cen-

censuit. Vovet proinde, se unà cũ filia, si revaluisset, augustum ipsius sacrarium Lindæ adituram. Vix mater votum absolverat, cùm etjam filia à morbo, vel potius à morte, extemplò soluta, citra moram deducta est Lindam; ubi, quemadmodum P. Simon Hein scriptum reliquit, mater adjurata, sanctè asseveravit, *credere se, filiam B. V. ope sanatam esse*.

IV.

Traumburgensis mulier contracta, dum aliam sui loco Lindam mittit, domi convalescit.

Anno MDCXLIV. ipsis Cal. Iulii, adfuit Lindæ fæmina quædã Traumburgo, gratias Deiparæ coram actura, quæ jam ante, per aliam, ab se conductam, supplex Deiparæ fuisset. Pedes enim & plerosque alios artus ita prope convoluta erat, ut ad omnia prorsum esset inutilis atque imbecilla; tantùm abest, ut ad peregrinationem Lindensem, quod unicè avebat, accingere seipsam posset. Aliã quocirca sui loco Lindam misit, per quam & donarium, pro sua tenuitate, Deiparæ obtulit. Accepit Deipara munusculum haud sanè levidense; quippe ab ingenuo supplicantis animo, magnâ pietate atque singulari erga se fiduciâ profectum; nevé beneficijs superari videretur; par, ut ajunt, pari reddidit; vires quippe ac sanitatem ægrotæ eodem tempore restituit. Mulier proinde simul ac sanitati restituta est, iter Lindam versus arripit; &, uti par erat, Deo ac Deiparæ coram ipsa gratias agit.

V.

Matrona Vormditensis pedes ac totum corpus enormiter contracta, emisso Lindam voto, confestim sanitati restituta.

Anno MDCL. ad IV. Id. Septemb. Anna municipis Vormditensis Matthæi Siwert conjux, cùm alia de causa, suo loco memoranda, Lindam venisset, simul & illud ad Dei Deiparæque gloriam, quod sibi ante biennium de Dei benignitate evenisset, coram testibus fide dignissimis recensuit. Nervis toto corpore adstrictis enormiter contracta ita erat, ut ob raptum pronum, erigere se, aut sursum prospicere nequaquam posset; ob pedum verò contractionem, nonnisi genibus nixa molem corporis sustinere, ac reptando circumagere utcunque posset. Tentata sunt omnia, quæ inveniri, excogitarique in tempore poterant remedia; verùm omnia incassum. Desperatis ergo ac procul facessère jussis præsidiis humanis, ad divina, & cum primis ad Divam Lindensem animo, cùm non posset corpore, sese erexit; votumque peregrinationis Lindensis concepit. Ita grata fuit Deiparæ oratio supplicis, ut confestim mulier ita enormiter contracta, & quoad corpus erecta, & quoad pedes confirmata, exiguo pòst intervallo, votum, quod nuncuparat, planè incolumis Lindæ persolverit.

VI.

VI.

Matrona Brunsbergensis, dextrum latus contracta, & colicis doloribus excruciata, Lindâ redux sanata.

Anno proximè consecuto, Prid. Cal. Iun Petri VVegner civis Brunsbergensis uxor, Lindam ex voto profecta, supplex Deiparæ fuit. Fuerat enim cùm cæteras corporis partes, cum verò dextrum latus graviter contracta. Cui malo accessit & aliud; Sæva videlicet tormina viscerum & colici circa præcordia cruciatus. Supplicem Virgo divina audivit, ita tamen ut postulatam sanitatem nonnihil differendo, supplicis clientulæ, & in ea aliorumquoq; fidem, pietatem, ac fiduciam magis exerceret. Nam illa è sacello Lindensi præter spem ac fiduciam, vix aliud secum extulit. Qui, quanquã magnus sanè fuerit thesaurus, ad Lindam Marianam quasi erutus; adjecit tamen Deipara alium, jam extra sacellum positæ clientulæ. Ipso propè momento, quo domum versùs relegere cæpit iter, tum membris affectis vigorem, tũ pedibus gressum largita est. Et, ne quid ad cumulum liberalitatis deesset, etjam tormina internosqúe viscerum cruciatus quasi absterſit; ita, ut ad hanc diem matrona illa Brunsbergæ superstes vivat, & viribus animi corporisqúe vigeat.

VII.

Novogrodensis è Lituaniâ matrona, ab insolente & immani membrorum contractione, nusquam nisi apud B V. Lind. soluta.

Anno MDCLII. ad VII Idus Iulias, ab ipso usque

Novogrodeco (quæ civitas sexaginta circiter leucas à Linda abest Mariana, & juxta præcipuas magni Ducatus Lituaniæ urbes censetur) ad sacellum Lindense advenit, vel potius adrepsit Marina Ioannis Nagorny superstes vidua. Adrepsit, inquam, quia non curru, ut antè solita erat, non sanis usa pedibus, sed fulcris nixa subalaribus, tantùm itineris confecit. Duos annos totum corpus contracta, vel potius in spiram, & quendam quasi glomum coacta (nam & reliqua membra ægrè sedibus cohærebant suis, & genua ori atque capiti adducta, & quasi affixa hærebant) humanis insuper præsidiis undique destituta, ad divina totam sese vertit. Quæcunque igitur loca sacra, miraculorum gloriâ, peregrinationibus hominum, aut profusâ gratiarum divinarum largitione illustria uspiam esse audierat, adire, opemque illic de cælo implorare statuit. Et adiit sanè; non viciniora duntaxat, atque in ipso M. D. L. sita, Zyrowicze atque Iuchnowicze, sed etjam longissimè alibi posita, præsertim vero clarum montem Czestochoviæ, in majore & calvum montem in minore Poloniâ illum pictâ ab S. Luca imagine; hunc ligno sacrosanctæ Crucis, à S. Emerico, S. Stephani Hungariæ Regis filio, dono oblato illustrem: atque inde impressa typo testimonia atque Æditorum cujusque loci charactere signata attulit. Sed beneficium hoc, augustæ apud Lindam Dei Matri, providentiâ divinâ ita singulariter dispensante, relictum erat. Posteaquam enim quarto sævientis morbi anno, quorundam amicorum narratione, de Linda Mariana, rebusque ibi gestis nonnulla didicit,

didicit, continuò animum ad peregrinationem eò capessendam adjecit. Monita verò à nonnemine amicorum, ne iter hoc, quemadmodum cætera, curru & equis faceret, sed potius, quoad posset, pedes prosequeretur, hoc quoque secuta est consilium. Ergo votum illud peregrinationis non modò intra se concipit, verùm & dissertim nuncupat; & ecce mox quarto post die in sese ipsa erigitur! ita ut & respicere sursum propriis viribus, & pedes nonnihil figere humi posset. Ad quod Deiparæ beneficium, etjam animo magis erecta in spem, postridie fulcra brachiis subjicit, iisdem nixa iter è vestigio arripit. Lento quidem, prospero tamen gradu, auspicata iter, quo plus confecisset itineris, eò plus non jam, ut moris est, languoris sed potius roboris viriumque experiri in se, ideoque alacrius in horas pergere; quoad proximum Lindæ in Ducatu pagum, vulgo Petschendorff prætergressa, vicinumque Lindæ nemus ingressura, sibi, viribusque suis prorsum restituta, abjectis fulcris, sine ullo etjam Scipionis adminiculo iter carperet; & alacritatis gaudiiq; plena sacellum Deiparæ Lindensis ingressa, populo, qui sat numerosus aderat, præsente, & ad fœminæ, insolitâ animi lætitiâ gestientis, introitum stupente, Dei ac Deiparæ in se beneficium magnificè prædicavit; sacrisque mysteriis pro more munita, gratiisque Deo atque Deiparæ actis, sana & gaudens domum est reversa. Ne cui verò grati erga Deiparam animi defuisse officio videretur, recurrente postmodum Anno MDCLIII. ad VIII. Idus Julias iterum Lindam regressa est, & multis coràm exposito, deprædicatoque Dei ac Dei

Matris in se beneficio, pari aut etjã majore animi lætitiâ, quàm superiore anno, iter suũ iterũ est remensa.

VIII.

Civis Heilsbergensis, pedum contractionem Deiparæ Lindensis ope amolitur.

Anno MDCLIII. ad III. Cal. Aug. civis Heilsbergensis Andreas Gorrius, ex fide, quæ secum biennio antè essent gesta, percensuit. Sex circiter hebdomadas, nervis pedum vitiatis atq; contractis, neq; gradũ promovere, neq; usquam tuto consistere potuit. Potuit tamen pro ea, qua in Deiparam erat, fiduciâ ac pietate, ad ejusdem se Asylum Lindense melioribus animi gressibus provehere. Voto igitur Lindam nuncupato, in currum deportatus, Lindam facilè venit, animum sacrâ exomologesi, postmodum verò etjam sacrâ Synaxi refecit. Refectum continuò etjam corpus est, & pedibus vires redditæ; ut & ambulare probè posset, & Deo, quemadmodum jus erat, ac Deiparæ gratias agere non desineret. Qua etjam de causâ, non omisit sequentibus annis, ut ampliores redderet gratias, Lindam identidem recurrere.

IX.

Duæ mulieres eodem morbi genere, per B. V. Lindensem liberatæ.

Sub hoc ferè tempus (nam de die, & anno nihil certi proditum invenio) Barbara Helmonia, è Lokau Seeburgensis territorii pago, & alia quædam mulier, uti varia nervorum, venarum, arteriarumque

con-

convulsione plurimum afflictæ, ita varia nequidquam medicamenta expertæ, ubi per facta ad B. V. vota, Lindam recurrerunt, non minùs votorum, quàm morborum vinculis, peractâ Lindam peregrinatione, absolutæ, Deo ac Dei Matri, quas poterant, gratias egêre.

X.

Ancilla pedes contracta, voto Lindam nuncupato convaluit.

Anno MDCLIV. Matthæi Majer ex Elditen, Vormditensis municipii pago, filia, Vormditi apud heram, ad rei familiaris ministeria, operam addixerat suam; & cum tempore, neque ignavè neque infeliciter munere suo defuncta est; quoad contractis, incertum qua ex causa, pedum nervis, neq; heræ, neq; sibi amplius esse usui potuit. Non sunt neglecta, quæ undique fas erat peti, remedia; sed nullum profuit. Profuit tamen ægræ, deficiente pedum usu, non defecisse, quin imò auctam fuisse in Deum ac Deiparam spem atq; fiduciam. Pro ea igitur, quam hera quoq; eximiè concitabat, fiduciâ, votum ad Deiparam Lindensem concipit; subitoqúe meliusculè habere cæpit, ac brevi post admodum probè convaluit; ut prid. Cal. Iun. & Lindam accedere, & votum juxta ac gratias, Divæ Matri potuerit exolvere.

XI.

Civis Vormditensis, ab offusa oculis caligine, & contractione membrorum liberatus.

Fabianus Braun civis Vormditensis caligine oculis

ſubitò offuſa, utriusque uſuram luminis amiſerat. Contulerat ille quidem ſe cubitum incolumis, at noctu, minùs dulcem in ſomnum clauſa ſunt lumina: poſtridie enim experrectus, utroque ſe orbatum oculo advertit. Verùm cùm Divæ Lindenſi ceræ pondo, peregrinationemque voviſſet, ſenſim lux oculis rediit, ut duas intra hebdomadas integra valetudo redierit, non tamen diuturna. Quanquam enim oculi valerent, ſpina tamen dorſi graviſſimè affecta fuit, ut contractis vehementer nervis, repere, aut nonniſi graviter inflexus, ægerrime poſſet loco progredi. At, qui ſemel beneficentiam Deiparæ ipsâ probarat experientiâ, ad eandem ſe iteratò recepit; curruque, ut poterat, conſcenſo, Lindam verſus iter ingreſſus eſt. Vix duo paſſuum millia confecerat, cum de vehiculo deſcendens, ſeſe facile erigit, quin & erectus facilè gradum quaquaverſus molitur. Ita ſubitâ Deiparæ ope, & dolor omnis abſterſus, & vires confirmatæ ſunt, ut tres minimum leucas, citra dolorem ullum, pedes Lindam uſque fuerit emenſus. Quorum omnium luculentus fuit teſtis, Reverendus Dominus Capellanus Vormditenſis; quo præſente, quin & viæ comite omnia geſta ſunt Anno MDCLIV. ipſis Calendis ſextilibus.

XII.

Faber murarius, contractas à viginti annis manus, Deiparæ ope reſtitutas, ante omnia, manus ejusdem Deiparæ ædibus admovet.

Atque hæc quidem Orthodoxis, Dei beneficio

per Deiparam evenerunt; quod ſequitur, homini, ut ab Orthodoxorum conſortio, ita fortaſſe & à religione disjuncto, evenit. Oppidum eſt, duodecim leucas fermè Linda abjunctum, Lick vulgò, Polonis verò Helck dictum. In eo ſedem fixerat Iacobus, opificio cæmentarius: ſed manibus, jam ab annis circiter viginti contractis & arefactis, neque aliis, neque ſibi amplius uſui fuit. Vt tandem aliquando eſſe poſſet, à Diva Lindenſi, de qua nemo, etjam in Ducatu Pruſſiæ, ignorare jam poteſt, præſidium ſibi petendum ſtatuit. Sub æſtatem Anni MDCXLIII. Lindam accedit, candelam ceream Deiparæ offert, humi ſe abjicit, & protenſis aliquamdiu in formam crucis manibus, humi fixus, Deum ac Dei Matrem ſupplex deprecatur. Precibus ritè finitis, erigit ſeſe, ut aſſurgat; & ecce vires manibus, imò manus ſibi reſtitutas ſenſit. Neque potuit manus, quas Deipara reſtituerat, melius quàm juxta ejusdem Deiparæ Ædem, ad laborem dudum intermiſſum, iterum inſtituere. Exorſus igitur à ſacelli pavimento, quod refecit, in vicinis quoque ſacello ædibus, furnum & alia extruxit; totasque in eo labore quinque hebdomadas exegit; tam poſtliminio ſanus, & ad laborem omnem vegetus, quàm præterlapſis tot annis, ex morbo deſidere coactus eſt iners atque ignavus.

XIII.

Mulier hæretica à contractione ſanata.

Anno MDCLIV. prid. Id. Aug. Dorothea Martini Træger, fabri ferrarii è Babzinſz, duas circiter leu-

cas diſſito Lindâ pago uxor, præter candelam, geminas inſuper manuum, pedumq; effigies è cera effictas, quas in conventu Virginum Reſſelienſium cõparârat, Lindam detulit. Interrogata à quodam è Societate Ieſu presbytero, qua id de cauſa, cùm à Catholicis ſacris aliena eſſet, faceret, reſpondit, ſe duos ante annos, quatuordecim minimum hebdomadas contractam, neque manus neque pedes movere potuiſſe, quoad votum Lindam feciſſet: inde enim ſe continuò fuiſſe ſanitati reſtitutam. Qua de cauſa, quoad, inquit, ſuperſtes fuero, quovis anno gratias actura Lindam ſupplex frequentabo.

CAPVT XX.

Articulares morbi & Paralyſes, Deiparæ Lindenſis ope, ab humanis corporibus extorres.

CONtractos propiore gradu ſequi debent, tum ii, qui Paralyſi, tum qui arthritide laborant. In utrisque partes affectæ deſtituuntur motu; in paralyticis verò etjam ſenſu, quem arthritici, & quidem peracrem, retinent. Quanquam verò & iſchyas, & podagra, & chiragra arthritidi ſint affines, ab hoc tamen loco ſejungendæ erunt, ut ii duntaxat articularium morborum hîc memorentur, qui aut omnia, aut plura corporis membra occupando profligant.

I.

Mulier octodecim hebdomadas arthritide laborans, voto Lindam facto ſanata.

Haud multos abhinc annos mulier quædam, Stanis-

Stanislai VVistin uxor Helena morbo articulos propè omnes pervadente ita afflicta, ut per duo de viginti hebdomadas, neque manus neque pedes officio suo fungi, vel tantillum possent; ad Dei Matrem se vertit; & per illum, qui & ipsam & omnia fecerat, refici à tanto malo flagitavit. Quem in finem, & peregrinationem, voto suscepto Lindam promisit, & triplex Missæ sacrificium, in sacro Lindæ sacello, ad Dei gloriam faciendum addixit. Audita est, & manuum pedumqúe usu citra moram recepto, eorundem officio fungi exorsa, cæterorum operum non postremam voluit esse, quam promiserat, ad Lindense sacellum, peregrinationem.

II.

Nobilis è Masovia vir, septuagenario propior, paralysi apud Lindam Marianam liberatus.

Quod sequitur iisdem reddendum est verbis, quibus initio fuit signatū. Anno Domini MDCXL die secundâ Iulii, Magnificus ac Generosus Dominus Nicolaus Nieborski, in VVengrzinow heres, annos septuaginta circiter natus, conscientiâ teste, paratus etjam juramento firmare, edixit, quæ sequuntur. Anno MDCXXXIX. mense Iunio, domum Prasnisio reversus, morbis variis, iisqúe periculosis subitò correptus, adeoqúe dimidiâ sui parte dextrâ, Paralysi tactus est. Accurrunt ilico ad ægrum propinqui, potissimùm verò filius Albertus Nieborski & filia barbara, cum genero Stanislao Lysakowski, in Myrzanowo & Lysakowo herede:

herede: ſuadent, ut quantocyus æger Medicum valetudinis curandæ causâ accerſat. At ille, qui de miraculis B. V. Lindenſis non pauca jam antè audierat, rejectâ medici ope, ſpem omnem fiduciamqúe in B. V. Lindenſi ſitam dixit. Id gener ubi audiit, ſeſe viæ comitem cum uxore ſpopondit fore. Quocirca adventante Viſitat. B. Virg. feſto, ægrum rhedæ imponunt, propè deſperatum; ita, ut, dum Ortelsburgum transirent, prædicans hæreticus, peregrinis fortè obviam factus, atque de ægroti conditione votoqúe certior redditus, ſuaderet, vetulum morbo atque ætate confectum, non Lindam ſed ad ſepulchrum ſatius eſſe ducendum. At illi, nihil peſtilente miniſtri linguâ moti, iter proſequuntur; Reſſeliumqúe delati, ægrum eadem rhedâ vectum (quippe qui neque manuum, neque pedum, neque linguæ uſuram haberet) Lindam uſq; comitantur. Eò ubi ventum eſt, pridie Viſitat. B. Virg. ægrotus intra ædiculam ſacello vicinam, cùm loqui nullo pacto poſſet, per nutus R. Patri Petro Althoff, Societatis Ieſu ſacerdoti, de peccatis confeſſus, atque poſtridie ad ſacellum delatus, ſacrâ ſynaxi refectus eſt. Vix hæc acta, cùm ſubitò intra ſacellum æger ad ſe redire, linguæqúe, ac manus, & pedis uſum recipere cœpit: ita ut, cùm domum redux Ortelsburgum iteratò transiret; atque prædicans antè dictus iterum obvius, ubi vetulum illum ac mendicum reliquiſſent, quæreret, & illum ſanum oculis ipſe ſuis intueretur, exclamârit, IESU bone, video mira circa illum facta! Denique æger annum integrum ſanitate rectâ uſus, hoc ipſo Anno, pro Viſitatione

B. Vir-

B. Virginis, ut gratum se Deo & B. Virgini pro accepta sanitate testaretur, reversus est: eaque, quæ dicta sunt, in tabulas referri, atque authenticè signari voluit, in præsentia testium infra scriptorum.

Nicolaus Neborsky manu propriâ.

Idem attestor Paulus Mollerus Archipresbyter & Parochus Resselienſis mp.

Albertus Przeczkovvski Thesaurarius Terræ Lomzensis, & Notarius terrarum Rozaven. & Macoviensis Secretarius S. R. M. mp.

Idem testor Valentinus Majevvski Parochus Bisburgensis.

Idipsum testor Thomas Clagius Residentiæ Resseliensis Societatis Iesu superior.

Idipsum testor Stanislaus Zberovvski Soc. Iesu.

Idem testor Georgius Grunenberg Soc. Iesu.

Præmissum testor Christophorus Schmidt Notarius juratus Resseliensis mp.

III.

Faber murarius, Pœlplino Lindam usque propè reptando delatus, articulari morbo levatur.

Anno MDCXLII. è Monasterio Pœlplinensi Ordinis Cisterciensis in Pomerellia sito, advenit faber murarius, diu in illius Monasterii obsequiis versatus; sed articulario morbo ad extrema perductus. Nam & manuum, & pedum, quin & laterum usum perdiderat, ut consistere vix posset; & oculi ipsi caligine offusi, nonnisi obscurum quiddam, & quasi per nebulam cernerent: denique unico corde excepto, quod vividum semper ac micans experiebatur,

toto

toto corpore nihil sani erat reliquum. Neque verò, quod tantis malis occurrere posset, medicamenti quidquam occurrebat. Ad Deum igitur, & ad Deiparæ Lindensis præsidium se confert, peregrinationem (etjam si vel adrependum Lindam esset) vovet, & sine mora iter, non tam ambulando, quàm reptando ingressus est Mira enimvero res! simul ac loco sese movit, allevari se nonnihil, ac vires firmari sensit: quin, quò magis progrediebatur, eò sibi & animum, & robur magis augeri expertus est. Et tamen cùm nonnisi quatuor supra vicenas leucæ germanicæ essent conficiendæ, ea erat prostratæ toto corpore valetudinis viriumque ratio, ut nonnisi septimâ hebdomadâ dictum iter potuerit emetiri. Vbi Lindense sacrarium ingressus est, & per exomologesin à peccatis expiatus, etjam sacrosancto Eucharistiæ pane refectus est, omni confestim morbo ita levatus est, ut, ne vestigium quidem, ullo in articulo, morbo hæreret. Regressurus domum, ad domicilium Societatis Iesu, ubi tum Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Nicolaus Szyszkowski Episcopus Varmiensis, cum plurimis aliis hospitibus versabatur, pridie Cal. Martias divertit, &, quæ sibi à Deipara Lindensi beneficia fuissent præstita, omnibus palam deprædicavit: donatusque ab Illustrissimo Antistite insigni viatico, Pœlplinum gaudens & alacer regressus est.

IV.

Prior monasterii Olivensis, à B. Virgine Lindensi præsidium in articularibus morbis implorat.

A Pœlplinensi Monasterio ad Olivense ut gradum faciamus non Ordinis duntaxat aut locorum, verùm & temporis & morbi affinitas poscit. Est Oliva Monasterium, leucâ circiter unâ Gedano, Occidentem versùs situm, à Sambario Pomeranorum Duce sub Annum Domini propè MCLXX. Ordini Cisterciensi structum; & è cineribus, quibus, per varia paganorum, hæreticorum, aliorumq; hostium incendia minimum octies fuit sepultum, ad instar Phænicis renatum. In eo sub hæc tempora, frater Edmundus Parschau, Bistenio, Varmiensi oppido ortus, primas ab Abbate partes, diu satis laudabiliterque gerebat; quoad articulari morbo depositus, & aliis nequidquam remediis usus, vicinum à B. V. Lindensi, natali sibi solo admodum vicinâ, imploravit præsidium. Iuvat ea de re loquentem audire tabellam argenteam, quæ de Reverendissimi Abbatis facultate Lindam ab eo missa est, sic enim supplex ad B. V. libellus tabellæ inscriptus habet:

Afflictorum omnium asylum Virgo piißima; ego servulorum tuorũ minimus lecto affixus, pedum & manuum beneficio destitutus; corde saltẽ profundißimo ad te suspiro. Succurre laboranti; fer opem gementi; quia peccatorum es Advocata potentißima, suscipe igitur præsentem tabellam, de voluntate Reverendißimi Domini mei Alexandri Kesovvski Abbatis consecratam.

F. P. Edmundus P. O.

V.

V.

Iuvenis agricola, morbo articulari ad extrema redactus, voto Lindam facto sanatus.

Anno MDCLIV. ad III. Non. Iun. Gregorius Stang è Stegendorff Meelsaccensi pago, Simonis Elert privignus, votum Deiparæ Lindensi ob restitutam ex arthritide sanitatem, exolvit. Quindecim hebdomadas lecto affixus decubuerat, capitis & omnium artuum ossiumque cruciatibus vehementer prostratus; adeoque jam depositus nil nisi mortem opperiebatur; ad quam ritè obeundam subeundamque in illo agone luctam sacro extremæ Vnctionis oleo jam erat perunctus. Hîc mater, filii causâ votum ad B. V. Lindensem nuncupavit, & filius, qui matrem in illo rerum articulo admodum consternatam, ad votum nuncupandum, propè reluctantem invitârat, eodem fere momento ad sanitatem rediit; nec multo pòst, ut voto absolveretur, & Deo ac Deiparæ gratum se sisteret, Lindam perrexit. Sed & insequente postmodum Anno MDCLV. ad XII. Kal. Iul. eadem prorsum de causa Lindam iterum revisit, eaque, quæ memoravimus, disertis iterum verbis sanctè affirmavit.

VI.

Mulieri quoque hæreticæ, arthritide laboranti, Deipara Lindensis succurrit.

Cæterùm ut ad alios, ita & ad pellendos hujuscemodi

cemodi morbos, etjam ab Ecclesia Catholica alienis Deipara Lindensis opitulatur. Anno MDCLI. ipsis Junii Calendis, mulier quædam ex Curlandia oriunda, sed in Uladislawow, ad Prussiæ fines in Lituania, haud longè Wierzbolovia satis diu commorata, Lindam marito comitante advenit. Diu se ad fidem catholicam vocari ac pellici sensit, sed non minùs diu (sive occasionem, uti prætexebat, haud satis commodam nacta, sive potius procrastinando ac tergiversando diem die trusura, uti hominum istiusmodi mos est) distulit. Verùm non distulit tandem Nemesis divina, stimulum potius quàm vindictam admovere. Sideratis paralysi membris reliquis, os quoque ipsum ac labia resoluta sunt, ut neque loqui, neque cibum sumere misera posset. Interea amici de Deiparæ Lindensis asylo beneficentiaque admonent. Illa magno illuc desiderio anhelare, votum peregrinationis nuncupare; imò, si liceret, etjam in viam se dare. Licuit enimvero: quia simul ac votum nuncupavit, revalescere cæpit, ut iter totum, quod ad triginta circiter leucas protenditur, pedes emetiretur. Ubi sacrarium Lindense, atque unà per pænitentiæ sacramentum ipsam Ecclesiam catholicam est ingressa, morbus ita abscessit, ut non tam ad tormentum, quàm ad retinendam beneficii memoriam, exiguus admodum dolor sedem in sinistro brachio retinuerit.

CAPUT XXI.

Epilepsia, ac morbi comitiales Deiparæ Lindensis curatione sublati.

EPilepsia, sive comitialis morbus, arthritide, paralysi, cæterisque hactenus memoratis morbis, eò videtur lenior, quòd non perpetuùm, ut illi, sæviendo duret, etsi per intervalla sæpius etjam intra diem recurrere nonnunquam soleat: sed quia hominem non motu duntaxat, ut fere illi, verùm & sensu adeoque ipsâ quadantenus vitâ orbat, & non jam accommodo naturæ motu, sed agitatione & miserabili convulsione, universas corporis vires ac vigorem profligat, multò est illis miserabilior ac detestabilior. Nihilominus, & huic sua sunt apud B. V. Lindensem remedia.

I.

Parvula puella, voto matris ad B. V. Lindensem facto, ab epilepsia liberata.

Sub Annum Domini MDCXXXII Ursula Martini Heisch civis *Gutstadiensis filiola*, miserandum in modum sontico isto morbo discruciabatur: prætterquam enim, quòd sæpius in die miseram affligebat, etjam longo supra morem tempore durabat. Cùm afflictâ eum in modum filiolâ, vehementer afflicti parentes, nullis parcebant sumptibus aut curis, ut aliquâ tandem viâ malo occurrerent. Omnia nequidquam tentata; ut si non filiolæ morbus, certè parentum magis sit iis exacerbatus dolor; qui denique ad

B. V.

B.V. Lindensem miseris viam aperuit. Mater in primis, quam fortasse viscera materna excruciabant magis, filiolæ nomine votum suscipit, & septies Lindam usque iter pedibus se emensuram spondet. Annuit matri supplicanti diva Mater, & filiolam miseræ, à morbo tam diro eximiam deinceps præstitit. Neque mulier felicissimè voti rea, promissam ad sacrarium Lindense peregrinationem distulit. Ad III. Calend. Julias Anni MDCXXXVIII jam sextum pedes Lindam profecta, filiolam quoque secum adduxit; quæ, quemadmodum à morbo illo incolumis jam erat, ut ab animi quoque noxis expiaretur, sacro pœnitentiæ sacramento refecta est, paulò pòst, ubi per ætatem licuisset, etjam divino Eucharistiæ epulo reficienda.

II.

Mulier divortium matrimonii pervicacissimè urgens, comitiali morbo plectitur, & ope Deiparæ Lindensis ab utroque malo eripitur.

Quod sequitur, admodum reverendus Dominus Georgius Hoghaus, Archipresbyter & Parochus Allensteinensis tanquam probè conscius, & navus ovium suarum pastor, ad DEI & Deiparæ gloriam recensuit. Mulier erat Allensteini Potentiana, mercenarii cujusdam uxor, cætera quidem haud indiligens, sed marito suo perossensa; adeò ut nihil magis, quàm divortium animo agitaret,

quin & omni conatu contentioneque urgeret. Causam divortii rogata, quæ vel ad speciem pro ea faceret, nullam adferre potuit: itaque & Archipresbyteri & magistratus authoritate jussa est jugum, quod ultro subierat, porrò trahere. At mulieri, non jam ratione, sed quasi œstro quodam agitatæ, neque magistratus, neque Curionis minæ, aut monita satis erant. Satis tamen erat divina, quæ mox insolentem ac pervicacem insecuta est, ultio ac pœna Comitiali enim morbo correpta infelix mulier, vicies propemodum in diem miserrimè exagitabatur; ita ut partim domi partim in vicis quoque ac plateis prostrata miserandum in modum discruciaretur. Adhibita varia, quæ poterant inveniri, medicamenta; neque tamen ullum quidquam profuit. Unicum tamen ad B. V. Lindensem votum profuit, quod ubi miserrima muliercula nuncupavit, confestim & morbo sontico, & illo tam infami œstro, ope Dei parentis libera, tam sibi incolumis, quàm viro fida ac familiaris conjunctissimè deinceps vixit; quemadmodum memoratus paulò antè Dominus Archipresbyter Anno MDCXXXVIII ad IV. Nonas Julias sanctè attestatus est.

III.

Civis Vormditensis, à sontico morbo, per votum Lindam factum liberatus.

Annó MDCXXXIX. pridie Calend. Julias Petrus Busch civis & vitriarius Vormditensis, Lindæ sacris pænitentiæ & eucharistiæ sacramentis refectus, de se metipso, à sacro morbo, per Deiparam Lindensem

in la

in salutem asserto, palàm est ad Dei & Deiparæ gloriam professus. Non paucos eo malo conflictatus est annos; neque tamen ullum, quod succurreret, pharmacum uspiam expertus. Supplex igitur ad Deiparam Lindensem accurrit, dataque ei sponsione, peregrinationem Lindam quantocyus suscipiendam promisit. Fecit paulò pòst, quod promisit: sed Deipara prior, quàm ille faceret, redditâ sanitate, voti compotem fecit.

IV.

Nobilis in Lituania matrona, sacro morbo per votum Lindam factum levata.

Anno MDCXLII. inter alais illustrissimæ magni Ducatus Lituaniæ Marescallæ Lindam, uti aliàs memoravimus, visitantis comites, fuit nobilis & gravissima matrona Domina Justina Kratovicia; quæ comitiali morbo diu, & variè afflicta, nusquam nisi apud Deiparam Lindensem remedium invenit Nam ubi voto peregrinationis Lindam suscipiendæ se obstrinxit, restricta sunt ilico, quibus attinebatur, morbi vincula. Et jam à dimidio anno sanitati ita erat reddita, prius quàm ad IV. Non Octob. votum Deo ac Deiparæ coràm Lindæ redderet.

V.

Præfecti Piscationis è Masovia filius, voto Lindam facto, à morbo comitiali sanatus.

Eodem quadragesimo secundo hujus seculi anno,

Albertus è Parochiæ Colnensis in Masoviæ vico Czerwone dicto, atque Lindâ viginti circiter milliaribus Germanicis dissito, voto & peregrinatione suâ apud Lindam defunctus est. Filius is erat Præfecti piscationis, sed ob recurrentes sontici morbi periodos, neque ad halienticam artem, neque ad alia, sejuncta à piscatoriis opera idoneus satis erat. Popularium suorum Colnensium, qui peregrinationem quotannis ad Lindam solent obire, exemplo motus, ipse quoque votum Lindam concipit, statimque morbo tam diro levatus, non illo duntaxat, verùm & insequentibus deinceps annis, Lindam gratias acturus revisit. Est enim, uti Colnenses cæteri ad VIII. Idus Septemb. Anni MDCLIV. affirmârunt, probè sanus, ut extra ipsum quoque morbi periculum, Deiparæ præsidio videatur positus.

VI.

Coloni filiolus sontico morbo, per votum Lindam à parente nuncupatum, exemptus.

Anno MDCXLIII. propè jam exeunte, Joannes Preischoff, è Kleinau Brunsbergensis municipii pago, agricola, vicariam nomine filioli sui peregrinationem ad divam Lindensem fecit. Ad Herculeum morbum, filiolus ipsius necdum satis Herculem induerat, aut Hercules erat; nisi meliorem, quàm Hercules, ad elidendos jam tum serpentes in corpore morbos, fuisset nactus in Deipara Junonem. Tantâ igitur ope divinitus submissâ adjutus, & filius mor-

bum

bum superavit, & parens in gratiis Deo ac Deiparæ agendis vices filii supplevit.

VII.

Quatuor homines à morbo sacro liberati.

Ad iv. Non. Junias Anni MDCXLIV. è Meelsaccensis municipii villa Herickau dicta, comparuerunt Lindæ homines tres simul; quasi triplici funiculo, difficillimè rumpendo simul ducti: quia & funiculi illi, quibus nervi, cæteræque sive venæ sive corporis partes, erant perstrictæ, haud facilè rumpi poterant. Potuêre tamen rumpi, & rupti sunt, ubi homines illi voto Deiparæ Lindensi se obligârunt. Eventus enim facti voti fuit, virium & corporis incolumitas; quam illâ quoque die, quâ Lindam venerunt, testati sunt. Sub idem tempus, uti in Commentariolo scriptum invenio: *Filia Domini Boll civis Heilsbergensis, morbo comitiali obnoxia, voto Lindam visitandi facto, convaluit.*

VIII.

Lubaviensis Virgo, quatuor annos morbo comitiali discruciata, ope B. V. Lindensis persanata.

Anno MDCLIV. ipsis Calend. Junii, Lubaviã, quæ duodeviginti minimùm leucis abest Lindâ, plures adfuerunt peregrini; quos inter Regina Dandrowa honesta matrona votum filiolæ suæ causâ susceptum exolvit. Decimum ætatis annum filia propè

excesserat, cùm morbo sacro correpta quatuor annos integros cum eodem est miserrimè conflictata. Nec minus filiæ causâ afflicta mater, cùm remedium nullum præ manibus reliquum haberet (jam enim aliis admotis spes omnis decollaverat) in una Deipara Lindensi omnem spem fixit, & unà vim acerbitatemque morbi omnem confixit. Ab eo quippe momento, & filia morbo, & mater voto defuncta est: sed & hoc iterum anno Lindam adiens, iterum DEI & Deiparæ opus beneficiumque confirmavit; &, cùm alios multos, tum spectabilem Dominum Gregorium Gierlowsky civem Lubaviensem, uti concivem suum, ita comitem itineris, rei gestæ voluit esse testem.

IX.

Duo fratres germani comitiali morbo liberati.

Diebus proximè secutis, videlicet ad III. Nonas Junias, Georgius & Albertus ex Retsch municipii Heilsbergensis pago, germani fratres, unà cum matre Lindam adierunt. Frater uterque, sorte, quâ nati erant, citra comitia, non tamen citra comitialem morbum (quo citra ulla candidatorum suffragia gravissimè urgebantur) positi erant. Suffragia ad avertendum malum nulla præ manibus erant; quocirca aliunde necessariò erant advocanda. Advocavit mater, ab ipsa usque Deiparæ Lindensis æde, dum supra commune aliis peregrinationis (quoad ipsa filiique viverent) pensum perpetuum, adjecit insuper statuam vel potius simulachrum & candelam certum pon-

pondo ceræ constituta. Ita quidem mater vovit, sed & filii ad votum matris convaluerunt, ut firmâ deinceps valetudine uterentur.

CAPUT XXII.

Etjam ab Ecclesia catholica alieni, ope divæ Lindensis, à comitiali morbo curati.

QVod Ecclesia Græca ore Simeonis Logothetæ, quem aliàs Metaphrasten appellant, ad ipsas Calend. Aprilis in Menæis, de omnibus peccato inquinatis usurpavit, potest & de sectariis Deiparam Lindensem venerantibus atque invocantibus, haud injuriâ usurpari, nimirum: *Quanquam gravibus hæreant peccatis affixi, quibus Filium Virginis ad peracerbam provocant iracundiam, utpote malignis semper cogitationibus implicati; Filium tamen Virginis propitium iis reddi, qui Virginem, tanquam* DEI *genitricem, ex animo adorant.* (a) Experti hoc sunt, etjam nostri vicini, cùm in aliis, uti vidimus, ac deinceps videbimus, morbis, tum in Epilepsia.

I.

Puella, amitæ voto mitigatam, ipso verò Lindæ aditu sublatam epilepsiam experitur.

Jesau prædium est ejus, quem ut quondam Lindæ possessorem, ita postmodum & cultorem singularem,

(a) Υἱὸν ἱλέου τὸν σὸν, τοῖς ἐκ ψυχῆς μητέρα τοῦ θεοῦ σὲ πρεσβεύουσιν ἁμαρτίαις χαλεπαῖς ἐμμένουσι, καὶ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα παραπικραίνουσι, καὶ τοῖς λογισμοῖς τοῖς πονηροῖς συνεχομένοις ἀεί.

rem Dominum Ottonem à Groben sæpius nominavimus, nunc verò filius ipsius Joannis Georgii, domínii ac ditionis; in quo puella morbo epileptico, septem circiter annos excruciata est; ut quandoque sexies in dies singulos miserrimè afflicta collaberetur. Miserata illius sortem aurita fæmina catholica, fratri suo puellæ parenti suadet, ut vel ipse votum ad divam Lindensem nuncupet, vel sibi filiæ nomine nuncupandi potestatem faciat. Annuit ille; inde amita nepti principiò persuadet, ut jejunio in Deiparæ honorem suscepto, nonnihil sese maceret; quod cùm puella fecisset, ilico morbus ille tam validus remittere plurimùm cæpit. At ubi puella mense Decembri Anni MDCXXXVII. parente atque amitâ præsentibus, votum Lindæ persolvit, integram omnino recepit sanitatem; & Deiparæ secundùm DEUM, cum gratiarum actione, omniumque admiratione, eandem in acceptis retulit.

II.

Puella Bartensteinensis, parentum voto Lindam facto, ab Epilepsia sanata.

Anno MDCXLIV. ad VII. Calend. Quinctiles, Bartensteinio (quod provinciæ Natangiæ caput, inter præcipuas Ducatus Prussiæ civitates censum, sex circiter leucis abest Lindâ) parentes filiam Deiparæ coràm stiterunt præsentem. Quantumvis enim Lutheri sectâ, à Deiparæ cultu juxta ac sacello arcerentur, filiæ nihilominus calamitate ad utrumque compulsi sunt. Laborabat gravissimè sacro morbo filia, nec

nec minùs ſuſcepto è filiæ calamitate dolore parentes. Quoniam verò non apud ſuos duntaxat, verùm & apud cæteros mortales nihil repererunt opis, ad opem Deiparæ Lindenſis, cujus mira opera celebrari omnium voce quotidie audierant, ſe recipiunt. Vix ediderant conceptum ad Deiparam Lindenſem animo votum, cùm filia omni eſt morbo ſoluta. Ut igitur voto quoque omnes ſolverentur, Lindam ſe ad agendas Deo ac Deiparæ gratias, citra moram, contulerunt.

III.

Puella biennium morbo ſacro afflicta, ope Deiparæ Lindenſis per votum imploratâ, ſanatur.

Eodem Anno ad VIII. Calendas Sextiles, Matrona honeſta Angerburgo, jam aliàs hic nominato oppido, filiam puellam (quanquam utraq; alienis ab Eccleſia catholica opinionibus eſſet imbuta) ad Deiparam Lindenſem, ut gratias pro acceptis beneficiis ageret, deduxit. Biennium integrum puella, caduco illo, ut vocant, morbo graviſſimè fuit affecta, ut ſingulis propè diebus ſexies arriperetur, & miſerrimè quaſſaretur. Verùm & arripi & quaſſari deſiit, ubi B. Virginis Lindenſis præſidium implorare cæpit. Voto quippe Lindam nuncupato, omni eſt malo confeſtim exempta: & nonniſi ad agendas gratias firmandamque inſuper valetudinem Lindam profecta.

IV.

Parentes filium ſacro morbo laborantem, Deiparæ Lindenſi devovent, & ſubitò incolumem vident.

Ad XIII. Calend. ejusdem menſis, Schippenpeilo, quod itidem in provincia Natangia ſitum oppidum quinque circiter leucis abeſt Lindâ, parentes filii cauſâ Lindam advenerunt. Non conſtat, quanto temporis intervallo filius ſonticâ illâ lue fuerit affectus; conſtat tamen graviſſimè affectum fuiſſe; ut hæreticos quoque parentes, ad accelerandum in ea calamitate ſubſidium, Lindam uſque coëgerit recurrere. Recurrerunt illi animo, ac voto pro filio, non ſine ſingulari fiducia, ſuſcepto. Quod quidem votum, majore etjam benignitate, piiſſima DEI Mater ſuſcepit, quæ continuò ſalutem filio reddidit. Ubi id parentes adverterunt, nihil cunctandum rati, Lindam ad ſolvendum votum contenderunt.

V.

Mater voto Lindam facto, prolem caduco morbo liberat.

Falckenau Raſtenburgenſis municipii villa eſt, quatuor circiter leucas à Linda diſſita. Gertrudis Andreæ Folckman, ex eadem villa, conjux, teneram adhuc prolem ſuam, comitiali morbo iterum atque iterum exagitatam, maximo cum animi cruciatu, ſpectavit. Non potuit maternam pietatem hæreſis ani-

animo hausta prohibere, quin ad B.V. Lindensem, etjam contra suorum imperia atque edicta, recurreret Recurrit voto illuc nuncupato; & confestim de obtenta prolis incolumitate gestiens, Lindam se accingit, votum in magna populi frequentia, etjam de geniculis adorando & Aram majorem ter geniculatim obeundo exolvit, ad VIII. Calend. Julias Anni MDCLIV.

VI.

Duæ sorores, per B V.Lindensem comitiali morbo liberatæ, singulari pietate votum Lindæ exolvunt.

Jucundum enimvero omnibus fuit spectaculum ad IX.Calend.Julias Anni MDCLIV. quando Barbara & Catharina sorores ac virgines, hæreticis parentibus natæ, & ipsæ etjamnum parentum sectam, ore magis quàm animo secutæ, votum Deiparæ Lindensi dependerunt. Georgio parente, in Municipii Neidenburgensis pago Jeyczuk appellato, ejusdem pagi præfecto (Scultetum vulgò appellant) natæ. Altera major natu Barbara quinquennio antè, morbum sacrum passa, non tam suo, quippe quæ per ætatem adhuc teneriorem de B.V. Lindensi inter sectarios pa-tum audierat, quam majorum, ac præcipuè cognatorum suorum consilio votum Lindam fecerat, & sanitatem extemplo recuperârat. Et ecce biennio interjecto, minor natu soror Catharina, eodem malo corripitur, atque intra diem ter & ampliùs exagitatur! Iterum cognati, quanquam Lutherani votum B.Virgini,

gini, adjuvante, &, pro experientia, ſpem fiduciamque ſororis accendente Barbarâ, votum priori ſimile concipiunt; nimirum, ut iter, quod tridui minimum intervallo conſtat, pedibus emetiantur; ut Templum Lindenſe accenſos manibus cereos præferendo ter geniculatim circumeant; denique ut euntes ac redeuntes nonniſi emendicato pane vivant. Barbara, quæ jam aliàs peregrinationem iis conditionibus abſolverat facilè conſenſit; &, ut ſoror conſentiret, exemplo permovit. Non deerant, qui ob graſſantium eo tempore militum inſolentias, Wartemburgi, vel alio viciniore inter Catholicos loco, exolvendum cenſerent votum; ſed major erat erga conceptum animo pietatem Deiparamque Virginem reverentia, quàm ut periculis quibuscunque frangi poſſet. Quocirca, uti voverant, cùm reliquo itinere toto, tum Lindæ, ut voto ſatisfacerent, contenderunt. Neque imber prolixè effuſus, qui Lindam accedentes exceperat, impedire potuit, quin, ubi Aram ſacelli ter de geniculis obierunt, etjam ſacellum ipſum, quamvis ſolùm aquis permaduiſſet, nudis etjam genibus, paſſu quaſi ad numeros compoſito, choreâ certe etjam ſuperis gratiſſimâ, obreptarent.

CAPUT XXIII.

Claudi, aliisque pedum vitiis laborantes, à Deipara *Lindenſi adjuti.*

A Sonticis morbis ad paulò mitiores transeamus; non quidem, quod in his minùs videri debeat Dei ac Deiparæ beneficium (cùm eadem ſit *dextera Domini faciens virtutem* (a) ſed quòd judicio homi-

num,

(a) *Pſalm.* 117.

num, minoribus malis remedia plerumque reſpondeant minora. Quæ tamen hîc minora dici nequeunt, quia à magna & omnipotente DEI manu veniunt: à qua, juxta regium vatem (a) *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius.* Exquiſita prorſum; & quidem in omnes voluntates ejus; quia ut alia ſit voluntas DEI elephantum, alia culicem vel formicam creantis, utrobique tamen accuratè exquiſita eſt; quia, quemadmodum Anonymus Paraphraſtes apud Corderium exponit: *Quodlibet opus eius, quod perficere voluit, accuratè explevit, nihil ſupervacaneum, nihil defectuoſum habens* (b) Quocirca, magna opera Domini in curandis morbis lonticis; ſed & in aliis, non minùs itidem magna; quia & in curatione morborum ad mortalium judicia leviorum, admodum ſunt exquiſita atque accurata. Quod jam vel in claudorum curatione manifeſtò appareat.

I.

Mulier amiſſum pedis utriusque uſum, Deiparæ Lindenſis ope recuperat.

Anno MDCXXXVIII. ad V. Idus Septemb. mulier quædam è Freudenberg Seeburgenſis municipii pago Ludirectoris uxor, ut voto exolveretur, Lindæ adfuit. E continuo & diururno pedum dolore, eò devenerat, ut amiſſo pedis utriusque uſu atque officio, vix quoque pedes venire ac progredi poſſet. Quæſita ſunt, & annum integrum adhibita, quæcunque pote-

(a) *Pſalm.* 110.2. (b) ὅτι ἕκαστον αὐτοῦ ἔργον, ὃ ἐβουλήθη ποιῆσαι, ἐξηκρίβωται, οὐδὲ περιττόν τι ἔχον οὐδὲ ἐλλεῖπον.

poterant, subsidia; nullum tamen profuit. Neglexit proinde cætera omnia, & ad Deiparam Lindensem conversa, subsidium inde quæsivit; pedes, si sanitas rediisset, ex voto Lindam aditura. Non irritæ fuerunt preces, dolore extremo cedente, usus officiumque pedum rediit: & mulier, uti voverat, jam persanata, Lindam venit; quæque per Deiparam divinitus obtinuisset beneficia, palàm omnibus deprædicavit.

II.

Honoratissimæ inter Gutstadienses Virgini, pes auxilio B. V. Lindensis restitutus.

Loquuntur id ipsi hodieque superstites puellæ parentes; loquitur ipsa, quæ superiore anno Brunsbergæ nupta est, primario civi Joanni Lemke; quæque singulis annis ob receptam à Deipara sanitatem Lindam revisit; denique loquitur idipsum appensa Lindæ, instar monumenti, expressa coloribus Deiparæ Lauretanæ Imago, tres circiter cubitos longa, symbolis Deiparam è divinis literis adumbrantibus, & per sua sigillatim lemmata distinctis. Cui quidem Imagini, epigramma rithmis Germanicis rei gestæ seriem enarrantibus, hujuscemodi adjectum est:

Im tausent sechshundert zwey vñ viertzigsten Jahr
Hat sich zugetragen zwar/ (terlein
Andreas Jesichke in Gutstad Gertrudis sein Töch-
War gantz verlahmet an einem Bein/
Zur H. Lind den 9. Julii sein Gelöbnuß volbracht/
Denselben Tag Gott das Kind gesund macht/
Durch Fürbitt seiner Mutter schon/
Der sey lob/ehr/in Himmels thron.

Juvat

Juvat id Latinis jambis reddere:

Primo ac quaterdecimo huius anno ſeculi,
Gertrudis Andreâ parente Ieſchkio
Prognata Gutſtadî; pedem clauda alterum;
Ad ſeptimum Idus Iulias, Lindæ ſuo
Defuncta voto, Numinis ſummi manu,
Precibusq́, Deiparæ, ſaluti priſtinæ
Eſt reſtituta. Laus ſit inde Virgini,
Quæ regnat excelſo poli ſuper throno.

Cæterùm ipſa rei ſeries, quam ex altero parentum Lindæ paucos ante dies præſente audivi, ita habet. Nonum circiter agebat ætatis annū Gertrudis, cùm, præter omnium ſpem, alter illi pes contractus eſt, ut tribus circiter palmis brevior altero eſſet. Satis inde erat incommodi, quod neque progredi quoquam, neque inſiſtere pedi ullo modo poſſet; ſed acceſſit inſuper dolor per quàm vehemens; qui & puellam, & parentes nimium quantum torquebat; ut nihil, quod vel à chirurgia vel à medicina ſumi poſſet, negligerent remedii, ſed quid remedii ars & humana admoveret manus ei malo, quod præſidia humana ſuperabat omnia? Verſi quocirca parentes ad divina, Lindenſis ante omnia Deiparæ opem implorant, & filiam è veſtigio Lindam uterque deportant. Ecce autem, ubi Lindam propius acceſſerunt, alter quoque pedum, qui eò uſque ſanus atque incolumis erat (fortaſſe ut divina, quæ paulò pòſt ſecuta ſunt præſidia, manifeſtiora inde redderentur) quanquam nihilo contraheretur, immani corripitur dolore! Quò magis parentes ad implorandam Deiparæ opem accenſi, filiam manibus de curru & ſtrato (cui quàm mol-

lissimè ob doloris acerbitatem involvi debeat) sublatam, sacro Lindensi sacello inferunt; & circum aram, pro more, ter non tam incedentem, ac ne reptantem quidem, quàm manibus, ut antè, sublatam circumducunt. Profuit id, ut dolor ille, qui nuperrimè accesserat, extemplò recederet, puellaque jam inde altero pedum niti haud mediocriter posset. Inde parentibus aucta, de alterius pedis sanitate, spes atque fiducia. Tametsi enim Lindâ perinde ægram, atque Gurstadio eduxerant, reducerent, minimè tamen dubitabant, affore, cùm supremo placuisset Numini, integram filiæ sanitatem, neque spes in irritum vertit. Posteaquam enim domum reduces, ad proximæ villæ, quinque circiter passuum millibus inde sitæ, diversorium sese receperunt, atque ut famuli puellam de curru stratoque, quàm cautissimè levatam, ad conclave deportarent, imperârunt, puella accedentibus ad se famulis, descendere jam de curru ipsa ultro per se nitebatur: sed jussu parentum, ne id faceret, prohibita, familiæ manibus intrò deportata nonnihil consedit. *Protinus* (quis enim vetet in causâ haud dissimili, simili divinæ Scripturæ exemplo verbisque (a) uti) *consolidatæ sunt bases eius, & plantæ: & exiliens stetit, & ambulabat, exiliens & laudans* Deum. Nam & hîc crura ac tibiæ, quæ sunt humani corporis bases, pristino robori viribusque sunt restitutæ; & puella non modò leniter inambulans, verùm & præ gaudio exiliens, ad sororculam natu minorem, accurrit, eamque complexa chorearum in morem tripudiare cœpit: non sine *stupore*, ut iterum citatum Scripturæ locum,

(a) *Actor.* 3. 7.

cum, exemplumque imitemur, *& extaſi* cùm cætero-rum omnium, tum maximè parentum. Qui quidem, beneficii tanti haud immemores, in grati animi reiq; geſtæ monumentum, memoratam Deiparæ Lauretanæ Imaginem, eique adjectum epigramma, divæ Lindenſi conſecravit; & ipſi inſuper, unà cum liberis, ſtatâ quovis anno peregrinatione, præſentes eandem venerantur.

III.

Civi Brunsbergenſi pedum uſus reſtitutus.

Anno MDCXLIII. Jacobus Hepner civis Brunsbergenſis, pedes inde uſque ad Lindam Marianam venit. Et ſanè decuit peditem, quamvis ſatis longum arripere atque decurrere iter. Uſum enim pedum, quem prorſum amiſerat, Deiparæ Lindenſis auxilio, paulò antè receperat.

IV.

Biſteinenſis puella, amiſſum utriusque pedis uſum mirâ B. Virginis ope apud Lindam recipit.

Anno MDCXLIV. ad XI. Calend. Junias, tenuioris quidem fortunæ, famæ tamen integerrimæ puella, ex oppido Biſchoffſtein, fulcris nixa Lindam uſque perrepſit. Diuturnus & gravis admodum dolor, omnem ei propè ademerat pedum uſum; ſed fiduciam ad Deiparam Lindenſem, adimere, quantumvis afflictæ, haud potuit. Pro illa igitur fide ac fiducia, votum ad B. Virginem ſuſcipit, & iter Lindam uſque,

quoad potuit, etjam pedes, fulcris nixa, abſolvit. Abſoluto itinere, ipſa quoque abſoluta eſt morbo. Simul enim ac ſacellum eſt Lindenſe ingreſſa, pedes ita ſunt è veſtigio reſtituti, ut & conſiſtere, & progredi quaquaverſum probè poſſet. Fulcra igitur, quibus jam non egebat, recuperatæ valetudinis anathéma, in eodem appendit ſacello.

V.

Vir militaris ob curationem pedum Anathéma ſuſpendit.

Anno MDCXLVIII. argenteum Deiparæ anathema dicavit Joannes Schwenck, cùm aliis de cauſis, tum quòd pedum cruciatibus per B. V. eſſet exemptus. Huic rei argumento eſt lamina argentea, in pedis haud exigui figuram effićta; cui linguâ Germanicâ hujusmodi eſt adjećtum epigramma:

Joannes Schwenck verehret dieſes Schild/Gott vnd vnſer L. Frawen zu ehren / weil er in Königsberg vnter Churfürſten von Brandenburg / auch in der Moskow viel gefahr erlieden in Kriegsgefahr/ 1648.

VI.

Hortulanus è Maſovia, diſſolutis pedum & dimidii corporis nervis ac viribus, integrè apud Lindam Marianam curatus.

Quod ſequitur, ſyngraphis & juramento nobilium, è Maſovia virorum, quos digniſſimos fide teſtes inducemus (quippe omnes Lindæ Anno MDCLI. ipſo

Nata-

Natali B. Virginis die præſentes adfuerunt, & tum ibi, tum aliis deinceps locis, rei geſtæ ſpectatores atque teſtes fuerunt) egregiè ſtabilitum eſt. Hortulani partes agebat apud nobilem virum D. Jacobum Gorsky; nomen homini Matthæus erat: villæ autem, in qua degebat, itidem nomen Gorky, haud procul oppido Colno, in Ducatu Maſoviæ ſitæ, & ad Parochiam Lachovicienſem pertinentis. Is ante ſeſquiannum, cingulo tenus, ad extimos uſque pedes, nervis artubusque ita diſſolutis erat, ut neque pedibus, neque genibus poſſet inſiſtere; ſed manibus duntaxat nixus, reliquam corporis molem trahere per villam ſolitus eſſet. Edoctus interea de divæ Lindenſis in afflictos beneficentia, votum ſuſcipiendæ ad ſacram illius Ædem peregrinationis nuncupat; & ſubitò revaleſcere ita cæpit, ut non modò fulcris conniti, verùm & viam Lindam versùs ingredi poſſet. Illo ergo fulcrorum, multò verò magis B. Virginis comminiculo, viam ſexaginta millium paſſuum Lindam uſque emenſus eſt. Cæterùm Lindæ voto ſolutus, multò, quàm venerat, vegetior ſenſim domum ſuam reverſus eſt. Ubi limen domus attigit, magis etjam confirmatas expertus eſt totius corporis vires, ut abjecto altero adminiculo, altero duntaxat niteretur. Quo quidem interea per annum, non ſine maximo ſuo commodo uſus, ſequente deinceps anno, ad gratias DEO & ſoſpitatrici ſuas agendas, iterum Lindam perrexit; & qui beneficii accepti memor, gratias ex animo egit, majorem etjam Deiparæ gratiam expertus eſt. Poſtquam enim pridie Natalis B. Virginis ad

Templum venit, ita prorſum convaluit, ut nullius prorſum adminiculi egens, ſuis viribus in conſpectu omnium ſolidos figeret greſſus. Quod, præter alios teſtes jurati ſubſcripsêre viri nobiles, quorum antè meminimus, *Ioannes Gorsky manu propriâ*; *Albertus Obiedzinsky manu propriâ*. *Adamus VVikovvsky manu propriâ*. Lindæ die VIII Sept. præſentibus & audientibus Societatis JESU Patribus Jacobo Herdell, Friderico Protman, & Petro Althoff.

VII.

Sartor claudus, Deiparæ Lindenſi recuperatam ſanitatem in acceptis refert.

Eodem Anno IV. Non. Junias, ſartor quidam paulò antè claudus, jam verò tum probè ſanus, Deiparæ apud Lindam gratias egit. Sicut enim, qui rectum pedum uſum, nullum habebat, culpâ ſuâ (quam DEI vindicta ponè comitari ſolet) pedibus orbatus erat; ita qui Deiparæ Lindenſis beneficio atque ope, cui voto ſe addixerat ſingulari, uſum pedum recepit, ipſos ſibi pedes iterum videri potuit recepiſſe.

VIII.

Vuslacenſis colonus, incedendi facultatem impetrat.

Ipſis dicti menſis Nonis, Martinus Kraus è Wuslak Heilsbergenſis municipii pago, Lindæ adfuit; & beneficii à Deipara accepti memor juxta ac gratus, voto, quo obſtrictus fuerat, ſeſe abſolvit. Promiſerat enim,

enim. ſi vitium pedum (quibus diu malè affectis claudus jam evaſerat) Deipara ſuſtuliſſet, aditurum ſe ſacram ipſi Lindam, & preces, pro obtenta incolumitate, cum gratiarum actione cumulaturum. Suſtulit, quod rogata erat, vitium Deipara; neque ille diſtulit, quod pollicitus erat, confiteri, & in ſacra Deiparæ Æde beneficium prædicare.

IX.

Matronæ duæ Vormditenſes pedum manuumque ſanitatem à B.V. obtinent.

Non facilè divinaris, pedum an manuum gravioribus afflictæ fuerint cruciatibus, ac vitiis, duæ è Vormditenſi civitate matronæ: quæ pridie Idus ejusdem menſis Lindam acceſsêre. Utraque & manus & pedes, graviter affecta erat: proinde utraque ad Deiparam Lindenſem, primùm quidem voto ritè concepto recurrit. Deinde verò ob incolumitatem ſecundùm vota receptam, utraque Lindam gratias actura, non ſine gaudio ſuo, & ſpectantium admiratione voluptateque ſingulari accurrit.

X.

Virgo Heilsbergenſis, octo annos è pedibus ægra, ſanatur.

Sub idem circiter tempus, Barbara virgo Heilsbergenſis, octo annos graviſſimè pedibus laboraverat; voto autẽ Lindã facto, repente convaluit. Unde nihil ampliùs morandũ rata, reſtitutum gradiendi officiũ, nul-

nulli priùs quàm Deo, & Deiparæ impendit. Suis ergo pedibus Lindam profecta, votum cum singulari gratiarum actione dependit.

XI.

Claudo pellionis Allensteinensis filio, magna cum admiratione & gaudio civitatis, sanitas Lindæ restituta.

Annuam, pro more aliàs nobis laudato, supplicationem instituerat ad Lindam Marianam civitas Allensteinensis mense Julio millesimi sexcentesimi ac quinquagesimi primi Anni. Honoratissimos inter cives, qui ut aliàs, ita eo tempore frequentissimi aderant, spectabilis erat N. Thiel pellionis filius, non tam à genere, quàm à fortuna Claudius, vel Scipio dicendus. Plures enim annos claudus, nonnisi fulcrorum adminiculo gressum domi forisque promovebat. Ea nihilominus fuit adolescentis pietas, & in B. V. Lindensem religio, ut ab illa civitatis supplicantis pompa abesse nollet; & majore animi alacritate, quàm virium facultate, octo circiter leucarum iter unà ingrederetur, ac fulcrorum suorum adminiculo magis perreptaret, quàm decurreret. Et verò placuisse magnæ Dei Matri eam animi pietatem, restituta præter spem sanitas argumento fuit. Subitò enim, civitate coràm spectante, ita persanatus est, ut nullum superesset claudiṫatis signum. Quod inter cæteros spectavit, & hunc in modum subscribendo testatus est reverendus Dominus, *Andreas Kraievvsky, tunc Capellanus Allensteinensis, nunc Parochus Collensis manu propriâ.*

XII. Duæ

XII.

Duæ fœminæ Brunsbergenſes, voto Lindam nuncupato, pedum aliorumque membrorum ſanitatem receperunt.

Earum altera fuit Anna Lahmſche, altera Catharina Joannis Schultz, civis Brunsbergenſis uxor. Illa non modò claudicavit, verùm & magnis aliis doloribus propè ad mortem, ut in commentariolo ſcriptum eſt, preſſa, ubi votum ad B.V.Lindenſem nuncupavit, tertio inde die omni morbo ſoluta fuit. Hæc verò pedum uſu, præ morbi omnes artus pervadentis acerbitate, deſtituta, ſolidum annum lecto affixa decubuit. Poſteaquam verò (uti maritus ejus ad IV. Id. Julias, Anni MDCLIV. Lindæ coràm eſt teſtatus) votum ad B.V.Lindenſem concepit, ſtatim convaluit, ita ut poſtero die, qui erat D. Thomæ Apoſtolo ſacer, domo progredi, & ad ſacram Ædem, citra ullius adminiculum, conferre ſe potuerit.

XIII.

Mulier diuturno genuum & oſſium dolore liberata.

Anno MDCLIV. Nonis ipſis Julii, pedes Lindam, ex pago Ruſch dicto, advenit præter ſuam multorumque ſpem mulier, quæ integras quindecim hebdomadas decubuerat. Ita enim dolor intimus genua atque ipſa occupârat oſſa, ut iis præ nimio cruciatu etjam diſtentis ac propè diſtractis vix decumbendi

ac quiescendi facultas esset; tantùm aberat, ut liberet aut liceret, pedibus viam, præsertim longiorem, capessere. Licuit tamen, ubi ægra voto Lindam facto, repente convaluit.

XIV.

Ex appensis Lindæ fulcris, atque pedum anathematis claudorum æstimandæ sunt curationes.

Claudos hactenus memoratos, aliisvé pedum vitiis gravatos, par erat sequi hoc loco omnes, qui vel fulcra atque sustentacula lignea, vel etjam fusos de argento, fictosvé de cera pedes appenderunt: verùm quia illorum nomina omnia clàm sunt; vel, si quorundam inscripta sunt nomina, ipsa tamen accepta divinitus beneficia ignorantur, ne à me quidem revelari poterunt. Qui tamen, vel sua duntaxat nomina argento incidi curârunt, prætereundi hîc à me non sunt; ut, sive superstites, sive defuncti sint, tanto ipsi pro acceptis beneficiis se exhibeant gratiores, quantò ea minùs hîc memorari à me posse vident. Præter igitur argenteas pedum formas, quas sive Joannes Schwenck, de quo capite hoc actum est, sive alius ignotus hoc ipso quinto, supra quinquagesimum seculi hujus annum, de quo sequente libro, obtulerunt, in oculos cùm primis incurrit pes dexter paulò major, & ad unius fere cubiti magnitudinē de argento, ut videtur, solido fusus, cui hæc à tergo adjecta est inscriptio: DEO *&* *Deiparæ; voti reus Matthias Zechius Decanus Gutstadiensis* 1641. 2. *Iunii*. Minor aliquan-

quanto eſt, pes alius itidem dexter; cujus epigraphe eſt, *Catharina Thielheinni* 1646. Tertio itidem dextro literæ ſequentes inſculptæ; *G. T. R. B. V. S.* 1651. Similiter inter pedes ſiniſtros, cuidam inſcriptum, 1646. *Lorentz Reis.* Plures aliæ ſunt pedum effigies, quæ nullam prorſus inſcriptionem habent: hominum tamen, qui eas dedicârunt, nomina, quin melioribus Tabularii cæleſtis inſcripta ſint faſtis, minimè dubito. Quod & de iis, qui tam multa pedum fulcra, ſuſtentacula, & adminicula Lindæ appenderunt, cenſendum puto. Hæc enim, quod jam aliàs dictum, quò ad aſpectum viliora ſunt, eò manifeſtiora, quin & auguſtiora ſunt beneficentiæ pietatisque divinæ monumenta.

CAPUT XXIV.

Claudis, etiam à catholica Eccleſia alienis, ſanitas per B. V. Lindenſem collata.

CUm cæteris plerumque ſectariis, tum iis potiſſimùm, quæ in Ducatu Pruſſiæ haud procul Lindâ, incolunt, occinendum eſt illud Eliæ Prophetæ (a) *Vſquequo claudicatis in duas partes?* Nam & miracula divæ Lindenſis, & fidei catholicæ veritatem negare plerique ampliùs non poſſunt; & tamen ut ſe ad catholicam Eccleſiam conferant, impelli nolunt. Senſim tamen, vel ipſis Deiparæ beneficiis eriguntur, ut ſublatis corporum morbis, animi quoque morbis pedetentim leventur.

I. Mu-

(a) 3. *Reg.* 18. 21.

I.

Mulier plures annos clauda, voto Lindam facto, sanatur.

Incertum quot annis eo pedum vitio (quod Anno denique hujus seculi tertio supra quinquagesimum fuit divinitus curatum) mulier in Rastemburgensi municipio degens laborârit. Aliquot tamen annos laborâsse commentarioli produnt Lindenses. Implorata haud dubiè fuerunt, quæ poterant, auxilia consiliaque humana omnia; sed his nequidquam adhibitis, faciliora ac promptiora fuerunt divina. Divæ enim Lindensis invocatione atque voto ex more concepto recreata primùm, ac roborata; deinde etjam probè persanata, ad IX. Calend. Julias votum & gratias Deiparæ, coràm Lindæ persolvit.

II.

Tumor, & inveterati pedum morbi curati.

Eodem Anno sub exitum mensis Maji, coràm itidem Lindæ voto defuncta est Helena Bartholomæi Bolowsky, ex oppido Lick, duodecim leucas à Linda sejuncto, inquilini uxor. Ad sævos pedum cruciatus tumor insuper diuturnus juxta ac enormis accessit. Inter alia remedia variè sæpiusque adhibita, etjam vota & donariola per alios Lindam missa. Sed cùm neque ista prodessent, amicorum suasu, votum sistendi sese coram Deiparæ, ac sacrum ejus Ædem ter geniculatim circumeundi con-

di concipit; & ſubitò, ut votum nuncupavit, tumor omnis ita reſedit, ut ne quidem veſtigium ſupereſſet ullum.

III.

Clauda Lindæ ſanitati reſtituta, fulcrum anathematis loco, ibidem ſuſpendit.

Libertino cuidam provinciæ Elbingenſis filia erat Barbara, alterum pedem clauda, ut illi, citra ſuſtentaculi adminiculum, nulla incedendi facultas reliqua eſſet. Cæteris medicis in caſſum remedia adhibentibus, ad homines quosdam Catholicos ſubſidii conſiliique causâ acceſſit. Illi ad divam Lindenſem ſuadent recurrendum. Paruit illa, ſeque Lindam curru deportari, ac viro Catholico duce, ter circum Aram majorem geniculatim duci curavit. Eodem loco ac momento, ſanitate redditâ, alacris ſurrexit, & fulcrum, quo hactenus nixa, etjamque ſacellum ingreſſa fuerat, nulli deinceps ſibi futurum uſui, perpetuum ſanitatis monumentum ibidem ſuſpendit Anno MDCLIV. ad IV. Calend. Julias.

IV.

Mulier, à fide catholica aliena, B.V.Lindenſem in curando pede minimè alienam experta.

Inſterburgum, opulenta ac populoſa in Ducatu Pruſſiæ civitas, Polonis vulgò *Inſtrucie* dicta, leucis circiter vicenis Lindâ abeſt. Inter pagos ad ejus civitatis

tatis pomæria ſpectantes, quidam eſt juribus & dominio Dominorum Dœnhoffiorum obnoxius; in quo Anaſtaſia mulier, Joannis Szymanowicz uxor degebat, alterum pedem clauda, ut ſurgere è ſtrato nulquam poſſet. Integros tres annos ita lecto affixam Deipara tandem relaxavit. Apparuit quippe dormienti, matronæ cujusdam ſpecie, &, ſi levamen ſanitatemque conſequi porrò vellet, Lindam curationis causâ ut adiret, commonefecit. Paruit monitis afflicta dudum mulier, & ſimul ac ſomno eſt ſoluta, voto ſe de itinere Lindam ſuſcipiendo obſtrinxit; eademque horâ, quia ſe omni morbo levatam advertit, lecto ſe proripuit, & citra offendiculum aut dolorem quaquaverſum, prout libuit, perambulare cæpit. Neque porrò iter Lindenſe ingredi diſtulit: Ad VIII. Cal. Aug. Anno MDCLIII. Lindæ coràm adfuit & ſacellum geniculatim ter obivit; gratias, quas potuit, DEO, juxta ac Deiparæ, ſupplex ac venerabunda egit. Quod ut cumulatius faceret, mulier alioqui non omnino pauper, viam, pro multorum more, nonniſi emendicato pane abſolvit.

CAPUT XXV.

Podagrici ope Deiparæ Lindenſis adjuti.

APologus, quem veteres de podagra & aranea ſimul peregrinantibus argutè finxêre, hodieque ſibi videtur utcunque conſtare. Ut enim fortaſſe aranea, nonniſi ad pauperes fere divertat, certè podagra, quemadmodum Mors; canente Poëta, *æquo pulſat pede, pauperum tabernas, regumque turres*. Sed nos hîc

hîc podagram pauperum tabernis exclusam mittamus, ut simul eandem regum magnatumque turribus, Deiparæ Lindensis ope exclusam contemplemur.

I.

Illustrissimus magni Ducatus Lituaniæ Cancellarius, magnum se à Deipara Lindensi levamen in podagra expertum testatur.

Nondũ satis maturo Anni MDCLIV. vere, appulit Resselium novus Collegii Rector, P. Petrus Steffanowicz & unà secum geminos ex argento pedes affabrè elaboratos, Deiparæ Lindensi attulit dicandos. Missi fuerant à Magno magni Ducatus Lituaniæ Cancellario, S.R.I. Principe, in Olyka & Nieswiez Duce, Alberto Stanislao Radivilo; qui frequenter è Lituania in Prussiam ultro citroque commeando, nullam revisendæ B. Virginis Lindensis occasionem nactus fuerat; quoad denique Anno MDCLIII. Tucholiâ in Lituaniam redux, Lindam versùs iter studio flexit Resselio; ut Deiparæ Virgini (quam & plerisq; libris, tanto Principe haud indignis, jam aliàs ab se editis, & pluribus virtutum suarum exemplis, longè lateque celebrârat) pro suo, aliorumque more, supplex apud Lindam coràm fieret. Gratum fuit Deiparæ id clientis sui officium, sive enim ille supplex ab illa poposcerit, sive etjam illa ultro clienti suo largita id fuerit, podagra certè & qui ex ea dolores ac cruciatus, pertinaces juxta ac vehementes, distringere ac distinere pedes solent, magnopere eo anno remisêre. Quod ille, cùm advertisset, non potuit committere, quin

quin tantæ Patronæ ac ſoſpitatrici aliquod grati animi monumentum ſubmitteret. Miſit proinde jam memoratas pedum effigies. Quas quidem, quemadmodum & dicta virtutum exempla, quotquot in tanto Principe fuerint contemplati, nunquam ſe à terra rebusq; terrenis promovere, & progredi ad cæleſtia deſiſtent.

II.

Illuſtriſſimus Epiſcopus Varmienſis, ſingulare apud Lindam Marianam podagræ levamen, ſæpius expertus.

Quo cultu Lindam Marianam proſequatur, quo item propagandi ejusdem cultus Mariani ſtudio feratur, Illuſtriſſimus Wenceslaus Comes de Leſno Epiſcopus Varmienſis, jam aliàs(a) ſpectari potuit. Mirum quocirca videri non debet, ſi ipſa viciſſim Deipara Lindenſis, tam ſtudioſum ſui clientem pari, quin longè etjam majore proſequatur ſtudio; &, cùm cæteras in eo animi corporisque dotes foveat atque augeat, tum etjam inolitos cum tempore morbos, aut penitus levet, aut majorem in modum leniat. Conſtat, quibus ille chiragræ ac podagræ doloribus identidem affligatur; par eſt, ut conſtet, quibus ille præſidiis contra eosdem armetur. Quanquam enim ille, apud Badenſes in Auſtria thermas, quas iterum atque iterum reviſit, non minimum expertus ſit dolorum illorum levamen, non tamen minùs ſe in Lindæ Marianæ umbra fatetur reperiſſe medecinæ. Haud ita longo temporis intervallo accidit, ut Elbingæ (quæ inter primas Regiæ Pruſ-

(a) lib.4.cap.6.

Prussiæ urbes numeratur) Divæ Lindensis, mirorumqúe apud ejus Lindam Dei beneficiorum mentio incideret; cùm nonnemo civium, cætera quidem haud ignavus negotiator, verùm fœda Mennonisticæ sectæ lue (quæ à Batavis in Prussiã prorepsit) misere corruptus, pro more & salibus scilicet istiusmodi sectarum trossulis in saliva natantibus, intercessit, &, ecquid podagra, inquit, quâ Varmiensis Episcopus identidem laborat, apud Lindam curatur? Quod ubi Illustrissimus Antistes auditione accepit, præsente viro, è Ducatu Prussiæ, eximiè illustri, enimverò, curatus, inquit, est, & adhuc curatur! tum ad eum, cui historiæ Lindensis cura non minima incumbebat, Eja Pater, inquit, vide, sîs, ut & hæc ad Dei Deiparæqúe gloriam literis mandentur.

Atq; hæc tum, pro Deiparæ honore magnus Antistes; neque minora pro sui clientis incolumitate, eodem ferè tempore, cælestis Patrona. Cùm enim ille pro singulari, qua plurimum excellit, prudentiâ, uti cæteris in rebus, ita in curanda quoque valetudine, divinis humana jungeret præsidia, Badenasqúe iterum destinasset iter suscipere; non potuit à recepto sibi more recedere, & ante divinum, per Divam Lindensem, auxilium non implorare. Aspera erat hyemis Anni MDCLIII. tempestas, sed mense Februario omnium asperrima; nihilo minus ipse eodem ipso tempore, atq; sub ipsum Februarii initium, Lindam perrexit; ut, profestâ, Purificatæ Virginis luce, coram adesse, &, si per valetudinem liceret, etjam ad Aram facere posset. Et adfuit ille quidem; sed quia pedibus ne quidem insistere posset, succollan-

tium baculorum manibus intra ſacellum deportatus: ubi, dum inter alia beneficiorum divinorum monumenta, ad majorē Aram ſuſpenſa etjam memoratos magni Ducatus Lituaniæ Cancellarii intuitus pedes, eos ob ſingulare à Deiparæ in podagricis cruciatibus levamen dedicatos eſſe didiciſſet; ductis ab imo pectore ſuſpiriis. Ego verò, inquit, ſi in ſimili poſitus neceſſitate, per Deiparam fuero adjutus, non argenteos duntaxat, verùm & aureos eidem pedes dedicavero. Poterant, hæc ſubito quodam animi impetu, alicui videri dicta; at ſubitum, & eo loci vix agnitum, tametſi præſens Deiparæ auxilium, probavit, diviniore quodam inſtinctu fuiſſe dicta. Ab eô quippe temporis momento (quanquam ipſe in ſe nō reſpiceret, atque animo per piam meditationem aliò fortaſſe avocato, quid obtinuiſſet, necdum ſentiret) vires animi corporiſq; ita auctæ ſunt, ut continuò animus ac deſiderium ſubierit, ſacris in aſperrimo illo, & podagricis, chiragriciſq́, doloribus plurimùm adverſo frigore operandi. Nō deerant, qui quodammodò comperendinandum, & id genus officii divini, in aliud tempus ſuaderent differendum. Verùm major erat ille animi impetus, qui etiam corporis vires haud dubiè intendebat, quàm ut ullius frangi oratione poſſet. Quocirca is, qui vix momentis aliquot elapſis, conſiſtere ac niti ſuis pedibus haud poterat, ſuis ſe viribus erigit, ad aram progreditur, & longè ſupra dimidiam horam, in ea, quam diximus, frigoris pertinacia facit: tum iterato in preces, gratiaſq; pro more agendas effuſus, quanquam ſuarum ſibi virium necdum ſubiret animo conſcientia, iterum

ſe

se non modò sponte suâ erigit in pedes, verùm & sacellum, quà oculis quà etjā pedibus quaquaversum dimensus, pedibus quoq; suis ad currū usq; progreditur; quin & Resselium delatus, necdum tamen virium suarum sibi conscius, de curru ultro descendit, & citra ullum bajulorum adminiculum, pedibus suis intra societatis Collegium aliquot jugerū emensus spatiū, ubi intra triclinium obambulare plusculum cæpit, quasi ad se primùm reversus, & quadantenus attonito similis, ad præsentem Vicarium generalem, Reverendissimum Dom. Albertum Pilchowicz (qui unà Divā Lindensem visitârat) Quid hoc, inquit, rerum est! Ego Lindam cùm pergerem, consistere pedibus non potui; at potui Lindæ ad Aram tanto tempore faciendo stare, potui sacellum perambulare, potui ad currum usque perreptare, potui huc delatus non modò de curru, pedibus, viribusqúe meis descendere, sed & tot passus ad hunc usque locum citra difficultatem emetiri, possum denique etjamnum stare inambulare, & quaquaversum progredi. Nunquid hæc manifesta sunt Deiparæ Lindensis beneficia? Nemo omnium erat, qui idipsum censeret; quippe qui beneficii magnitudinem, non oculis duntaxat, verum & manibus sibi viderentur suis usurpare Dabant proinde omnes Deo & Deiparæ laudem, quæ Antistitem suum paucos ante annos (quod suo loco (a) videbimus) maris & præsentis naufragii, nunc verò tantis hiemis frigorisqúe exemptum periculis, etjam gravissimis podagræ liberasset cruciatibus. Iam verò ipsemet Antistes multò

(a) *lib. 4. cap. 31. §. 1.*

accuratius, tum hujus tum aliorum Lindensis beneficiorum magnitudinem, apud animum suum trutinat; ac, si per belli temporumq; iniquitatem liceret, brevi oculis omnium, gratissimi in B. V. Lindensem animi objiceret monumentum.

III.

Hæreticus quoque verbi Minister, per Deiparam Lindensem à podagra curatus.

Severum Imperatorem ex podagrâ claudicantem, atq; idcirco, velut imperio à quibusdam indignum habitum, Xiphilinus & Dio ferunt, illos sui contemptores in jus vocâsse, & capitali sententia perculisse. Qui delicti veniam, cùm à Cæsare peterent, audiverunt, nullam ipsis eâ sententiâ factam injuriam, ex qua discerent, atque adeo jam sentirent non pedes sed caput in homines sceleratos jus dicere atque imperare. Neque Cæsar, neque Imperator erat, in pago Alt-Tolcksdorff, Lindâ haud longè dissitc, verbi, ut vocant, Minister Sectarius: severum tamen fuisse, vel supercilium, quod istius generis homines, plus quàm Basilicum sibi sumunt, abunde probat. Neque claudicatio Severi Imperatoris nostro isti severo, quam ex podagra contraxerat, deesse potuit; quanquam major insuper animi claudita, qua & à Catholica Christi Ecclesia, & à salute exerrabat sua non defuit Sed de hac, minus, ut fieri solet, solicito homini, prioris illius curandæ solicitudinem omnem podagrici dolores intenderunt Quid nō egit rabula hæreticus? quo se auxilii causâ nō vertit? Ad extremū compulsus est, apud Lindam Marianam implorare opē. Quò cùm venisset, &, quantumvis

vis immeritus atq; indignus, opem nihilominus de consueta Deiparæ benignitate invenisset, adeoqúe eo ipso in loco podagræ cruciatibus liberatus esset, stupenti similis (quemadmodum magnus ille Vir, quem honoris causâ toties appellamus Otto à Grœben auritus testis, & ex illo P. Simon Hein in commentariolo retulit) patriâ linguâ exclamavit: Verè locus iste sanctus est! Credidisses, aliquem Jacobum Patriarcham audire te differentem, atque illud (a) Patriarchæ Jacobi usurpantem: *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam! non est hîc aliud, nisi domus Dei & porta cæli*; sed Ministris, uti solenne est uxoris quærendæ causâ, vel in Mosopotamiam Syriæ cum Jacobo peregrinari, ita insolens omnino est, scalã ad cælos usq; pertingentẽ, ascendentesq; & descendentes per eam Angelos cernere, ne dicam comitari.

CAPVT XXVI.

Manci, & brachiorum, manuumvé morbis affecti, opem B. Virginis Lindensis consecuti.

MAnibus pedibusque in sententiam ire, fuit olim proverbio, inter veterum judicia locus; sit & nunc inter collecta magnæ Dei Matris præconia. Cujus in mortalium pedes beneficia sanitatum, cùm Paulò ante retulerimus, jam ad manus, earumq; curationem accedendum nobis est.

I.

Diuturnus brachii dolor, ope B. V. Lindensis, votoq; ad eam concepto, depulsus.

Calendis Juniis, Anni MDCXXXVIII. ut Deo

(a) *Gen.* 28.16.

ac Deiparæ gratias, quas debebat, ageret Michaël Gerich è Seibers wald municipii Seeburgensis pago æditiuus ac pædotriba, Lindam venit. Longo ac permolesto brachii cruciatu, ut ipsemet conscientiæ suæ arbitro palàm explicuit, districtus erat; cùm interea uxor mariti vices cruciatusqúe miserata, ut Peregrinationis ad Divam Lindensem votum nuncupet, enixè consulit. Audit ille, & supra peregrinationem, tum peccatorum suorum exomologesin, tum sacri epuli synaxin, in sacra Lindæ æde vovet. Necdum tertius à voto nuncupato abierat dies, cùm omni dolore ac morbo solutus, Lindam sine cunctatione adiit, & gratiis semel actis, semper agendas, quin & referendas, quoad quidem posset, adjecit: promissâ nimirum annuâ, quoad vita suppeteret, ad Deiparam Lindensem peregrinatione, & Sacramentorum pænitentiæ atque Eucharistiæ usurpatione.

II.

Brachium periculosè luxatum, voto ad B. V. Lindensem facto, restitutum.

Eodem Anno atque mense, 3. Calend. Iul. votum Lindæ solvit, grata erga Deiparam, Ioannis Lobensteni uxor. Luxaverat illa casu, incertum quo, brachium; unde ad ingentes cruciatus, tumor accessit propè enormis Quamvis autem brachium ita luxatum, quaternis jam vicibus, suo esset loco restitutum, tamen pristina atque usus brachij restitutus non est. Simul ac votum mulier

Divæ Lindensi ritè nuncupavit, simul dolor atque tumor inveteratus abiit, nec non usus brachii ad munia quæque ritè obeunda integrè rediit.

III.

Alter brachii, pedum alter usum, Deiparæ ope recuperârunt.

Duo è Meelsaccensi municipio homines, ad XV. Cal. Iul. Anni MDCXXXIX. voti reddendi causâ Lindam advenerunt Brachium alter, alter pedes miserum in modum habebat affectos. Pertentata sunt, quæ usquam reperiri poterant, tantorum remedia malorum, sed nulla prorsum reperta, quemadmodum ipsimet sunt palàm fassi. Quò gratioribus etiam animis fassi sunt B. V. Lindensi sanitatem (quam aliunde sperare quidem poterant, obtinere vero nullo poterant modo) in acceptis esse referendam.

IV.

Nobilis è Masoviâ matrona, ob restitutam sibi manum, argenteum manus simulacrum B. Virgini Lindensi offert.

Tot sunt hujus rei testes oculati, quot publicæ supplicationi è Masovia ad B. V. Lind. Anno MDCXLI. institutæ, & ad duodeviginti circiter leucas, solenni pompâ & eximiâ pietate Lindam usq; deductæ præsentes adfuerunt. Adfuit enim inter alios, matrona

nobilis Sophia Borska, quæ in obtentæ per Divam Lindensem sanitatis, Tesseram, argenteum restitutæ sibi manus simulacrum, eidem supplex offerebat. Qua de re, cùm ipsius ac totius dictæ supplicantium turmæ Dux & Curio, scriptum reliquerit testimonium, operæ precium est, idipsum ad posterorum memoriam Deiparæque laudem, hoc loco recensere. Sic autem Latinè è Polonico idiomate reddi potest:

Anno Domini, millesimo sexcentesimo, quadragesimo primo, die prima Iulii, Nobilis Domina Sophia Borska, solennem, quam ad sacrum Lindæ locum duxi, comitata supplicationem recognovit, quod & ego, Anno & die supra dictis ipsemet oculis meis usurpavi; nimirum, quòd ope & interventu sacratissimæ Virginis hoc ipso in loco, sanitati restituta fuerit. Cujus rei comprobandæ causâ, eodem in loco manum argenteam reliquit. Ejusdem rei ac testimonii testis est, Pater Stanislaus Glinicki Decanus. R. P. Parochus Chorz. mp.

V.

Mulier aliquot annos manca, voto Lindam facto, convalescit.

Anno MDCXLIII. ad XIV. Calendas Decemb. (quemadmodum in commentariolo P. Stephanus Reich scribit) adfuit Lindæ *Matrona, ex pago Eschenau districtus Meelsaccensis; quæ aliquot annos unâ manu manca, voto facto convaluit. Grata pro beneficio accepto, pedes Divam Virginem Lindensem invisit.*

VI.

VI.

Manus falce admodum periculosè sauciata, Deiparæ Lindensis auxilio persanata.

Anno MDCXLIV. ad III. Nonas Iunias, voto perfunctus est, quod Lindam nuncupârat Andreas Linck, civis, ni fallor, Gutstadiensis. Graviter ille falcem in alteram manuum impegerat, ut & venæ, & & nervi succiderentur. Nihil videbatur propius abesse, quàm ne omnino redderetur mancus; præsertim, cùm remedia variè multumque adhibita, prodesse neutiquam possent. Vnicum restabat, quod fortasse è Divi Joannis Damasceni historia mentem subire potuit, remedium; nempe ut, quemadmodum ille præsectam à crudelissimo Tyranno manum, Imagini Virginis Deiparæ exhibuit, & continuò integerrimè sibi restitutam recepit; ita & ipse suam protenderet ad Deiparam ejusvé aliquam iconem, undique desperatam manum. Protendit igitur; & quidem non alio quam ad Marianam ipsius Lindam; apud quam se, & supplicem & gratum fore spopondit. Accepit Deipara clientis sui preces atque votum; & ille continuò manum ope Deiparæ probe persanatam recepit.

VII.

Manus & pedes gravi tumore ac pustulis affecti, voto Lindam nuncupato persanatur.

Non mihi constat, hæretica an catholica fuerit mulier, quæ id beneficii obtinuit; quocirca rem iis-

dem planè verbis, quibus à P. Petro Althoff est in commentariolum relata, hîc percensebo. *Catharina Iacobi Munk ex Moltzich filia, intumuerant manus pedesque, ad genua usque, pustulis rubris & desuper albicantibus, magno cum dolore. Varia adhibita remedia, etiam superstitiosa: nihil effectum. Devota ab aliis Lindam, ut cereis accensis ter Altare, ter Ecclesiam obiret, statim pustulæ decidere & vulnera sanari cœperunt; ita ut tertio die perfectè sanata fuerit. Votum explevit, & rem factam enarravit 27. Iunii* 1654.

VIII.

Faber annum integrum mancus, usum manus à B. V. Lindensi impetrat.

Quod jam memoro, ipsemet Anno MDCLIV. ad VI. Cal. Sept. ex ejus, qui beneficium impetravit, sermone didici. Bartholomæus Ritting is erat, faber clavicularius Meelsaccensis. Is publicam à tota civitate Meelsaccensi supplicationem, cujus postmodum erit mentio facienda, egregiè adornatam comitatus, ut & suo & civitatis totius nomine gratias ageret, Lindam accesserat. Præterquam enim, quod cùm cæteris omnibus præsente incendio fuerat ereptus, privatum insuper à Deipara Lindensi beneficium acceperat. sive nervorum oppilatione, sive alia ex causa id evenerit, sanè haud constat; constabat tamen omnibus, eum anno integro manus alterius officiis defungi non potuisse; tantum abest, ut ad operis opificiique sui usum potuerit eandem adhibere. Quid non tentavit? quid non adhibuit unguentorum, & aliorum undiq; subsidiorum? Ne carnificum quidem,

quæ

quæ ab unguentis ex adipe humano confectis petuntur, neglecta sunt auxilia Rebus undique desperatis, auxilium, voto Lindam nuncupato, à Deipara postulavit; &, quemadmodum tum suscepta illa peregrinatione tum appenso Lindæ insigni monumento professus est, facilè invenit.

IX.

Civi Meelsaccensi dextra manus persanata.

Inter Anathemata Lindæ ad Aram majorem pendentia, est manus dextra, ipsa sui magnitudine præ cæteris spectanda; cui inscriptum; *Sancta Maria Mater Iesu, ora pro nobis. Ioannes Hanman* 1650. Tacitè indicat enorme ac periculosum vulnus, quod idem Ioannes Hanman, inter Meelsaccenses genere, industriâ, opibusq; facilè primus, sibi inflixit. Paucis abhinc annis gratum domi suæ hospitem nactus inter alia grati hilarisq; animi signa edita (sponte, an casu, mihi incertum) in vitreum poculũ impegit vehementius manum ut vitrum non modò se per volam manus penetraret, verùm & nervos succideret. Difficillima erat periculosi vulneris curatio, nisi implorata Deipara Lindensis, quod anathema testatur, faciliorem reddidisset.

X.

Hæretica quoq mulier, manuum pedumqúe doloribus per B. V. Lindensem levata.

Sub idem fere tempus è Sorquiten, pago sub Prædicantũ jugo adhuc gemente, præstò fuit mulier Eva nomine, Martini agricolæ conjux. Hæc graves manuũ pedumq; morbos experta, si iis Deiparæ Lind ad quam se receperat, ope levaretur, vovit & manuum,

& pe-

& pedum cereas Lindam effigies, perceptæ sanitatis monumenta ab se deferenda, suæque sospitatrici dicanda; adhoc vovit & ceream candelam, quam accensam manibus præferret, dum Aram majorem, ter geniculatim obitura de more esset. Neque secus fecit, simul ac voto edito pristinam à Diva Lindensi recepit sanitatem.

XI.

Alia itidem hæretica mulier, manus pedesque sanata, quotannis Lindam invisit.

Anno MDCLIV. pridie Idus Augusti, Dorothea Martini Træger ferrarii fabri in Babeins pago, sesquileucam Lindâ circiter dissito uxor, præter morem hæreticorum, Resselii in conventu Virginum candelam & fictos è cera pedes manusque sibi emit. Dum inde abit, obviam habet quendam è Soc. Iesu sacerdotem; qui cùm à fide Ecclesiaque catholica non nesciret alienam, interrogat, quem tandem in finem, præter candelam, cereas illas manuum pedumque Icones sibi comparasset? Biennium, inquit illa, jam præteriit, cùm quatuordecim hebdomadas manuum juxta ac pedum amiseram usum; morbo ita utrobique sæviente, ut ne commoveri quidem aut manus possent aut pedes. Ego verò cùm subsidium malis reperire nusquam potuissem, Lindam me, voto facto, recepi, & continuò integram recepi sanitatem. Quæ causa est, ut quoad vita fuerit superstes, nunquam adeundæ quovis anno Lindæ, agendarumque gratiarum occasionem intermittam.

CA-

CAPVT XXVII.

Ulcera, vulnera, Herniæ, & apostemata Divæ Lindensis auxilio curata.

MVlta simul expedienda hîc sunt; non tam, quòd ea vel ad speciem cognata sibi sint, quàm, quod rem admodum vastam, in pauca contrahere sit necesse.

I.

Nobilis vir brachium sclopo periculosè trajectus, Divæ Lindensis ope periculum evadit.

Antonio Duczyminski, ex illustri Duczyminiorum in Masovia genere, nomen erat, & pares generi, tum ab hereditate, tum à Regia liberalitate fundi atque prædia. Tantæ fortunæ, valetudo haud respondebat, brachio plumbeâ glande trajecto, magnopere labefactata. Periculum, quod etjam vitæ imminebat, vix evasisset, nisi Lindam facto peregrinationis voto, confugisset, inde certum juxta ac subitum lethali jam vulneri auxilium. Ille verò jam probè sanus, Anno MDCXLIV. ad VI. Cal. April. Lindam venit, & voto solutus est.

II.

Mulier fædo & incurabili apostemate laborans, Lindam per somnum monita invisit, & sanatur.

Branscium sive Branskum civitas est, in ea Regni Poloniæ provincia, quam Podlachiam vocant, memoranda

memoranda inter primas, quadraginta propè leucis à Linda Mariana sejuncta. Degebat inter cives Stephanus; cujus uxor pedem fœdo apostemate habebat graviter affectum, cui sive curando, sive potius dolori utcunque leniendo, suasu consilioqúe amicorum, arboris tiliæ folia admovebat, nihil interim de vera Deiparæ Tilia, seu Linda Mariana ab ullo mortalium edocta; cujus ne quidem nomen fando unquam audierat. Verùm illa Tiliæ folia, vulneri admota, tantùm abest, ut profuerint, ut etjam vulnus indies latius inde patesceret, & caro fœdum in modum putresceret. Solicitæ quocirca de tanto periculo mulieri, ac de remedio propè desperanti, spectandā se per somnum offert Matrona gravis, formâ & vultu, quàm mortalium conditio ferat, plurimum augustiore; &, tu verò, inquit, folia tiliæ ita vulneri appone, ut te potius ad ipsum Tiliæ templum conferas. Experrecta amicis somnium enarrat, & quod tandem, aut, ubi illud tiliæ sit templum, interrogat? Aderant nonnulli, qui sive sacram, sive, qualis quotannis messe instante fit, profanam in Prussia peregrinationem aliquando obierant, & de Linda Mariana (quæ Polonis sacra tilia vulgò dicitur) partim auditione, partim experientiâ ipsâ teste plurima didicerant, quæqúe didicissent, coram disertis verbis explicabant. Mulier ad eam narrationem, sacro quasi œstro permota, visendæ quàm primum Lindæ Marianæ votum nuncupat; &, uti monita in somnis erat, Tiliæ folia vulneri, majore quàm unquam fiduciâ applicat. Continuò vulnus per sese coire, & sanari; adeoqúe cicatrice obduci; ut paullò post, tam longum

gum iter, comitante ultro marito, non sit verita ingredi sanitate in horas augescente, &, cùm ad ipsum Lindæ sacellum venisset, omnino perfectâ. Quæ omnia, quemadmodum retulimus, tum ipsa mulier, tum ejus maritus, sanctè juxta ac constanter testati sunt, evenisse Calendis Iunii Anni MDCLI.

III.

Fædum & incurabile ulcus, in peregrinatione ex voto Lindam suscepta, apertum & curatum.

Sub eadem fere tempora, ex eadem Podlachiæ seu Subsilvaniæ provincia, adfuit Sophia Virgo Matthæi Armentowski filia, & voto, quo se Divæ Lindensi obstrinxerat, soluta est. Vt se porrò obstringeret ac peregrinationem tam longinquam susciperet, ulcus insanabile adegit. Faciem illud, os inter & nares insederat, & ad justũ pruni, ut vocant, Hungarici, magnitudinem excreverat, non minorem spectantibus horrorem, quàm pudorem Virgini doloremq; incutiens. Medicorum aliquot industriam laboremq; omnẽ malũ illud lassaverat atq; eluserat; à quibus medicamentorũ plurimum, sanitatis nihil afferri potuit; cùm neq; corrosivis, ut vocant, rumpi neq; emollientibus ad profundendam saniẽ aperiri posset; dolorq; adeo in momenta intenderetur, ut & aures & caput Virginis prorsum occuparet. Vnicũ cælestis Reginæ, ad cujus Lindã, suo aliorumq; consilio, peregrinationẽ voverat, salutare fuit præsidium. Vix enim promissã aggressa erat peregrinationẽ, atq; iter ingressa, cùm

cùm ultro ruptum est ulcus, & sanie ubertim profusâ, sensim curatum, quemadmodum præter cæteros, qui tum Lindæ aderant, spectavit, &, quæ hîc recensuimus, coram audivit admodum R. D. Matthæus Behm Collegiatæ Gutstadiensis Ecclesiæ Canonicus & Decanus.

IV.

Voto Lindensi Deiparæ facto, fistula pedis sanata.

Quod Lucillus Synicensis Ecclesiæ in Africa Episcopus, teste S. Augustino (a) consecutus est beneficium, dum gloriosi Protomartyris Stephani sacra gestaret Lipsana; idem consecuta est, nuncupato Lindam voto, Catharina Virgo, in Schœnwald, Allensteinensis Coloniæ, Paræciæque Klebergensis pago, Ambrosii coloni filia. Illi *fistula*, ut ait S. Augustinus, *cujus molestiâ jam diu laboraverat, & familiarißimi medici, qui eam secaret, opperiebatur manus, illius pia sarcinæ vectatione repente sanata est*: huic itidem fistula, in suscepto de Lindensi peregrinatione voto est sanata; quæ sicut pedem totumque corpus non molestiâ duntaxat, verùm & dolore ac periculo ingenti afficiebat, ita curari nullâ mortalium ope posse videbatur: quemadmodum Catharina tum admodum Reverendo Dom. Parocho, tum R. P. Rectori Resseliensi; qui rem hanc literis brevissimè consignavit, coram fassa est, 2. Iulii 1652.

V.

(a) 22. civit. 8.

V.

Puer ab Hernia liberatus.

Anno MDCLIII. ad XV. Calend. Julias, annuam, pro more peregrinationem Martinus Kraus expedivit. Pro more, inquam, suo; quia inde jam à puero, quotannis eam prosequitur, tum voto matris suæ, tum Deiparæ Virginis beneficio æternùm obstrictus. Bisteini is natus, & paulò pòst divæ Lindensi à matre devotus erat. Devovendi causam matri, hernia parvuli filii dedit: nisi enim malo filii, initio statim occurrisset, actum de filii valetudine in omnem vitam erat. Quî autem, malo remedia humana omnia superante occurreret? Ad eam sibi scilicet recurrendum censuit, quæ supplicibus neque solet, neque fere potest quidquam negare. Divæ quapropter Lindensi filium offert, &, quoad vixerit, Lindense quotannis sacrarium spondet piè aditurum. Maternæ deprecationis finis, initium partæ filio salutis fuit. Ab eo tempore, Martinus nunquam eo morbo tentatus; nunquam servatrici suæ gratias agere, & Lindensem peregrinationem frequentare destitit.

CAPUT XXVIII.

Hydrops, aut pravus membrorum tumor per Deiparam Lindensem curatus.

VUlneribus ulceribusque tumorem subnectimus, & tumori conjungimus Hydropem; quia cùm tumor vel in illa tandem erumpat, vel in hunc desinat, utrisque agnatus quodammodo affinisque est.

I.

Hydrops à fæmina depulsus.

Anno MDCXXXIX.ad VI.Id.Sept.mulier quædam Resselium venit;postridie, voti solvendi causâ, Lindam perrectura, & ibidem sacro Eucharistiæ epulo reficienda. Voti causam ajebat hydropem fuisse, quo diffusus toto corpore tumor, omnem manus pedesvé movendi facultatem ademerat. Commovit ea membrorum quies mulierem, ut animo se erigeret, & præsidium humano melius certiusque à diva Lindensi precaretur. Ea verò deprecatio supplicis, commovit etjam DEI Matrem;subitò enim à nuncupato peregrinationis Lindensis voto, sanitati accedenti tumor & morbus omnis cessit. Ut porrò etjam ab animo, si quid resideret morbi,cederet, sacrosanctis pænitentiæ & eucharistiæ sacramentis,tanquam certissimis contra animi morbos antidotis, uti frui apud B.V.Lindensem destinavit.

II.

Hydropicus ope Deiparæ Lindensis curatus.

Augustino Welck homini nomen erat, qui in Komeien Vormditensis coloniæ pago, agriculturæ operam,pro sua conditione,navabat. Navo cæteroquin operario, ab hydrope ignavia se insinuavit, aut potius infudit. Quo enim de immani tumore accedebat corpori plus molis ac magnitudinis, eo plus decebat virium, ut neque exercendo operi, neque trahen-

trahendæ quoque animæ, satis esset idoneus. Sed brevi idoneum Deipara Lindensis fecit; ad quam voto singulari cùm se recepisset, ab hydropisi confestim liberatus, Anno MDCXLIII. ad IV. Non. Junias, ut suum Virgini, votum redderet, Lindam venit.

III.

Puella trimula ab hydrope liberata.

Anno MDCLI. ad IX. Calend. Jun. Catholica mulier, ex hæretica in Ducatu Prussiæ civitate Neideburgo, tridui, ut paulò antè memoravimus, itinere Lindâ abjuncto, trimulam circiter filiolam, voti unà secum ream, Deiparæ stitit. Ludibunda, pro illius ætatulæ innocentia, atque innoxia libertate, tum puella, cursu & saltu Deiparæ sacellum pervolitabat, quæ paucas ante hebdomadas movere se loco non poterat. Dirus hydrops corpusculum totum ita occupârat, ut non modò in minoris vasis, tonnulam vulgò appellant, molem excreverit, verùm & totum, quemadmodum mater ajebat, transparere videretur. Consumptis nequidquam variis tum ex apotheca, tum aliunde petitis medicamentis, solicita, & pro materna pietate, nimis anxia parens, quartâ vel quintâ majoris hebdomadæ feriâ, depositam & ab omnibus jam deploratam filiolam, Deiparæ Lindensi devovet. Tantum voti à matre concepti, apud Matrem misericordiæ pondus fuit, ut ipso Dominicæ Resurrectionis die, quod mater etjam interpositâ sacramenti fide asseruit, sana & prorsum incolumis surrexerit.

IV.

Alia itidem puella ab hydrope curata.

Sub idem circiter tempus, Walpurgis hortulani cujusdam è Mikohlen Seeburgensis municipii pago filiola, depulso per divam Lindensem hydrope sanata est. Duas minimum hebdomadas malum toto corpore diffusum tenuit; tenuissetque etjam prolixius, nisi parentum voto ad Divam interposito, confestim fuisset depulsum.

V.

Nobilis vir discusso per B. V. hydrope sanatus.

Anno MDCLII. ipso Deiparæ Elisabetham revisentis die, multa inter hominum millia, quæ eo die quotannis confluere potissimùm solent, aderat Lindæ generosus D. Adamus Zalusky, è Nedzwiedziensi Paræcia, in Masovia sita, tridui minimum itinere à Mariana Linda distante. Non ipsum modò, verùm & plures de domestica familia, minimè familiare malum hydrops invaserat; adeoque tum filiam tum uxorem jam extinxerat. Ne porrò & ipse, quem ad vasis cerevisiarii (tonnam vulgò appellant) magnitudinem immanis humor distenderat, extingueretur, consanguinei cæterique amici intercesserunt; voto scilicet ad divam Lindensem interposito. Ab eo enim voto revalescere mox æger cæpit, breviqué ita convaluit, ut & viæ se tam longæ dare non dubitârit; & ipse,

ipse, quæ recensuimus, præsentibus è magistratu spectabilibus viris, D. Paulo Radigk, & D. Trabant, ipsoque Collegii Resselienſis Societatis Jesu Rectore, secundùm Anathema Deiparæ oblatum, Lindæ præsens, sanctè affirmârit.

VI.

Puero tumor, collum periculosè obsidens, depulsus.

Consequente inde MDCLIII. anno, puer duodennis, Christophori Weerdich, è Sturmhubel Resselienſi pago, sartoris filiolus, votum & gratias Deiparæ solvit. Noxius collum tumor insederat, ut propè suffocaret. Quinque certè dies ita fauces obstructæ erant, ut ne tantillum quidem cibi sumere, aut trajicere æger posset. Parentibus varia adhibentibus, & de aliis insuper remediis anxiè solicitis, ipse puer, ut à diva Lindensi remedium poscatur, suggessit. Audierunt parentes ritè monentem; nec minus ritè votum ejus nomine conceperunt: neq; minus ad extremum B. Virgo preces ac vota supplicum audiit; quandoquidem continuò sanitas pristina puero rediit.

VII.

Periculosus itidem colli tumor curatus.

Anno MDCLIV. pridie Nonas Junii, me coram sanctè professus est Thomas Wichert, incola pagi Brunsbergensis, vulgò Schalmay dicti, quòd uxor

ipsius Anna, magno omnium artuum cruciatu jam diu afflicta, nuperrimè verò etjam colli graviter intumescentis, quin & in ulcera fædè exuberantis, vulneribus adacta, nusquam nisi apud Deiparam Lindensem, præsidii locum invenerit. Majo quocirca mense exeunte votum Lindam adeundi fecit, & continuò mali vis omnis remittere cæpit. Cæterùm, cùm ipsa præ virium languore, qui morbum gravem exceperat, necdum auderet, aut fortasse marito vetante, non posset tam citò sese itineri committere, maritus interea, ne quid mora officeret, ejus loco iter suscepit, & votum persolvit.

VIII.

Cervix propè fracta, per B.V. restituta.

Laurentius Wapp, è Wererkaim hæretico pago, vir catholicus, incertum, qua causâ, sub ipsas D. Jacobi ferias Anni MDCLIII. non potuit, tumorem juxta ac dolorem colli vehementem, non experiri; quando cervix ita inclinata ac propè fracta erat, ut caput antrorsum propenderet totum, nec attolli sursum, nec teneri sublatum, nisi admoto posset adminiculo. Nervi insuper brachiorum ac scapularum, venæque ita sunt hebetatæ, ut neque progredi, neque brachia levare sursum, neque vestibus indui, nisi alienâ ope posset. Adhibitæ varia inter remedia, etjam Altheæ & olei unctiones; nihil tamen profectum, nedum perfectum. Quocirca ad communem Deiparæ Lindensis Aram animi aciem vertit; voverque annuam, quoad vixerit, ad Lindense sacrarium pere-

peregrinationem. Etsi verò eventus voto necdum respondisset, ille tamen, ut promissis responderet, citra moram, quà potuit, iter ingressus, ubi Lindam venit, scipioni utrâque manu innixus, non sine periculo lapsus, ita debilis adhuc & imbecillis erat, Aram circuit. Eodem momento suus venis nervisque vigor, ac vires corpori rediêre; sed & cervix erecta ac firmata, brachiaque ac lacerti sunt consolidati, ut manus ultro citroque attollere repente & operæ cuicunque admovere, citra molestiam, posset. Quod & eum, qui hominem nôrant, aliique, qui aderant, coram spectaverunt, & ipse consequente Anno MDCLIV. tum aliis tum suæ in primis conscientiæ arbitro, lubens volensque enarravit.

IX.

Tumor pedum, nullis aliis remediis, nisi Lindensi peregrinationi, voto stabilitæ, cedit.

Hîc verum fuit illud Poëtæ: *Vrget præsentia Turni.* Helenæ Bartholomæi Bobowsky uxori pedes immani tumore suffusi erant, ut lecto affixa nullam in partem movere eos posset. Tentata omnia, quæ usquam haberi poterant remedia, nihil profectum. Quin & vota Lindam per alios non modò facta, verùm & absoluta sunt; sed neque id profuit: nisi fortè ad majorem ægrotæ spem atque fiduciam, erga DEUM ac B. Virginem accendendam profuerit. Non enim toties quodammodo repulsam passa mulier spem abjecit; quin majore etiam fiduciâ, seipsam Lindam usque, si revaluisset, profecturam, & ter sacram Ædem geniculatim obituram vovet,

Tum enimvero auditæ supplicantis preces, & depulso confestim omni tumore, pedibus sanitas, reliquo verò corpori vigor & vires rediêre; ut ad v. Calend. Junias Anni MDCLII. Lindam potuerit adire, & quæ absens spoponderat, opere coràm exhibere.

X.

Ulceribus & enormi periculosoque corporis tumore, per votum Lindam factum, liberatus.

Haud procul Graudento, quæ inter Prussiæ Regiæ civitates non postrema est, & quatuor minimum itinere dierum Lindâ abest, pagus est Bzowo indigenis dictus; in quo Matthias Zyorwsky, operâ triturandis frugibus addictâ, mercenarium agebat. Ipso natalis Deiparæ pervigilio, febri extemplo corripitur Anno MDCLII. postridie verò, ipso videlicet natali die, caput ulceribus scatere, ac mox corpus universum, ingravescente nimium morbo, vehementer cæpit intumescere. Omnis cum viribus ambulandi facultas recessit, ita ut solidas propè duodetriginta hebdomadas, dolore juxta ac tumore mirum in modum distentus, ad fornacem decumbere cogeretur. Etjam altera Februarii anni sequentis dies, Deiparæ in Templo purificatæ sacra illuxerat; cùm æger, qui interea de B. Virginis Lindensis beneficentia, non pauca didicerat, consilium apud se, de voto Lindam faciendo, dies noctesque agitare, & subsidium maximâ fiduciâ implorare à diva, cujus neque nomen antè unquam audierat. Commodum eâ ipsâ die sacerdos, in ejus pagi Templo, sacris operaturus advenerat;

rat; de quo postquam æger cognovit, enixè à patrefamilias & alio quodam amico flagitat, ut se, qui pedibus inniti suis non posset, ad Templum, quâcunque tandem ratione, deducant, aut potius deportent. Deportatus est, & jam in Templo positus, tantùm abest, ut genibus niti potuerit, ut ægerrimè stans, aut satius baculo innixus hærens, primùm quidem pænitentiæ per exomologesin, deinde verò sacratissimum Eucharistiæ sacramentum usurpârit; nil magis, quàm adeundæ primo quoque tempore Lindæ votum animo versans. Crederes eum, qui animo jam Lindæ præsens erat, corpore quoque fuisse: ita subitò tumor & cum tumore pertinax ac diuturnus morbus subsidit, ut, qui alienis manibus ad Templum erat deportatus, pedibus suis, & quidem nullius, ac ne scipionis quidem adminiculo fultus, domum remearet. Atque hæc ipsemet disertè juxta ac sanctè apud Lindam asseruit, VIII. Idus Martii, Anni MDCLV. hæc etjam præsentes, Consul & consularis quidam Resseliensis, præter P. Petrum Althoff Societatis JESU manibus suis hunc in modum signârunt:

Ita esse testor, Simon Hagnau Proconsul Resseliensis.
Ita est, Simon Flaxbinder manu propriâ.

XI.

Ulceribus periculosè obsita mulier sanata.

Wysztyniec oppidum est in Lituania, ad ipsos Prussiæ fines juxta Olitam situm, viginti minimùm leucis semotum Lindâ: ex quo nihilominus Anna Milewska III. Cal. Jun. Anni MDCLIV, Lindam usque

peregrinationem voto firmatam absolvit pedes. Per dimidium anni, ulceribus cùm reliquum corpus, tum alterum maximè pedem ita erat obsita, ut perpetuò decumberet, & omnes de pede illo actum censerent. Tamen ubi & plerique amicorum, & ipsa quoque adeundæ Lindæ votum nuncupârunt, extemplo, quæ per octo septimanas cibi nihil sumere potuit, cibo refecta, pedi jam persanato commodè inniti, ac progredi quaquaversum potuit, ut paulò pòst etjam Lindense iter perficeret.

XII.

Hæreticus, ab hydrope simul & hæresi, ex voto convaluit.

Nobilis est Rogalliorum in Masovia stirps, è qua nonnemo famulum è Ducatu Prussiæ, sibi magis quàm Deo Ecclesiæque fidum habuit; quippe hæresi à puero innutritum. Ad tantam animi luem, altera corpori ab hydrope accessit: sed utraque Deiparæ Lindensis ope recessit. Postquam enim herus illum divæ Lindensi devovit, hydrops continuò defluxit; postquam verò ipse Dominus Rogalla famulum Lindæ stitit, etjam hæresi solutus est ad XVI. Cal. Novemb. MDCXLIII.

CAPUT XXIX.

Variæ febres per B. V. Lindensem depulsæ.

NUllum à condito orbe fuit seculum, quo verum non fuerit illud Poëtæ (a)

Post

(a) *Horat. lib. 1. ode 3.*

Post ignem ætheriâ domo
Subductum, macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors.

Planè cohors febrium incumbit generi humano, ut enim morbi alii intra unius quasi stirpis angustias se continent; ita febres, totas armant in nos cohortes. Hinc Amphimerinæ aliæ, aliæ tertianæ, quartanæ, ardentes, & quæ generis ejus sunt. Omnes in perniciem nostram, ita armatæ, ut interdum sigillatim, interdum conjunctis quasi viribus grassentur. Hinc tertianæ duplices, duplices item quartanæ, & id genus. Nihilominus etjam contra hasce cohortes, victrix apud Lindam suam Deipara triumphat. Accipe nonnulla de plurimis exempla.

I.

Vir in Lituania, genere & dignitate illustri, voto Lindam nuncupato, curatum se à febri profitetur.

Thomas Karniewsky is erat, nobili in Masovia genere natus, in Karniewo, Malechy, &c. Dominus ac heres: dignitate verò non modò in Aula, summi Magni Ducatus Lituaniæ Marsalci, verùm & in Republica haud postremus; quippe VVasilkoviensis, ut vocant, *Tenutarius*, & Surasiensis Propræfectus. Tantam in viro generis honorumque excellentiam, insignis erga Deum pietas eximiè ornabat: quam ille cùm aliàs sæpe, tum etjam præclarè testatus est, quando ad Templum Societati Jesu Pultoviæ à fundamentis erigendum, ejusdemque ac Collegii sarta tecta

tecta conſervanda, paulò antè memoratum prædium Malechi, perpetuo jure, DEO & Societati addixit: ut mirum videri minimè debeat, ſi DEUS eam in ſe liberalitatem, majore in eum per Divam Lindenſem redonârit. Qua de re præſtat ipſum, in ſuo chirographo, quod extat, audire hunc in modum diſſerentem:

Thomas Karnievvsky Tenutarius VVaſilkovienſis, Vicecapitaneus Suraſienſis, teſtor hoc chirographo meo, quòd me ex febri graviter decumbentem, Illuſtriſsima Domina Dom. Alexandra de Sobiesz. in VVieſiolovvska, magna magni Ducatus Lituaniæ Marſalca, Tykocinenſis, Suraſienſis, Kleſcielienſis, &c. Capitanea, Domina & Benefactrix mea clementiſsima, Lindam ad ſacellum B. Virginis vovendo obtulerit; ex quo ſupremum Numen confeſtim me, per interventionem beatiſsimæ Virginis, uti planè confido, priſtinæ ſanitati reſtituit. In quorum fidem hæc, in eodem ſacro Lindæ loco, ſcripſi & ſubſcripſi 4. Octob. 1642.

Thomas Karnievvsky manu propriâ.

II.

Periculoſa aliquot hebdomadum febris depulſa.

Varium & fallax malum eſt febris; ſæpe lento quaſi ſerpit gradu, interdum verò malignè in ipſam involat vitam. Non eſt pr ditum, quo tandem pacto fuerit aggreſſa Matthæum Sebaſtiani, Allenſteino oriundum, ſed in familiam perilluſtris & admodum R. D. Alberti Rudnitzky Præpoſiti Varmienſis, Gneſnenſis, Vniejovienſis, *&c.* Canonici adſcitum: proditum eſt tamen, tribus minimùm hebdomadis illâ febri-

febrili jactatione exagitatum, concepto ad B.V.Lindensem peregrinandi voto, confestim ex illa jactatione ereptum, & sub eadem fere tempora Lindæ voto solutum fuisse.

III.

Variâ febri exhaustus adolescentulus, Lindæ curatus.

Filius is erat Domini Simonis Tausch Wormditensis, & Brunsbergæ literis operam dabat. Tertiana primum febris in eum fecit impetum, quæ subitò in quotidianam degeneravit; ita ut, cùm nonnihil, sive medicamentis, sive aliis remediis fracta remisisset, multò quàm ante sæviùs recruduerit. Spe propè omni decollante sanitatis, ad divam Lindensem, tanquam certam spei Anchoram, confugit, & iter Lindam ingressus, cùm etjam pedes nonnihil, magnâ contentione esset emensus, ubi Lindæ propior est factus, febris extemplo refugit, pridie Calend. Junias MDCLI. Anni.

IV.

Virgo à diuturna febri liberata.

Sub eadem circiter tempora (neque enim proditum est, quo Anni MDCLI mense, aut die) supplex divæ Lindensi gratias egit, Barbara Antonii Zimmerman civis Gutstadiensis filia. Ab ipso fere Autumni initio, ad sequentis anni ver planè adultum, variis æstuabat febribus: primùm enim tertianâ, tandem & quar-

quartanâ, malo utique admodum pertinaci, & summorum etjam medicorum consilia operasq; eludente, laborârat. Neque minus varia, adhibita sunt à variis remedia; sed febri idem cursus eademq; vis fuit; quoad tandem voto Lindam concepto, remedium à Deipara flagitatum est. Ab eo enim tempore ita revaluit, ut nullum deinceps morbi vestigium fuerit residuum.

V.

Plurimæ febres, aut similes febribus morbi, abacti.

Neque omnes, etjam eorum, qui Lindam curati accedunt, morbi disertè exprimi, neque consignari literis, neque ad extremum, jam consignati, sciri aut in scripto haberi potuerunt; ob causas alio loco (a) à nobis memoratas. Ex iis, qui consignati sunt, paucula vel unius duntaxat MDCXLIV. anni afferam exempla, ut de cæterorum sive numero, sive qualitate, æstimari queat. *Kalckfleino ex pago, districtus Vormditensis, Mater pro filio, ope divæ Virginis Lindensis sanato, votum persolvit die decimâ Maji.* Eodem mense, ut idem Commentariolus memorat, *Simon Moczytovvsky, ex districtu Brunsbergensi æger, voto facto ad sacram* Tiliam *convaluit.* Similiter mense Junio: *Tertia Iunii Meelsaccensis civis, cum duobus liberis antea ægris, beatissimæ Virgini supplex, gratias egit pro sanitate filiorum recuperata. Item ex pago Ducali VVillemberg duæ matronæ hæreticæ, votum beatissimæ Virgini persolverunt, ob recuperatam illius ope valetudinem.* Quinta die Junii: *Ex VVuslacensi pago*

(a) *lib. 4. cap. 1.*

pago Hedvvigis hortulana, tribus septimanis ægra, voto facto Lindam invisendi, convaluit; pedes votum persolvit. Item Dominus Lettau Aurifaber Gutstadiensis, gratus D. Virgini pro recuperata incolumitate, obtulit velum, pro calice tegendo. Sextâ Junii: *Dominus Ioannes Kalau civis Heilsbergensis, pro sanitate ope D. Virginis impetrata, munusculum D. Matri Lindensi obtulit.* Decimâ: *Virgo quadam, Barbara Brunsbergensis, venit Lindam gratias actura divæ Virg. pro curatione morbi.* Duodecimâ: *Colona quadam Lauterensis gratias egit pro capite ab inflammatione liberato.* Vigesimâ primâ: *Piscatores Pasterienses, pro liberis suis ope divæ Virg. curatis, vota exolverunt.* Vigesimâ secundâ: *Quidam Brunsbergensis senecio, gratias egit pro sanitate restituta.* Vigesimâ octavâ: *Duæ matronæ ducales, à septem milliaribus, voto divæ Virgini exolverunt, pro liberis & pecoribus facta.* Atque hæc intra unius mensis cancellos; quàm multa, imò quàm propè innumera, quàm denique varia essent, non modò quæ notata fuissent, nisi per oblivionem vel alia de causa excidissent; sed etjam, quæ ex jam notatis, per singulos annos, & menses, & dies excerpenda essent?

VI.

Anathemata quædam ac monumenta, febrium aliorumque similium morborum, per B. V. depulsorum.

Etsi, uti diximus, etjam ex iis, quæ in commentariolos de febribus, aliisq; id genus morbis relata sunt, recenseri nõ possint, quædam tamen monumenta, ut de plurimis aliis judiciũ inde fiat, prætereri nõ debent.

Inter

Inter Tabellas votivas, ex argento factas, propè centum sunt, & quædam ex iis admodum insignes, quæ vel nullam omnino, vel nonnisi communem aliquam, citra ullius morbi memoriam, habent epigraphen. Ex iis verò, quæ paulò exactiùs rem memorant, aliquot, sunt, quæ depulsarum sunt monumenta febrium. Earum una hoc Epigramma habet:

Hoc insigne Bernardus Pilgrim Meelsacensis, assiduâ febri vexatus, ac tandem eadem destitutus, in festo Assumptionis, B. V. M. in honorem D. O. M. & augustissimæ Dei *Genitricis Mariæ, sibi suisq; in animæ salutem, ex voto posuit, Anno* 1644. Altera verò: *Ego Dorothea Elertsche, nata Ludvvigin à Dehmut, liberata à quotidiana febri, per intercessionem beatissimæ Virginis* Mariæ 1646. Ex iis verò, quæ morbos in genere duntaxat memorant depulsos, una epigraphen hanc præfert: *Votum beatæ Virgini Mariæ Lindensi factum in morbo à Domino Samuele VVoysky, Anno Domini* 1640. Altera verò hanc: *Nicolaus Skarszevvsky Canonicus Cracoviensis, ope Virginis beatæ Lindensis, levatus morbo periculoso, voti reus* F. F. 1642. Tertia: *Ioannes Rudzky, hoc monumentum restitutæ sibi sanitatis, grati animi ergo, Virgini Matri posuit.* Potuisset idem similem epigraphen addere gemino candelabro & gemino itidem emunctorio, B. V. Lindensi, & argento dedicato; sed id humilitas, quæ inter maximas viri istius virtutes singularis erat, non permisit. Quarta: Deo, *divæqúe Matri, cælorum Reginæ augustissimæ, ob recuperatam Anno* 1647. *valetudinem, in grati animi testificationem offert dedicatqúe Albertus Rudnitzky Præpositus Varmiensis.*

CAPUT

CAPUT XXX.

Lipothymia, curæ, angores, & cruciatus animi, per B. V. Lindenſem abſterſi.

FEbribus Lipothymias, hoc eſt curas edaces animi, cruciatusqúe ſubjungamus; quia non minus ac febres, etjam corporis vigorem viresqúe depaſcuntur. Cujus rei indicio poteſt eſſe ipſe ſitus, qui in corpus ab animo exundat; ita ut pleroſque, intra horarum aliquót, aut noctis unius intervallum, non modò ſitu & ſqualore, ſed & canis ſubitò adſperſos fuiſſe, memoriæ ſit proditum. Quem animi ſqualorem, adeoqúe & ſitum corporis, piiſſima apud Lindam Mater etjam abſtergit. Vnde neceſſe eſt, ut hîc cum Eccleſia Græca (a) illam invocemus: *Medere cordis mei vulneribus, ô Puella; & motus animæ meæ, ô Virgo ad divinam voluntatem dirige. Tentationes demitiga, & fluctus miſerandæ animæ meæ compone; cor denique meum in anguſtiis poſitum ſolatio refice.*

I.

B. Virgo, Exhilaratricis nomen, vendicare ſibi apud ſuam Lindam poteſt.

Eſt in Picardia Regni Galliæ Provincia, prodigiis

(a) *In Menæis 2. Ianuar. Ode 4. apud VVagnereckium.* 11. ἴασαί μου τὰ τραύματα, κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατευόδωσον τοὺς ψυχῆς μου τὰ κινήματα, εἰς θεοῦ, παρθένε, τὰ θελήματα, τοὺς πειρασμοὺς καταπράϋνον, τὰ κύματα κοίμησον τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, καὶ ἐν θλίψει ὑπάρχουσαν τὴν καρδίαν μου παρακάλεσον.

clarissima Dei Matris Imago, quam *Exhilaratricem*, seu *Dominam nostram Gaudiorum*, vulgò appellant; ex eo, quòd non modò germanos tres fratres, illustri apud Gallos genere natos, & inter Rhodios S. Ioannis Equites virtute militariq; laude illustrissimos, apud Soltanum Ægypti, fœdo ac diuturno in carcere detentos, adventu splendoreqúe suo sub annum MCXXXI. mirè exhalarârit, sed consequentibus deinceps annis, omnes ad se recurrentes, perfundat gaudio. Cũ enim tres illi religiosissimi Christi milites (uti Iacobus Bosius apud Fridericum Fornerũ (a) in palma triumphali fusiùs percenset) neq; suppliciis, neq; Ismeriæ Soltani filiæ Blanditiis vinci, vel à Christo avelli ad Mahometem possent, quin imò, cùm Ismeriá ipsam, quæ illos etjam ad impuras carnis illecebras, jussu patris pellicere satagebat, ad Christi fideiq; Christianæ, & magnæ in primis Dei Matris intaminatæq; Virg. amorem oratione suâ accendissent, non potuit Ismeria Deiparæ Virginis, vel in sua Imagine videndæ, non maximo flagrare desiderio. Et ecce omnibus de Imagine solicitis, cælitus Imago Deiparæ ad carcerem miro cum splendore, maximaqúe militum lætitiâ ac supervenientis deinde Ismeriæ hilaritate, delata est! qua Regia Virgo ad Christi fidem magis inflammata, & cum iisdem fratribus, assumptâ secum Deiparæ Imagine, fugá capessens, ex Ægypto in Galliam usq; haud dubio Angelorum ministerio, unà cum Imagine, religiosisq; militibus propè momento, in somnis translata est. Ibi non modo ab Ismeria, quæ apud militum illorum matrem piissi-

(a) *Lib. 5. cap. 22.*

piissimam exegit vitam, verùm & ab universo populo, in condita ipsi Æde plurimum coli cœpit, hodieq; colitur, recepto ubiq Exhilaratricis nomine. Quidni verò idem sibi exhilaratricis nomen Diva Lindensis vendicet, quæ rem ipsam, à tot jam seculis, possidet? Nescio an ex iis, qui Lindam plurimi frequentissimiqúe prope indies confluunt, ullo se alio loco magis exhilaratum quispiam senserit. Quid, quod plerosque in situ ac squalore animi longè alibi positos, ubi ad Divam Lindensem ejusqúe præsidium, animi aciem flectunt, exhilarari, & animis serenari, exempla docent? Paucula de multis audi.

II.

Vir nobilis, unà cum conjuge, fatentur se maximis animi angustiis per B. V. ereptos.

Memorat id Commentariolus ad XVI. Cal. Octobres, verùm præstat, positum apud Lindam rei monumentum intueri, & ex eo de omnibus edoceri. Tabula argentea est, cui sequens epigramma est insculptum:

D.O.M. & B.V.M. Reginæ Angelorum, consolatriciqúe afflictorum, Ioannes à Boianczyce Boianecki, & Vrsula à Quæssen coniuges, in summis angustiis constituti, accepti beneficii memores, votivam hanc tabellam dicant, Anno 1641. die . Martii.

Qui igitur hunc in modum ab illis animo offusis tenebris, per B. V. Lindensem se levatos censerunt, non poterant deinceps in offusa

oculis filioli sui caligine, non maximam collocare B. Virgine spem atque fiduciam, ac pro spe fiducia sua votorum compotes fieri, uti alio jam loco à nobis memoratum. (*a*)

III.

Cracoviensis quidam, ob depulsam ab animo dolorum acerbitatem, Deiparæ apud Lindam gratias agit.

Habet hoc præ cæteris arboribus Tilia, quod cùm melleo abundet rore, opibus etjam longissimè advolentibus, gratissimum præbeat pabulum, juxta ac hospitium. Gaudium, & tranquillitas animi, quæ in *hac valle*, ut ajunt, *lacrymarum*, haberi potest, mirum animarum mel, aut melleus potius ros est: *hîc enim* (quod melleæ author eloquentiæ (*b*) scribit) *tantummodò rorat, pleno alveo, à fonte illo Deitatis, ipsa beatitatis patria decurrit*. Hoc rore melleo, Tilia Mariana carere non debuit; quæ, vel ob unicam patrocinii Mariani umbram, tot populis ac gentibus instar apum per densa supplicantium agmina, quasi per apum examina identidem confluentibus gratissimum præbet hospitium. Quos inter, apis instar advolavit, qui longissimo septuaginta omnino leucarum spatio, Cracoviâ usque Lindam advenit; & quemadmodũ commentariolus ad Anni MDCXLV. decimam septimam Iulii diem memorat, è summis angustiis liberatus cùm esset, Deiparæ Lindensi gratias egit.

IV.

(a) *lib. 4. cap. 9. §. 9.* (b) *Ioan. Rho varia hist. lib. 1. cap. 9.*

IV.

Decem nobiles matronæ, ex ipsa usque Vkraina peregrinæ B. Virgini Lindensi, quæ se è periculis animique summis angustiis eripuit, gratias agunt.

Quartus in decursu annus est, cùm pax Polonos inter ac Tartaros icta fuit eâ conditione, ut redituris è Polonia Scythis viaticum è Poloniæ provinciis sumere, & prædas in futurum commeatum liceret agere. Agebant more suo Tartari; & alias quidem citeriores Provincias rapinis, alias verò omnes timore & periculis repleverunt; ut nemo, præsertim cis & trans Leopolim, securus à prædonibus, timoris verò & angoris plena essent omnia. In iis animorum angustiis, decem nobiles matronæ, amissis pleræque eo bello ac terrarum vastatione maritis, variè palantes, alicubi simul coactæ, cùm in Vkraina quoque longè ac latè beneficia Deiparæ Lindensis personarent, eò sibi recurrendum censuerunt. De communi proinde consilio Deiparæ Lindensi votum nuncupant, si ex eâ belli prædonumque tempestate, salvæ atque incolumes evasissent, Lindæ se Deo ac Deiparæ gratas coram futuras. Evaserunt; & proinde, quemadmodum voverant, sumpto pauperum ac mendicorum habitu, quin & mendicato per totum iter victu, pedibus iter aggressæ, pedibus itidem confecerunt; & leucas plus centum ita emensæ, tandem pro ipso B. V. Elisabetham Visitantis festo Anno MDCLIV, Lindæ præsentes, magno cum animi gaudio gratias

egerunt. Vix erat, qui eas ita mendicabulorum mor ornatas, quæ & unde essent, agnosceret: ignotumq ad hanc diem esset Deiparæ beneficium, nisi earum quædam ob filiolum morbo impeditum, cæteris do mum remeantibus, in Prussia hærere coacta, & se quente postmodum anno, Lindam iterum iterumq revisens indicium fecisset.

V.

Quidam anathematis & votivis tabellis, depulso ab animo per B. V squalores mærorum- qúe nubes professi.

Ad cæteras votivas ex argento tabellas, Anno MDCL accessit quædam; ex qua facilè intelligas nonnisi in summo animi squalore, atq; angustiis pro missam, ac deinceps, iis ope Deiparæ Lindensis felici ter abactis, dicatam esse. Sic enim symbola, & lem mata symbolis adjecta habent. In medio effigies et B. Virginis cui supernè inscriptum: *Ecce Mater tu* Ad dextram spectatur Cor gladio confixum, cum adjecta epigraphe: *Non ignara mali, miseris succurrere disco.* Ad sinistram, Gallina pullos sub alas congre gans, cum lemmate: *Ita ego consolabor vos. Isa. 66* Deniq; infra effigiē Deiparæ adjectum: *Maria Mate Iesu, Consolatrix afflictorū, ora pro nobis. Catharina VVa gnerin* 1650. Similis propè est tabella alia, in qua Co septem gladiis confixum cum rythmo Germanico in hunc sensum: *Ad te, ô Mater dolorum, est ex corde refugi um meum* (a) *Gertrudis Schœnhoffin.* 1647. Paucioribus neque

(a) Zu dir/O Mutter der Schmertzen/
Stehet mein Zuflucht von Hertzen.

neque tamen minùs apertis explicatisque verbis idipsum argentea itidem tabella alia loquitur. Cordis in ea sculpta est figura: & circum adjectæ literæ Z. S. M. E. At verò à tergo tabellæ atramento inscriptum. *Sophia Z. à cordis dolore, patrocinio B. V. Lindensis liberata, hanc tabellam Lindæ offert.* Fortasse idipsum profitetur alia, in qua cordis Imago, & lemma adjectum. *Sancta Maria, ora pro nobis.* At verò à tergo insculptæ literæ *M. A. A.P.VV. Anno* 1653. quæ indicant tabellam, ab admodum R. D. *Michaële Axamitovvsky Archipresbytero Parocho Vormditensi* esse dicatam: à quo quidem insuper eidem Lindensi Deiparæ dicata est tum lampas argentea plus centum florenis comparata, tum tabella itidem argentea in genæ humanæ figuram efformata, tum denique alia, cui inscripta B. V. imago & pedibus ejus subscriptum *M. A. C. VV. Anno* 1646. Denique hoc etjam indicare tres aliæ tabellæ videntur, quarum alteri adpictus Christus in medio cordis quiescens, cum epigraphe: DEUS *cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Vrbanus Bucholtz*: alteri verò inscriptum rythmo Germanico (*a*) ad illius Latini sensum: *Dum fortuna favet, caveto tolli: Dum fortuna tonat, caveto mergi.* Tertiæ verò itidem inscriptum: *Salus infirmorum, Refugium peccatorum, Consolatrix afflictorum.* Catharina Georgii Eisenbleters uxor Anno 1652. die 8. Iunii F. I.

(a) Clemens Schwartz/seine Haußfraw Christina. Im Glück erhebe dich nicht/ in Vnglück verzage nit. Gott ist der Man/ der alles wenden kan.

CAPUT XXXI.

A variis Elementorum, præsertim verò aquæ tempestatibus, subsidio B. V. Lindensis erepti.

NE hominum duntaxat, aut terræ solius Reginam crederemus MARIAM, imperium, quod in mundum, omniaqúe mundi elementa divinitus sibi concessum exercet, satis indicio nobis est. Quod quidem imperium, quàm illa apud Lindam quoque administret, exempla, quæ jam adferemus, sumpto à mari & aquis initio, docebunt.

I.

B. Virgo MARIA, etjam apud suam Lindam Marianam est vera Maris stella.

S. Bonaventura, in eo, quod de B. Virgine expolivit, speculo, *Legitur, & verum est*, inquit, *quòd nautarum mos est, ut, cùm in aliquam terram navigare disponunt, unum sidus eligant, cujus signo, luce radiante, in eam, quam desiderant, partem poßint sine errore adduci. Tale certè officium est stellæ nostræ*, MARIAE, *quæ navigantes per mare mundi in navi innocentiæ, vel pænitentiæ, dirigit ad littus cælestis patriæ.* Hinc melli fluus Deiparæ Pa negyristes Bernardus, *Ipsa est*, inquit (*a*) *præclara & eximia stella, super hoc Mare magnum & spaciosum necessariò sublevata, micans meritis, illustrans exemplis. Si insurgunt venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum; si jactaris superbiæ undis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis; respice stellam, voca* MARIAM: *si iracundia,*

(a) *hom. 2. super* Missus.

dia, aut avaritia, aut carnis illecebra, naviculam concusserit mentis, respice ad MARIAM : *non recedat ab ore, non recedat à corde.* Hinc denique, ut alios mittamus, & S. Amedæus, *Dici*, inquit (*a*) *non potest, quoties his asperrimis scopulis naufragaturi offenderent, illi in Syrtes pessimas non reversuri inciderent, hos Scyllæa vorago hiatu horribili mergeret, illos Sirenarum cantus in exitium dulce retinerent; nisi stella maris perpetua Virgo* MARIA, *ope validissimâ obstitisset; suosque jam fracto gubernaculo, & rate conquassatâ, omni humano consilio destitutos, cælesti ducatu ad portum æternæ pacis applicandos eveheret.* Verùm hæc, inquies, mystica sunt. Ita quidem; sunt mystica, sed quæ magnæ Dei Matris supra naturam universi hujus imperium non tam minuant, quam exaggerent. Si enim mentis humanæ fluctus, qui profectò immaniores, quàm in ipso Oceano, sunt, componere ac domare potest; quid ni fluminis, quid ni etjam cujuscunque pelagi tempestates composuerit, atque perdomuerit? Quod cùm alibi, tum apud suam Lindam, quo pacto, vera maris stella, Virgo Deipara faciat, pauca de multis jam docebunt exempla.

II.

Illustrissimus Episcopus Varmiensis, sævissimâ in Balthico tempestate triduum jactatus, facto ad B. V. Lindensem voto, à præsente naufragio, cum aliis omnibus servatus.

Inter votivas apud Lindam Marianam tabellas,

(a) *hom. 8. de laud. Virg.*

præ omnibus in oculos magis incurrit, quæ cæteris omnibus major est: cubitum enim propè integrum longa est, paulò minùs lata. Nullum prorsus habet inscriptum verbum; exaratis tamen symbolis, rem prudentibus utcunque eloquitur. Principiò enim stemma, dextram partem versùs insculptum, tabulam ab Illustrissimo & Reverendissimo Domino VVenceslao comite de Lesno, Episcopo Varmiensi S. R. I. Principe, dicatam testatur. Deinde navis immanibus aquarum, non tam fluctibus, quàm verticibus propemodum hausta, præsentissimum naufragii periculum enuntiat. Denique B. Virginis, puerum Iesum sinu manibusqúe gestantis, effigies, intra nubes supernè eminens, non minus præsens Deiparæ in eo naufragio præsidium indicat. Res in hunc modum gesta. Anno seculi hujus supra quadragesimum quinto, fortunatissimus Poloniæ Rex Vladislaus IV. pro deducenda è Galliis Regina, serenissima Ludovica Maria, legatos, & in his legationis Principem Illustrissimum Episcopum Varmiensem, expedivit. Ad XVI. Calendas Septembres, Balthico in Belgium deportandos. Gedani cum præcipuis è familia (nam equi tercentum, cum suppellectile ac familiâ reliqua, aliis vehebantur onerariis) navem conscendit. Progressis nonnihil è portu navibus, ea incubuit maris tempestas, qualem Princeps Poëtarum jam olim depinxit (a) Nam & venti.

Incu-

(a) *Virg. 1. Æneid.*

Incubuêre mari, totumque à sedibus imis
Unà Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus & vastos volvunt ad litora fluctus.

Qui aliàs non rarò navigârant, & maris pericula tempestatesque haud semel experti fuerant, nunquam se paria expertos fatebantur. Cùm igitur cæteris navibus aliò divulsis & fœde jactatis, præcipua illa non tam fluctibus quàm fulminibus quasi videretur, &, ut ejusdem Poëtæ verbis utar, omnibus *præsentem intentarent omnia mortem*, adeoque Medicorum nonnemo, periculorum istiusmodi haud ignarus, corporis animique viribus, labantibus mortuo propior, intra carinam jaceret, ut revocari ad se atque erigi ægerrimè posset; ne navarcho quidem satis aut animi aut fiduciæ erat: quippe palàm edicenti, ni tempestas remiserit, quatuor intra ac viginti horas pereundum omnibus esse. At tempestas triduum integrum, sine requiete ulla, tenuit, sumpto à sabbathi die initio: qui quidem dies, Deiparæ per omnes Ecclesiæ Catholicæ fines, præ cæteris sacer, facilè omnes in eo periculo versantes, Patrocinii ejusdem Deiparæ, tanquam sacræ Anchoræ, potuit admonere. Illustrissimo certè Episcopo sicut animus extra pericula, ita pietas erga Deiparam sua constitit. Tametsi enim in eo periculi, quin & mortis præsentis articulo per sacrum pœnitentiæ Sacramentum sese armaverat; nunquam tamen de summâ in patrocinio Deiparæ fiduciâ vel tantillum remisit. Quin adeò in eâ sacræ Anchorâ spei, stellaq; maris, etjam apud Marianã ipsius Lindã, clarissi-

clarissimè effulgente, defixerat oculos, ut concepto mox voto, singulari se illi pietate obstrinxerit. Eo voto edito, & quasi anchorâ, non jam in salo solove, sed in cælo constantissimè fixâ, non animo tantùm verùm & corpori serenitas rediit; navisque toto Balthico variè gravissimeque jactata, ac propè fatiscens, haud procul Lubeca, ad Insulam Bornholm dictam, salvos & incolumes exposuit universos. Quocirca Illustrissimus Antistes, ubi confecto in Galliis feliciter negotio, domum se recepit, nihil antiquius habuit, quàm ut se voti reum testaretur; & non modò suspenso illo ad Lindam anathemate, verùm & frequenti ad eandem Lindam peregrinatione, dignas tanto beneficio ageret gratias.

III.

Civis Traumburgensis, maximo naufragii periculo ereptus.

Anno MDCLII. ad XII. Cal. sextiles, voto, quo Deiparæ Lindensi obstrictus tenebatur, absolvit se Andreas Herbst civis Traumburgensis. Sinus Balthici maris est, cui Traumburgum oppidum inter cætera adjacet (Habum vulgò appellatum) qui Traumburgensibus tum piscandi, tum Elbingam, Gedanum, Regiomontum ultro citroque navigandi occasionem facultatemque præbet egregiam. Eâdem usus, quem nominavimus, Andreas Herbst, Regiomontum lembo vectus erat; &, confecto feliciter negotio, reditum maturabat. Sed reditus non perinde felix illi fuit, ac nisi Diva Lindensis in partem felicitatis vocata adfuisset, propè nullus. Reverten-

vertentem enim principiò ventus adversus, deinde etjam coorta vehemens procella, non tam excepit, quam cum navi propè obruit: obruissetqúe haud dubiè, nisi invocata, ut diximus Virgo Lindensis perituro adfuisset. Posteaquam illi ceræ supra pondo semissem vovit, ilico & tempestas, & venti posuêre: naviculaqúe prosperè Traumburgum appulsa vectores suos incolumes reddidit.

CAPVT XXXII.

Ab igne & incendiis per B. V. Lindensem servati.

AB Elemento aquæ, ad ignem gradum facimùs, & quasi ab imo sursum ferimur; non minùs in igne, quàm in aqua reperturi, tum periculi ac perniciei in mortales, tum patrocinii Deiparæ Lindensis in eosdem.

I.

Libertinus Meelsaccensis ab incendio liberatus.

Libertinos in Prussia, vocant agricolas illos, qui nobiles inter ac rusticos mediæ sunt sortis: nam & cum his, genus commune habent (nisi quod pleriq; eorum nobili stirpe procreati genus suum aut ignorent, aut non æstiment) & cum illis libertatem: neque enim ad onera operasqúe rusticas, ut alii, sunt adstricti; quippe qui perinde ac cæteri nobiles, militarem, ut vocant, servitutem præstent. Aut enim singuli, aut pro fundi, quem possident, ratione, plures simul juncti, quoties res poscit, armis probè muniti, campum Martium exercitandi ingrediuntur,

tur, inde in aciem, & quasi ex umbra palæstræ, in solem strictorumque in hostes præsentes animorum lucem processuri. Ex eo hominum genere, quidam in Meelsaccensi provinciâ erat, qui Anno MDCXLIV. ab exorto repentè incendio gravissimum fortunarum omnium ædiumque discrimen adierat. Sed omni prorsus discrimine exemptus est, ubi se in eo incendii æstu sub patrocinii Mariani umbram, nuncupato Lindam uoto, recepit. Cujus uoti reus ad VII. Id. Junias ejusdem anni, Lindam adiit, & servatrici suæ gratias ex animo egit.

II.

Schulensis pagus, ab incendio per Deiparam Lindensem immunis publicâ quotannis supplicatione Lindæ gratias agit.

Satis constat, proximis à sacratissimi Corporis Christi diebus, solitos piâ supplicantium pompâ, adesse quovis anno Lindæ, omnes aut plurimos Schulensis pagi, ad Heilsbergensem Coloniam pertinentis, inquilinos: non tamen perinde constat, quo anno sint ab incendio, cujus depulsi causâ adesse solent, erepti. Scultetus uterque (ita Præfectos villarum appellant) ædes incendio illo consumptas jam habebat, habiturus brevi & vicinorum omnium; nisi interim suppliciter invocata Deipara Lindensis, suo interventu flammas ac latiùs grassaturum ignem domuisset.

III. Ci-

III.

Cives Bisteinenses, à gravissimo incendio, per B. V. Lindensem exempti, institutâ extra ordinem publicâ supplicatione, Deo ac Deiparæ gratias agunt.

Solennis est quovis anno, uti aliàs memoravimus, Civitati Bisteinensi, ad Divam Lindensem supplicatio, qua, ob depulsam à se pestilentiæ luem, grandem cereum, qui ad Aram toto ustatur anno, deferunt. Præter hanc, instituta est extra ordinem alia perinde solennis IV. Nonas Februarii, ipso videlicet Purificatæ Virginis die Anni MDCLIV. qua & molis ejusdem cereus oblatus, & gratiæ pro averso incendio suppliciter actæ. Sub finem Januarii ejusdem anni diem & noctem integram vehemens perflabat ventus, ut etjam grandiores arborum ramos frangeret, ac quaquaversum proturbaret. Erant inter Suburbii horrea Ædes macerando fingendoque in usum cerevisiæ hordeo idoneæ, *Braseatorium*, vulgo dictæ: in quibus paries ligneus gliscentem, secretò ignem jam ante conceperat. Excitatus vento tam vehemente ignis, subitò erupit, & latè diffusus, non dictas modo ædes, verùm & horrea vicina populaturus erat. Nox erat, & cives sub ejus prope medium somno oppressi: quo majus omnibus imminebat periculum. Accurrit cum venerabili Sacramento Parochus, accur-

accurrunt & cives ſomno exciti; præſentique in Euchariſtia Deo, atque ejusdem Virgini Matri, voto ſolennibus verbis concepto, humi ſtrati omnes, publicam ad Lindam Marianam adpromittunt ſupplicationem, & Cereum, pacis priori magnitudinis, in eadem ſupplicatione dedicandum. Vix ſolennes illæ preces abſolutæ ſunt, cùm & ventus, & flamma, quæ civitati incumbebat tota, retro agi, & quaſi refugere civitatem cæpit. Imminebat nihilominus grave horreis diſcrimen, præſertim cùm lupulus, quo ædes jam ardentes refertæ erant, jam accenſus provolaret, & in horrea etjam remotiora, impellente vento deferretur. Ea tamen fuit præſidii Deiparæ vis, ut neque horreum, ignem ullum conceperit, neque ædes illæ jam ardentes integræ conſumptæ ſint; quin & lupuli, & hordei pars non exigua in iisdem ſervata: magno utique divini præſidii ac patroçinii Deiparæ Lindenſis argumento.

IV.

Civitas Meelſaccenſis, à præſente incendio ſervatam ſe, inſigni ad Lindam ſupplicatione profeſſa eſt.

Ad VI. Calend. Septemb. Anni MDCLIV. inſignis, ſi qua unquam, ſive numerum, ſive ordinem, pietatemvé ſpectes, Meelſaccenſium fuit ad Lindam Marianá ſupplicatio. Quindecim minimùm leucas abeſt Lindâ Meelſaccum: & tamen id tanti itineris ſpacium, nemo fere niſi pedes emenſus eſt; etjam anus decrepitæ & matronæ liberaliùs educatæ pedeſtri intereſſe agmini piâ ambitione çontendêre. Ita

nimi;

nimirum ab igne, qui paulò ante grassari in civitatem contendebat, accensæ sunt pietatis & amoris divini exaggeratæ faces. Pridie Nonas Majas ejusdem anni, ipsâ noctis duodecimâ horâ, gravidis procella nubibus excussum fulmen in horreum Suburbii incidit, & momento flammam concepit; flamma verò, in vicinas effusa ædes, eodem malo eas involvit. Trepidi è somno cives accurrunt, & manus sistendo igni nequidquam admovent. Accurrit demum, pro recepto more, ipse loci Curio, idemque Archipresbyter; &, quo armatus erat, divinæ Eucharistiæ ferculum grassanti, & (ni Deus obstaret) immensum grassaturo igni obtendit. Cives interea, præsens in Eucharistia Numen conspicati, vota quisque ad præsentis Numinis matrem, ejusdemque Lindam, clàm, palàm, ut cuique pietas ac necessitas permittebat, ingeminare. Hic verò quasi frænum quoddam incendio injectum! Nam cùm paulò antè latissimè, etjam supra duo passuum millia flammæ volitando spargerentur, & non prunæ modò, verum & tigna integra quaquaversum à vento impellerentur, jam flamma intra sese coacta, coni in modum quietissimè sursum ferri, ac sensim emori cœpit. Quin & prunæ, quæ vel sponte in vicina horrea, stramine tecta cadebant, vel impellente vento in citeriores ædes igni ac voraci flammæ perinde obnoxias ferebantur, innoxiæ omnino erant: & tam manifesto sui spectaculo, aut potius miraculo, cunctos reddebant attonitos. Præter terna horrea flammis initio correpta, nihil cætera horrea ædesvé, quantumvis

vicinæ, ab eo incendio, etjam in suburbiis passæ; intra murum verò, quo etjam carbones ac tigna ardentia perrumpebant, ne quidem vestigium ignis relictum. Ita tum, ita quinque hebdomadum interjecto deinceps spatio, à fulmine ædibus aliis iterum illapso ortum immane incendium, non hominum, sed Dei ac Deiparæ Lindensis patrocinio, restinctum quievit. Quod beneficiũ etsi publicâ, ut diximus, supplicatione grati Meelsaccenses venerati sunt; ne tamen ejus memoria, cum impressis ab se humi vestigiis, præteriret, aut futuris aboleretur temporibus, publico id monumento, atq; anathemate, voluerunt apud Lindam relinquere consignatum. Tabula est argentea affabrè elaborata, plus pedem geometricum longa; in qua civitas in medio sculpta, cum epigraphe Germanica (*a*) *Civitas Meelsaccensis.* Superne eminet effigies supremi Numinis, quasi manu aquam spargentis, cum adjecto lemmate: *Dabo prodigia in cælo & in terra; ignem & vaporem fumi, Ioël. 2.* Infernè supplicibus humi procumbentibus adjectum; *Sub tuum præsidium.* Deinde verò: *Parce Domine, parce populo tuo.* Atque hæc civitas universa: jam verò Dominus Joannes Hanman, cujus alias meminimus (*b*) singulare expertus beneficium, dum ipsius horreum flammis atque incendio admodum vicinum, illæsum intactumque perstitit, singulare ex argento anathema posuit, cum adjecto lemmate: *Sub tuum præsidium.* Denique & Bartholomæus Mentzel inter oppidanos non postremus, quamvis horreum ipsius incendio consumptum esset;

quia

(a) Die Statt Meelsack (b) *lib. 4. cap.*

quia tamen sui unius noxa placatum Numē agnovit, in aliorum salute suam consistere ratus, gratias egit; & in grati monumentum animi, tabellam itidem argenteam dedicavit, quâ vernacula linguâ obsecrat, tum, ut Deus cæteros ad egestatem ne redigat, tum, ut Mater Dei supplicem se pro omnibus interponat (a)

CAPUT XXXIII.

Ab aëris inclementiâ, & pestilentiæ contagione, Divæ Lindensis præsidio defensi.

OMnes quidem morbi, sed præ cæteris, sæva pestilentiæ lues mortales nos esse palàm declarat; cùm non per decimationem, sed interdum etjam viritim, de censu mortalium dependit tributum. Nihil in eo malo veteres præsidii potioris invenere, quàm columbarum esum; quas, dum pestilentia grassatur, *in honore mensarum AEgyptiis fuisse* tradidit Horus (b) Plinius quoque laudat earum carnes, tanquam pestilentiæ adversantes (c) Nobis vel solus adspectus, adversus pestem subsidio est illius, cui toties in divino Epithalamio Columbæ elogia sponsus attribuit. Quæ quidem elogia, etjam apud suam Lindam eximiè illa meretur, ut aliàs vidimus (d) & hic quoque exempla ostendent.

Mm 2 I. Non-

(a) Ach Gott vom Himmel/ laß doch nit viel arme Leute werden. Heylige Mutter Gottes/ bitt für uns. Bart. Mentzel 1654. (b) *lib.* I. *Hierogl.* (c) *apud Pierium lib.* 22. (d) *lib.*

I.

Nonnulli Traumburgenses Deiparæ Lindensi, ut pestis domitrici, eximiam magnitudine Imaginem dicant.

Anno MDCXL. Imago paulò major, quippe aliquot cubitos longa, B. Virginis Christum Dominum de Cruce depositum sinu gestantis, apud Lindam dedicata est. Qui, & qua de causa eam dicarint, inscriptio vernacula lingua infernè adjecta (a) hunc in modum edocet: *Ex voto quorundam Traumburgensium, hæc Imago ad locum hunc delata est Anno* 1640. Dubitandum minimè est, quin propitiam experti sint in ea contagione Lindensem Divam, quam aliàs sæpe experiuntur; ut nullus sit annus, quin Traumburgenses, quanquam Linda admodum dissiti sint, gratias acturi plures Lindam accedant.

II.

Illustrissimus Dux Radivilius, à grassante Regiomonti peste servatus, grati animi monumentum Deiparæ Lindensi posuit.

Anno Domini MDCLIII allata est Regiomonto, insignis quà labore, quà mole tabella argentea, in qua, circum stemma Illustrissimorum Ducum Radiviliorum, sequentes notæ sunt adjectæ: *I. V. R. S. R. I. Princeps D. in O. N.* quæ indicant, anathema illud missum

(a) Auß Gelöbt etlicher Traumbürger / zur Abwendung der Pest / ist dieß Bildt hergebracht Anno 1640.

missum fuisse à Ioanne Vladislao Radivilo, sacri Rom. Imp. Principe, Duce in Olyka & Hiesẃiez. Causa, præter singularem illius Principis erga Dei-Param religionem, quæ tum Regiomonti fœdè grassabatur, pestis. Qua quidem præter alios extinctus est, longiore ævo dignissimus P. Joannes Kühn Societatis Jesu Sacerdos, magni apud Regiomontanos, etjam à catholica Ecclesia alienos, præsertim verò Academicos, tum nominis, tum etjam authoritatis, quam illi & doctrina planè singularis, & ingenii facultates eximiæ, & mores humanitate atque facilitate mirâ conditi, etjam ad ipsorum admirationem adversariorum pepererunt. Quarum, ut & plurimarum aliarum illius virtutum elucent vestigia in illa, quæ sub Audifacii nomine prodiit, Epistola; in qua recensentur pleraque, quæ in disputatione cum Dom. Drejero gloriosissimè in Academia Regiomontana habita, intervenerunt. Quo ipso tempore, cùm Illustriss. Radivilus Regiomonti degeret, & non rarò etjã cum ipso P. Kühn versaretur, non poterat se, nisi in ipso contagionis illius incendio constitutũ non existimare. Sed neq; aliunde præsentius, quã à Linda Mariana, poterat amuletum expectare. Eo amuleto cùm ipse, tum familia ipsius universa, incolumis servata est.

III.

Civis Regiomontanus ex voto Lindam nuncupato, tum ipse à lue, quin & morte ereptus, tum familia incolumis conservata.

Eodem anno, atq; eodem ex loco, allata est Lin-

dam argentea tabella, cum hac epigraphe, ante Crucifixi Imaginem genu adorantibus subscripta, *Casparus Krabath, & Barbara Krabatsche.* Divinari potuit eadem quoque ex causa allatam fuisse; sciri tamen liquidò tum non potuit; quoad consequente demum anno clarissimè est cognitum. Nam Casparus Krabath civis & Frenifex Regiomontanus, vir in paucis strenuè catholicus grassante in ea urbe pestilentia atque ædes ipsius undique obsidente, eâdem lue tandem & ipse quoque afflatus, non uno sed pluribus scatebat ulceribus: quibus malum, quod viscera penitus insederat, foras quoque prorumpebat. Conjunx ejus Barbara, admirandorum Deiparæ Lindensis beneficiorum haud ignara, Resselio quippe oriunda, virum in extremis jam positum, seque ipsam, cum familia universa, fixis humi genibus, maximâ, qua potest, religione devovet; & continuò pestilentiæ tum jam grassanti; cursum tum aditum quærenti, viam interclusit. Ab eo enim voto, & reliqui omnes intra domum incolumes servati sunt; & Vir ipse confestim persanatus. Qua causâ, uterque vel saltem eorum alteruter Lindam quotannis revisit, ut Deiparæ tantis pro beneficiis agat gratias. Et superiore quidem anno uterque adfuit, atque dictam tabellam, perpetuum accepti beneficii monumentum ad Aram Deiparæ appendit; hoc verò anno uxor, suo ac viri nomine cùm Lindam accessisset, rem, uti memoravimus, atque uti gesta est, sanctè enarravit.

IV.

Civis Gedanensis beneficio Divæ Lindensis à peste liber.

Etjam Gedanum illius ejusdem anni lues perrupit, & non minus quàm Regiomonti desæviit. Degebat ibi Georgius Luchs apud Generalem Illust. Episc. Cujaviensis Vicarium causarum actor, Instigatorem vulgò appellant; cui tanquã avunculo materno, in præsente contagii illius flammâ posito, Margaretha Virgo, Ioannis Conradi civis Tolkmitensis filia succurrit. Postquam enim vidit avunculi sui domum utrinque jam à peste obsideri (in altera enim contiguarum domorum nonnisi unus, in altera verò nonnisi duo ex omnibus superstites relicti erant) rem illius tunc maximè agi rata, *Paries cum proximus arderet*, Deiparæ Lindensi illum supplex commendat, & votum peregrinationis ad Lindam suscipiendæ pronuntiat. Audivit Deipara supplicem, & avunculum servavit incolumẽ. Inde Margareta voti rea, IV. Cal. Iulias Anni MDCLV. Lindam usque pedes accurrit, & gratiis ex animo fusis pedes itidem, magnâ cum alacritate, iter totum relegit.

V.

Vniversa Civitas Heilsbergensis, instituta ad B. V. Lindensem publicâ supplicatione, ejusdem se præsidio à grassante pestilentia ereptam testata est.

Sub idipsum tempus Varmiam eadem pestilentiæ lues alicubi invasit, & Kerwinen Heilsbergensis coloniæ pagum aliumque in vicino positum, populata est. Quin & Heilsbergam non tam irrupit, quam per incuriam civis cujusdam Regiomonto deducta est. Emerat ille merces quasdam Regiomonti, quibus Heilsbergam deportatis, epimetri loco adjecta fuit pestilentia. Simul enim ac domi illas merces deposuit, uxor, haustâ ex iis pestilente aurâ, propediem defuncta est. Neque dum tamen vicinis pestilentiæ metus est injectus, etsi suspicio quibusdam injecta esset; quoad aliis super alios sensim contabescentibus, Scintilla in flammam erupisse jam visa est. Hic admodum R. D. Ioannes Slichtenberg Archipresbyter, suo civiumque suorum nomine, ut alibi innuimus (a) voto Lindam facto, vim impetumque mali continuo stitit: neque enim plures duodeviginti civium, cum paullò pluribus de vulgo fæmineaque gente (cui maximè infestum erat malum) sublati sunt; ut eo manifestius Dei ac Deiparæ Lindensis beneficium esset: ideoque instituta suo tempore, publicâ omnium civium supplicatione celebraretur magis. Qua quidem in supplicatione

(a) *lib. 1. cap. 25.*

catione non pietas duntaxat, verùm & ipse suppli-cantium ordo atque præclarè accommodata ad religionem pompa, omnium admiratione plausuque excepta est. Principiò innoxia puerorum scholarium turba, labaris templi pro more, quasi per turmas distincta, ipsum Archipresbyterum, cæterosque de clero, anteibat: sequebatur cum Consulibus, & aliis è Magistratu, numerosum agmen civium, cui vexillum, & argentea insuper tabula, ex voto nuncupata, vel ipsâ mole spectabilis, à patriciis præferebatur: Extremum agmen constabat Virginibus, matronis, & aliis de muliebri populo; quibus itidem nigri coloris vexillum fuit prætensum; ne scilicet ignorarent, sibi quoque, quantumvis imbelli populo, ad cælum vi expugnandum, sub ordinibus militandum esse. Cæterùm tabella votiva beneficii memoriam hunc in modum consignatam habet. Supra ipsius civitatis expressæ Imaginem, hinc B. Virginis Iconi subscriptum: *Regina Angelorum*; hinc verò Angeli percutientis: *Cesset jam manus tua.* Denique imam tabulæ partem occupat epigramma istiusmodi: *Divæ Virgini Matri votum, ob conservatam à peste civitatem Heilsbergensem Anno* 1654.

VI.

Etjam in Austria posita nobilis matrona, à peste & morte, per imploratum Deiparæ Lindensis auxilium, erepta.

Nolo id aliis, quàm, quibus proditum est, verbis commemorare. P. Ioannes Aloysius Kühn, Guestadii in Prussia apud Varmiam natus, sed in Pro-

vincia Austriæ Societatem Iesu ingressus, magnum sui desiderium, paucos ante annos de statione vitæ decedens, omnibus reliquit. Ea fuit Viri virtus atque doctrina, ut vixdum sacris initiatus ad serenissimæ Imperatricis Eleonoræ ministeria Aulæ fuerit repentè admotus. Is igitur literis, quas III. Non. Ianuar. Anni MDCL. Leobio, ad P. Georgium Leyer Collegii Resselìensis eo tempore moderatorem dedit, rem, qua de agimus, hunc in modum pertexit: *Persona non ignobilis, ex Aula augustissimæ Imperatricis Viduæ Eleonoræ, decem ipsos dies, in agonia posita, cum morte conflictabatur; Medicis nequidquam, etiam preciosissimis pharmacis, proficientibus. Evocor Lincio per postam repente (à confessionibus in Aula pœnitenti fueram) ut animam curem, & aliquod solatium adferam. Nec sensus, nec ratio, nec vis loquendi fuit amplius. Invoco Deiparam Auxiliatricem Lindensem, quæ in articulo illo, mihi prima tunc incidit. Medicis omnibus visum miraculum; oculis me advocat ægrotans, post dimidiam circiter horam, nomen* IESU *&* MARIAE *pronuntiat; animi contriti signa edit; post intervallum loquitur; oleo sacro peruncta Viaticum expetit. In horas propè singulas virium experta incrementum, post non multos dies è lectulo consurgit, valetudine etiamnum firma. Nescio, an non præsentissimum* DEI *&* DEIPARAE *patrocinium, nos, qui nobili huic personæ adstitimus, simus experti. Nam deprehensum est, pio zelo & charitate eam quinque noctibus, clàm cuidam è Gynecæo famulæ, domi suæ pestiferâ lue (quæ etiam extincta fuit) laboranti adstitisse: atque Sacerdote domum*

post

post datum Viaticum revertente, partes egisse boni Christiani, animando & hortando ad pium agonem. Hinc virus hausit, quia carbunculum (quem ulcus vulgare putabat) pia Matrona linguâ suâ detersit, ut mihi aliquid suspicanti deinde fassa est) ne tergendo panniculis dolorem inferret. Et diva Virgo mihi indidit, ut medicum monerem, de similibus pharmacis præscribendis, quæ venenum à corde depellerent. Hoc ad primum ingressum suasi: nihil tamen profecissemus iudicio omnium, nisi salutem Diva Lindensis depositæ propinâsset.

VII.

Domus tota à peste per. B V. Lindensem exempta.

Anno MDCLIV. ad III. Cal. Iunias, Catharina Ertmanni Keyser, in Drewantz municipii Meelsaccensis pago sculteti uxor, suo suorumque nomine votum & gratias Lindæ persolvit. Lues ex dysenteria orta nonnullos jam sustulerat, ita ut ædes illius, ne malum serperet, obseravarentur. Obseratis tamen ædibus perruperunt Lindam usque piæ preces; quibus etjam Dei Mater annuit, & omnes. quanquam peste infectis miscerentur; incolumes servavit.

CAPVT XXXIV.

Etjam pecora à lue, vel aliis periculis ope B. V. Lindensis servata.

NE quis fortasse, alieno prorsū à Pauli Apost. mente, dicat, sensu: *Nunquid de bobus cura est Deo?* Ipsa

quoque Dei Mater, minimè à ſua dignitate alienum duxit, boves, cæteraq́ue hominum pecora, quod & apud Lindam ſuam facit, curare. Neq; enim vile poteſt, etjam circa viliſſima, miniſterium, quod hominibus, ſi fortunâ aut potius induſtriâ ſuâ, uti ſciant, in obſequium magni Dei cedit.

I.

Civis Gutſtadienſis ob ſervatum pecus gratias agit.

Anno MDCXLI. ad VIII. Idus Sept. honeſta matrona, Petri Prang, civis Gutſtadienſis uxor, votum Deiparæ Lindenſi adjectâ, ut par erat, gratiarum actione ſolvit. Magnam in pecore aliquamdiu calamitatem experta fuerat, alio ſubitâ morte ſublato; alio, ſi forte mors abfuiſſet, morbis conſumpto. In ea calamitate nullum certius ſubſidium, quàm apud Divā Lindenſem occurrit quærendum. Quocirca votum eò peregrinandi nunçupatum eſt; & ab eo voto ſanitas pecori extemplò reddita.

II.

Plurium pecori ſanitas reſtituta.

Anno MDCXLIV. ad XVI. Cal. Iunias multi ex Allenſteinenſi municipio affuerunt; &, quas poterant, Divæ Lindenſi gratias ac vota reddiderunt. Multa nimirum per eam tempeſtatem in pecora lues redundaverat; &, ut malum malo ſeritur, corruptis & aſſumptis hinc inde pecoribus, operas quoq; agricolarum, quin & aliorum, vel abſumpſerat, vel certè

corru-

corruperat. Tantis igitur malis, & frænandæ in primis lui indies magis grassanti, nullum opportunius remedium visum, quàm apud Divam Lindensem. Ad eam proinde supplices, sua per vota recurrunt; & cùm vota piè fuissent exaudita, luesque sedata, ipsi quoque beneficii memores ac grati, Lindam uti diximus, accurrerunt.

III.

Civis Meelsaccensis votum ob servata pecora exolvit.

Eodem anno, quamvis non eodem ex loco, eadem tamen de causa, gratiæ Lindensi Divæ, qua decebat, reverentiâ ac pietate sunt redditæ Non uno quippe in loco, per eam anni tempestatem lues in pecora desæviebat. Itaque cùm etjam Meelsacci vires sumpsisset, & cuidam civium, non pauca, pro ejus tenuitate, pecorum capita sustulisset, adhibendum malo remedium censuit. Cæterùm animo in diversa acto, nusquam præsentius remedium quæri posse advertit, quâm à Linda Mariana. Et verò quærit suppliciter, edito confestim peregrinationis Lindensis voto. Habuerunt pondus vota precantis; qui impetratâ pecoris sanitate, nihil prius antiquiusvé habuit, quàm ut votum redderet. Reddidit pridie Nonas Junias ejusdem, uti diximus, MDCXLIV. anni.

IV.

Equi partim à lue grassante, partim à militum rapinis, per B. V. Lindensem servati.

Loterberg Meelsaccensis coloniæ pagus est; in

quo

quo duobus colonis magna in equis, quæ imminebat, clades præsidio Divæ Lindensis depulsa est. Alterius jumenta, lues, quæ passim gliscebat, invaserat; & jam partem erat depasta; cùm ille (neque enim aliud malo remedium validius fore sperabat) Deiparæ Lindensi supplex accidit, & si exauditus foret, peregrinationem ad Lindam Marianam vovit. Exauditus est; proinde ad IX. Cal. Iunias, Anni MDCLI. quo primùm licuit tempore, ut votum redderet, Lindam accessit. Iam verò alter, cujus pecora luem evaserant, ideoque à cæterorum planetarum injuriis libera jam erant, ut à Martis quoque, non tam influxu, quàm attractu rapacitatequé libera essent, quid non tentavit? Grassabantur tum, pro sua licentia, milites, & cum cæteris colonorum opibus, tum maximè equis piceas admovebant manus. Quod cum colonorum quidam non nesciret, quidquid equorum generosioris habebat stirpis (ut certe Varmienses inter reliquos Prutenos, inter Varmienses verò, facile equis cæterisq; opibus Meelsaccenses coloni excellunt (tutiore collocaturus loco, ad Virum nobilē in vicina Ducatus provinciâ deduxit. Et poterat securus de loco, collocatisq; eo loco jumentis esse, nisi invidia illuc quoq; perrupisset, aut militibus ad irrumpendum, patefecisset aditum. Reliquorum enim colonorū non nulli, quibus fortè res suæ, ac jumenta derepta erant, ut vicinum suum in eandem secū navim compingerent, militibus, tanquā harpyjis ad omnia intentis, equos alio traductos prodiderunt. Ergo ad objectam sese accingunt prædam, quin & momento provolant. Interea colonus rerū

equo-

equorumq; satagens suorum, omne in Diva Lindensi præsidium spemq; collocat. Neq; verò spe excidit: Quantumvis enim harpyjæ illæ omnia pervolitarent, ac pervolitando scrutarentur, equos tamen reperire non potuerunt. Vnde colonus beneficii accepti memor, grates dictâ die apud Lindam Virgini Deiparæ persolvit.

V.

Deposito jam equo, sanitas restituta.

Tertium jam diem Vrbani Benig Meelsaccensis inquilini equus, morbo planè extremo conficiebatur: ut, desperatâ illius sanitate, iterum atq; iterum in apertos propelleretur campos, avibus canibusque futurus præda. In circum continuò agebatur, capitis haud dubiâ vertigine impulsus, & hinc fortasse ob irrequietum belluæ motum, feris avibus necdum accessus patere ad lanienam potuit. Tertiâ die herum miseratio belluæ sic agitatæ cæpit; ut admotâ jubæ manu retrò in gyrum aliquoties circumegerit. Verùm bellua ad ingenium gyrumque priorem rediit. Tum Vrbanus animo commotus in genua provolvitur; Dominicamque orationem precatus, votum adjicit, ac, si equus convaluisset, Lindam ab se ducendum promittit. Momento equus ad se rediit, & recto tramite cursum agens, omni deinceps morbo liber VIII. Idus Iunii Anni MDCLIV. Lindam cum gratiarum actione ab hero deductus est.

VII.

Ob depulſam à pecore luem, gratiæ nomine pagi totius B. Virgini Lindenſi actæ.

Eodem anno, menſe Auguſto ad VII. Iduum, univerſi pagi Lilienthal, Meeliaccenſis, ni fallor, municipii, nomine Martinus Newman, cũ adjuncta vicinorum manu, gratias Deiparæ acturus Lindam acceſſit. Octiduum integrum ſæva in pecora lues graſſabatur; ut paſſim, etjam integra ac ſana pecoris capita, repente corruerent ac morerentur. Non ignari beneficiorum Lindenſium coloni voto ſe Deiparæ obſtringunt; & exinde pecori ſuo ſalutem reddunt: nullum enim deinceps aut morte ſublatum, aut morbo tentatum. Die proinde jam dictâ, quaternas è cera candelas, craſſitie ac magnitudine eminentes, per Virgines, quæ matronis miſtæ frequentes aderant, deportari Lindam, & Deiparæ in gratiarum actionem, dicari curarunt.

VIII.

Equis ſanitas, aut vires redditæ.

Sub idem fere tempus, admodum R.D. Georgius Joannes Caſtnetus, aliquod ſuæ in rem catholicam Deiparæque Virginis cultum obſervantiæ, vel potius Marianæ in ſe benignitatis argumẽtũ ſenſit. Is triginta circiter ante annos, cùm Regiomonti, totoq; adeo Pruſſiæ Ducatu, I. C & cauſarum advocatum ageret: facileq; ceteros, qua dicendi vi, quà dexteritate agendi ſuperaret, præter omnium ſpem, deſerta Lutheri

Sectâ,

fectâ, ad Ecclesiæ se catholicæ sinum recepit; exactisque non paucis inde annis, defunctâ conjuge in Presbyterum consecratus, rem catholicam, majore propè vi atque constantiâ, quàm vel ratio temporum, vel nonnulli etjam amicorum permitterent, contra sectarios promovit; non sine insigni erga Deiparam Lindensem demonstrata semper pietate. Nullum enim aut tempus aut occasionem fere elabi sibi patitur, quin Lindam revisat; &, quoad quidem temporis ratio fert, ad Aram faciat. Hujus fortasse in Deiparam Lindensem pietatis aliquem fructum nuper tulit. Ressellium enim gravibus in negotiis delatus, equum præter spem, gravi correptum morbo, è quadrigis suis vidit. Moram nullam negotium patiebatur: sed neque morbus jumenti patiebatur vel tantillum itineris capessere. Quid in eo rerum articulo ageret? supplex Divæ Lindensi votum concipit, & jumentum commendat. Extemplo jumentum convaluit; ut eâdem fere horâ prosequeretur iter. Cujus beneficii anathema, insignem è cera candelam (cui, ut nemo beneficium non adverteret, Equi appendit effigiem) Lindensi Divæ consecratam misit. Cæterùm ego hoc ipso loco, magnam ingrati animi notam incurrerem, nisi par omnino beneficium, quod proximo itinere à Deipara Lindensi expertus mihi omnino videor, prodidero. Bellorum turbine in Regnum Poloniæ undique detonante, ne Prussia quidem, inter ultimas Regni ad Balthicum provincias, immunis ab eo potuit esse: è qua Prid. Non Septemb. digressus, dum Silesiam Austriamque versùs iter meditor, in hostes, qui primùm Varsaviam, deinde verò

& Cracoviam occupârunt, propè incautus incurro. Flectendum proinde non modò ad latus, verùm aliquoties etjam retro iter erat, & non modò Masovia ac Polonia, verùm & Podlachia primùm, deinde verò & Hungaria, quod non speráram, adeunda. Necdum medium itineris confeceram, cùm jumentum, curriculo junctum, prorsum defecit. Sive magnitudo difficultasque itineris, sive virium imbecillitas, aut etjam morbus aliquis causa fuerit, incertum est. Qui mihi Lublino comes erat itineris, P. Christophorus Schenck, cùm prostratis omnino viribus cespitare aut labare jumentum per aliquot dies cerneret, identidem author fuit; ut, si prosequi cæptum iter vellem, aliud jumentum emerem. Jam & mihi animus eò inclinabat, cùm beneficiorum Deiparæ Lindensis memoria ad meliorem me spem erexit; ut non dubitarem verbis quoque eam erga Dei parentem fiduciam datâ occasione contestari. Non est necesse reliqua, quæ tunc apud me statueram, producere: illud sanctè profiteor, ab eo tempore vires jumento rediisse, ut & magnam Poloniæ, & majorem Hungariæ partem, non æquo duntaxat, verùm & eximio, cum cæterorum jumentis passu, non sine mea aliorumque admiratione, Viennam usque me deportârit.

IX.

Etjam hæretica, & nobilis in Ducatu Prussiæ matrona, voto Lindam facto, luem à pecore depulit.

Rem, uti in commentariolum à P. Jacobo Barscio fuit relata, verbis iisdem reddam. Sæviens inter

peco-

pecora lues, nobilem quandam in Ducatu Prussiæ aulam invaserat: in qua non paucis jam extinctis pecoribus, cæterorum interitum in dies expectabat aulæ Domina. Quæ ubi nota sibi remedia irrito conatu adhibuisset, vidit humana ad avertendum malum nullius esse momenti præsidia. Multùm itaque afflicta, ad Deiparæ Lindensis, de qua plurima jam inaudierat, opem confugit, & tres illi ceræ libras offerendas spondet. Haud inani spe: siquidem & lues cessavit ilico; & pecus jam infectum, salvum & incolume evasit. Quare ceram in formam bovis figuratam, per fidelem sibi fœminam (quæ hoc de Domina sua, frequenti concione interrogata, bonâ fide attestata est) voti rea transmisit Anno MDCXXXII.

CAPUT XXXV.

Steriles & parturientes, à B.V. Lindensi adjutæ.

PRæsens mortalium vita, sui ubique similis, difficiles perinde aditus atque exitus habet; ut non minora fere nascentem, quàm morientem pericula hominem excipiant. Neque verò ea pericula solis aut partubus imminent, aut prolibus: ipsas persæpe matres involvunt, ut dum parturiunt aut pariunt, modò fetui, modò sibi, interdum utrisque mortem pariant. Tanto versantes in periculo matres, non potest DEI Mater negligere; si præsertim ad suam quoque Lindam, auxilii causâ se recipiant.

I.

Nobilis matrona à partu & gravi lapſu, opem B.V. Lindenſis experta ſingularem.

Necdum partus advenerat tempus, prægnanti Nobilis in Maſovia viri, Adami Raysky, in Telonio Praſniſienſi Notarii, conjugi; cùm fortuito caſu de gradibus prolapſa & graviter eo lapſu concuſſa eſt. Acceleravit is caſus pariendi neceſſitatem, ut abortiens immaturum effunderet fetum. Sed, & animam unà propè effuderat: biennio certè integro, ægrè animam ex eo morbo trahens, ſummo verſabatur in diſcrimine; quoad voto ad B V. Lindenſem facto, convaleſcere extemplo cæpit: & paulò pòſt, integrè ſibi reſtituta, ad XVI. Cal. Septemb. Anni MDCXLI. Lindam unà cum marito, & parvo filio Alberto (cujus etjam ope B. Virginis ſanati alio loco hujus libri meminimus) Lindam venit, redditæque tum ſibi tum filiolo ſanitatis, argenteam tabellam perenne monumentum Deiparæ dicavit. Quæ quemadmodum ſunt memorata, P. Matthias Lesky Societatis JESU Reſſelii tum moderator, in commentariolum retulit, & maritus ipſe manu ſuâ hunc in modum ſubſcripſit; *Adamus Raysky, Notarius Telonei Praſniſienſis nobilis.*

II.

Matrona Gutſtadienſis, auxilio B. Virginis, pericu- loſo partu ſoluta.

Anno MDCXXXVII. ad VI. Non. Jul. Chriſtopho-

ri Steſ-

ri Steffen, civis Gutstadiensis uxor, eò quòd difficillimo ac periculoso partu, per Deiparam Lindensem expedita fuisset, quas debuit, gratias ac vota dependit. Messem fortasse in campis promotura, parum abfuit, quin ipsamet libitinæ messis fieret. Præter spem, acceleravêre parturientium dolores; iique, à mortuo intra uterum fetu, supra quàm dici potest, auctiores ac vehementiores. Sola in agro erat, ut nullius vel Levanæ, vel Lucinæ, vel etjam obstetricis auxilium præstò esse posset. Tanto in discrimine positæ, Levanam experta est Lindensem divam; ad quam ubi verbis, aut tacitis potius animi votis sese vertit, effuso repente mortuo fetu, & periculo omni & doloribus exempta est.

III.

Difficillimus partus, per B. Virginem Lindensem citra periculum expeditus.

Non quidem Rebecca, sed Anna erat Wormditensis civis, Matthæi Siwert uxor; Rebeccæ tamen sortem, aut potius in partu pericula erat consecuta. Quod de Rebecca (a) memoratur, *iam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero eius reperti sunt*, memorari etjam de Anna potest; nam & hæc geminorum partu laborabat. Ac priorem quidem prolem satis feliciter enixa est; cum altera verò, ad mortem propè luctandum usque fuit: mortuus quippe fetus, quin & transversim intra uterum situs, exitum sibi, matri verò spem vitæ præcludebat. A pomeridianis horis ad multam noctem parturiendi conatus

(a) *Gen. 25.*

ſummus erat, incredibili cum dolore, at eventu nullo. Conclamatis jam undique rebus, matrona quædam, parturienti admodum familiaris, miſeræ ſortem atque cruciatus miſerata, extra domum ſe proripit, & ſub dio, ad B. V. Lindenſem, quâ poteſt animi contentione, votum pro incolumitate periclitantis concipit. Eodem ipſo tempore partus, majore utique quàm humanâ vi, confractis lateribus, ac manibus ſupra caput protenſis, utero effuſus, vitam, quam habere ipſe non poterat, matri reſtituit. Quæ tanti haud ingrata beneficii, ad IV. Idus Sept. Anno MDCL. Lindam veniens, Deiparæ tanquam veræ Lucinæ, quæ ſibi lucem utique reſtituiſſet, ingentes ex animo gratias egit.

IV.

Triduum parturiens, partu feliciter ſoluta.

Uxori Domini N. Schuhknecht, civis inter Brunsbergenſes facilè primarii, tempus pariendi advenerat; advenerant unà & parturientium dolores, ſed non item pariendi facultas, ne dicam felicitas. Triduum pariendi cruciatibus exercita, nullum edere partum poterat. Aderant ita laboranti adjutrices, pro more fæminæ, ſed præter commiſerationem & muliebres planctus, nihil afferebant opis. Omnes ergo conſilii inopes, ſpe, præſidiisque humanis planè decollantibus ad divinam vertuntur opem flagitandam. Neque verò facilior tum flagitandi tum impetrandi via occurrit; quam per Divam Lindenſem. Puerpera ipſa, unaque ejuſdem conjux, ſi DEIPARA partum levâſſet, tantum ceræ Lindam dedicandæ

voto

voto adjecto sanctè appromittunt, quantum infans nasciturus, ad libram exactè appensus ipso designásset pondere. Inerat pondus votis; momento partu mulier soluta, paulò pòst votum solutura, nudis pedibus, comitante marito, & prolem natam & promissum ceræ pondus Lindam, cum adjecta gratiarum actione & argentea votiva tabella (cui inscriptum *Anna Schuhknechtsche*) detulit. Anno MDCLIV, pridie Idus Septemb.

V.

Puerpera periculoso morbo levata.

Rarum quidem est, at non minùs noxium, quod fit, *in partu naufragium*. Gravidæ fetu matres, ubi post tot fastidia mensium, partu solvuntur, quasi in portu, deportatas longâ jactatione merces, exponunt. Evenit, tamen non raró, ut, vel in portu naufragium faciant, quando vitam, quam filiis in lucem editis dederunt, ipsæ amittunt; vel gravissimè periclitentur, quando variis à partu morbis involvuntur. Involuta his fuit Elisabeth Alexandri Schaw apud Bisteinenses viri consularis uxor; quæ à partu in ardentissimam primùm febrim, deinde verò etjam in phrenitidem est devoluta. Ita jactationem corporis, animi excepit jactatio; in qua tamen pia mulieris Christianæ mens, precium operæ, hoc est, fructum, ad quam assueverat, pietatis tulit. Quæ enim sanâ aliàs mente agitaverat, emotæ etjam menti occursavêre: & quæ aliàs ad Divam Lindensem revisendam promptissimis semper animis desideriisque æstuabat, in phrenesi illa non destitit ingeminare.

O si liceret, vel semel invisere adhuc Deiparam Lindensem. Hoc animi piissimi æstu, febrilis æstus abactus est; & cùm ægra ad mentem quoque rediisset, votum paulò antè factum confirmavit; confirmataque auxilio Deiparæ valetudine, Lindam gratias actura Anno MDCLV. ad IV. Non. Februarias adiit.

VI.

Mulier nobilis, morbidos & claudos partus edere solita, B.V. Lindensis ope sanam & integram prolem enixa.

Christina Zaboklicia, quam inter nobiles decem matronas, ab extrema fere Ukraina, ad B.V. Lindensem peregrinas jam antè recensuimus, supra commune cum aliis, singulari insuper voto apud Lindam expedita est. Geminam ante prolem admodum ægram, quin & claudam, breviq; victuram enixa erat; tertiùm igitur gravida, voto se Deiparæ Lindensi obstrinxit, si salvum & integrum edidisset partum, & se, & prolem natam, eidem se Divæ, cum adjecta gratiarum actione, coràm in ipsius Æde stituram. Audita est; proinde filiolum, quem Deiparæ beneficio incolumem ediderat, & ad id tempus superstitem habebat, tam longinquæ peregrinationis, non tam comitem, quàm pondus assumpsit; & apud Lindam Deiparæ præsentem coràm stitit. Quin ipsa paratam se declaravit, reliquum vitæ haud procul Lindensi Æde, transigere; neglecto etjam bonorum, quæ in Ukraina reliquit, usu; dummodo illa filio, ubi adoleverit, manu capienda serventur.

VII Ste-

VII.

Sterilitas conjugum, ope B.V.Lindensis depulsa.

Anno MDCLII. Matthæus Eliæ civis Gutstadiensis, unà cum uxore Catharina, magnam, & insigni opere pictam Deiparæ Imaginem apud Lindam dedicârunt. Omnes christiani populi status atque ordines, sub expanso Deiparæ pallio, proteguntur, & adscriptam infra, usitatam Ecclesiæ precationem quasi taciti Germanico idiomate pronuntiant. *Sub tuum præsidium confugimus sancta* DEI *genitrix; nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus; sed à periculis cunctis, libera nos semper Virgo gloriosa & benedicta.* Causa dedicandæ imaginis fuit recèns à Deipara Lindensi beneficium. Aliquot annos in conjugio, sine conjugii fructu traduxerant; quo ut tandem, per illius suffragia, potiti sunt, nullâ interpositâ morâ, tum accepti beneficii, tum grati erga Deiparam animi, posuerunt monumentum.

VIII.

Sterilitas agrorum per B. V. Lindensem emendata.

Quid ni fertilitatem agris impertiat Diva Lindensis, quæ, uti vidimus, fertilitatem dat genitalibus, ut vocant, arvis? Id experti non pauci agricolæ, quovis anno, quasi dimensum suum, Deiparæ Lindensi de frugibus sibi concessis offerunt; & unà illius in se agrosque suos benignitatem contestantur. Quos inter Thomas Schwarg in Arkamp Resselienfis agri

pago colonus, Anno MDCLIV. ipsâ Natalis Deiparæ luce, lubens volensque professus est, duodenas sibi messes admodum provenisse tenues, tritico aut exiguo, aut in lolium herbasque noxias degenerante. Ad Deiparam quocirca Lindensem opis auxiliique causâ se recepit, &, si exaudiretur, quovis anno Candelam ceream apud Lindam dicaturum spopondit. Ex eo tempore Triticum sibi & grano purius, & proventu uberius multò esse.

CAPUT XXXVI.

A variis, & ignotis morbis, vel calamitatibus Deiparæ Lindensis auxilio liberati.

MAgna est aut spes recuperandæ, aut etjam pars recuperatæ salutis, quando vel ægro, vel saltem Medico manifesta est morbi conditio. Quo infeliciores, & periculo magis obnoxii sunt illi, qui & morbo torquentur, & quæ morbis amuleta sint admovenda, scire non possunt. Optimum in hoc quoque morborum genere, à Diva Lindensi peti solet amuletum; quod jam testabuntur exempla.

I.

Mulier diutino morbo Lindæ levata.

Anno MDCXXXVIII. diuturno & gravissimo morbo finem, apud Lindam Marianam invenit mulier, Sartoris Allensteinensis uxor. Quatuor supra viginti hebdomadas morbo illo sævissimè exercita, nusquam aut levamen, aut requiem ullam potuit invenire: unde nihil in votis ita afflictæ magis erat, quàm mors, quæ & vitæ & dolorum intolerabilium finem

finem imponeret. Interim consilio amicorum Deiparæ Lindensis præsidium implorat, &, vel semimortuam deportari se Lindam orat. Ne tantillum quidem supererat virium, ut vel accedere posset ad currum. Mariti quocirca brachiis deportata, ac vehiculo imposita Lindam tandem venit; & in terram tum pro sua pietate, tum etjam præ virium summa imbecillitate, prostrata, preces ad Deiparam fudit. Inde erecta, & ad vicinum diversorium delata, sensim vires atque ciborum appetentiam orexinque sibi redire sensit. Refecta nonnihil cibo & vehiculo imposita, priùs quàm Allensteinum rediisset, advertit sibi integram, Deiparæ subsidio rediisse sanitatem. Proinde & ipsa deinceps identidem, ut grata sospitatrici suæ esset, Lindam rediit; & Anno MDCXLIV. Calendis Julii omnia, quæ recensuimus, ipsamet P. Simoni Hein, qui literis deinde tradidit, ex fide pertexuit.

II.

Mulier gravissimum duorum annorum morbum, voto Lindam nuncupato, feliciter depellit.

Friderici Bartsch civis Traumburgensis uxor, plus duobus annis, ad mortem usque, quam sibi frequentissimè, præ dolorum acerbitate, imprecari solita erat, ægrotabat. Sed vota impotentioris, ac planè fæminei, non sunt audita animi, ut deinceps audirentur Christiani. Paulò enim pòst ab amicis persuasa, ut (cùm medicamenta, cæteraque præsidia humana omnia, nequidquam hactenus fuissent

admo-

admota) admoveret unicum à Deipara Lindensi præsidium; bene salubriterque monentibus paruit, & quantâ potuit fiduciâ atque pietate, votum Lindensis peregrinationis, si per vires licuisset, nuncupavit. Vix illud ediderat votum, cùm subitò vires pristinæ sanitasque rediêre; ita ut paulò pòst, pedes iter potuerit ingredi, & septendecim omnino leucas Lindam usque pedes decurrere. Ipsis Calendis Julii Anni MDCLI. Lindæ voto expedita est: &, cùm illi suaderetur, ut iter curru domum relegeret, sentio, inquit, me satis firmam ad remetiendum pedibus iter, quod semel huc emensa sum.

III.

Septem annorum ægritudo, à voto Lindam facto, confestim desiit.

Anno MDCLIV. pridie Idus Julii Agnes Rozakowska, viri nobilis è Wierzboloviensi Lituaniæ provincia, uxor votum Lindæ solvit. Septem omnino annos gravi juxta ac ignoto est vexata morbo; nisi quod malum se tussi & ingenti viscerum convulsione nonnihil proderet. Tussis porrò viscerumque convulsio propè continua erat, ut neque interdiu neque noctu quies miseræ esset. Non desiit remedia etjam humanis majora adhibere, præsertim à D. Virgine, quæ Zurowiciis, magna religione in Lituania colitur, & miraculis beneficiisque divinis, cuivis illustrium religione locorum conferri potest. Jam septies eò supplicabunda accesserat, sed eventu irrito; quia id beneficium Lindensi Divæ, ut postmodum

patuit,

patuit, divinitus fuit servatum. Simul enim atque votum Lindam concepit, tussis illa tam inveterata, ilico desiit. Quod si interdum quandoque redit, moderatissima tamen est, & noctes omnino sinit esse tranquillas.

IV.

Vir nobilis duorum fere annorum morbo, per votum ad B.V. Lindensem expeditus.

Prodebat se vis morbi, in pedes principiò, deinde in manus reliquumque corpus diffusi, apud nobilem è Bielscensi in Subsilvania municipio virum Jacobum Waszkienicz. Pedes enim cingulo tenus non languebant modò, verùm & pustulis sanguinolentis ac purulentis fædum in morem scatebant; manus verò postmodum etjam ipsæ unà cum pedibus contractæ sunt, maximo cum doloris sensu & æstu. Duas minimùm hebdomadas, præ vehementia doloris insomnes exegit, ut ad extremum & corporis & mentis redderetur impotens. Amici hominem miserati, vota ipsius nomine concipiunt tum Juchnovicium & Zurovicios in Lituania; tum in Polonia, Czestochoviam & ad Calvariæ, ut vocant, montem. Sed & hæc irrita erant vota. Tandem voto, per aliquem amicorum Lindam facto, ipse insuper adjecit, si Deiparæ Lindensis beneficio revaluisset, pedibus se totum iter, quod quinquaginta propè leucarum est, nec nisi emendicato pane, ultro citroque confecturum. Confestim voto pondus fuit; & ipse manus juxta ac pedes persanatus, peregrinationem, uti voverat, Lindæ ad XII. Calend. Septemb. Anni MDCLIV. absolvit.

V. Ru-

V.

Rusticus annum fere æger, ex voto Lindensi revaluit.

Martinus Uberlender, è Schalmay Brunsbergensis agri pago, eodem anno pridie Non. Junias, peregrinus ex voto Lindæ apparuit, & Deiparæ, pro obtento beneficio gratias supplex egit. Annum prope integrum æger, ita corpore ac viribus erat exhaustus, ut nemo illi vitam adpromittere auderet. At ille voto ad B. V. Lindensem edito, extemplo revalescere ac vires sensim resumere cœpit, ut & labori operisque consuetis, & quindecim leucarum itineri pedibus ultro citroque conficiendo par omnino esset.

VI.

Ex anathematis, & votivis ex argento tabellis, variorum & incognitorum morborum curatio æstimanda.

Quæ de ignotis, passim in commentariolos relata sunt, morbis, non sine magna cura, nec sine majore legentium fastidio percensenda hîc essent. Quis enim citra nauseam eâdem chordâ oberrantes audiat? ut cùm aliquis scribit: *Margareta ægra medio anno, voto facto, Lindensem B. Virginem visitandi, convaluit Anno 1647.* Et iterum: *Gertrudis conjux rustici ex Prattensi sex septimanis ægra, voto facto convaluit.* Aut etjam: *Ioannes Straus civis Bisburgensis filiolus, quatuor septimanis ægrotus, voto per parentes facto convaluit.* Plurima id genus prætereunda nobis sunt; ut vel aliquid ex argenteis anathematis, quæ aliquid habent epigrammatis

(nam

(nam quæ rasæ omnino sunt tabellæ, aut citra epigraphen, nonnisi expressam aliquam icunculam habent, ut alias innuimus, plures centenis sunt) possimus adjicere iis, quæ jã suis locis variè retulimus. Neq; verò in percensendis iis, aut temporis aut dignitatis ordo ratione observari potest: ut, quæque aliquando nobis in manus inciderunt, ita hîc locum possidebunt.

1. Refert, Deiparæ Virginis & Pueri Jesu, supra Tiliam Arborem inter radios icones, cum hac inscriptione: *Beatissimæ Virgini Lindensi, Bartholomæus Kuntzius Decanus Sluchoviensis Anno* 1654.
2. Nil aliud, nisi hanc epigraphen habet: *Matthias Rodovvidci* 1653.
3. Refert B. Virginem intra nubes sedentem; cui subscriptum *Sancta Maria Mater* Dei, infra verò *Ioannes* von Olsen 1650.
4. Quartæ inscriptum: *Sancta Maria Regina cæli.* infra verò *Georgius Feieracker, senior* 1648.
5. Et huic duntaxat inscriptum *Elisabetha Christina Striblinskin* 1654.
6. Rythmum Germanicum hoc sensu exhibet (*a*) cum literis I.K.

Tu nos participes summorum redde bonorum,
Supremum licuit cui genuisse bonum, I.K.

7. Huic inscriptum à tergo *Martinus Them* 1653.
8. Et huic itidem à tergo *Michaël Fischer* 1645.
9. Incendii, ni fallor tempore dicata tabella insignis cum hac epigraphe: *Augustissimæ cælorum Reginæ tutelari; civitas Seeburgensis ex voto offert, Anno salutis* 1645. *die* 10. *Iunii.* 10. In-

(a) Mutter der höchsten Gütigkeit/
Erlang beym Sohn Glückseligkeit.

10. Inscriptum habet: *Monstra te esse Matrem, Funda nos in pace Mutans Evæ nomen.*

11. Inscriptum itidem habet: *Christina Karvvatin, Troskiana domo* 1650.

12. *Ex voto, I.T. Notarius arcis Seeburgensis Ann.* 1650.

13. Circa stemma refert literas sequentes: I.D.D.D. quas adjecto epigrammate ita exponit:

Sincero vovit Ioannes corde Tabellam,
Dambrovvsky Tilia Matris in Æde Dei
Oro, sinat ne me de nexa Virgo corona.
Qua si clausus ero, iam via ad astra patet.
Anno 1645.

14. Nihil habet nisi intra radios *IHS. MAR.*

15. Refert imaginem Crucifixi, cui à dextris expressus *S. Adalbertus*; à sinistris *S. Catharina, Anno* 1632. adjectis circa stemma duabus literis W.W.

16. Constat his epigrammatis: *S. MARIA O.P.N. Item D.O.M. & in H.B.V.M. Michaël Runau Aurifaber Seeburgensis, cum coniuge sua Elisabetha D. D. Anno* 1650.

17. Huic inscriptum: *S. MARIA, ora pro nobis.*

18. Et huic: *Laurentius Merten, cum sua coniuge Dorothea: B.M. M.M. L.M. A.M. G.M.* 1654. *oblata* 8. *Septemb.*

19. Huic itidem: *Sophia Kadausche. Monstra te esse Matrem.*

Posthuma Diviparæ sua vota Dorothea defert,
Et memores filiæ Kadaviana preces 1629.

20. Similiter huic: *Sancta MARIA, Regina cæli.*

21. In hac expressa Matronæ effigies, coram B. Virgine

gine flectentis, adjecto Psalmi versu: *Vota mea reddam in conspectu Domini ; in atriis domus* DEI *nostri*, *A.D.R.*

22. Circa B. Virginis effigiem scriptum : *Ave Tilia* DEI *Patris; Ave Mater* DEI *Filii: Ave Sponsa Spiritus Sancti; Ave Templum totius Trinitatis.* At verò à tergo: *D.O.M. Virgini* MARIÆ *immaculatæ, Georgius VVichman DD. consecratq;* 1651.

23. Ante B. Virginem, effigies Virginis inter flores genu flexæ, cum Germanica inscriptione : *Mater* DEI, *ora pro me.* 1650.

24. Expressa cordis figura, & miles genu flexo, cum adjectis literis A.K. 1641.

25. Resuscitatio Lazari opere faberrimo expressa.

26. Continet hanc inscriptionem: *D.O.M.M.V.M. Iacobus à Nenchen, ac Anna VVichmaniana, hanc effigiem obtulerunt.*

27. Epigraphen itidem sequentem habet: *Quasi Cedrus exaltata sum in Libano. In honorem B.V.M. dedicat Andreas Ludig Seeburgensis Capellanus, olim Kirittensis* 1634.

28. Virginis flectentis species, & circa stemma literæ A.N.Z.B.

29. Coram B. Virginis imagine subscriptum *Andreas Eckel, Regina Eckelin.*

30. Inscriptio sola: *Sancta* MARIA, *ora pro nobis.*

31. Infra expressam cordis effigiem scriptum: *Cor mundum, crea in me* DEUS *Anno* 1647.

32. Coram fusili B. Virginis, super laminam, imagine, *Agnes Lettavin* 1633.

33. Epigraphen solam habet *Vladislaus Gustavus, studiosus S. Bennonis* 1645.

34. Et hæc similiter: *S.* MARIA, *Ioan. Schroter* 1636.
35. Et hæc *Ioannes VValiszevvsky* 1637.
36. Speciem refert Poloni coram B. V. flectentis cum literis M. P.
37. Sub Nomine IHS subscriptum: *Pro ægra, Anno* 1643.
38. Inscriptū habet *Matthæus Puschman, Prisca* 1641.
39. Et hæc: MARIA, *Mater* DEI, *Regina cæli.*
40. Item hæc, *Elisabeth Stobbin* 1652.
41. Et hæc, *Ioannes Künig, ejusq; conjux Iustina H. D. R.Z.E.G.V.D.A.M.G.M.L. Anno* 1650.
42. In lamina deaurata exhibet effigiem B. Virginis sine ulla epigraphe: à tergo tamen atramento inscriptum nomen illustrissimi Palatini Mariæburgensis *Iacobi VVeiheri.* Credo ante annos circiter duodecim, quando unà cum illustrissima sua conjuge Schaffgotschiana, B. Virgini Lindensi coràm se supplicem stitit, dicatā esse.
42. Continet imagines *S. Valentini,* & *S. Reginæ;* cum subjecto nomine, *Valentini Roszinsky* 1654.
43. Refert JESU & MARIÆ nomina: *IHS. MAR. A. Z.*
44. Inscriptionem habet: *D.O.M. in honorem B.V.M. Matthias Kalozinsky fieri curavit* 1653.
45. Similiter & hæc Germanicè: *Mater* DEI, *ora pro nobis, Paulus Kusch Anno* 1654.
46. Et hæc: *Sub tuum præsidium confugimus sancta* DEI *Genitrix* 1654.
47. Item hæc, juxta nomen IHS *Ex voto,* DEO, *beatæ* MARIÆ *Virgini, Bartholomæus Fischer Anno* 1648. *obtulit.*

48. &

48. & 49. Utraque ejusdem voto dicata. Et alteri quidem inſcriptum: I.F.C.F.F.C. Anno 1654. alteri verò, Joannes Feſter V.F.F.C.1652. utraque à R.D Joanne Feſter primùm Vicario, deinde verò Commendario, ut vocant, Freidenbergenſi dicata.

49. B. Virginis Imagini fuſili, fuſiles itidem Angeli diadema utrinq; imponunt. Infra ſubſcriptum: *Ora pro nobis, ſancta* DEI *Genitrix, ut digni efficiamur promiſſionibus Chriſti.* At verò à tergo: *Hoc curavit fieri ad maiorem* DEI *gloriam, & beatiſſimæ Virginis* MARIÆ, *Petrus Kruger Conſul Meelſaccenſis Anno* 1646.

50. Huic inſcriptum *Andreas Pilchovvicz Heres in VVilken, ex voto effigiem hanc B.V.M. offert, dedicatque Anno* 1652. *die* 2. *Februar.*

51. Huic verò, *Ioannes Berg nobilis Livo, B.M.V. Lindenſi, Patronæ ſuæ ex voto* 1633. Hujus voti cauſam ipſemet, Anno 1655. die 24. Aug. cum Gedano ad Raygrodenſem præfecturam, quam poſſidet, iturus Lindam inviſeret, ajebat fuiſſe, ſuum è Livonia à Suecis poſſeſſa exilium. Seceſſerat enim in Germaniam; ex qua militaribus auctus honoribus, dum in Moſchoviam Uladislaum IV. Regem comitatur, ex ipſis Moſcoviæ finibus, per P. Chriſtophorum Zalewsky, Orſenſis Collegii S.I. Rectorem, votivam hanc tabellam fieri, & Lindam mitti curavit.

52. Hujus inſcriptio eſt: *Spectabilis Dominus Clemens Bucholtz Proconſul Seeburgenſis, cum Vrſula coninge ſua fieri fecit, Anno* 1648. *die* 5. *Iulii,*

53. Refert cor deauratum crucemque cordi quasi insertam cum adjunctis literis C.M.

54. Inscribitur : *Votum B. V. M. à me D. A. S. Anno* 1652.

55. Itidem inscribitur *Henricus Delin, Anno* 1625. *die* 8. *Maij.*

56. Similiter inscribitur : *Si* DEUS *pro nobis, quis contra nos, Simon* Nenchen.

57. Solum nomen inscriptum *Anna Maria Commytz.*

58. Solum itidem nomen *Georgius Meyer* (*a*) *Ephippiarius Varsaviens.* 1648.

59. Crucifixi effigiem, cum B. Virgine, & S. Joanne ad latera adstantibus refert, quibus subscriptum epigramma:

Urit Amor, JESU, *Virgo, Patrone Ioannes,*
Ut sacro dives munus amore feram.
Tres vos, unus ego; vos Unio; munere fiat
Unius triplex vester ut unus Amor.

Deinde adjectum *Ioannes Lamsheipt, Canonicus Gutstadiensis Oeconomus Episcopatus Varmiensis Anno* 1642.

60. Continet hanc epigraphen: *Tamatus Iacobus VValcker, civis Seeburgensis, cum Domina sua coniuge Anna; in honorem B.V.M. fieri curaverunt Anno* 1648.

61. Similiter inscriptum habet linguâ Polonicâ (*b*) *Terentianus Zochovvsky, Tribunus Ciechanoviensis* 1650.

62. Et hæc: *S. MARIA, ora pro nobis: S. Casimire, ora pro nobis.*

(a) Hoff-Satler in Warschaw. (b) *Ziemak Zochovvsky VVoysky Ciechanovvsky.*

nobis. Jam vero à tergo, *Ertmudis Dromlerin*, gebohrne Wormin *Anno* 1648.

63\. Similiter hæc: *S. Maria, ora pro nobis, Laurentius, & Margarita Klein* 1653.

64\. Circa ſtemma: *E.P.à N. ex voto diſcedendo Romam H.E.& H.*

65\. Item alia ejusdem: *E.P.N.V.C.G.C.S.R.M.S.* Eſt autem utraque dicata ab Euſtachio Placido Nenchen, primùm quidem Secretario Regio, deinde verò Canon. Varmienſe.

66\. Solam hanc inſcriptionem habet: *In honorem* DEI *omnipotentis, & B.* MARIÆ *Virginis, nobilis Iacobus Zagorny, hæres in VVorayn, hanc Tabulam fieri F. Anno* 1652.

67\. Refert effigiem B.V. Lauretanæ, ſerto incluſæ, Angelis flores deſuper ſpargentibus, adjectis literis A.H.

68\. Conſtat hâc epigraphe: *Salve parve Puer; ſalve virguncula Mater, Heribertus Ioannes Schnetla Anno* 1638.

69\. Sub nomine JESU, habet inſcriptionem hanc: *Georgius Eiſenbletter civis Brunsbergenſis* 1645. Retulit autem decimo inde anno, Monumentum hoc ab ſe poſitum ob depulſam ope B. Virginis febrim, qua plus trimeſtri conflictabatur.

70\. Inſcriptum habet *Anna Maria, gebohrne Stanislavvski* 1649.

71\. Refert Nativitatem Domini, cum lemmate: *Gloria in excelſis* DEO.

72\. Germanicè inſcriptum: *S.* MARIA, *ora pro nobis.*

73. Exhibet fusiles, super laminam, Crucifixi & B. Virginis ac S. Joannis imagines cum epigraphe: *Ad M.D.G. & augustissimæ Virginis honorem. Respice Virgo, vide hoc Amoris pignus, humilemque debitæ servitutis testem. Hum. Cliens tuus H. I. Hennig 1639.*

74. Sub imaginibus B. Virginis, S. Annæ, & Domini Jesu in medio stantis scriptum *Clara Steinsohnsche 1650.*

75. Germanicè subscriptum: *Ad honorem sanctissimæ Matris* Dei, *Gregorius Basner, & Georgius Althoff, uterq; civis Seeburgensis fieri fecerunt, Anno 1647.*

76. Inscribitur *Anna Leibin 1652.*

77. Et huic inscribitur: *Vovit B. Virgini Ioannes Hitz Heres in Ramsau Anno 1652.*

78. Et huic, *Andreas Kludtk.*

79. Similiter & huic, *Georgius Sobedin 1647.*

80. Itidem huic *Mc. Pracillofsky.*

81. Et huic: *In honorem B. M. V. fieri fecit Fridericus Montau, piè defunctus Notarius Seeburgensis 1647.*

82. Refert imagines B Virginis cum puerulo Jesu, & sanctæ Elisabethæ cum S Joann. Baptista itidem puerulo, additâ epigraphe: *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate! Immortalis est memoria illius, quia apud* Deum *nota est, & apud homines. Sap. 4.*

83. Juxta B. Virginis effigiem continet S. Ignatium flectentem cum inscripto nomine, *Ioannes Nisvvand D. D. 1648.*

84. Ex utraque refert sculptas effigies; & in altera quidem Germanicè scriptum: *Ave sanctissima*

DEI *Genitrix; Ora pro nobis Dominum, Amen.* 1653.
In altera verò: *Sancta Maria, ora pro nobis.*

85. Habet fusilem pedem sibi appensum, cum inscriptione *Anna Bruchmannin.*

86. Solam habet epigraphen hanc, *Anno* 1626. *die* 4. *Iulii Anna Schutzin.*

87. Refert imaginem B. Virginis cum puero JESU in Ægyptum fugientis, addito nomine, *Margarita VVeißin* 1651.

88. Inscriptum habet: *Sancta* MARIA *maior*: à tergo verò, *Gertrudis Hanmansche Anno* 1651.

89. Sub B. Virginis effigie, *Laurentius Ballinsky.*

90. Epigraphen hujusmodi continet: *Regina Michaëlis Elert filia, ex voto obtulit, B. V. Lindensi Anno* 1648.

91. Solam inscriptionem habet, *Fridericus Kodzborsky* 1652.

92. Refert effigiem manus, cum addita inscriptione *Ioannes Lemke, Anno* 1654.

93. Inscriptum habet Germanicè *Ioannis Trabanten uxor Anno* 1651. *H.D.M.L.* id est, curavit hoc fieri.

Atque hæ sunt votivæ Tabellæ argenteæ, quæ ab aliqua sui epigraphe distingui, atque hîc consignari potuerunt; præter quas plurimæ aliæ sunt, quæ vel nullam omnino aut effigiem aut inscriptionem habent, ideoque referri huc non potuerunt, vel, si habent, jam suis locis à nobis commemoratæ explicatæque sunt, vel deinceps hoc & sequente libro commemorabuntur.

CAPUT XXXVII.

A morte, vel præſente mortis periculo, B. Virginis Lindenſis auxilio erepti.

TRes ſorores veteribus fuerunt, vitæ mortisque arbitræ; quippe ſtamina vitæ aut producere, aut præſecare potius fingebantur. Verè Parcæ, & nomine & re; quia inexorabiles, præſertim ubi vitæ fila præſecuiſſent ſemel. Una nobis, DEI Mater & Virgo eſt, quæ etjam abrupta, ſi fabulis locus aliquis eſt, per Parcas, vitæ ſtamina reſtaurat; ideoque & *Mater miſericordiæ*, & *vita atque dulcedo*, *ſpesq; noſtra*, Eccleſiæ ipſius ſuffragio audit. Numquid & apud Lindam ſuam id ſibi operæ ſumit? Ego quidem non dubitem etjam hîc uſurpare, id, quod de B. Virgine Eccleſia Græca univerſim in Menæis canit, aſſerens eam mortuorum quoque Matrem, quæ reſurrectionem mortuis peperiſſet. Sic enim Deiparam appellat (*a*) *Acerbus ligni guſtus me occidit: Planta autem, de Te, ô Virgo, exoriens, vitam mihi reddidit. Partus enim tuus eſt Reſurrectio mortuorum, captivorum libertas, erectio iacentium.*

I.

Puella tecto domus obruta, ad vitam, per B. V. Lindenſem revocata.

Domos ac tecta, ſervandæ ac fovendæ vitæ cauſâ ſtru-

(a) ἡ πικρά με τοῦ ξύλου γεῦσις ἐνέκρωσε. τὸ τεχθὲν ἐκ σοῦ, κόρη, φυτὸν ἐζώωσε. τόκος γάρ ὁ σὸς, τῶν νεκρῶν ἐξανάστασις, λύσις αἰχμαλώτων, ἀνόρθωσις κειμένων.

sâ ſtruunt mortales ; quibus tamen non rarò mors pro Tumulo uti ſolet. Conata eſt id Allenſteini, perfeciſſetque; niſi præſidium Deiparæ Lindenſis interceſſiſſet. Gertrudis erat puella Joannis Kirſten & Gertrudis conjugum filia; quam mors domi, ipſa domo pro armis uſa oppreſſit. Incertum, quo caſu tectum domus corruit, & tignis lignisque cæteris puellam oppreſſit. Magno parentum aliorumque molimine, nec minore dolore, inter tigna ac rudera reperta; atque inde exanimis, perfracto brachio, totoque corpore miſerè afflicto extracta eſt. Non potuit aliter cùm à cæteris, tum à parentibus, quàm pro mortua haberi ac tractari ; quod & mater deinceps apud Lindam eſt teſtata: ſed & viſcera parentum non poterant, tam acerbo ſpectaculo, non commoveri quàm maximè. Ubi ad ſe nonnihil rediêre, ex illa triſtitiæ dolorumque nube, ad eos, qui à Linda Mariana, beneficiorum divinorum in omnes ſe effundunt, radios reſpiciunt, & Dei Matri, exanimem filiam commendant, adjecto uſurpandæ apud Lindam, tum pœnitentiæ, tum euchariſtiæ voto, neque votum eventu caruit. Benigniſſima quippe Dei Mater, hîc ſe & vitam, & dulcedinem exhibuit, reddito puellæ defunctæ ſpiritu; quo per venas ultro citroque commeante, membris omnibus vigor ſuus viresque rediêre. Sanam igitur atque incolumem filiam parentes, Anno MDCXXXVIII. ad IX. Calend. Jun. Lindæ ſervatrici ſuæ coram ſtitêre, votoque, quod nuncupârant, ritè ſunt defuncti.

II.

Inter perpetuas liberorum mortes, filiolus præsidio B. Virginis, per visum parentibus indicato, servatus.

Non incommodè locum hîc illud Prophetæ (a) sibi vendicet: *Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ.* Leonis instar grassabatur mors in liberos Ertmanni Wein civis Gutstadiensis opificio rotificis. Jam quinos rapuerat, continuis funeribus elatos; jam & sexto imminebat; rapuisserque, nisi Deipara Lindensis *tanquam extremum auriculæ de ore leonis*, eruisset. Jam enim & hic morbo implicitus, adeoque moriturus certè erat, nisi Deipara morti eripuisset. Quadrimus vixdum erat, cùm parens (ut in commentariolo Patris Simonis Hein scriptum reperio) Anno MDCXXXVIII. ad VI. Nonas Julias, illum apud Lindam circum Altare gestavit, *ac dixit mortuos sibi quinque iam liberos isto maiores; cumq; vereretur etiam hunc ultimum moriturum, per visionem monitus est, votum ut faceret ad Divam Virginem Lindensem, & Tabellam per puerulum offerret, sic enim eum mortis periculo eximendum. Eventus veram fuisse promissionem probavit. Hodie Tabellam argenteam, spectante populo frequente, puerulus obtulit; & pater cum filio sano domum est reversus.*

III. Re-

(a) *Amos* 3. 12.

III.

Religiosus Ordinis Minorum, voto Lindam nuncupato, à præsente mortis periculo ereptus.

Anno MDCXXXVIII. ad XVII. Calend. Octob. P.F. Ludouicus Pfeil, Ordinis Minorum de Observantia Lindam, ab ipsis Poloniæ finibus, cis Posnaniam peregrinus advenit; & statuam è cera in morem religiosi Ordinis Minorum effictam, Deiparæ Lindensi, tanquam voti reus, obtulit. Reminisci non possum, quo genere morbi ad extrema fuerit deductus; reminiscor tamen (quippe qui multis deinceps illo familiariter usus sum) cùm mihi, tum aliis pluribus palàm fuisse confessum, ad ipsam se mortem vi morbi fuisse adactum, neque alio nisi Divæ Lindensis præsidio ereptum. Quod quidem non in Aula modò illustrissimi Episcopi Varmiensis, verùm & totâ passim provinciâ ubique pro comperto ferebatur. Degebat ille, ad id usque temporis in Polonia, cùm morbo corripitur, cui neque medicorum neque ulla mortalium præsidia (quin pro deplorato, depositoque haberetur) paria erant. Rebus igitur conclamatis, subit illi mentem præsidium, in Prussia, patria sua (Resselii quippe in Prussia natus erat) constitutum, quo cæteri mortales apud Lindam Marianam felicissimè perfruuntur. Quocirca Moderatores, quorum sub imperio agebat, vel intermortuis vocibus appellat atque obsecrat; vellent, juberent, votum ab se Divæ Lindensi nuncupari, &, si revaluisset, peregrinationem ad eandem susci-

suscipi. Annuentibus illis, voto se simul obstringit, & simul morbo mortisque periculo absolvitur. Quod ille tanto prædicavit enixiùs, quanto diutius inde hæsit in Prussia, & Lindam Marianam, grati animi ergo frequentiùs visitavit.

IV.

Vir in Polonia genere & dignitate illustris, voto Lindam pro se facto, propinquam evasit mortem.

Piaculum foret hoc aliis referre verbis, quàm quibus & à jurato civitatis Resselienfis Notario signatum, & testibus fide dignissimis confirmatum est. Sic igitur Notarius ille: *Anno Domini, millesimo sexcentesimo quadragesimo, die secundâ Iulii, illustris ac magnificus Dominus, Albertus Alexander Przeczkovvsky, Heres in Zbenin, Thesaurarius Terræ Lomzensis, & Notarius terrestris iuxta ac castrensis Rozanensis & Makovviensis, quæ sequuntur, coram testibus infrà scriptis, teste conscientiâ edixit. Anno currente, cùm in bonis regalibus Lomzyn, subitò gravi, & periculoso admodum morbo esset correptus, ita, ut neque sui, neque nominis sui memoriam teneret; à coniuge, ceterisq; propinquis, varia vota pro incolumitate decumbentis, ad varia loca sacra edita sunt : quæ quidem æger, magis propinquorum, quàm suâ voluntate, rata esse voluit. Interim casu efferuntur literæ, à P. Stanislao Zberovvsky Societatis* Jesu, *de propinqui sui morbo planè ignari; quibus inter cætera, indulgentias & miracula ad B. Virginem Lindensem, pro festo potissimùm Visitationis B. Virginis, exhiberi solita commendabat. Hic subitò æger ipse ultro*

votum

votum concipit (quippe qui ad illud interiore instinctu, ac vi impellebatur propinquisque variè dissuadentibus obtendebat, se omnino, vel inter media iacula de calo ruentia, voti causâ locum invisurum) Lomzamque ad Patrem Societatis JESU *Andream Bobola scribit, ut secum, suâque causâ votum ad B.V. Lindensem concipiat. Vix votum emissum, cùm æger revalescere sensim cæpit, breviquè ad perfectam valetudinem viresquè rediit: ita ut infra hebdomadam, pro officio suo adesse lustrationi Equitum Polonorum, ipseq́, pro more patriæ, inter alios, Eques vehi ac spectari potuerit. Quocirca beneficii divinitus accepti memor, & gratus; pro ipso Visitationis B. Mariæ Virginis festo, neque privatis, neque publicis Reipublicæ, Comitiorumq́, terrestrium negotiis detineri potuit, quin voti reus, itineri se committeret. Venit igitur die, & anno. quo suprà; sacramentisq́, pænitentiæ & eucharistiæ refectus, quæ scripta sunt, in præsentia testium infra nominatorum, referri in tabulas, atque consignari voluit.*

Albertus Przeczkovvsky Thesaurarius Terr. Lomzens. & Notarius Rozanens. & Makoviens. S.R.M.S.

Ita esse attestor Paulus Mollerus Archipresbyter & Parochus Resseliensis, manu prop.

Idem testor Valentinus Maievvsky Parochus Bischburgensis, manu prop.

Idipsum testor, Thomas Clagius Residentiæ Resseliens. Societatis JESU *superior, manu prop.*

Idem testor Christophorus Schmid Actorum Resseliensium iuratus Notarius, manu propria.

V. Alius

V.

Alius itidem illuſtris è Polonia vir, præſentis periculo mortis ereptus.

Extat hujus rei votiva ex argento apud Lindam Tabella, cum hac epigraphe: *D.O.M. Virginique Matri, Fonti miſericordiarum, Martinus Szyszkovvsky Capitaneus Lelovienſis* Germanus is erat frater illuſtriſſimi Varmienſis Epiſcopi Nicolai Szyszkowsky; ad quem etjam reviſendum è Polonia in Pruſſiam excurrerat. Lætitiam è gratiſſimo fratris conſpectu ſingularem, propè mors præcidit; morbus certè haud leviter interrupit. Paulò enim pòſt, quàm Heilsbergam venerat hoſpes, tanta illum vis morbi invaſit, ut nulla medicorum induſtria, quin pro depoſito haberetur, par eſſet. Quò major illuſtriſſimo Epiſcopo exinde cura atque dolor, cui unicus ille fratrum ſupererat, in quo *domus*, ut ille ait, *inclinata recumbebat.* Quocirca etjam majore fiduciâ Divam Lindenſem, cujus, ut ante vidimus (*a*) honori propagando eximiè ſtudebat, ſupplex accedit, & fratris nomine votum concipit. Extemplo æger ad ſe, rediit, rediêre unà & vires; ita ut paucis interjectis diebus, Lindam accedere, & inter prolixas memoris animi gratias, ſanitatis, quin & reſtitutæ ſibi vitæ monimentum dictum ipſe coràm ſtatuere potuerit.

VI. Ca-

(a) *lib.3.cap.12.&*

VI.

Canonicus ob præcipitem ex equo lapſum de vita periclitans, ſibi reſtituitur.

Inter votivas ex argento Tabellas, quædam eſt, quæ Equum per avia, inviaque curſu effuſum, & ſeſſorem humi afflictum ſacerdotis habitu refert, cum addita epigraphe: *Thomas Selbey, C.G. voti reus ſolvit.* Nemo omnium, quibus Lindæ cura hactenus commiſſa fuit, inventus eſt, qui mihi vel dicati anathematis cauſam, vel picturæ myſterium evolveret. Cùm autem ipſe admodum R. D. Thomas Selbey tum quidem Canonicus, nunc verò etjam Decanus Gutſtadienſis, ſuperſtes DEI gratiâ etjamnum eſſet, ipſum datâ occaſione coràm percontatus ſum; &, quæ didici, ex fide jam reddo. Ibat ille aliquando eques ad Capituli Gutſtadienſis prædium, Viertzighuben dictum; jamque villam ingreſſus erat, cùm equus non latratu modò, verùm & morſu canum, in præceps actus ita eſt, ut nullâ habenarum vi, nullâ ſeſſoris contentione flecti, ne dicam ſiſti poſſet. Non ignorabat ſeſſor, quanto in vitæ diſcrimine verſaretur; quò magis præſidium, quod in Deiparæ ope collocârat, animo verſabat. Interea maximo impetu de equo excutitur, & vel ad ſaxum (neque enim ſatis reminiſci poſſum) vel ad terram ſaxo vicinam, eodem alliditur impetu. Actum fuiſſet de vita, niſi, quemadmodum D. Decanus ipſe diſertè fatetur, in ipſo mortis articulo, à Deipara vitam recepiſſet. Quod beneficium & illo jam tempore poſito Lindæ

monu-

monumento, actisque divæ servatrici gratiis celebravit; & nunc perennibus gratiis agendis, grataque, quoties occasio datur beneficii deprædicatione, non desistit celebrare.

VII.

Præposito Gutstadiensi, conclamata jam ob acerbitatem morbi, vita restituitur.

Si omnium, quæ symbola vel notas aliquas habent impressas, tabellarum vel anathematum explicare, vel etjam cognoscere rationes & causas arcanas liceret, quanta vel operi huic moles, vel beneficiorum Deiparæ multitudini cumulus accederet? Quot enim capite præcedente omnino intacta præteriri debuerunt, quin & deinceps debebunt? Geminas præterire neque possum, quia earum rationem assecutus jam sum; neque sanè, ut possem, etjam debeo; quia, quoad licet, gloriæ & honori Deiparæ Lindensis detractum nihil volo. Si literam unicam demas, iisdem utraque notis consignata est; altera quidem hoc modo: M. A. B. C. G O V. 1649. altera verò hoc: M. A. B, P. G. O. V. Non difficile mihi fuit assequi utramque dicatam esse à *Matthæo Alberto Bogursky*, Anno quidem 1649. Canonico, deinde verò 1650. quo posterior Tabella consecrata fuit, jam Præposito Gutstadiensi, & simul Oeconomo Varmiensi: at vel divinare, quam tandem ob causam dicatæ essent, per quàm difficile. Auctor ipse difficultatem sustulit, qui hoc ipso 1655. Anno, causas mihi coràm explicuit. Prior enim Tabella ob vehementes morborum cruciatus, posterior verò etjam ob depulsum mortis periculum oblata fuit. Anno e-

no enim MDCL. gravibus in negotiis Poloniam adierat; ubi ad usitatos calculi cruciatus, febris peracuta, aliorumque symptomata morborum accessêre. Triduum integrum exanimi quàm vivo similior, non ipse modò, verùm & alii spem vitæ abjecerant. Verùm à Diva Lindensi, cujus & aliàs opem expertus fuerat, & tum maximè imploràrat, spes vitæ, quin & vita impetrata. Quam ob rem, ubi in Prussiam reversus est, nihil habuit antiquius, quàm ut Lindæ se, atque unà beneficii tanti monumentum Deiparæ sisteret.

VIII.

Viri nobilis Villicus, quintum diem extra sensus positus, voto Lindam nuncupato sibi restitutus.

Ita apud Lindam Marianam sanctè de se asseruit Gregorius Radiken, VII. Idus Julias, Anni MDCLII. Agebat Villicum in Elditten apud generosum virum Eustachium à Nenchen; cùm interim vehementissimo involutus est morbo. Quodcunque tandem morbi genus fuerit, vis certè ac malignitas tanta erat, ut abruptâ vitæ spe, ipsa quoque vitæ stamina viderentur abrumpi: jam enim quintum diem extra se, sensusque positus, nihil cibi aut potionis admiserat. Frater, qui interim aderat, fratris misertus, quid misero afferret remedii, non habebat. Occurrit animo decantata omnibus Divæ Lindensis potestas æquè in mortem, ac pietas in mortales: utramque piissima Mater, ut in fratrem suum exerceat, supplex obsecrat, & Lindæ insuper à fratre, ubi revaluisset, quàm

primùm revisendæ, votum nuncupat. Adfuit repentè homini jam deposito, invocata Mater DEI, ut postridie de illius benignitate licuerit illi tum vivere, ut ederet, tum edere, ut viveret: interjectoque brevi admodum tempore sanus atque incolumis non tam villicationis, quàm gratitudinis suæ rationem coràm Lindæ reddiderit.

IX.

Religioso Societatis JESU Sacerdoti, in Austria, per Deiparam Lindensem vita conservata.

Nemo id melius, quàm qui expertus ipse est, scribendo explicuerit. Est autem ipse, cujus literas paulò antè (a) produximus, P. Joannes Aloysius Kuhn. Sic enim iisdem ille literis de se memorat. *Mitto affectum meum beatissimæ Virgini Matri Lindensi sub notis Musicis expressum; quandoquidem nonnisi exigua signa magnæ Matri transmittere queo. Suum Diva Lindensis, in has usque oras, auxiliare brachium extendit. Meam illi in acceptis vitam refero, miraculum tamen sileo, ne videar vivere miraculosè. Quam spem vitæ deposito mihi Medicus hoc anno præcidit, illa opem ejus imploranti, repentè integra cum valetudine contulit; ut à multo tempore, quo vitam in Societate dego, meliores vires, quàm quibus nunc* DEI *& Deiparæ Lindensis beneficio fruor, non sim expertus.*

X. Vi-

(a) *lib.4.cap.33.*

X.

Vidua Regiomontana, voto Lindam facto, periculum mortis evasit.

Sub Anni MDCLIV. exitum, Walpurgis, civis Regiomontani Melchioris Renner relicta vidua, stomachi, viscerumq; omnium per octo minimùm hebdomadas intolerabiles experta cruciatus, de vita omnino periclitabatur; præsertim cùm omnia incassum adhibita essent remedia. Evasit tamen periculum, ubi peregrinationis Lindensis votum fecit; sed ita evasit, ut multa ubique morbi vestigia residerent. Quàm primùm tamen Lindense arripuit iter, omnis prorsum dolor recessit; ut pedes, quidquid interjacet itineris, potuerit emetiri.

XI.

Viro nobili, omnium judicio jam deposito, vita per B. V. Lindensem prorogata.

Quod vir in Masovia nobilis, Dominus Nicolaus Truszkowsky, Paræciæ Lachoviensis, VI. Nonas Julii Anni MDCLII. coram R. P. Alberto Kuklinsky Rectore (qui etiam id literis tradidit) & Paulo Radig atque N. Trabant, consularibus Resselii viris sanctè affirmavit, idipsum vicini illius Anno MDCLIV. ad VI. Idus Septemb. cives Colnenses pari fide confirmârunt. Vis illum morbi ita oppresserat, ut tandem vita propè omnis destituerit. Qui aderant, nihil intentatum reliquerunt, ut sensibus, à quibus jam erat abalienatus, restitueretur. Cùm cætera frustra essent omnia, subiit animos Mariana Deiparæ Linda, & apud eam, quamvis

longè dissitam, præsens ac singularis in omnes benignitas. Votum eò ægri nomine concipiunt; & simul æger, reddito paulatim animo, sensum vigoremque corporis, omnium exspectatione maturiùs recepit. Virium quippe jam compos, haud ita multò pòst in viam se sat prolixam dedit, & sanus atque incolumis Lindæ vota persolvit.

CAPUT XXXVIII.

Animæ Purgatorii per B. Virginem Lindensem adjutæ.

QUæ, & quanta sit Deiparæ in Animas purgatoriorum ignium carceribus detentas clementia & caritas, vel ex iis, quæ tum Alphonso Cortesio, tum Joanni Ximenio, Societatis Jesu religiosis, aliquando in mandatis dedit, facilè colligas. *Illi* enim, teste P. Joanne Rho (a) *qui singulari quâdam pietate Deiparam, per omnem vitam coleret, familiariùs quiritanti aliquando, quod se molestis animi angoribus scrupulisque confici pateretur*, edixit, atque haud dubio oraculo monuit Virgo, *si salvus ac liber esse vellet, animis è purgatorio igne redimendis, operæ plurimum impenderet*. Hunc verò ante suam Imaginem orantem, ac vehementiùs concepto æstuantem amore, sic affatam Deiparam ferunt; *Ximeni, cave, ne animas in Purgatorio igne laborantes oblivioni tradas*. Quæ igitur, quasi conductas suorum operas, pro animabus Purgatorii ita solicitat, suam iis operam suffragiumque deneget? Quod cùm alibi, tum apud suam quoque Lindam accuratè præstat. Proinde qui jam animos mortalium cum mor-

(a) *in varia histor. lib. 1. cap. 4.*

morte vel mortis periculis luctantes, vidimus à Deipara adjutos, jam ut ii cum ignibus purgatorii luctantes, ab eadem juventur, videamus.

I.

Anima cujusdam defuncti, preces sui causâ apud Lindam Marianam fieri expetit.

Anno MDCL. Idibus Octobris Lindam invisit matrona Gutstadiensis, Martini Wagneri conjux: ut suis aliorumque precibus ac placaminibus, divinum in fiscum conferret aliquid, expungendis animæ, quæ sibi apparuerat, nominibus profuturum. Paucos enim ante dies, cùm ædes ipsius nocturnis fragoribus atq; lamentis identidem personarent, supplex à DEO petierat, ut, quidquid tandem rei id esset, edoceretur; se enim ad omnem DEI nutum, dummodo planè de eo sibi constaret; promptam omnino pacatamque fore. Edocta est, ac monita per somnium, ut ipsa, adjunctis, quas etjam de nomine appellavit, duabus aliis matronis, Lindam pergeret, & preces piaque alia pro se placamina faceret. Mulier, quemadmodum monita aut potius rogata fuerat, aliis somnium indicavit; sed cùm ab aliis fortasse, tum à viro quodam gravi, indicium illud risu acceptum est, resque omnis anicularum fabellis ac meris somniis adscripta. Ergo, ne somnia vigilantibus quoque objicerentur, posterâ die, ipsâ sextâ matutina horâ, quâ in Templo signum, pro sacris, ære campano dabatur, vigilanti, atque adeò ad Templum se accingenti spectandam se, in lineis vestibus animula exhibet, precesque antè per somnium postulatas, citra somnium

ingeminat, continuoque ex oculis disparet: sed disparere ex animo minimè potuit; quoad mulier, quidquid rogata erat, primo quoque tempore, apud Lindam, ritè executa est.

II.

Defunctæ conjugis anima, sacro apud Lindam Missæ sacrificio precibusque adjuta, suâ aliorumque quiete gaudet.

Pontem, quo facilis ad cælum patet aditus, Deiparam Virginem, appellat & adorat Græca in Menæis (a) Ecclesia. Quid igitur mirum sit, si jam solutæ à corporibus animæ, quæ liquidiùs utique Deiparæ agnoscunt dignitatem, ad ejus suffragia ac patrocinia anhelant? Anno MDCLIII. è vivis excessit Gregorii Schroter civis Guttstadiensis conjux; sed ita excessit, ut per dimidium annum fragoribus terroribusque nocturnis christianæ erga se caritatis ac pietatis domesticos omnes commonefaceret. Viduus maritus nihil suo officio deesse passus, jam stipe egenis, pro sua facultate, liberaliter data; jam sacro sancto Missæ sacrificio piis defunctæ conjugis manibus parentavit; nihilo tamen perstabant adhuc nocturni illi fragores ac tumultus, quia apud Lindam nimirum Marianam, pons animæ illi paratus ad cælum erat. Posteaquam enim maritus sacrum pro defunctis Lindæ se curaturum, & aliquid ceræ ibidem oblaturum vovit, sua manibus piis quies, & ædibus tranquillitas extem-

(a) σὲ τὴν εὐδιάβατον γέφυραν, περιφανῶς, μακαρίσωμεν apud VVagnereck. num. 329.

extemplo rediit. Quocirca maritus, quod voverat, sine cunctatione executurus, iter Lindam versùs ingressus, ad XVII. Calend. Julias MDCLIV. Anni Lindæ apparuit, & voto perfunctus est.

III.

Plures juvandis piorum manibus, donaria & anathemata Lindam mittunt.

Altissimè omnium cordibus fidelium videtur impressum, quod ipsa de se Dei Mater apud S. Brigittam, Blosio teste (a) professa est. Nam, ut Blosius inquit, audivit S. Brigitta, ipsam beatam DEI Genitricem Virginem dicentem: *Ego sum Mater* DEI, *& Mater omnium, qui sunt in Purgatorio. Quia omnes pœnæ, quæ debentur purgandis pro peccatis ipsorum, per preces meas quâlibet horâ, aliquo modo mitigantur.* Quod quidem etjam S. Bernardin. Senensis (b) tradidit: *Beata Virgo,* inquit ille, *in regno Purgatorii dominium tenet; propterea inquit Ecclesiastici 24. Et in fluctibus maris ambulavi. Pœna siquidem purgatorii, ideo dicitur Fluctus, quia transitoria est; sed additur, Maris; quia nimium est amara. Ab his Tormentis liberat beata Virgo, maximè devotos suos. Et hoc est, quod ait. Et in fluctibus maris ambulavi; scilicet visitans & subveniens necessitatibus & tormentis devotorum meorum: imò & omnium, qui ibi existunt; quia filii ejus sunt, cùm sint filii gratiæ.* Atque hinc non minimus solet esse

(a) *Monil. spirit. cap. 13.* (b) *serm. 3. art. 2. cap. 3. de Nomine Mariæ.*

esse numerus eorum, qui apud Lindam Marianam juvandis propinquorum, aliorumque in purgatorio existentium manibus, Deiparæ opem implorant. Paucos duntaxat memorabo, qui aliquod suæ illic pietatis monimentum reliquerunt. Anno MDCL. Dominus Jacobus Hanman Consul Meelsaccensis, non longo temporum intervallo, & uxorem, & filium, qui in Olivensi Cistercienslum Monasterio professus jam erat, ereptos sibi indoluit. Ut tamen in altero seculo utrique prospiceret, utrumque Deiparæ Lindensi commendavit, missâ Lindam tabellâ votivâ, cum hoc epigrammate:

Ad maiorem DEI *gloriam, beatissimæque Virginis honorem. Pro charissima consorte Anna Silbein, & filio Petro Professo Olivensi, Iacobus Hanman Consul Meelsaccensis* 1650.

Anno MDCLIV. Gregorius Spohn civis Traumburgensis, ad III. Nonas Junias, Deiparæ Lindensi obtulit calicem argenteum, cum velo & omni ad sacrificium necessario apparatu. Velum porrò & reliquos apparatus nigri coloris erat, quia cum cæteris defunctis, tum uxoris suæ manibus consultum maximè cupiebat. Sub idem fere tempus etjam D. Georgius Eisenbletter, inter Brunsbergenses, genere & opibus facilè primus, ut defunctæ haud ita pridem matri suæ Deiparam Lindensem redderet propitiam, peregrinationem, ex voto promissam, Lindæ absolvit. Cujus ego quidem votis, haud invitus mea conjunxerim, ut bene sit manibus piæ, & in Collegium Brunsbergense munificæ præ cæteris matronæ. Illa enim socios ad desertum bello Suecico Collegium

post-

poſtliminio revertentes, veſtibus, commeatu, & ſupellectile maximè inſtruxit; illa ſuccedentibus deinceps annis munificam à Collegio manum nunquam ſubtraxit; illa denique, niſi ſuorum nonnemo obſuiſſet, auguſtiſſimam Collegii illius rem, aliqua fundi parte, augere cupiebat. Sit merces etjam bonæ voluntati æterna, ab eo, qui teſte Regio vate, *voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet* (a) Plures alii ſuperioribus annis defunctorum causâ, è Brunsbergenſibus Lindam peregrinati ſunt; præſertim ubi fama de multorum apparitionibus, totam ita repleverat civitatem, ut etjam totâ latè Varmiâ funderetur. Cui ego famæ, quid, & quantum tribuam, non invenio: niſi quod tum donaria Lindam & ad alia ſacra loca paſſim miſſa, tum imagines aliaque monumenta ea de cauſa erecta, non omnino hauſtam ex vano fuiſſe confirment.

CAPUT XXXIX.

Quidam ob neglectam Lindæ, vel Eccleſiæ religionem divinitus puniti.

PLures tum ſecundo, tum etjam tertio libro, qui vel deſertum Lindæ locum temerare, vel etjam reſtauratam contumeliâ injuriavé aliquâ ſunt auſi afficere, divinam expertos Nemeſin produximus: pauciores hoc loco producemus, quia eò jam Lindæ Marianæ ſplendor atque dignitas promovit, ut paucos jam vel furor, vel etjam temeritas in eam transverſos agat. Quin & hi, qui jam producentur, in ſe

(a) *Pſalm.*

potius, quàm in Lindam fuerunt injurii; nisi pro Lindana etjam reputes injuriâ, quod cùm in vicinia positi sint, aut Lindam etiam de longinquo, sacrorum causâ frequentare soleant, utrique castigatâ divinitus negligentiâ suâ, ad dignam eo loco observantiam, studiumque religionis excitari necesse habeant.

I.

Qui jejunium sextæ feriæ violat, à morbo, quo corripitur, nonnisi B. V. Lindensis auxilio eripitur.

Quid potest esse crudelius hæresi, cui non propriæ duntaxat, verùm & alienæ salutis negotium, ludus est? Eo namque temeritatis, ne dicam insaniæ nonnulli devenerunt, ut non satis habeant, si ipsi pereant, nisi & alios in exitium secum adducant, & quidem adducant ludendo! Hinc illis non rarò in Prussia mos est, sannis, ludis, &c, plus quàm scurrili urbanitate, innoxiæ plebis sensum pervertere, & cùm ad alia suæ sectæ capita, tum ad jejuniorum pellicere contemptum. Hinc illa statis jejuniorum diebus ad vorandas carnes illicia, atque solicitationes. Quòd si suadendo atque solicitando nihil promoveant, uti quidem apud cordatiores, etiam de plebe, rarò promovent fraude, dolo, & ludificationibus agere, atque, ut in proverbio est, de alieno corio ludere. Nam & ludi ipsorum, persæpe etjam innoxiè seductis noxæ sunt; uti quidem Anno MDCLIV. Thomæ Janowsky è Subsilvania oriundo fuerunt. Rusticas ille operas, apud Goldapensium civium quendam exercebat, salvo tamen religionis Catholicæ, quoad potuit, exer-

exercitio; nunquam enim adduci potuit, ut appositas feriâ sextâ, aliove jejunii die carnes etiam degustaret. Et ecce per ludum tandem pertractus est in nassam! Occuluerant intra olus carnes impii ludiones, nihil veriti condimenti esse asseverantes. Credidit homo simplex atque olere vescitur; cùm ecce suilla intra olus tandem apparet. Cohorruit illico, & gustare deinceps religioni sibi duxit. Nihilominus ludionum verbis persuasus, tandem ultro carni manum admovet, & bucceam ori ingerit: sed non sine consequente eodem vestigio divinâ vindictâ. Repentè enim corripitur morbo, ut decumbendum fuerit. Ita decumbenti, at necdum sopito, species humana augustior (ille Deiparam fuisse ait) coràm adstare visa: quæ etiam placidè interrogavit, ecquid deinceps jejunium sextæ feriæ religiosius servare vellet? cùm ille respondisset, velle, quin & ad hanc voluntatem, voto firmatam, adeundæ Lindæ votum adjecisset, continuò sanatus, VI. Idus Julias Lindam adiit, & tum delictis suis expiatus, tum votis ritè solutus est.

II.

Ab esu carnium diebus jejunii, prodigio quidam revocatus.

Sub idem fere tempus, atque eadem fere de causa alter Lindæ expiatus est. In ipso verni quadraginta dierũ jejunii capite atq; adeò ipsâ quartâ feriâ, quæ à cineribus nomen habet, mensæ cujusdam hæretici, haud procul Resselio, accubuit; & hospiti, pro solita hæreticis urbanitate, ad vorandas carnes invitanti, adeo-

adeoque carnes cum quadra offerenti, haud gravatè infelix conviva assensus est. Et jam manus erat admoturus, cùm se inusitato quodam sensu aut potius horrore percelli sensit; quin & tres sanguinis guttas, è naribus in quadram defluxisse vidit. Prodigium id, haud vanè interpretatus est; quippe qui extra id temporis monumentum, neque in pueritia, neque in provectiore deinceps ætate, vel unicam sibi de naribus guttam sanguinis meminisset unquam stillavisse. Eo quocirca prodigio absterritus, non modò carnibus abstinuit, verùm & Lindam haud multò pòst iter instituit, & de servando in posterum religiosiùs jejunio, constanter sibimetipsi cavit.

III.

Ad festorum cultum dierum, quidam supplicio divino admonitus.

Carbonarius is erat, & struem lignorum in carbones exurendam, jam habebat paratam. Instabat sacrosanctum Paschatis festum, quod à servili opere quàm maximè coërcere hominem debuerat. Ille tamen cæptum opus urgere, & ipso Sabbatho sancto ignem pyræ subjicere, proinde & ipsa Paschæ Dominica operi intendere. Verùm illâ ipsâ die, vindicem Domini manum sensit: nam & oculis offusa caligo repente est; & pedes labescere ac dolore excruciari continuò cæperunt. Quibus ille malis ut levaretur, auxiliarem Deiparæ Lindensis manum imploravit, & expertus tandem est; quemadmodum permodico spacio interjecto, Lindæ ipsemet professus est.

IV. Al-

IV.

Alter quoque ob violatam festorum dierum religionem divinitus plexus, voto Lindam facto convalescit.

Colonus quidam in vicino Prussiæ Ducatu haud longè degebat Lindâ, quò etjam cum reliquis in eodem Ducatu agentibus Catholicis, divini cultus gratiâ, frequentare diebus festis solitus erat. Obrepsit tandem noxius homini torpor, & fortasse etjam ipsum hæreticorum consortium, quasi noxio quodam halitu, miserum afflârat; ut multò tempore domi iners desideret; & , quanquam duobus tantummodo passuum millibus Linda abesset, rarò tamen Lindam sacrorum causâ, etjam festis diebus adiret. Tantam animi inertiam, non iners modò, verùm & peracerbus excepit morbus; quo membra omnia obtorpuerunt, & resolutis nervis enormiter sunt contracta, ac demum lecto affixa. Sensit enimvero miser supplicium; sed & supplicii causam, non potuit intimiùs animo non persentiscere. Pervigilium erat Natalis Dominici Anni MDCLIV. quo & ipse pervigilare de salute indipiscenda cæpit. Quia verò à neglecta Lindæ frequentatione morbi origo fuit, promittit, si ex morbo illo emersisset, ipsis Januarii Calendis Lindam aditurum, & cum circumciso Jesu omnes animi noxas amputaturum. Convaluit postero abinde die, ipso videlicet Natali Domini; & advenientibus Calendis Januarii Lindam veniens, non modò per sacra pænitentiæ atque eucharistiæ sacramenta, ex-

piatus

piatus eſt, verùm, ut ad cæterorum exemplum, id divinæ in ſe genus vindictæ literis mandaretur, ſacrum conſcientiæ ſuæ Judicem, magnopere obteſtatus.

LIBER V.

De beneficiis divinis, apud Lindam Marianam, Anno MDCLV. vel exhibitis, vel cognitis, & in commentarium relatis.

CAPUT I.

Ratio, & Oeconomia hujus libri.

QUod S. Ildephonſus, eximius ille, & non calculo duntaxat, verùm & veſte candidâ è cælo miſsâ, probatus Deiparæ encomiaſtes cenſuit, reipsâ nos quoque omnium minimi experimur: nimirum Laudis, vel, ut ille loquitur, *Defenſionis Deiparæ, ſatietatem nullam eſſe:* (a) *Hæc enim* (ut, quod ſanctus Chryſoſtomus ad cap. 1. Geneſ. hom 3. de S. Scriptura dixit, de B. Virginis beneficiis dicamus) *ſpiritualium fontium natura eſt, ut hoc magis ſcaturiant, & accreſcant ſpiritales gratiæ, quo quis magis ſtudet inde haurire.* Quin imò,

(a) *lib. de Virginit. B. M.*

Imò, si fides non abrogatur alteri, ut sic dicam, Ildephonso, hoc est, Richardo à sancto Laurentio, vero S. Ildephonsi in prædicanda Virgine Deipara collegæ (a) *Talis investigatio* (qualem videlicet Ecclesiasticus proponit dicens (b) *Vadens post illam quasi investigator, & in viis illius consistens*) *quasi quidam pastus est animæ: unde ipsa* (videlicet Deipara, de qua agit) *Qui edunt me, adhuc esurient. Quasi in ore cordis habet hæc, qui firmiter credit, quasi masticat, qui piè investigat; quasi trajicit in corporis nutrimentum, qui bene operando, imitatur, & qui rectè afficitur erga ipsam.* Propositos initiò quatuor libros dum molimur, hoc est, dum in illorum Sapientiæ divinæ (quæ per Matrem suam & ad nos descendit initiò, & nunc mira inter nos operatur) investigatione viarum immoramur, & oblato nobis pastu reficimur, verum quoque ex parte in nobis fuit illud: *Qui edunt me, adhuc esurient.* Tantum enim abest, ut aliqua nos laboris satietas caperet, ut, quod alibi diximus (c) quintus hic liber nobis sub manibus nasceretur. Ut enim iis, qui mare ingressi sunt, evenit, sive navi sive etjam pedibus aquas pertentent, plus semper aquarum inveniunt, quo magis à litore recedunt; ita profectò nobis quoque evenit. Magnum est MARIA mare; magna aquarum huius maris tum vastitas, tũ altitudo. MARIA, inquit, præclarè Dionysius Car-

(a) *lib.* 2. *partic.* 5. (b) *Eccl.* 14. (c) *lib.* 1. *cap.* 1.

Carthusianus (*a*) *interpretatur Mare: quia sicut nullus valet guttas Maris dinumerare, sic misericordiam, gratiæ excellentiam, gloriamq; MARIÆ nullus valet exprimere.* Et S. Petrus Chrysologus alludens, more suo, subtiliter ad illud Geneseos I. *Congregationes aquarum appellavit Maria: MARIA,* inquit (*b*) *Mare vocabatur. Et quomodo non MARIA Mare? Congregationes, inquit, aquarum appellavit Maria. Nomen hoc renascentibus salutare; hoc virginitatis insigne; hoc pudicitiæ decus; hoc Collegium sanctitatis.* Et ne quis in ipsa syllabarum quantitate (producitur enim media in nomine MARIÆ, cum in congregationibus aquarum corripiatur) cespitandi locus relinquatur, piè juxta atque argutè Richardus à S Laurentio (*c*) occurrit, atque causam ita reddit. *Idcirco huius nominis MARIA, media longa est, ut in eius nominatione diutius immoremur.* Qui etiam in rem præsentem alio loco (*d*) ita eleganter disserit. *Sicut nec Maris profunditas, sic nec MARIÆ liberalitas potest exhauriri. Indefessè enim, & sufficienter dat gratiam universis (nisi per eos steterit) quam facillimè invenit apud DEUM.* Quæ quidem inexhausta prorsum, etiam apud Lindam Marianam MARIÆ liberalitas, hunc nobis librum quintum peperit. Posteaquam enim illustrissimus Episcopus Varmiensis, Encyclicis literis, quas alio locò produximus, Archipresbyteris, cæterisque de clero edixit, ut miracula ac beneficia Deiparæ Lindensis vel ipsi colligerent, vel populum suum ad ea colligenda enarrandaque exci-

(a) *lib. 3. de laudibus Virg.* (b) *serm. 146.* (c) *lib. 12. de laud. Virg.* (d) *lib. 4. cap. 6.*

excitarent; tam multa, quæ vel hoc, vel superioribus annis evenerunt, enarrata collectaqúe sunt, ut volumen integrum requirerent. Quanquam, ut fortasse referri ad priores libros potuissent, etjam multis de causis expediebat, separato ea libro prodi. Præterquam enim, quòd multitudine magnitudineqúe suâ, quartum præcipuè librum, jam cæteris vastiorem, plurimũ auxissent, intererat lectoris, ut ad levandum ejus fastidium, nova hîc tractandi methodus adhiberetur. Sicut enim hactenus, beneficia Deiparæ in certas classes, juxta cujusque generis materiam digessimus, Czestochoviensem, VVartensem, aliasqúe Virginis historias secuti; ita deinceps Hallensem, Aspricollensem, Cellensem, Silvaducensem, atque in primis Lauretanam, secuturi, temporis duntaxat ordinem rationemqúe habebimus; & res ut, quæqúe vel evenit, vel certè ad nostram devenit notitiam, proponemus solâ temporis per menses suos partitione adhibitâ. Ad hæc omnino videbatur expedire ea, quæ hoc MDCLV. Anno vel gesta, vel cognita, atque in commentarium relata sunt, singulari volumine tradi, ut ex hujus anni, vel potius aliquot duntaxat mensium anni (potissimum enim Majus, Iunius, Iulius, & Augustus sibi librum hunc vendicabunt) proventu atque ubertate, de cæterorum retro actorum ubertate annorum, judicium fieri queat. Si enim par fortasse aut in investigando, aut in scribendo notandoqúe adhibita fuisset diligentia, par fortasse collecta fuisset Marianæ beneficentiæ, ac divinorum apud Lindam beneficiorum messis. Vt porrò major fuerit hoc anno in

connotando investigandoque diligentia studiumq; adhibitũ, non tamen omnia, aut cognosci, aut etjam, quæ cognita sunt, referri in commentarium potuerunt. Nam & pudor quidam subrusticus adhuc quosdam deterruit; ne vel divina prodendo beneficia, suas proderent calamitates; vel etjam nominum suorũ viderentur quærere in publica historiæ luce celebritatẽ. Quid, quod ipsæ temporis angustiæ impediunt tum populos, pietati Sacramentorumque frequentationi maximè intentos, suis rebus commemorandis immorari tum ipsos sacerdotes, ministeriis tot, non dico hominum sed populorum gentiumq; accuratè intentos, singula attentiùs exquirere, ne dicã rimari? Quid deniq; quod cùm permulta & investigata, & cognita fuerunt, pleraq; tamen connotari haud potuerint; sive quòd homines, qui connotanda suo debebant loco suggerere, temporum exclusi angustiis, vel etjam comitum suorum querimoniis adacti maluerant relegendo se itineri, quàm renarrandis suis suorumque rebus accingere; sive etjam, quod ii, qui connotare debuerant, memoriâ tot inter hominum rerumque tumultus facilè fallente, non poterant? Ipse ego, qui hujus anni æstatem apud Lindam traduxi, & non minimam connotandis rebus operã intendi, fateri nihilominus necesse habeo, non pauca mihi, quæ signanda erant, excidisse, multo verò plura, quæ mihi iteratò fuerant à variis enuntianda, silentio quacunq; tandem ex causa, ab iis fuisse præterita. Ad extremum, illud hoc loco necessario videtur commemorandum, multa hoc libro tradi, quæ hoc anno gesta non sunt, quia tamen hoc anno indicata, cogni-

ta, atque consignata sunt, jure ad eum pertinebunt. Nam, ut bene Antonius Balingem ante suos de B. Virgine Ephemerides (a) monuit; *Licèt dies duntaxat, quo miraculum innotuit, signetur, nihilominus hic ille ipse dies potest is dici, quo miraculum accidit. Quod quidem, non quolibet levi argumento firmari potest, sed ex sacrarum literarum usu petito, quibus id familiare est, ut tunc aliquid enuntient fieri, cùm factum esse demonstratur, aut cognoscitur. Vt Genes. 12. ait* DEUS *ad Abraham: Nunc cognovi, quòd timeas* DEUM*: id est, cognoscere feci, seu manifestavi. Vt interim sileam, longè ampliorem Deiparæ provenire honorē ex mirabilium eius promulgatione, quàm ex ipso opere mirabili, si lateat, nec ad mortalium aures perveniat. Imò ideo à Numine* DEI *Genitricis interventu patrantur opera ista, supra omnem naturæ facultatem; non quidem ut sub modio delitescant, verùm ut sparsa in auras & omnibus explorata, maiorem ei venerationem concilient.*

CAPVT II.

Anni MDCLV. mensis Martius.

NOn nos annum cum Romulo priscisq; Romanis sed gestas hujus anni res, à Martio ordimur. Et ordimur, non à Cal vel Non. vel Idibus Martii: quia apud Lindam Marianam, neque Matronalia Calend. neq; Vejovis sacra Nonas, neq; ad extremū aut Parricidiū Cæsaris, aut Annæ Perennæ festum Id. occupant. Quinquatria potius, quæ in quintum ab Id. diē, hoc

 est in

(a) *Ad lectorem num. 12. & 13.*

est in xix. Martii seu in xiv. Calend. Apriles incidunt, occupamus; quia eâ luce, divo Iosepho Deiparæ sponso dicatâ, apud Lindam exinde versaturi, missi sumus. Tametsi enim Linda prioribus anni mensibus, Ianuario nempe ac Februario, beneficiis divinis, quæ etjam libro quarto pleraque sunt memorata, vacua non fuerit, tamen ut ipsa rerum natura verno tempore, cui Martius initium dat, sese renovat, & quodammodo reviviscit; ita & apud Lindam pietas atque religio; quæ impeditos hiberno frigore nivibusque peregrinos, aliosque etjam in vicino positos, rariores videbat, à Martio potissimùm mense multò videt frequentiores: ut hic suo modo locum habeat, quod de mense Martio cecinit Poëta (a)

Quid? quod hyems adoperta gelu, tunc deniq; cedit,
Et pereunt lapsæ sole tepente nives?
Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes,
Vividaque in tenero palmite gemma tumet.
Quæque diu latuit, nunc quà se tollat in auras,
Fertilis occultas invenit herba vias.

Et verò quàm non malè Quinquatribus, veterum possit cum iis, quæ & alibi, & apud Lindam Marianam agitamus, convenire festis, docuit haud indignus Ferdinando utroque Cæsare sive Orator, sive conscientiæ arbiter P. Ioannes Gans; qui, *quaternos concionatorios, de quavis quinque solennitatum Deiparæ discursus, quinquatria Mariana appellavit.* Quod si aliquid supra nudum Quinquatriorum nomen quispiam hîc desideret, ad ea, quæ Ovidius per singulos

(a) *Ovid. Fast.* I.

gulos Quinquatriorum dies agitari solita memorat, oculos vertat. Sic enim ille canit:

Vna dies media est, & fiunt sacra Minervæ;
Nominaque à iunctis quinque diebus habent.

Quòd si quis non quinque duntaxat, sed etjam septem intra Quinquatria Mariana velit numerare, etjam me authore fecerit. Vt enim initium eorum, tum S. Iosephi sponsi tum postridie S. Ioachimi Patris B. M. Virginis, ita finem eorum excipiunt, tum ipsum Annuntiationis Dominicæ festum, tum in ejusdem pervigilio solennis Archangeli Gabrielis, per quem Annuntiatio facta est, memoria. Sed audi reliqua apud Poëtam:

Altera, tresque super stratâ celebrentur arenâ,
Ensibus expertis bellica læta Dea est.
Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ;
Qui bene placârit Pallada, doctus erit.
Pallade placatâ, lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Vos quoque Phœbæâ morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte Deo:
Nec vos turba fori sensu fraudata magistri
Spernite, discipulos attrahit illa novos.
Quique movet cælum, tabulasque coloribus urit
Quique facit doctâ mollia saxa manu.
Mille Dea est operum: certè Dea carminis illa est,
Si mereor, studiis adsit amica meis.

Si non indignum est Deiparâ Virgine profanum Palladis aut Minervæ nomen, præsidia & suppetiæ, quæ Poëta Minervæ affingit, ex vero Deiparæ Virg. conveniunt; quemadmodum exempla tum hactenus

cumulatè producta docuerunt, tũ hoc sequentibusq; producenda mensibus, affatim docebunt.

I.

Adolescens lethali morbo liberatus.

Atque ut ab illa ipsa XIX. Martii die, quam Quinquatriorum Marianorum primam statuimus, ordiamur: Laurentius Zabrodzki, è Polonia quidem oriundus, ideoqúe homo catholicus, sed in acatholico pago Pilsen, duo circiter millia Passuum Lindâ dissito, inquilinus & pastor, teste conscientiâ retulit, quod etjã suo tempore ac loco, præsentibus quibusvis testibus, jurejurando confirmare paratus est, Ioannem Karwowski adolescentem, voto ab se, nomine ipsius Lindam nuncupato, quamvis catholicus non esset, sanitati esse restitutum. Rastemburgo is erat oriundus, & cum patre vietore ad dictum pagum commigrârat. Ibi morbo correptus ita est, ut sex menses integros pro deposito haberetur, & nonnisi matris suæ manibus gestari, aut loco moveri posset. Quæsita undique sunt remedia, adeò, ut pro hominum illorum rudium æquè ac infidelium more, sagarum quoq; & pythonissarum implorata fuerit opera. Verùm cùm ne ista quidẽ prodesset mater, quæ mira Deiparæ Lindensis opera, atq; in depellendis hominum morbis vim, id loci posita ignorari non potuit, quanquam catholica non esset, dictum Laurentium, tanquam hominem catholicum accersit, atque ut filium suum jam planè deploratum, Divæ Lindensi offerat, infimis precibus obsecrat. Fecit ille, quod rogabatur, & votum nomine ægroti Lindam, quâ potuit,

tuit, fiduciâ ac pietate concepit. Ab eo voto confeſtim æger revaleſcere ac pedibus etjam niti cœpit, ut intra hebdomadam comitari Laurentium, & quidem pedes, Lindam uſque, haud gravatè potuerit. Lindam ubi venit, & ſacram Ædem pro more ter circum obivit; ipſam tandem Ædem ingreſſus, præeunte Laurentio, ſalutationem Angelicam in genua provolutus recitavit; eodemque momento viribus ita integrè reſtitutus eſt, ut omnino ſanus atque vegetus domum regreſſus, etjam opificio, ac cuivis alteri operi, operam manusque ſuas poſſit admovere.

II.

Mulier gravi dentium cruciatu levata.

Eâdem die atque loco, eodemque prorſus conſcientiæ teſtimonio retulit idem Laurentius, dicti adoleſcentis matrē, filii exemplo permotam, non dubitâſſe in ſuo quoque morbo à Deipara Lindenſi, opem implorare. Immani dentium cruciatu exagitabatur, cui nullum uſquam reperiebat levamen. Minùs erat periculoſum, ſed nihilominus peracerbum malum, quod nullam diu noctuvé partem quieti relinqueret. Cujus ſenſus, quò magis ipſam pertentabat, eò magis ad opem, non jam per alium, ſed per ſeipſam à Deipara Lindenſi poſcendam compulit. Ipſa proinde adeundæ Lindæ, honorandæque Dei Matris votum concipit; & exinde cruciatu illo ſoluta, ut voto quoque exolveretur, proximum Deiparæ feſtum opperiebatur.

III.

Mulier gravi capitis, faucium, brachiorumqúe dolore liberata.

Eodem prorſum die, non quidem Lindæ, ſed Reſſelii in templo, Deiparæ Lindenſis ſingularem in ſe beneficentiam prædicavit Catharina, Ioannis Ertman in Robawen vicino pago coloni uxor. Quatuor circiter hebdomadas continuis juxta ac acerbiſſimis brachiorum, gutturis, capitisqúe doloribus exercita, nuſquam niſi ad Divam Lindenſem præſidii causâ ſe vertit. Vovet Imaginem ad ſacram ipſius Ædem, quàm poſſet, celerrimè, ab ſe dedicandam. Repentè omnis dolor reſedit; ut, quæ graviter hactenus decubuerat, continuò ſurgeret, &, quà liberet, facilè deambularet.

IV.

Pectoris, viſcerumqúe doloribus, remedium Lindæ ab hæretico quæſitum.

Ad VIII. Calend. Apriles (qui XXV. Martii dies eſt) *celebrabatur* Romanis, ut ait Macrobius (a) *exordium lætitiæ, quem diem Hilaria appellabant.* Celebrabantur autem Hilaria, ut in Alexandri Severi vita meminit Lampadius, *in honorem Matris* DEÛM. Et quid fabuloſa Deûm Mater Cybele, ad veram DEI Matrem MARIAM? proinde quid veterum Hilaria (quantumvis præ maximâ populi lætitiâ, quovis è populo inſignia cujusque dignitatis liberè ac impurè mentiente, internoſci magiſtratus à ſimulatore vix poſſet, ut in commodo innuit Herodianus) ad ea,

(a) *Saturn. 1. cap. 21.*

ea, quibus mundus hac Annuntiatæ Virginis, Incarnatíque Verbi die redundat, Hilaria? Ecclesia sanè Græca in Menæis, die hodierna vix aliud magis, quàm gaudium, hoc est *Hilaria*, ingeminat. Nam, vel in uno Angeli Gabrielis & B. Virginis Dialogo, quem è Calamo S. Ioannis Damasceni exceptum, multis hujus diei horis Ecclesia illa decantat, quid gaudio frequentius? quid lætitiâ uberius? Principiò ode primâ invitatur Deipara ad audiendam Angeli vocem, lætitia plenam. *Audi filia, plenam lætitiâ Angeli vocem; nam tale tibi gaudium monstrat, quod nemo potest effari* (*a*) Deinde ipsa Deipara, audito Gabrielis nuntio (*b*) *Dum haurio*, inquit, *ó Gabriel, tuorum ad me verborum lætissimum sonitū, divinis profecto lætitiis tota redundo. Nam gaudium nuntias, & quidem gaudium, quod nulla finiat dies.* Adhæc eadem Deipara (*c*) postquam Archangelum gratulantem audierat, *Tu mihi*, inquit, *iucunda, & prorsus divina indicas nova*; *atque cum acclamatione & plausu*: vel ut citra paraphrasin à Wagnereckio adhibitam, nudè interpretemur. *jucundum Evangelium, & divina præconia, mihi nunc proclamas.* Quibus Angelus respondens, vix aliud, quam ex usitatâ lætantium formula, identidem *Gaude, gaude*; vel, *lætare, lætare*, ingeminat. *Lætare*, inquit, *ô altitudo*

(a) *apud VVagnereck. num.* 298. ἄκουσον θύγατερ τὴν χαρμώσυνον φωνὴν τοῦ ἀγγέλου· χαρὰν γὰρ μηνύει σοι τὴν ἀνεκλάλητον (b) ῥημάτων σου τὴν φωνὴν, γαβριὴλ, τὴν χαρμόσυνον δεξαμένη, εὐφροσύνης ἐνθέου πεπλήρωμαι. χαρὰν γὰρ μηνύεις, καὶ χαρὰν τὴν ἄληκτον (c) Ode 7. φαιδρὸν εὐαγγέλιον, θεῖα κηρύγματα, νῦν κραυγάζοις μοι.

MARIA, *lætare profunditas; lætare*, &c. (a) Deniq; finē Dialogo imponens Deipara, Angelum, verbis hujuscemodi, quæ gaudii atque exultationis plena sunt, ab se dimittit (b) *Exhilarata sum sermonibus tuis, & te Oratorem agnosco ab ipsa submissum veritate: es enim nuncius gaudii latè patentis, ut ejus fructus ad omnes omnino pertingat.* Quæ affinia prorsum sunt iis, quæ in sua illa divina Ode, apud Zachariæ ædes B. Virgo de hoc ipso Incarnationis mysterio agens cecinit. *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.*

Istius gaudii, exultationis, atque Hilariorum particeps inter alios, hac ipsa die satagens esse, quamvis hæreticus, Stanislai Baginski ex Olszewo Rheinensis in Ducatu municipii pago, filius Martinus, sex minimum leucarum iter Lindam usq; non tam gradiendo, quàm ob vim morbi reptando ingressus, pridie festi Lindam accessit; & tum illo tum postero die non preces duntaxat, sed quædam è cera donaria, B. Virgini pro sui incolumitate obtulit. Auditus sit, nec ne, haud constat: neq; enim ut tot jam allata exempla docent, ipso in loco audiuntur. Quemadmodum enim plurimi simul ac vota domi conceperunt votorum compotes actutum ferunt; ita quidam, neque, tum, neque ipso in loco, sed vel in reditu, vel domum reversi, quod postulârant, assequuntur. Et ut iste non assequeretur, mirum non esset, quia præter aliorum etjam hæreticorum morem, admonitus, ut qui à B. Dei Matre salutem corporis posceret, de salute animi per fidem catholicam magis solicitus esset, obstinatior

(a) χαῖρε (b) ἥδυν σου τοῖς λόγοις, φαίνῃ μοι ἀληθείας ῥήτωρ. χαρᾶς κοινῆς γὰρ ἐλήλυθας ἄγγελος.

natior in sua secta visus est. Præter aliorum, inquam, morem, quia plerique etjam longius in Ducatu positi, nisi aut vi Prædicantum, aut quorundam imperio prohiberentur, volentes lubentesque fidem catholicam, vel ob tanta B. Virginis Lindensis beneficia atq; prodigia, amplecterentur. Quorum quidem prodigiorum etjam ille testis fuit; qui, quam sanitatem (etjam per emptā multo ære medici, præsertim apud Rastemburgum operam) obtinere non potuit, obtenturum se à Diva Lindense minimè dubitavit.

V.

Febris & veneficia, ope B. Virginis Lindensis depulsa.

Ad eandem Hilariorum divinorum celebritatem, ob difficultatem & prolixitatem itineris, nonnisi postero die affuerunt, Iustina Stephani Rokosiewicz ex Bransko in Subsilvania oriundi, sed tum in Sahstren Allenstein. ditionis pago, commorantis uxor, ejusdemq; filia, adultæ jam ætatis puella. Vtraq; singularem Divæ Lind. opem in morbo experta, conscientiam testem, præsentibus atque audientibus pluribus, (quos inter fuit etjam Nobilis ac Generosus Vir Dō. Samuel Raba) appellavit. Ac mater quidem præteritam æstatem integram, cum gravi ac periculosa febri fuit conflictata, filia verò ædium vicinarū limen, cui, uti postmodum patuit, maleficia cum aquis suffusa erant, fortuitò prætergressa, iisdē maleficiis perstricta, totam hyemem miserandum in modum cruciata, ne pedibus quidem consistere potuit, sed parentum manibus, quoties opus erat, gestari atque loco moveri necesse habuit. Cæterùm ubi votum,

quò

quò ſe ad proximum Annuntiationis B. Virginis feſtum Lindæ affuturas obſtrinxerant, utraque ritè nuncupavit, repentè tum mater à ſua febri, tum conſequente deinceps tempore, à veneficiis curata filia fuit.

VI.

Oculus graviſſimè affectus, per B. V. curatur.

Triceſimâ die Martii advenit Lindam Gutſtadio, ubi pellionis opificium exercebat, Daniel Hoffman, Allenſteino oriundus; qui conſcientiâ teſte, præſentibus non paucis fide dignis, edixit, oculum ſibi Deiparæ Lindenſis ope reſtitutum. Sub medium circiter Novembris proximè elapſi, ex oculo præſertim ſiniſtro laborare repentè juxta ac graviſſimè cœpit; ut neque cernere, ne dicam verſare ex uſu acum, neque pruritum ac dolorem, qui oculum infeſtabat, perferre amplius poſſet; parumqúe abfuit, quin præ animi, quæ jam orta erat, impotentia, ipſe ſibi oculũ vi erueret. Interim reddita nonnihil animo quiete, nova lux etjam animo oboriri viſa, quâ planè advertit, non aliunde ſibi, quàm à B. V. Lindenſi expectandam opem. Surgit proinde, & ad ſecretiora ædium ſolus ſe recipit, ibidemqúe provolutus in genua, non peregrinationem modò, verùm & ſacrorum Pœnitentiæ atque Euchariſtiæ Sacramentorum apud Lindam Marianam uſum, ſi ſanaretur, vovet. Sanatus extemplò eſt, & voto, quàm primùm licuit, ut defungeretur, contendit.

VI.

VI

Spinæ dorsi cruciatu aliisqúe doloribus levatus hæreticus.

Pridie Calend. Apriles, *Lavatio* Matris Deûm apud Gentilem Romam agitabatur. Nam, quo primùm die ex Asia Romam fuit advecta, in Almone fluvio per sacerdotem est abluta; qui mos per singulos deinceps annos frequentatus. De quo Ovidius (a)

Est locus, in Tiberim, quà lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illuc purpureâ canus cum veste sacerdos
Almonis Dominam sacraque lavit aquis.

Iamante fabulosam, cum suâ Cybele Romam explosimus. Apud Lind. Marianam non hac duntaxat die aut mense, verùm perennis est, non Matris Dei, sed per Dei Matrem peccatorum lavatio. Quam, ô si perinde atq; corporũ sanitatẽ ibi quærerent hæretici! Ex iis, hac ipsâ tricesimâ primâ Martii die, Lindam cum uxore accessit sartor è pago Schœnflis, duabus inde leucis abjuncto; qui cùm aliis morbis variis, tum immanibus Spinæ dorsi cruciatibus miserrimè afflictus, octo minimum hebdomadas lecto se non potuit commovere. Postea tamen quàm Lindæ visitandæ fecit votum, ad vires suas rediit; ut exinde Lindam accederet. Ibi quanquam hæreticus, Aram majorem ter pro more obiit postmodum coram in genua prostratus, supplex, uti ipsi spectavimus, gratias egit.

CA-

(a) *lib. 4. fastorum.*

CAPUT III.

Priores aliquot mensis Aprilis dies.

APrilem veteres Romani Veneri sacrum fuisse prodiderunt; sive quòd Romulus primos Anni menses, ad primos Vrbis conditores retulerit; ut sicut Martius Patri Romuli Marti dicatus esset, ita Aprilis Æneæ primi è Trojanis Romæ conditoris, matri Veneri dicaretur. Martium nos Deiparæ sacrum jam diximus, non eo tantùm quod & S. Iosephi sponsi, & S. Ioachimi Patris Deiparæ inclytus sit festis, sed vel maximè, quod illo mense, per Annuntiationis atque incarnationis mysterium, DEI MATER sit effecta. Etsi verò Aprili mensi nullum ipsius, aut cognatarum ejus festum, nisi fortè Annuntiationis festum, propter Pascha & Hebdomadam sanctam in Aprilem transferatur: nihilominus Deipara, vel ob effusa in humanum genus beneficia, sicut alios, ita & Aprilem mensem, sibi jure vendicat. Quantas enim vel hoc uno anno illa apud suam Lindam meritis cumularit, exempla, quæ damus, ostendent.

I.

Mulier hæretica, in gravissimo dentium cruciatu, levamen experta

Quod sub finem capitis vicesimi quarti, libri primi de Equo hæretici cujusdam persanato retulimus, ad ipsas Calendas Apriles hujus anni spectat;

ſpectat: jam quod referemus poſtridie, quarto videlicet Nonas April. evenit. Muhlak eſt agri Raſtenburgenſis villa, plus quàm leucæ unius intervallo à Linda disjuncta; unde colonus, idemqúe villæ prætor Michaël Hein unà cum uxore, quantumvis hæretici gratias Deiparæ acturi advenerunt. Immani dentium cruciatu laborarat paulò ante mulier, & cùm remedium aliud nullum prodeſſet, quantumvis varia eſſent adhibita, non leve remedium à voto Lindam facto experta eſt. Vnde & maritus, comes perinde itineris, atque voti beneficiiqúe accepti teſtis, Lindam unà venit; neque tamen ſacellum unà ingredi potuit, eò quod prædicantem, è vicino Beslacenſi pago in taberna, perpotantem inveniſſet. Veritus enim, ne ab eo proderetur, ac deinceps à ſuis multaretur, maluit ſe interim prædicanti in popina, quàm uxori in ſacello adjungere ſocium. At uxor, majore interim confidentiâ ſacrâ ingreſſa ædem, quas potuit, Divæ Lindenſi gratias egit.

II.

Hæretico ſalus animi reſtituta.

Ne is, quem proximè memoravimus, ſacellũ Lindenſe initio unà cũ uxore ingrederetur, prædicans, uti vidimus, obſtaculo fuit; at verò ut alter, de quo jam agimus, per ſacramentum Pænitentiæ catholicã Eccleſiã, uxorem comitatus ingrederetur, prædicans itidem cauſa ex parte fuit. Fuit homo ille paſtor ex villa Paris, Linda plus tribus leucis diſſita, nomine Henricus, qui matrimonium cum fæmina

catho-

catholicâ initurus, pro more, opem atque operam Prædicantis implorabat. Non denegabat prædicans operam, sed, pro more itidem suo, operæ precium, multò, quàm pastoris tenuissimæ facultates paterentur, extorquebat. Ergo pastor, catholicâ præsertim sponsâ invitante, Lindam venit; ubi prius quàm novæ nuptæ, in facie Ecclesiæ, jungerentur, Deo ipsi & sponsæ Dei Ecclesiæ catholicæ, per Sacramenta, pridie Nonas Apriles, junctus est.

III.

Pedum usu destitutus, voto Lindam facto curatus, ad promovendam eodem remedio aliorum curationem strenuè laborat.

Ipsis Nonis Aprilibus, Albertus Woyt peregrinationem, quam ter quovis anno Lindam facit, consuetâ cum gratiarum actione absolvit. In Subsilvania, haud procul Bransko, in Parochia Stradunensi ortus ille erat, & quatuor annos ulceribus internis obsitus, Raygrodum amicorum suorum votis oblatus, nonnihil ad se redierat; cùm paullò post in graviorem etjam relapsus morbum, exhaustâ gradiendi facultate, usum pedum omnem amisit; dimidio circiter anno nonnisi alienâ operâ manibusque portandus, aut loco movendus. Inde Lindā suo suorumque voto oblatus, Deiparæ ope confestim revaluit; ut pedum usum, quem eadem ope recepit, nemini magis quàm Deiparæ consecratum velit, ternâ quottannis peregrinatione Lindam ita institutâ, ut simul vel aliorum curationem eadem Deiparæ ope promoveat,

promoveat, vel etjam vota jam curatorum perferat: quemadmodum hoc ipso mense, IV Cal. Majas iterum Lindam rediit, & trium aliorum nomine, qui à febri aliisqúe morbis, per Deiparam sanati erant, vota, preces, atque gratias reddidit.

IV.

Operarius ab hæresi reductus, & vicinorum insolentia pro merito castigata.

Eâdem ipsâ die, Bisteino advenit operarius quidam, ut non tam corporis quàm animi saluti consuleret. Versabatur anno proximè elapso apud suum fratrem, qui in vicino Prussiæ Ducatu intra Prædicantum casses irretitus innoxium quoque fratrem iisdem irretierat. Nam, ubi frater subitò implicitus morbo mortis videbatur adiisse discrimen, prædicantem ad ipsum vocat; à quo, quà dolo, quà minis (cùm sibi præ vehementia morbi, non admodum constaret) ut profanam ejus synaxin admitteret, tandem inductus est. Verùm ubi ad se viresqúe pristinas utcunque rediit, errorem suum, fratrisqúe juxta ac prædicantis fraudes detestatus, cùm præter Lindam, nullum ad Ecclesiam, Deumqúe redeundi locum faciliorē inveniret, eò se quàm primùm contulit, & voto suo potitus est Quo tempore quorundam, è vicino pago Stamplak, insolentia & hæreticus furor se prodidit. Præfectus pagi, Scultetum vulgò appellant, cum aliis liberalius in popina hauserat, & adjuvante fratris filio, contumeliis primùm inter rixam ortis, deinde etjam vulneribus in-

noxios quosdam affecerat. Tametsi verò eodem loco ac tempore retundi is furor potuisset, visum nihilominus fuit, jure potius deinceps agendum, & aliquod, etiam in futurum, beneficio juris statuendum exemplum. Quod ubi insolentiæ authores adverterunt, multis per se suosque precibus, ut res citra juris rigorem componeretur, contenderunt. Concedendum aliquid seræ insolentium pænitentiæ fuit; præsertim cùm & ad futuram Lindæ fabricam aliquid operæ ab iis speraretur, & ingruentes undique belli tempestates, viam juri intercluderent.

V.

Studiosorum Resselienſium, aliorumque processiones.

Quod libri primi, capite vicesimo secundo tradidimus, de processionibus, ab ipsis Cal. April. usurpare identidem oculis deinceps potuimus. Calendis ipsis adfuerunt Clausdorffenses & Worplacenses; quos paulò pòst Münchsdorffenses, Soowaydenses aliiq; de vicinioribus Lindæ pagis, secuti sunt. Verùm omnibus vicinis palmam studiosi Resselienses, uti aliàs ita hoc anno, præripuerunt; qui initium menstruarū suarum supplicationum VII. Id. April. fecêre. *Aureum milliarium*, Suetonius in Othone (*a*) Plinius (*b*) Tacitus (*c*) & Plutarchus (*d*) celebrant, vel ex eo maximè, quod ad eam columnam in foro juxta Saturni ædem positam omnes per Italiam viæ terminarentur. Aureum ad Lindam milliarium facit, cùm aliorū

(a) *cap.* 6. (b) *lib.* 3. *cap.* 5. (c) *lib.* 17. (d) *in vita Galba.*

liorum planè innumerorum, tum studiosæ in Collegio Resseliensi juventutes, tam frequens peregrinatio, & aurea prorsum, in ea peregrinatione, omnium pietas, atque religio.

IV.

Puer à gibbero morbo, & totius corporis macie curatus.

Joannes Marquard inter cives Brunsbergenses non postremus unà cum conjuge sua Elisabetha filiolum sexennem, nomine itidem Joannem, Deiparæ Lindensi, voti reum stiterunt præsentem. Teneros puerulí artus superiore anno incurabilis morbus occ... ârat; quo, & nervi ita adstricti sunt, ut contra... ...tis in gibbum ac fere glomum puer, neque circumspicere retro, neque collum, quod obriguerat, erigere sursum ullâ ratione posset; & membra totius corpusculi ita exhausta ac macie consumpta, ut præter ossa ac pellem, nihil propemodum in corpore superesset corporis. Sed reddita continuò est sanitas puero, ubi, præsidiis omnibus humanis nequidquam adhibitis, à Diva Lindensi postulatum & impetratum est alexipharmacum. Cujus rei gratiâ, & parentes sua vota atque preces Lindæ persolverunt; & puer dicatam suo nomine Imaginem coloribus eximiè expressam, suis manibus ter circum majorem aram detulit, ac demum sospitatrici suæ Deiparæ consecravit v. Id. April.

VII.

Gratiæ ob morbum periculoſum bis depulſum actæ.

Ad IV. Idus Apriles Dominus Zekorn VVartemburgenſis Conſul, unà cum uxore & filio minimùm viginti quatuor millia paſſuum, Lindam uſque pedes confecit; ut Deo ac Deiparæ, cùm alia beneficia plurima, tùm reſtitutam bis uxori ſanitatem gratus atque memor in acceptis referret. Illa enim cùm octavum ætatis annum fuiſſet ingreſſa, morbum extrema jam tum vitæ minitantem, non alio, quàm invocatæ Lindenſis Divæ præſidio depulerat. Cùm verò ſuperioris anni æſtate idem aut multo etjam gravior morbus recurriſſet, ne illa quidem aliò, quàm ad eandem ſibi patronam cenſuit recurrendam. Et facilè iterum admiſſa atque audita eſt ſupplex, quæ & novi, & veteris beneficii memorem juxta atque gratum afferebat animum.

VIII.

Miles à diuturna febri relevatus.

Venit is ex infecto hæreſi pago Langenbruck, ſeu, ut vulgò appellant, Lembruk dicto octo circiter paſſuum millibus Lindâ diſſito. An verò ipſe quoq; hæreſi fuerit adhuc infectus, haud conſtat. Cujuscunque tandem ſectæ fuerit, conſtat opem Divæ Lindenſis fuiſſe expertum. Maligna febris non arma duntaxat, verùm & ſalutem homini excuſſerat, ut octo circiter hebdomadas, acutiſſimis cum ardoribus conflictaretur. Adversùs hoſtem tam domeſti-

cum

cum, inter alia præsidia, intimum quoque, à phlebotomia admotum, & sanguis, qui commeatum videbatur hosti ministrare, imminutus. Sed neque sic imminutus morbus, contra quem denique à Marianæ Lindæ arce, quam desperatissimis in rebus patere unicuique non nesciebat, petendum censuit præsidium. Sanctè igitur apud se testesque præsentes statuit, non modò se aditurum, cùm primum licuisset, Lindense sacrarium, verùm & donis, pro facultate, ornaturum. Extemplo morbus, qui invaserat, facessere jussus; & miles jam sub tanta patrona, de morbo victor, ad III. Idus Apriles, quasi tropæum quoddam victoriæ apud Lindam statuit.

IX.

Equi furore quodam in cursum effusi, incolumes & illæsi reperti.

Non est insolens, equos in cursum effundi; effusosque non modò pavore & consternatione, verùm & rabie, & furore correptos, per avia & invia, susq; deque agi: insolens tamen ferè est, vel homines, vel equos conservari in eo periculo innoxios. Id periculi, cùm honesta matrona, Slegeli coloni ex Henrichsdorff Resselien sis agri pago uxor, meritò formidaret, ad B. Virginem Lindensem ejusdem avertendi causâ se convertit. Incertum quo pavore consternati equi, cum vehiculo in præceps, per agros & invia abiêre, ut momento extra oculos quoque raperentur. At illa (cùm neq; sistendi illos, neque salvos recipiendi ulla superesset spes) oculos interim ad B. V. Lindensem convertit, & votum, si jumenta sana recepisset,

 cepisset,

cepisset, invisendæ cum donariis Lindæ fecit. Qui ad requirendos equos missi fuerant; sanum utrumque vehiculo minutissimas in partes confracto, juxta silvas reperêre; quorum alter quietus stabat, alter cursu nimio fatigatus humi procubuerat. Agnovit Divæ Lindensis beneficium mulier; proinde voti rea, quod promiserat, diebus his exolvit.

X.

E nobilis hæretici aula, ad luem à pecore abigendam, vota & donaria Lindam missa.

Intra eosdem fere dies, pluribus cum candelis cereis adfuit è vicina nobilium aulâ, Krakotin dictâ, supra duo passuum millia ab Æde Lindensi dissitâ, Subditus quidam. Invaserat, quæ in vicino grassabatur lues, etiam illius aulæ pecora; & ex iis plura jam sustulerat. Ne porrò, quæ supererant, tollerentur, non aliud præsentius, quàm apud Divam Lindensem præsidium, etjam hæreticis, occurrit quærendū. Tot igitur ceteræ candelæ, quot adhuc capita residua erant pecoris, Lindam per memoratum subditum missæ sunt: & adjectis precibus, præsidium, quod etjam à fide catholica alienis, benignissimam Dei Matrem præstari constat, imploratum; eademque operâ amplissimum Deiparæ testimonium, vel ab inimicis, datum. Quo quidem facto, aliqua Fordicidiorum, quæ XVII. Cal. Maj. seu XV. April. die, apud Romanos veteres agebantur, recurrere species videtur, de quibus Ovidius:

Tertia post veneris cùm lux surrexerit Idus,
Pontifices fordâ sacra litate bove.

Forda

Fordaferus bos est, facundaqúe dicta ferendo,
Hinc etiam fatus nomen habere putant.

CAPUT IV.

Posteriores mensis Aprilis dies.

SIcut prioribus Aprilis mensis diebus, præter Fordicidia, quorum meminimus, & Megalesia, qui erant magnæ Matris Deûm ludi, alia quoq; sacra, tum *Fortunæ virili ac Veneri Verticordiæ* ipsis Calendis tum *Fortunæ publicæ* VIII. Id. April. tum *Cereri* V. Id. April. tum denique ipsis Idibus *Iovi Victori* fiebant: ita posterioribus agebantur tum *Equiria* in Circo maximo; tum *Cerealia* XIII. Cal. Majas, tum XI. Cal. Majas, *Palilia*; tum deinceps *Vinalia*, *Robigalia* atque *Floralia*. Quæ si quis cum Iacobo Hugone, in *nova ac vera Historia Romanâ*, ad Philosophiam ac Theologiam Christianam referre voluerit, vel è Floralibus exemplum cum eodem sumet: si ut. ille (a) scribit, *Deam Floram, castissimam Virginem*, Nazaræam *matrem (quod nomen Hebraicè* Florã, *seu* floridam *significat) eò, quod extra connubium, nempe consummatum, pariturам filium, ex Sybilla noverit*. Quæ ut alibi, ita apud Lindam, Deiparæ facilè attribui potuerunt.

I.

Liberis recèns natis, vita B. Virginis Lindensis ope conservata.

Ad XVI. Calend. Majas Martinus Ruskowicz, è Radoszyce oppido juxta Petricoviam in Polonia sito, ad Rastemburgenses nundinas merces suas, præfer-

(a) *pag. 8. & cap. 23. pag. 181.*

præſertim verò vaſa vitrea devehendo Lindam prætergrediens, rem ante triennium ex fide auditam, pari fide recenſuit. Diverterat id temporis Sensbrugum, unà cum aliis viæ comitibus itidem Polonis; iisdemque præſentibus, civem ejus oppidi cognomento Koza, opificio lanium audivit referentem; ſibi natos in matrimonio liberos, immaturâ morte omnes fuiſſe ereptos; quoad voto tum ab ſe, tum à conjuge Lindam concepto, promiſiſſent ſe & Lindam adituros, & liberos deinceps naſcituros, Deo & Deiparæ oblaturos. Adierunt, pauloque poſt geminam ſuſceperunt prolem : quam (ne ſcilicet Prædicantes reſciſcerent, ideoq; ſe oppido expellerent) nonniſi clam Deiparæ Lindenſi præſentem ſtiterunt. Ab eo tempore, tum illi, tum alii deinceps nati liberi, ſani & incolumes, DEI ac Deiparæ præſidio muniti, vivunt. Rogatus autem à Polonis catholicis lanius, ecquid moraretur catholicam ingredi Eccleſiam, qui tantis in ea beneficiis per Deiparam eſſet affectus ? reſpondit, ſe quidem paratum eſſe ingredi, dummodo locum, ubi deinceps inter catholicos degat, invenire poſſit; ut vel hinc pateat, quàm verè dictum ſit alibi (a) Deiparam per beneficia exteriora, pellicere mortales ad intima & æterna.

II.

Homo ruſticanus à cruciatu; qui genu, ad capitis uſque dementiam, inſederat, iterum levatus.

Sub ejusdem diei meridiem Chriſtophorus Glock, fabri

(a) *lib.*

fabri ferrarii ex oppido Rangnit in Ducatu Prussiæ filius, sed in Episcopatu Varmiensi, haud procul Traumburgo, à puero versatus, ideoqúe in fide catholica educatus, Divæ Lindensi,uti Servatrici suæ, gratias acturus, supplex accessit. Octavus exinde volvebatur annus, cùm ille in VVillembergBrunsbergensis agri pago à coloni alicujus obsequiis esset, & præter omnem spem, enormem sinistro genu tumorem, contraxisset Tumorem illum, immanis perinde cruciatus, hunc verò summa primùm inquies, tandem & insania excepêre. Octo integras hebdomadas quiete & somno caruit, ut tandem sensibus ac mente motus strenuè deliraret; adeoqúe tres menses ergastulo clausus teneretur. Nulla aut Chirurgorum, aut aliorum, quæ conducere posse viderentur, neglecta sunt præsidia; sed, quæ homini calamitoso conducerent, reperta sunt planè nulla; quippe malum,uti postmodum est agnitum, à maleficorum & Dæmonis operâ erat ortum. Rebus omnibus jam desperatis, suâ aliorumqúe pietate Divæ Lind. commendatus est. Inde primùm deliramenta sensim abire,atq; ratio, quæ de sua erat sede dejecta, menti redire: ut nihil deinceps vel à sensu, vel à consilio abhorrens, loqueretur, ageretur. Mox cum ratione rediêre & vires corpori, ut gemino nixus fulcro subalari, iter Lindam ingredi non vereretur. Quò cùm tandem non minore animi pietate, quàm virium contentione adreptasset, ipsam Divæ Ædem ingressus, quod reliquum erat morbi lætus amisit; ut sine fulcrorum adminiculo (quæ repentè abjecit) & quà liberet, progredi, & iter sedecim

cim leucarum, posset domum remetiri. Exactis porrò septem annis, recruduit in eodem genu dolor, & quidem priore haud paulò mitior, ut nemini operam suam per annum præsentem, addicere pro more, precioqúe posset. Verùm, qui tanta Lindæ alexipharmaca semel invenisset, minimè de suæ benignitate sospitatricis dubitare amplius poterat. Ad illius proinde opem cùm se iterum recepisset, brevi revaluit; ut illud idem peregrinationis suæ stadium, intra quatriduum, pane duntaxat & tenuissimo potu refectis utcunque viribus, decurrerit.

III.

Femina, ab insania & aliis morbis iterum liberata.

Georgii Knobb, è Seyberswald municipii Seeburgensis villâ, uxor Regina, prius quàm ante biennium viro nupsisset, & pedes & caput extremè affecta est, ut utrorumq; destitueretur usu. Nam & pedibus vix niti, aut, si progrediendum esset, reptare vix poterat: caput verò, ita à sensibus erat abalienatum, ut non modò deliriis, verùm & furore jactaretur; præsensqúe adeo periculum sæpe esset, ne se ipsam mergeret atque aquis præfocaret. Fortè Sacerdos quidam tempori adfuit, qui hominis misertus, miseram Deiparæ Lindensi commendavit; &, ut illa quoque se commendaret, persuasit. Continuò major animo lux affulsit; & corpori vires redditæ, ut non modò, dum vita superstes esset, quovis anno peregrinam se Lindæ adfuturam promitteret, verùm & iter, citra moram, eò arriperet; adeoqúe

& cùm

& cùm Linda voto jam prioris anni defuncta reverteretur, viribus haud dubiè apud Lindam auctis, cum paribus cursu contenderet in via, & paulò pòst, quæ nuptui traderetur, idonea esset. Non longè inde, jam nupta, quin & gravida, morbo iterum haud levi infestatur; qui cùm & matri & fætui simul esset noxius, visa sibi per somnum admoneri mulier, ut peregrinationem, quam pro venturo mox Pentecostes festo destinarat, etjam acceleraret. Paruit monitis, vel in somno datis, & convaluit; nullaqúe interjectâ morâ, Lindam ad XIV. Calend. Majas profecta ita est, ut tamen destinatam pro Pentecoste peregrinationem etjam obitura esset.

IV.

Puellæ in ophtalmia sæpe succursum.

Fæminæ, cujus modo fecimus mentionem, comitem se itineris, honorandæqúe Virginis Deiparæ sociam adjunxit soror illius Anna, etjamnum virgo: non minus fortasse, quàm soror, Divæ Lindensi obstricta. Decimus jam in decursu erat annus, cum illa, acie oculorum, præ nimiâ vi morbi, jam hebescente à cæcitate haud longè aberat. Quò præstantior homini oculorum sensus est eò præstantiora ad sui integritatem requirit præsidia; eò denique, si vel tantillum lædatur, majorem intendit animo tristitiam atque curam. Quid non remediorum undique conquisitum est, ut vel restitueretur Annæ visus, vel extrema cæcitas arceretur? Ne illicitis quidem apud excantatrices, & nefarias magorum officinas temperatum est subsidiis. Ita nimirum unius

cæci-

cæcitas, plurium è domesticis aciem animorum hebetârat: quoad in ea nocte, vel caligine mentium, à singulari beneficiorum Deiparæ Lindensis claritate radius aliquis eorum quoque menti affulsit. Quid enim dubitarent sive sorori sive cognatæ suæ affuturam Deiparam, quæ nulli, simul ac invocata esset, pro sua pietate posset deesse? Ergo tum ægra tum cæteri omnes, qua possunt fiducia, votum Lindam nuncupant, & sanitatem eodem propè momento impetrant. Ægra verò eam in sospitatrice suâ Lindensi collocavit spem, ut quoties exinde aliquis doloris sensus recurrat, toties & ipsa ad eam recurrat, & semper præsidium certum inveniat.

V.

Fæminarum alteri brachium, alteri pedes restituti.

Die VIII. Cal. Majas voti solvendi causâ suo, filiæque suæ nomine advenit Sophia Gregorii in Nowodwor Lituaniæ oppido inquilini vidua; quæ jam in alio Prussiæ Ducalis oppido, Lick appellato, sedem fixit. Autumno proximè elapsi anni, filiæ quidem Barbaræ annum duodecimum ætatis necdum prætergressæ, brachium dextrum, gravis insederat dolor, ut neque id operi admovere, neque pro libitu aut necessitate commovere posset; at verò matri ipsi præter dolorem ingentem, tumor quoque pedem utrumq; occuparat, omni facultate gradiendi ademptâ, ac vix relictâ perreptandi. Tã multiplici malo, ab unâ Dei Matre mater afflicta remedium, facto Lindensis peregrinationis voto, poposcit, & facilè obtinuit.

VI.

VI.

Matri ac filiæ, pedum sanitas collata.

Eodem die advenit Catharina Thomæ coloni (ex Borglowka pago juxta Augustoviam in Lituania sito, & viginti circiter leucas Lindâ dissito) relicta vidua; ut Divæ Lindensi sanitatis procuratrici, debita cum gratiarum actione gratularetur. Morbus, qui pedem utrumque contumaciter insederat, in ulcera, fædum in morem eruperat, ut scabies nonnisi squamarum instar inde revulsa decideret ac nisi filiæ brachiis, non tam scipionis aut sustentaculi, quàm vehiculi potius vice fuisset usa, nusquam se commovere loco potuisset. Salutare miserrimæ fœminæ præsidium fuit Divæ Lindensis; quæ partim ab ipsa, partim ab amicis fuit invocata, præsto fuit, & ægrotam omni malo confestim levavit; ut illa haud longo interjecto tempore; tam longi spatium itineris pedes, æquè sana ac læta conficere Lindam usque potuerit. Quò cùm venisset, etjam pro filiæ incolumitate gratias Deiparæ egit; quia & illam ex pede itidem graviter ægram, simili ad Deiparam voto persanatam, constantissimè affirmavit.

VII.

Mulier, amissum pedum usum recepit.

Eadem quoque die, quin eodem ex loco, atque eadem de causa, affuit Marina, Martini superiore anno defuncti vidua. Totam hyemem proximè elapsam, pedibus omnino deficientibus miserrimè affecta, ac tandem etjam usu eorum destituta erat; ut

vix reptando movere se loco posset. Simul autem atque ipsa, aliiquéejus causâ, votum Lindam fecerunt, mulieri è vestigio meliùs esse cæpit; dolor quoque sensim resedit omnis; quin & pristinam pedum facultatem solito major quadantenus vigor stabilivit; ut neque tantum iter pedes aggredi dubitârit, neque semel illud aggressa, & quasi in quodam pietatis gratitudinisqúe stadio, decurrens unquam cespitârit.

VIII.

Pes luxatus, mulieri non catholicæ restitutus.

Floralia Veterum Romanorum, quorũ ante meminimus, in IV. diem ante Cal. Majas, sive in XXVIII. Aprilis incurrebant. Eadem die, si non sacratiora *Floralia*, certè, ut sacræ scripturæ verbis utar: *Flores apparuerunt in terra nostra*. Flores, inquam. nondum enim fructus, qui ex isto, quod circa Lindam Marianam in Ducatu Prussiæ situm est, Ecclesiæ catholicæ novali sperari possunt. Quanquam enim multi, qui in eo Ducatu degunt, non obscuros, neque ignobiles Catholici germinis præ se ferant flores, præsertim (qui suum ad Lindam Marianam receptum identidem habent) duæ tamen fæminæ, quarum jam mentio fiet, singularem in iis floribus quasi maturitatem ostendêre. Altera harum fuit Eva, ex Keikut coloniæ Ortelsburgensis pago, Ioannis Radko uxor: quæ cùm decem ante annos pedem dextrum ita luxavisset, ut tali (qui se quasi mutuum refugere videbantur) coire nullo

modo possent, remedium (quod nemo mortalium afferre jam poterat, quandoquidem & divinatrices, & alii malarum artium præsides consulti, nihil profecissent) à B. Virgine Lindensi nullo propè negotio invenit: quovis exinde anno, non modò ipsa Lindã, gratias actura invisit, verùm & alios plurimos ad idem miserorum asylum, secum invitat ac deducit. Quam mulieris pietatem hæreticus illius loci prædicans, cùm neque ignorare, neque perferre ampliùs posset, vocatam ad se mulierem, pro supercilio, ac majestate illâ prædicanticâ ita graviter sæpe objurgavit, ut minis nonnunquã supplicia prope conjungeret. Inter cætera minitabatur illi vincula & compedes, quibus haud facilè exueretur. Ad quæ mulier, subibo, inquit, quæcunq; imposueris supplicia; nihilo tamen secius, Lindam frequentando, DEUM ac Dei Matrem laudabo. Neque secus, ac dixit, etjam facit; hoc præsertim tempore, quo idem ille prædicans fato jam sublatus, perfidiæ impietatisqúe suæ, digna apud Orcum supplicia luit.

IX.

Colici quatuor annorum cruciatus, viscerumqúe tormina curata.

Altera, quæ inter cæteros Lindam Ab Eva deductos è Ducatu Prussiæ hoc anno venit, fuit puella Anna Baltasaris coloni è Trelskowo Ortelsburgensis agri pago filia. Hæc quatuor annos, colicis excruciata doloribus ac viscerum torminibus, neque Bartensteini, ubi plures annos servierat; neque alibi, ullum invenit tantis malis remedium. Bono id ac majore

jore Annæ commodo videtur accidiſſe, ut & faciliùs & tutiùs à Diva Lindenſi curaretur. Sive enim illâ eâdem Evâ, ſive aliis docentibus, ſive denique famâ ubique jam pervagatâ narrante didicit, Divam Lindenſem omnium expultricem miſeriarum, in ea continuò ſpem defixit, neque ſpes decollavit. Morbis igitur Deiparæ ope exempta, matrem orat, ut ſibi gratam eſſe, & Lindâ aditâ gratias agere liceat. Mater, tametſi alteri jam viro, & quidem prædicantis fratri in manum convenerat, filiæ, ſi quà poſſet, Lindam penetrandi fecit poteſtatem. Verùm annus interea effluxit, cùm alia obſtacula, ſed maximè prædicantis excubiæ, omnem ipſi præcluſerunt viam. Hoc tempore, clàm, ut potuit, evaſit, Lindam venit, gratias egit, & beneficium ſibi præſtitum, non ſine manantibus ubertim lacrymis prædicavit.

X.

Puer à morte præſente, puella à cæcitate liberati.

Ad III. Calendas Majas, Dorothea Alberti Kraſowski ex Ianowo Maſoviæ civitate, ad ipſos Pruſſiæ fines ſita oriundi vidua, Franciſcum novennem filiolum, & Helenam duodennem filiam, unà ſecum voti reos, Deiparæ Lindenſi præſentes ſtitit. Ac filia quidem tres ante annos, morbo annum propè integrum vexata ita eſt, ut toto eo tempore, præ nimia vi atque acerbitate morbi, oculorum acie obtusâ, videndi facultatem amiſerit. At ubi ad matris preces atque vota, *illa* apud DEUM *Advocata noſtra, ſuos illos*

miſeri-

misericordes oculos, ad se invocantem convertit, triduo exinde vixdum elapso, filia cùm omni levata est morbo, tum videndi donata facultate. Jam verò Franciscus filiolus, incertum quà morbi violentiâ fractus, quatuor omnino septimanas, sine omni sensu, proinde & sine cibo potuque omni decubuit; ita ut dexteri pectoris costæ omnes, in morbi protensæ ac protrusæ, unius palmi latitudine extra pectus eminerent, sanatus confestim est à voto Lindam per matrem nuncupato; ita tamen, ut illius morbi vestigium, quantumvis exiguum, in prominente illa pectoris parte relictum, spectari etjamnum Lindæ, cùm à me, tum à pluribus aliis potuerit.

CAPUT V.

Mensis Maji primi dies.

VT Ver intra quatuor Anni partes, apud Theocritum (a) ita intra Veris, imò & duodenos totius Anni menses, principatum Majus obtinet, vel ea de causa, quòd placidiore auræ temperie, etjam in regionibus ad septentrionem positis, cùm terræ, tum arborum flores uberiùs evocet. Quid igitur mirum, si apud Tiliam quoque Marianam, supra hibernos, vernosque alios menses, divini miraculorum aut beneficiorum flores uberiùs proveniant? Quæ sanè ubertas facit, ut, dum eos colligimus, ne opus nimium excrescat, compendio nobis maximè utendum sit, & tum hoc, tum sequentibus quoque mensibus, eadem planè de causa, oratio citra procemia, ut ajunt, adhibenda.

(a) Idyl.

I.

Morbus comitialis abactus.

Tametsi inter falsa & profana Veterum numina, nulla potuerit esse *bona Dea*, nomen tamen bonæ DEÆ occupâvit, cui ipsis Calendis Maji sacra apud Romanos fiebant. De quibus inter alia Ovidius, in Fastis;

Templa Patres illic oculos exosa viriles
Leniter acclivi constituêre iugo.

Arcebantur enim ab iis sacris viri, quemadmodum Macrobius (*a*) prodidit. Fiebant autem sacra hæc, in ædibus Pontificis maximi: unde cùm in ædibus C. Julii Cæsaris, qui cùm Pontifex maximus erat, peragerentur, P. Clodius muliebri veste indutus, in iis deprehensus, eâ polluit; quâ etjam causâ eum Cicero (*b*) gravissimè coarguit. Neque apud Lindam neque alio quoquam loco Virgo Deiparæ Deæ sibi nomen usurpat, bonam tamen si non Deam, certè Divam, beneficia, quæ ubique etjam Calendis Maji exhibet, abunde testantur. Etsi verò ad suorum usum beneficiorum omnes promiscuè admittat, nescio tamen, quomodo hujus Anni Calendis quasi quædam bonæ Deæ sacra apud suam Lindam agi voluit; quando ex iis, qui eâ die accepta divinitus beneficia recensuerunt, aut virgines, aut matronæ duntaxat fuerunt. Prima ex iis fuit Anna Georgii Schwadop ex Lauternhagen, Heilsbergensis agri pago uxor. Quæ duodecim retro annis, cùm adhuc in Trautnau ejusdem municipii villa, fortasse apud parentes degeret, plus dimi-

(a) 1. *Saturn. cap.* 12. (b) *pro Milone.*

dimidio anno sacrum morbum pateretur, adeoque vi morbi bis in diem humi affligeretur, voto revisendæ quotannis Deiparæ Lindensis facto, convaluit, atq; exinde quovis anno, prout commodum sibi fuerit tempus, susceptâ Lindam profectione votū solvit.

II.

Brachii & oculorum vitia doloresque sublati.

Altera, quæ iisdem Calendis atque eodem ex loco, Divæ Lindensi vota solvit, fuit Laurentii ex eodem pago *Lauternhagen* filia. Proximè ante annum quadragesimalis jejunii tempus alteri brachiorum vehementissimus insederat dolor, ut quatuor hebdomadas neque labori, neque adeò quieti locus ullus esset. Neque tamen illa, beneficio Deiparæ Lindensis, brevi locum fore utrique dubitabat, quæ ante quatuor annos, tanto ab ea fuisset affecta beneficio. Graviter nimirum ex oculis laborabat, ut diu lucem solis intueri non posset. Affulsit interim melior animi oculis lux, quæ lucem à Diva Lindensi petendam docuit. Eò cùm respexisset, & supplex in vota Dei Matrem vocâsset, etjam corpori lux sua ita restituta est, ut ex eo tempore, magnâ fruatur oculorum incolumitate.

III.

Pedes fœdè exulcerati, iterum sanitati restituti.

Tertia, quæ ex eodem pago iisdem Calendis Maji, voti rea apud B.V. Lindensem comparuit, fuit Anna Lazari Kretzmer coloni filia. Pluribus ab annis, sævus pedum dolor non in tumorem modò,

verùm & in ulcera, fædum in morem, miserè exuberabat, ut carnibus denique consumptis propemodum nuda hiarent alicubi ossa. Non gradiendi, non calceamenta induendi facultas ulla miseræ supererat; ut, cùm locum mutare necessitas cogeret, magis videretur manibus reptare quàm pedibus. Verùm ubi illa animo ad Divam Lindensem recurrit, confestim & morbus, & dolor omnis jam tum recessit. Cùm verò hoc iterum anno aliqua recurrentis mali viderentur apparere vestigia, non aliò illa quoque sibi recurrendum censuit; cumque vovisset, quovis anno quoad demum vita sibi superstes esset, Lindam peregrinandi, morbus postliminio ita recedere debuit, ut, cùm nonnullis spectandos exhibuisset pedes, neque recentis, neque veteris morbi, ullum deprehendi vestigium posset.

IV.

Voto etjam ab hæreticis Lindam facto, febris & morbus comitialis depulsus.

Pridie Nonas Majas, non minus quàm ipsis Calendis illustris fuit apud Lindam beneficiis Deiparæ lux. Primus, qui voti solvendi causâ apparuit, fuit Albertus Skorka ex oppido Rhein oriundus, sed fixâ in Ducatu itidem Prussiæ sede, apud Seligenfeld pagum, plus duabus leucis distantem Lindâ, agricola & colonus. Erat illi Dorothea filiola, quintum ætatis annum aliquantùm prætergressa, cui ad febrilem, quo laborabat æstum, alterâ sacri Paschatis hujus anni die, comitialis morbus accesserat. Ter intra eam diem vis mali puellulam ita corripuit, ut totum corpus

adinstar carbonis nigrescerer, omnesque ægram jam pro mortua reputarent. Inter eos, qui miserabili spectaculo aderant, fortè catholica mulier est reperta; quæ, ut parentes filiolam Deiparæ Lindensi devoverent, suasit. Obsecuti parentes bene monenti, votum nuncupant, & continuò sanitas consecuta filiolam excepit; ut ad id tempus non commodâ modò verùm & firmâ uteretur valetudine. Quæ dum Albertus recensuisset, adjecit quendam itidem Albertum, è vicino pago Plenen dicto, colonum, filiam septennem omni linguæ usu destitutam, Lindensi itidem Deiparæ, tanquam omnium depultrici morborum, devovisse. Quod cùm improbus sectæ Lutheranæ, aut potius Satanæ Minister cognovisset, ad promptas, de receptis scilicet atque usitatis eloquentiæ prædicanticæ Topicis, contumelias atque minas, etjam mulctam homini misero adjecit; & supplicii loco aureum nummum (quæ mulcta homini afflicto juxta ac egeno gravis admodum erat) ab eo, præter omne jus fasque, extorsit. Hoc nimirum est Prædicantes *viros misericordiarum* esse!

V.

Aliis itidem hæreticis partim comitialis morbus, partim alii pedum morbi abacti.

Eâdem ipsâ die, fœminæ tres Sensburgo oppido tribus circiter leucis à Linda disjuncto, votorum reæ Lindam advenerunt. Atque una quidem earum Dorothea virgo fuit, quæ ante quartum jam inde annum, morbo comitiali graviter laborans, voto Lindam nuncupato, convaluerat. Quo minus autem vo-

to, quo obstricta tenebatur, ante eam diem se exolveret, obstacula, præsertim ab hæreticis, & multa & varia objecta erant. Reliquæ duæ hoc ipso anno gravissimis pedum doloribus exagitatæ fuerant; sed voto similiter Lindam facto, incolumes evasêre.

VI.

Matronæ nobili, ex partu graviter periclitanti, aliisque pluribus variè succursum.

Eâdem quoque die, quatuor matronæ nobili genere in Masovia natæ, confecto viginti minimùm leucarum itinere, pedites Lindam advenêre. Quas inter Marina Domini Gasparis Swidersky, nobilis in Parochia Graboviensi viri conjux, votum, quo se Deiparæ Lindensi obstrinxerat, prior exolvit. Difficillimo in partu jam prorsum deposita, ultimum vitæ spiritum vix trahebat, cùm voto Lindam facto, prolem quamvis mortuam enixa, & vitæ & sanitati restituta ipsa est. Primo igitur, quo potuit, tempore, ut majore cum pietate gratias sospitatrici Lindensi ageret, viam quamvis admodum longam pedes ingressa, ac pedes itidem remensa est. Comitatæ eam sunt aliæ tres matronæ, nobili itidem genere illustres, quæ tum pro obtentis variè per Divam Lindensem beneficiis, tum pro declinandis, quæ metuebantur, periculis, simili pietate idem iter ultro citroque decurrerunt.

VII. A

VII.

A morsu canis rabiosi, & præsente mortis periculo servatus.

Ad quintam diem ante Idus Majas Græca Ecclesia, quemadmodum illius fasti docent, natalem urbis Constantinopolitanæ diem celebrat. Eâdem prorsum die, quasi natalem, non quidem urbis illius, sed suimetipsius, diem apud Lindam Marianam egerunt, aliquot Græci ritus religionisque homines; qui sexaginta fere leucarum iter pedibus eò confecerant: quippe qui ex Bludzien juxta Berozam oppidum sito in Lituania, & ad Districtum Malecensem pertinente loco, usque venissent. Eminebat inter eos Athanasius, vulgò Opanas dictus. Cognomento Bohuszewicz, qui à cane rabioso juxta Szydram, Lituaniæ itidem oppidum, admorsus periculosissimè fuerat. Decem omnino homines illius ejusdem canis morsu impetiti & in rabiem acti, nonnisi cum insecuta morte finem mali invenerunt. Evasit Athanasius mortem, quin & rabiem, quia ad B. V. Lindensem, cujus nomen totâ Lituaniâ celeberrimum ajebat, continuò se per votum promissamq; eò peregrinationem vertit. Ne tamen ignoraret, quo in periculo, & quanto in discrimine vitæ versatus est, debuit aliquem capitis cruciatum, tres continuos menses perferre: qui tamen cruciatus, ne in furorem aut rabiem desineret, quasi manu benignissimæ Dei Matris abstersus est. Sed & alius ejusdem Athanasii morbus, qui eum proximè elapsâ æstate, octo continuas hebdomadas tenuerat, quin & in discrimen vitæ omnino adduxerat, eâdem Deiparæ manu, ad quam

iterum æger voto nuncupato recurrerat, levatus a-ctutum est; ita ut exinde viam capessere, & octuaginta circiter leucas, variis Prussiæ Lituaniæque aditis locis, conficere incolumis valuerit.

VIII.

Mulieres duæ gravissimo capitis oculorumq; dolore exemptæ.

Athanasii, cujus mentionem fecimus, comites Lindam usque fuêre, tum Anna ipsius conjux, tum vicini in eodem loco inquilini Gregorii uxor Juliana. Atque Anna quidem è Prussia cum viro domum reversa, incredibili capitis dolore excruciata est; ut is in sinistrum præsertim oculum derivatus, sanguinem unà secum eò derivaret, oculumque illum cruore totum offunderet. Verùm & hic sive cruor, sive etiam dolor, eâdem Deiparæ Lindensis manu abstersus est, postequam Anna, quæ tantam in viro suo opem, ab ea collatam viderat, eandem non minore fiduciâ, quàm pietate imploravit. At verò Juliana cùm aliàs à teneris, tum nuperrime per hebdomadas quatuor doloribus capitis ita vehementibus exercita est, ut toto illo tempore, neque cibum capere, neque lumen intueri ullum posset; adeoque tum suo, tum aliorum judicio pro deposita jam haberetur. Erecta nihilominus est, non ad spem duntaxat, verùm & ad pristinam incolumitatem, ubi peregrinationis Lindensis votum concepit. Quam ubi sana & alacris tot milliarium decursu expedivit, etiam Gedanum versùs, pari virium robore atque alacritate, Lindã perrexit.

CAPUT

CAPUT VI.

Unica Iduum Majarum dies.

IPsis Maji Idibus, quæ in xv. mensis incurrunt diem, Argeorum sacra Romanis veteribus agebantur: quibus oscilla, sive simulachra hominum scirpea, quotannis de Ponte sublicio in Tiberim, per virginem vestalem præcipitabantur. Nam ut Varro (a) ait: *Argei fiebant è scirpeis virgultis; simulachra erant hominum triginta; ea quotannis à sacerdotibus publicè iaci solebant in Tiberim.* Et Ovidius in fastis:

Tum quoque priscorum Virgo simulacra virorum
Mittere roboreo scirpea ponte solet.

Causas ejus rei varias tum ille eodem loco, tum in Quæstionibus Romanis (b) Plutarchus inquirunt. Potissima videtur illa, quam Plutarchus ita proponit: *Antiquitus barbari loca illa incolentes, hoc modo interficiebant, si quos Græcorum cepissent. Hercules autem, cuius virtutem admirabantur, docuit eos, dimisso more peregrinos interficiendi, simulachris eum repræsentare, iisque iaciendis religione se solvere. Argeos autem, sive Argivos quosvis Græcos nominavit antiquitas.* Apud Lindam Marianam scirpeorum loco Argeorum, non simulati sed veri corporum humanorum mentiumque morbi, quasi de quodam ponte in præceps iisdem Maji Idibus, dantur illius virginis manu, quæ & vestales omnes in terris, & ipsos Angelos in cælis puritate longissimo post se relinquit intervallo.

(a) *lib.6. de Lingua lat.* (b) *quæst.32.*

I.

Duo conjuges, à fædæ luis contagione vel servati vel liberati.

Arensdorff Vormditensis coloniæ pagus est, ex quo plurimi hâc die, sua Deiparæ vota persolverunt. Et quidem Andreas Damerau, hyeme proximè elapsâ fædam alicubi luem contraxerat, quæ etjam in conjugis vergebat contagionem. Ne porrò periculum, etjam intra domesticos serperet, uterque conjugum voto se peregrinationis Lindensis obstrinxit; atque exinde uterque periculo, quin & morbo solutus est. Quocirca uxor, ne tardius marito Lindensem ingrederetur Ædem, tanquam debilior illum brevi consecuturum cum aliis duodecim præcessit. Verùm ita vires in ipso itinere sunt auctæ, ut maritum etjam antevertere Lindam potuerit.

II.

Aliud par conjugum capitis aut pedum doloribus exemptum.

Petrus Werner ex eodem pago, gravissimis pedum cruciatibus, quemadmodum conjux ejus Gertrudis diuturno capitis dolore, jam ante annos tres facto Lindam voto liberati, quovis anno, gratias Deiparæ acturi, Lindam revisunt.

III.

Puerpera & prolem, & se voti ream Deiparæ sistit.

Anna Martini Bludau ex eodem pago coloni uxor, visa sibi per somnium prolem, quam utero gestabat, Lindam identidem deportare. Cùm igitur Georgium filiolum prosperè esset enixa, priùs quàm annus evolveretur, illum tanquam hornam Deiparæ messem, comitante marito, stitit. Quod eò quoque fecit alacrius, quod ipsa, à partu morbo periculoso correpta, nullum in humanis remediis præsidium invenerit: invenit tamen apud DEI Matrem, cui non modò se, verùm & prolem iterum atque iterum devoverat.

IV.

Juvenis febri periculosâ liberatus.

Thomas Langerwald, fere totâ superioris anni hyeme, perinde fere cum ardoribus febrilibus, atque cum remediis variè adhibitis conflictatus est in eodem pago. Deploratis propè rebus, Deiparæ Lindensis opem, suis ac matris suæ votis imploravit. Hinc verò alexipharmacum misero affuit; ut, brevi morbo exemptus, vix ullam interposuerit, tum capessendæ Lindam viæ, tum reddendo voto, moram.

V.

Infans ab enormi hernia sanatus.

Ex eadem quoque villa Bernardus Schultz, cum Regina conjuge infantem suum Joannem, Dei Matri, tan-

tanquam unà secum voti reum, præsentem stiterunt. Vixdum natum illum superiore anno hernia enormis exceperat; quæ cùm nullis chirurgorum præsidiis curari posset, simul ac infans voto à parentibus concepto, Deiparæ Lindensi oblatus est, momento curata est; ut & parentes, & alii, qui omnium conscii erant, attoniti, tantam DEI ac Deiparæ potentiam juxta ac pietatem mirarentur.

VI.

Diuturna febris depulsa.

Casparis Thiel ex Beneren filia Gertrudis, sed in vicino pago Arensdorff obsequiis Gregorii Graff coloni addicta, febri per tres omnino menses ante triennium afflicta, adhibitis plurimis undique remediis, nullum nisi in B. Virginis Lindensis præsidio invenit. Voto enim Lindam & Glotoviam facto, repentè convaluit; & jam bis Lindam revisit, tertiùm insuper, uti vovendo promiserat, revisura.

VII.

Brachium læsum iteratò restitutum.

Georgii Wolff ex Eschenau Gutstadiensis agri pago filia, quæ interim Fabio Schub colono Arensdorffensi ad obsequia domestica operam suam addixerat, per aliquot annos brachii dextri, præ magnitudine cruciatuum, pene omnem usum perdiderat. Quin, præterquam quòd manum operi admovere nusquam posset, etiam noctu, præ eadem doloris acerbitate, capere quietem nullam poterat. Reddita

illa

illi porrò & quies & sanitas, ubi in vota Divam Lindensem jam ante triennium vocavit. Cùm autem hyeme proximè præteritâ idem dolor sensim recrudesceret, iterum ad B. V. Lindensem Anna receptum habuit, eo eventu ut confestim à voto revaluerit, & nunc votum incolumis exolverit.

VIII.

Exulceratus pes iteratò sanatus.

Margareta Vincentii Werner, in eodem pago Arensdorff inquilini filia, pedem dextrum superioris anni hyeme per quinque hebdomadas graviter exulceratum habens, nullum aliud, nisi à B. V. Lindensi præsidium adhibuit, & mox revaluit. Recurrente autem, hoc anno, eodem malo, & jam sensim in ulcera exuberante pede, & illa pariter ad suam iterum sospitatricem recurrit, iterumq; ejus beneficio sospes, votum, uti promiserat, Lindæ coràm hodie dependit.

IX.

Pedis sinistri dolor depulsus.

Andreas Homan, qui eodem in pago famulum apud quendam colonum agebat, præterlapsâ hyeme sinistrum pedem, incertum qua ex causa, intimis sibi doloribus excruciari sensit: neque tamen minùs opem Deiparæ Lindensis, ubi votum illi nuncupârat, adesse sibi sensit. Cùm enim antè ægerrimè insistere pedi illi posset, progredi verò nusquam tutò posset, ab eo tempore, non modò progredi, sed & iter undecim circiter leucarum ingredi ac facilè conficere potuit.

X. Gra-

X.

Gravis dentium cruciatus ſubitò mitigatus.

Anna Joannis Kelm eodem ex pago filia, cùm aliàs tum hoc maximè anno, ex dentibus graviſſimè laboravit, ut per hebdomadas tres vix ferendo dolori ſufficeret. Non ſunt neglecta, quæ aut tollendo, aut ſaltem leniendo malo opportuna videbantur præſidia; nullo alio, quàm ſi penitus neglecta fuiſſent, eventu, atque commodo. Certiſſimum & facillimum apud Divam Lindenſem præſidium fuit, quo & dolor omnis, & periculum extemplo ſublatum eſt.

XI.

Diuturnus, & gravis laterum dolor abſterſus.

Nicolaus Herder ejusdem pagi incola, laterum doloribus, gravibus juxta ac diutinis affligebatur. Conjux illius Gertrudis, & viri, & ſuam, totiusque domus calamitatem, perferre cùm ampliùs non poſſet, aliud tamen malis tantis remedium non reperiret, ad Lindenſe aſylum confugit. Facilè etjam difficillimo morbo invenit præſidium. Exinde enim morbus plurimum remittere cæpit, ut mulier quanquam viro integram necdum videret ſanitatem reſtituram, reſtituendam nihilominus, ubi votum ipſa exolviſſet, minimè dubitaret.

XII, Ul-

XII.

Ulceribus toto corpore obsitus curatus.

Sex è vicino Ducatu homines, è pagis oppido Atis (sex itidem leucis Lindâ dissito) vicinis, vota sua Deo ac Deiparæ reddituri, iter unà ingressi, oppidum Rhein prætieribant. Ibi Vice-præfectus Arcis de peregrinis certior factus, non tam pro jure, quod illi in causa religionis catholicæ nullum omnino competit, quàm aut pro stimulis à Prædicantibus admotis, aut pro insito hæreticis erga Deiparam Lindensem odio, eos accersit, & pro hæretica scilicet majestate, gravibus in eos minis detonat. Tametsi verò inter eos nonnisi duo essent Catholici, quatuor verò reliqui sectæ Lutheri obnoxii, nemo tamen eorum minis ac terroribus victus est, quo minus cæptam perurgeret peregrinationem, Deique magis quàm hominum haberet rationem: præsertim, cùm singuli eorum, Deiparæ Lindensi singulariter se obstrictos agnoscerent. Et quidem Andreas Dura ex Odoja pago, vir annos quinquaginta fere prætergressus, ulceribus jam inde à puero obsitus, matre votum ad B.V. Lindensem nuncupante, confestim persanatus erat. Tanto igitur alacrius nunc ipse gratias Deiparæ egit, quanto jam inde ab emisso per matrem voto, magis extitit ab eo malo immunis.

XIII. Pe-

XIII.

Pedibus exulceratis reddita sanitas.

Ex eodem pago mulier Christina, filiam suam Annam, & aliam Virginem Catharinam voti reas Lindam comitata est. Utraque ex pedibus graviter exulceratis aliquando periculosè ægra, adeoque Catharina annum solidum lecto affixa; utraque voto Lindam facto, opem Deiparæ subitò experta; & ideo utraque iter septem circiter leucarum alacriter pedes demensa.

XIV.

Nervi & vulnere contracti, ex voto Lindam facto restituti.

In eodem cum prædictis comitatu, sed alio ex pago Czarn dicto, venit Stanislaus homo catholicâ fide, quam inter hæreticos intaminatam servat, à teneris imbutus, ideoque, Deiparæ præsidio præ cæteris dignior visus. Quatuor ante annos, cum Regi Reiq; publicæ perduelles Cosaci, Tartarorum auxiliis suffulti, pleraque in regno Poloniæ attererent, & bello domandi essent, etiam Stanislaus, qui prælio interfuit, noxam suo corpore ab iis excepit. Sagitta enim circa femur ictus, læsis atque contractis ex eo vulnere nervis, pessimè affectus erat. Ne porrò ad extremum penitus subnervaretur, Deipara Lindensis, cujus opem imploravit, & cui nunc gratus votum persolvit, præsidio fuit.

XV. Ex-

XV.

Extinctus febrilis æstus.

Thomas Treilich Heilsbergâ oriundus, sed Traumburgi apud figulum suo intentus opificio, febrilibus anno superiore caloribus, ad quatuordecim hebdomadas exæstuârat. Nullum interea opus suscipi, ac ne quies quidem admitti ulla potuit. At ubi se iis in æstibus sub Tiliæ Marianæ umbram voto facto, recepit, & quies, & sanitas, depulsâ febri, continuò rediit.

XVI.

Comitialis morbus exesse jussus.

Anna Antonii Iordan, in Trauendorff Meelsaccensis agri pago, cauponis filia, quatuor viæ comites eosdemqúe receptæ per Deiparam sanitatis habuit testes. Sacer, illam morbus invaserat; sed non diutius grassari permissus, quàm illa opem à Divâ Lindensi imploravit simul, & obtinuit. Ita quidem fassa est ipsa, ita viæ comites, uti omnium conscii, affirmavêre omnes.

XVII.

Capitis dolor & vicina admodum insania repulsa.

Iacobus Silberbach, è Tingen Vormditensis agri pago, dilatum à triennio votum tandem exolvit. Capitis dolore per annum solidum perdurante, propè ad amentiam erat redactus, ut etjam illicita apud varios quæsierit remedia. Quæ omnia cùm nequidquam essent adhibita, ad B. V. Lindensem se vertit,

& opem continuò invenit: ut ab eo tempore; quo fecerat votum, ſanus omnino ſit; tametſi per omne triennii ſpatium, variè impeditus, dependere votum ad hanc uſque diem nequiverit.

XVIII.

Capitis dolore levatus.

Ex eodem pago Tingenſi, eodem, quanquam mitiore aliquanto capitis morbo, laborabat Petrus Schœnſee; neque alia quàm ejusdem B. V. Lindenſis ope revaluit jam ante biennium. Et erat ſanè par, ut votum, quod jam tum ſalutare expertus erat, citra moram Deiparæ Lindenſi perſolveret; ſed quod variæ tum cauſæ prohibuerunt, hac demum die memor beneficii pariterque gratus perſolvit.

XIX.

Hernia arte humana incurabilis ſanata.

Caſparus Berend, Georgii in Krekollen coloni filius, ſed opificio ſutor, plus triennio herniam, & ex ea cruciatum, tumori ingenti parem, patiebatur. Nihil prorſum erat levamenti, ſive à retinaculo, quo malum in abdominis capacitatem repulſum coërcebatur; ſive à præſidiis, quæ & varia & plurima, undique ſunt adhibita. Decollante undique ſanitatis ſpe, in ea ſpem repoſuit, quæ apud Lindam nihil ſolet negare ſupplicibus. Supplicandi finis, ſanitatis initium fuit: ut ex eo tempore, & vitio & dolore omni vacuus ſit.

XX.

XX.

Pectoris & capitis languoribus expeditus.

Anno proximè elapso per duodecim hebdomadas, Thomas Braũ, acerbissimis quà pectoris, quà capitis doloribus afflictus, nullũ in Krekhausen, ubi hortulanus degebat, nullum alibi tantis malis invenit præsidium. Quò majore fiduciâ, & pectoris & animi vota ad Divam Lindensem vertit. Neque minorem in ea facilitatem beneficentiamque expertus jam tum erat, cui hodie grates, quantas pectus humanum capere potest, agere contendebat.

XXI.

Brachii & pedis vitia curata.

Christophorus Benell Boëmus, Pragâ oriundus, Meelsacci in Prussia sedem fixit, & consequente deinceps tempore, ipsemet lecto affixus est. Hyeme enim proximè evoluta, tum pedum tum brachii dextri vitio, undecunque tandem contracto, nusquam nisi in lecto aliquam invenit requiem. At postquam salutem undique deploratam Deiparæ Lindensi commendavit, adjectoque peregrinationis voto fidem suam obstrinxit, & pedum & brachii, quasi manicis pedicisque solutus extemplo est; ut pedes exinde peregrinationem Lindensem aggressus feliciter absolverit, & nonnisi pedes, prope quinquaginta millia passuum redux voluerit remetiri.

CAPVT VII.

Quinque dies, Idus Majas proximè consequentes.

FInem his diebus, videlicet ad XII. Calend. Majas, imponebant Agonia, sive Agonalia; quæ cùm variis de causis ita appellata referat Ovidius (a) ipse tamen rationem nominis; à ludis Græcorum, qui Agones dicebantur, derivat, dum ita scribit:

Fas etiam fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Græca tulisse diem.
Et priùs antiquus dicebat Agonia sermo;
Veraque judicio est ultima causa meo.

In tanto peregrinorum apud Lindam concursu, quid aliud quam Agones quosdam intueri tibi videberis? In quibus quidem, non jam *unus*, quod etjam S. Paulus notavit (b) *accipit bravium*, sed tot incorruptam accipiunt coronam, quot singularibus DEI ac Deiparæ beneficiis, juxta divini vatis carmen (c) *in misericordia & miserationibus coronantur.*

I.

Comitiali morbo expeditus.

Ad XVII. Calend. Iunias Christophorus Przyborowsky; ex Schœnfeld pago, magnis octo leucis in provincia Hordeburgensi dissito, comitante unà conjuge, Lindam venit, & votum tres ante annos conceptum, solvit. Comitiali morbo à quindecim jam annis destringebatur, & nullo apud suos exterosque

(a) *Fast*, 1. (b) 1. *Cor*, (c) *Psal.* 102.

teroſqúe homines invento remedio, etjam hæreticorum quos inter propè ſolus Orthodoxam colebat fidem, conſilio atque ſuaſu, votum Lindæ adeundæ, offerendiqúe alicujus donarii fecit. Iamtum vis mali plurimum remiſit; ut non deſperet, etjam reliqua morbi veſtigia, quæ ſanè levia ſuperſunt, absceſſura.

II.

Dentium dolore liberatus.

Eadem die, adfuit è Medien Heilsbergenſis agri pago Iacobus Auſtin, qui unius ferè anni ſpatio ingentem pertulerat dentium cruciatum. Quo, cùm per imploratam Divæ Lindenſis opem, levatus eſſet, illi potiſſimùm ſecundum DEUM gratias hodie egit.

III.

Tres claudæ fæminæ curatæ.

Eadem die, quamvis non omnes eodem ex loco, Lindenſi Divæ gratias egerunt, quia ejusdem beneficio pedum ſanitatem omnes receperunt. Et Anna quidem Ioannis Auſtin ex Medien coloni filia, dextrum genu, dimidio plus anno, miſerè affectum habebat; Anna verò altera Clementis Fiſcher civis Heilsbergenſis filia, ſupra hebdomadas ſeptem, utroque claudicabat pede; denique tertia Anna Ioannis Schultz ex Reichenberg Heilsbergenſis municipii pago coloni uxor, dolore ſex hebdomadarum ad clauditatem redacta neque aliter niſi fulcrorum adminiculo utcunque greſſum facere ſolita; poſtquam

suo quæque tempore ac loco, opem Deiparæ imploravit, facilè obtinuit.

IV.

Alii quatuor variis pedum morbis soluti.

Antonio, Antonii Weyenmülleri Bisteinensis civis & Musici filio, sacer ignis, per annos duos pedem utrumque, non tam affecerat, quàm prope exederat, inflammatione ad extremum vi aperta undique vulnere exuberante: Minus aliquanto malum, etsi non minoris generis, invaserat cujusdam Glocksteinensis in agro Resseliensi coloni Georgii Reimer filium; sacer enim itidem ignis erat, & per duas hebdomadas haud leviter in pedem dextrum sæviebat: At verò Joanni Leb Meelsaccensi civi ad gravem capitis dolorem, & novus pedum morbus accessit, qui cùm sex hebdomadas tenuisset, incedendi quoque facultatem abstulerat; Ad extremum Joanni Manfras civi Resseliensi, haud dissimilis dolor & manuum & pedum usum, per duodecim hebdomadas abstulerat. Potuit istos, locorum intervallis ita ab se divisos, latere communium malorum societas, sed non latuit quenquam commune apud Lindam Marianam ægrorum, calamitosorumq; asylum, suo quisq; loco ac tempore Patronæ Virginis opem exposcit, ejusdemque Lindæ visitationem, Sacramento voti interposito, addicit. Neque ea pietas supplicantes fefellit: mox enim aut inflammatio, aut alius dolor, velut injectâ frigidâ, constitit; dataque omnibus, non modo gradiendi, verùm & longius iter perficiendi facultas.

V.

V.

Fæminæ duæ febri liberatæ.

Michaëlis Rohfleisch, ex Vargitten Heilsbergensis agri pago, uxor nomine Clara, quinque hebdomadas cùm febri graviter erat conflictata: at verò Anna Ioannis Schwartz in Glautinen Cinthihenensis in Ducatu municipii pago, duodecim hebdomadas similes febrium ardores perpessa erat. Tametsi verò hæc præ illa, non locorum modò, verùm & religionis intervallo magis à Linda Mariana erat disjuncta (quippe inter Sectarios sectarum vinculis obnoxia) tamen & hæc non minorem in Deipara fiduciam collocavit, neque proinde minorem experta opem; ut simul & Lindam accederent, & Lindæ gratias Deo ac Deiparæ persolverent.

VI.

Glaucoma oculis detersum.

Sibylla Bartholomæi Grunert Civis Meelsaccensis uxor, distillantibus supra sesqui annum oculis glaucoma contraxerat, adhuc cùm Virgo apud parentes degeret. Offusis ita corpori tenebris, melior animo lux, è certa in Deiparam Lindensem fiducia oborta est; quàm etjam curationis frustra alibi tentatæ desperatio non mediocriter augebat. Neque fiducia ac pietas fructu caruit, confestim enim opitulante DEI Matre, & glaucoma, & tenebræ ab oculis detersæ; & illa, comitante Lindam usque parente, vota & gratias illi agere non cessavit.

VII.

Tumor immodicus toti corpori offusus iteratò discussus.

Ad xv. Calend. Junias Andreas Grünhag Heilsbergensis annuam Lindæ peregrinationem repetiit. Sex ante annos toto prorsum corpore immodicus se humor diffuderat, & miserum totas septem hebdomadas lecto affixerat; ut ne consistere quidem, tantùm abest, ut quopiam conferre se progrediendo posset. Omnis tamen ille tumor momento propè recessit, & sanitas homini integra rediit, ubi ille voto, quod Lindensi Patronæ fecerat, defunctus est. Anno deinceps recurrente, cùm ille recurentem neglexisset peregrinationem, non neglexit iterum recurrere morbus. Ergo ille malo suo monitus, novo se annuæ perpetuæque, quoad superesset, peregrinationis voto obstringit, & illicò, quo tenebatur, morbo expeditus est.

VIII.

Pluribus dolor capitis dissipatus.

Eodem tempore, eodemque ex loco, atque eadem fere de causa tres puellæ ob beneficia sibi collata, Deiparæ sunt apud Lindam gratulatæ. Ex Newendorff Heilsbergensis agri pago omnes venerant, sed non omnes indidem erant oriundæ, præter Barbaram Joannis Greman filiam; Margareta enim Heilsbergæ, Matthæo Hippler cive, at Gertrudis in Santoppen Luca Fritsch parente nata erat. Cæterùm Barbara ante quadriennium tum vehemente Stomachi

machi nauseâ, tũ immani capitis dolore, ad vertiginem usque laborârat; Margaretæ verò, ad similem capitis cruciatum, accessit pedum ingens dolor, qui eam ad hebdomadas quatuor lecto affixam ante triennium tenuerat; denique Gertrudis ante octo jam inde annos nihilo mitiore per sex menses capitis cruciatu afflicta erat. Omnibus idem asylum, idemquẻ apud B. Virginem Lindensem præsidium fuit. Vnde reliquæ sæpius Lindam gratias acturæ pergunt; Gertrudis verò annuam, quoad vixerit, peregrinationem, religiosè servat.

IX.

Hæreticæ quoque fæminæ dolore capitis liberatæ.

Eâdem quoque die Margaretæ, ex Kiersnowo Schistensis agri pago colonæ, duæ jam adultæ Virgines filiæ, quamvis non catholicæ, ritu catholico gratias Divæ Lindensi egêre. Cereis enim sertis capita cinctæ sacellum aliquoties obierunt, & preces, genibus identidem flexis, qua poterant pietate, fuderunt, ut voto nempe exolverentur, quo ingens & diutinus capitis dolor, qui filiam utramque annum prope integrum distinebat, Deiparæ Lindensis ope fuerat depulsus.

X.

Nobilis Vir à febri malignâ iteratò curatus.

Proximè consequente die, videlicet, ad XIV. Cal. Iun. Nobilis & Magnificus Dominus Hieronymus

Gotkowski Vice-Dapifer Varsaviensis, & in Visnensi Provincia Dominus ac heres in Rakowo, pedes Resselio iter absolvit. Biennium jam elapsum erat, cùm ille Regiomontum versùs iter ingressus, de B. Virgine Lindensi ejusdemque beneficiis fortè nonnulla cognovit. Haud multò post maligna febri correptus, pro deposito ab omnibus est habitus; ut etjam munus, quod in Repub. gerebat, tanquam illo jam defuncto, alteri fuerit traditum. Et sanè tertius jam supra decimum volvebatur dies, quo ille extra omnem vitæ spem jactabatur. Interea subit ægro Lindensium Deiparæ beneficiorum memoria, & memoriam, votum peregrinationis Lindensis momento consecutum, quemadmodum & votum proximè secuta est incolumitas. Quid restabat, nisi ut morbi vinculis expeditus, etjam voti sui vinculo se expediret? At negotia quà domi privata, quà etjam in magistratu publica variè intercedebant: quoad recurrente jam anno, quintâ hebdomadæ sanctæ feriâ, morbus idem recurrit: cumque per sex circiter dies sævire pari prope inclementiâ ac periculo cæpisset, ægrum coëgit, ut non memoriam duntaxat voti sibi refricaret, verùm & novo se Deiparæ voto obligaret. Quod etjam citra moram contendit exolvere; quemadmodum hac die exolvit; &, quæ memoravimus, omnia teste conscientia, affirmavit.

XI.

Epilepsiâ duo infantes liberati.

Ad XIII. Calend. Junias, Balthasar Schwartz è Retsch

Retsch agri Heilsbergensis pago, unà cum conjuge Margareta, votum, quod à septendecim jam annis, frequentant, annuæ peregrinationis absolverunt. Votum autem filiorum causâ susceptum nuncupatumque ritè erat. Cùm enim & Georgius filiolus, & Albertus triennio junior, simul atque in lucem editi fuerant, comitiali morbo exagitarentur, parentes utrumque, quoad viverent, quotannis B. V. Lindensi coràm sistendum promiserunt. Quia verò utrumque ab edito voto sanum receperunt, quovis anno, tum illum utrumque, tum etiam se insuper beneficii memores & gratos, Deiparæ coràm sistunt.

XII.

Mulier non catholica ob filias duas, à præsente mortis periculo ereptas, votum solvit.

Die eadem, Barbara ex Nanjady Schistensis arcis pago, quinque milliaribus Lindâ dissito, Joannis Toporzisko uxor, votum, quod ante sex annos nuncuparat, comitante Helenâ affine suâ, absolvit. Anna filia ipsius, cùm aliis morbi causis tum ulceribus intimè caput opplentibus ad insaniam usque deducta, & supra medium annum lecto affixa erat, ut nusquam inde progredi, nec nisi matris operâ manibusque portari ac moveri aliò posset. Posteaquam verò mater Deiparæ Lindensi filiam devovit, non tam à morbo quàm à morte rediisse ad sanitatem vitamque visa, commodaque deinceps valetudine usa est. Quæ Deiparæ benignitas fiduciam matri fecit,

fecit,ut,cùm Barbara junior filiola, vix annum ætatis supergressa, sinistrum latus axe currus, impetu prætereuntis, graviter percussa, & sive inde, sive alia quoq; ex causa, majorem ætatis partem prope usq; ad mortem (quam solam mater jam opperiebatur) macie exhausta esset, etjam huic salutem postulare à Deipara Lindensi auderet. Postulavit, & hanc quoque sanam brevi complexa, non ante Lindæ præsentem stitit, quàm sextum ingressa annum & matrem & sororem comitari posset pedes.

XIII.

Traumburgensium complures ob impetrata à Diva Lindensi beneficia gratias agunt.

Die ante Calend. Iun. xi. homines septendecim, majorem partem Traumburgo, ut gratias agerent, confecto pedibus septendecim leucarum itinere advenerunt. Quos inter Petrus Hintz Matthiæ & Annæ civium Traumburgensium filius, annos tredecim natus, aurium usu, cùm adhuc pueritiam vix esset ingressus, omnino destitutus, matre filium Lindensi Patronæ offerente, confestim revaluit. Anna verò Ioannis Hartman indidē civis filia, matre ante annū ex febre malignâ plures hebdomadas decumbente, ejus loco votum Lindam nuncupavit; &, restitutâ confestim matri sanitate, hodie, quemadmodum promiserat, voti pensum cum gratiarum actione reddidit. Sicut autem hæc matris, ita Catharina Iacoli Herbst Traumburgensis itidem civis filia, patris sui causam, apud Deiparam Lindensem feliciter

ter egit. Defunctus ille jam ante triennium fuerat, ſed filiæ identidem apparere per ſomnium viſus ac monere, ut ſe Divæ Lindenſi offerret. Obtulit illa facto Lindam peregrinandi voto, & exinde omnis animo quies, etjam per ſomnium, rediit. Iam Regina indidem Simonis Schopp & Annæ filia, per quinque minimùm hebdomadas ex capite ante triennium graviter laborarat: Barbara verò ex Newkirch Ioannis Goltſchmid & Catharinæ filia, ab uno ferè anno comitialem morbum miſerabiliter, paſſa fuerat: utraque à voto Deiparæ Lindenſi nuncupato, ſanitati confeſtim reſtituta eſt.

XIV.

Duo homines non catholici à ſenſibus alienati, ſibi reſtituti.

Eadem die ex Orſch Angerburgenſis agri pago, in Ducatu ſito, adfuerunt Lindæ VVilhelmus Nicolai Hielaſa, & Ioannes Martini Kozurck filius Atque ille quidem æſtate præteritâ, ignoto omnibus morbo per hebdomadas ſex lecto affixus, ac demum triduo à ſenſibus prorſum alienatus, ut neq; audiret, neque quidquam aliud ſentiret, ac tantum pedibus totoqúe adeo corpore partes in omnes ſeſe jactaret: hic verò, dum ruri poſitus terram aratro verteret, advolantis corvi (qui maleficorum operâ ſubmiſſus putabatur) inſolito adſpectu perculſus, & pavore conſternatus, adeoqúe extra ſe motus eſt, ut plures hebdomadas redire ad mentem ac ſibi conſtare nuſquam poſſet. Vterque parentum ſuorum voto Deiparæ Lindenſi oblatus, extemplo ſibi reſtitutus, atque

que hodie, patre admodum sene Wilhelmum comitante, voto suo apud Lindam defunctus est. Poterat hisce duobus adjungi tertius, non quidem ex eodem pago, ex eodem tamen Ducatu, Joannes Lichota in Grajow, Letzensis municipii pago inquilinus; qui eodem die votum suum Lindæ persolvit; sed quo Deiparæ beneficio fuisset affectus, inquiri & consignari per temporis angustias non potuit.

CAPVT VIII.

Alii quinque mensis Maji dies.

INitium his atque auspicium Dominica sanctissimæ Trinitatis, in x. Cal. Jun. incidens dedit; quâ civitas Bisteinens. pro accepto more, vel potius pietate sua annuam processionem Resselium, & in vicinum Resselio pagum Robawen promovit, & unà multos ad sui imitationem cùm aliàs semper, tum hoc quoque anno permovit. Sed & præter Bisteinenses, plurimi ea ipsa die aliunde Lindam accesserunt.

I.

Morbus comitialis depulsus.

Prisca Laurentii Teicher civis Vormditensis uxor, quod à quatuor jam annis facit, votum annuum persolvit. Voti causa fuit comitialis morbus: quo, sicut ob terrorem à milite quodam incussum, subitò fuit correpta, ita ob votum ad Deiparam Lindensem factum, confestim erepta.

II.

II.

Tumor hydropicus discussus.

Janowka oppidum est cis Augustoviam, octodecim fere leucas Linda dissitum. Illic ante biennium Joannes Jargonozik cùm aliis morbis vexatus, tum hydropico tumore, à festo S. Jacobi usque ad S. Thomæ Apostoli, toto corpore ita suffusus fuit, ut, cùm manu pars aliqua corporis attingeretur, non tam corpus, quàm massa quædam videretur tangi: &, cùm decumbens in alterutrum latus caput inclinaret, oculi præ eminente tumore, ut nihil omnino cerneret, obturarentur. Fortè à peregrinis aliisque amicis, mentio de beneficiis Deiparæ Lindensis facta, singularem in ægro spem, religionemque accendit. Votum igitur, non Lindam modo adeundi verùm & pane mendicato iter agendi, subitò concipit, simulque ope Deiparæ sanitatem recipit. Cujus rei testimonium ab Admodum R. D. Valentino Goworowski, Janoviensi Parocho scripto datum, & manu sigilloque ejusdem munitum, Anno MDCLIV. die XXV. cùm accepisset, iter citra moram ingressus est. Quia verò quovis anno, dum vita superaret, iterare eandem peregrinationem promisit, etjam hoc anno promissis hac ipsa die respondit.

III.

Inusitatum apostematis genus & hernia curata.

Eâdem die Regiomonto adfuerunt sorores duæ Bartholomæi N. viri catholicâ pietate, ad quam è Lutheranis castris redierat, inter paucos excellentis filiæ: quarum illa primum Ioanni Beer, deinde verò Ioanni Deiner, hæc verò Iacobo Cessau Crustulario Regio, homini Gallo nupsit. Atque Esther quidem Ioannem filiolum septennem, quem è Ioanne Beer Coloniâ oriundo, & præclaro inter Regiomontanos œnopolâ susceperat, voti reum Deiparæ præsentem exhibuit, ut jam tum agnosceret, cujus beneficio vitam, secundùm Deum, duceret. Quartum ætatis annum cum esset ingressus, insolens quoddam apostema ventrem pueri occupavit; quod per magnam corporis partem diductum ac diffusum, nullam puero quietem relinquebat: ut præ doloris magnitudine, ne cingulo quidem accingi unquam posset. Ad extremum ita malum induruit, ut nulla medicorum (qui, quotquot Regiomonti sunt, adhibiti fuerunt) potuerit ope emolliri, ne dicam curari. Plerique eorum pro deposito puerum habebant, quidam nonnisi pauculos ætatis promittebat annos. Verùm ubi mater filiolum Dei Matri apud Lindam obtulit; malum ita præter spem continuò dissipatum depulsumque est, ut cùm intereà novo cuidam Doctori, qui Regiomontum appulerat, curandus puer offerretur, Doctorque illum perlustraret,

ſtraret, vitio nullo corporis reperto, ſanum undique pronuntiârit. In cujus rei monumentum, grata Deiparæ mater inſignem Tabellam argenteam, in qua Christi Domini à Pilato judicati, hiſtoria ſculpta & atramento perlita viſitur, hâc ipsâ die dedicavit. At verò Anna ſoror, ſuâ filiiq́ue ſui Alexandri, quem novennem Deiparæ coràm ſtitit, causâ alteram Tabellam, in qua inſigni opere Deiparæ imago protuberat, dicavit. Cùm enim filiolum illum parturiret, gravi & periculosâ herniâ afflicta fuit, quâ tamen perinde, uti partu, ſoluta fuit, ubi ſe Deiparæ Lindenſi voto ſingulari obſtrinxit.

IV.

Quinque homines, à variis gravibusq́ue morbis liberati.

Przerosla oppidum eſt Podlachiæ, viginti circiter leucis Lindâ diſtans, ex quo viri quinque Lindam hâc eâdem die venientes, ſcriptum à ſuo Parocho teſtimonium, de ſui itineris cauſa, hoc eſt de perceptis Deiparæ Lindenſis ope beneficiis, attulerunt. Eſt autem hujuſcemodi:

Laurentius Badovvsky Parochus Przeroslenſis, hoc meo ſcripto atteſtor, congregatos homines, honeſtos cives Przeroslenſes, ſimul ad locum ſacrum, hoc eſt, ad B. Virginis Lindam proficiſci; ad quam in variis morbis & periculis ſuis, ſua nuncupârunt vota: gratias videlicet acturi, & conſtanter profeſſuri, quod patrocinio B. Virginis, verè à ſuis eruti ſint infortuniis. Eorum porrò nomina hoc eodem ſcripto meo exprimo; quæ ſunt, Martinus Gursky, Andreas Boravvsky, Petrus VVillim, Michaël Bier-

nat; & quinta matrona quædam honesta. Quorum insuper nomine oro, ut quovis loco liberam habeant ultro citroque commeandi potestatem. Quæ porrò reverendus D. Parochus de beneficiis Deiparæ universim memoravit, ipsi sigillatim paucis recensuerunt. Martinus Gursky arborem in silva cædens, dextrum genu ab eadem cadente ictum, ossibus extra juncturam vertebrasque protrusis, & nervis vehementer collisis, à mense Septembri ad medium fere Novembris decumbebat. Cujusdam amici suasu Lindensem peregrinationem vovit, & repentè convaluit; ut, cùm paulò antè neque pedes, neque cætera membra loco movere posset, susceptum Lindam iter, majore, quàm quisquam sperare potuisset, fiduciâ constantiaque absolverit. Jam verò Andreas Borawsky, nato intra caput ulcere, totam æstatem cruciatus, cujusdam itidem amici suasu, quin & voto ejus causâ suscepto Lindam oblatus, rupto confestim intra caput ulcere, & purulentâ sanie per aures largè effusâ, probè convaluit. Petrus verò Willim, ex ingenti animi tristitia, ad sævissimos capitis dolores, quin & insaniam adactus est; ut necesse fuerit hominem vinculis & compedibus ferreis coërceri. Quibus in vinculis & calamitate, supra hebdomadas septem egit; quoad voto per amicos Lindam facto, morbo primùm, tum deinde & vinculis exemptus est. Denique Michaël Biernat septuagenario major, circa festum Epiphaniæ paralysi tactus, neque linguam, neque corpus reliquum movere potuit. Voto, quod amicorum quidam persuasit, Lindam nuncupato, ita ad se rediit, ut supra suam omniumque spem, tantum iter pedes ingredi, & confice-

ficere potuerit. Unde tanti & tam multiplicis memor beneficii, non sine uberibus lacrymis, quamvis nonnihil adhuc cespitante linguâ, Dei & Deiparæ in se clementiam prædicavit; & quemadmodum venerat, Lindâ sese domum pedes receperit.

V.

Morbo comitiali virgo liberata.

Pauli Lehman civis Bisteinensis filia Elisabeth, quintum ac decimum ætatis annum ingressa jam erat. Confirmatam ita virginis ætatem Herculeus morbus est aggressus, quo sæpius intra annum hunc miserrimè afflicta, parentes denique permovit, ut Matrem Dei apud Lindam appellarent; dignaretur illa, oculis misericordiæ plenis aspicere sobolem suam, quam ipsi ita miserè habitam longiùs aspicere non sustinerent. Addunt precibus votum, si morbus esset depulsus, profectionem Lindam inituros, & filiam Dei Matri coràm stituros. Votum salus confestim secuta, parentes unà cum incolumi jam filia, non ad edendum duntaxat beneficii accepti documentum, verùm & ad debitum pietatis officium Lindam ad IX. Cal. Jun. excivit.

VI.

Nobilis juvenis à febri, paralysi, & epilepsia, maleficorum arte immissis liberatus.

Octavâ ante Calend. Jun. die, in Galliam iturus, Voti solvendi causâ, Lindam rectà divertit nobilis ac generosus D. Thomas Glinka Janczewsky, illustris & magnifici viri, D. Adami

Glinka Janczewsky, Notarii Terræ Visnensis filius. Absolutis paulò antè Resselii studiis literarum, è comitiis Anno MDCLII. Brestæ celebratis, domum reversus, ad nuptias cujusdam Virginis, nobilitate generis magis, quàm fortasse virtute claræ, invitabatur: quas ille cùm justis de causis refugeret, nefandis maleficorum artibus perstrictus, primùm febri malignâ, tum eâ necdum repulsâ, paralysi insuper corripitur. Et jam extra se atque sensus erat positus, cùm Domini parentis voto divæ Virgini Lindensi oblatus, confestim & à febri, & à paralysi liberatus est. Recurrente postmodum anno, ipsâ Præsentationis B. Virginis die, ex iisdem maleficorum maleficiorumque causis, morbo comitiali ita correptus est, ut intra diem vicies ac quater gravissimè miserrimeque afflictus humi collideretur. Ergo Dominus parens iterum ad B. V. Lindensem recurrit, & non majore, quàm antea, negotio, sanitatem filio impetrat. Unde filius, tum ut suscepti ab se in Galliam itineris, secundiorem ab auspiciis Deiparæ peregrinationem redderet, tum multò magis, ut pro tot tantisque jam acceptis beneficiis gratias ageret, Lindam accessit, &, quæ hîc memorata sunt, manu suâ hunc in modum subscripsit:

Ita esse testor, ego Thomas Glinka Ianczevvsky manu prop.

VII.

Vulnus in gangrænam desinens curatum.

Ad VII. Cal. Jun. annuam, pro recepto sibi more, peregrinationem Lindæ absolvit Joannes Fischer Meelsaccensis. Is octo ante annos, dextrum genu for-

tui-

mito, sed gravi casu vulneratus, per duos annos, vulnere sensim in gangrænam degenerante, nonnisi fulcris subalaribus nixus, gradum utcunque facere, aut potius reptare potuit. Facto Lindensis protectionis voto, iisdem, quibus biennio erat usus, fulcris eò adrepsit, simulque morbum omnem, adjuvante Lindensi patronâ, quasi iisdem fulcris aut potius fustibus ab se abegit. Tanti memor beneficii, quovis deinceps anno, ut Patronæ tantæ gratias agat, sese apud Lindam ipsius supplicem juxta ac præsentem sistit.

VIII.

Periculosa febris repulsa.

Eâdem die Lucas Hell, ex Hohendorff Meelsaccensis agri pago Lindæ comparuit. Tres ante annos, febri per novem hebdomadas confectus, eoque redactus est; ut neque erigere, neque adeò ampliùs se nôsse, neque demum aliorum spe producere vitam posset: ubi nonnihil ad se reversus, ad B.V. Lindensem per votum à se nuncupatum confugit, febris in tumorem duarum hebdomadum versa, hominem penitus deseruit.

IX.

Colici dolores repressi.

Plures illâ ipsâ die è Meelsaccensi municipio Lindam accessêre; quos inter Petrus Praal è Wusensi pago colonus, gravissimis viscerum torminibus ab anno discruciatus, propinquorum votis Divæ Lindensi oblatus sensim melius habere cæpit: ubi verò Lindam versùs iter arripuit, supra spem omnem, qui

aliàs vix mille passus emetiri ægerrimè poterat, citra dolorem omnem ac molestiam, sanus & alacer triginta quatuor millia passuum decurrit.

X.

Febris, & dentium dolor curatus.

Palten ejusdem coloniæ Meelsaccensis pagus est, è quo Jacobus, Jacobi Kuhn coloni filius, & Dorothea Pauli Lehman, cum cæteris, Lindam eâdem advenêre die. Ac Jacobus quidem, verno superioris anni tempore, ex febri decubuit, ut præ nimio æstu ac dolore, duas minimùm hebdomadas omni somno destitueretur: at verò Dorothea per octodecim menses incredibili dentium cruciatu afflicta est, exaggeratâ vi mali pharmaca cæteraque remedia omnia superante; nam quatuor omnino dentibus per chirurgum exemptis, dolor & perennis cruciatus eximi non potuit. Utriusque tamen morbo facilè à Deipara Lindensi admotum remedium, ubi votum Lindensis peregrinationis, instar malagmatis admotum fuit. Quam quidem peregrinationem uterque pedes absolvit, propè octoginta passuum millia ultro citroque emensus.

XI.

Capitis ac pectoris dolor, præsensque in partu mortis periculum depulsum.

Packhausen ejusdem municipii pagus itidem est: unde peregrinationis comites cæteris accessêre, Regina Michaëlis Klud, & Elisabetha Matthæi Dresp filia. Quarum illa quidem & capitis & pectoris dolores,

lores, per hebdomadas decem, sanè quàm graves sustinuit; quibus extemplo soluta est, ubi Lindam se profecturam vovit; quam profectionem ultro citroque pedes absolvit: jam verò Elisabetha inter periculosissimos partus dolores extra sensus omnemque vitæ spem posita, voto per Gertrudem matrem Lindam facto, non modò fœtum enixa feliciter est, verùm & sanitatem mox consecuta.

XII.

Quinque homines, variis eodem in loco morbis relevati.

Zeugninen Meelsaccensis agri pagus est, nobili Canonicorum Varmiensium piscinâ, aliquâ sui parte eundem interluente pagum, & ipse spectabilis. Inde cæteris hâc ipsâ die peregrinis adjuncti fuerunt; Joannes Grub, unà cum Catharina uxore sua; qui susceptum liberorum pecorisque causâ votum dependerunt. Nam & Jacobus novennis puer, ante triennium ex variolis, & Daniel vixdum natus, ex utraque aure admodum exulcerata, periculum vitæ adierant: simul verò atque Deiparæ Lindensi à parentibus oblati sunt, omni prorsum morbo periculoque exempti fuerunt; pecora verò cùm sæpius lue perculsa decederent, simili ad B. Virginem Lindensem voto conservata sunt. Qua de causa, quovis anno uterque conjux Lindensem prosequitur peregrinationem. Pari voto Gertrudis Fabiani Hepner filia atrocibus viscerum

tormimbus excruciata, repentè convaluit; &, quemadmodum promiſerat, pedes Lindam uſque iter confecit. Pedes itidem tantundem confecit itineris, qui paulò antè intra Charontis, ut ajunt, cymbam videbatur impoſuiſſe pedem, Gaſparus Rokel Laurentii coloni filius. Sub vernum anni ſuperioris tempus, diutinâ tabe conſumptus, & morti omnium judicio proximus, imò mortuus apud vicinos proclamatus, in extremo illo vitæ articulo ſibi nonnihil redditus, votum ad B.V. Lindenſem concepit: & ſanitatem è veſtigio recepit. Denique Chriſtina Gaſparis Welcke filia, non jam ver, ſed autumnum ejusdem anni ſibi noxium experta eſt. Brachium dexterum per aliquot hebdomadas fædè exulceratum, nulla aut à chirurgis, aut aliunde admota præſidia curare potuerunt. Curavit B. Virgo, ubi illius apud Lindam opem imploravit. Hinc illa voti ſolvendi causâ, pedes iter eſt ingreſſa, & depoſito ſimul, quod mater pro pecore à lue perſanato voverat, anathemate, pedes domum regreſſa eſt.

XIII.

Oculorum, & pedis dolores levati.

Ejusdem quoque municipii pagus eſt Petunen, in quo Georgius Gerigk prætor (ſcultetũ vulgò appellant) triennium acerrimos oculorum dolores perpeſſus, ac propemodum mente emotus, ut præ cruciatuum vehementia in parietes, januas, terramque ipſam manibus impingeret, aut potius involaret; Miſerata ſortem viri Catharina uxor, neque tamen uſquam remedium experta, Divam Lindenſem ſimul

invo-

invocavit, ſimul patronam ſoſpitatricemque mariti ſenſit. Eodem in pago, atque eodem fere oculorum morbo per novem circiter menſes diſcruciata fuit Dorothea, Jacobi Runau coloni uxor: auxit dolorem matris, dolor quem filius Petrus dextro pede, ſanè vehemētem patiebatur: ſed omnibus remedium ſubitò affuit, poſtquam Diva Lindenſis invocata fuit; cui proinde, ut par erat, inſtitutâ hodie peregrinatione gratiæ ſunt actæ.

XIV.

Febris, aliique tum pedum tum corporis morbi abacti.

Non eodem ex loco, quanquam ex eodem fere municipio, atque eadem die, vota perſolverunt ſua Benedictus Protman, ex Lilienthal prætoris filius, Anna Petri Margenfeld è Sonenberg filia, & Petrus Rohfeder è Peterswald. Atque huic quidem teſtimonium perhibuit coràm ipſe reverendus Dominus Parochus Peterswaldenſis, quod proxima æſtate, per quàm vehementi pedum dolore afflictus, neque alio quàm Deiparæ Lindenſis, ad quam votum peregrinationis ediderat, auxilio curatus ſit: Benedictus verò ipſe coràm itidem profeſſus eſt, non aliunde ſibi per eandem æſtatem graviſſimâ febre laboranti, quàm à Diva Lindenſi, præſidium ſalutemque affulſiſſe. Denique & Anna virgo proſtratis toto corpore viribus, ut neque progredi, ac ne repere quidem de loco poſſet, voto ejusdem peregrinationis edito, ſanitatem ſibi fuiſſe redditam ſanctè affirmavit.

CAPUT IX.

Postremi ejusdem mensis Maji dies.

INitio, medioque florentem, uti vidimus, hoc anno Majum, non minùs floridus excepit finis: in quem sacrosancti Corporis Christi feriæ inciderunt. Nam & ipsam quintam feriam, huic celebritati ab Ecclesia dicatam, plurimi è remotioribus locis peregrini, & consequentem inde Dominicam diem, pro more, à pluribus jam annis recepto, solennis ad quaterna Altaria extra sacellum constructa, Processio plurimùm ornârunt. Cùm enim Linda, deserto, ut aliàs vidimus, in loco sita est, illa nihilominus in honorem sacrosanctæ Eucharistiæ instituta pompa cum populosissimis civitatibus videtur contendere posse. Procedentem è sacello pompam, prima Ara ad meridiem haud procul sacello erecta excepit: inde subter consitos ex ordine populos, juxta septum progredientes, ponticulus supra rivulum de industria pro eo festo structus, ad alteram versùs Occidentem Aram, sub finem aggeris nupertime strati, traduxit: inde per aggerem, ortum versùs reduces, tertia ad caput ejusdem aggeris, quarta verò, ad vicinas sacello ædes occupavit. Ad singulas earum, præter usitatos sacerdotum hominumque sacrorum cantus, adhibita studiosæ juventutis Resselienſis, egregia tum Latino, tum Germanico Polonicoque versu acroamata; quibus quasi colophonem addebant, displosæ supra collem sacello imminentem, per studiosam juventutem aliosque, bombardæ; & tantis plausibus, variè

variè responsans per convalles collesque ac silvas oppositas Echo. Bene sit manibus illius, qui hunc apud Lindam triumphum Deo nostro primus instituit, interim nos ad nostra.

I.

Meelsaccensium singularis hoc anno pietas.

Semper quidem aliàs, sed hoc potissimùm anno contendere Meelsaccenses, cum quavis etjam in vicino Varmiensi Episcopatu sitarum civitatum, de suo in B.V. Lindensem studio pietateque potuêre. Tametsi enim hoc anno nullam publicè supplicantium pompam, uti superiore fecerant (a) instituerint, privatorum tamen tum de civitate ipsa, tum de obnoxiis civitati pagis hominum, ea fuit religio, ut rara per æstatem præterierit hebdomada, ne dicam dies, quâ non plerique, ac sæpe etjam plurimi, & quidem pedestri fere itinere Lindam affluxerint. Quam quidem eorum pietatem, singularibus videtur beneficiis Deipara Lindensis rependisse. Præter illa enim, quæ superiore capite recensuimus, non pauca deinceps illis, ante alios quodammodo cumulatiùs collata, restant suo ordine ac tempore percensenda.

II.

Brachium, sacro corruptum igne restitutum.

Ad VI. Calend. Junias ad gratias iterum, iterumque sospitatrici suæ agendas, Matthæus Schultz,

(a) *lib.4.*

Schultz, ex Mengengen Wormditensis agri pago, Philippi hortulani filius, Lindam recurrit. Dextram illi manum sacer ignis, per integrum fere biennium, non ad vulnera duntaxat, sed ad ipsum quoque ossifragium exulcerârat; ita, ut & manus tota introrsum curvata, neque flecti quoquam, neque prehendere quidquam posset; & ossium particulæ è vulneribus secedentes, aliud atque aliud sibi vulnus secessuræ aperirent; quod quidem relicta mali vestigia grandiores vulnerum cicatrices adhuc loquuntur. Verùm tantis tamque deploratis miserrimi hominis malis, unicum Deiparæ Lindensis suffragium occurrit. Cui, ut ille gratus pro sua tenuitate esset, jam tres ante annos profectionem Lindam suscepit, quam & hoc anno atque die iterum repetiit.

III.

Gravis ac periculosus spinæ dorsi cruciatus sublatus.

Eodem die, adfuit è Schoneberg Resseliensis municipii pago, Jacobus Basner colonus. Gravissimos in spina dorsi cruciatus ante duodecim circiter hebdomadas erat perpessus; ut neque movere se strato, neque spem vitæ reliquam ipse de se, aliivé de ipso habere jam possent. Omnem igitur spem atque fiduciam, in una Deipara Lindensi (præsertim ubi reliqua præsidia nequidquam erant adhibita) reposuit, & voto (quo se tum Lindam profecturum, tum Sabbathi dies, quoad viveret, in Deiparæ honorem jejunio tranducturum spoponderat) eidem nuncupato, repentè convaluit; ut, & tum sensim, quà liberet, deambula-

bula-

bularet; & nunc totum iter, pedes & excalceatus Lindam usque conficeret.

IV.

Restitutus oculorum usus.

Peragratis; quotquot in Polonia miraculis, aut peregrinorum cultu eximia sunt, aliquamdiu locis, ad Lindensem sospitatricem eâdem hâc die appulit Stephanus Hawk ex Rakowice, haud procul Grodnâ, in Lituania oriundus; sed in Letzen Ducatus Prussiæ oppido quinque leucis à Linda remoto, ante biennium à cujusdam civis obsequiis versatus. Illo ipso tempore ac loco, dum iter ageret, subitò hominem dolor perquàm sævus invasit; & præ cæteris membris oculos ita occupavit, ut neque usquam progredi extra limen, neque vel minimum auræ flatum perferre ullo pacto quiret. At ille, qui non oculis modò collyrium, verùm & cæteris omnibus morbis, præsens apud Lindam Marianam alexipharmacum in vicino repositum sciret, simul eò, votum nuncupavit, simul morbo levatus est; ut cùm vicinum illud Lindæ sacrarium haud difficile, suorum usu ductuque oculorum revisisset, ad reliqua propè omnia, miraculis aut cultu peregrinorum illustria per Poloniam loca, nullo præterea alio ductore atque duce lustrare, indeque ad suam iteratò Lindam commeare potuerit.

V.

Epilepsia, & acerrimus dentium cruciatus sublatus.

Schonwald pagus est haud procul Bisteino situs, in quo Georgius, Bartholomæi Ohrentrost filius ab ipsa propè infantia morbo comitiali exagitatus, sed à parentibus eodem propè tempore Deiparæ Lindensi devotus, omni deinceps morbo liber, Deo & Deiparæ peregrinatione Lindam quotannis institutá, gratias agit. At verò Petrus Antonii Sturman ex eodem pago filius, acerrimo dentium dolore per multos annos recurrente, cùm vulgaria nequidquam adhiberentur remedia, statam per aliquot annos peregrinationem ad Lindam Marianam vovit; & confestim dolore, quin & tumore, qui octo ante dies genam dextram fædè obsederat, undequaque liber, primam hoc anno peregrinationem, adhibitis sacris pænitentiæ atque eucharistiæ sacramentis, feliciter auspicatus est.

VI.

Gravis æquè ac periculosa febris discussa.

Martinus Ohm civis Traumburgensis plus anno solido, ante triennium febri exhaustus, neque suis consistere viribus poterat, neque aliorum quoque spe prorogare vitam posse videbatur. Præsidiis omnibus frustra undique admotis, B. Virginis Lindensis opem imploravit, & actutum recepit. Nam, quod conscientiâ teste asseruit, à voto vixdum edito mox ad se rediit; & hoc anno votum, quod jam tum B. Vir-

gini, citra moram, persolverat, institutâ rursum peregrinatione iterum confirmavit; præsertim cùm ab eo tempore, firmâ se valetudine, Dei & Deiparæ beneficio uti sentiat, recurrentemque aliquoties in vultum sacrum ignem, quem vulgò Rosam appellant, eodem beneficio depulsum ac propè extinctum fateatur.

VII.

Pes argenteus gangrænæ curatæ, tabella verò itidem argentea beneficii alterius argumentum.

Ad v. Calend. Junias Hedwigis, provectioris jam ætatis virgo, ex Dietersdorff Vormditensis municipii pago oriunda, sed Traumburgi in variorum Canonicorum obsequiis supra quindecim annos versata, argenteũ pedis simulachrum Divæ Lindensi coràm dedicavit. Præcipiti lapsu ante triennium intra fornicem subterraneum delata, sinistrum pedem gravissimè afflixerat. Inde sacer ignis pedem, & ignem sacrum gangræna excepit, fœdsi juxta ac miserum in modum, per vulnera, & ulcera corpus depascens. Supra omnem hominum opem curatio erat, non tamen supra Deiparæ Lindensis: ad quam cùm se ægra recepisset, & ad votum peregrinationis, argenteum pedis simulacrhum adituram promisisset, continuò pes sanitati pristinæ est integrè restitutus; quo illa, cùm hactenus variis districta obsequiis non posset, iter septendecim leucarum facile Lindam usque emensa, atque inde Traumburgum pari facilitate remensa est. Eâdem hâc die, Tabella argentea B. Virgini dedicata, cum sequen-

ſequenti epigraphe attramento à tergo adjecta. *Ad* DEI *gloriam, & honorem, Deiparæ Virginis, meæ apud Lindam patronæ, Anna Althoffiana, Gregorii Gierlovvsky civis Lubavienſis conjux, Anno* 1655. Dubium nullum eſt, quin ſingularis beneficii, à Diva Lindenſi impetrati, &, ſi necdum ſatis aliis cogniti, ea Tabella monumentum ſit.

VIII.

Morbus comitialis, & pedis utriusque gangræna curata.

Joannes Cilowsky ad III. Calend. Junias primus omnium Lindæ comparuit; Mariæburgo, ubi ſutorem agebat, totum iter, non ſine ſingulari Deiparæ auxilio, emenſus. Ad epilepſiam, quâ aliquot annos miſerè afflictus erat, gangræna pedem utrumque, maximè verò dextrum invaſit. Ulceribus ac deinde vulneribus undique erumpentibus, ſupra dimidium annum inſiſtere nullatenus ulli pedum potuit, manibus duntaxat, de loco utcunque proreptans. Vitæ quocirca ſpe omnibus aliis præcisâ, ille ſolus in B. V. Lindenſi ſpem collocavit, & de confeſſarii, qui etjam viatico ſupremo eum munierat, arbitrio atque conſenſu peregrinationem Lindam vovit. Quam illi cùm durante adhuc morbo plerique diſſuaderent, ipſe nihilominus ſpei animique plenus, fulcris, quantum potuit, nixus, iter arripuit, & novem vulneribus dextrum pedem, ſiniſtrum verò octo retardantibus, Lindam versùs promovit. Vix iter erat ingreſſus, cùm & vires homini redire, & vulnera ſenſim abscedere cæperunt; cumque terna adhuc vulnera Lindam uſ-

que

que reliquæ attulisset, vix unius jam tenue vestigium, neq; nisi cicatrices aliorum superessent. Tanti igitur beneficii memoriam atque gratitudinem, quoad vixerit, professurus, postquam ea, quæ memoravimus, flexis genibus sanctè affirmavit, quovis insuper anno Lindam se revisurum promisit.

IX.

Meelsaccensium nonnulli variis affecti beneficiis.

Quod paulò ante de Meelsaccensibus diximus, jam exempla, hac ipsâ III. Cal. Juniarum die consignata firmabunt. Nam præter alios plurimos, qui hac & proximis diebus inde Lindam accesserunt, ecce senos omnino mortales, quos Deiparæ beneficiis mactatos hac die in album retulimus! Maria Bartholomæi Engelwald civis Meelsaccensis filia, annos circiter quindecim nata, caput & faciem, erisypelate offusa, octavo circiter abhinc die, ab heræ suæ ædibus, quibus obsequia sua addixerat, ad maternas reducta erat, tanquam nulli deinceps usui, ob morbum adeo gravem, obsequioque idonea, nec nisi sibi ac matri oneri futura. At mater, cui filiæ morbus dolorem juxta ac singularem in Deipara fiduciam accendit, in genua subito procidens, Deiparæ filiam, quàm enixissimè commendat. Momento omnis tumor maliqúe vis in mentum resedit, atque inde squamarum instar decidens ac prorsum decedens sanitati locum dedit, ut exinde pedes iter Lindense arripuerit, & pedes sana atque alacris confecerit. At verò Margareta è Packhausen ejusdem municipii pa-

go Matthiæ Schucht uxor; prope novem hebdomadas, oculis ante biennium capta, ac variis remediis etjam illicitis in cassum usa; ad B. V. Lindensem recurrens, facilè opem invenit; quemadmodum ipsamet iter plus octo leucarum pedes emensa, non sine lachrymis piæ gratiarum actioni ubertim affusis, palàm fassa est. Eodem die Ioannes Kolberg è Libenau pago, juvenis viginti hebdomadum febri, Anna verò Laurentii VVolgemuht ex Hennerkau sartoris uxor morbo, qui eam septem hebdomadas strato affixerat; Catharina quoque Stephani Hun civis Meelsaccensis filia, ac denique Albertus Karecht ex Hennerkau sartor diuturnis pedum doloribus per B. V. levati, gratias egerunt; ad quas postremi duo, receptæ sanitatis anathemate, singuli tabellas argenteas dedicarunt.

X.

Capitis oculorumqúe dolor ac paralysis depulsa.

Anna Matthiæ Kisnowski filia, Vormditi heræ cujusdam obsequiis addicta, indequé Lindam usque pedes profecta, votum, quo à gravi capitis oculorumq; dolore se liberatam asseruit, cum singulari actione gratiarū persolvit. Quod etjam fecit Elisabeth Ioannis Stoll Gutstadiensis filia, annos circiter octodecim nata; quæ proximè elapso quadragesimæ jejunio paralysi correpta ex obsequio heræ, cui serviebat, domum matri reducta est. Mater ad proximum filiæ conspectum de remedio solicita, cujusdam è Canonicis Gutstadiensibus suasu ad B. V. Lindensem

votum

votum in genua provoluta concipit. Quod quidem filia eo magis ratum gratumque vel nutu ipso (cùm vis morbi etjam usum linguæ ademisset) habuit, posteaquam ad idipsum faciendum, in somnis sibi moveri visa est. Vix nuncupatum erat votum, cùm repente ægræ & lingua & sanitas restituta est, ut & gratias jam tum Deo ac Deiparæ agere potuerit, & deinceps matrem pedes Lindam usque comitari.

XI.

Tres varia consecuti beneficia.

Tertia ante Calendas Junias dies, tres diversis è locis homines, suas Deiparæ Lindensi gratias vidit persolventes. Jacobus Fischer à Rawosen Meelsaccensi pago juvenis, per superiorem æstatem gravi dextri pedis cruciatu conflictatus ad Lindam Marianam, si revaluisset, peregrinaturum se vovit: Revaluit è vestigio, & sanus citra moram iter aggressus, sanus itidem emensus est. Vrsula Andreæ Fischer, in Libenau, Meelsaccensi itidem pago uxor, in maximò instantis partus parturitionisque constituta periculo, non aliam sibi, prolique suæ censuit siveLevanam sive Lucinam adhibendam, quàm B. Virginem Lindensem. Adhibuit voto perfectionis Lindensis concepto: & confestim partu juxta ac omni periculo soluta, votum hodie solvit. Hodie quoque votum itidem suum solvit Gertrudis, Martini Ruhm ex Kleiditen Heilsbergensi pago filia. Dimidium propè annum ex spina dorsi ita miserè affecta erat, ut se commovere vix posset, flectere verò

nuſquam omnino poſſet. Flexit tamen Deiparam Lindenſem, ut ſeſe erigeret, & a morbo penitus incolumem præſtaret. Cui ut ſe quocunque tandem modo gratam viciſſim præſtaret, ſex leucarum iter, ad ejus Lindam pedes confecit.

XII.

Gratiæ, pro levato capitis dolore, per viginti annos Deiparæ Lindenſi actæ.

Gertrudis Martini Zachowski in Schulenſi agri Heilsbergenſis pago, hortulani conjux, viginti ante annos graviſſimo capitis dolore per B. V. Lindenſem relevata, totidem jam annos Lindam nudis pedibus peregrinatur, ut pro beneficio ſemel accepto & ſemper conſervato, gratias ſemper agat.

XIII.

Santoppenſium nonnulli B. Virginis gratiam variè conſecuti.

Pridie Calendas Iunias annuam pro more proceſſionem Lindam fecerunt, adjunctis ſibi Henrichsdorffenſibus & Torninenſibus, tanquam ejusdem Parœciæ contribulibus. Septuaginta ex iis ſacrâ menſâ refecti ſunt, duo verò ſingularia Deiparæ beneficia experti, videlicet Georgius Schlegel è villa Henrichsdorff, juvenis, & Vrſula Matthæi Herendorff coloni Santoppenſis uxor. Atque ille quidem morbo dimidii anni exhauſtus, virium proſtratarum tenuitatem vigore animi ſupplevit, magnaque fiduciâ, ſi revaluiſſet, peregrinationem ad B. V. Lindenſem

densem promisit. Revaluit, & communi totius parœciæ cœtui admixtus, quod promisit, lætus exolvit: illa verò totam hyemem cum morbo conflictata, omnibus aliis remediis Lindensia prætulit: quibus mox adjuta, ceream Deiparæ effigiem, uti promiserat, dedicavit.

XIV.

Iterum quidam Meelsaccensium beneficia experti.

Ioannes Blum, & Andreas Vogel Meelsaccenses, hic quidem periculosâ sex circiter hebdomadarum febri, ille verò diuturniore morbo graviter conflictatus, simul ac votum peregrinationis Lindensis sigillatim edidêre, viribus & sanitati pristinæ sunt restituti. Sed & Catharina Ioannis Radig ex Lichtenau, ejusdem municipii pago conjux, latus utrumque ingenti duarum hebdomadarum cruciatu affecta, quàm primùm peregrinationis Lindensis votum nuncupavit, omni cruciatu expedita, decem leucarum iter sana & alacris expedivit.

CAPUT X.

Ipsæ Calendæ & Nonæ mensis Junii.

MEnsi Iunio nomen sive à Iunioribus imposuerint veteres, quemadmodum & Majo à majoribus, sive à Iunone; Macrobius cum cæteris sanè disquirat (a) nobis apud Lindam Marianam & à Iunioribus, hoc præsertim anno, quibus cum vita viribus,

(a) *lib. 1. Saturnal. cap. 12.*

ribusqúe ipſam quodammodo Deiparæ juventutem reſtituit,&ab auguſtiſſima Dei Matre,quæ nō modo, uti fabuloſa Juno, & ſoror & conjux, verùm & filia, & ſponſa, & Parens eſt Tonantis, nomen poſſideat. Quòd ſi Cal.hujus menſis fabuloſum itidem nomen potius quàm Numen Carnæ, quæ eodem Macrobio teſte (a) viſceribus vitalibusque humani corporis præſidere credebatur, occupavit, quantò eas juſtius Dei Matri à qua non vitalia duntaxat, verum & ipſa mortalium vita, quemadmodum hoc præſertim anno vidimus,conſervantur,vindicabimus?

I.

Tres Fæminæ non catholicæ ob varia Deiparæ beneficia, vel ſibi vel ſuis præſtita, gratias agunt.

Ipſis Junii Calendis,ex Dombrowka Rheinenſis caſtri pago, quinq;leucis Linda diſſito,fæminæ tres, quamvis non catholicæ, non vota modò ſua, verùm & conſtantiſſimā in cultu Deiparæ voluntatem exhibuerunt. Et quidem Roſina Michaëlis Poturny defuncti jam coloni uxor,non ſuum,ſed vicinæ ſuæ Libertinæ Zawadzka filiolum quinquennem comitiali morbo graviſſimè correptum, B. Virg.Lindenſi obtulit,& ſanum extemplò parentibus reddidit. Neque verebatur proximis aut vicinis ſuis, nova apud Lindam beneficia poſcere, quæ filiam quoque ſuam ante quindecim circiter annos periculosè ægrotantem eidem obtulerat, & ab eo tempore ſanam hucuſque cum gaudio intuetur;ut à domeſtico exemplo atque

(a) *loc. cit.*

atque experientia, ad aliorum quoque ſalutem non vana ſpe atque fiducia erigeretur. Jam verò Anna defuncti Adami vidua, dextrum brachium à quatuor annis paralyſi fortaſſe tactum, remediis nequidquam adhibitis curavit: non multò igitur ante, curam omnem B. Virgini Lindenſi commiſit, & ſingulare expertâ auxilium, ceream brachii effigiem, inter alia donaria, eidem dicavit. At Helena Adami Zbozny filia octodecim circiter annorum Virgo, immani ulcere pedem ſiniſtrum ab uno fere anno inſidente, ut majorem hyemis partem decumbendo fere coacta ſit transigere; ubi vicinorum conſilio votum Lindam nuncupavit, recepta exinde ſanitate votum hodie cum magna animi conſtantia reddidit. Cùm enim quædam itineris huius comitum, ne fortè proderentur, & quod Lindæ fuiſſent, à Prædicante ſuo plecterentur, admodum vereretur, Helena virili prorſus animo, prodar, inquit, & plectar; quin & ad palum à Prædicante alliger: nihil iſta mihi curæ ſunt, præſertim cùm non hac ſolùm vice, verum & jam diu ante per annum ægrota atque tumore diſtenta, à B. V. Lindenſi curata fuerim.

II.

Periculo mortis pater & filia exempti.

Eadem die Matthæus Wichman ex Beerwald Meelſaccenſi pago colonus, unà cum conjuge Eliſabetha & Juſtina filia, ut vota ſua & gratias Deiparæ perſolverent, grati ſupplicesque advenerunt. Matthæus enim, cùm alio morbo gravi, tum ad eum morbum febri accedente, pro-

ximo vere periculum vitæ incurrerat, neque alio, nisi B. Virginis, ad quam uxor pro mariti salute votum fecerat, auxilio restitutus est sanitati. Iustina verò Ioanni Gehrman in Golangen pago nupta. supra hebdomadas septem incurabili morbo, per æstatem proximè elapsam deposita domique suæ nequidquam curata, ad maternam denique domum deportari in lecto debuit; ubi tum admotis B. Ioannæ granulis, tum potissimùm voto ad B. V. Lindensem nuncupato, brevi convaluit.

III.

Arthritis curata.

Quartam Nonarum Iunii diem Plausensium & Linglacensium processio annua, tertiā verò studiosorum Resselienſium menstrua, VVuslacensiū verò annua illustrarunt: at pridie Nonarum tum Sturmhublensiū Plesensiumq; processio, tum arthritis Benedicto Fromm Olbersdorffensis coloni famulo, sed Vormdito oriundo depulsa, candidum diei calculum videtur adjecisse. Omnium usu membrorum destitutus erat, ut per hebdomadas aliquot neque cibum sumere, neque loco movere quoquam se posset. Parentis sui consilio votum peregrinationis Lindensis ad avertendum malum fecit, & mox viribus suis restitutus, ceream candelam, grati animi momentum, hodiernæ peregrinationi adjecit.

IV.

Plures Rosengartensium, è Meelsaccensi Colonia variis morbis aut periculis liberati.

Anna Gregorii Schultz uxor, capitis oculorumque dolore vehementer discruciata, videndi facultatem propè amiserat. Oculis interea animi, ad B. V. Lindensem respexit, & postquam votum peregrinationis ad eam concepit, etjam solis lumen respicere atque intueri clarè cœpit. Verùm cùm superiore anno idem morbus recurrisset, ita ut dolores per sex hebdomadas regnarent, videndi verò usus per quindecim eriperetur dies, iterum Lindam voto recurrit, iterumque usum recepit oculorum. Petrus Hohendorff colonus sive febri, sive alio ignoto morbo nimiùm superiore anno afflictus, ægerrimè progredi operis autem nihil omnino potuit aggredi; supplice voto Divam Lindensem aggressus, pristinæ sanitati restitutus est. Regina Petri Lunau uxor gemellos uno partu, maximo suo periculo, effuderat. Inde enim tumore aliisque morbis variis obruta, ut per octodecim hebdomadas, suis viribus vix tantillum commovere loco membra initio posset; tandem eò ventum; ut quocunque tandem vel pes vel manus aliorum operâ collocarentur, ibi prorsum hærerent immoti. Adhibita sunt varia, sed incassum præsidia: quoad ægra consilium quorundum secuta Lindam se peregrinaturam spopondit: ab eo momento sensim omnis mali vis remisit; & illa beneficii accepti memor atque grata, peregrina-

tionem, ubi primùm potuit, absolvit. Absolvit unà & Benedicta Schwartz, uxor, cùm suo tum mariti sui nomine. Nam & ipsa octo ante annos partui proxima brachium, ut plerique censebant, luxatum, neque intra lectum confovere, neque servare aut pati intra tectum ullo modo potuit; coacta sub dio dies ac noctes perpetim illud agitare. Adhibitis frustra omnibus chiurgorum præsidiis, cùm aliunde spei nihil affulgeret, quintâ à partu hebdomadâ, votum in genua provoluta Lindam fecit; ac momento eodem recepto brachii usu, non modo intra tectum servare illud, verum & ori admovere, ac versare omnes in partes potuit. Tantum præsidii Lindensis, beneficiorumque Deiparæ experimentum cùm in se haberet, haud gravatè eosdem beneficiorum fontes in mariti sui salutem derivari ab se posse credidit. Decumbebat ille omnium artuum, præsertim verò pectoris & laterum cruciatu extremè afflictus, uxor ejus causâ peregrinationem Lindam vovit, subitoque de redditâ marito salute gavisa, duodecim circiter leucarum iter ingressa, ferè totum pedes absolvit. Denique Vrsula Laurentii Glauken ex Schonsee filia, sed in eodem Rosengartensi pago coloni cujusdam ancilla, præ nimio oculorum dolore, per hebdomadas tres vix aliquid jam cernere potuit; ubi peregrinationis Lindensis votum fecit, visum confestim recepit, & in aliorum octo comitatu peregrinationem suam pedes expedivit. Quæ omnia Gregorius Borchert ejusdem pagi præfectus, qui etjam voto ab se nuncupato defunctus est, vera esse,

ta esse, multis corã audientibus, sanctè est attestatus.

V.

Vni capitis dolor atque amentia, duobus febris depulsa.

Ioannes Stephani, è Sonnenwald Meelsaccensi itidem pago Ludirector, frequenti & gravi capitis cruciatu à teneris, ante quinquennium verò etjam insaniâ per hebdomadas septem laborârat; ut eo tempore extra sensum æque ac spem vitæ positus esset. Simul verò votum Lindam concepit, omnem simul & corporis & sensuum incolumitatem recepit. Qua ille de causâ ut gratias impensiùs agat, quovis exinde anno peregrinationem Lindam repetit. At verò Ioannes Pauli ex minore Gawlik in Prussiæ Ducatu molitor, ejusdemqúe uxor Marina plus medio anno ex febri decubuerant: cumqúe illis præsertim in medio hæreticorum versantibus, nullum in terris affulgeret præsidium, de cælo per B. V. Lindensem quærendum sibi statuerunt, facile sub tantâ Patrona quærentibus adfuit. Vterq; sanitati redditus, votum Deiparæ uterq; hodie apud Lindam reddidit.

VI.

Plures Plastuicensiũ, è Meelsaccensi itidem municipio, pro variis curationum gratiis receptis gratias Deiparæ Lindensi agunt.

Ipsæ Iunii Nonæ præter alios peregrinos è Meelsaccensi Coloniâ plures exhibuerunt, & hos inter, magnam partem Plastuicenses, variis à Deipara Lindensi beneficiis affectos. Ex iis, Martinus VVill sinistri oculi usum, quatuor ante annos prope amiserat; ut nonnisi sole clarum lucente aliquid

posset

poſſet haurire luminis Inſtituit, quam voverat, ad B. V. Lindenſem peregrinationem, & mox non ex oculo modò, verùm & è ſiniſtro, quo laborabat, latere meliuſcule cæpit habere. Cùm verò oculus ille necdum ſatis eſſet reſtitutus, ille alteram vovit atque inſtituit peregrinationem, indequé perfectum oculi uſum recepit. Quam Deiparæ in ſe benignitatem atque beneficentiam, præſentibus aliis decem viæ comitibus, tum Lindæ, tum in ipſo quoque itinere, variè multumq; deprædicavit. Ejuſdem uxor Gertrudis oculi utriusque uſum ante annum propè amiſerat; viri ſui aliorumqúe exemplo docta ad veri luminis Matrem recurrit, & lumen oculorum, quo per hyemem ferè privata fuerat, recepit. Cujus beneficii causâ, virùm comitata, quatuordecim leucarum iter pedes decurrit. At Barbara Iacobi Lang ex eodem pago filia, annorum circiter novemdecim virgo, ab extremo Decembris ad finem anni proximè elapſi graviſſimè afflicta, præ acutiſſimis capitis doloribus mente propemodum erat mota. Medicamentis omnibus fruſtra adhibitis, tum ad mentem, tum ad ſanitatem rediit, ubi peregrinationem, quam ad B. V. Lindenſem ſibi indixerat, voto firmavit. Similiter Anna Ioannis Horn conjux, medii anni tertianâ ad omnium uſque profligationem virium exhauſta, ſimul votum peregrinationis Lindenſis ritè emiſit, tertianam amiſit. Vnde gratitudinis ergo totum iter pedes confecit, viro ultrò comitante, & pro ſalute conjugis gratias Deiparæ agente. Febri quoque conflictatus eodem in loco ſupra dimidium annum Laurentius Curionis famulus, cùm

cùm eam hoc anno recurrere perſentiſceret, ipſe quoque ad B V. Lindenſis opem recurrit, omneqúe periculum febris facilè evitavit. Voti proinde reus, peregrinationem cum aliis pedes abſolvit. Iam verò Catharina Gregorii Radau filia, tres ante annos per ſemeſtre vehementiſſimos utriusque pedis cruciatus paſſa, uſum pedum per aliquot hebdomadas amiſerat, adhibita ſunt varia undique medicamenta, quibus nihil omnino proficientibus profecit votum peregrinationis Lindam promiſſæ. Simul enim hoc fuit emiſſum, ſimul etjam vis morbi ſenſim remiſit. Ergo præter omnium ſpem valetudine necdum ſatis confirmatâ, iter Lindam ingreſſa, quanquam ægrè, tandem abſolvit: at ubi voto perfuncta, ſacello, domum reditura, egreditur, pedum uſum, omni morbo recedente, integrè recipit. Quâ causâ hoc iterum anno peregrinationem eandem repetiit, tum ut pro recepta ſanitate gratias ageret; tum ut defunctæ ante ſeptennium matri apud clementiſſimam Dei matrem, quam ipſa ſibi jam obtinuerat, imploraret opem. In eodem peregrinorum cætu fuit tum Joannes Rogall, tum Dorothea, diverſorum in eodem pago, colonorum obſequiis addicti. Atque ille quidem febri, plus quàm medium annum identidem recurrente graviter vexatus voto Lindam facto eam vexationem redemit. Hæc verò dextrum genu acerrimo cruciatu ante bienniũ invadente, ut à feſto Pentecoſtes ad III. Id. Novemb ipſas videlicet S. Martini Epiſcopi ferias, prorſum gradiendi facultate deſtitueretur; per ſuam matrem ad Matrem miſericordiæ Lindam recurrit, continuoque melius habere

habere cæpit. Verùm cùm anno vertente morbus reverti iterum videretur, illa non jam per matrem, sed per sese peregrinationem Lindam usque obeundam promisit, subitoqúe vis mali integrè remisit; ut facillimè tantum iter alios comitata pedes decurrerit.

VIII.

Alii quoque è Meelsaccensium municipio, variis à Deipara Lindensi beneficiis affecti.

Dorothea è Liebenthal pago, præfecti pagi uxor, Christinam duodennem filiam suam, cũ cereo anathemate, in pedis figuram efficto, Deiparæ voti reã stitit. Vtrumq; genu & spinam dorsi, & humeros, proximè elapso mense Februario, miserum in modum affecta erat, ut neque progredi, neque consistere, ac ne loco quidem usquam, nisi aliorum ope, moveri posset. Mater non ignara opis apud B. V. Lindensem cumulatè exhiberi solitæ, votum peregrinationis Lindam concepit, eodemqúe propè momento filiam incolumem recepit; & nunc, per tredecim leucarum iter pedes Lindam usq, deduxit. Deduxit Prisca Georgii Gros in VVoppen coloni uxor, Gertrudem infantem suam, quam per hebdomadas quatuor morbo incurabili afflictam, solò Lindensis peregrinationis voto curavit, curationisq; haud dubiæ monumentũ, fictam è cera filiolæ effigiem dicavit. Deniq; Casparis Lilienthal è pago Palten uxor, comitiali, ut omnes censebant, morbo ante octo circiter annos affecta, viro votum Lindam nuncupante convaluit, Cùm autem recurrente anni

tem-

tempore votum ipſa dependere per ſe non poſſet, vicem uxoris maritus etjam nunc ſupplevit.

VIII.

Dentium cruciatus incurabilis curatus.

Meelſaccenſibus, præſertim quibuscum in comitatu Lindam venit, adjungi debuit Gertrudis Laurentii Schrœter, è Damarau Schalmajenſis parochiæ villa, filia; niſi è Brunsbergenſium municipio eſſet, & magnâ inſuper leucâ longius quàm illi à Linda diſtaret. Incredibili dentium affecta cruciatu, eoque in tumorem primùm, deinde verò & in eriſypelas, ut putabatur, deſinente, atque oculi utriusque adimente uſum, Brunsbergam ſe (ut dentem, qui omnium maximè affligebat, curaret evelli) ultimùm expertura remedium contulerat. Verùm tanta erat gingivarum, vi tumoris excreſcentium magnitudo, ut dens ille neque evelli, neque adeò tangi ullo modo poſſet. Cùm igitur neque hoc, neque alia procederent remedia, procedendum illi, de amicorum conſilio, ad commune apud Lindam præſidium fuit. Quò, ubi votum peregrinationis, qua hodie defuncta eſt, ritè nuncupavit, præter omnium ſpem, omni morbo, periculoque perquam gravi imminente, confeſtim levata eſt.

CAPUT XI.

Priores Iduum Junii dies.

PRimis Iduũ Junii diebus, ſecundùm ludos piſcatorios

rios, trans Tiberim fieri ſolitos, menti in Capitolio, ſacra apud Romanos fiebant, quia belli Punici tempore, ut Ovidius in Faſtis canit, cùm

—— Letho Conſulis omnes
Attoniti Mauras pertimuére manus;
Spem metus expulerat: cùm menti vota ſenatus
Suſcipit, & melior protinus illa venit.

Sicubi locorum, apud Lindam certè Marianam, *me tot*, uti alibi (a) vidimus, mens pluribus mortalibus redit: cujus rei causâ non fabuloſæ veterum Deæ Menti, ſed à quo bona mens hominibus venit divino ſpiritu, cujus in terram deſcenſus hisce plerumq diebus colitur, ſacra quàm religioſiſſimè decet facere, quemadmodum facere ſolent, qui per manus Divæ Lindenſis id faciunt.

I.

Brachii utriusque reſtitutus uſus.

Octavâ ante Idus Iunias die venit Lindam è Popowo pago in Maſovia juxta VVanſoſium, ad ipſos Pruſſiæ, Maſoviæ, Subſilvaniæque fines ſito, & plus viginti leucis Lindâ diſſito, Simon Tilipczyk opificio pellio. Præ nimio cruciatu, qui ipſa pervadebat oſſa, uſum brachii utriusque per aliquot jam menſes amiſerat, ſibi juxta ac hero, cujus erat ſubditus, prorſum inutilis. Miſerata ipſius ſortem magis quàm ſuam hera matrona nobilis, votum illius causâ Lindam concepit, & ille ab eo ipſo tempore, brachiorum uſum ſanitatemque recepit, atque hàc die gratias eâ de causâ ſecundum Deum ſoſpitatrici Deiparæ egit.

II.

(a) *lib.* 1.

II.

Duo ex illustrissimi Episcopi Varmiens. familia sanati.

Martinus Arnd, in Vogtshoff illustrissimi Episcopi prædio juxta Seeburgum sito curatorem agebat, cujus uxor Gertrudis insperato juxta ac periculoso plurium dierum morbo excruciata, nullo alio, nisi voti Lindam facti remedio convaluit. At verò Albertus Kurowsky Bischdorffensis equariæ præfectus, tredecim hebdomadas atroci morbo oppressus, non immemor beneficii jam aliàs à Diva Lindensi obtenti, æquè facilè potuit salutem ab ea sperare, & obtinere (quemadmodum etjam obtinuit) atque alias cùm quindecim amissa ejusdem equariæ capita, per ignotas errabundus silvas quæritans, voto Lindam facto, & pecus, & viam, quâ domum reverteretur, facilè Deiparæ ope invenit.

III.

Aliquot Meelsaccenses gratiam & beneficia experti.

Eâdem die, inter peregrinos complures, diversis ex locis confluentes, acturi pro beneficiis gratias Meelsacco, vel ex adjectis illi pagis adfuerunt non pauci. Gregorius Falck gravi lateris sinistri dolore; Sabina Michaëlis Kensing uxor, sacro igne faciē per dies plures depascente; Elisabeth Gasparis Hintz itidem conjux, dolore oculos per sexennium graviter affligente; similiter Gregorii Falck uxor Gertrudis lentâ trium annorum tabe, quâ conficiebatur, levati

sunt, ubi votis Lindam nuncupatis, Deiparæ opem implorârunt. At verò Barbara Michaëlis Lilienthal uxor, & Joannes Eichholtz è Libenau coloni, tam atroci capitis erant cruciatu vexati, ut hic quidem etjam mente moveretur, illa verò per hebdomadas octo, quietem nullam capere posset; uterque repente convaluit, ubi votum sospitatis causâ Lindam fecit. Deniq; & Matthæus Greil è Strawendorff ad Parochiã Plastuicensem pertinente villâ, luxati pedis dextri, ut & filioli Petri, jam accensâ candelâ agonizantis præsenti admodum periculo remedium Lindâ invenit.

IV.

Heilsbergensium quorundam preces & vota exaudita.

Joannes Fleischer Heilsbergensis civis, vicesimi jam anni peregrinatione apud Lindam Marianam defunctus hâc die est: totidem enim jam annis è Germania (ubi omnes fere belli tam diuturni, quo Imperium Rom. conflagravit, exsorbuerat tempestates) in patriam redux tranquillè agit. Igitur cùm inter tot ac tantos belli illius fluctus non modò versaretur, sed & sæpe iisdem hauriri obruique videretur, ad B. Virginem Lindensem, quasi ad Pharum cælestem continuò respexit; factoque, quoad viveret, annuæ peregrinationis voto, omnes belli hostiumque minas feliciter evasit. Tanto igitur alacrius in hoc sacro studio, tot jam annos decurrit, quantò & plura, & periculosiora olim erant belli stadia, quæ ille, quemadmodum temporum necessitate adactus, ita Dei-

paræ

paræ Lindenſis ope, ſoſpes & propemodum intactus decurrebat. Minore tempore ſed non minore fortaſſe vitæ periculo Martinus Grunenberg è Napratten agri Heilsbergenſis pago, per hebdomadas quinque cum febre, & Anna Georgii Ketz ex eodem pago coloni uxor, cum pedis cruciatu, eorundemque filius annos quindecim natus, cum cordis palpitatione, ſunt conflictati; uti neque minore Deiparæ præſidio omnes è periculo erepti. Quod in ejusdem quoque municipii pago Kleiditten dicto, experta eſt Urſula Petri Engelke coloni uxor; quæ tum enormi ulcere collum obſidente, tum ſterilitate, quam per quinquennium in conjugio tolerârat, liberata eſt; non alio ſanè, quàm quod reliqui adhibuerant, voti Lindenſis præſidio.

V.

Gutſtadienſium quoque nonnullorum audita vota.

Anna virgo Gutſtadienſis Gulielmi Kis, filia; adhæc Joannes Rung & Urbanus Kraus è Nusberg, at verò Sabina virgo è Wolffsdorff Gutſtadienſis municipii pagis, eâdem hâc die ſua in acceptis beneficia Deiparæ Lindenſi detulerunt. Ac Sabina quidem novem hebdomadum febri, Anna verò deliquiis ex ingenti dolore capitis etjam in Templo ingruentibus, Urbanus item dolore per quàm atrociter tum in ſpina dorſi, tum in altero pedum ſæviente, denique & Joannes immani dextri pedis apoſtemate, quod ne quidem ſtrato levare pedem ſinebat, relevati ſunt.

VI.

Tres alii incertis ex locis, similia experti beneficia.

Per angustias temporis negotiorumque multitudinem evenit, ut loca è quibus peregrini sequentes Lindam appulerant, consignata non sint, consignatis eorum tum nominibus, tum morborum calamitatumque generibus. Petrus Borkowsky opificio pistor, febri, quam alibi contraxerat, apud matrem diutius æstuabat, ut læso inde cerebro, supra febrilem æstum, quodam quasi œstro videretur percelli; tres enim hebdomadas à sensibus prorsum alienatus delibârat. Verùm ubi se sub Tiliæ Marianæ umbram per votum conjecit, & mentis & febris æstus abscessit. Eodem tempore Joannes Gland, cum sua conjuge adfuerunt, ut sacrâ ejusdem Tiliæ umbrâ quasi coràm refocillarentur, qui vel absentes præsentissimum illius senserant auxilium. Ille enim perquam noxio oculorum dolore, ista verò totius corporis, quam per quinque hebdomadas sustinuerat, ægritudine sunt levati.

VII.

Matrona nobilis ignoto morbo exempta.

Magdalena è Zagorniorum genere, nobilis ac generosi Georgii Nitsch Allensteinensis Burggrabii, & in Nickelsdorff Hereditarii conjux, diuturno exagitata morbo, quatuor hebdomadas lecto affixa tenebatur. Cæterùm, quæ nonnisi aliorum manibus atque operâ commoveri loco poterat, sponte deinceps

inço-

incolumis surrexit, ubi Deipara Lindensis, per singulare peregrinationis votum implorata, manum auxiliatricem admovit.

VIII.

Maleficia, erysipelas, & insania Traumburgensibus quibusdam depulsa.

Quatuor unius ejusdemque apud Traumburgum domus mortales, non uno morbi calamitatisve genere afflictas, una apud Lindam Marianam invocata Dei Mater, omnibus exemit malis. Anna Petri Schroter civis Traumburgensis filia, unà cum Michaële Maran uterino fratre, ad v Idus Jun. Lindæ præsentes, rem, uti evenerat, percensuerunt. Ante novem annos, operâ cujusdam maleficæ (quæ etjam in quæstionibus crimen ultro confessa deinceps est) Anna eò demum redacta erat, ut omnibus quidem excruciaretur membris, manuum verò, & maximè pedum, usum haberet omnino nullum. Primum annum propè integrum strato & alio quovis loco, nonnisi aliorum manibus, dimoveri potuit; tribus verò deinceps consequentibus annis, ad parietes & scamna utcunque connixa reptabat. Variis nequidquam remediis adhibitis, ultimum, quod à B. V. Lindensi petitum est, profuit. Postquam enim, adjecto cereo anathemate, peregrinationis Lindensis votum fecit, omnis mali vis ilico remisit. Unde ante tres annos iter Lindam ingressa, vix aliquid doloris persensit; regressa verò domum ita omnino convaluit, ut ab eo tempore, variis laboribus, quos etjam incolumis pertulit, operam addicere suam potuerit. Porrò hoc

iterum anno remensa idem est iter, cùm ut pro accepto tanto beneficio gratias referret, tum etjam ut susceptum matris causa votum persolveret. Cùm enim mater jam annosa, erysipelate, usque ad periculosam, quin & lethalem exulcerationem (quæ ex ardore malî in atrum colorem degenerârat) pedem dextrum afflicta, nihil in humanis sperare amplius præsidii posset, filiæ, quæ tum in se, tum in patre suo veneficiis iisdem perstricto, opem Deiparæ experta jam fuerat, consilio impulsa, peregrinationem quidem Lindam vovit; sed cùm per decrepitam jam ætatem suscipere eam ipsa non posset, ut filia susciperet, rogavit: annuit filia, proinde & Deipara utriusque votis haud gravatè quoque annuit; nam pes matris, qui nonnisi ferrum & sectionem exspectabat, sanitati restitutus est. Jam verò Michaël frater, sive alia, sive eadem maleficiorum vi, ad trium fere mensium insaniam, ante triennium adactus, simul ac votum Lindam fecit, menti & viribus restitutus, jam tum votum peregrinationis absolvit; quam tamen, ut beneficii memor, etjam hoc anno iterum instauravit, ad v. Id. Junias.

IX.

Brunsbergensibus quibusdam collata beneficia.

Eadem die, inter plures Brunsberga peregrinos, quaterni, qui singularia Deiparæ Lindensis experti beneficia, sunt censi. Petrus Klein è pago Zager oriundus, erysipelate dextrum pedem ante triennium depascente, & omnem chirurgorum operam eluden-

dente, nonnisi manibus reptando, movere se, per octo hebdomadas, utcunque loco potuit. Ita manus inter, vanamque eatenus chirurgi curationem positus, ad B. V. Lindensem propius se, per votum illi factum, convertit, & exinde incurabilis morbi pestem à se avertit. Accurrisset ille è vestigio ad suam sospitatricem, verùm obsequiis atque imperiis, quibus obnoxius erat, aliorum impeditus, nunc tandem propè se per vim omnibus exuit pedicis; & quibus viribus à voto semper fuit, iisdem viam sedecim leucarum incolumis & lætus decurrit. Jam verò Petrus Insterberg suburbii, Keslin vulgò dicti, inquilinus, jam ante annum gravi morbo per hebdomadas tres omnino depositus, ut per duas noctes cereus tanquam migraturo semper in promptu esset, ubi mortis periculum ita propinquam advertit, propius se ad *Lignum vitæ*, quod apud Lindam Deus in Deipara collocavit, per votum peregrinationis admovit. Et vix ediderat votum, cùm voti compos sanitati pristinæ est redditus. Quod porrò secius aliquanto promissam executus sit peregrinationem, à Gertrude privignâ ipsius, remora fuit. Hæc enim octavum circiter ætatis annum, jam ante quinquennium agens, utrumque pedem clauda subitò effecta, & per hebdomadas aliquot nonnisi parentum manibus gestata, matris suæ Annæ voto beatæ V. Lindensi oblata, statim convaluit; jamque tum, quantum per vires sibi à Deipara restitutas licebat, peregrinationem pedes ingressa fuisset, nisi ætas tenerior, aut potius timor parentum, posuisset

obstaculum. Et quia nunc quoque, cùm maximè & posset & vellet, ab heræ suæ obsequiis avelli tantisper non potuit, peregrinationem suam differre in aliud tempus, & per vitricum duntaxat suum, gratias interea sospitatrici suæ agere necesse habuit. Felicior est in parte Anna Valentini Jonik filia, quæ sicut voto Lindam nuncupato à sævo capitis dolore, qui sex circiter hebdomadas tenuit, liberata rea voti facta est, ita peregrinatione hodie absolutâ, omni votorum nexu expedita est.

X.

Comitialis morbi vis plurimùm mitigata.

Petrus Glockner, ex Basien Vormditensis agri pago, hâc eâdem die v. Id. Jun. filiam suam Barbaram, undecimum ætatis annum necdum egressam virginem, Virgini Deiparæ voti ream exhibuit. Correpta illa erat ab ipsa infantia comitiali morbo; qui quemadmodum per metum gravem infanti à cato incussus fuerat, ita pariter per votum ad loca sacra erat depulsus. Eo tamen ante triennium vehementius recrudescente, pater B. Virgini Lindensi votum nuncupavit, & pedes ultro citroque peregrinationem, filiæ admodum proficuam, prosperè absolvit. Ab eo enim tempore, filia, nonnisi plurimùm remittente vi morbi, tentata fuit; à quo, ut penitus liberaretur pater illam sibi modò peregrinationis comitem esse voluit: & sperat uterque medicam Deiparæ manum, ut, quæ germina mali revulserit, ipsum à stirpe malum revellat.

CAPUT XII.

Posteriores Iduum Junii dies.

PRæcipua hisce diebus sacra erant *Matralia*, in honorem Matris Matutæ instituta; à quibus servæ arcebantur, unâ earum duntaxat admissâ, quæ tamen matronarum reliquarum colaphis obnoxia strenuè vapulabat. Ingenuas, & à peccati servitute sordibusque immunes Linda Mariana requirit mentes, quod alio loco (*a*) vidimus. Neque minùs vapulant, si quæ servili conditione adhuc pressæ eò se conferunt. Quid ni serviles oderit Deipara animos, quæ etjam corpora morbis, qui peccatorum, vetustæque Diaboli servitutis vincula sunt, ita amat relaxâsse?

I.

Laterum dolores discussi.

Ad IV. Idus Junias Anna Thomæ Baumgart civis Traumburgensis filia, plurium quà suorum civium, quà etjam Brunsbergensium agmen comitata, ut gratias Deiparæ ageret, Lindam venit. Superiore æstate sævissimis laterum cruciatibus extremè afflicta, variaque aliunde remedia in cassum experta, optimum omnium apud Deiparam Lindensem quæsivit, & actutum invenit. Quâ causâ, quàm prolixum est Traumburgo iter, pedes universum decurrit.

(a) *lib. 1. cap.*

II.

Comitialis morbus & angina curata.

Gutstadio adfuit eâdem die Gertrudis Christophori Knob inquilini uxor, quæ ante viginti quinque annos morbo comitiali, per quadriennium exagitata, voto tum ad alia quædam sacra loca, tum potissimùm Lindam facto, ita est persanata, ut nullum mali vestigium ad hoc usque tempus sentiat. Cùm verò superiore anno sive ulcere, sive potius anginâ fauces obsidente, per hebdomadas duas, neque cibi neque potionis admittere quidquam, atque adeò ne vivere quidem ampliùs videretur posse; non alio, quàm unde priori malo experta fuerat remedium, sibi iterato censuit recurrendum: neque minus promptum, quàm ante, invenit præsidium.

III.

Hydrops & insania discussa.

Heilsbergâ eodem die Simon Metzker opificio pellio accurrit, ut votum, quod ejus nomine amici nuncupârant, ipsemet voti felicissimè reus, dependeret. Ante biennium sævus capitis dolor hominem usque ad delirium adduxerat; cùm tantis malis aliud minus accessit, omnium videlicet membrorum cruciatus, in tumorem usque hydropicum diffusus. Quinque supra viginti hebdomadas, succumbendo morbis, lecto affixus hæsit. Tantam & tam diuturnam hominis calamitatem miserati amici, votum ejus nomine Lindam nuncupant; ille verò, auxiliarem subitò expertus Deiparæ manum, quò sibi magis erat red-

redditus, eò alacrius, quod ſuo nomine amici ſpoponderant, hâc die exolvit.

IV.

Brunsbergenſium plures varia experti beneficia.

Eâdem quoque die Brunsbergâ in aliorum comitatu venit, Catharina Seeburgi quidem patre Adamo Pick nata, ſed Brunsbergæ obſequiis heræ addicta. Per annos duos per quàm diro cruciatu laborârat dentium, nullum uſpiam experta tanti mali remedium, niſi apud Deiparam Lindenſem, cui ſe voto peregrinationis, quam hodie abſolvit, ſecundiſſimo eventu obligârat. At verò Catharina Georgii Spis uxor, duodecim ante annos in partu conſtituta, neque ulla vel obſtetricum vel aliarum mulierum ope, per continuos octo dies ope adjuta, ſimul ac vir, ipſius, ſuoque nomine votum Lindam edidit, repentè adjuta, & tum fætu, tum præſente mortis periculo ſoluta eſt. Quâ causâ tum ipſa, tum maritus, tum filia (quam illo tempore enixa fuerat) Anna, gratias Deiparæ acturi, pedibus Lindam, atque inde domum iter emenſi ſunt. Brunsbergâ quoque advenit, quanquam Meelſacci natus, Simon Kuhn opificio Sutor; qui cùm ibidem arti ſuæ operam navaret, exactis ante biennium ſacri Paſchatis feriis, repentino juxta ac diro capitis dolore, ſenſibus ac mente dimotus, ad extremos uſque Julii dies in eadem amentia, agros, villas, & oppida pervagatus miſerrimè eſt. Varia aliorum magis, quàm ſuo conſilio remedia expertus, ſed nonniſi implorata Deiparæ Lindenſis ope adju-

adjutus eſt. Exinde enim mens & ſenſus homini rediit, non tamen continuò omnes corporis vires: ob quas cùm viam è veſtigio inire tum non poſſet, & conſequente deinceps tempore variè impeditus eſſet, nunc tandem promiſſam ante peregrinationem ſanus & incolumis, quin & pedes Brunsbergâ abſolvit.

V.

Febris tertiana & lethargus diſcuſſus.

Brunsbergâ itidem, ſed nonniſi poſtridie, ad III. videlicet Iduum adfuit Catharina, Andreæ Tolcksdorff defuncti pellionis uxor; quæ ante biennium tertianâ, à S. Michaëlis feſto, uſque ad Pentecoſten afflicta, voto Lindam facto reſtituta ſanitati erat. Cùm autem hoc iterum anno, in pertinacem deſinente lethargum correpta fuiſſet morbo, ſpemque vitæ omnium opinione amiſiſſet (octo enim minimùm dies veterno ſepulta, cibi potionisque expers jacuit, virque illius, qui unà decumbebat, eodem morbo deceſſit) ſimul atque nonnihil ad ſe rediit, iterum Lindam ad ſuam ſoſpitatricem recurrit, iterumque omni excuſſo morbo, ſupra alia taciti animi vota, ceraque efficta anathemata, argenteam tabellam, in qua beatæ Virginis effigies cernitur, memoris gratique animi ergo hodie dedicavit.

VI.

Crus fractum reſtitutum.

Brunsbergâ itidem, atque eâdem quoque die venit Dorothea Valentini Oberlender Sartoris & civis uxor:

uxor: quæ priùs, quàm nupsisset, ante sedecim circiter annos, è superiore horrei contignatione insperatò prolapsa, crus sinistrum eo casu fregerat. Fractis unà viribus, animus ad B V. Lindensem infractus, peregrinationem, si crus revaluisset, vovit. Paulò pòst convaluit: sed succedentibus interim matrimonii oneribus, differre peregrinationem ad hanc usque diem necesse habuit.

VII.

Alii quoque Brunsbergenses beneficiis affecti.

Pridie Idus Junias Gregorius Kuhn Brunsbergensis inquilinus, morbo sibi quidem ignoto, admodum tamen pertinace ac periculoso, ante quatuor annos propemodum depositus (jam enim quatuor minimùm hebdomadas spem inter metumque vita pendebat) tandem voto tum facto perfunctus postliminio est. Jam enim recuperatâ sanitate peregrinationem suam expedierat, sed non ignarus beneficii & gratitudinis debitæ, aliam hoc anno profectionem instituit. Quo quidem etjam tempore Osanna Gregorii ejusdem conjux, virum pedes, uti promiserat, comitata est. Sesquiannum circiter, febri continuâ, dies ac noctes extremè afflicta, quin & extra sensum mentemque tandem posita, cùm ad se, utcunque redisset, sensit non aliunde sibi quàm à B. V. Lindensi exspectandam salutem. Et sanè ubi facto peregrinationis voto ad eam confugit, paratam, uti sperârat, invenit.

VIII. Duo

VIII.

Duo à præsente mortis periculo erepti.

Eâdem die, Anna Dominici Wedig è Seibertswald Seeburgensis coloniæ pago filia, & Benedictus Wittich ex Meelsaccensi pago Engelswald, suâ defuncti sunt peregrinatione. Atque hic quidem pro Martino filiolo suo cereum anathema posuit, eò quod ille ante hebdomadas duas morbo repentè correptus, biduum mortuo propior fuerit; revixerat autem & incolumis etjamnum vivit, postquam à parentibus singulari voto Deiparæ Lindensi commendatus est. Jam verò illa proximo vere febri aliisque unà ingruentibus morbis, ad summum vitæ periculum adducta, subitò restituta sibi est, ubi peregrinationem Lindensem, si restitueretur, voto firmavit.

IX.

Vormditensium complures singularia experti beneficia.

Christophorus Peter civis Vormditensis, unà cum conjuge Elisabetha cæterisque liberis, Martinum filium, annorum octodecim juvenem, voti reum Deiparæ stiterunt. Erat ille paralysi totum latus dextrum perstrictus, ut neque linguam, neque manus aut pedes commovere per hebdomadas complures posset. Ex eo verò tempore, quo illum parens Divæ Lindensi commendavit, morbus ita sensim remisit, ut Martinus Resselium quidem usque curru vectus, Resselio verò pedes Lindense iter, jam tum confe-

terit. Quâ causâ iterum hoc anno unà cum aliis liberis suis gratias Deo ac Deiparæ acturi, in accepti beneficii memoriam, Tabellam argenteam effigie B. Virginis insignem obtulerunt.

Jam verò alter Martinus Peter itidem Vormditensis, periculoso juxta ac verecundo in morbo chirurgi operam expertus, plus spei curationisque in Deiparæ ope collocavit, & sanitati restitutus promisit, quoad viveret, quovis anno pedes, aut, si id non posset, Lindensem peregrinationem curru frequentare. Idipsum promisit, & à triennio jam frequentat Petrus Mollerus itidem Vormditensis; qui præter alios membrorum omnium cruciatus, diro capitis dolore plures hebdomadas vexatus, & aliorum voto Lindam pro se nuncupato curatus fuerat. Perpetuam itidem peregrinationem vovit Fabianus Moller indidem inquilinus, qui ante annum letali prorsum morbo prostratus, vix respirare, aut quidquam cibi sumere per hebdomadas tres potuit, & voto per Annam uxorem Lindam facto, repentè sibi restitutus est. Denique & Petrus Hein indidem civis, variis in itineribus ac peregrinationibus, variis sæpe tentatus morbis, potissimùm verò febri & ingenti capitis dolore, sæpius per concepta ad B.V. Lindensem vota confugit, & semper tutum invenit receptum. Unde commodiorem hoc anno peregrinandi occasionem nactus, cum aliis fere undeviginti viæ comitibus pedes totum iter emensus est, ut tanto intimius Deo & Deiparæ ardentiusque gratias ageret.

CAPUT

CAPUT XIII.

Ipsæ Junii Idus.

CElebres erant Romanis tum dedicatâ Jovi invicto Æde, de qua Ovidius in Fastis:

Idibus invicto sunt data templa Iovi;

tum minusculis quinquatribus. *Quinquatrus autem minusculæ*, inquit Varro (a) *dictæ sunt Iuniæ Eidus, ab similitudine maiorum, quòd Tibicines tum feriati per urbem vagantur, & conveniunt ad Ædem Minervæ.* Sicut autem Linda Mariana non Minervæ, sed veræ verbi divini æternæque sapientiæ Matris Ædes est, ita ad eam hisce Idibus non tam profani, &c, quemadmodum Livius memorat, somno vinoque apud Tiburtinos sepulti Tibicines, quàm veri ac religiosi sapientiæ æternæ ejusdemque Genitricis præcones confluunt.

I.

Lubavienses duo fratres calculo liberati.

Si non primi, certè inter primos, uti diximus, Iduum harum præcones adfuerunt Lubaviâ, Matthias Gierlewsky Prætor civitatis, ejusdemque germanus frater Georgius. Uno eodemque morbo, etsi non eodem tempore, uterque laboravit. Ac Matthias quidem præ immanibus calculi cruciatibus, per undecim dies ac noctes sibi præsens non fuit; neque aliud interea quam mortem in ore votisque habuit. Mater filium ægrum miserata, Matri illum misericordiæ supplex devovit, continuoque vis morbi remisit.

Qua

(a) *lib. 5. de ling. lat.*

Qua ille de causá, tribus aliis è Magistratu Lubaviensi sibi adjunctis, ut gratus esset, Lindam accessit. Jam verò Georgius quatuor proximis à Pentecoste hujus anni diebus non minores ejusdem calculi expertus cruciatus, non aliò se præsidii causâ, quàm quò frater, convertit; & quidem eo majore fiduciâ atque alacritate id egit, quòd, cùm paulò antè Resselii literis operam daret, quæ sit B. V. Lindensis in afflictos omnes benignitas, multis aliorum exemplis, propè quotidie expertus jam tum fuisset.

II.

Gutstadienses duo conjuges variis morbis exempti.

Georgius Rudiger ante viginti jam annos, supra laterum, colicosque totis visceribus dolores, immani totius corporis tumore suffusus, integrum propemodum annum decumbere, & aliorum operâ moveri loco necesse habuit. Quia verò se Deiparæ Lindensi devovit, subitò auxilium & omnem morbi curationem assecutus est. Ecce autem octavo postmodum anno, cùm ipse, tum uxor ipsius Potentiana oculorum suffusionibus doloribusque immodicis ita afflicti sunt, ut rarò aperire oculos aut luminis quidquam perferre possent. Non alio, quàm ad Divam Lindensem refugium suum Georgius iterum habuit, & precium ejus refugii, integrum ad hanc diem oculorum usum tulit.

III.

Bisteinenses virgines duæ diversis morbis liberatæ.

Eâdem die Catharina Joannis Reiter, & Margareta Simonis Gerik Bisteinensium civium filiæ, variam Dei Matris opem expertæ, apud Lindam gratias eidem egêre. Ac Margareta quidem biennium integrum vehementibus capitis doloribus exercita, atque à biennio jam ope Lindensis Virginis iisdem libera, annuam, quoad superstes fuerit, peregrinationem frequentabit. Jam verò Catharina à quindecim fere annis sacro igne, quoad caput impeti solita, Divæ Lindensis ope, quam semper implorat, levari se semper experitur; unde quovis itidem anno pariter gratias actura, pariter ampliora Deiparæ beneficia flagitatura, Lindam pedes invisit.

IV.

Seeburgensium nonnulli varia beneficia consecuti.

Joannes Kruger è Bergerdorff Seeburgensi pago, ab annis quatuordecim, quasi diris quibusdam agitatus, ad suiipsius cædem identidem instigabatur: at ubi se ad B. V. Lindensem recepit, saniorem extemplo mentem recepit. Unde quotannis Lindam recurrit, quia levamen mali quadantenus recurrentis semper invenit. Non minus levamen cruciatuum, quos à teneris varios patitur, Dorothea Georgii Borowsky è Sibertswald coloni filia, annorum novemdecim

cim virgo, experta est, & semper, quoties annuam Lindæ peregrinationem absolvit, solita est experiri. Ex eodem pago Dorothea alia Pauli Klein defuncti coloni vidua (quòd maritum ante duodecim annos morbo ita depositum, ut neque linguâ, neque manibus per dies novem uti posset, B. Virginis ope incolumem receperit) cum tribus liberis Deiparæ gratias actura venit: quarta enim filia Elisabeth octo abhinc dies eandem peregrinationem absolvit, & inter sua vota pictam Crucifixi imaginem obtulit.

V.

Heilsbergensium plures similibus affecti gratiis.

Benedictus Skodke è Langwele Helisbergensi pago, simul cum uxore sua Sabina, geminum Deiparæ munus ex voto attulit, alterum quidem pro pecoris, alterum verò pro impetrata uxoris salute. Hæc enim supra mentes omnino sex, morbo totum corpus, anno superiore affecta, & strato affixa, ut suis inde manibus non posset moveri, adeoque suâ & omnium opinione, amissâ vitæ spe, extremæ unctionis sacramento, tanquam è vita jam jam migratura, esset munita, ad Matrem misericordiæ per votum Lindense conversa, ab ipsa, ut ait, mortis porta reversa fuit. Ex eodem pago Catharina Stephani Grunert uxor, maleficio, ut putatur, juxta puteum perstricta, nonnisi manibus ac pedibus, sex circiter hebdomadas reptabat; quæ tamen, simul ac religiosarum in Conventu Heilsbergensi

virginum consilio atque voto, Lindam, & ad alia quædam loca sacra fuit oblata, sanitatem mox recepit. Earundem virginum consilio usus Christophorus Pobos ex eodem pago colonus, sibi domuique suæ quàm plurimùm prospexit. Ingentem ante septem annos pecoris sui fecerat jacturam, sive id DEI supplicio, sive maleficorum, ut putabatur, operâ evenisset. Postquam Deiparæ opem imploravit, & Lindam, quoad superstes esset, annuam vovit profectionem, tum residuum pecus, tum, quod deinceps sibi comparavit, salvum ad hunc diem habet: Unde tum ipse, tum illius conjux, ab eo jam tempore, promissam quotannis obeunt peregrinationem. Ex eodem quoque pago Petrus Ferder juvenis eò fuerat, præ nimio oculorum dolore deductus, ut per hebdomadas quinque intueri cæli lumen vix posset: at ubi matris suæ voto, ad veri luminis Matrem est remissus, etjam lumen corporis recepit. Laurentius quoque Block ejusdem pagi inquilinus, manus & pedes à triennio ita affectus, ut eorum operâ ægrè admodum uti posset, simul ac apud se decrevit, nunquam se, quoad valeret, annuam ad B. V. Lindensem omissurum peregrinationem, ita sibi viribusque redditus est suis, ut septem circiter leucarum iter jam à biennio, pedes conficere facilè potuerit. Non ejusdem pagi, ejusdem tamen municipii Heilsbergensis jure, & simul ejusdem Deiparæ Lindensis beneficentiâ, Jacobi Belau Krekollensis coloni conjux usa, Andream infantem suum incolumem possidet. Octo dies ille mortuo propior decumbebat, quia enormi ulcere collum & caput obsidente, neque sugere neque

que aperire os potuit. Cessit autem ilico malum omne, ubi auxilium B. Virginis, quod voto facto imploratum fuerat, accessit. Adjunxit mater, suâ quoque causâ, cereum anathema, eò quòd per annos tres continuò dentium cruciatu afflicta, Deiparæ ejusdem opem impetrârit. Unde annuam peregrinationem, quam à triennio est orsa, quoad vixerit, producit, præsertim cùm geminâ prole jam mortuâ, tertiam hanc, ut sperat, Deiparæ beneficio habitura sit incolumem.

VI.

Meelsaecensium itidem plures, beneficiis cumulati.

Michaël Grawstein, è Bornitten pago colonus, unà cum conjuge Anna voti sui pensum reddiderunt, quod filiolæ suæ Annæ causâ ante triennium ediderant. Unum illa ætatis annum vix supergressa erat, cùm illam maligna febris consecuta quindecim hebdomadas continuas tenuit, ut omnis jam spes vitæ decollârit. Voto tamen illo edito, & spes, & simul vita, quæ ad hanc diem firma est, extemplo rediit. Gertrudis è villa Plastwig Simonis Raad uxor, comitante filiâ utrâque, Anna videlicet atque Elisabetha, sua Deo ac Deiparæ vota reddiderunt. Mater enim præter omnium exspectationem subitò mente mota, nihil nisi de sui cæde animo agitabat; simul verò tum filiæ Annæ, tum suo quoque voto profectionem Lindensem promisit, & menti & viribus restituta est, ut mulier septuagenaria jam anus, quatuor-

decim leucarum iter pedes haud gravatè decurrerit. Jam verò altera filia Elisabetha, quatuordecim hebdomadarum febri unà cum viro suo Michaële Marquard correpta, non aliunde, quàm à B. V. Lindensi consecutam se opem sospitatemque est professa. Ex eodem pago Margareta Andreæ Kolbrecht, unà cum marito equum periculosè ægrotum Deiparæ commendârunt, & incolumem subitò receperunt. Justina verò Albini Daniel vidua, grassante tres ante annos per eundem pagum incendio, & vicinas depascente ædes, vovit, si suæ servarentur ædes, tantam se ex cera candelam per partes quotannis oblaturam, quanta, si partes inter se componerentur, ædes ambire undique posset. Servatæ sunt, vicinis ædibus igne absumptis; & illa voti sui pensum, jam per partes orsa est persolvere. Ejusdem municipii sed non ejusdem pagi coloni erant, Eustachius Hintz & Helena Joannis Kuhn uxor, Wulensis uterque, & Michaël Schroter Libenaviensis. Et hic quidem Reginam uxorem suam ob mortem duorum liberûm, jam à triennio non afflictam modò, verùm & mente vehementer motam, neque quidquam fere, nisi de sui cæde cogitantem, Deiparæ Lindensi commendavit. Quandoquidem autem voto illo nuncupato, angores æstusque animi plurimùm remiserunt, Lindam comitante uxore gratias acturus se contulit. At verò Eustachius doloribus capitis per hebdomadas sex, eò fuerat redactus, ut veluti morti proximus, ad extremum se æternitatis iter, adhibitis Ecclesiæ sacramentis munierit. Interim voto ami-

amicorum Lindam oblatus, eâdem horâ sibi integrè restitutus iter illud cum Lindensi commutavit. Non dispar propè fortuna Helenæ fuit, quæ, quemadmodum supra duos annos lentâ conficiebatur tabe, ita non aliâ quàm B. V. Lindensis ope, sibi restituta tredecim circiter leucarum iter pedes confecit. Denique & Andreæ Knobloch, obsequiis cujusdam coloni in Libenau addicti, sed ex Stangendorff Brunsbergensi pago oriundi, similis videtur fuisse conditio. Utriusque oculi usum vi morbi propemodum amiserat, & ope B. Virginis Lindensis, ad quam per votum se receperat, alterius oculi recepit usum. Cùm porrò eodem iterum morbo tentaretur, iterum ad eandem patronam recurrit, iterumque opem expertus est. Quam quidem opem, ut in altera quoque vita experiretur anima, Christophori Grunwald è Scharpffenstein coloni filii ante trienniũ Brunsbergæ, ubi Philosophiæ operam dabat, nocturnâ cæde è vita sublati, parens Imaginem beatæ Virginis Annuntiatæ Lindam hodie transmisit.

CAPUT XIV.

Priores aliquot Calendarum Quintilium dies.

PRoximo secundùm Idus Junias biduo, visi sunt non pauci Lindæ peregrini, præsertim è Meelsaccensi villâ Peterswald, sed partim ob redeuntium, aut reditum maturantium præcipitantiam, partim ob alia intercurrentia iis, qui consignare gesta debebant, negotia, nullum institu-

institutum acceptorum beneficiorum examen, tertia igitur post Idus dies initium capiti huic dabit.

I.

Sacer ignis in utroque restinctus pede, infans curata.

Philippi Siebenmarck Herbipolensis, jam autem civis & Oenopolæ Regiomontani conjux Elisabetha, utrumque pedem, sed maximè dextrum, sacro igne, per integrum fere annum, periculosè habebat affectum; ut per quadraginta hebdomadas ægerrimè se quoquam posset commovere. Adhibita sunt, quæcunque tandem potuerunt, chirurgorum aliorumq; remedia; sed propemodum incassum omnia: optimum fuit malagma, quod à B.V. Lindensi fuit admotum. Postquam enim ægra votum profectionis Lindensis fecit, continuò vis mali remisit; ut jam ab ipso Assumptæ in cælum Deiparæ festo, sana atque incolumis perstiterit; quemadmodum etiam incolumis, Anna matre, Danielis Schultz defuncti Consulis Bisteinensis sorore, & Barbara consobrina sua comitantibus, Lindam XVI. Cal. Julias venit; ubi gratias, etiam filiolæ suæ infantis Marianæ nomine egit; quia & illam ab ipso partu graviter ægram, cùm eadem B. V. obtulisset, ad hanc diem sanam ac bene valentem recepit.

II.

Sacer itidem ignis extinctus, & manus ac pedum restitutus usus.

Eâdem XVI Calendarum sextilium die, Stanislaus Lau-

Laudansky Wierzbolovienſis in Lituania inquilinus, unaque uxor illius Dorothea, confecto pedibus plus viginti leucarum itinere Lindam appulerunt, ut gratias Deiparæ pro recepta incolumitate, quàm poſſent, maximas agerent. Nam Dorothea, ante quatuor annos, ſacro igne faciem, pectus & genua ad atrum uſque corporis miſerrimè affecti colorem depoſcente, magis viri manibus deportata, quàm ſuis nixa pedibus, cùm ad Lindenſem perreptâſſet Ædem, poſtquam ſacroſancto eſt refecta Euchariſtiæ epulo, ſuis mox niti viribus, ac ſuis remetiri tantum iter pedibus illo tempore potuit: ſuperiore verò autumno, non minus periculoſo defixa morbo, cùm per ſex hebdomadas nulla ſupereſſet vitæ ſpes, conſilium mariti ſecuta, iterum Lindam, vel manibus pedibusq; reptando, peregrinationem vovit; & confeſtim, quaſi ex aquis, ut ipſa ait, emerſa, incolumis evaſit. Jam verò Stanislaus (quod quidem admodum R. D. Andreas Lewgowd Wierzbolovienſis Parochus publicis literis, manu ſuâ ſcriptis teſtatur) manum ſiniſtram propemodum mancus, pedis inſuper utriusque amiſerat uſum. Ubi verò ſe comitem uxori iturum vovit, manus quidem exinde ſingulare expertus eſt levamen, pedum verò uſum è veſtigio recepit, ut tantam itineris intercapedinem potuerit emetiri pedes.

III.

Mulier ex loco non catholico, filiam voti ream ſiſtit.

Haud procul Bartenſteino, civitate in Ducatu Pruſſiæ ſita, pagus eſt Machſmus nomine, ſub Prædican-

dicantum uti vicina loca, jugo constitutus. In eo Matthæi Raftel uxor Anna, incertum an catholica, filiam, quam à teneris Deiparæ Lindensi devoverat, jam septendecim annos natam, voti ream adduxit. Parvula cùm esset noxio admodum morbo affecta, curari nullo alio, nisi voti Lindam editi remedio potuit. Potuisset quidem, ac fortasse etiam debuisset, diu ante Lindam deduci, sed mater, quæ nonnisi jam adultam promiserat sistendam, neque sibi neque filiæ moram istam noxæ putavit fore.

IV.

Bisteinensium quibusdam sanitas restituta.

Joannis Fischer civis Bisteinensis uxor Dorothea, filiam suam infantem Elisabetham, quantum potuit, gratam Deiparæ stitit; cujus vitam Deiparæ, in acceptis refert. Ægrotabat enim plures hebdomadas extra omnem vitæ spem: rediit nihilominus non spes modò verùm & incolumitas, & vita, ubi mater filiolæ causam apud Deiparam Lindensem feliciter peroravit. Non dispari felicitate ibidem causam tum filiæ tum suam egit Pudentiana, Gasparis Hasselberg indidem civis uxor. Nam & mater per sex hebdomadas graviter ægra, & filiola Christina per medium annum clauda, citra moram curatæ sunt; ubi mater, & pedes Lindam se ituram, & circum Deiparæ Aram ter de geniculis adorando obituram ritè promisit.

V. Gut-

V.

Gutſtadienſes matronæ duæ curatæ.

Vidua utraque erat, altera quidem Praxedis Georgii Schram ante octo annos defuncti; altera verò Margareta Christophori Steffen ab undeviginti annis itidem defuncti. Atque illa quidem hyeme proximè elapsâ pedum, brachiorum & capitis graviſſimè affecta doloribus erat, ut dentes præ nimio cruciatu à gingivis ſoluti, ultra commoverentur. Supra medium annum vis mali duravit, & miſeram lecto plerumque affixam tenuit: quoad illa ad Templum utcunque perreptans, votum peregrinationis Lindenſis nuncupavit. Exinde enim vis morbi remiſit, ut iter novem leucarum ingredi & decurrere potuerit. At verò hæc, præ nimio capitis dolore, utriusque oculi jam ante decennium, perdiderat uſum, ita ut altero poſt chirurgi ſectionem penitus orbaretur oculo; altero verò vix tantillum cerneret: cujus tamen facilè uſum recepit, ubi votum peregrinationis Lindenſis ex animo concepit. Et jam tum, ſolâ filiolâ comitante Lindam profecta, quovis deinceps anno ſexagenaria fere anus, & quidem pedes proficiſcitur, etiam deinceps, ſi vires animi reſpondeant votis, profectura.

VI.

Plures, ac fere præcipui Brunsbergenſium, varia experti beneficia.

Præcipui inter Brunsbergenſes ſunt Georgius Eiſen-

Eisenbletter, Petrus Lemke, Georgius Wichman & Petrus Mollerus, qui hasce Idus Junias apud Lindam præcipuè illustrârunt. Ac de prioribus, qui, gratitudinis ergo, suas resumpserunt hoc etiam anno peregrinationes, jam alio loco egimus. Georgius Wichman, Simonis Wichman Consulis, cùm aliàs semper tum Suecici præcipuè belli tempestate antehac grassante, à consilio, prudentia, rerumque agendarum dexteritate spectatissimi viri filius, & ipse jam ad magistratuum promotus subsellia, jam aliquot abhinc annis, gravem exatræ bilis suffusione, hypochondriacisque affectionibus, mærorem animi, ac propemodum ipsius vitæ fastidia contraxerat; quæ ille nusquam melius aut facilius, quàm sub Lindæ Marianæ umbra, quò se identidem recipere solet, abstergit. Cujus etiam monumentum esse voluit Tabellam argenteam, Anno MDCLIII. cum hac epigraphe circum Imaginem B. Virginis adjecta: *Ave Filia* DEI *Patris: Ave Mater* DEI *Filii; Ave Sponsa Spiritus Sancti: Ave Templum totius Trinitatis.* Jam verò à tergo: *D.O.M. Virgini* MARIÆ *immaculatæ, Georgius VVichman DD. consecratque* 1653. Petrus verò Mollerus vir itidem consularis, proximis ante Pentecosten diebus, ex itineris, quod, in provecta satis ætate, equitando sat longinquum confecerat, assidua cogitatione, morbum contraxit admodum periculosum; quo & vires, in corpore alioqui sat vegeto prostratæ; & viscera omnia concussa ac quodammodo confracta sunt, ut per quatuordecim circiter dies nihil cibi potionisvé sumeret, & sanguinem in frusta potius quàm in grumos concretum, per quinque omnino

dies

dies ejectaret. Desperata erat omnium opinione salus, nisi salutare ad B.V. Lindensem votum intercessisset. Exinde enim vires rediêre; ut, cùm Resselium usque curru venisset, Resselio comitantibus patrem Dorothea ac Regina filiabus (quarum hæc intra paternas, illa verò intra sacras conventualium virginum ædes Resselii degit) pedes Lindam usque conficere haud gravatè potuerit. Atque hos non tam comitati, quàm properè eâdem die indidem sunt Lindam usque consecuti Paulus Hanman viginti circiter annorum juvenis, & Jacobus Drews; quorum ille annuo capitis dolore, & ex eo scabie in faciem erumpente, iste verò malignâ febri & delirio inde consecuto, per imploratam Divæ Lindensis opem, levati sunt.

VI.

Traumburgensium quibusdam singularia collata beneficia.

Joannes Rubach cum uxore sua Anna, jam ab undeviginti annis peregrinationem Lindensem quotannis frequentat, & conservatorum liberorum causâ gratias agit. Sæviente enim peste, quâ etiam tres iis liberi sunt erepti, si reliqui servarentur superstites, quovis se anno Lindam peregrinaturos, voverunt: servati liberi sunt, & parentes, quod voverunt, strenuè exequuntur. Regina Joannis Hohendorff filia, & manum sinistram, & pedem paralysi jam ante novem annos tacta, durante per triennium malo, etiam linguæ usum per aliquot dies amiserat. Parentes filiam Deiparæ Lindensi devovent, & curru Lindam deportant. In ipso adhuc itinere restituta est Reginæ

sani-

sanitas: quæ idcirco, iterum atque iterum pedes eam peregrinationem confecit; Elisabethâ majore natu sorore eam tantò alacriùs comitante, quò & ipsa votum, pro sorore olim muta ardentiùs fecerat. Eodem in comitatu venerunt aliæ duæ è Traumburgensibus matronæ Elisabetha Valentini Gedik, & Catharina Michaëlis Laws civium uxores: quarum illa octo ante annos faciem, præsertim dextrâ parte, sacro igne affecta, oculorum per decem hebdomadas usum amiserat; & eundem, pulso per votum Lindam factum erysipelate, unà receperat. Cùm autem iter septendecim minimùm leucarum, pedibus ab se confici Lindam usque posse diffideret, profectionem ad hanc diem eò distulit, ratam se voto solutam, si viciniora quædam è sacris locis adiisset. Verùm & conscientiæ suæ, & aliorum judicio Lindam coacta, hoc anno se in viam pedes dedit, & totum iter sana atque incolumis confecit. Jam verò Catharina totius corporis, sed potissimùm capitis & faciei intumescentis cruciatibus, per annum integrum, jam ante quatuor annos vehementer afflicta, iter, quod Lindam felicissimo eventu voverat, curru jam superiore anno absolvit. Rata autem non satis ab se, sive voto, quod nuncupârat, sive gratitudini, quam B. Virgini deberet, responsum, pedes iterum hoc anno iter emensa, tantò uberiores gratias Deiparæ egit, quantò sanioribus exinde oculis lumen cæli intuetur.

VII. Vorm

VII.

Vormditensium nonnulli opem singularem experti.

Bartholomæus Stul è pago Olbersdorff, à biduano sanguinis fluxu, & Hedwigis Bartholomæi Herdel ex eodem pago coloni uxor, oculorum caligine, quæ per hyemem offusa erat ita, ut homines non satis dignosceret, liberati sunt: at verò Dorothea Bartholomæi Wolff civis Vormditensis uxor periculoso quodam morbo Sicuti eorundem filia Anna gravi asthmate, quod per duas hebdomadas respirandi propè ademerat facultatem, non alio quàm B. Virginis præsidio curatæ sunt. Omnes quocirca facta ab se Lindam vota, ut redderent, peregrini hodie advenerunt.

VIII.

Seeburgensium nonnullis varia collata beneficia.

Andreas Blum & Gregorius Schroter, è pago Tolnik juvenes, hic quidem capitis dolore per annum dimidium regnante, ille verò apostemate labium superius noxiè insidente, per nuncupata Lindam vota soluti sunt. Jam verò Elisabetha Gregorii Schroter ex eodem pago, & Pudentiana Gasparis Hartman, è pago Lokau, filiæ virgines, hæc gravi capitis, illa pedum dolore levatæ. Sed & Elisabetha Marci Tignau in Melag coloni uxor diro laterum dolore, per hebdomadas sex afflicta, simili cum aliis ad B. V. Lindensem voto adjuta est.

IX. Res-

IX.

Reſſelienſium quidam paribus affecti beneficiis.

Petrus Bartſch è Torninen juvenis gravi duarum hebdomadum cruciatu è pedibus laborabat; per duas itidem hebdomadas, Anna Joannis Reimer è Glockſtein coloni uxor, totius corporis viribus morbo abſumptis nimium languebat; utrique & vires, & ſanitas, ſecundùm votum Deiparæ Lindenſi nuncupatum, rediit. Rediit itidem ſimili ex voto, tum Eliſabethæ è Sturmhubel virgini febri afflictæ, tum Jacobo Schlegel brachii dolore per dimidium annum vehementer diſcruciato.

X.

Variis in locis apud Varmiam gratiæ ſanitatum impenſæ.

E municipio Heilsbergenſi, Barbara in Schulenſi pago vidua, duodecim hebdomadum morbo admodum gravi; è Meelſaccenſi verò Anna, cujusdam in Liebenthal coloni itidem vidua, durante per triennium febri; è Wartemburgenſi denique civitate Walpurgis Joannis Sonn civis itidem vidua omnium artuũ dolore, qui per dimidium tenuit annum, liberatæ ſunt: nullo quidem alio magis quàm Deiparæ Lindenſis præſidio; cui quemadmodum ſingularibus obſtrictæ erant votis, ita hodie eorundem nexu votorum ſolutæ.

XI. Ins

XI.

Incertis ex locis gratiæ pro beneficiis actæ.

Certa hominum certorum beneficia ac nomina, uti quidem illa nonnemo in commentariolo, sine adjecto ullius certi loci nomine, & ego necesse habeo prodere. Gregorius Reimer quinque annorum puer ex oculis tum sanguine suffusis, tum pustulis undique obsitis graviter laborabat: at verò Margareta Martini Kraus filiola infans vix annum ætatis egressa, pedis dextri digitos habebat contractos: voto à parentibus utriusque Lindam nuncupato, sanatus uterque est. Eundem in modum Gertrudis Virgo capitis ac pedis sinistri dolore per biennium affecta, voto ab se nuncupato, sanitati restituta est.

CAPVT XV.

Quatuor ante Calendas Julias intermedii dies.

SEx Calendarum Quintilium diebus proximo capite expeditis, huic initium dabit duodecima ante easdem Calendas dies; quæ apud veteres *Summano* erat sacra juxta illud Ovidii in Fastis:

Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur,
Tunc, cùm Romanis, Pyrrhe, timendus eras.

Porrò Summanus, quasi summus Manium Orcus sive Pluto appellatus, quem Romani inter illos, à Pyrrho incussos Vrbi timores, sibi placandum videntur sumpsisse. At quis apud Lindam Marianam,

aut ab hoste metus, aut à Summano periculum; ubi magna Dei Mater, omnium & terrorum & periculorum depultrix, & quædam quasi *Averrunca*? Experti id sunt, & experiuntur in horas, cùm alii plures, tum qui numerosum juxta, ac pium supplicantium agmen, pro anniversario more, ob profligatam Deiparæ Lind. ope, hominum pecorumque luem, hodie instituerunt Glocksteinenses, Schellenses, atq; Schönbergenses.

I.

Steriles & parturientes adjutæ.

Catharina Nicolai Koracz Brunsbergensis fabri conjux, non unam, ob decem annorum sterilitatem, sibi exprobrantem nacta fuit æmulam Phennennam: proinde & illa consilium exemplumq; Annæ secuta, & ad Deum atq; Deiparam Lindensem, flexis genibus provoluta, *amaro* (ut scripturæ verbis utar (a) *animo oravit ad Dominum flens largiter*. Et *respexit afflictionem* hujus quoq; famulæ suæ Dominus: paucos post dies concepit, &, quemadmodum voverat, ceream tanti ponderis effigiem, quanti erat infans recens natus, Patronæ Lind. obtulit. Qui è vicinis tantum Deiparæ beneficium, cognoverunt nuntiante famâ conjuges, exemplum Catharinæ imitati, non pauci ejusdem benignitatis ac benedictionis compotes facti sunt. Longè inde distabat, neq; tamen eam Deiparæ Lind. pietaté ignorabat Christophori Kœnigsmann Plausensis hortulani conjux Gertrudis; quæ alterâ à sacro Paschate hebdomadâ ad partum jam maturum disposita, aut potius ad mortem fuit deposita. Octo-

nûm

(a) 1 *Reg.* 1. 11.

num dierum continui erant, & quidem, ad S. scripturæ mentem, *parturientis dolores*; biduum verò etiam vitæ spes non paucis erepta. Mater tamen, è consilio aliorum spem concepit, & voto Dei Matri apud Lindam obligata, mox fætu juxta ac mortis periculo soluta, hodie votum cum adjecto gratiarum fænore exolvit.

II.

Vir paralysi, mulier delirio exempti.

Eodem die Matthæus Behm Seeburgo, & Margareta Jacobi DreWs civis Brunsbergensis, cujus superiore capite meminimus, uxor Lindam appulerunt. Ille elapso proximè Epiphaniæ Domini die in Silesiam abiturus, non dolore modò verùm & paralysi dextrum pedem invadentis retardatus est, ut eum, per triginta circiter leucas, non tam promoveret, quàm traheret violenter. Simul autem votum peregrinationis Lindensis, si revaluisset, nuncupavit, sanum pedem recepit, quo etiam Lindam sanus accessit. At verò Margareta, defuncti ante viginti jam annos, patris per somnium admonitu excitata, varias pertulit interea cùm difficultates tum ægritudines; quibus etiam ad sensuum mentisque ægritudinem est adacta. Neque tamen alio, quàm, quod idem parens, eodem tempore suggessit, consilio usa est: patrocinio videlicet Deiparæ Lindensis, cui idcirco non semel duntaxat, sed iterum atque iterum gratias pro beneficio actura supplex apud Lindam advolvitur.

III.

Equi à grassante lue erepti, & quidem apud homines non catholicos.

Eâdem quoque die, ex oppido Trinckfurt quinque circiter leucas in Ducatu Prussiæ Lin disjuncto, Catharina civis cum Martino Gelbh filio, nuncupatum Deiparæ Lindensi votum ex peregrinatione solvit. Equis jam plerisque lue su latis, ne reliqui porrò tollerentur, adeoqúe res miliaris propè omnis pessum iret, duas ante hebdo madas votum Lindam nuncupavit, & reliquo p cori domuiqúe præsidium consecuta est.

IV.

Vehemens ac varia maleficiorum vis repressa.

Die ante Calend. Iulias XI. Iacobus Lettau ci Gutstadiensis, celebris totâ Varmiâ aurifex, votiva ex argento tabellam tres fere palmos longam, cu adjecto nummo aureo; materni avuunculi sui n mine, eò quod is necdum se ipse sistere, ac mun offerre coram posset, lubens volensqúe obtulit. E autem avunculus ipsius, Dominus Christophor Lidig, apostolicâ authoritate publicus, uti & ca perinde ac civitatis Meelsaccensis juratus Notari Vir inter suos ac totâ Pussia ornatissimus atque h noratissimus; nunc maleficiis & incantationibu per quendam pastorem, jam à pluribus mensibu vehementer perstrictus Meelsacci is pastor, in susp cionem præstigiarum atque maleficiorum vener

idc

Ideoqúe facessere inde jussus, in VVoynitten, quatuor passuum millibus distantem inde pagum secesserat. Sed & ibi, lues tum pecorum, tum etjam hominum celeriter consecuta, hominem in ejusdem maleficii suspicionem haud vanè traxit, ut omnes pagi incolæ ad præfectum castri, illum, uti reum, deferre minimè dubitarent. Verùm sive ob ruditatem & imperitiam actorum, sive ob rei, multoqúe magis assistentes illi genii mali pessimas artes, *deficientibus probationibus* sufficientibus, absolutus reus ad pecus & opus suum rediit. Ibi tum malus genius ad illum, Viden', inquit, quàm te innoxium vexârunt rustici isti ? Quin tu, lege talionis in eosdem agis? Annuit ille, & ex reo jam actor, totum pagum accusat. Statâ die, impeditus, qui jus dicere debebat, præfectus arcis adesse non potuit; ut & tum, & deinceps comperendinari causam aliquoties oportuerit, non sine molestia, fastidio, & indignatione actoris importunissimi, ab alio, utique magis innoxium atque obsequentem iterum aggreditur. Nunquid, inquit vides, comperendinationum, quin & evasionum istarum, nullum esse, nisi ipsum Notarium authorem atque causam ? Hic enim cùm Iudicis interea locum possideat, ac dicere jus possit, quin & debeat, rusticorum in gratiam ut lites ex litibus serit, & te de die in diem ludificatur ? Vin, ut illi sua sit merces ? Vin, ut capiat, qualia istiusmodi Iudices decent, munera ? Annuente pastore Notarius veneficiis momento temporis delinitus, totius corpo-

corporis primùm, tum verò pedum plantarumque psorâ atque prurigine (quam continuò unguibus, quin & scalpellis oportuit scabi) corripitur. Necdum ille perpruriscere desierat, cùm deinceps Icterici, mox Hydropici, cæterorumqúe plurium morborum vestigia sese aperuére. Interea maleficus, sive conscientiæ, sive aliis exagitatus furiis, è pago illo fugam ultro arripuit. Plus trimestri spatio perquisitus, atque in vicina Traumburgo villa repertus, reductusq; Meelsaccum quæstionibus subjicitur. Fassus plurima, atque idcirco adjudicatus rogo, dũ proferendæ extremæ in illum sententiæ, quanquã ægerrimus adesse cogitur Notarius, necdum quidquam mali de illo, suâ causâ suspicatus, respice, inquit, me jam longè alium, quàm antè noveras? Veteris ea vox amicitiæ benevolentiæq; fuit, qui ab homine, cui antea sæpius benefecisset, aliquam grati animi aut compatientis notam exprimere satagebat. Tũ maleficus: Parce, inquit, Domine, parce: Quid ego (inquit ad eam vocem attonitus vehementer cũ aliis Notarius) tibi parcam? Tum ille iterum: Parce, quæso, parce: nã & tu, ex maleficiis meis ista pateris omnia. Ad hanc vocem, omnibus multò etjam magis attonitis, jussus, rem ex ordine, uti memoravimus, percensuit. Notario, uti Vir est Christiani omninò animi, ingenuè parcente quæsitum è malefico est, possetne ea maleficia amoliri? Possem, inquit, si genium meum haberem præsentem: quo jam absente, alterius imploranda erit manus. At Notarius tum demum malorum suorũ causas edoctus, non ad cujusquam alterius medici, ne dicam malefici, sed ad B. Virginis Lindensis opem con-

confugit; quam & affuturam brevi sperat, præsertim cùm alter oculorum, cujus usus maleficiorum vi per quinque dies jam erat sublatus, restitutus Dei gratiâ jam sit.

V.

Præsens è morbo periculum mortis discussum.

Eâdem die Simon Podemik, è Nusberg Gutstadiensi villâ colonus, Dorotheam uxorem suam comitatus Lindam venit; ut pro recepta per B. Virg. uxoris salute gratias unà ageret. Mense Novembri exeuntis anni, ab imis pedibus, ad pectus usque Dorothea clauda & contracta evasit: ut neque sedere, neque jacere usquam, sine maximis cruciatibus ac tormentis posset, mutandumque idcirco perpetim esset de loco in locum, quod humi positum erat, stratum. Cùm neque spes aliunde salutis affulgeret, neque tormenta gladiorum instar pervadere omnia membra desinerent, votum fecit, si vires utcunque rediissent, etiam octo continuis diebus, Lindam quàm primùm perreptandi. Rediêre mox vires, ut intra diei unius spatium septem fere leucarum iter pedes confecerit.

VI.

Febris, epilepsia, & cephalalgia depulsa.

Eadem quoque die Petrus Hartman, & Martinus Schrœter Traumburgenses cives, votis ab se nuncupatis absoluti sunt. Atq; hic quidem durissimis capitis cruciatibus ante bienniū, per tres potissimū hebdo-

madas exagitatus, vix sibi denique præsens erat; factus tamen ilico animi præsens, quia præsentem Deiparæ, ubi se Lindæ stiturum vovit, opem expertus est. Cùm autem superiore anno profectionem Lindensem, ob varia non absolvisset impedimenta, nunc demum præcisis omnibus remoris absolvit pedes. Quod etjam Petrus Hartman, comite per totum septendecim leucarum iter conjuge præstitit; non secus atque superiore anno, comitante patruo suo, præstiterat. Eundem enim, ante biennium tum in febri æstus jactatione socium habuerat, tum in itinere Lindensi comitem, tum denique in beneficii divini quasi sportulæ cujusdam cælestis usu, participem. Quamvis verò, tum in ipso itinere, tum & in Lindensis ædis sacrario paroxysmus recurrisset, ubi tamen divinis refecti Sacramentis reditum inde appararunt, febris ab eo tempore reversa amplius non est. Quoniam autem Petrus tantum in se auxilii opisque expertus jam erat Deiparæ, non dubitavit filiolo suo bimulo Andreæ eandem implorare opem. Comitiali morbo, aliquoties intra annum recurrente, torquebatur infans: at ubi die S. Adalberti pro eo factum est ad B. V. Lindensem, anno superiore votum; morbus ad hanc diem amplius non recurrit. Hinc parens uterque, iter septendecim leucarum Lindam pedes suscepit, & filiolum manibus gestatum suæ, illiusque sospitatrici commendavit.

VII.

Fulmen innoxiè ædibus illapsum.

Denique, eadem die Ioannes Mauritz, carpentarius

rius è Sturmhubel Resſelienſis agri pago faber, Gertrude conjuge, Annâ filiâ, & Bonaventura patruelis ſui filio, comitantibus pariterque gratias agentibus Lindam acceſſit. Octavus volvebatur dies, cùm abſente viro, fulmen vehementiſſimâ tempeſtate in eorum tectum eſt excuſſum. Uxor, quæ ſe cum ædibus liberisque, jam jam flammis abſumendam timebat in genua provoluta, opem Deiparæ Lindenſis invocavit. Nullam exinde ſive flammam, ſive noxam hominibus, ædibusvé (niſi quod inter ſuperiora intertignia veſtigium aliquod fulminis appareat) illatam quisquam vidit; quod & nunc omnes læti juxta ac admirabundi prædicant.

VIII.

Dyſenteria periclitans adjuvatur.

Ad x. Cal. Julias Michaël Mieczkowski, è majore Kellen Reſſèlienſis municipii villa, opificio ſutor, Verno ſuperioris anni tempore, intimis maximisque viſcerum cruciatibus, &, quæ hos conſecuta eſt, pertinaci dejectione alui exhauſtus, atque ad extrema ferè deductus, neque opificio ſuo neque ulli admovere operi manus potuit. Potuit nihilominus mentem ad Deiparam Lindenſem, & quasdam, per vota atque preces, quaſi machinas admovere. Continuò liber omni morbo jam tum Lindam advolavit. Ne quid tamen pro tanto in ſe beneficio deſiderari videtur, etiam hoc anno peregrinationem ſupplex iterum inſtituit; paratus etjam deinceps, quoad vita viresque ferant, idem tenere inſtitutum.

IX.

Matrona nobilis, cùm aliàs tum in partu adjuta.

Die IX. Cal. Julias Rosalia magnifici ac Generosi Dom. Joannis von Olsen nuper Capitanei Brunsbergensis, at nunc præfecti Resselienfis filia, Magnifico itidem ac Generoso Domino Joanni Gosiorowski Præfecto Wartemburgensi nupta, gemellos primo partu feliciter enixa, cùm pro hoc tum pro aliis plurimis à B. Virgine Lindensi retro acceptis beneficiis, Lindam gratias actura venit, & in grati monumentum animi, tabellam argenteam, cum expressa Deiparæ filium Jesum portantis effigie, & adjectâ epigraphe hac dedicavit: *In honorem B. V. M. fieri curavit Nobilis & Generosus Dominus Ioannes Gosiorovvski Burggrabius VVartemburgens. 1655.*

X.

Mulier hæretica recepto animi lumine corporis quoque lumen recipit.

Eadem die Elisabetha annos LXXV. nata anus, Stargardiâ, Pomeraniæ civitate oriunda, variis belli & fortunæ casibus, per Pomeraniam, Megalopolin, & Prussiam jactata, unà cum posteriore marito Paulo Schultz Elbingæ defuncto, in sola hæreseos Lutheranæ pertinacia constantissima fuit; tandem ante tredecim annos Meelsaccum ad filium suum Joachimũ concessit; ubi septem annis in eadem pertinacia tra-

ductis, catholicæ tandem Ecclesiæ se adjunxit. Cæterùm ut illustratos mentis oculos, magis ad cælum attolleret, quinque annis in catholica fide jam exactis, ex oculis corporis biennium ita laboravit, ut præ magnitudine doloris (qui & oculos instar ignis, & caput cruciabat) cæcitatem optaret, dummodo libera doloribus tantis esset; præsertim cùm dolor, quò plura adhiberentur remedia, eò accenderetur magis. Quoniam verò cum aliis fidei Catholicæ articulis , etjam de cultu Deiparæ instructa jam erat, multaque de Lindensis Deiparæ beneficiis audierat, anno proximè elapso, cùm tota Meelsacensium civitas, egregiam (uti suo loco memoravimus) ad Lindam Marianam instituit processionem, statuit ipsa quoque iter , cum illo supplicantium agmine ingredi. Ab eo fere momento, & dolor remittere, & luminum usus redire sensim cæpit; quoad divæ Virginis Ædem ingressa, clarùm cernere, ac nullius ductu amplius egere potuit. Quo inde fuerit perfusa gaudio, æstimari vel hinc potest, quòd iter duodecim ferè leucarum , eâ decurrerit alacritate, ut, quod ipsa ait , nunquam se totâ vitâ suâ senserit vegetiorem. Cujus beneficii memor, cùm nihil magis haberet in votis , quàm ut vel semel adhuc posset Lindam revisere , nemine alio nisi duabus parvulis è Joachimo filio neptibus comitantibus, iter facile emensa est pedes: Spondet proinde, si iter eadem facilitate domũ remetiatur, conaturam, ut sequente etjam anno, si vita comes fuerit, neque vires in decrepita jam ætate omnino deficiant, Lindãrevisat. Interim paupercula anus,

la anus, quæ nonnisi lanificio, & pensis in Xenodochio ducendis victitat, sicut non pauca de labore manuum suarum Templo Meelsaccensi donavit, ita & Lindensi B. Virgini tabellam argenteam unius fere aurei nummi precio comparatum, hodie consecravit.

XI.
Duæ Meelsaccenses matronæ votorum compotes.

Eâdem die Anna Francisci Dingel, & Elisabeth Michaëlis Pohl, civium Meelsaccensium conjuges adfuerunt: quarum hæc dextrum pedem, plus anno pessimè affecta, nullum doloribus, qui et jam gressum vix concedebant, nisi à B. V. Lindensi invenit remedium: illa capitis & dentium cruciatu per annum vexata, maximum ex voto levamen sensit. Vnde quemadmodum superiore anno totius civitatis processionem comitata est, ita hoc sigillatim peregrinationem instituit. Porrò utraque pedes duodecim fere leucarum iter est emensa.

XII.
Plures è Ducatu Prussiæ non catholici apud B. V. Lindensem supplices.

Eadem quoque dies, plures è Ducatu supplices vidit, quorum plerique jam votorum rei gratias egerunt; nonnulli deinceps acturi, nunc vota ac preces, non sine fiducia attulerunt. Pietscki pagus est Sehistensis castri quinque leucis ab Linda disjunctus, ex quo Martinus Chudy, cum Alberto Iesionck

ſionck Martini coloni filio adoleſcente, Annâ viduâ, & Dorotheâ Michaëlis itidem coloni filiâ, advenerunt. Martinus enim immodicis capitis doloribus, ab annis octo perenniter vexatus, ubi anno proximè elapſo votum Lindam fecit, magnum ſenſit levamen, ſperatque in dies majus. Albertus comitiali morbo à quatuor annis exagitatus, à parentibus ſuperiore anno Lindam ductus, iterum, ut majora identidem remedia impetret, mittitur; qui etjam paulò poſt in Auguſto, ipſo Aſſumptæ Virginis pervigilio, non mediocriter adjutus tertiū adfuit. Anna denique ſacrum ignem in facie pedibusque graviter exulceratis, jam à biennio perpeſſa; ubi votum, quo nunc defungitur, ſuperiore anno edidit, quoad faciem quidem & caput, levamen ſenſit maximum; quoad pedes verò omni levata eſt morbo, ut nunc iter totum pedes confecerit Ejusdem Sehiſtenſis caſtri, villa eſt Sorquitten quatuor ferè leucis Linda disjuncta: ex qua Anna Georgii Ziemele vidua, mulier admodum annoſa, pro ſervato à lue graſſante pecore, gratias Deiparæ egit. Qua causâ accenſum cereum in catholicorum morem obtulit. Iam verò è Tauk Rheinenſis caſtri pago, quinque mulieres, quamvis non catholicæ, vota Lindam variis ex cauſis nuncupata reddituræ, prima die concubiâ jam nocte, iter quinque leucarum ſunt ingreſſæ, ne videlicet à prædicantibus, aut prædicantum ſociennis obſervarentur; graves alioqui mulctas luituræ: quas tamen ajebant, ſubire ſe malle, quàm vota Deo & Deiparæ facta non ſervare. Ingreſſæ ædem ſacram, cùm & donaria, à variis obla-
ta, &

ta,&decorem domusDei ſpectarent: Ecce,inquiunt, quomodo catholici ſacerdotes omnia ad Dei gloriam convertunt! at noſtri omnia pro ſe, & conjugibus, liberisque ſuis abliguriunt? Et una inſuper; Quantum, inquit, nuper à viro nobili & opulento, pro Organo muſico, ut in templo eſſet, legatum donatumque fuit! At hoc ipſum à Prædicante quoque eſt conſumptum! Aliæ quoque duæ mulieres, è diverſis Pruſſiæ Ducatus villis affuerunt, nimirum Eva Alberti Oycoch, è Swydry pago, haud procul Letzen diſſito, & Anna Laurentii Gromoda, è Schwartzenſtein pago, ultra Raſtemburgum poſito, uxores. Atque hæc quidem nomine Gertrudis filiæ ſuæ votum perſolvit, latus enim dextrum filiæ ulceribus à biennio ſcatens, vehementer illam diſcruciabat, ut nulli par labori eſſet. Parentes igitur per quendam mendiculum ſuperiore anno, cereum anathema Lindam miſerunt & magnum filiæ ſenſerunt levamen: ut porro integrè reſtituatur, jam ipſa mater filiæ cauſam, apud B. V. agit. Jam verò Eva, ſuo ac mariti ſui nomine cauſam itidem agit: nam & ipſa per ſeptennium, & maritus à die Natalis Domini uſque adPentecoſten, diriſſimo capitis & oculorum dolore diſcruciati ſunt, ut vir quidem etiam oculorum alterum perdiderit, mulier verò dolorem ad ſpinam dorſi ſenſerit derivatum. Uterque morbo levatus eſt, ubi ſe Deiparæ Lindenſi commendârunt, ita ut vir quidem altero oculo commodè fruatur, uxor verò, iter quinque

leuca-

leucarum, intra diem non integrum emetiri pedes valuerit.

CAPUT XVI.

Postremi mensis Junii dies.

PRimus horum, ad VIII. Cal. Quintiles est; quo *fortunæ forti*, ut ait Varro (a) *Servius Tullius, secundùm Tiberim extra Vrbem dedicavit*. Hinc Ovidius in Fastis:

Plebs colit hanc, quia, qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, & ex humili sceptra tulisse loco.

Naves quoque coronatas per Tiberim convivia agitâsse idem memorat:

Ferte coronatæ iuvenum convivia lintres,
Multaque per medias vina bibantur Aquas.

Alia de causa forti fortunæ apud Lindam Marianam locus esse potest, ubi Dei ac Deiparæ beneficio, pulsis tot morbis, vires & robur mortalibus redeunt.

I.

Mulier in partu adjuta, Vir maleficiis & insaniâ liberatus.

Dicta igitur VIII. Cal. Jul. die Matthias Zdunowski, silvarum Illustrissimi Episc. Varmiensis præfectus, cum uxore Gertrude beneficiorum à B. V. acceptorũ memores, gratias & vota reddiderunt. Gertrudis primo partu ante annũ, plus hebdomadâ dolores parturientiũ perpessa, vitæ proximũ in discrimẽ adducta jam erat; à quo per votum B. Virgini factum

(a) *lib. 5. de lingua lat.*

ctum continuò erepta est. At verò Matthias, sub idem fere tempus, sive alia de causa, sive alicujus, ut putabatur malefici operâ, intimis viscerum, scapularum, membrorumque cæterorum doloribus propè ad insaniam redactus est, ut ne domi quidem stando aut jacendo, quietem ullam caperet, sed quasi amens dies æquè ac noctes, per hebdomadas quatuor, propemodum insomnis, campos & silvas pererraret. Suo tandem & conjugis voto Lindam edito, restitutus est tum animi tum corporis viribus.

II.

Oculorum dolores iteratò abstersi.

Thomæ Engelke è Pissen Seeburgensi villa coloni uxor Anna, gravissimam oculorum inflammationem proximis quadragesimæ diebus, doloresque capitis experta, ægrè vel tantillum spectare luminis jam poterat; mox tamen voto Lindam facto revaluit. Verùm cùm per incuriam votum non exequeretur, propeq; memoriam illius deposuisset, recurrens eadem cum acerbitate dolor, memoriam ingratæ haud leviter refricuit. Quo demum excitata, quo primùm tempore licuit, peregrinationem Lindam suscepit.

III.

Oculorum alter servatus, & sacer ignis extinctus.

Andreas Schwarck colonus VVuslacensis, acutissimis oculorum capitisque doloribus, per annos duodecim, quovis mense recurrentibus, neque aliud

liud ullum neque Lindensis Deiparæ auxilium quæsivit. At ubi oculorũ alter, vi doloris propè extinctus est, ne alter quoque extingueretur, supplex votum B. Virgini Lindensi fecit, & exinde tum alterum retinuit sanum; tum solitis caruit doloribus. Simul Barbara ejusdem Andreæ filia, parenti tum in via comitem, tum in agendis Deiparæ gratiis sociam se adjunxit. A sex jam annis sacer ignis totum caput invasit, ut & fædè exulceraretur, & ulceribus aliquando coalescentibus scabie & psorâ effunderetur undiq;. Per biennium varia chirurgorum aliorumque hominum adhibita variè præsidia; omnia in cassum. Adhibitum denique peregrinationis Lindensis votum, quod proximis ante Pascha diebus erat conceptum; & confestim morbus atque scabies, ut nullum prorsus vestigium supersit, recessit.

IV.

Oculorum morbus sæpe mitigatus, tandem penitus abactus.

Jacobi Nitlch Organædi Meelsaccensis filia Sibylla, ex oculis à decem jam annis ita laborabat, ut tumor faciem obsidens oculos penitus intercluderet, ac vix tantillum admitteret luminis. Jam tum ab ipso mali initio Sibylla, nullum nisi apud B. V. Lindensem præsidium quæsivit; quod etiam facilè invenit. Quia verò morbus sæpe recurrere erat solitus, illa quoque ad suam Lindam identidem recurrere & ab ea curari erat solita, quoad tandem ita ad extremum sanata est, ut à longo jam tempore incolumi utatur visu.

V.

Parentes infantem curatum è Lituania sistunt.

Andreas Lachowski è Grodnensi in Lituania provincia, inter silvarum regiarum præfectos non postremus, simul cum Mariana uxore suâ, filiolũ infantem Georgium B. Virgini Lindensi voti reum stiterunt. Proximo vere gravissimum per octo dies morbum passus, curari humanâ ope nullatenus potuit; ad divinam proindé parentes confugerunt, &c. simul ac votum Lindam nuncuparunt, simul infans quoque convaluit, & Lindam satis validus est deductus.

VI.

Mulieres aliquot non catholicæ beneficia expertæ.

E Rheinensi municipio, ut emissitios prædicantum oculos, ni fallor, bono dolo fallerent, noctu iter egerunt mulieres tres, & primo diluculo Lindæ vota reddiderunt sua: quarum duæ cruciatu dentium, pedum verò tertia erat liberata. Catharina quoque Ioannis Straus coloni in Langwald pago, juxta Scippenbeil sito uxor, comitante matrem sexagesimum jam annum longè prætergressam filio Ioanne, triginta annos nato, vota pro impetrata utrinq; incolumitate solverunt. Mater enim perquam acri oculorum dolore à sexennio laborarat, & jam expeditâ Lindam ferè à biennio peregrinatione, maximum senserat auxilium. Recurrente autem iterum dolore, iterum nunc idem à B. V. collyrium

um flagitat; iterumque levamen sentiens perfectam oculorum sanitatem expectat, præsertim cùm etjam, à quindecim jam annis, viscerum torminibus immodicè jactata, plurimum curationis à B. Virg. ante sex annos impetrarit. Iam verò Ioannes filius veneno, ut putabatur, in aula nobilis cujusdam infectus atque immani tumore corpus totum distentus, exemplo monitisque matris ante quinquennium Lindam votum nuncupavit, & non magis humanis, quæ adhibita sunt, remediis, quàm Deiparæ ope, ut ipse fatetur, sibi restitutus est. Quò magis solicitavit matrem, ut sibi liceret facto tandem respondere voto; eoque facilius id obtinuit, quòd ipsa quoque mater animo Lindensem peregrinationem agitarit; quam hodie cum filio incolumis absolvit.

VII.

Duæ itidem non catholicæ mulieres à B. V. auditæ.

Sexta ante Calend. Iul. die, duo è Ducatu itidè sorores mulieres, quarum altera in VVoterkaim, altera juxta Eylau in Poschlessen habitat, adfuerunt. Et hæc quidem internos viscerum cruciatus atque tormina diu passa, ubi se Lindam vovit invisuram, singulare dolorum omnium levamen sensit: illa verò ruinâ domus ante biennium oppressâ, voto itidem Lindam facto, non vitam modò retinuit, sed etjam prolem vivam in lucem effudit, cum ante geminam fuisset mortuam enixa.

VIII.

Wartemburgenſium proceſſio, & coxarum totiusque corporis dolor abactus.

Ad v. Cal. Juliar. plura fuiſſent conſignanda literis Deiparæ beneficia, niſi ob multitudinem populi, qui ad numeroſam, egregiamque Wartemburgenſium proceſſionem, aliunde quoq; affatim confluxit, locus & tempus conſignandi defuiſſet. Unus certè confeſſariorum, ſex circiter homines dimiſit, qui, ut notarentur, redituri erant, urgentibus tamen anguſtiis temporum, nuſquam deinde comparuêre. Duo nihilominus conſcripti ſunt, Petrus Klus, è Ducatu, & Regina Georgii Knor civis Wartemburgenſis filia. Ille inter ſectarios catholicus, per quatuor hebdomadas, capitis & totius corporis proſtratus decumbebat doloribus, voto Lindam facto, ſurrexit confeſtim, & viribus ſuis quà ambulando, quà alia moliendo uti cæpit. Illa acutiſſimis circa coxendices præter ſpem correpta doloribus, per ſex hebdomadas diu noctuque omnem ſibi, parentibusque quietem, ſuis ejulatibus abrupit. Sed & mater, ubi Lindam atque Glotoviam nuncupavit votum, vires malo abrupit: continuò enim ſolutum in pus atque ſaniem, utrique pedi ſanitatem reſtituit.

IX.

Heilsbergenſes quidam beneficia experti.

Joannes Wintzer civis Heilsbergenſis, ante duos

duos annos peste civitatem jam populante, alio morbo, non minùs periculoso correptus, ideoque grassanti pestilentiæ maximè obnoxius fuit. Difficillimo illo tempore, nullum aliunde præsidium aut peti, aut, si peteretur, conducere potuit. Vxor de mariti, filia Catharina de parentis salute vehementer solicitæ. Lindâ præsidium censuerunt petendum, & quemadmodũ petierant, obtinuerunt. Statim enim atque votum ab iis erat nuncupatum, ille convaluit. Vnde & uxor superiore anno, & filia hoc gratias Lindæ egerunt. Quo tempore videlicet ad IV. Cal. Iulias, etjam Gertrudis Georgii Kœnigsmann civis itidem Heilsbergensis filia, gratias pariter egit; quod vere proximè elapso, ubi votum peregrinationis Lindensis edidit, acerrimo dentium cruciatu, qui supra quatuor menses desævierat, liberata fuerit.

X.

Brunsbergensium non pauci auditi.

Eâdem quartâ Calend. Iuliar. die, Iacobus Hoffman, summi Pontificis Brunsbergæ Alumnus Bisteino oriundus, absoluto Philosophiæ cursu, peregrinationis Lindensis stadium pedes decurrit, ut Deiparæ, pro restituta sibi ante biennium sanitate gratias redderet. Vtebatur fortè Revendi Dō. Alexandri Minensii, in nova civitate Vicarii (qui idipsum Lindæ ea die præsens sanctè affirmavit) hospitio, cum repentè morbo corripitur, ac propè è vita eripitur. Nulla illi de vita prorsum dubia, nisi de sacro Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramento tanquā extremo viæ commeatu, cogitatio; cùm tacite se moneri sensit, ut sese

Deiparæ Lindensi offerret: obtulit, & confestim restitutus sibi est. Idem quatuor annis retro, contigit ibidem Catharinæ Jacobi Lidig civis filiæ Virgini, quæ pedem casu luxaverat, & diu ægra tum suo, tum matris voto, B. Virgini Lindensi commendata, ad eam, quam nunc matre comitante Lindam attulit sanitatem, confestim rediit. Sed & Gertrudi Laurentii Weis, civis itidem Brunsbergensis viduæ, eadem salutis aura, ab ipsa usque Linda adspiravit. Tota fere hujus, ac superioris anni hyeme, tussim pertulerat gravissimam, ut vix suffocata interdum non sit. Postquam in somnis quodammodo admonita, votum Lindam nuncupavit, simul respiravit, simul ad pristinas rediit vires: quibus nunc freta, iter sat longinquum aggressa est. Quod quidem iter jam quartum emensus Lindam est, è Brunsbergensis municipii pago Schelginen dicto, Matthæus Ewert, qui ante quatuor annos brachium dextrum casu perfregerat, & in ejus mali curatione, si revaluisset, frequentaturum se Lindam promiserat; revaluit, & beneficii gratus, identidem ad suam recurrit sospitatricem.

XI.

Tolckmitenses plures varia experti beneficia.

Ad cæteros hac die peregrinos, undeviginti Tolckmitensium accesserunt; quorum non pauci vel suo, vel suorum nomine, pro acceptis à Diva Lindensi beneficiis, gratias egêre. Gregorius Hoffman

octua-

octuaginta trium annorum senecio, sui loco nepotem è sorore Laurentium Schultz, Tolckmitensem itidem civem, unà cum Dorothea privigna misit. Ante sex circiter annos correptus erat gravi morbo, ut per tres hebdomadas vix loqui, aut homines præsentes nôsse posset. Visus interea sibi est, quasi præsentem B. Virginem, per somnium intueri, seque, ut Lindam conferret, admoneri. Fecit confestim ad eundæ Lindæ votum, & convaluit. Cùm autem per decrepitam ætatem, octodecim miliarium leucarum iter, non posset ipse ingredi, varias Deiparæ imagines fieri, & transmitti curavit. Verùm hoc iterum anno, eodem fere morbo, certè æquè periculoso tentatus, iterum à B. Virgine Lindense opem expetiit, & impetravit. Quocirca non jam imagines, ut ante, verum & privignam & generum suum Lindam misit. Quibuscum idem arripuerunt iter, tum Jacobi Schultz civis Tolckmitensis uxor Dorothea, tum Gertudis mulier ibidem inquilina: quarum hæc oculorum dolore, vel potius cæcitate supra anni unius spatium, percussa; nonnisi alieno ductu gradum facere poterat, imploratâ Deiparæ ope visum recepit; & quanquam præterito jam anno promissum Lindam iter decurrerit, tanti tamen beneficium sibi collatum æstimat, ut & hanc, &, si potuerit, plures deinceps adjiciat Lindam usque profectiones. Jam verò Dorothea genu totoq; adeò pede sinistro, dirissimos per annum experta cruciatus, ut eos nonnisi constrictis ac stridentibus interdum dentibus perferret, ubi se Lindam promisit ituram, omni libera cruciatu, magnam tanti itineris partem confecit

pedes. Pedes itidem totum iter decurrit Laurentius Nadram civis & pannifex, unaque filiolam suam deduxit: quam cùm per sesqui annum tabe consumi videret, neque aliunde speraret tanto malo opem, à Deipara Lindensi postulavit; ita ut non possit ulli, nisi illi salutem filiolæ secundùm Deum tribuere: proinde, neq; promissam eâ causâ peregrinationem potuerit negligere. Quanquam suâ quoq; causâ & nunc, & ante biennium peregrinationem Divæ Lindensi debebat, à qua se fatetur adjutum, cùm veneno infectus, supra annum propè contabuisset. Tametsi enim humana quoq; adhibita tum sunt remedia, ille tamen præ omnibus, Deiparæ auxilio salutem jam tum adscribebat, & nunc adscribit. Eidem quoque adscribunt, tum receptum visum Ertmudis Petri Schultz inquilini uxor: tum redditam matri sanitatem Elisabeth Virgo Simonis Perschke civis filia. Hujus enim mater atrocissimis viscerum torminibus, tres propè menses laborabat; ut vitæ spes propemodum nulla superesset. Filia igitur desperatam matris salutem Dei Matri unicè commendavit, & nuncupato Lindâ voto, quod cupiebat impetravit. At verò Ertmudis per biennium prorsum cæca, nusquam nisi quo duceretur, progredi potuit: tantisque insuper capitis est doloribus exagitata, ut nonnisi admotis identidem capiti manibus dolores utcunque perferret. Diu multumq; chirurgi nequidquam experta opem, secundâ Paschatis feriâ ad B. V. Lindensem voto facto confugit; & soluta omni cruciatu, usum quoq; luminis recepit; ut non modò perambulare quaquaversum domi, verùm & iter hoc

possett ingredi Quin imò cùm viam septem fere leucarum intra diem confecisset, & fatigata, suo aliorumq; comitum judicio prosequi iter nõ posse videretur, intimis animi votis ad prosequendum accensa; postridie ita confirmatarum se invenit virium, ut & unà pergeret, & totum iter pedes absolveret; domũ quoque, ut sibi fidit, pedes reditura. Simile in morbo dissimili experta Deiparæ auxiliũ, Martini Homan in Karschau Tolckmitensis agri pago, uxor Anna. Verno superioris anni tempore, per sex hebdomadas febri malignâ eò erat deducta, ut sibi rarò præsens sæpe etjam viribus linqueretur. Maritus ita omni destitutam præsidio Deiparæ Lindensi eâ conditione obtulit, ut, vel ipsa, si revaluisset, ac per vires posset, vel certè ipsemet profectionem Lindã susciperet. Convaluit illa, & iter aggressa, non pauca illius milliaria, infantem ulnis bajulans decurrit pedes. Idem quoque decurrit iter avunculi sui nomine Margareta Virgo, de qua jam alio loco (a) memoravimus.

XII.

Etjam catholicæ expertes fidei beneficia Deiparæ experti.

Eadem quoq; die inter eos, qui è Ducatu Prussiæ, quamvis non catholici, Lindam visitarunt, fuit Gregorius ex Insterburg. municipii pago, Schœnlinde dicto, duabus leucis Allenburgo dissito, pagi præfectus, scultetus vulgò dictus. Is jam ante, filio suo ex herniâ (quam nulla medicorum ars quamvis solicitè

(a) *lib. 4. cap. 33.*

adhibita curare poterat) diu periculoseque laboranti, per votum Lindam factum, sanitatem impetrârat, votoque defunctus jam erat. Cùm porrò, & gener ipsius, per decem hebdomadas oculis prorsum captus, & filiola duodecim circiter annos nata, morbo comitiali gravissimè esset afflicta, utriusque causâ iterum Lindam votum fecit, iterumque sanitatem utrique impetravit. Quocirca & ipse, filiolâ dictâ, filioque Gregorio comitantibus, Lindam iterum adiit, donaria sua, genibus nixus, circaque majorem Aram ter genibus itidem reptans obtulit, gratiisque actis domum est regressus, salutem à sacra & Mariana Tilia, ad pulchram seu decoram itidem tiliam (id enim Schönlinde Germanis sonat) deportaturus. Quo quidem etiam tempore Matrona nobilis Dom. Wierzbinski ex Olecensi municipio conjux, præsente ac comitante Lindâ conjuge, quindecim leucarum viam suscepit; & sacellum variis cum donariis ingressa, ter circum Aram majorem obeundo, atque ante eandem in genua procumbendo, suas preces fudit. Multos annos è capite atque oculis laborarat; auditis verò, quæ fama ubique spargit, Deiparæ Lindensis beneficiis, magnâ cum fiducia eò se contulit; præsertim cùm ab eo tempore, quo votum adeundæ Lindæ conceperat, plurimùm se sentiat adjutam.

XIII.

Processio gemina; & mulier altera partu, altera febri levata.

Die ante Cal. Jul. IV. ipso sanctorum Apostolorum Petri & Pauli festo, ad cæterorum peregrinorum

rum confluxum, gemina accessit processio, altera quidem Glotenensium è Seeburgensi, altera verò Maraunensium è Wartemburgensi municipio; ut in ea hominum multitudine vix fuerit otium aut instituendi de acceptis beneficiis examinis; aut ea, quæ per examen indagata erant, connotandi. Par tamen mulierum consignatum fuit, quarum altera Joannis Althoff cauponis in Glockstein, altera Ludovici Baranowski Smoleinensis & Gutstadiensis Notarii uxor; illi Barbaræ, huic Hedwigis nomen. Illa provectæ jam ætatis anus, febrim totas quinque hebdomadas vehementem passa, voto Lindam facto convaluit; ista viridiore adhuc ætate primam editura prolem, supra dies sex parturiendo laborabat, ut neque proli neque sibi promittere vitam posset. Utrique tamen vita constitit, ubi de familiarium consilio, vera vitæ genitrix apud Lindam invocata est MARIA: cui proinde supplex uterque parens, vitam & matri & proli servatam in acceptis retulit.

XIV.

Alia mulier partu feliciter levata.

Pridie Calendas Quintiles Petrus Krüger, è suburbio Brunsbergensi inquilinus, suo, uxoris, & prolis nomine, votum pedes absolvit. Geminam prolem jam ante biennium uxor fuerat enixa, sed utramque mortuam: cùm tertiam paucas ante

ante hebdomadas eniteretur, non de prolis modo, verùm & de matris vita agebatur: ita partus dolores & pericula utramque urgebant. Ad beatam proinde Virginem Lindensem parens uterq; votum nuncupat, & proles eodem propè momento meliorem in B. Virgine experta est Levanam.

CAPVT XVII.

Ipsæ Calendæ Quintiles, seu Visitationis B. Virginis pervigilium.

LVbet de Iulio præmittere, quæ Macrobius de eodem tradidit (a) *Sequitur Iulius*, inquit ille, *qui cùm secundum Romuli ordinationem Martio tenente anni principium, Quintilis à numero vocaretur; nihilominus tamen, etiam post præpositos à Numa Ianuarium ac Februarium, retinuit nomen, cùm non videretur iam quintus esse, sed septimus. Sed postea in honorem Iulii Cæsaris Dictatoris, legem ferente M. Antonio M. filio Cos. Iulius appellatus est, quòd hoc mense ad* IV. *Idus Quintiles Iulius procreatus sit*. Cæterùm apud Lindam Marianã Iulius mensium omnium facilè princeps est. Licèt enim cæterorum quoq; nullus sit, qui peregrinorum affluxu & divinorum ubertate donorum non excellat, Iulius tamen, vel ob unum visitationis festum, quod præcipuum apud Lindam semper fuit, omnibus palmam præcipit. Nam & ipso festi pervigilio, & consequentibus deinceps octo diebus, plurima supplicantium agmina, processionesqúe, diversissimis ac longè positis ex locis spectari solent. A qui-

bus

(a) *lib.* I. *Saturn. cap.* 12.

bus proinde narrationis initium nobis erit sumendum.

I.

Variæ Calendis Iulii processiones.

Non carent cæteri, præsertim per æstatem menses, accurrentium undiq; populorum agminibus, supplicantium in morem procedentibus: Iulius tamen vel eò quoq; eminet, quod cùm cæteri, familiaribus, & & quasi primæ admissionis, præsertim è Varmiensi Prussiâ populis, destinati dicatiq; videantur, Iulius etjam exteros, vel longiùs à Lindâ sejunctos admittere soleat: quod vel hoc anno luculenter potuit cerni. Prima omnium hac die processio fuit Meszicensium è Masovia à novo templo, in silvis Regiis ad Ostroleucensem præfecturâ spectantibus, nuper juxta fines Ducalis Prussiæ condito. Cùm enim iis in silvis mortales plurimi, qua pici eliquandæ, quà aliis mercibus silvestribus elaborandis addicti, perpetuò versentur, qui ad ea usque tempora, perinde à catholicæ religionis usu atque ab hominum, præsertim catholicorum commercio sejuncti, nullum in vicino templum habebant, ideoque cum loco mores quoque silvestres ac quasi situm quendam contrahebant; missi ad eorum cultum sunt quidam è Lomzensi Societatis Iesu Collegio Sacerdotes. Quos inter fere primus fuit P. Lucas Zaluski, Theologiæ postmodum in Academia Vilnensi Professor atque Doctor; qui, quemadmodum vetus ille (a)

Silve-

(a) *Horat. de Arte.*

Silvestres homines sacer, interpresque Deorum
Cædibus & victu fædo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tygres, rapidosque leones,
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa movere sono testudinis, & prece blandâ,
Ducere, quò vellet.

Præterquam enim, quòd & silvarum, & vicinorum convictu hæreticorum, efferati propemodum illi homines, ad cultum & Ecclesiæ catholicæ disciplinam reducti sunt, etjam sacra Ædes, de piorum munificentia iisdem in silvis posita brevi est. Apud quàm, ut & Silvestres illi mortales, & vicini quoque instituantur hæretici, serenissima Poloniæ Regina Ludovica Maria annuas operariis ejusdem societatis addixit impensas. Qui quidem ut homines illos, quasi ex illa silvarum umbra ad lucem producerent, hodiernum ad B. Virginem Lindensem (tredecim minimùm leucarum intervallo, intra fines hæreticorum) deduxerunt supplicantium agmen, pietate juxta ac numero conspicuum P. Sigismundo Marquard è Soc. Iesu totius agminis duce, & quasi chorago. Altera pocessio fuit Graboviensium, è Masoviæ itidem finibus Prussiæ conterminis. Adjuncti iis fuerunt, non pauci è Colnensibus & VVonsosensibus Masoviæ itidem populis; quorum omnium ducem egit admodum R. Dominus Simon Iablonski Parochus, non pauca neque levia ab hæreticis quorum intra fines perpetuo fere incedendum fuit) eo in itinere passus. Tertia fuit Kukendorffensium & Ionkendorffen-

dorffenſium; qui tres minimùm leucas ultra Allenſteinum ſiti, leucis undecim à Linda abſunt: ſat nihilominus numeroſo & bene compoſito proceſſerunt agmine. Quarta Beſovienſium, qui ſtatam quotannis ſupplicationem, hodie, & numero, & non inſuavi paganorum cantu ornarunt. Quinta Tulæcenſium, qui Allenſteinenſis quidem Coloniæ, ſed Altwartemburgenſis ſunt paræciæ: proinde tam Allenſteinenſium quàm VVartemburgenſium erga B. V. Lindenſem imitantur pietatem.

II.

Meſzicenſium quidam variis affecti beneficiis.

Beneficiis cum tanta peregrinorum pietate, quantopere Deipara apud Lindam ſuam certet, vel hac unâ patuit die; qua ex iis, quæ in maxima hominum multitudine & ſummis temporum anguſtiis diſquiri notareque potuerunt, quinq; ſupra triginta notata ſunt. Et quidem inter Meſzicenſes, quos inter ſupplicantium agmina primos fuiſſe diximus, Paulus Iudaszik ejusdem loci colonus, & Andreas Freydorzik ſilvarum cultor fuerunt; quorum hic brachii dextri tantos per octo hebdomadas pertulit cruciatus, ut virium, quas ad uſum manus adhiberet, vix tantillum ſupereſſet: recepit tamen & vires & brachii uſum, ſimul ac ſolenni Lindenſis voti uſus eſt remedio. Iam verò ille, vertigine capitis, per

per quatuor hebdomadas jam à quadriennio recurrente, agitatus, propequéextra ſe poſitus, ubi ſub ipſum B. Iacobi Apoſtoli natalem ſimilis voti remedium adhibuit; tum animi, tum corporis vires abunde recepit. Eodem quoque ex loco Helena Chriſtophori Koslik vidua, cum filio Jacobo adfuit: quorum illa à plurimo jam tempore omnium membrorum atque oſſium cruciatibus conflictata, hoc demum anno maximam ſenſit allevationem, poſtquam B Virgini Lindenſi ſupplex votum peregrinationis fecit: iſte verò iisdem cum matre morbis, jam à puero exercitus, ut ipſa quoque pedum oſſa incurvarentur, nuperrimo autem vere, cùm morbus incrementum ſumeret, ſpes quoque vitæ jam decollarat, ſimili voto ad vitam viresque priſtinas rediit. Omnes, quantum eſt itineris pedibus confecerunt.

III.

Colnenſium quoque nonnulli adjuti.

Colno Maſoviæ oppidum, aliquot leucis abjunctum Lomza, è quo ſub hoc fere tempus Lindam commeare quotannis, interdum verò ſolenni & compoſito ſupplicantium agmine ſolent procedere: non ſine magno pietatis æquè ac conſtantiæ argumento, maximam ſedecim leucarũ partem inter hæreticorum cuneos emetiendo. Inter eos, qui hoc anno inde advenerant, fuit matrona nobilis Ioannis VVykowski, viri itidem nobilis vidua, & Martinus Zaleski, dicti oppidi

civis.

civis. Illa quatuor ante annos, intenſo ſenum hebdomadarum morbo, uſque ad mentis alienationem redacta, voto, quod Lindam pepigerat, animi corporisque viribus reſtituta, peregrinationem, quam juſtis de cauſis hucuſque diſtulit, jam tandem abſolvit: iſte verò, ante triginta circiter annos, ulceribus tempore graſſantis tum peſtis confractus, nonniſi fulcris ſubalaribus niti, ac gradum facere per triennium potuit. Spoponderat ſe Czeſtochoviam peregrinaturum, morboque relevatus erat; verùm cùm illuc pergere turò non poſſet, etjamſi iter ſemel ingreſſus jam eſſet, Lindam jam tertium voti ſolvendi, agendarumque gratiarum causâ accedit.

IV.

Grabovienſium quibusdam collata beneficia.

In ſupplicantium Grabovienſium agmine fuit Petri Pierikowsky viri nobilis conjux Sophia: quæ ante ſex annos, edito primo partu multis conflictata morbis, potiſſimùm verò tumore pedum umbilico tenus afflicta, per octo circiter hebdomadas movere ſe loco, viribus ſuis nuſquam potuit. Voto peregrinationis Lindenſis edito, reddita eſt ſanitati priſtinæ: Verùm cùm illa votum reddere cunctaretur, non cunctabantur dolores ac morbi recurrentes adeſſe ultores. Quare animo tandem ſumpto, in viam ſe dedit, & quindecim circiter leucas pedes Lindam uſque confecit. Tantundem itineris pedeſtres quoque confecêre è Wylowaty, Paræciæ Grabovienſis pago, Catharina Franciſci, uxor, & Agnes virgo, Jacobi

Smolinck viri nobilis filia. Illa provectæ jam ætatis mulier, ante decennium vi ulcerum, quæ caput oppleverant, sinistrum amisit oculum, amissura hoc anno etiam dextrum, morbis iisdem recurrentibus; nisi voto in tempore Lindam præmisso, haud longè jam posito occurrisset exitio. Jam verò Agnes caput & oculos propè biennium miserrimè affecta, & continuò affixa lecto, lucem nonnisi per quandam quasi nebulam intueri poterat. Voto cujusdam sacerdotis Lindam destinata, confestim lumen oculorum integrum recepit, doloribus capitis, quasi quodam mali vestigio nonnihil relictis. Pedes, uti diximus, quindenum leucarum viam emensa, matris quoque causâ donarium & preces Lindæ adjecit, ut opem, quam in se experta jam est, matri, quæ interno ulcere diu cruciatur, imploraret.

V.

Plerique nobiles è majore Skroda beneficiis cumulati.

Ad Grabovienſem quoque Paræciam spectant villæ, quæ major Skroda appellatur, incolæ. Hos inter Stanislaus vir nobilis proximis à Pentecoste diebus, lecto per quatuor hebdomadas affixus, colicis, iisque acutissimis doloribus ad extrema jam adductus, nil nisi mortem opperiebatur; cùm morti jam proximæ ac fere præsenti, admodum R. D. Simon Jablansky Parochus Grabovienſis, voto Lindam nuncupato, intercessit. Ab eo enim momento, æger ad se rediit, & nunc undeviginti leucarum iter pedes absolvit. Pedes quoque tantundem itineris matrona

pro-

propè sexagenaria, Domini Jacobi Skrodzky nobilis indidem viri uxor Anna, quæ convulsis gravi lapsu visceribus, & continuo sanguinis profluvio animam propemodum ipsam profuderat. Nemo erat, qui non morti proximam censeret; quippe, quæ vix animam præ ingruentibus pertinaciter deliquiis trahebat. Resumpsit tamen à voto Lindam facto, & vitam, & vires; ut tantæ ætatis mulier, pedes tantum conficeret itineris. Parem eodem in loco, nec dispare omnino fortunâ, expertæ sunt Divæ Lindensis benignitatem Sophia Petri Sokoleik, & Marina Domini Stanislai Skrodsky viri nobilis filia: quarum hæc omnium, dempto capite membrorum, maximè verò manuum ac pedum cruciatu afflicta, per viginti hebdomadas loco se movere non potuit; illa verò jam à triennio, pedibus maximè hiberno tempore, graviter ægra, proximo verò vere etiam caput & oculos vehementissimè affecta, per hebdomadas sex, interdiu præsertim, vix intueri ac cernere quidquam potuit. Utraque votum Lindam nuncupavit, utraque exinde sibi restituta (ita ut Marina dolore capitis omnino libera, aliqua doloris vestigia in suffusis nonnihil oculis retineat) tanti itineris molestias eundo redeundoque animosè pertulit.

VI.

Lachoviensium quidam eadem beneficia experti.

Simon Gawlik è Brzozowo Lachoviensis Paræciæ villa colonus, & Adami Kumielsky nobilis in eadem paræcia viri conjux Dorothea, dicto supplicantium agmini erant adjuncti; ut junctis animorum

votis atque precibus, communem omnium venerarentur auxiliatricem. Et Dorothea quidem octo ante annos febri ardentissimâ prope confecta, jam veluti moritura super stramen humi fusum deposita erat: simul autem & in privatis precibus, & in sacro Missæ sacrificio Lindensi Patronæ causa ejus fuit commendata, subitò ater suffragii calculus in candidum versus; & illa absoluta, quamvis gravatè, pedes nihilominus Lindam usque absolvit iter: Simon verò totâ superioris anni Quadragesimâ ad ipsius periculum mortis decubuit. Haud longè viâ aberat, quâ ad Æternitatem citra reditum, profectio est: quam ille tamen per votum interpositum in Lindensem commutavit, sanè perquam felicissimè. Et jam superiore anno viam hanc emensus, ut grati animi iterum ederet monumentum, remensus hoc iterum anno est.

VII.

Nobilis è Visnensi tractu, pares gratiæ præstitæ.

Non potuit sine magna plurimorum admiratione, in tanto peregrinorum undique affluentium numero propè innumero, spectari nobilissima è Masoviæ finibus matrona, illustris & magnifici Domini Matthiæ Grondzky, Visnensis, ut vocant, districtus Proprætecti conjux Catharina. Quamvis enim humili cultu, qualis nimirum peregrinos addecet, non humili tamen, & ad perferenda aspera viarum animo, & ad contestandam in DEUM Deique Matrem pietatem studio, provectæ jam ætatis mulier, tum duodeviginti leucarum iter pedes decurrit; tum apud

Lin-

Lindam pro præstitis sibi, suoque è filia nepotulo Alberto, beneficiis gratias egit. Nam & ipsa octo jam ante annos gravissimis capitis doloribus, per quàm vehementer exercita, voto ad B. V. Lindensem edito convaluerat; votoque jam illo ipso anno defuncta jam erat. Nepotulus verò, variolis & pustulis ante triennium obsitus, cùm illæ intrò se recepissent, & merum putumque pus in os, oculos, auresque redundâsset, omnium sententiâ morti jam destinatus, voto per matrem aviamque Lindam concepto, incolumis evasit, & nunc septennis puerulus sospitatrici suæ gratias apud Lindam egit. Ejusdem si non itineris, certè pietatis comites fuerunt Jacobus Bukowsky de Bukowo, & Simon Bukowsky de Lempice, nobiles ejusdem Visnensis provinciæ viri. Ille plantam dextri pedis, securi fortuito læserat: vulneri quamvis non admodum gravi, minùs tamen rectè curato, sacer ignis se affuderat, ut non modò pedem, verùm & corpus totum vis mali pervaserit: adeoque ille amissâ vitæ spe, pueri instar per hebdomadas quinque fovendus fuerit. At ubi votum Lindensis peregrinationis successit, fomentis opus non erat; reddita sanitas ita est, ut ungues atque cutis toto illo pede ad femora usque defluxerit. Quo tamen ille pede, nunc iter quindecim leucarum emensus, voto Lindæ solutus est. Simon verò lue pecoris ab aliquot jam annis misere affectus, votum peregrinationis Lindensis, superiore anno, apud se agitabat; neq; tamen ad edendum tunc votum permoveri potuit: permotus tandem hoc anno; quando recrudescente iterum lue, nihil cunctandum ratus, simul cum voto salutem pecoris.

coris recepit, & simul solvendi quàm primùm voti consilium quàm constantissimum cepit; quemadmodum hodie ritè solvit.

VIII.

Lomzensium nonnulli adjuti.

Andreas Zakalinsky è Plocensi juxta Lomzam Paræcia, anno proximè elapso ter oculorum dolore, haud sanè leni tentatus, parumque remediis undique admotis in sua illa calamitate adjutus, adjutus denique est voto, quo se Deiparæ Lindensi obstrinxerat. Quo ut expediretur, duodeviginti leucarum iter, quanquam pedes, lætus tamen & incolumis expedivit. Pari felicitate ac facilitate expeditus est Joannes Gregorii è Drombrowa pago, in eadem Provincia sito, filius morbis suis; quibus à triennio per aliquot menses recrudescentibus vexatus est, quoad vis mali in ulcera demum erupit, & brachium dextrum cum axilla miserè iisdem affecit. Sed & Anna Gabrielis Lemausky, ferrariæ officinæ in eadem provincia præfecti uxor, malignâ lue per hebdomadas tredecim haud minùs miserè affecta, neque sensuum viribus, neque corporis motu per octo hebdomadas pollebat. Amicorum consilio atque votis, Divæ Lindensi commendata, sibique restituta, haud ita multò pòst, quamvis dentium cruciatu gravaretur, tredecim leucarum viam ingressa, & in ipso itinere, etiam dolore illo dentium levata pro tam varia sibi præstita beneficentia, varias Deiparæ apud Lindam egit gratias.

IX. Lipni-

IX.

Lipnicensium plures variis affecti gratiis.

Lipniky villa est, ad municipium, fortasse & ad Paræciam Colnensem spectans; ad quam plures, à Linda Mariana derivati sunt divinarum rivuli gratiarum. Simon Malisze wsky totam æstatem cum febri, aut potius cum morte, superiore anno, conflictatus, auxilio Divæ Lindensis, cui voto obstrictus erat, victor evasit Joannes Soborka, minore aliquantò periculo ac tempore æger, jam nunc pedibus, quibus insistere non poterat, totum emensus est iter. Dextro potissimùm pedi ulcus fœdum insederat, & tumorem propè incurabilem adduxerat: spes certè curationis nulla jam reliqua erat Spes tamen, & curatio, & sanitas properè redierunt, ubi ille Lindam cum voto properavit. Nec minus eodem cum filio filiaque suâ properavit Urbani Turowsky, prætoris in eo loco uxor Ursula. Atque ipsa quidem manum ac genu dextrum, per annos decem pessimè affecta; filius verò Paulus anno proximè evoluto ad mortem usque æger; denique & Marina filia tredecim annorum puella, quotidianâ, quæ per biennium tenuerat, febri, voto sigillatim pro unoquoque Lindam edito, sunt relevati. Cui quidem voto, ut quàm exactissimè responderent, totum iter Lindam usque pedestre illis fuit. Adjunxit se ejusdem itineris comitem quindecim annorum puella, Anna, Joannis Brdoch cauponis in eodem pago filiola, & tanquam à mortuis revocata, cum lacrymis Deiparæ Lindensi coràm est gratulata. Anno proximè elapso, morbo

quatuor hebdomadarum confecta, ter visa est animam efflavisse: unde mater filiam jam omnino defunctam rata, reliqua vitæ servandæ præsidia adhiberi vetuit. Aliorum nihilominus consilio persuasa, filiam B. Virgini Lindensi permisit offerri. Quod ubi factum, filia ad se rediit; &, ut præsentes orationem Dominicam recitarent, inclamavit. Ab eo tempore sana, totum iter pedibus Lindam usque est emensa. Quacum, in eodem quasi stadio, certare visa est Agnes Joannis Kasprzik ex eodẽ pago filia; quæ variis morbis, potissimùm verò febri supra annum detenta, ubi votum Lindam nuncupavit, levari sensim morbo cæpit: ubi verò iter, quanquam dubiâ adhuc valetudine est aggressa, morbus omnino recessit. Quid verò, quod decrepitæ jam ætatis vir, nec minùs afflictæ valetudinis, Simon Szafranck, quasi de cursu eodem in itinere contendere videri potuerit cum juvenculis? supra tres annos pedem sinistrum, interiore, ut ille appellabat, ulcere cruciatus, progredi nonnisi ægerrimè potuit; adeoque perinde, quanquam baculo nixus, lapsare potius, quàm consistere videbatur. Paucas ante hebdomadas voto simul Lindensi obligatus, simul omni morbo solutus est.

X.

Aliquibus, partim è Subsilvania, partim è Masovia succursum.

E Subsilvania quidem viri nobilis Samuelis Strubicz è Branscensi Provincia conjux Marina; è Masovia verò Agnes viri itidem nobilis Pauli Chacik in Obiedzino conjux. Et illa quidem tum suo, tum filioli

lioli sui Ignatii nomine, votum solvit: nam & filiolus morbo diuturno ad mortem fere prostratus erat, & mater duarum hebdomadum morbo, vere nuperrimo ad idem usque deducta periculum, voto Lindensi restituta sibi, tum in filio, tum in se est. Jam verò hæc superiore anno tanto capitis est dolore exagitata, ut toto propemodum vere, non videretur præsens sibi esse, dolorque omnis in oculos demum è capite redundaret. Et oculi quidem quasi saburrâ oppleti, non tam dolore, quàm molestiâ quâdam incredibili (quam & orbitas ad extremum secuta est) cruciabantur. Remiserat nonnihil malum, ita ut hoc anno graviùs recrudescere videretur. Cui ut tempori occurreret, ad B. V. Lindensem recurrit; & voti rea, quindecim leucarum iter nonnisi pedibus ultro citroque decurrendum suscepit.

XI.

Varii in Prussia variè adjuti.

Deipara Lindensis, quæ aliis extra Prussiam, uti vidimus, beneficiorum suorum fontes ita benignè aperit, nunquam eos constitutis in Prussia, hoc est, singulari jure suis, claudere potest. Paucos, qui eâdem die referri in commentariolos potuerunt, hîc quoque referemus. Gregorius Lang Waltersmuhlensis in Gutstadiensi agro prædii curator, ejusdemque conjux Elisabetha, suo filiique sui nomine, gratias Deiparæ cum votis persolverunt suis. Elisabetha biennium fere integrum, dirissima viscerum tormina cruciatusque perpessa; & salutem, & vitam insuper ipsam Deiparæ in acceptis refert. Jam enim per he-

bdomadas quinque extra ſenſus poſita, nullâ niſi illius ope, quam ſupplex implorârat, luſtralisque aquæ hauſtu, & vitam & ſalutem recepit. Filiolus verò undenis, ab ipſa infantia morbo comitiali vehementer torquebatur: parentes eum annuâ, quoad vixerit, ad Lindenſem Ædem peregrinatione obſtrinxerunt, & ſanum exinde receperunt. Unde jam à decennio matri quotannis Lindam uſque comes adjungitur. Georgius Gronitzky in Roſengarten hortulanus, per tres annos vehementiſſimos brachii dextri cruciatus perpeſſus, uſum brachii totius jam amiſerat; verùm & uſum & ſanitatem integram recepit, ubi Deiparæ præſidium, quod implorârat, acceſſit. Andreæ Lech, qui in Schonwald Allenſteinenſis agri pago præfectum agit, uxor Lucia, per hebdomadas circiter quindecim morbo ante triennium confecta, tanquam morti proxima, bis ad extremum agonem ſacro erat oleo inuncta: ſimul autem, atque tum aliorum, tum ſuo quoque voto ad B. V. Lindenſem confugit, mox & ſenſibus, quibus orbata jam erat, & viribus, quibus etjamnum integris mulier ſexagenaria fruitur, reſtituta eſt. Georgius Albertus, defuncti jam Arnoldi Walther, Cæſarei quondam centurionis filiolus, à matre Anna, muliere in Boëmia juxta Pilsnam nata, tanquam voti reus, Deiparæ coràm oblatus eſt. Uterque pes, maximè verò dextrum genu ſupra duodeviginti menſes fædiſſimè exulceratum; aut potius gangrænâ exeſum, nullâ vi humanâ, quæ variè adhibita, curari potuit, jamque matri perinde ac cæteris adempta ſpes vitæ erat. Qua de cauſa mater Deiparæ ſupplex, ejusdem arbitrio vel celerem pueri mor-

ri mortem, vel sanitatem committit. Vitam & salutem, vera vitæ Mater conferre maluit: unde puer, paucis à voto mensibus sibi planè restitutus, sedecim leucarum itinere matrem pedes comitatus, Lindam incolumis atque alacer venit. Martini in Surenbaum Seeburgensis coloniæ pago hortulani uxor Anna, decem ante annos cæcitate repentinâ percussa, lumen cæli biennium integrum videre non potuit: vidit postliminio, ubi mentis aciem ad Deiparam Lindensem intendit. Inde enim lux etiam corpori affulsit; quò quidem & illa quotannis, ut grata sit, peregrina accedit. Denique & Susanna è pago Koskow juxta Bialam oppidum in Ducatu Prussiæ sito, quamvis non catholico, mulier catholica, intimo, ut ajebat, ulcere pedem ante quadriennium dirissimè affecta, adeoque omnium metu ac sententiâ pedis usum amissura erat; quandoquidem remedia undique adhibita nihil profecerãt, profecit tamen remedium Lindâ petitum. Inde enim jam ab emisso peregrinationis voto, pes restitutus omnino est; quo etiam illa pede duodeviginti leucarum iter probè emensa est.

CAPUT XVIII.

Sex Nonarum Quinctilium dies, & Visitationis B.V.M. festum.

IAm proximo capite innuimus, Julium mensem, vel ob unum Deiparæ Elisabetham Visitantis festum, primas sibi inter menses anni apud Lindam vendicare. Cæterùm quo major est, eo, sequentibusq; octo die-

diebus populi undique affluentis multitudo, eò plus est operariis Lindensibus operæ atque laboris impendendum, & minùs relinquitur ad connotanda explorandaque beneficia divina temporis, quocirca & hîc omnia paucis attingenda.

I.

Præcipuæ supplicantium intra hos dies Processiones.

Quandoquidem ad VI. Non. Jul. ipso videlicet festo Visitationis, nimia est populorum, non modò è Prussia, verùm & ex aliis Regni Poloniæ provinciis confluentium multitudo, commodè factum est, ut annuæ, quæ hâc die fieri solebāt, Processiones, in posteriores transferrentur dies. Et tamen, ne sic quidem satis adhuc prospectum est, sive operariorum, sive etjam supplicantium commoditatibus; cùm in unam quandoque diem plura supplicantium agmina concurrant; quemadmodum hoc anno ad IV. Non. Quinctil. novena simul concurrerunt: quorum quaterna civitatum, reliqua pagorum variorum erant. Ac primi quidem illâ die, quæ in Dominicam incurrerat, adfuerunt Allensteinenses, qui quanquam magnis octo leucis absint Lindâ, nullo tamen anno publicam hanc supplicationem, quæ & numero & dignitate supplicantium, cū quavis aliarum civitatum facilè certaverit, intermittunt. Ductor ejus agminis hoc, præcedentibusq; annis fuit admodum R. D. Eustachius Rausch, Archipresbyter Parochus, & S. Theol. Baccalaureus. Proximè consecuti sunt tum

Sce-

Seeburgenses, tum Bischburgenses, usitatâ, hoc est, insigni pietate, & frequentiâ: horum Ducem egit admodum R. D. Valentinus Majewsky Parochus, illorum verò admodum R. D. Joannes ab Hatten, Archipresbyter Parochus, & unà Camenecensis Canonicus, uterque nobili apud Varmiam genere ortus. Accesserunt extra ordinem Resselienses, qui ad statas quovis anno Processiones, quintam hoc anno ob ingruentium undique belli periculorum metum adjecerunt, duce & auctore admodum R. D. Sigismundo Forschero Archipresbytero Parocho. Interea adfuerunt eâdem die Francknovienses duce admodum R. D. N. Matakowsky, Ramsovienses ductore admodum R. D. Parocho suo, Kellenses duce admodum R. P. Andrea Krajewsky, Leginenses, & Fredemburgenses ducibus locorum pastoribus. Quibus postridie ad III. Non. Jul. successerunt ex Allensteinensi agro tum Klebergenses, tum Bertingenses, Parochis locorum ductoribus.

II.

Gemina intra S. Ædem Lindensem curatio, miraculo similis.

Ipso die Visitationis B. V. intra ipsam Deiparæ Lindensis Ædem, geminum est beneficium ægris præstitum: quod nonnisi miraculi instar ab omnibus est habitum. Anna nobilis & generosi D. Bosky uxor, perillustris ac reverendissimi D. Alberti Pilchowicz Episcopi Hipponens. & Suffraganei, Vicarii generalis, atque Canonici Varmiens. germana soror, filiolam infantem jam per annum febri perpetim labo-

ran-

rantem, secum adduxerat, ut ope B Virginis sanam reduceret. Reduxit enimvero; intra ipsam quippe Ædem sacram ardor febrilis restinctus est, omnibus admirantibus, matre verò etiam insuper lætitiâ gestiente. Plus tamen admirationis habuit sanitas Andreæ Berg eodem collata tempore ac loco, is quidem in Ducatu Prussiæ, haud procul Lindâ, intra oppidum Sehisten natus, & in Lutheri secta à puero nutritus erat; sed à viginti quinque annis ad catholicam regressus Ecclesiam, operam suam atque obsequia illustrissimo Domino Ludovico Zielensky, Castellano Sieprcensi addixerat, & in Krukowo, à sanctæ memoriæ B. Stanislai Kostka heredibus empto fundo rei œconomicæ præfectũ agebat. Incertum, anginâ, vel potius ulcus aliquod collum hominis insederit, ac fauces undique occupârit; ut parum abfuerit, quin suffocaretur, aut etiam fame enecaretur; quippe, qui per viginti quinque hebdomadas cibum, potumvé nullum capere, nec nisi vino guttatim instillato refocillari utcunque potuerit. Non deerant remedia undique conquisita; nam & Varsaviâ & Gedano consilia juxta ac medicamenta sunt adhibita: omnia tamen incassum. Interim homini juxta Lindam nato, Lindæ, Lindensiumque beneficiorum memoria subit, & simul suo, aliorumque consilio, votum peregrinationis concipitur; pauloque pòst Lindam versùs corripitur iter. Ubi in Sehisten ventum, doloribus noctu, pro more ingravescentibus, clamores quoque pro eodem ægri more, totâ ingravescebant nocte, ut neque ipse, neque intra ædes quisquam vel tantillum quietis haberet. Ubi diluxit, prosequutus est iter; & cùm Lindam octavâ circiter ante meri-

meridiē horâ venisset, sacellum ingressus, Aram majorem supplicabundus ter obiit: mox quasi animo linqueretur, captandæ auræ causâ extra sacellum se proripit. Et ecce! simul ac sacello pedem extulit, rupto, quod fauces collumque obsidebat, apostemate, sonitus circum caput hominis increpuit; ut homo caput sibi fissum ratus consternaretur, & manus, explorandi causâ, capiti quidem primùm, tum deinde collo admoveret. Interim triplici, quod crepuerat, vulnere omnis è collo sanies, instar fictilis, ut ille ajebat, ollæ, cum strepitu atque impetu vehemente excidit in terram; eodemque momento & guttur & fauces laxatæ, ut cibi potusq; desiderium vehemens sequeretur. Vicinum quocirca sacello fontem adit, & haustâ inde aquâ sese refocillat, alligatisque fasciâ vulneribus, sanus jam ad sacellum regreditur; miraculumque circa se factum omnibus, sed maximè perillustri & adm. R. D. Ludovico Fantonio, Varmiensi Canonico & Administratori Allensteinensi ac Varsaviensi Custodi, coram præsenti, magnifica cum divinæ bonitatis prædicatione & gaudio enarrat.

III.

Masoviorum quidam gratias experti.

Nobilis vir, cujus tamen nomen adnotatum non est, tametsi mihi quoque, multis præsentibus atque audientibus rei seriem coràm enarrârit, biennium integrum captus oculis, nobilissimam totius corporis partem, quanti oporteat æstimare, non tam fruendo didicerat, quàm carendo. Nobili quocirca ausu, vel potius in Deiparæ præsidio fiduciâ, aciem mentis Lindam versùs flectit, & vo-

& voto peregrinationis edito, corporis quoque aciem recipit: quâ prosperè usus, viginti propè leucarum viam, pedes decurrit. Brevius aliquanto viæ stadium, sed non minùs prolixâ in Deiparam observantiâ, ac pietate decurrerunt, tum Sophia matrona propè sexagenaria, nobilis viri Domini Stanislai Gromadzky, de Gromadzino vidua; tum Anna virgo, nobilis itidem viri D. Joannis Kielczewsky filia: utraque enim è Colnensis in Masovia territorii finibus, venerat; & pedes utraque, quidquid Lindam usque interjacet spatii, confecerat, quia utraque singulare Divæ Lindensis beneficium experta. Sophia enim, plerisque de familia, ante biennium peste sublatis, voto ad B. V. interposito reliquos omnes servavit; ut ab ea hora, ne quidem unicus, ex ulla subditorum domo, mortuus sit. At verò Anna per medium circiter annum omnium artuum, sed præcipuè capitis cruciatibus exercita, vel potius jam prostrata (quia majorem temporis illius partem decumbere coacta) simili voto, ad se viresque rediit. Neque aliud remedium profuit Catharinæ Joannes Marcik coloni in Lipkniky uxori; quæ totum corpus, sed caput in primis atque pedes, totum superioris anni autumnum ægra, identidemque decumbere compulsa, animique deliquiis, frequentibus æquè ac gravibus, ad extrema jam redacta, cujusdam sacerdotis voto, ejus nomine Lindam nuncupato, pristinæ reddita sanitati, nunc pedes iter omne absolvit.

IV.

Seeburgensium quidam variis affecti beneficiis.

Thomas Underkau, è Kunigkendorff Seeburgensis municipii pago hortulanus, cephalalgiâ pluribus jam annis laborans, tinnitu, ut sibi videbatur, intra aures identidem personante, graviter afficiebatur. Posteaquam, à quatuor circiter annis Lindam frequentare ex voto cœpit, cœpit unà melius habere; & novum semper inde experiri allevamentum. Cujus etiam causâ frequentiùs Lindam adit, ut frequenter alleverur. Non minorem ex eodem municipio allevationem expertæ, tum Dorothea Nicolai Beer ex Polkhaim, tum Elisabetha Simonis Fischer, ex Prositten filia; illa enim malignâ tredecim hebdomadum febri, propè ad mortis periculum deducta, hæc verò eandem per undecim hebdomadas, minùs quidem periculosè, at non minùs graviter passa, utraque implorato Deiparæ auxilio sanata est. At verò Matthæi Schipp Besoviensis coloni uxor Clara, non sibi modò, verùm & proli idipsum salutare auxilium sensit. Quaternam prolem vel omnino non vivam, vel ad lustrales Baptismi aquas tantummodo vivam protulerat: ubi Lindensem imploravit, quasi Lucinam, geminam deinceps enixa est prolem, non modò vivam, verùm & valentem, & ab undecim jam annis, peregrinationis annuæ perpetuò comitem.

V.

Gutſtadienſes varia conſecuti beneficia.

Bartholomæus Knobloch, è venerabilis Capituli Varmienſis pago Steinberg dicto colonus, quatuor propemodum annos, cùm aliis morbis, tum maximè cruciatibus ſpinæ dorſi attritus, per ſeptendecim hebdomadas, neque ſe ſtrato commovere, poſtmodum verò neque humi, neque alibi jacendo invenire quietem potuit. Invenit denique non quietem modò, verùm & ſalutem, ubi ſub Lindæ Marianæ umbram, edito voto, ſe recepit. Umbram eandem, in phrenitide ſibi ſalutarem expertus Martinus Schepper, in ipſa civitate Gutſtadienſi ab obſequiis hoc tempore verſatus. Non erat quidem diuturna, ſed vehemens admodum febris, quæ hominem, intra hebdomadas tres, de ſtatione mentis dejecit. Reſtitutus eſt, ubi votum Lindæ reviſendæ fecit.

VI.

Allenſteinenſium nonnulli, beneficiorum participes.

Pridie Non. Jul. adfuerunt, tum Georgius, Andreæ coloni è Kleberg filius, tum Dorothea Georgii Bimhoff è villa Thomsdorff uxor. Et hæc quidem pedem ſacro affectum igne, cùm aquis merſiſſet, ad exulcerationem & gangrænam uſque corruperat; ſed reſtituit eundem voto Lindam edito; ut Bertingenſis paræciæ, ſupplici jam admiſta agmini, totum iter pedes confecerit. At verò Georgius apoſtema enorme, palmos aliquot ſub dextra aure prominens habuit; &

inde

inde non dolorem modò acerrimum, verùm & opprobria quorundam (anserinum illi collum, nescio quo factum) palàm objectantium amaro prorsum animo passus est. Accessit ad hæc, non leve vitæ periculum, cùm malo ad obstruendas fauces producto, vix aliquid potiònis, cibi omnino nihil, per octo minimum dies admitteret. Sola desperatis in rebus ad B.V. Lindensem superèrat spes; cui postquam se voto dedicavit; qui ab ipso Domini Natali, ad Pentecosten usque miserrimè habuerat, revaluit, ut vix tenue morbi vestigium, Lindam, quò pedes accessit, secum attulerit.

VII.

Vormditenses quoque variè adjuti.

Simon Tausch Vormditensis, annos perplures, non sine magnis animæ corporisque periculis, Germaniam longè latèque pervagatus, cùm sæpe hæreticos inter versaretur, ac, ne quid ex illa hominum lue, sibi quoque afflaretur noxæ, vehementer pertimesceret, votum peregrinationis ad B.V. Lindensem (si animi præsertim, sibi incolumitas constitisset, & incolumis revertisset in patriam) nuncupavit. Profuit homini ista in DEI Matrem pietas, non enim animam duntaxat, verùm & corpus, cùm plerosque variè ante se contrucidatos non raro vidisset, incolume servavit. Qua de causa, vixdum in patriam redux, peregrinationem nonnisi pedes Lindam absolvit, ipsis Nonis Quinctilibus. Quâ die etiam Gregorius Schilp è Dietersdorff Vormditensis agri pago advenit; qui tantis capitis cruciatibus ante triennium afflictus est, ut vix sui compos esse, discernere

ſanè, diem inter ac noctem ſatis non poſſet. Potuit tamen nonnihil ſibi redditus diſcernere, quo loco malis ſuis quærenda eſſent remedia; quando Lindenſis Deiparæ imploratâ ope, melius habere continuò cæpit. Quod ipſum iteratò quoque fecit, cùm febris admodum periculoſa nec minùs diuturna, hominem invaſit. Neglectis enim, quæ incaſſum aliunde quæſierat, remediis, ad ſuam iterum Liberatricem recurrit; iterumque perſanatus, ut gratias ageret, totum iter pedes Traumburgo, unde oriundus eſt, decurrit.

VIII.

Meelſaccenſibus præſtitum auxilium.

Andreæ Everlein arcularii Meelſaccenſis conjux Anna, non vanum in partu metuebat periculum; quod, ut ſperabat, voto Deiparæ Lindenſi edito facilè avertit; ideoque & partum ſolito experta leviorem eſt, & uberiores apud Lindam gratias egit. Non minores tamen gratias egit Ambroſius Thater è Meelſaccenſis agri pago Hechſtern dicto colonus; quippe majoribus ope Deiparæ malis erutus. Maleficæ cujusdam (quæ demum flammis addicta, hoc quoque crimen faſſa eſt) operâ, & inſanis artibus, ad incitas redactus, plus dimidio anno quietem nullam, niſi decumbendo, capere poterat, tantum abeſt, ut agriculturæ, aut promovendæ rei familiari operam daret. Quod potuit unum, à Deipara Lindenſi contra faſcinos, & maleficia omnia, præſidium imploravit; & non gravatè, quemadmodum Lindæ palàm faſſus eſt, obtinuit.

IX. Bruns-

IX.

Brunsbergenses votorum compotes.

Ipsis Nonis Quinctilibus Andreas Jeschke, civis Brunsbergensis, editum filii sui Andreæ nomine votum, Lindæ reddidit. Ante tredecim circiter annos, variolis ita obsitus erat filius, ut suffuso undique valtu, de oculis videretur plurimorum judicio esse jam actum. Verùm parens acutiùs mentis aciem intendens, in B. V. Lindensi advertit reconditum filio suo, non modò collyrium, sed & contra omnes calamitates alexipharmacum. Neque spe fraudatus est suâ: ideoque gratias Deiparæ acturus, quindecim leucarum iter pedes est emensus. Vnâ circiter leucâ minus, sed jam ab undecim continuis annis emetitur Matthæi Lang, è Bleishewen vicino Brunsbergæ pago coloni uxor; quæ ante illud tempus, tum puerperarum exposita periculis, tum gutturis & faucium doloribus miserè affecta, in una B. V. Lindensi præsidium tot malis abunde invenit.

X.

Hæreticis quoque non negata auxilia.

Eâdem die, sed non eodem è loco, plurium annorum usu confirmatam ad B. V. peregrinationem obierunt, quamvis non catholicæ mulieres, Barbara è Peterkaim hortulani, & Dorothea Georgii Hubner, è minore Rosenthal, agri Rastemburgensis villa, inquilini ac fidicinis uxor. Hæc tum suo, tum filiolæ Dorotheæ, quam habebat peregrinationis comitem, nomine, quasi pensum quoddam annuum, Deo

ac Deiparæ persolvit. Mater enim veneno per maleficium propinato contabescebat, ut nulla vitæ spes reliqua esset; filia verò variolis faciem totam, non tam opplentibus, quàm crustæ instar obtegentibus, non levi in periculo versabatur; utrumque feliciter depulsum est; non alio, quàm voti Lindam facti præsidio; quid restauratâ quotannis peregrinatione tum imploratur, tum confirmatur. Jam verò Barbara, filiam quoque viæ peregrinationisque comitem adduxit: præsertim cùm & filia (quemadmodum plures ante annos mater) vehementibus capitis doloribus vexata, requiem & levamentum Deiparæ ope invenerit. Quod ipsum quodammodo in se experta alia è Ducatu mulier non catholica, Joannis Furlacieni è Tauk Rheinensis castri pago uxor Anna. Duodecim enim hebdomadas febrim passa, voto Lindam facto liberata; cùm votum sive negligentiâ suâ, sive variis intercurrentibus obstaculis differret, febri hoc iterum anno recurrente, Lindam novo iterum voto recurrit; exindeque sanè, non ampliùs procrastinandum aut cum Divis ludendum rata, quantocyus Lindam iter instituit.

CAPUT XIX.

Octo Iduum Juliarum dies.

NOnas Julias, quæ etiam *Nonæ Caprotinæ* dictæ, ex causis à Macrobio (*a*) Plutarcho (*b*) allatis, excipiebant apud Romanos Ludorum Apollinarium dies consequentes; quibus Ludis vetus illud, quod in pro-

(a) *lib. 1. cap. 11.* (b) *in Romulo.*

proverbium deinde abiit, natum est, *salvares, cùm saltat senex.* Salva prorsum, apud Lindam Marianam res est, ubi DEO, per Matrem suam operante, non modò senex, verùm, ut divini vatis (a) utamur verbis, *salit sicut cervus claudus.* Quod cùm aliàs non rarò, tum & his diebus factum jam videbimus.

I.

Claudis quibusdam subventum.

Ipsæ votivæ Tabellæ his diebus oblatæ, claudorum curationem attestantur. Nam ad VI. Id. Jul. effigies pedis, ex argento expressa, cum adjuncta catenula, dedicata, & Aræ majori affixa est; haud dubiè, ob depulsum aliquod pedum vitium. Sed & ad III. Idus Julias virgo quædam Brunsbergensis, eadem de causa, cum adnexa catenula parvam pedis effigiem, anathema suspendit. Eâdem quoque die Dominus N. Nenchem Consulis Heilsbergensis filius, & ipse, suos inter cives spectabilis, non alia de causa peregrinatione suâ functus est. Prius, quàm jugum subiisset matrimonii, sive ischyade, sive aliis coxendicem insidentibus doloribus, ad claudicationem usque aliquam est adactus. Eques quocirca Lindam, non sine maximis doloribus ægrè pervenit ; sed ubi supplex Deiparæ factus Lindæ est, citra omnem dolorem, ac planè sanus remeavit domum. Jam matrimonii implicatum jugo idem, aut similis morbus occupavit, & ad terram nonnihil inflexum, præsertim ambulantem, tenuit ; eâ pertinaciâ, ut nihil herbis, nihil aliis

(a) Isa. 35. 6.

cederet fomentis. Cessit tamen voto, quod conjux mariti causâ Lindam nuncupavit; quoque seipsam ad pedestre iter Deiparæ obstrinxit. Inde morbo solutus, & ipse Lindam accessit, atque suæ Liberatrici Tabellam argenteam, nigro undique ligno inclusam dedicavit. Ex eodem quoque Heilsbergensium municipio, sub hoc ipsum tempus, atque eadem fere de causa sua reddiderunt vota, tum Dorothea Bartholomæi Parsch, ex Lauternhagen conjux, tum Elisabetha Thomæ Preiss, ex Medigen coloni itidem uxor: illa ante octo jam annos, per aliquot hebdomadas morbo afflicta, incedendi facultate erat destituta: hæc sciathicam per aliquot itidem hebdomadas passa, ad easdem prope incitas erat redacta; utraque sanitatem Deiparæ Lindensi in acceptis apud Lindam retulit.

II.

Heilsbergenses nonnulli morbis erepti.

Andreas Dick ipsius civitatis municeps per duodeviginti circiter menses eâ noxâ affectum habebat brachium, quæ nullam homini quietem relinqueret. Ambulando, aut potius currendo, non tam malum ipsum, quàm continuus & infixus membro dolor, utcunque erat discutiendus. Discussus nihilominus, & quasi à stirpe revulsus est, postquam æger primam, octo jam ante annos, profectionem Lindam fecit; quam consequentibus deinceps annis nunquam intermisit; ne quid de grati in Deiparam animi officio videretur remisisse. Andreas quoque Preiss Heilsbergensis civis, novem hebdomadarum febri pro-

stra-

ſtratus decumbebat. Allevari fortaſſe nonnihil potuiſſet morbus, ſi conjugi ſua conſtitiſſet valetudo; verùm & hæc eodem proſtrata morbo, ope, quæ marito impendenda erat, quàm maximè indigebat. Opem utrique facilè impendit Deipara, apud Lindam per votum invocata. Quam quidem opem, ex eodem municipio ſenſit Christophori Glohm Schulenſis inquilini filia Dorothea. Capitis dolor non quidem diuturnus, quippe hebdomadam vix exceſſit, ſed perquam vehemens erat; & profligatis breviſſimo tempore viribus, ægram lecto affixerat. Facilè tamen, & morbo & lecto eſt levata, poſtquam, voto Lindam edito, allevantem DEIPARÆ manum ſenſit.

III.

Biſteinenſium quidam eadem beneficia conſecuti.

Suburbium Biſteinenſe incolebat Andreas Ginter, cùm hominem morbus invaſit; qui hebdomadas quatuor ita tenuit, ut præ acerbitate ac vehementia doloris, retinere animam vix ampliùs poſſet; cunctis de vita ejus palàm deſperantibus. Retinuit nihilominus & vitam, ubi implorata apud Lindam DEI Mater, quaſi medicâ manu, & dolorem & morbum omnem abſterſit. Quod ipſum uxori quoque illius, per ſeptem hebdomadas, jam ante quinque annos periculosè decumbenti evenerat. Pari enim tum facultate, tum facilitate, quidquid erat morbi, jam tum diſpulerat. Quod etiam hoc tempore præſtitit filiolæ Matthæi Weiſs Cæciliæ, quæ febri novem menſium, neque pro ætatis, neque pro virium jam

proſtratarum imbecillitate reſiſtendo aut perferendo erat. Pertulit tamen, quin & repulit malum; ubi imploratum Deiparæ auxilium præſtò fuit.

IV.

Reſſelienſium nonnulli morbis levati.

Ad VII. Id. Jul. civitatis Reſſelienſis Notarius Dominus Michaël Caſtnerus, comite uxore Catharinâ Brandtin, Lindam venit, & tabellam argenteam *B. Virginis*, ut vocant, *doloroſæ*, effigie inſignem dedicavit; quæ & relevatæ nonnihil valetudinis monumentum eſſet, & ſpei de penitus reſtituenda argumentum. Paralyſis repentina hominem, diu jam antè invaſerat, & in hemiplegiam deſiiſſe videbatur; dimidium enim corporis, præſertim verò manum ac pedem ita occupârat, ut velut influente deſtitutum ſpiritu, & motu deſtitueretur & ſenſu. Nullum genus medendi intermiſſum eſt, ſed maxima ſpes medicinæ & ſalutis in Deipara Lindenſi collocata; præſertim ubi manus atque aliæ medentium artes parum omnino profecerint. Tum enimvero ille majore fiduciâ, DEI Matrem interpellare, & non domi modò ſupplices fundere preces, verùm & Lindam, cùm morbus permitteret, identidem proficiſci. Et ipſe faſſus eſt, & eventus quoque docuit; ſingulariter à Deipara fuiſſe adjutum, præſertim cùm non curru duntaxat, verùm & pedibus (quos neque domo, neq; adeò lecto promovere quoquam poterat) extra civitatem progredi jam poſſet. Quo ille Deiparæ beneficio magnopere lætus, non deſtitit citra moram, ad agendas Lindæ gratias, iter maturare, & una Anathema dictum offerre. Non

m inor

minorem, in minore quidem, etsi non admodum dissimili malo, videtur opem experta Joannis Ploin, cauponis quondam Bischdorfftensis filia Catharina. Per decem circiter hebdomadas coxam & femur sinistrum gravissimus occupârat dolor; qui tamen ilico recedere coactus est, postquam ægra vovit, principiò quidem se Lindæ Aram majorem geniculatim primo quoque tempore obituram, postmodum verò quovis anno, quoad vita & vires ferrent, sacrum Lindæ locum revisuram.

V.

Traumburgensium quibusdam succursum.

Dietersdorff libertinorum pagus est, Traumburgo haud longè dissitus. Ex eo Urbani Grünwald uxor Anna, profectionem, cùm suo, tum filiæ nomine antè promissam, instituit Lindam. Conficiebatur Agnes filia, uti quidem videbatur, febri; re autem verâ, maleficiis (quibus affectam fuisse postmodum constitit) lensim contabescebat. Eum in modum deficiente filiâ, mater Lindam votum concipit, & filiam, ut idem faceret, induxit. Malo lensim remittente, filia votum exolvere non distulit, matrique exemplo præivit, ut & illa pedem utrumque miserè affecta, adeoque clauda, simile à Deipara beneficium exspectet. Ex eodem pago Laurentii Hilbrand libertini uxor Catharina, ob luem, quâ totius villæ pecora conficiebantur, votum Lindam nuncupavit: & quia singulare ab eo tempore sensit Deiparæ auxilium, ne quid de grati animi laude moras nectendo deterere, citra moram solvendi voti causâ Lindam perrexit.

VI. Bruns-

VI.

Brunsbergenses variè adjuti.

Ad VI. Id. Jul. Brunsbergâ, & positis in vicino pagis adfuerunt Lindæ circiter triginta homines, quos consequentibus diebus alii plures consecuti sunt. Hos inter generosus Dominus N. Stoffel ordinarius militum Varmiensium Procenturio, Anathema Deiparæ Tabellam argenteam è catenula itidem argentea pendulam fixit. Monumentum id quoque est, auxilii in paralysi, quâ diu laborabat, præstiti. Jam verò Joannes Manitz civis itidem, & Vitriarius Brunsbergensis febri continuas novem hebdomadas conflictatus, nullo alio nisi voti Lindam editi remedio persanatus est. Neque quidquam ad confirmandam, collocandam in tuto valetudinem deerat, quàm ut ille voto ritè defungeretur, iterque Lindam accelerarent. Verùm, ut sunt hominum mores, secundæ jam res adversorum memoriam, aut certè sensum, & remedia illi quoq; abstulerant; præsertim cùm quædam, quæ hominem haud gravatè distinerent, intervenissent. Nuptiæ quædam apparabantur, quibus ille operam magis suam, quàm sibi necessariam reputabat; aut, si non ita reputabat, differendo Lindensem profectionem, aliis ita reputandi ansam dabat. Ne porrò se magis quàm superos ludificaretur, iisdem propè vestigiis, quibus recesserat, febris rediit, & hominem alias septem hebdomadas graviter afflixit. Tum enimvero *Phryx plagis* melior; iterum Divæ Lindensi supplex advolvitur, & iterum morbo levatur; levatusque iter quindecim minimùm leucarum pedes

pedes magnâ alacritate ingressus, non minore decurrit. Non erat iteratò stimulo ad decurrendam hanc viam opus tum Michaëli Flieg, tum Martino Lang, civibus itidem Brunsbergensibus: quorum hic ventriculi dolore per hebdomadas sex, ille verò febri per octo laboraverat hebdomadas. Uterque voto Lindam nuncupato sibi restitutus, citra novum stimulum profectionem Lindensem, quam promiserat uterque, pedes absolvit. Non dispari alacritate, idem emensa est iter Joannis Scheppel operarii Brunsbergensis conjux, quæ comitiali morbo ab aliquot pressa annis, cùm Deiparæ Lindensis ope, eo fuisset exempta, iterum iterumq; Lindam adit, ut iterum atque iterum gratam se & beneficii memorem contestetur.

VII.

Meelsaccenses similibus affecti beneficiis.

Ad III. Id. Jul. quosdam suorum comitatus est, qui propemodum omnes superiore anno duxerat Lindam, adm. R. D. Archipresbyter Meelsaccensis. Erat inter alios generosus D. Petrus Schwengel Burggrabius, ejusdemque conjux Catharina, suo, & filii nomine voti rea. Ipsa enim periculoso uteri profluvio redacta eò demum erat, ut alterâ jam hebdomadâ non remittente morbo, nihil aliud nisi mortem præ oculis haberet, & ad eam sacro muniretur viatico. Occursum est tum morti, tum sævienti etjamnum morbo, ubi votum ad B. V. Lindensem intervenit: eodem enim tempore, & spes vitæ, & salus ægræ rediit. Simili voto rediit, & sua bimulo filiolo salus. Herculeus morbus adhuc infantem invaserat, & non

non semel intra diem concusserat: qui tamen redire ampliùs non potuit, postquam infantis causâ, votum à parentibus Lindam missum est. Par fere excepit fortuna Eustachium, Joannis Schroter è Damerau Meelsaccensis coloniæ pago filiolum quadrimum. Quatuor hebdomadas ægrotus, nullam vitæ spem reliquam faciebat; ut & cereus tanquam morituro porrigeretur accensus, & vicini ad complorationem pro more, confestim accurrerent. Eodem planè tempore, mater ex morbo decumbebat, ut à solo patre, si qua esse posset, spes exspectaretur salutis. Non defuit partibus suis pater; Lindam enim filium devovit, & sanum exinde habet; quem mater paulò pòst restituta, Lindam deduxit; & ad suam filiique causam, pecoris (cujus ægroti curam eidem patronæ commiserat) conservati ergo, gratias, uti par erat, solennes adjecit. Ex eodem pago, eâdem ipsâ die Andreas Eichholtz unà cum Catharina uxore, & se, & Petrum filiolum sexennem, filiamque octennem Deiparæ voti reos præsentes stiterunt. Ipse enim pater, cùm frequentiùs, præsertim in Templo, linqueretur animo, mater verò ternam prolem continuò mortuam enixa cùm esset, idemque periculum iterum gravida vereretur, voto se Lindensi Deiparæ obstrinxerunt; & tum in se, tum in liberis auxilium sunt experti singulare. Nam & filiola, cùm membris omnibus esset contracta, neque usquam per hebdomadas sex progredi, aut loco se commovere vi suâ posset; & filius, cùm periculoso teneretur morbo, ab ipsa voti nuncupatione sanitati sunt redditi. Aut parem aut nihilo

pro-

propè minorem filiis suis, Eliæ quadrimo, & Georgio necdum bimulo, impetravit Michaël Rickwart, ex ejusdem municipii pago Stengenen dicto libertinus. Calculo Elias ita affectus erat, ut, cum urina per triduum invenire meatum non posset, venter, adeoque totum puerili corpusculum enormiter iterum atque iterum intumesceret. Simul à parentibus votum Lindam factum est, puer ab eo tempore sanatus, liber hucusque eo malo perstitit. Cujus causâ dum pater, comitante uxore Margaretâ Lindam profecturi Georgium domi relinquerent, puerulus ad ferrum è fenestra prominens, manicâ interceptus adhæsit, indeque pendulus brachium sinistrum luxavit. Adhibitus est chirurgus, qui in eo mali genere, alioqui peritissimus habebatur: sed ob teneritudidinem ossium, ne quidem tentare pueruli manum potuit. Parentes quocirca illum peregrinationi suæ & votis antea factis adjunxerunt, & manus puerulí præter spem, continuò sanata est. Geminam ergo prolem isti parentes Divæ Lindensis beneficio incolumem habent: at alii ex ejusdem municipii pago Zeugninen dicto quaternam. Andreæ Hoffman tres filiæ & filius unus erat, quorum nullius ætas nonum annum excesserat. Filiæ cùm primùm loqui ac frangere verba inciperent, nusquam flectere in articulos vocem potuerunt, ut deinceps promovente jam ætate minùs promoverent verba, sermoque nusquam adolesceret. Interpellata à matre divini verbi Mater, ut omnes & articulatè & purè loquerentur,

facul-

facultatem concessit. Quod ubi mater est consecuta, non dubitavit filiolo fere sexenni, eodem laboranti vitio, beneficium idem implorare; quem eadem de causa unà cum filiabus ad VI. Idus Julias Lindam deduxit. Atque hunc in modum exerrante his linguâ, Simoni Erntan, Æedituo Meelsaccensi, non jam lingua, sed mens & ratio exerrabat. A duarum hebdomadum insomnibus diebus æquè ac noctibus, & perdominante interim morbo delirium id ortum erat: quod tamen implorata Divæ Lindensis ope facillimè discussum, eaque de causa pridie Iduum gratiæ apud Lindam actæ.

CAPUT XX.

Reliqui dies mensis Julii.

TRansvectionem Equitum Romanorum, Idibus Quinctilibus fieri solitam, quam Dionysius Halicarnassæus (a) *egregium spectaculum, dignumque imperii magnitudine*, vocat, excipiebant consequentibus inde diebus tum *Lucaria*, *Turrinaliaq;* sacra, tum *Neptunales* atque *Circenses* ludi. Plures iisdem diebus apud Lindam Marianam intervenerunt feriæ, sive sapientiæ divinæ ludi; quippe coram Domino (ut ipsa (b) gloriatur) *Ludentis omni tempore; ludentis in orbe terrarum; cujus etiam deliciæ, esse cum filiis hominum*. Ad quorum quidem ludorum spectacula, plurimi undique mortales concurrêre, tametsi solito pauciores in commentariolos relati; sive ob ejus, qui referre solebat, absentiam; sive ob aliorum multitudinem gravitatemque negotiorum.

I. Pro-

(a) *lib.6.* (b) *Prov.8.30.*

I.

Processiones aut insigniores supplicantium cœtus.

Præter studiosam Collegii Resseliensis juventutem, quæ menstruam ad XVII. Cal. Aug. processionem fecit, ipsa quoque civitas Resseliensis, è quatuor annuis, de quibus alio loco unam ad VIII. Cal. expedivit. Soweidensis quoque ex agro Resseliensi pagus ad XI. Cal. solenni agmine processit, sed & aliis diebus frequentes accurrebant, tum Resselio, tum Bisteino, Seeburgo, Heilsbergâ, Gutstadio, VVartemburgo, Allensteino, Vormdito, & aliis Varmiæ locis: quin & è Masovia, Subsilvania, ac Lituania, præter eorum turmas, qui messis causâ ad Insulam Marianam hac transeunt (quibus ferè quotidie necessaria catechesi & institutione Christianâ subventum) nonnulli quoque Lindam votorum rei accesserunt.

II.

Quidam è Masovia & Lituania singulares experti gratias.

Ad XIII. Cal. sextiles, appulit Lindam Bartholomæus VVoyciechowicz, ex oppido VVystyniec ad fines Prussiæ in Lituania haud procul VVierzboloviâ sito; & jam alterâ vice, beneficiorum à Diva Lindensi acceptorum memor, peregrinationem triginta prope leucarum absolvit. Duodeviginti circiter menses mente erat motus; adeo ut per insaniam campos oberraret, & in aquas nonnunquam se

præceps daret. Non ſunt neglecta, quæ uſui fore videbantur, remedia: & inter hæc ut iis in locis quorundam religioſorum uſus fert, etjã exorciſmi, ſed & hi, & reliqua omnia incaſſum adhibita Adhibitum deniq; Lindenſis peregrinationis votum, ita ut ſingulis, quoad vita ſuperſtes eſſet, annis mendicato pane Lindã reviſeret; exinde homo ſibi, & quoad ſenſus, & quoad vires reſtitutus. Quæ omnia Admodum R D VVyſtinenſis Parochus teſtimonio ſuo firmata, manu ſigilloq; ſuo munivit. Triduo inde exacto, adfuit è Maſovia nobilis matrona magnifici Domini Iudicis VViſnenſis conjux Eva, & acceptæ per B. V. Lindenſem ſanitatis monumentum, aureum eidem dicavit annulum, toto corpore, ſed maximè capite ægra, haud procul præſente mortis periculo abfuit; è quo illã ſacerdos quidam, voto peregrinationis Lindenſis ad Aram nuncupato, eripuit. Ab eo enim tempore revaleſcere ſenſim cæpit, & paulò poſt integrè convaluit, ut iter ſat longũ ingredi commodè poſſet. Eidem videtur comes itineris adjunctus fuiſſe ejusdem magnifici Dõ. Iudicis famulus, nobili genere è Drohicinenſi provincia apud Subſilvanos natus Iacobus Przezdziecki, ſive ulcus, ſive apoſtema fuerit, quòd hominem occuparat, eò certè adduxit, ut per ſex menſes, vel aliorum manibus, vel fulcris ſubalaribus, aliisvé ſuſtentaculis niti eum oportuerit. Sed exemptus eâ neceſſitate ipſoque morbo eſt, ubi voto Lindam edito in Deiparæ auxilium ſeſe quaſi reclinavit. Qua causâ ingentes eidem, apud Lindam gratias egit.

III.

III.

E Gutſtadienſi municipio viduæ duæ ſanatæ.

Utraque è Menſterbergk pago fuit; utraque ad IX. Calendas ſextiles Lindæ adfuit: alteri nomen Dorothea, alteri Catharina: illa Jacobo Kowal nupta quondam fuerat, & trium hebdomadum morbo doloribusq;per quam vehementibus eò deducta, ut per octo dies, vix aliquid cibi potionisvé ſumere potuerit. Verùm & anorexia illa, & morbus abſceſſit, ubi imploratum voto Deiparæ Lindenſis præſidium acceſſit. Jam verò iſta Michaëlis Koſak vidua colicis doloribus, ſive aliis viſcerum torminibus per menſes quatuor exagitata, prope nullum præ morbi acerbitate cibum capiebat. Ita afflictæ pariter & exhauſtæ votum, quod Lindam fecit, facillimè ſubvenit. Tertia iisdem ſe adjunxerat eodem ex pago vidua Jacobo Dainer olim nupta; quæ tametſi apud S. Crucem, ut ajebat, capitis doloribus levata eſſet, Lindam nihilominus ad agendas Deiparæ gratias neceſſariò ſibi cenſuit accedendum.

IV.

Seeburgenſium quidam variis ornati beneficiis.

Ad VIII. Cal. Aug. peregrinationis ſuæ voto defunctus eſt Simon Zornhauſen è Glotengē Seeburg agri villâ, æſtate milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi tertii anni, acutiſſimis dextri oculi doloribus aliquot

menſes exercitus eſt; quoad demum oculus albugine ſuffuſus, cuticulaqúe obductus videndi uſum facultatemqúe amiſit. Mater de filii ſalute perquam ſolicita, neque tamen, quid potiſſimùm auxilii conſiliivé capeſſeret, ſatis gnara ad Lindenſem denique ſoſpitatricem confugit; & filium voto peregrinationis, per ſequentes annos tres frequentandæ, obſtrinxit; adjuncta ceræ portione, quæ quotannis dedicanda eſſet. Ex eo tempore ceſſavit dolor, & paulò pòſt etjam albugo cuticulaqúe abſterſa. Eadem die Seeburgo adfuit Iacobi Leiliger civis filius Ioannes, qui nocte quadam repentino, præter ſpem ſiniſtri cruris dolore correptus, & graviſſimè erat afflictus. Dolorem excepit ingens totius pedis tumor; non ſine juſto gravioris alicujus noxæ metu. Quibus tamen omnibus, voto Lindam nuncupato occurſum in tempore eſt: tertio enim exinde die, & tumor reſedit, & dolor omnis receſſit. Sub idem quoque tempus vota reddiderunt ſua, tum Euphemia Georgii Benig è Bergerdorff uxor, tum Gertrudis Iacobi Preiſs è VValkeim filia, utraque Deiparæ ope ſanitatem conſecuta; hæc quidem in dolore, oculos ſeptimanarum aliquot intervallo confligente; illa verò in eryſipelate totum ferè corpus pervadente; præſertim quoties vel terrore aliquo conſternata, vel frigidâ eſſet perfuſa. Denique & Laurentius Giuzevvski ex Beſau ejusdem municipii villâ, febri per aliquot ſeptimanas conflictatus, neque alio quàm Deiparæ Lindenſis auxilio (quod voto ſuppliciter facto imploratat) adjutus, ſub idem tempus votum ſolvit.

V.

V.

Resselienſium plures adjuti.

Martinus Fleiſcher in majore Atkamp Reſſelienſis agri pago, ad falce metendam in vicino lacu Zaim arundinem pergebat, cùm illi ſubitò pedem utrumque dolor non invaſit modò, ſed & contraxit, ut domum vix adrependo potuerit reverti. Totam inde æſtatem, nonniſi fulcris ſubalaribus nixus, gradum facere potuit : magis tamen ſpei ac fiduciæ (quàm in Deipara Lindenſi fixerat) ſemper innixus. Quâ etjam vires addente Lindam uſque perrepſit; ubi geniculatim, uti poterat, altare circumiens, confeſtim revaluit, & fulcra, quibus deinceps opus non habebat, in ſacello ſuſpenſa reliquit. Quod ipſum etjam conjux recurrente tempore, ad xi. Cal. Aug. Lindæ palàm eſt confeſſa. Aliud ſibi beneficium à Deipara conceſſum, biduo antè faſſa eſt Ioannis Schlegel Santoppenſis coloni uxor Dorothea. Decem hebdomadas ſive viſcerum, ſive, ut illa putabat, uteri doloribus miſerè exercita, quotidie, vel invita decumbere aliquandiu, & allevationem mali captare eo modo cogebatur. Allevata verò penitus eſt, ubi voto Lindenſi Deiparæ ſe obſtrinxit : vix enim ſemel exinde cruciatus rediére, continuoqúe depulſi ſunt. Ex aliis quoque municipii ejuſdem pagis ſub hoc tempus reddita ſunt vota, Benedicti Block è Schellen filia Catharina, per octo continuos dies collum & fauces habuit obſtructas, ut neque cibi, neq; potionis quidquam trajicere ac ſumere ſibi liceret. Vis mali laxata ac diſſoluta omnis eſt, ubi

illa se voto peregrinationis Lindensis obligavit. E Sturmhubel quoque ejusdem agri villa, tum Sophia hortulani cujusdam uxor tum Lucæ Newman filia Gertrudis, non minoribus se Deiparæ obstrictas beneficiis sunt professæ. Illa viginti jam ante annos per quatuor circiter menses oculis capta, voto à matre suâ ad DEI Matrem facto visum recepit; & jam supra viginti annos, ut grata sit, Lindam frequentat: hæc verò per integrum circiter annum manca atq; usu manus privata neque fila trahere, neque colum acumvé tractare potuit, simili ad Deiparam voto restituta est.

VI.

Meelsaccenses Virgines duæ voto defunctæ.

Pridie Cal. Augusti Vrsula Jacobi Florin, & Anna Petri Sommerfeld civium Meelsaccensium filiæ Virgines, peregrinationibus, quas à septem vel sex circiter annis frequentant, defunctæ sunt. Illa enim octo jam ante annos arthritide & omnium cruciatu artuum perstricta, hæc verò ante sex annos, ulcus vel anginam collum & fauces insidentem passa, non alio quàm Deiparæ Lindensis auxilio restitutæ sanitati sunt; ut omnibus morbi vestigiis quasi abrasis, sola in collo Annæ modica supersit cicatrix, non tam rupti vulneris, quàm beneficii Deiparæ monumentum.

VII.

VII.

Alii quoque è variis Varmiæ locis curati.

Pauli Lehman civis Bisteinensis filius Michaël, tum capitis, tum laterum acutissimis confixus doloribus, nullum reperit præsentius, quàm Deiparæ Lindensis subsidium. Vt enim voto se illi obstrinxit, omni malo solutus est. Par felicitas ex magna calamitate Simonem Hertz civem & pistorem Heilsbergensem excepit. Dolor, qui caput occuparat, ad delirium usque deduxit. In quo, cùm per octo decumberet septimanas, aliorum operâ Divæ Lindensi devotus momento ad mentem, indeque ad vires corporis mox rediit; ut quatriduo post & strato surrexerit, & suis nixus viribus quaquaversum deambularit. Ad XI. Cal. Aug. Lindam venit, & cùm hæc de se enuntiâsset, de conjuge quoque sua adjecit, eam pari morbo atque calamitate laborantem, pari Deiparæ ope fuisse restitutam. Adjungendus his est Joannes è Kleberg Allensteinensis municipii pago hortulanus, qui hoc eodem mense adfuit; quanquam anno proximè jam elapso votum Lindæ tum suo, tum uxoris, prolisque suæ nomine persolvisset. Toto quadragesimæ illius anni tempore, unà cum uxore, gravissimè decumbebat: per somnium visus sibi Lindensi adesse processioni; inde & sibi, & uxori, & infanti, qui per septem hebdomadas nihil lactis suxerat, restitutam inde sanitatem vidit.

CAPVT XXI.

Calendæ & Nonæ mensis Augusti.

SExtum à Martio, qui sub Romulo initium anni dabat mensem, priores Romani sextilem, posteriores in Octavii Cæsaris honorem Augustum dixêre. Nam ut Senatusconsultum apud Macrobium, ea super re loquitur (a) *cùm Imperator augustus mense sextili primum consulatum inierit, & triumphos tres in Vrbem intulerit, & ex Ianiculo legiones deductæ, secutæ sint eius auspicia ac fidem; Ægyptus hoc mense in potestatē populi Romani redacta, finisque hoc mense bellis civilibus impositus sit, atque ob has causas, hic mensis huic imperio felicißimus sit ac fuerit, placere senatui, ut hic mensis Augustus appelletur.* Debet & apud Lindam Marianam hic mensis, Augusti nomen retinere, cujus proximis Iduum diebus, augusta cæli terræque Regina atque Imperatrix MARIA, in sui assumptione corporis, Imperii possessionem in cælo capessivit. Sed & in terris quanta Augusti ejus Imperii fuissent edita monumenta, nisi illæ belli tempestates, quæ Poloniam inundaverant, in Prussiā quoq; cæpissent desævire! Et tamen ne sic quidem cæteris hujus anni mensibus multùm concesserit. Interim historiæ nostræ colophonem addat: quo & nos coacti sumus *veteres migrare coloni.*

I. In

(a) *Saturn. l. 1. cap. 12.*

I.

In præsentibus belli tempestatibus, multis tutus apud Lindam receptus.

Quod in maris & undarum, hoc & in Martis ac bellorum tempestatibus quærere maximè solent mortales, fidam nimirum stationem, aut tutum, vel ad tempus receptum. O quantæ bellorum tempestates uno propè momento nobilissimum Poloniæ regnum, Regniqúe provincias fere omnes involverunt hoc tempore! Ad illam, quæ à Cosaccorum turbine aliquot tenuerat annos procellam, quanti è Moschoviâ superiore anno, tum in Lituaniam, tum in Vkrainam sese fluctus evolverunt! Et ecce, ne quid alicubi esset tranquillitatis, subitò è Suecia quoque fluctus, non Livoniam modò & Samogitiam, aut Lituaniam verùm & Poloniam majorem ipsaqúe adeo Regni viscera concusserunt! In tot ac tantis tempestatibus adhuc malacia Prussiam habebat, quamvis venti undique perflantes futurorum quoque fluctuum, ne dicam naufragiorum, prænuntii non deessent: præsertim cum à Marchia quoque Brandeburgica Zephyri, non sine procellæ metu, adspirarent. In hac ergo rerum tempestate qui non undique ad Lindam Marianam concursus? Hinc alii, Vilnâ Moschis nefariè jam proditâ, tum inde, tum Grodnâ atque è reliquis Lituaniæ locis, alii è remotioribus Russiæ provinciis, alii è Samogitia, alii è Masovia, cùm receptum in Prussia spe- rarent ac quærerent, Lindam frequentissimi accur-

têre. Alii, ex ipsa præsertim Prussia, rebus jam turbidis ac turbatis, tranquillitati conscientiæ consulturi, tametsi paulò antè Lindam revisissent, iterum, non tantùm, si quid sentinæ exhauriendum restaret, sed si quid etjam speciem umbramvé in conscientia referret mali, ut excuterent, accessêre. Alios non tam sua, quàm publica omnium patriæque salus eodem compulit, quos vidisses non modò recepto alias more, verùm & prostratis in modum crucis humi corporibus, gemitu & comploratione miserabili cælum pulsare. Vt alios omnes silentio prætercam, Virginem unam præterire non debeo. Ea est N. Chalecia, illustrissimæ ex ordine senatorio apud Lituanos familiæ: quæ tametsi nulli se Regularium Ordini votis adstrinxisset, voto nihilominus perpetuæ castitatis virginitatem suam, Christo multis retro annis consecrarat; & apud Sanctimoniales D. Benedicti regulam professas, Vilnæ sedem fixerat; sed in vicino S. Ignatii ad domum probationis templo, instar Annæ Phanuelis, serviebat Domino, *die ac nocte ieiuniis & obsecrationibus* (a) intenta : cujus quidem templi apparatum sacrum, tum hæreditariis facultatibus suis, tum multo magis manuum suarum industriâ & phrygio opere, quo excellit, magnopere auxerat. Ad primam belli in Lituania à Moscho procellam, Vilna Grodnam se receperat; verùm cum hîc quoque intuta viderentur omnia, Resselium diu ante cum adjunctis ejusdem instituti virginibus, concessit. Ibi cùm degeret, nihil antiquius habuit, quàm si ad Lindam

(a) *Luc*. 2. 37.

dam identidem sese pedes reciperet, &, si aut tempora, aut conditio sua pateretur, perpetuam ibi sedem figeret.

II.

Jubilæi promulgati usura multos Lindam excivit.

Commotos fluctus maris atque furias, affuso iis oleo mitescere ac componi, sunt, qui prodidêre (a) authores. Non quodcunque, sed de penuariis cæli promptum erat, quod ad componendas tantas bellorum in Polonia procellas, affundendum censuit optimus atque sapientissimus Romanorum Pontificum Alexander VII. Quantum id profuerit, cùm res ipsa loquetur; tum, qui rem spectant, haud gravatè, etjam libris editis testabuntur. Quanquam e-stati jam sunt, qui confestim ad componendos animorum conscientiarumque suarum fluctus, Lindam eo tempore appulerunt. Tametsi enim alibi quoque esset hoc tempore facultas Sacerdotibus, quoad solvenda peccatorum vincula, de benignitate sedis apostolicæ collata; plerique tamen ad hanc etiam Deiparæ Lindensis benignitatem, si non necessariã, certè percommodam reputarunt. Itaque non pauci, qui paulo ante Lindæ fuissent hac quoque de causa recùrrerunt. Institutæ tũ ab his, tum ab aliis pluribus generales de tota vita exomologeses, & animi adversus tum ingruentia, tum quæ deinceps ingruere possent undecunq; pericula atq; noxas, egregiè confirmati.

III.

(a) *Ioan. Bapt. Porta l. 1. de Mag. nat.*

III.

Pedum uſus reſtitutus.

Ioannis VVern, è Krekollen, municipii Heilsbergenſis pago, uxor Catharina, utriusque pedis uſu, incertum qua ex cauſa, jam ante quinque annos amiſerat, ut nonniſi fulcris ac ſuſtentaculis nixa per triennium movere ſe ac progredi utcunque de loco poſſet. Duos ante annos votum peregrinationis Lindenſis nuncupavit, & jam tum amiſſam gradiendi pedumque facultatem recepit. Ab eo proinde tempore, Lindenſem peregrinationem ſtrenuè frequentat; quotannis, dum vixerit, frequentatura.

IV.

Cæcus illuminatus.

Andreas Teicher, è Vormditenſis agri pago Sommerfeld oriundus, atque opificio rotifex, necdum prætergreſſus erat ſextum ætatis annum, cùm videndi ſenſum atque uſum amiſit. Tumor enim, ab internis, ut credebatur, ulceribus productus, etjam oculos quaſi ſedibus ſuis protruſerat, ut, quantum eminerent ipſi ac protuberarent, tantum incapaces offuſæ undique lucis eſſent, adeoque puer omnino cæcus, nonniſi aliorum ductu promovere greſſum poſſet. Mater juxta pueri ac ſuam deplorans calamitatem, omnem in Diva Lindenſi ſpem repoſuit, non ignara Dei Matris præſidio, tam grave quoque malum depelli poſſe. Neque ſpes irrita fuit; necdum enim puer Lindam devotus, viam erat ingreſſus,

cùm

cùm illi facultas videndi est restituta. Tanto quocirca maturius ad agendas sospitatrici gratias eum deduxit, ipsa aut deduci mater curavit. Sed & ipse suâ deinceps sponte, etjam cùm mater ante quadriennium obiisset, peregrinationem Lindensem sæpius obit; atque, ut obeat, ipsius loci sacri aspectu magis ac magis excitatur.

V.

Infanti maligna febris abigitur.

Barbara & Sibylla Hartwichianæ, Heilsbergâ oriundæ, quarum hæc Laurentio Gorrio nupta est, illa Petri Iauch nuper defuncti Consulis Seeburgensis vidua, germanæ sorores, & matronæ inter suos honestissimæ, germanam Deiparæ Lindensi obsérvantiam simul detulerunt; ad quam Ba bara tabellam argenteam, duorum circiter Philippæûm pondo, anathema adjecit; Sibylla verò votum pro infante filiola Anna absolvit. Maligna prorsum ac letalis infantem febris per octo dies afflixerat, ut nihil nisi mortem opperienti cereus accensus admoveretur. Cæterùm, ubi opis, præsidiique causâ Virgo Lindensis est interpellatata, removeri cereum par fuit, quia subitò & infanti vitæ, & matri cæterisque omnibus tum lætitiæ, tum pietatis lumen affulsit.

VI.

Mulier in partu plurimùm adjuta.

Ioannes Seinert ejusdemque conjux Elisabetha cives Resselienses, votum cum gemino anathemate

Divæ

Divæ Lindensi dependerunt: quorum alterum erat numisma ex argento deauratum, duûm propè Philippæûm pondo, alterum brachiolum itidem argenteum, unius pondo Philippæi. Atque illud quidem, quod filiolo suo gestandum paraverant, post ejusdem obitum consultius Deiparæ dedicandum censuerunt, hoc verò monumentum esse voluêre feliciter editæ in lucem novæ prolis. Gravida enim mater cùm ad fortuitum hominis cujusdam, qui brachium enormiter ac fœdè læsum habebat, aspectum consternata vereretur, ne qua forte noxa, aut saltem nævus proli inde oboriretur, votũ Deiparæ pro incolumimitate partus fecit: quem quia feliciter, sine omni corporis vitio enixa est, beneficii memor & grata, comitante ultro conjuge, monumentum pedes Lindam deportavit.

CAPVT XXII.

Dies Iduum sextilium.

SI vel ob unicum Assumptionis B. V. Festum, Augustus mensis augusto Mariæ nomini, ne dicam Numini debetur; quod initio proximi capitis diximus, quid sibi non vendicent festa tum B. V. ad Nives ipsis Nonis Augusti; tum S. Dominici (qui & ipse VIII. Id. Augusti cælo natus est; quanquam natalis ejus prid. Non. summo Pontifice ita jubente celebretur, & Ordo ipsius, teste S. Antonino (a) vocatus initio est fratrum B. Virg. MARIAE) tum aliorum Deiparæ servorum, quos in Kalendario suo Balingem

(a) 3. part. tit. 23. c. 10.

lingem memorat, ſignata hoc menſe memoria? Atq; utinam perennem beneficiorum ipſius apud Lindam curſum, bellorum tempeſtas aliquantû non frenâſſet, dum ſenſim propinquando, peregrinorum frenat occurſum!

I.

Ingruentis belli metu, convaſari & aliò transferri oportuit Lindenſem gazam.

Diu ante ſacra templorum è Lituania ſupellex, cùm ad alia in Pruſſiam loca, tum ex parte Reſſelium, ſubducta erat, ne Moſchorum aliarumqúe harpyjarum pateret unguibus. Iam & hæc, & quæ vel Reſſelium vel etjam Lindam ſpectabat, aliò deportanda fuit, ne eorundem obnoxia rapinis eſſet. Non ſine magno omnium dolore, non ſacra duntaxat veſtis, aliavé ſupellex argentea, ſed & ipſa, quæ ad Aram majorem pendebát facta ex argento anathemata detrahi atq; convaſari debuerunt. Præter Crucem argenteâ ſuæ Thecæ incluſam, duæ aliæ ciſtæ binos fere cubitos longæ tum argento tum ſacrâ veſte preciosiore onuſtæ Reſſelium, inde Gedanum, ad tutiora transmiſſæ ſunt.

II.

Mulier contracta, reſtituta.

Cùm alias ſæpiſſimè, tum his quoque diebus, plurimi, quanquam catholicæ exſortes fidei; Lindam venerunt & ſitum, ornatum ædis, pietatem denique ipſam catholicorum admirati, eximiè

præ

prædicarunt. Inter hos Dō Georgius Richau, honoratissimus è civitate Domnau, in ducatu Prussiæ sitâ & octo leucis Regiomontū versus à Linda abjuncta, ad v. Id Aug aderat civis; & tum cætera omnia accuratiùs contemplatus, tum in Anathematis, votivisqúe ex argento tabellis, proinde & beneficiis divinis, quæ iisdem aut signantur, aut indicantur, cogitatione quasi defixus, testis è spectatore factus, ultro, nemine prorsum requirente. quæ è muliere apud Lindam sanata cognovisset, fide, quæ virum gravem deceat, percensuit Res ante quindecim jam annos gesta, fuit ea mulier Brunsbergâ oriunda, ibiqúe cùm toto esset corpore contracta, &, ob musculorum nervorumq; sive torpedinem, sive dissolutionem, de situ corporis propemodum deturbato, Lindā, quo prævium fecerat votum deportari se curavit. Lindæ plus in Deiparæ ope, quàm in humanis, quibus usa esset, præsidii mox experta, omnibus sibi modis restituta est. Inde porrò cum sorore ac parvulis filiabus, dum pergit Regiomontum, Domnaviæ in diversorio posita, quæ memoravimus, quæqúe dignus fide testis audivit, per occasionem recensuit.

III.

Vehemens capitis dolor sublatus.

Christianus Hirsch sartor & civis Brunsbergensis, sed è Boëmia oriundus, ad IV. Idus Aug. comitante uxore, totum iter Brunsbergâ usque pedes emensus, Lindæ supplex Deiparæ advolutus est Tres menses hoc ipso anno, acutissimis capitis doloribus con-

confixus, nullum, quod inveniri potuit, remedii genus omiſit; ſed perinde nullum, quod malum à radice tolleret, invenit ſalutare. Levamen aliquod ſentire dolorum potuit, liber doloribus eſſe non potuit. Ut eſſe poſſet, eam, quæ ſecundùm DEUM omnia poteſt, DEI Matrem ſupplex appellavit. Auditus eſt, hodieque, unà cum conjuge, tantam DEIPARÆ facultatem, ſibi autem incolumitatem palàm eſt gratulatus.

IV.

Mulier amiſſum, ob paralyſin, brachii uſum recipit.

Pridie Idus Auguſti ex Subſilvania uſque advenit Alberti Sczuble, in Zarnowo pago Auguſtoviam ſpectante inquilini vidua Agnes. Per duodecim hebdomadas ante triennium graviſſimè decubuit, ut ſe neque loco movere poſſet. Videbatur ex illo utcunque morbo revaluiſſe, cùm brachii ſiniſtri, paralyſi repente occupati, omnem amiſit uſum. Non omiſit ſuper tanta clade ſua, amicorum exquirere tum auxilia, ſi quæ eſſent, tum conſilia. Omnibus conſultiſſimum viſum, ut ægra peregrinationem voveret Linnam: Vovit, & à voto jam ante annum facto, meliuſculè habere cæpit; proinde, & à voto hodie expleto fiduciam animo maximam concepit, brevi fore, ut animi ſui vota atque deſideria, circa perfectam brachii ſanitatem, videat, & cum gaudio gratuletur perfecta.

V.

Domus peste infecta, servata.

Ipsis Augusti Idibus comitante uxore venit Joannes Law civis Regiomontanus, Treviris oriundus; ut voto, quo biennium adstricti tenebantur, solverentur; præsertim cùm morbo, quo affligebantur, vi ac beneficio ejusdem voti, soluti jam tum essent. Illâ enim, quam Regiomonti desæviisse jam aliàs memoravimus, pestilentiæ lue, uterque conjux, quin & familia omnis, afflati, intimis visceribus malum hauserant, ut in apostemata, carbunculos, aliaque id genus ulcera, vi erumperet. Quasi nervos malo fædè grassanti succidissent, postquam Deiparæ Lindensis opem, voto peregrinationis edito, ritè implorârunt. Exinde Dei ac Deiparæ ope incolumes, totum fere iter ultro citroque pedibus confecerunt.

VI.

Religiosus peste itidem exemptus.

Sub hoc ipsum tempus adfuit Brunsbergâ P. Eduardus Lock scholasticæ, ut vocant, Theologiæ in eo Societatis Jesu Collegio professor, Hybernus patriâ: sed qui in Provincia Lituaniæ studiorum facultatumque superiorum, majore ex parte, decurrerat stadium discendo. Ut idem docendo quoque decurreret, Vilnâ Brunsbergam iturus, è medio cursu propemodum revocatus est ad carceres. Ita nimirum haustâ jam lue conficiebatur, ut nisi voto, quod hisce

die-

diebus solvit, Lindensis Deiparæ fuisset opem expertus, ne quidem Brunsbergam vidisset unquam. Ita cùm Lindam, pedes Brunsbergâ usque venisset, enarravit ipse coràm, ita paulò pòst literis, quarũ hîc copiam facio, paulò pòst ad me scriptis professus. *Nuper, inquit ille, cùm ibi essem, non habui commoditatem, ut scriberem beneficium à diva Virgine Lindensi perceptum, pro quo votum tunc exolvi. Res ita habet: Cùm ante duos annos Vilnâ huc pergerem, eo tempore, quo maximè pestis in Lituania grassabatur, videbar & ego aliquid contraxisse. Certè signa habui vix non manifesta, & iam constitueram, Grodnam non intrare, sed ad aliquod prædium nostrum divertere, ibi potius moriturus. Dum in summis angustiis essem, suggeritur mihi divinitus, ut votum ad B.V. Lindensem conciperem; quod & concepi; eundi scilicet Brunsbergâ pedes ad sacram Tiliam. In ipso momento, quo votum emisi, sensibiliter sum immutatus; ut, qui antea tristissimus, & in summis tædiis fuerim, ex languido alacer, cum stupore omnium sociorum meorum repente lætissimus evaserim; qui cibos antea, ne adspicere quidem potuerim, nec quietem capere, illo vespere, etiam frigidos pisces, & sub dio pernoctaturus, comedere potuerim. Plura essent dicenda, sed hoc sufficiet, me sub iuramento affirmare, singulari tunc à beatissima Virgine beneficio fuisse me affectum.*

Eduardus Lock
Societ. Jesu.

CAPUT XXIII.

Reliqui dies Augusti.

RElìquos proſequor dies Auguſti, non qui præterierunt omnes, ſed quos mihi apud Lindam degere conceſſum eſt. Quid enim non menſibus duntaxat, ſed reſiduis Auguſti diebus actum Lindæ ſit, ſcire mihi nondum licuit; cùm ad VII. Cal. Sept. turbo bellicus Lindâ, & prid. Non. Sept. universâ me Pruſſiâ exegerit. Jam in exilio conſtituto, & locum non raro mutanti, quin & bello adhuc per Pruſſiam necdum extincto, quæ poteſt certa rerum inde ſcientia perferri?

I.

Proceſſiones & populorum frequentia.

Quanquam labores, qui circa meſſem hoc tempore maximi ſunt, arcere quodammodo homines Lindâ videantur; ea nihilominus eſt omnium pietas, ut perruptis, quibus arcentur, vinculis frequentiſſimi, uti aliis quoque annis, accurrant. Invitabat hoc anno præſertim viciniores, ſacrum Jubilæi, uti jam meminimus, tempus. Sed & Aſſumptæ in cælum Virginis dies, & qui illum proximè ſunt conſecuti, plurimos exciverunt. Ac ipſo quidem Aſſumptionis die ſeptem omnino ſacerdotes pro ſacro tribunali ſtrenuè cauſam dicentes, vix ad ipſum merum meridiem confitentium multitudini facere ſatis potuerunt. Poſtero die, quo civitas Reſſelienſis, annuam depulſæ quondam peſtis causâ, Proceſſionem obit; Jubilæi quo-

quoque ergo, præcipui civium ad sacrum pænitentiæ Tribunal accesserunt; quatuor sacerdotibus egregiè laborantibus, suum operæ precium constitit. Sed & octavâ Assumptionis die, quo tum alii, tum potissimùm Seeburgenses ac Bisteinenses frequentes adfuêre, sex itidem sacerdotibus ad ipsum fere meridiem nulla, pro sacro Tribunali, quies fuit. Et, quid mirum, si in tanta populi laborumque multitudine tempus defuerit, plura Deiparæ beneficia, perquirendi, ne dicam consignandi? Mihi quidem uni, minimùm terna insuper erant consignanda, quæ temporis angustiæ non patiebantur consignari. Quid interim cæteris? Et tamen pro ea quoque temporum ac rerum ratione, sat multa sunt adnotata, quæ jam compendio promemus.

II.

Mulier abjectâ Lutheri sectâ, erysipelate liberatur.

In minore Kellen, Resselienfis municipii pago Gregorius Placotomus uxorem habuit Elisabetham nomine, in Lutheri dogmate à teneris enutritam; quæ tandem meliùs sapere docta, Lutherum abjuravit, maximo non animi minùs, quàm corporis valetudinisque commodo. Sacro igne caput & vultum, plus annum erat affecta, neque remedium invenire ullum potuit: quæsivit apud Deiparam Lindensem, & facilè invenit: unde gratias actura quovis anno Lindam venit.

III.

Mulier in partu adjuta.

Ad XVII. Calend. Septemb. Tabellæ duæ argenteæ sunt dedicatæ, quarum alteri inscriptum, Ambrosius Wunderlich, inscriptionis perinde ac dedicationis causa latet. Eâdem die imago paulò major B. Virginis Lunam pedibus subjectam habentis dedicata est, cum inscripta limbo salutatione Angelica, & quidem Germanico idiomate. Lateret itidem dedicationis causa, nisi infernè appicta esset puerperæ imago: quæ haud dubiè adjutam ope B. Virginis in partu mulierem testatur. Cùm autem Imaginem Dominus Schaw Meelsaccensis dedicârit, facilè colligas, aut beneficium aut uxori ipsius, cuipiam de propinquis alteri exhibitum à Deipara esse.

IV.

Dentium abactus dolor.

Eâdem die. Seeburgo advenit Elisabetha virgo Joannis Flieger civis filia, per annum fere integrum, & oculorum & dentium exercita doloribus, nusquam nisi in Deiparæ Lindensis præsidio allevationem utriusque mali invenit. Proximo enim vere peregrinationem Lindam vovit; & jam inde cruciatus oculorum haud leviter est levatus, dentium verò fere penitus abactus. Minùs diuturnus, at non minùs sævus, dentium itidem dolor invaserat Dorotheam Joannis Kornalowsky Bisburgensis civis filiam

vir-

virginem. Duas hebdomadas præ acutissimo cruciatu, neque cibi, neque potionis quidquam sumere potuit. Unicum & illi in B.V. Lindensi præsidium fuit; cui proinde & illa, hoc tempore supplex, gratias maxima cum alacritate apud Lindam egit.

V.

Pueri duo comitiali morbo liberati.

Michaël quinquennis puer Joannis Preiss civis Seeburgensis filius, comitante & deducente Justinâ matre, voto apud Lindam suo solutus est. Ipso SS. Petri & Pauli superioris anni natali die, Herculeus ille morbus puerum invasit: continuò mater ad Dei Matrem supplex accedit, & filium tantis colluctantem malis commendat. Adjutus est ilico puer, & morbus à concepto Lindam voto facilè repulsus. Jam eo tempore mater Lindam & se & filium pariter stitisset, nisi alio impedita partu, differre iter coacta tantisper fuisset. Quo quidem tempore Georgius Rang è Damerau colonus, unà cum Dorothea conjuge, undennem filium suum Petrum Lindæ stiterunt. Levatus & ille comitiali morbo fuerat; sed non alio, nisi Deiparæ, remedio; quod eo majus atque gratius fuit, quo præsentius, atque maturius exhibitum.

VI.

Mortis periculum depulſum.

Vitâ cæteriſque rebus humanis in præceps abeuntibus, unicum à ſpe reliqua ſolet eſſe ſolatium & quaſi malorum omnium levamen. Quod ſi ſpes quoque decollavit, actum penitus eſt. Jam Barbara Joannis Tchork Seeburgenſis inquilini vidua, ipſam quoque ſpem vitæ abjecerat, quando vere proximè elapſo colicis & aliis pectus viſceraque erodentibus doloribus, ad incitas redacta eſt. Actum de illa erat, niſi Diva Lindenſis medicam interpoſuiſſet manum. Voto enim nuncupato interpellata, confeſtim adfuit, & tum colicos, tum alios cruciatus quaſi admotâ manu deterſit, non modò ſpe vitæ, ſed & vitâ ipsâ ægræ benigniſſimè reddita. Quæ ex eo tempore non valens duntaxat, ſed & probè valida Lindam uſque pedes iter fecit. Non diſpar propemodum, in adverſis æquè ac proſperis conditio fuit Stanislai Mazuch Seeburgenſis civis relictæ viduæ Annæ; quæ ſuperiore anno octo continuas hebdomadas, viribus morbo proſtratis decubuit, ſpe vitæ prorſum amiſsâ. Et quid ſpei reliquæ potuit eſſe, quando toto illo ægritudinis tempore, nihil reficiendis viribus cibi aut potionis adhiberi potuit? ſi quid enim nauſeanti ac reluctanti ſtomacho ingeſtum, id pertenue, ac violentum fuit, & in noxam fere magis quàm commodum ægræ vertit. Verùm & hîc interpellata Diva Lindenſis adfuit, & quaſi manu itidem malis admota periculum omne momento diſpulit.

VII. Ma-

VII.

Manus & pedes restituti.

Lamberti Winter è pago Resseliensi Sturmhubel filia Elisabetha, duos annos brachio dextro ægra, eò calamitatum processerat, ut nulli prorsum operi admovere manum posset; proindeque amisso manus usu, ipsam sibi videbatur amisisse manum; nisi quod præsentissimus semper dolor, non omnino amissam testaretur. Ad cumulum malorum accedebat, quod nullum esset tantis malis præsens remedium. Humanis igitur orbata præsidiis ad divina confugit, & voto Bisteinum ad Altare, ut vocant, sanguinis facto, aliud Lindam ad B. V. adjungit. Confestim brachium omnino restitutum est; quo illa jam à semestri probè cùm fruatur, jam tandem & occasionem commodam nacta, voti rea Lindam accessit. Cæterùm, quod hîc brachio, Seeburgi impensum est pedibus auxilium, Sibylla Matthiæ Han Seeburgensis inquilini filia, iterum ac tertiò per hyemem proximè elapsam, cruciatu pedum perquàm violento affecta fuit. Occursantibus animo variis hinc inde remediis, ut fortè humanis non omnino censeret diffidendum, maluit nihilominus Deiparæ quàm cujusquam hominis experiri opem. Neque spes irrita fuit: voti compos reddita, hodie votum Deiparæ apud Lindam reddidit. Quo tempore Anna itidem Seeburgensis virgo, Joannis Nitsch filia non jam manum vel pedem duntaxat, sed utrumque, quatuor jam ante annos ægra, præcedentium calamitatem utramque in se una conjunctam sentiebat; malo præser-

tim ad duas ſæpe hebdomadas per aliquot retro annos crudelius ſæviente. Geminato quantumvis & inveterato quoque malo, nonniſi unicum ejusdem Lindenſis Deiparæ præſidium cenſuit admovendum. Admotum eſt, voto Lindenſis peregrinationis emiſſo, & ab eo jam tempore ſana,ut gratias, quemadmodum par eſt, agat, quovis deinceps anno Lindam peregrina accurrit.

VIII.

Brachia, & Spina dorſi curata.

Chriſtophorus Stentzel in Pranſen pago tribus leucis à Linda disjuncto hortulanum agebat; cùm ſuperioris anni hyeme corripitur morbo; qui cùm cætera in membra victor eſſet graſſatus,in ſpina dorſi atque brachio utroque quoddam quaſi tropæum erexit. Ita nimirum utroque loco regnabat, ut æger neque movere brachia, neque, ob læſam ſpinam moveri ipſe loco poſſet. Movit ea calamitas hominem, ut animum in valetudinis curam acrius intenderet.Id apud ſe agitanti,Deiparæ Lindenſis memoria ſubit.Eo preces fiduciamque vertit,nec ante ſupplicando inſtare deſtitit quàm brevi, non modò ſpem ſed & initium ſanitatis ſibi adeſſe, expertus eſt. Confirmatâ haud diu pòſt ſanitate,in viam ſe dat,& pedes Lindam uſque decurrit,qui commovere pedes loco paulò antè non potuit.

IX. Va-

IX.

Varii & graves capitis dolores abacti.

Alternis inter adversa prosperaque exercetur mortalium vita: ne istis perpetuò fruamur, naturæ conditio facit; ne illis aut obruamur, aut perpetuò gravemur, facit itidem DEI ac Deiparæ in mortales benignitas. Quod inter plurimos, aut innumeros potius, experta Michaëlis Gerick in Glottau, agri Gutstadiensis pago, ob venerabilis Eucharistiæ miracula inclyto, Ludirectoris uxor Anna. Florentioribus adhuc annis, varii & graves capitis dolores, tanquam pruinæ in flores deciduæ, propemodum reliquæ ætatis fructus decoxerant. Umbra Lindæ Marianæ præsidio fuit; ad quam ubi se illa eo ipso tempore recepit, omni confestim levata dolore est. Exinde à duodetriginta fere jam annis bene ac constanter valens, nullum patitur elabi annum, quin Lindam accurrat, & beneficii memor gratias agat.

X.

Oculorum vitia abstersa.

Ut nobilissimæ in humano corpore partes sunt oculi, ita eorum splendori ac nobilitati, non sudes modò, aut festucæ, verùm & minimæ officiunt atomi. Et ut nobilitas tanta iis non inesset, necessitas certè atque usus eorum tantus est, ut nemo sit mortalium, qui non orbitatem oculorum, cum

summis generis humani miseriis componat. Expertus id in ipsa adhuc adolescentia sua est Gregorius Fug, Glocksteinensis pagi in agro Resseliensi positi colonus; qui ab eo tempore, vitio oculorum, per aliquot annos laborabat, malo in deterius semper proficiente. Parentes filii causâ anxiè soliciti, nullum malo præsentius remedium, quàm à B. V. petendum censuerunt. Simul atque illi votum Lindam ediderunt, simul quasi adhibito cælesti collyrio, omnis filio dolor ac morbus ab oculis est abstersus. Ille parentibus fato jam diu functis, ad sexagesimum ætatis annum jam provectus, quemadmodum oculorum acie egregiè pollet, ita quovis anno parentum voto etjamnum respondet, & pedes in hac quoque ætate Lindam decurrit.

XI.

Spiritale animi præsidium multis annis confirmatum.

Si hominum, si jumentorum, si arborum quoque vires, cum ætate augentur & firmantur; par est profectò, ut divina quoque beneficia, quo sunt diuturniora, eo & firmiora censeantur, & augustiora. Si geminum, quod jam recensuimus, exemplum, à tot jam annis magnitudinem divinorum beneficiorum extollit: extollet, & quidem fortasse magis, quod jam recensebimus; si non à temporis, certè à generis conditione sumpto precio. Quid ni enim cælestia terrenis, spiritalia corporeis, æterna caducis immensum præferantur. Talia sunt, quæ honoratissimus quidam vir ad XIII. Cal. Sept. apud Lindam recensuit. Trigin-

ginta jam annorum evolutum est spatium, ex quo ille statam quotannis peregrinationem Deiparæ apud Lindam dependit. Agnoverat in se non levia juventutis suæ delicta: à quibus ut non solveretur modò, verùm & in posterum servaretur, Deiparæ opem poscit: & verò etiam sensit. Exinde liber tum peccatis illis, tum peccandi tentationibus, quovis anno Lindam accurrit; tum ut gratias pro tantis beneficiis agat, tum ut majora gratiæ divinæ incrementa sumat.

Omnia sanctæ, Romanæ, Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ judicio subjecta.

INDEX

INDEX

RERUM ET VERBORUM,

in quo numeri paginarum sunt indices.

A.

Alle-

B.

Cathedra

Den-

S. Felix

G.

H.

I.

Locus

L.

O.

P.

Q.

R.

Romanie-

S.

T

Treterus

V.

Ad majorem Dei gloriam &
B. V. Honorem.

Facultas R. P. Provincialis ad Rhenum inferiorem Soc. Iesu.

EGo infrà scriptus Societatis Iesu, per Provinciam Rheni inferiorem Præpositus Provincialis potestate mihi facta ab Admodum R.do P. N. Gosvvino Nickel Societatis Iesu Præposito Generali, librum cui Titulus LINDA MARIANA, conscriptum à P. Thoma Clagio, Soc. ejusdem Theologo Provinciæ Lithuanicæ, atque à deputatis ad id Patribus lectum, censum & approbatum, ut typis publicetur Coloniæ, Facultatem concedo. In cujus rei fidem sigillum officii mei hisce appressi, & nomen meum subscripsi Coloniæ Agrippinæ 28. Aprilis. Anno MDCLVIII.

HIERONIMUS
VVarmoldi.

Biblioteka Jagiellońska
stdr00293398

